

Георги Димитров
1916

ЗКБ

©

ИНСТИТУТ ПО ИСТОРИЯ НА БКП ПРИ ЦК НА БКП, 1984
с/о JUSAUTOR, SOFIA

ГЕОРГИ ДИМИТРОВ

СЪЧИНЕНИЯ

ВТОРО ИЗДАНИЕ

ИНСТИТУТ
ПО ИСТОРИЯ
НА БКП
ПРИ ЦК НА БКП

ГЕОРГИ ДИМИТРОВ

ТОМ
6

МАРТ 1915 — АПРИЛ 1916

ПАРТИЗДАТ
ИЗДАТЕЛСТВО
НА БЪЛГАРСКАТА
КОМУНИСТИЧЕСКА
ПАРТИЯ
СОФИЯ 1984

Редакционна колегия

чл.-кор. проф. д-р ЙОРДАН ЙОТОВ (председател)
акад. ВЛАДИМИР ТОПЕНЧАРОВ
ДАВИД ЕЛАЗАР
проф. д-р ТАТЯНА КОЛЕВА
н. с. МАРИЯ ЧЕРВЕНДИНЕВА

Редактори на том 6

проф. д-р ТАТЯНА КОЛЕВА
ЕКАТЕРИНА ПЕОВСКА

Съставители

к.п.н. ВЕНЕТА АПОСТОЛОВА
н.с. ГЕОРГИ ПЪРВАНОВ

ПРЕДГОВОР КЪМ ТОМ ШЕСТИ

В том шести са включени 111 произведения и документи на Георги Димитров, написани от март 1915 до април 1916 година. От тях 24 са отпечатани в том четвърти на първото издание на съчиненията, 2 по-късно в различни сборници, списания и вестници, а 85 се публикуват за първи път. Сред новите материали централно място заемат речите, изказванията и предложенията на Георги Димитров в Софийския общински съвет и на работнически събрания и конференции, окръжните, писмата и други документи на Синдикалния комитет на ОРСС.

Трудовете, включени в том шести, обхващат една година, изпълнена с политическо напрежение и несгоди за българския народ, със смела борба на партията против войната, в защита на жизнените интереси на трудещите се.

Продължават дипломатическите усилия и на двата империалистически блока за привличането на България поради важното ѝ стратегическо място на Балканския полуостров. Под прикритието на «строг неутралитет» цар Фердинанд и правителството на В. Радославов подготвят вмъкването на страната във войната, като я обвързват все по-тясно с Централния съюз. Те уверяват, че с негова помощ България ще си възвърне загубените след Междусъюзническата война (1913 г.) територии и ще осъществи своето национално обединение. Нерешеният национален въпрос позволява на управляващите среди да спекулират с патриотичните чувства на народните маси и да използват лозунга за «национално обединение», за да оправдаят провежданата от тях политика на подчинение и

зависимост на България от империалистите на Централния съюз.

Опозиционните буржоазни и дребнобуржоазни партии са убедени, че същият резултат може да бъде постигнат с помощта на Съглашението, и настояват България да се присъедини към този империалистически блок.

Въпреки борбата на БРСДП (т. с.) против войната, предупрежденията на опозиционните партии и антивоенните настроения на трудещите се на 1 октомври 1915 г. монархът и правителството въвличат България във войната на страната на Централните сили.

Опиянени от първите успехи на българската армия, опозиционните буржоазни и дребнобуржоазни партии напускат своите антантофилски позиции и започват да поддържат Фердинанд и Радославов при осъществяването на пагубната прогерманска политика.

След започването на Първата световна империалистическа война и особено след влизането на България в нея цялата икономика на страната е подчинена на военната конюнктура. Границите са затворени, търговските отношения с другите държави се прекъсват, вносът и износът с малки изключения са спрени. Много индустриални предприятия поради липса на материали, внасяни от чужбина, намаляват своето производство или престават да работят. Безработицата и скъпотията неудържимо растат. Положението на трудовите маси се влошава, мизерията им достига до крайни предели. Въвеждането на военно положение и цензура фактически лишава трудещите се от политически права и свободи. Публичната дейност на партията и професионалните съюзи, а на много места и техните организационни събрания и конференции са забранени, затворени са работническите клубове. Установяването на военно-полицейски режим създава условия за засилване на произволите на капиталистите и на политическата несигурност в страната.

Единствен, докрай последователен защитник на интересите на трудещите се и противник на войната е партията на тесните социалисти. Тя се бори за запазване на строг неутралитет, за мир и дружба между балканските народи. Нейната революционна и интернационалистическа позиция остава непроменена и след обявяването на мобилиза-

цията, до края на войната. С неотслабваща непримиримост и последователност се бори против буржоазния национализъм и шовинизъм, гласува против военните кредити, разобличава завоевателната политика на империалистическите държави на Балканите, великодържавните и хегемонистични стремежи на буржоазията от балканските страни, издига лозунга за Балканска федеративна република като път към националното обединение и запазване независимостта на балканските народи. С всичко това тя се изявява като най-последователната, действително патриотична сила в България.

Партията критикува остро водачите на Втория интернационал и на социалдемократическите партии, чието преминаване на социалшовинистически позиции довежда международната организация на пролетариата до идейно-политически крах и организационно разпадане, включва се активно в борбата, подета от В. И. Ленин, за създаване на нов, действително революционен интернационал, изграден върху основата на марксизма и пролетарския интернационализъм. Тя води неотстъпна борба против социалшовинизма в национален и в международен мащаб, участвува със свой делегат в Цимервалдската конференция (август 1915 г.), която приема манифест против войната, за мир. Макар нейният представител да не гласува за предложената от Цимервалдската левица резолюция, в която са залегнали ленинските лозунги за войната, мира и революцията, позициите на партията са близки до тези на болшевишките. В. И. Ленин дава висока оценка на антивоенната дейност на тесните социалисти, водена от класовопролетарски и интернационалистически позиции, и ги причислява към групата «интернационалисти на дело» в международното работническо движение.

Много съществено, централно място в дейността на БРСДП (т. с.) през разглеждания период зема борбата за защита интересите на работническата класа и другите трудещи се маси, върху които управляващата буржоазия стоварва тежестите на войната. При съществуващото естествено и необходимо разделение на труда в ръководното ядро на партията този важен сектор е възложен на Георги Димитров. Именно на него преди всичко той посвещава време, сили, енергия, ум и воля. Преобладаващата

част от речите и изказванията му в парламента и в Софийския общински съвет, пред синдикални и публични събрания са продиктувани от необходимостта да се защитят интересите на трудещите се.

Независимо от невероятната си ангажираност и пълната отдаденост в решаването на тези проблеми партийният и синдикален деец и ръководител участва активно в разработването, пропагандирането и осъществяването на цялостната партийна политика. В статии и речи той отстоява антивоенната позиция на партията, разобличава войнолюбивата политика на управляващата буржоазия. «Мирът, който е *жизнена* нужда днес за работническата класа и цялата нация, с изключение на една шепа спекуланти, гешефтери, военни доставчици и професионални войнолюбци, продължава да бъде сериозно застрашен — пише той през юли 1915 година. — От задкулиските пазарлъци. . . до намесата на България във войната има само една крачка. Всеки момент кървавата авантюра може да бъде извършена. Опасността за националната независимост на нашата страна постоянно се увеличава и тя днес вече е толкова голяма, колкото никога досега в миналото» (с. 93—94).

Чрез въведената цензура буржоазните власти прикриват престъпленията на безотговорните учреждения и фактори, а това създава условия и възможности за засилване ограбването на трудовия народ и настоятелното искане на Георги Димитров за пълното ѝ премахване звучи навсякъде — в парламента, в печата, на събрания. Той вярва, че публичната критика е радикално средство за борба против злоупотребите, гешефтите и спекулата.

Когато войната става реален факт, усилията му се насочват към по-скорошното ѝ прекратяване. «Българският народ. . . в този момент се нуждае от възстановяването на мира — заявява той, — от възстановяването на неговите потъпкани днес, през време на войната, политически свободи, той се нуждае от работа и от хляб. Ние каним правителството в тази посока да почне да действа, защото пътят, по който то досега върви... е път, който е в разрез с жизнените интереси на народните маси у нас» (с. 419).

Мирът, националното обединение и независимостта на народите, населяващи полуострова, според тесните со-

циалисти, могат да се осигурят чрез образуване на Балканска федеративна република. В статията «Балканската федерация и мирът», публикувана през юни 1915 г. във в. «Радничке новине», Георги Димитров изтъква, че пред балканските народи стои дилемата: или да се обединят в една демократична федерация, за да съществуват като независими и свободни нации, или да бъдат неминуемо погълнати от големите капиталистически страни. А в кореспонденция от Букурещ като участник във Втората балканска социалдемократическа конференция (6—8 юли 1915 г.) той подчертава: «Вървейки рамо до рамо с нашите братя от Румъния, Сърбия и Гърция, ние ще приближим деня на възтържествуването на Балканската федеративна република, която ще е един сигурен етап към великата пролетарска социална революция!» (с. 104).

За него най-голямото достойнство на конференцията е, че тя единодушно «прокламира необходимостта от немедленото възстановяване на Интернационала, което е възможно днес само върху базата на *революционния социализъм и пролетарския интернационализъм*» (с. 103), че изказва желание социалдемократическите партии да скъсат с «гражданския мир» и да се върнат отново към непримиримата класова борба, че подчертава наложителната необходимост от безпощадна борба против опортюнизма, социалшовинизма и се обявява за запазването на мира и неутралитета на Балканите.

Вдъхновението, с което са написани кореспонденциите от Букурещ, намира обяснение в съзнанието му, че разпадането на Втория интернационал, за което говори ясно и категорично в отчета на СК на ОРСС пред синдикалната конференция, състояла се през август 1915 г., не означава крах на революционното пролетарско учение и движение.

Като споделя напълно предвижданията на партията, че по време на войната или непосредствено след нея може да избухне революцията, големият пролетарски трибун и организатор непрекъснато подчертава, че професионалните съюзи трябва да се подготвят за задачите, които им предстоят. В заключението на доклада пред синдикалната конференция, като посочва жизнеспособността и издръжливостта на ОРСС, които се дължат на господстващия в него дух на революционния социализъм, на идейните и

организационните връзки с БРСДП (т. с.), заявява: «Стойки твърдо на стъците солидни основи, вървейки смело по същия единствено правилен път, Общият синдикален съюз ще успее и занаяпред да преодолява трудностите и да излезе из днешната криза като феникс из огъня, неразстроен и готов с пълни сили да се впусне в новите съдбоносни революционни борби за окончателното тържество на освободителното работническо дело, които неминуемо ще настъпят след днешната катастрофална война» (с. 242).

За него ръководната роля на партията е предпоставка и условие за правилното, успешното развитие на ОРСС и затова настоява всички членове на партийните организации и групи да бъдат включени в професионалните съюзи. В тази връзка отрежда важно място и на местните работнически съвети «като *съединителни звена* между синдикалното и партийно движение във всяка отделна местност, като *обединители* на местните професионални организации в едно цяло и като *помагачи* в трудната работа на Синдикалния комитет и професионалните централи» (с. 231).

В съзнанието и дейността на Георги Димитров просветната работа на ОРСС заема съществено място. В отчет на СК на ОРСС той пише: «. . .поради развитието на днешните съдбоносни исторически събития една наложителна необходимост е синдикалните членове да бъдат основно просветени, да имат високо и ясно социалистическо съзнание, да схващат напълно правилно своите класови интереси и задачи, нещо, което може да се постигне само чрез една постоянна и добре организирана *социалистическа просвета* и чрез най-широко проникване в средата на организираните работници *социалистическия печат*, преди всичко «*Работнически вестник*» и «*Ново време*»» (с. 229). Ръководен от това разбиране, СК на ОРСС провежда през септември 1915 г. специална «просветителна акция». Целта е да се насочат синдикалните членове «към *методично самообразование*, към основателно запознаване със *социалистическата теория*, без която цялата наша *практика* би била изложена на големи грешки и опасни отклонения, и към работа за най-широкото разпространение на социалистическата литература» (с. 257).

При ОРСС се създава фонд за безработните. Заедно с

това се полагат усилия да продължи събирането на вноските за фонда Защита и борба, цялата дейност на ОРСС по време на войната да се организира така, че да се поддържат солидарността и бодрият дух на синдикалните членове, да се запази от разрушаване «изграденото с толкова труд и жертви работническо движение, за да бъде то една *надеждна* опора и в бъдеще на работническата класа...» (с. 266).

От партийните и профсъюзните ръководства Георги Димитров изисква да се грижат не само за семействата на мобилизираните членове на ОРСС, но и за тези на неорганизираните работници, на бедните граждани изобщо, да следят да не се допускат злоупотреби при раздаването на помощите от държавните органи, да настояват общинските съвети да гласуват допълнителни кредити, извън държавната помощ.

Борбата против войната, за мир изисква да се създаде единство на работническата класа в България. Наблюдавайки внимателно състоянието и дейността на реформистките профсъюзи, Георги Димитров долавя, че сред техните членове нараства пролетарското чувство за солидарност и съзнанието за единоействие между двете синдикални централи. Това подхранва у него надеждата за преодоляване разединението на синдикално организираните работници. Възникналият конфликт между общоделската партия и ръководения от нея Синдикален съюз, който декларира, че е възприел принципните основи на ОРСС, дава основание на Синдикалния комитет на ОРСС да започне преговори за обединение. Платформата, която ОРСС предлага, е ясна и категорична: възприемане тактиката на класова борба за защита материалните и духовните интереси на пролетариата в нейните две основни форми — икономическата и политическата; признаване единството на синдикалната и политическата организация на работническата класа и интернационалния характер на работническото движение; участие на общия синдикален съюз в Международния синдикален съюз и в Балканската работническа социалдемократическа федерация. Обединението ще бъде възможно само ако съществува пълно единство във възгледите на двете страни за задачите, характера и организацията на профсъюзното движение.

Сливането да стане на обединителен конгрес, състоящ се от делегати на организациите, присъединени към двете синдикални централи и избрани от действителните и редовни профсъюзни членове, които да изработи устава на съюза и да избере ръководните му органи.

Ръководителите на Обединения ОРСС отхвърлят единствено възможната платформа за обединение на двата съюза. При това положение ОРСС няма друга алтернатива, освен да продължи усилията си за сплотяване на работниците от всички професии в своите редове.

Важно място в цялостната активна революционна дейност на Георги Димитров през разглеждания период заема неговото участие в Народното събрание, където проявява блестящи качества на парламентарен трибун. И тук ръководно начало за него е партийното изискване за съчетаване защитата на непосредствените интереси на масите с крайната цел на пролетариата за събаряне на капиталистическото господство, борбата в Народното събрание с извънпарламентарните акции на масите. «Парламентарната дейност е само част от общата дейност и борба на партията — въвн парламента — подчертава той. — Борбата ѝ в парламента има значение само когато тя се обляга на общата организирана сила на пролетариата. Не трябва да се допуска *никакво преоценяване* значението на парламентарната дейност» (с. 253).

Настоятелни са неговите предложения да се гласува специален закон за отпускане кредити за помощ на нуждаещите се семейства, да се предвиди добавъчно възнаграждение за всички държавни служещи и работници по време на войната, които получават недостатъчна заплата, да се осигури помощ на войнишките, на безработните и на всички други нуждаещи се семейства, да се спазват най-строгите закони за закрила на работническия труд.

За да се намерят средства за подпомагане на нуждаещите се, е необходимо да бъдат обложени с прогресивно-подоходен данък тия, които печелят чрез военните доставки, спекулата, повишаването на цените. Като изнася множество факти за гешефти и спекула, за засилващата се скъпотиия, той предупреждава, че ако държавата не вземе мерки срещу мизерията, гладуващите ще бъдат в правото си сами да се защитят.

Верен на класовите интернационалистически позиции на партията, Георги Димитров подлага на критика политиката на правителството и действията на неговите органи в завладените от българската армия през първата година на войната сръбски територии, обявява се против извършените там арести, преследвания, интернирания. Той заявява: «Ако вие имате и обичате да имате всичкото основание да бъдете против официалната сръбска държава, против която сме били и ние, и против която са били и нашите другари социалдемократи в Сърбия, да порицаете политиката на тази официална сръбска държава, то вие нямате решително никакво основание да унищожавате една поробена сръбска нация» (с. 368).

Една голяма част от включените в тома произведения отразяват дейността на Георги Димитров в Софийската община. Неговите речи, питания и предложения в защита на интересите на трудещите се маси са дълбоко аргументирани, основани на данни и факти, събрани от анкети, собствени проучвания, използвана литература. Те разкриват широката му осведоменост по стопанските и социално-политическите въпроси, необикновеното му трудолюбие и работоспособност, всестранните му интереси, способността му да прониква в дълбоката същност на явленията и проблемите и творчески да прилага марксисткия класово-пролетарски подход при тяхното интерпретиране и са богат източник за състоянието на столицата и страната през разглеждания период, за политиката на управляващите партии, за тактиката на БРСДП (т. с.).

Стенографските протоколи на съвета не са обработени добре стилно, съдържат някои явни неточности, неразбрани от протоколчика мисли. Някои от тях будят основателно съмнение, че изказванията на Георги Димитров са предадени точно, защото не съответствуват на възгледите и позициите му. Неведнъж той протестира против тези неточности, но няма възможност да ги изправи. Независимо от това обаче в тома протоколите се дават в техния автентичен вид, като при подготовката им за печат също на отделни места някоя дума е заменена с друга. При всичките тези случаи под линия се посочва направената промяна. Статиите му във в. «Работнически вестник» по обсъждани в съвета проблеми, подписани и без подпис,

донялват лишващи протоколи и помагат за доизясняване позицията на партията в общината.

В Столичния общински съвет партийните представители са изправени пред големи трудности. Военното положение, преследванията на БРСДП (т. с.), единодушното на управляващото мнозинство, липсата на единодействие между съветниците от опозиционните партии довеждат най-често до отхвърляне предложенията на тесните социалисти, до обструкции, остри пререкания и отнемане на думата. Аргументираните им предложения обаче понякога са подкрепени от други съветници, част от исканията им са приети от съвета. Линията на целесъобразни компромиси за съвместна дейност с други партии в изборните учреждения не е станала доминираща в тактиката на БРСДП (т. с.), но в редица случаи на практика тя се прилага от нейните представители в общините и дава добри резултати. Това е особено характерно за Георги Димитров. Неговите изказвания, предложения и статии по разглежданите въпроси представляват пример за творческо прилагане на общинската програма на партията. А едно от нейните основни положения е за автономия на общините, което той последователно защитава. В декларацията на новоизбраната през май 1915 г. общинска група на БРСДП (т. с.) се настоява съветът да разгледа въпроса за общинската автономия и да иска от Народното събрание да измени Закона за градските общини, като разшири правата на съветите «до степен на истински самоуправителни тела, както това изисква и самата Конституция...» (с. 50). Многобройни са протестите му против намесата на държавата и на отделни министерства при решаването на въпроси, дадени по закон на общината, в които подчертава, че тя трябва да има обща и специално бюджетна автономия, да действа свободно, да налага данъци, да ги изразходва както намери за добре.

Съгласно Общинската програма на партията заседанията на съвета трябва да са публични, особено когато се обсъждат въпроси, засягащи жизнените интереси на населението. Избирателите трябва да имат възможност да контролират дейността на своите представители, поради което не може да се поддържа практиката на закрити заседания.

Георги Димитров предлага да се свика извънредна сесия на съвета, която да набележи необходимите мерки за справедливо разпределение на всички храни между трудещите се, за снабдяване на населението с доброкачествен и евтин хляб, настоява да се реквизират нужните мелници и фурни, да се открият общински магазини, да се премахнат спекулата и злоупотребата с хляба, да се определят достъпни цени за съестните и други продукти от първа необходимост.

За да се облекчи участието на безработните в София, той издига искане да се проведе точна анкета за размера на безработицата от специална общинска комисия с участието на професионалните организации, да се създадат предприятия, където безработните да могат да вложат своя труд, да се гласува от съвета допълнителен бюджет, да се даде субсидия на профсъюзите за подпомагане на техните безработни членове и кредит за материално подпомагане на всички останали без работа, да се организират безплатни трапезарии за децата на безработните. Но като формулира тези искания, за него е ясно, че те могат само временно да подобрят положението на трудещите се, тъй като безработицата, както и всички други язви на буржоазното общество, не могат да се преодолеят в рамките на капиталистическия строй. Затова той изяснява на трудещите се, че «или този строй ще трябва да бъде премахнат и тогава няма да има безработица, или пък, ако не се премахне днешният строй, негов вечен спътник ще си остане безработицата в по-голяма или в по-малка форма» (с. 162—163).

Жилищният въпрос и положението на бездомното население са един от най-острите социални проблеми на столицата. Георги Димитров протестира енергично против злоупотребата с общинските имоти за политически и спекулантски цели, против използването на бездомническото движение от управляващите и опозиционните партии за печелене на избирателни гласове, настоява да се вземат мерки за облекчаване положението на хилядите бездомни граждани, по-голямата част от които са българи — бегълци от Македония, Тракия и Добруджа, изнася множество факти за мизерните условия, при които те живеят, за опасността от избухване на епидемии в крайните квар-

тали, предлага да се отнемат местата и къщите на богатшите, застроени незаконно. Като настоява за справедливо уреждане на жилищния въпрос, той предпазва от илюзии, че това може да се постигне в рамките на капитализма, при съществуването на частна собственост върху средствата за производство. Но изтъква, че чрез съответни мерки от страна на държавата и общините може да се дойде до неговото облекчаване.

Насочена към ограничаване експлоатацията на трудещите се и подобряване на тяхното положение чрез прехвърляне тежестите на войната върху буржоазията, която извлича полза от нея, неговата цялостна дейност в Общинския съвет се основава на класовата пролетарска позиция на партията.

Георги Димитров участва в общинската комисия за наемите и поевтиняването на продуктите. При сливане на нейните функции с тези на Местния комитет за обществена предвидливост той приема да стане негов член, ръководен от разбирането за голямата важност на задачата му да се грижи за редовното снабдяване на столицата с хранителни продукти и други предмети от първа необходимост и да се бори против скъпотията и спекулата. Когато разбира, че комитетът не е в състояние да изпълни своето предназначение поради това, че усилията му се парализират от Централния комитет за обществена предвидливост, той го напуска, защото участието в него е несъвместимо с мандата му на представител на БРСДП(т. с.), на избранник на експлоатираните трудови хора. Това е един от многобройните примери за верността на партията към тактиката на класова борба, на решителното отхвърляне на гражданския мир и класовото сътрудничество в условията на империалистическата война.

В раздела «Подготвителни материали» са включени ръкописът на Георги Димитров — първоначален проект на платформата за обединение на ОРСС и Обединения ОРСС, планът за отчета на Синдикалния комитет на ОРСС за 1914 г., конспекти за скъпотията в света и в страната. Те показват задълбочената му работа при подготовката на изнасяните от него доклади, речи и изказвания като депутат и общински съветник, съдържат интересни данни за състоянието на ОРСС, за икономическо-

то положение на страната и света през военните години.

Като приложение към том шести са поместени 28 произведения, документи и др., в разработването на които неговото участие е несъмнено. Те допълват картината на неуморната му политическа и организаторска дейност. Най-голям интерес сред тях безспорно представлява брошурата «Социалдемокрацията в Софийската община», която е ценен извор за общинската политика и тактика на тесните социалисти. В нея се осветлява дейността на общинската група на БРСДП (т. с.) през 1911—1915 г. и защита интересите на трудещите се от столицата.

Окръжните, писмата и другите материали, издадени главно от Синдикалния комитет, дават по-пълна представа за усилията на Георги Димитров като секретар на ОРСС за организационното заздравяване и укрепване на професионалните съюзи, за събиране помощи за безработните и във фонда Защита и борба, за изпълнение решенията на синдикалната конференция, за организиране просветата в ОРСС и т. н.

Произведенията, включени в том шести, са ярко доказателство за верността на Георги Димитров към принципите на революционния марксизъм и пролетарския интернационализъм, за неговата беззаветна преданост на интересите на пролетариата и на трудещия се народ, за смелата му позиция в Народното събрание и в Софийския общински съвет. Те го разкриват като вдъхновен и талантлив работнически трибун, блестящ публицист, безкомпромисен борец против буржоазията, който умее да съчетава борбата в защита на непосредствените интереси на трудещите се с борбата против капитализма, за социализъм и комунизъм.

От Редакцияната колегия

РАЗТУРЯНЕТО НА СОФИЙСКАТА ОБЩИНА

Година и половина правителството употребяваше всички усилия, за да се добере до разтурянето на Столичния общински съвет, преследвайки чисто котерийни цели — да настани в общината своите изгладнели партизани, да постави в тяхно разпореждане общинските средства и имоти и да си подготви изборната машина за прокарване свое болшинство в бъдещия общински съвет.

За постигането на това през 1913 година бяха изпратени от финансовото министерство двама инспектори, които цели пет месеца ревизираха делата на Софийската община, търсейки необходимите *законни* и *формални* поводи за разтурянето на съвета. Резултатът от техните продължителни ревизии бе един обемист ревизионен акт, изпълнен предимно с фиктивни обвинения против съвета. *Четири* пъти този акт бе внасян на разглеждане в Окръжния съд при *различен* състав от съдии, но и четирите пъти съдът го отхвърляше като несъстоятелен.

Правителството и неговите партизани обаче не се отчаяха от тоя свой неуспех. Напротив: с толкова по-голямо остървение и безогледност се нахвърлиха те към разтурянето на общината. *Неудобните* за целта съдии бидоха преместени от София. Комплектува се специален, благоприятен за правителствените намерения състав на Окръжния съд. Едновременно с това правителството прокара в Народното събрание известното изменение на Закона за градските общини¹, според което се разтурят ония общински съвети, половината от съветниците на които са си подали оставката или са отстранени от съда. Правител-

ството също така си развърза ръцете безпрепятствено да уволнява и премества чиновническия и съдийски персонал с изменението на чл. 11 от Закона за административното правосъдие².

При това *ново* положение делото против Столичната община за *пети* път биде подложено на разглеждане от Окръжния съд. И ревизионният акт, който *четири пъти подред* бе намиран от съда за *несъстоятелен* и *безосновен*, сега биде уважен и съдът въз основа на същия тоя *четирикратно* отхвърлен акт постановява отстранението на 21 съветници от Софийския общински съвет!*

Най-сетне правителството постигна целта си. Замишленото от него още преди година и половина престъпление спрямо общинското самоуправление се завърши успешно. «Крепостта» е превзета! Общинските съветници са разгонени и управлението на общината е поето от една тричленна комисия, недостъпна за никаква обществена контрола и назначена направо от министъра на вътрешните работи дори въпреки изискванията на закона, който повелява това назначение да се извършва от окръжната постоянна комисия.

Днес общината е блокирана от цяла глутница правителствени партизани, които чакат да бъдат настанени на служба или да получат някоя и друга облага от общината. Десетки и стотини общински служещи, работници и чиновници, повечето от които не са провинени в нищо, се изхвърлят безжалостно на улицата, за да сторят място на правителствените гладници. Кредитите, предвидени в бюджета за подпомагане на бедни, безработни, болни и нуждаещи се граждани, ще бъдат разпилени за облагодетелствуване партизаните на правителството и за печелене негови нови избиратели в предстоящите общински избори. Започва се отново усиленото разграбване на общинските места от разни мними бездомници, насърчавани и покровителствувани от тричленната комисия.

И всичко това става тъкмо в момента, когато пред общината стоят редица крупни задачи за изпълнение в защита на трудещите се маси в столицата, когато пред-

* Вж *Защо* е разтурен Столичният градско-общински съвет? (Обвинителен акт на прокурора. Обвинителен акт по следствено дело № 392/1914 г.) — «Софийски общински вестник», № 44 и 45, 5 април 1915 г., с. 7—15. (Ред.).

стоят да се вземат от страна на общината най-решителни мерки против растящата скъпотия и за облекчение тежката участ на многохилядното софийско работническо население, което тъне днес в крайна мизерия.

Разбира се, и разтуреният Общински съвет, избран през 1911 година, преди Балканската война³ не изразяваше интересите и желанията на трудещите се маси в столицата. Състоящ се в подавяващото си болшинство от представители на буржоазните партии, досегашният Общински съвет бе един инструмент за уреждане сметките и интересите на имотните и се занимаваше само дотолкова с интересите на трудещите се маси и със защитата на труда, доколкото го принуждаваше към това сравнително още слабият натиск на Социалдемократическата партия⁴ в общината. Народняшко-цанковисткото Постоянно присъствие⁵, подкрепяно от демократи⁶ и «широки социалисти»⁷ срещу *редица концесии и лични облаги*, които то им даваше, намираше винаги възможност да отклони общината от изпълнението на ония важни и належащи социални задачи, към които я тикаше със своята борба социалдемократическата общинска група и които се диктуваха от жизнените интереси на огромната част от софийските жители. Естествено е, че от такъв общински съвет *работническа* София има всичките основания да бъде крайно недоволна.

Днес обаче, при управлението на тричленната комисия, и това *малко* в защита на трудещите се, което можеше чрез борбата на Работническата социалдемократическа партия по-рано да се прокарава в общината, *се премахва*. Управлението на тричленната комисия е управление на пълния, с нищо неограничаван произвол и на безпрепятственото и безконтролно разграбване общинските средства и имоти.

Работническа София ще си вземе сериозна бележка от извършения скандал с общинското самоуправление от страна на правителството. Тя ще прецени също така добре четиригодишната дейност на разтурения Общински съвет, който не донесе нищо *съществено* в полза на трудещите се маси, и ще съумее на *3 май* въпреки реакционните замисли на правителството за произвеждане изборите при изключителни условия да изпрати в новия съвет доста-

тъчно свои верни и сигурни представители, за да се наложи една комунална политика в защита не на шепата имотни — както това бе досега, — а на многохилядното работническо население и да се парализират котерийните игри с интересите, средствата и съдбините на общината.

Изборната борба, която се открива с разтурянето на Столичния общински съвет, ще бъде в същото време и един важен епизод в борбата на социалната демокрация за *пълна автономия* на общините, само след добиването на която може да се тури край на подобни брутални и скандални посегателства върху общинското самоуправление от страна на централната власт, каквото е разтурянето на Софийската община, и което ще бъде — както се вижда — последвано от също такова разтуряне на цяла редица други градски общини.

В. «Работнически вестник»,
№ 276, 22 март 1915 г.
Подпис: Г. Димитров

Печата се по текста
на в. «Работнически вестник»

СОЦИАЛДЕМОКРАЦИЯТА И ОБЩИНСКИТЕ ИЗБОРИ В СОФИЯ*

*Възторжено аплодиран, думата взема др. Г. Димитров.***

Софийската община, каза той, в течение на години от освобождението на страната е била плячка в ръцете на буржоазните политически котерии. Тая община е служила само като средство и място за охрана на отделни лица и групи. Ако бих имал време, вие бихте видели като бял ден, че тая община е била едно котило за грабежи. Днес последната има един дълг от 55 млн. лв., който тепърва ще трябва да се изплаща не от други, а от работническите маси. Погледнете там, в крайните квартали, направено ли е нещо? Не! Там няма вода, калдъръми, електричество, тим цари мрак и мръсотия. Тия милиони са разпилени. Тия пари са употребени за разхубавяването на центъра. Господата, които са управлявали Софийската община, са гледали да благоустрояват не Софийската община, а своите имоти. А защото в сегашната столична община имаше една внушителна част от опозиционни представители, властващата партия⁸ — днешната изгладняла либерална тайфа, която има над себе си цели табори от напътървени партизани, жадни за рушвети и грабежи, не можейки свободно да я плячкосва, разтури по един явно мошенически начин Общинския съвет.

Ораторът описа по-нататък безобразната машинация и брутализъм, с който управляващата либерална концен-

* Резюме на реч, произнесена на 5 април 1915 г. на публично събрание в големия «Нова Америка». (Ред.)

** Г. Димитров говори след Д. Благоев. (Ред.)

трация разтуря общината. За мними закононарушения, каза той, властниците дадоха под съд 21 общински съветници. Всичко бе вече готово. Но още ние неизлезли от последното заседание на съвета, либералното бюро в друга една зала вече си разпределяше длъжностите. Още на другия ден то бърза да уволни на първо място началника на изборното бюро, началника на общинските недвижими имоти и градските комисари. Днес се демагогства с бездомниците. Повтаря се историята от преди три години⁹. Паново покрай тях ще се намъкнат нови плъхове, които да извършат ново разграбване, а — между това — досега са разграбени от подобни плъхове общински места повече от един милион кв. метра.

Тия избори ще са една пародия, защото нито правителството, нито 3-членната му комисия желаят да дигнат военното положение, защото те се страхуват да не почервене общината, защото това население се е наситило вече на техните обещания; защото то видя и изпита всичката гавра на властниците, на буржоазните опозиционни партии от народняци¹⁰ до общоделци¹¹; защото то изпита всичката жестокост на скъпотията и безработицата; защото то изтръпва от техния зловещ вой за нови кървави авантюри.

Искаха да осуетят днешното ни събрание. Ние въпреки това имаме волята да го устроим. Пожелавам ви, другари, да развърнете цялата си енергия с твърдата вяра, че минавайки през тия препятствия, на 3 май ние още по-широко и твърдо ще се закрепим в тая твърдина на буржоазното господство.

Събранието бурно аплодира пламенния зов на оратора.

Председателстващият събранието др. Т. Данаилов прочете накрай една резолюция в духа на говореното, която се прие с живи одобрения.

В. «Работнически вестник»,
№ 287, 7 април 1915 г.

Печата се по текста
на в. «Работнически вестник»

ДО ЦЕНТРАЛНИТЕ НАСТОЯТЕЛСТВА И СЕКЦИИТЕ НА ПРОФЕСИОНАЛНИТЕ СЪЮЗИ И ДО МЕСТНИТЕ РАБОТНИЧЕСКИ СЪВЕТИ*

София, 7 април 1915 г.

Драги другари,

Вследствие обобщевропейската война¹² и развиващите се сега съдбоносни събития Първи май — празникът на труда — тая година е от голямо историческо значение за пролетариата във всички страни и той ще послужи сигурно, на първо място като мощен зов за *възстановяването* на разстроената поради войната международна солидарност на пролетариата, от което в най-голяма степен ще зависи и по-скорошното прекратяване на днешните кръвопролития.

У нас Първи май тая година ще бъде и една повсеместна демонстрация на българския пролетариат против опитите за увличане България във войната и против престъпното пренебрежение на буржоазната държава и другите публични органи спрямо интересите, здравето и живота на работническите маси, които изнемогват цели месеци под ударите на безработицата и скъпотията.

Но тъкмо затова професионалните съюзи имат днес първоначалната длъжност заедно с партията да направят всичко необходимо за *масовото* участие на работниците и работничките в празнуването на Първи май. Това празнуване трябва да се изрази преди всичко в *напускането на работата на 18 април***. Колкото и трудно да е то при сегашната безработица, Синдикалният комитет и централните настоятелства, които обсъдиха тоя въпрос в една

* Окръжно на СК на ОРСС № 1 (139). (Ред.)

** Чествуването на Първи май е по стар стил. (Ред.)

специална конференция, намират, че нашите усилия трябва да бъдат насочени към неговото постигане.

Местните работнически съвети и професионалните секции своевременно трябва да се занимават с този въпрос, като *конкретно* за всяка професия и за всяко отделно предприятие *организират* предварително напускането на работата чрез съответна агитация и грижи между работниците. От напускане на работа другарите могат да се откажат *само* след най-зряло обсъждане в ония случаи и места, дето *неминуемо* би последвало поради напускане на работата *общо* уволнение на работниците, или там, дето болшинството от работниците биха решително отказали да напуснат работата. Нашата парола във всички професии и отделни предприятия обаче трябва да бъде: *на Първи май всички работници и работнички да напуснат работата и да участвуват в устроените от нашата партия майски събрания, манифестации, утра и вечеринки.*

Празникът на труда трябва да бъде широко използван за сплотяването на всички работници и работнички в редовете на социалдемократическото работническо движение. Тия, които все още досега са се намирали под разцепническото влияние на политическата котерия на «широките», трябва решително да бъдат приканени в името на работническата солидарност да празнуват Първи май заедно с нашите *организации*, със *своите класови другари*, като участвуват в нашите майски събрания, манифестации, утра и вечеринки. В тая посока толкова по-големи усилия трябва да се положат, като се има предвид, че в настоящия момент тъй наречените «обединени» синдикати¹³ според положителните наши сведения се намират в *пълно разложение*. Малцината организирани там работници са изгубили всякаква вяра в своите синдикати и в крайно компрометираните им водачи. Настъпва моментът, когато ние ще трябва окончателно да ликвидираме с тия конкурентни организации, които досега са употребявани от разните политически карьеристи само като средство за дезорганизиране и корумпиране на работниците.

Професионалните секции трябва да положат най-големи усилия в първомайската агитация и в деня на самия празник на труда за *спечелване нови членове на професионалните съюзи и нови абонати на «Работнически вест-*

ник». Това ще бъде едно фактическо и извънредно важно в настоящия момент засилване на нашето движение и най-ценният практически резултат от празнуването на Първи май.

За тая цел функционерите и другите агитатори преди Първи май и на самия празник трябва да бъдат снабдени със *заявления за приемане нови членове* и с необходимите неща за записване нови абонати на «Работнически вестник». *Веднага* след празника настоятелството на всяка секция да съобщи на своята централа чрез точно попълване на тук приложения за целта формуляр следните сведения:

1. Колко работници и работнички от дадената професия са участвували в празнуването на празника (в събранието, манифестацията или утрото).

2. Колко от участващите са организирани и колко неорганизирани.

3. Колко са участвували от намиращите се досега под влиянието на общоделците.

4. Колко нови членове на съюза¹⁴ са записани и колко *стари*, престанали, са *възобновили* членството си.

5. Колко нови абонати на «Работнически вестник» дадената професионална секция е спечелила в първомайската агитация и на Първи май — членове и нечленове.

Тия сведения за всички професионални секции в местността местният работнически съвет трябва *веднага* да събере и ги изпрати на Синдикалния комитет.

От тия сведения както Синдикалният комитет, така и централните настоятелства на професионалните съюзи ще могат най-точно да преценят *къде какви* усилия са положили професионалните организации за отпразнуването на Първи май, *как* са използвали първомайската агитация за *числения ръст* на професионалните съюзи и за *разширяване и задълбочаване* нашето влияние всред неорганизираната работническа маса и *какви* практически резултати са получени в разните места на страната.

Едновременно с всичката друга работа около Първи май желателно е местните работнически съвети и професионалните секции да организират и *едно усилено събиране*

помощи за безработните от всички работещи другари и съчувственици на социализма. Там, дето няма листове за събиране помощи, нека съветите *веднага* изискат такива от Синдикалния комитет.

*

Убедени, че ще направите всичко зависещо от вас в духа на настоящото окръжно, пожелаваме ви най-бляскаво и плодотворно отпразнуване на великия международен празник на труда и ви изпращаме своите горещи, другарски, социалдемократически поздрави.

За Синдикалния комитет

Секретар-касиер: *Г. Димитров*

Р. С. Настоящото окръжно веднага след получаването му трябва да се разгледа в специални заседания на местните работнически съвети и настоятелствата и контролните комисии на професионалните секции и да се докладва в секционните събрания.

*Публикува се за първи път
по текста на окръжното*

ДО НИКОЛА ПАЗВАНТОВ — ГАБРОВО

София, 8 април 1915 г.

Драги другарю,

Поради кризата и изключителното положение, които господствуват сега у нас, професионалните съюзи прекарват тежки дни. Числото на членовете в повечето от техните секции е значително намалено, духът в тяхната среда е упаднал, връзките им с работническата маса са разстроени и целокупната им дейност изобщо е разслабена. Няма съмнение, че работническите синдикати при сегашните условия не могат да се развиват и растат тъй добре, както в нормално време. Обаче днешният упадък, който се констатира у тях, в голяма степен може да се намали, стига да се положат необходимите за тая цел усилия.

Имайки това предвид, Синдикалният комитет извън другите мерки, които е предприел с централните настоятелства на професионалните съюзи, се вижда принуден да потърси и ценното съдействие на всички партийни дейтели в отделните места, които със своята вещина и авторитет биха могли много да спомогнат за съвземането и възможното засилване на професионалните секции. За тая цел ние се обръщаме и към Вас лично с най-настоятелна молба — да се заинтересувате *по-специално и непосредствено* от това, което се върши в местния работнически съвет и настоятелствата на професионалните секции в местността Ви, като употребите над синдикалните функционери всичкото свое влияние, щото те да усилят своята дейност; да изпълняват най-редовно длъжностите си досежно отношенията си към централите, събирането на членските вноски, материалното и моралното подпомагане на без-

работните, просветата в секциите (специално разпространението на «Работнически вестник»), агитацията между неорганизираните работници и работнички и пр. в *духа на даваните им от техните централни настоятелства разпореждания и наставления*; да се грижат за задържането на старите синдикални членове и да работят непрестанно за привличането, в кръга на възможността, и нови членове на професионалните съюзи, поддържане постоянни връзки с неорганизираните работници в професията си.

Особени усилия в тая посока трябва да се положат сега във връзка с агитацията за отпразнуването на *празника на труда*.

Убедени, че ще направите *всичко* зависящо от Вас за възможното засилване на професионалните съюзи и за успешното изпълнение задачите, които настоящото изключително положение поставя пред тях, изпращаме Ви нашите най-горещи социалдемократически поздрави.

За Синдикалния комитет

Секретар-касиер: *Г. Димитров*

Синдикалният комитет с най-голяма благодарност би посрещнал всички бележки от Ваша страна досежно онова, което от страна на центъра би трябвало да се приеме за засилването на секциите в местността.

*Публикува се за първи път
по текста на писмото*

ДО VII КОНГРЕС НА РАБОТНИЧЕСКИЯ КЕЛНЕРО-ГОТВАРСКИ СЪЮЗ¹⁵

София, 26 април 1915 г.*

От името на организираните работници в България изпращаме ви своите най-горещи пролетарски поздрави и пожелаваме на конгреса плодотворна дейност за благото на келнерските и готварските работници и за тържеството на общото освободително работническо дело. Изострете оръжията си за борба против експлоатацията. Изете единството на своя съюз като зеницата на окото си. Презрете разцепниците, които в стачките ви изпращат стачконарушители, помагат на господарите, а сега ви отправят лицемерни благопожелания. Да живее Келнеро-готварският съюз! Да живее работническата солидарност! Да живее единството на борещия се български пролетариат!

За Общия работнически синдикален съюз в България:

Георги Димитров

И «Работнически вестник»,
№ 18, 2 май 1915 г.

Печата се по текста
на в. «Работнически вестник»

* Поздравителна телеграма, изпратена в деня на откриването на конгреса. (Ред.)

ВЧЕРАШНОТО НАШЕ ИМПОЗАНТНО СЪБРАНИЕ*

В 1911 година, когато за пръв път трябваше да бъдат произведени общински избори в София по пропорционалната система¹⁶, която дава възможност да бъдат представени в съвета всички политически партии, мнозина наивни избиратели помислиха, че се започва една *нова* ера в управлението на общината, че се туря началото на една *нова* общинска политика, отговаряща на интересите и нуждите на работническите маси, че общината ще престане да бъде инструмент само за защита интересите на шепата имотни, за уреждане многобройните техни гешефти и нечисти сделки и за охраняване партизаните им. След тригодишната дейност на бившето общинско управление обаче тия избиратели са останали горчиво разочаровани. Пропорционалната изборна система *сама по себе си* не бе в състояние да изтръгне общината из *ноктите на имотните, на гешефтарите, предприемачите и спекулантите*, защото въпреки тая система те си оставаха господстващ и управляващ елемент в общината. Пропорционалната изборна система предизвика само тая разлика, че облагите от общинската власт трябваше вече да бъдат споделяни между няколко партии, защото нито една от тях поотделно не можеше да има такова болшинство, за да управлява общината сама хомогенно, както това бе при старата изборна система. Втора една разлика, предизвикана от пропорцията, бе *проникването на Социалдемократическата пар-*

* Реч на предизборно събрание в театър «Одеон» — София, 30 април 1915 г. (Ред.)

тия в Общинския съвет, представителите на която бичу-шаха безпощадно котерийната общинска политика на буржоазните партии, упражняваха постоянна контрола върху общинското управление и поставиха пред общината големия работнически въпрос в неговата пълна ширина.

Общината обаче продължи да върви по *стария път*, по който бе управлявана преди това 33* години наред. В нейните дела остана да господствува предишната *буржоазна и котерийна общинска политика* в угода на шеста имотни и партизани и в ущърб на жизнените интереси на стохиялното работническо и бедстващо столично население.

Пай-доброто доказателство в това отношение представлява *бюджетът* на общината, който възлиза годишно на 17 милиона лева — редовен и извънреден. От 1 500 000 лв. редовен приход общината събира близо *пет милиона лева косвени данъци*, плащани — вие разбирате това много добре — предимно от широките работнически маси.

Нима тая община не е можела да намери достатъчно приходи, без да прибегва към тия косвени данъци, нима тя не е могла да намали при днешните тежки условия на безработица и криза теглото на работническата класа? Да, тя би намерила солидни и значителни приходи и те са налице: общината би могла да *обложи наследствените имоти*; тя би могла да обложи с високи данъци *незастроените места*, с които разните спекуланти умишлено спекулират; тя би могла да създаде специални облози върху всички имоти, цената на които поради благоустройството, извършено със средствата на общината — с парите на цялото софийско население, се увеличи в *невероятни размери — със 100, 200 и 300%*!

Но това не се прави — ние не един път сме изтъквали това и днес пак трябва да го повторим и подчертаем, — защото общината се намира в ръцете на *богатите и имотните*, които себе си и своите хора никога сами не ще обложат.

Вие, софийски работници, които издържате върху плещите си тоя колосален бюджет на класовата буржоазна

* Печатна грешка. Цифрата е 37. (Ред.)

община, имате всичкото основание да се запитате — *де отиват, за какво се харчат тия милиони?*

Буржоазните партии на тоя въпрос не дават отговор. Те не искат да ви разкрият истината, че общината има

55 милиона лева дългове,

голямата част от които заеми са употребени за уредбата на центъра на София, за да се увеличи стойността на имотите на софийските богаташи.

Три милиона лева, или 43% от редовния ѝ бюджет, отиват за *погашения и лихви* на тия батакчийски заеми. Докато при демократите за личния персонал се разходваха 979 046 лв., при народняшко-цанковисткия режим се разходваха ежегодно 1 700 000 лв., и то за множество служби излишни, изкуствено създавани, за да се настанят видни партизани. Между това ниско плащаният персонал, върху чиито плещи пада цялата тежест на службата, продължава, разбира се, да работи срещу 70—90 лв., продължава да живее в мизерия и лишения.

От Освобождението и до ден днешен Софийската община, бидейки в ръцете ту на една, ту на друга от буржоазните политически котерии, се е грижела преди всичко, да не кажа и изключително, за *благоустройството и украсяването на центъра*, на централните улици, а е оставила работническите квартали в крайна мизерия.

В последните три години общината е разходвала една сума от 2 млн. лева за *павиране* на центъра; за *шосиране* на улиците от *средните* квартали — 200 000 лева, а само някакви мизерни 10 000 лв. са разходвани за *пътечки* в крайните работнически квартали!

Блясък в центъра — мизерия в крайнините — ето какво е положението днеска. (Б у р н и р ъ к о п л я с к а н и я.)

През пролетта на 1913 г., когато една грамадна част от семействата на софийското работническо и малодоходно население, изпратило скъпи и близки на бойните полета, се превиваше от нуждата, тънеше в крайна мизерия, народняшко-цанковистката предприемаческо-лихварска клика побърза да разходва няколкостотин хиляди лева за павиране площада около църквата «Ал. Невски», защото там щял да се *короняса цар Фердинанд!* (Б у р н и р ъ к о п л я с к а н и я и в ъ з м у щ е н и я.)

Софийската община и досега не е отговорила на своите истински задачи: да излезе насреща на скъпотията, безработицата, жилищната нужда и мизерията, в която се търчи софийското градско работническо население. А тя би могла лесно и скоро да стори това. Ако би обложила само с няколко процента *доходите на софийските големи домопритежатели и владетели на места*, би получила годишно повече от 4 млн. лв. приход в своя бюджет.

Софийската община има около 2 млн. кв. м земя, от които досега са разграбени повече от един милион, и то не от тъй наречените бездомници — у тях са само около 100 000 кв. метра. Голямата част от това милионно богатство на общината е заграбено *от имотни хора, от управници на общината!*

Има разграбени общински места в миналото в центъри на града, които днес се продават по 100, 200 и 300 лв. на кв. м. (В с е о б щ о в ъ з м у щ е н и е.) Ние по-покажме да разкрием тоя *грабеж* и да се установят точно местата, които владее общината, но нам не ни се дадоха улеснения от управниците на общината, защото да сторят това, би значило сами да влязат в клопката.

Тогава, когато общината разсипнически пилееше средствата си за разни благотворителни дружества от съмнителен характер, като дружество «Напредък»¹⁷ например, което от залъка на сирачетата са се хрантутили разни кинрихристовци (б у р н и р ъ к о п л я с к а н и я) — за подпомагане на безработните членове на работническите организации едва се отпускат 2 хиляди лева. Софийската община отказа да открие общински магазини, фурни и мелници и сама да доставя евтин хляб и продукти на бедняшкото население, защото, както се изрази народнишкият кмет П. Теодоров, щяла да се яви като *непочин конкурент на софийските едри търговци*. (О б щ о в ъ з м у щ е н и е.) *Заради шепя спекуланти оставиха да страда едно стохилядно население*. (Б у р н и р ъ к о п л я с к а н и я.)

Р. В. Радев днес обвинява бившото народняшко-панковешко Постоянно присъствие в разсипничество, грабеж и престъпно нехайство спрямо нуждите на столичното бедно работническо население, но той беше помощник кмет в същото това Постоянно присъствие и делеше

наравно с него плякката. (Р ъ к о п л я с к а н и я.) Демократите са си разпасали пояса и сипят същите обвинения върху бивните управници, но — да не се забравя — те напуснаха общината в 1911 г. с тежки обвинения за доказани разсипничества и грабежи. И за да се спасят от съда и позора, продадоха се на народняците, имаха в Постоянното присъствие един помощник-кмет, поддържаха всички мероприятия на народняшко-цанковистката коалиция. (О д о б р е н и я.)

А «широките»? Тия народняшки верни оръдия — и те имат лицето да обвиняват!, — когато и те срещу лични облаги и облагодетелствуване на свои партизани позорно сътрудничеха на агентите на господарите и спекулантите в Софийската община в ущърб на работническите интереси. (Б у р н и р ъ к о п л я с к а н и я.)

Едничка Социалдемократическата партия влезе в общината като отявлена и неподкупна защитница на интересите на потиснатото столично работническо население. Демаскирайки противоработническите дела на общинските управници, ние работихме *изключително за интересите на софийското работническо население*. И нашето чело е чисто. Нас не могат да ни обвинят в престъпления. (Б у р н и о д о б р е н и я.) И ако ние не можахме да сторим повече, това се дължи на малочислеността на нашата общинска група.

Ето, пред вас е трети май. От вас, работници-избиратели, които сте болшинството на столицата, зависи да се наложи една

работническа общинска политика.

Ние ви зовем да се сплотите под знамето на социализма, за да навлезем дружно и внушително в тая община. Доста е служила тя на шепата имотни и гешефтари в продължение на 37 години — *нека отсега нататък тя работи за себе си, за софийския работнически народ!* (Б у р н и и п р о д ъ л ж и т е л н и р ъ к о п л я с к а н и я.)

НАСТОЯЩИЯТ МОМЕНТ И ПЕЧАТАРСКИТЕ РАБОТНИЦИ

Печатарските работници, заедно с цялата работнически класа у нас, днес преживяват тежки дни. *Кризата*, предизвикана още преди осем месеца от европейската война, се изостря; *безработицата* всекидневно расте; *животът* става все по-скъп и непоносим.

От друга страна, неизвестността за утрешния ден се усилва. Опасността да бъде тласната нашата страна отново в някоя военна авантюра е *голяма*. Още незаздравели окончателно раните, причинени от Балканската война*, българската буржоазия и монархизмът със своята престъпна политика на *чужди оръдия* подготвяват за работническата класа и народните маси *нова* касапница. И за да се прокара безпрепятствено тая противонародна политика, страната е поставена под изключителния режим на едно брутално *военно положение*, което фактически суспендира всички политически свободи и права, освещени от Конституцията.

В тия тежки и пълни с тревоги за бъдещето дни *единствен* светъл и надежден лъч представлява смелата и непоколебима борба, която *българската социална демокрация* (Социалдемократическата партия и Общият синдикален съюз) води *против* военните подстрекателства и инитиори — за запазването на мира и независимостта на страната; *против* разделянето и противопоставянето на Балканските народи — за тяхното обединение в една Бал-

* Отнася се за Балканската и Междусъюзническата война (1912—1913 г.).

канска федерация¹⁸, *против* престъпната спекулация с хранителните продукти и другите предмети от първа необходимост — *за* поевтиняването на живота; *против* безогледната капиталистическа експлоатация — *за* законодателна закрила на труда, *за* ограничение на безработицата и *даване работа* или *хляб* на безработните.

Към тая борба справедливо се обръщат днес погледите на всички експлоатирани и потиснати, на всички страждущи от скъпотията и безработицата и на ония, които от сърце желаят запазването на мира и избягването на всяка нова авантюра. На тая борба те възлагат напълно основателно надеждите си за облекчение на своята тежка участ.

Жизнените интереси и на печатарските работници диктуват с *всички сили* да подкрепят борбата на социалната демокрация, която е и тяхна собствена борба, като по тоя начин спомогнат *за* осигуряването на нейния успех.

Всяка апатия и индиферентност, проявявана от страна на нашите колеги в настоящия момент, е *прямо пакостна* и трябва да бъде квалифицирана като *измяна* на техните собствени интереси.

Раздирани години подред от несъгласия и недоразумения помежду си, разпокъсвани и противопоставяни едни на други от заинтересовани политически карьеристи и от всевъзможни агенти на господарите, разочаровани от досегашните несполучливи опити да подобрят своето положение — днес печатарските работници, притиснати от *общото бедствие*, имат *върховната длъжност* да се замислят най-сериозно върху положението, да изтеглят поуците от горчивото минало, да потърсят необходимите сили у себе си, *за* да премахнат всичко, което ги е разделяло досега, и да се сплотят *за* *единодушна* борба и *за* *задружна* защита.

Работническият печатарски съюз¹⁹ сега, както вчера и завчера, ратува *за* това крайно наложително сплотяване на всички печатарски работници. Ние знаем, че нашите усилия в тая посока се посрещат със симпатии от страна на *множество* наши колеги. Но *за* един момент, какъвто е сегашният, *само тия симпатии* са нещо съвсем недостатъчно. Необходимо е те да бъдат подкрепени с *дела*, да бъдат съпроводени с едно *фактическо съдействие* — преди

ничко с организирането на тия колеги в редовете на Печатарския съюз.

Това ще върне *вярата* на масата печатарски работници към тяхната организация, ще спомогне за възстановяване *голямата солидарността* и *единодушното* действие в тяхната среда и ще улесни сплотяването им в една единна и солидна професионална организация.

А такава организация на печатарските работници *днес* е необходима за тяхното *самосъхранение*, за *предотвратяване* още по-голямото влошаване условията на печатарския труд и за *единодушното* им и успешно участие в *общата борба* на работническата класа за запазване на мира и против скъпотията и безработицата. Тая организация ще бъде обаче сто пъти по-необходима *утре*, когато ще настъпи ликвидацията на *общоевропейската война* и когато печатарските работници ще трябва да бъдат *достатъчно готови*, за да използват *новите* условия за решително подобряване своето положение в производството и редом с цялата работническа класа да вземат достойно участие в големите работнически революционни борби, които *неминуемо* след войната ще се започнат.

В тоя дух ние най-горещо каним всички наши колеги да бъдат *будни на своя пост* и да изпълнят *добросъвестно* *свои работнически дъг!*

И «Печатарски работник»,
М 1, 1 май 1915 г.
Подпис: Г. Д.

Печата се по текста
на в. «Печатарски работник»

СИНДИКАЛНИЯТ СЪЮЗ ЗА ПРОФЕСИОНАЛНИТЕ СЕКЦИИ И МЕСТНИТЕ РАБОТНИЧЕСКИ СЪВЕТИ

София, 9 май 1915 г.*

До 10 май най-късно настоятелствата на всички професионални секции трябва безусловно да изпратят на своите централни настоятелства *месечните ведомости, равносметки, разходни документи и парични суми за м. април.*

Ония настоятелства, които това не сторят, ще станат причина членовете на техните секции да бъдат смятани от централните настоятелства за *нередовни* и да бъдат *лишавани от помощ*, в случай че се обърнат за такава. *Отговорността за това ще падне изцяло върху самите настоятелства.*

Необходимо е секретарите на местните работнически съвети, синдикалните ревизори и контролните комисии на секциите да правят всичко зависещо от тях, щото респективните секционни настоятелства да изпращат *ежемесечно, без протакане, най-късно до 10 число, ведомостите, равносметките, документите и сумите за изтеклия месец.* За точното изпълнение на това от страна на настоятелствата *трябва най-енергично да настояват и самите членове на професионалните секции.*

Също така до 10 май т. г. местните работнически съвети трябва да изпратят на Синдикалния комитет бюлетина си за своята дейност и за състоянието на професионалните секции в местността им през *месец април.*

Всяка нередовност в тая посока е *пакостна*. Нека се има това предвид от отговорните синдикални функционери.

За Синдикалния комитет
Секретар: Г. Димитров

В. «Работнически вестник»,
№ 24, 9 май 1915 г.

*Печата се по текста
на в. «Работнически вестник»*

* Дата на публикуването. (Ред.)

ПОДПОМАГАНЕТО ОТ ФОНДА ЗА БЕЗРАБОТНИТЕ

София, 10 май 1915 г.*

Някои безработни работници, членове на партийни групи, но *не* членове на съответните професионални съюзи, се обръщат към Синдикалния комитет с молба да бъдат подпомогнати от фонда на безработните.

В своето последно заседание Синдикалният комитет обсъди тоя въпрос и потвърди предишното свое решение, според което *помощите от фонда за безработните се дават чрез централните настоятелства на професионалните съюзи, и то само на редовните членове на тия съюзи.*

Съгласно това решение другарите работници, членове на партийните групи, но които не са синдикални членове, не да могат да се ползват от Фонда за безработните, както и от всички други помощи, които дават професионалните организации, *трябва да станат членове на съответните професионални съюзи.* Една грешка е, че те това досега не са сторили, въпреки многократните подканяния от страна на съюзите.

Желателно е самите партийни групи, в които има работници, нечленове на професионалните съюзи, да се *погрижат да ги организират незабавно и в съюзите.* Не е достатъчно тия другари да бъдат само членове на партийните групи; те трябва да бъдат и *професионално организирани*, за да имат в такива случаи безпрепятствено изпълната подкрепа на професионалните съюзи наравно с сигналите организирани работници.

За Синдикалния комитет
Секретар: Г. Димитров

и «Работнически вестник»,
№ 25, 10 май 1915 г.

Печата се по текста
на в. «Работнически вестник»

* Дата на публикуването. (Ред.)

ПО СЪБИРАНЕТО ПОМОЩИ ЗА БЕЗРАБОТНИТЕ

София, 13 май 1915 г.*

В някои места събират помощи за безработните по *собствени листове*, неизхождащи от Синдикалния комитет, незаверени от него и вследствие на това неподлежащи на необходимата за случая контрола.

За да се избягнат възможните грешки, нередовности, дори и злоупотребления с пожертвувателността на другарите и съчувствениците, Синдикалният комитет реши: *занапред да се събират помощи за безработните само по листове, изпратени от него и надлежно заверени с неговия печат и с подписа на секретаря му.*

Умоляват се всички другари и съчувственици да записват своите помощи за безработните само на *такива листове*.

Там, дето такива листове няма, нека другарите *веднага* изискат от Синдикалния комитет. Отделните другари и съчувственици в отдалечени места могат да изпращат своите пожертвувания с пощенски запис или в пощенски марки и *направо* до комитета (Г. Димитров, Народен дом, пл. «Лъвов мост» — София).

Ползуваме се от случая *още веднъж да напомним*, че всички събрани помощи по листовете за безработните трябва своевременно да бъдат изпращани *до стотинка* на Синдикалния комитет. *Никакви суми от тях не могат да се разходват за подпомагане направо в местността.*

* Дата на публикуването. (Ред.)

Безработните членове ще бъдат подпомагани по установения ред, чрез централните настоятелства на техните професионални съюзи.

Нека това най-строго се съблюдава навсякъде!

За Синдикалния комитет

Секретар-касиер: *Г. Димитров*

И «Работнически вестник»,
№ 26, 13 май 1915 г.

*Печата се по текста
на в. «Работнически вестник»*

СИНДИКАЛНИЯТ СЪЮЗ И ЗАКОНЪТ ЗА ЖЕНСКИЯ И ДЕТСКИЯ ТРУД²⁰

Синдикалният комитет е отправил до Министерството на търговията, промишлеността и труда следния протест:

Още в началото на м. февруари т. г., когато се появи в пресата първите слухове за намерението на министерството да унищожи комитетите на труда²¹ под предлог, че били вече назначени предвидените в Закона за женския и детския труд *титулярни* инспектори на труда (чл. 17), комитетът на Общия работнически синдикален съюз в България, от името на организирания работници, със специално писмо (№ 5 от 5 февруари 1915 г.)* предупреди министерството, че това би било едно грубо нарушение на закона, насочено да задоволи изключително желанията и прищевките на шепата индустриалци в ущърб на здравето и интересите на хилядите трудещи се жени и деца и на цялата работническа класа у нас, тъй като извън всички други съображения назначените инспектори не са *титулярните инспектори на труда*, каквито визира чл. 17 на закона, а са *едновременно* инспектори и на търговията, и на индустрията, и на занаятите, и (най-сетне!) на труда.

Тогава нашият Синдикален съюз поиска да се изпълнят повеленията на закона, като се запази съществуването на комитетите на труда и се назначат избори за *нови* работнически представители поради изтичането тригодишния мандат на старите.

Вместо това — министерството се явява с окръжно предписание за разтурянето на комитетите на труда**

* Документът не се откри. (Ред.)

** Вж *Окръжна* наредба № 613 от 27 април 1915 г. — В: *Сборник на окръжни наредби, докладни записки, инспекторски рапорти, закони и законопроекти по покровителството на труда. 1905—1915 г. С., 1918, с. 108—110.* (Ред.)

и по тоя начин фактически суспендира гарантите от закона права на работническите организации досежно ширката на женския и детския труд.

По министерството, което тъй противозаконно унищожва комитетите на труда и премахва *Института на работническите представители* — единствения досегащ независим фактор за прилагането на закона, — оставя да бездействуват официалните инспектори на труда. Според положителните ни сведения повечето от тях абсолютно нищо не вършат за прилагането на Закона за женския и детския труд — и то в един момент, когато поради съществуващата безработица и изключителните условия, при които се използва работническият труд, точното прилагане на тоя закон е една безусловна необходимост. Типичен пример в това отношение представлява случаят с назначения инспектор за Софийския окръг. Месеци се минават вече — и тоя «инспектор на труда» не е предприел още никакви ревизии и нищо не е направил за прилагането на закона, чиито нарушения са с хиляди.

Ние протестираме най-енергично против това поведение на министерството и неговите органи и настоятелно искаме: възстановяването на комитетите на труда, назначаване нови работнически представители и усилен надзор от страна на официалните инспектори за прилагането на закона.

Не стори ли това министерството — с право ще се счита, че то умишлено суспендира и без това ограничената и недостатъчна законодателна закрила на женския и детския труд, и голямата отговорност за това тогава ще падне изцяло и направо върху него.

За Синдикалния комитет

Секретар: Г. Димитров

Ще чакаме да видим какво ще направи министерството по повод тоя тъй основателен и навременен протест — и тогава ще се върнем.

ДЕКЛАРАЦИЯ НА РАБОТНИЧЕСКАТА СОЦИАЛДЕМОКРАТИЧЕСКА ГРУПА В СОФИЙСКИЯ ГРАДСКИ ОБЩИНСКИ СЪВЕТ*

В свръзка с току-що произведения избор за Постоянно присъствие и по въпроса за една извънредна сесия, която се налага за разрешаването на въпроси, които не търпят никакво отлагане, аз искам да направя от мое име и от името на моя другар д-р Наим Исаков следующата декларация: (Ч е т е.)

«Изпълнявайки своя дълг като представители на Работническата социалдемократическа партия към избирателите, които ни са изпратили тук, и изобщо към трудещите се маси на столицата, ползуваме се от първия случай, който ни се удава със свикването Общинския съвет на заседание за избиране Постоянно присъствие, най-енергично и най-решително да протестираме против извършените от страна на тричленната комисия и назначените от нея общински чиновници беззакония и изборни маневри и да заявим, че новоизбраният Софийски общински съвет — плод на един напълно опорочен и нередовен избор — не изразява действителната воля на софийските избиратели.

Веднага с поемане общинската власт тричленната комисия прибягна към уволнението на старите общински чиновници и служещи не по причини, намиращи се във връзка със службата им, а по чисто партизански съображения. Първият ден още тя уволни началника на изборното бюро, началника на недвижимите имоти и градските

* Прочетена и обоснована от Г. Димитров на заседание на съвета на 25 май 1915 г. Публикувана в «Работнически вестник», № 38, 27 май 1915 г. (Ред.)

комисари, за да си осигури по-лесно своя успех в изборите.

Тричленната комисия се отдаде на едно безогледно разпиляване на общинските средства, на кредитите, предназначени за шосиране на улици, за уредба на градските градини, за поддържане чистотата на града и пр., като предприе редица работи в тая насока, обаче не за задоволяването действителните нужди на населението, а с чисто демагогски цели, назначавайки стотини надничари, купци по тоя начин избиратели за партиите на либералната концентрация. Мнозина от тия «надничари», плащани със средствата на общината, не вършеха никаква общинска работа, а кръстосваха само разните квартали, за да агитират за правителствените кандидати. Разровените улици на другия ден след изборите бидоха изоставени, а на част от наетите работници надниците и до днес не са изплатени.

От кредитите за подпомагане на бедни тричленната комисия си позволи да раздава известни суми на свои партизани и агитатори, за да устройват гуляи и да вербуват избиратели.

Председателят и членовете на тричленната комисия сами открито насърчаваха разграбването на общинските средства с цел да спечелят гласовете на нещастните бездомни софийски избиратели.

И свръх всичко това тричленната комисия въпреки явните и ясни постановления на Избирателния закон²² превърна общината в едно място за фабрикуване на избиратели из средата на бедстващите македонски бегълци²³ и на циганите. Изборното бюро издаде повече от 4000 удостоверения за съдебни решения на лица, които нито фигурират в семейните книги на общината, нито пък по погрешка са били пропуснати да бъдат вписани в избирателните списъци за 1912, 1913 и 1914 година.

Предвид на гореизложеното ние предлагаме да се предприеме една основателна анкета на делата на тричленната комисия от встъпването ѝ в длъжност до днес (от 19 март до 25 май т. г.), която анкета, произведена от специална комисия, избрана от съвета и състояща се от представители на всички партии, да установи точно и обективно политическата и углавна отговорност на виновниците за фалшифициране волята на софийските изби-

ратели и за причинените щети на общинските интереси.

От друга страна, ние протестираме така също и против престъпното поведение на общинските органи, които допускат да бъде хранено софийското работническо население с мухлясал, вмирисан и отровен хляб, който съдържа всичко друго, но не и брашно, годно за употребление, и най-настойтелно искаме, щото Общинският съвет веднага да се събере на извънредна сесия и да вземе всички необходими мерки за редовното продоволствуване на града с доброкачествен хляб, както и за поевтиняването на всички съестни продукти и други предмети от първа необходимост, и на квартирните наеми.

Заедно с това ние предлагаме съветът да се занимае в същата извънредна сесия и с нетърпящия никакво отлагане въпрос за облекчение тежката участ на хилядите безработни работници и да гарантира още отсега материалното подпомагане от страна на общината на работническите и други бедни семейства в случай на една евентуална мобилизация.

Ние намираме за крайно наложително също Общинският съвет, използвайки и последната възможност, която дават сегашните законодателни наредби за една автономна дейност в полза на общината, да разгледа специално и въпроса за общинската автономия и да изиска още в първата предстояща сесия на Народното събрание изменение на Закона за градските общини, в смисъл на разширяване правата и автономността на общинските съвети до степен на истински самоуправителни тела, както това изисква и самата Конституция.

Накрай не считаме за излишно да заявим, че и в лицето на своята група в сегашния Общински съвет Работническата социалдемократическа партия ще върви по същия принципиален път, поддържан от нейните представители и в бившия Общински съвет, и ще се бори с всички сили за извоюване на една действителна общинска автономия и за превръщане общината от средство за поддържане господството на шепата имотни граждани, за улесняване техните гешефти и за охраняване партизаните им — в институт за задоволяване всестранните нужди на трудещите се столични маси и за защита на техните икономически, социални и културни нужди.»

Както виждате, г-да съветници, с тази наша декларация ние искаме съветът в една най-близка извънредна сесия да разгледа въпроса за анкета върху делата на тридесетдневната комисия. За никого от нас няма съмнение, че има премного дела противозаконни, които подлежат на викетирание и точно установяване отговорностите, които те влекат за авторите. Второ, в тази извънредна сесия искаме да се разгледа въпросът за хляба, за поевтиняването на живота и на наемите, за подпомагане безработните и за осигуряване помощ на работническите и други бедни семейства в случай на мобилизация или война. На трето място — ние искаме съветът да разгледа веднага въпроса за общинската автономия, толкова повече че всички политически партии, които тук са представени, в предизборния период в своите изборни платформи сами заявиха, че искат общинска автономия; съветът да изиска от Народното събрание изменение на Закона за градските общини в смисъл да разшири и приеме пълната автономия на селфийската община. Тези въпроси са належащи и трябва да бъдат подложени на разглеждане в една близка сесия, след това заседание, в което имаме да се занимаем с избиране на Постоянното присъствие.

Ние искаме още сега Общинският съвет да вземе необходимите мерки в тази посока.

*Печата се по текста
на стенографския протокол
от заседанието*

ДО ЦЕНТРАЛНИТЕ НАСТОЯТЕЛСТВА И СЕКЦИИТЕ НА ПРОФЕСИОНАЛНИТЕ СЪЮЗИ И ДО МЕСТНИТЕ РАБОТНИЧЕСКИ СЪВЕТИ*

София, 27 май 1915 г.

Д р а г и д р у г а р и,

Предвид изключителните условия, при които са поставени да действуват в настоящия момент нашите професионални организации, поради кризата и масовата безработица Синдикалният комитет и централните настоятелства на професионалните съюзи *единодушно* решиха *XI синдикален конгрес*, който трябваше да бъде свикан тая година, да се отложи за 1916 г., като няколкото хиляди лева, които ежегодно се употребяват за конгресни разноски, сега се използват за усиляне средствата на професионалните съюзи по подпомагането на безработните им членове и за една оживена агитация и по-чести агитационни обиколки из цялата страна, тъй необходими при сегашното състояние на професионалните секции.

Съгласно това решение вместо синдикален конгрес ще се състои една *специална синдикална конференция* по време на партийния конгрес в София през месец август. В конференцията ще участвуват членовете на Общия работнически съвет, Синдикалният комитет и Контролната комисия на Синдикалния съюз, централните настоятелства и контролните комисии на професионалните съюзи, седалището на които е в София, и делегатите на всички професионални съюзи в партийния конгрес.

Решението за отлагане на тазгодишния синдикален конгрес биде всестранно обсъдено и също така *единодушно* одобрено и от Общия работнически съвет.

* Окръжно на СК на ОРСС № III (347). (Ред.)

Отчетът на Синдикалния комитет за 1914 г. ще бъде скоро отпечатан в отделна брошурка и съвременно разпратен до централните настоятелства и секциите на професионалните съюзи за основателно проучване и за практическо и агитационно използване.

Поради отлагането на XI синдикален конгрес за идущата година дотогава остават в сила *решенията на X синдикален конгрес*²⁴. Заедно с настоящото окръжно Синдикалният комитет изпраща до всички централни настоятелства, професионални секции и местни работнически съвети по няколко екземпляра от тия решения* с най-настоятелна молба, щото решенията на X синдикален конгрес отново да бъдат разгледани от централните и местни ръководни тела на професионалните съюзи, като най-строго се съобразяват с тях в своята дейност и през текущата година.

*

Чувствайки голямата необходимост да се употреби *едно напрежение на последните наши сили*, за да бъдат успешно преодолени грамадните спънки, които кризата и безработицата, както и изключителното политическо положение създават за професионалните съюзи в настоящия момент, Синдикалният комитет и централните настоятелства решиха да се предприеме *през месец юни* — последния месец от първото полугодие на настоящата година — из цялата страна една *специална агитационна акция* за възможното при сегашните условия засилване на професионалните съюзи и за разширяване и задълбочаване тяхното влияние всред работническите маси.

За тая цел *веднага* след получаването на настоящото окръжно централните настоятелства, настоятелствата на окръжните и местните работнически съвети да се съберат на специални заседания и да вземат всички необходими мерки съобразно на местните условия и положението на всяка отделна професия, за да организират успешно *въпросната агитационна акция*, като обърнат най-сериозно внимание върху следното:

* Решения на Десетия синдикален конгрес. (Заседавал в София на 25, 26 и 27 септември, 1914 г.). С., Парт. соц. к-ца и п-ца, 1914. 12 с. (Ред.)

1. През агитационния период (от 1 до 31* юни т. г.) да бъдат използвани систематически всички наши събрания и акции, всички увеселения, срещи, излети и пр., както и цялата борба на партията и Синдикалния съюз против военните подстрекателства, от една страна, и против скъпотията и безработицата, от друга, за привличане нови членове на професионалните секции, за възобновяване членството на престаналите членове и за спечелване нови абонати на «Работнически вестник».

2. Всяко секционен настоятелство да издири поименно онния членове, които вследствие на сегашната криза, безработица, скъпотия и пр. са престанали да бъдат членове, и да натовари подходящи другари да се срещнат лично с тях, за да им въздействуват да възобновят своето членство в настоящия важен момент.

В много места има, за жалост, членове на партийни организации и групи, които не са членове на професионалните съюзи. Да се изиска най-настоятелно от респективните партийни комитети и настоятелства да бъде премахната тая пакостна аномалия, като въпросните другари веднага се запишат за членове на съответните професионални съюзи. Партийните организации и групи не могат да търпят в своята среда работници, които не са професионално организирани и не са редовни синдикални членове.

3. Секционните настоятелства да свикват чести конференции на работници и работнички от отделните работилници, фабрики, заведения или предприятия или пък от отделни служби и категории и обяснявайки им важноста на момента, който преживяваме, характера и задачите на нашите организации, да упражнят всичкото си влияние върху тях, за да се организират. На тия конференции обезателно да присъствуват всички членове на настоятелствата, както и партийните делегати при секциите, които със своя авторитет и вещина биха могли да бъдат много полезни.

4. Да се изиска от всички стари членове на професионалните съюзи да привлекат през агитационния месец поне по един нов член, като за дейността на всеки отделен

* Печатна грешка. Цифрата е 30. (Ред.)

другар в тая посока настоятелството държи бележка и това докладва в секционното събрание, което ще се свика при приключване на акцията в началото на м. юли тази година.

5. Да се свикат всички *нередовни* членове, последователно, на конференции от настоятелствата и като им се внуши голямата необходимост при сегашните тежки финансови задължения на професионалните съюзи, *щото работещите синдикални членове да внасят редовно своите членски вноски*, да се изиска от тях в най-скоро време, *до края на агитационния период*, да се издължат. Касиерите и бирниците, подпомогнати и от всички други другари, трябва да развият извънредно оживена дейност в тая посока, *като не допуснат да остане нито един член нередовен при започване второто полугодие на настоящата година.*

Синдикалните членове трябва да бъдат предупредени *по най-категоричен начин*, че ако не внасят редовно своите членски вноски, не само не ще могат да се ползват от помощите, които се дават сега от професионалните съюзи и от фонда за безработните на редовните членове, *но ще бъдат лишени както те, тъй и семействата им от всяка материална и морална подкрепа в случай на мобилизация и война. За никого изключение не ще се прави, колкото и стар член да е бил той!*

6. През агитационния месец секционните настоятелства *заедно с контролните комисии трябва да имат възможно по чести заседания — най-малко два пъти седмично*, *за да проверяват как върви агитацията и да вземат необходимите мерки своевременно за нейното усилване.*

Местните работнически съвети също трябва редовно да *оследяват и непосредствено да следят за това, което се върши във всички секции поотделно, като им оказват и необходимото най-широко съдействие.*

7. Наред с обикновените секционни събрания, които трябва да бъдат *кратки и агитационни*, всяка секция през агитационния период трябва да се погрижи да *устрои поне едно публично събрание на работниците от своята професия*, добре подготвено и най-широко проагитирано, със *сказка от подходящ за целта наш оратор върху кризата, безработицата и скъпотията, специалното положение*

ние на дадената професия и необходимостта щото всички работници и работнички да бъдат сплотени в редовете на социалдемократическите професионални съюзи, да бъдат техни редовни членове, за да могат с обединени сили взаимно да си помагат и успешно да се борят против тежките изпитания, на които днес е подложена цялата работническа класа.

8. За успеха на тая наша агитационна акция трябва да се изиска и съдействието във всяко отделно място на *партийните организации и групи на женските социалдемократически кръжоци*²⁵, на *младежките работнически дружества*²⁶, на *учителите-социалдемократи*²⁷ и на *членовете на социалдемократическата организация на държавните, окръжни и общински служещи*²⁸.

9. Централните настоятелства трябва да издадат през месец юни по един *специален агитационен брой* от своите професионални органи, като той бъде най-широко разпространен между работниците и работничките от съответната професия в цялата страна.

10. Синдикалният комитет от своя страна ще подпомогне професионалните съюзи в предприетата агитационна акция с изпращане в провинцията и на специални свои делегати за агитация.

11. Едновременно с гореизложеното навсякъде да се събират най-усилено помощи в полза на *фонда за безработните*, който трябва да стигне най-малко сумата 10 000 лева, за да може да окаже своята подкрепа на безработните членове през периода на сегашната продължителна безработица.

В началото на месец юли т. г. акцията ще бъде приключена. В специални секционни събрания трябва да бъдат докладвани резултатите, като същевременно се организира и по-нататъшната обикновена работа на секциите за *държането на добитите успехи*.

Секционните настоятелства ще съобщят на своите централни *най-късно до 10 юли т. г.*: 1. *Колко нови членове са спечелили през агитационния период*; 2. *Колко престанали членове са възобновили членството си*; 3. *Колко нови абонати са записали за «Работнически вестник»* и 4. *Каква дейност са проявили през време на агитационната акция*.

Местните работнически съвети ще изпратят до Синдикалния комитет същите тия сведения за всяка *отделна професия* в своята местност *най-късно до 15 юли т. г.*

Тия сведения ще бъдат публикувани в «Работнически вестник» и ще се докладват на синдикалната конференция в София, *за да може да види нагледно цялата партия и целият Синдикален съюз как са изпълнили своя дълг другарите във всяко отделно място.*

Колкото и трудно да е организирането на една агитационна акция в *момент като настоящия*, ние все пак сме убедени, че всички другари, *проникнати от нейната извънредна важност и наложителна необходимост, не ще пожаят нито време, нито сили, нито спокойствие, за да бъде тя реализирана напълно успешно.*

Делото, на което сме се посветили да служим, е тъй велико и времената, в които живеем днес, са тъй съдбоносни, че такова едно напрежение, както и жертвите, които се изискват от всички нас, *са свършено оправдани.*

Нека докажем, че кризата, безработицата и изключителното положение не са в състояние да спрат победоносния ход на работническото социалдемократическо движение в България!

Приемете, скъпи другари, нашите най-горещи социалдемократически братски поздрави.

За Синдикалния комитет

Секретар-касиер: Г. Димитров

Настоящото окръжно да се докладва в най-близките окръжни събрания заедно с решенията, които настоятелствата ще вземат за неговото изпълнение!

Публикува се за първи път по текста на окръжното

ЗА РАБОТНИЧЕСКИТЕ ПРЕДСТАВИТЕЛИ В КОМИТЕТИТЕ НА ТРУДА

София, 28 май 1915 г.*

Разпореждането на министерството, с което се суспендира правото на работническите представители в комитетите на труда да правят занапред ревизии досежно прилагането на Закона за женския и детския труд, е явно *противозаконно*. То не е *задължително* за работническите представители, *законните права* на които не могат да се отменяват с министерски предписания.

Предвид на това Синдикалният комитет най-настоятелно кани всички работнически представители в комитетите на труда, *подкрепени най-широко от работническите организации*, да продължат и занапред своята дейност, без да обръщат внимание на незаконното министерско предписание.

Ако при предприеманите от тях ревизии органите на министерството или другите власти се явят да им пречат, работническите представители да съставляват надлежните актове за възпрепятствуване да изпълнят своите законни обязанности и за това веднага *да уведомяват Синдикалния комитет*.

Едновременно с това местните работнически съвети заедно с работническите представители *да организират един постоянен надзор върху дейността на изпратените от министерството инспектори* и да съобщават на Синдикалния комитет своевременно за всяка тяхна немарливост и нередовност относително прилагането на Закона за женския и детския труд в дадената местност.

За Синдикалния комитет
Секретар: Г. Димитров

В. «Работнически вестник»,
№ 39, 28 май 1915 г.

Печата се по текста
на в. «Работнически вестник»

* Дата на публикуването. (Ред.)

ДА ЗАСИЛИМ ПРОФЕСИОНАЛНИТЕ СЪЮЗИ — ДА СПЛОТИМ РАБОТНИЧЕСКИТЕ МАСИ!

Във връзка с интензивната борба, която Социалдемокритическата партия и Синдикалният съюз водят в настоящия момент против *бесните военни подстрекателства*, от една страна, и против *скъпотията и безработицата*, от друга, Синдикалният комитет и централните настоятелства на професионалните съюзи предприемат през *юни* — последния месец от първото полугодие на настоящата година — една

специална агитационна акция

и в цялата страна за засилването на професионалните съюзи и за разширяване и задълбочаване тяхното влияние сред работническите маси в кръга на възможното при сегашните изключителни условия.

На практика тая акция ще трябва да се изрази преди всичко в

едно напрежение на последните наши сили

и във всяко отделно място на страната от

1 до 31 юни т. г.*

и привличане *нови* членове на професионалните съюзи;
и *възобновяване* членството на престаналите през периода на сегашната криза синдикални членове;

и *увеличаване финансовите средства* на професионалните съюзи чрез *най-редовно* събиране членските вноски от работещите членове;

и гарантиране *редовното подпомагане на безработните* до края на днешната масова и продължителна безработица, чрез *повсеместно и необикновено усилено* събиране помощи в полза на *фонда за безработните*;

* Печатна грешка. Цифрата е 30. (Ред.)

за спечелване *нови* абонати и четци на партийния и синдикален орган — *«Работнически вестник»*.

Успехът на тая извънредно важна за настоящето и бъдещето на работническото движение у нас агитационна акция изисква

общите усилия

на всички организирани работници и работнички, на всички членове на Работническата социалдемократическа партия и на всички *близки и по-далечни* съчувственици на социализма, на освободителното работническо дело.

Колкото и трудно да е организирането на подобна акция в един *момент като настоящия*, ние все пак сме убедени, че всички другари, другарки и съчувственици, проникнати от нейната извънредна важност и наложителна необходимост, съзнавайки много добре, че от тая

мобилизация на работническите сили

ще зависи в най-голяма степен и успехът на нашата борба *за мир и хляб*,

не ще пожалят нито време, нито сили, нито спокойствие, *за да се завърши агитационната акция напълно успешно*.

Делото, на което сме се посветили да служим, е *тъй велико* и времената, в които живеем днес, са *тъй съдбоносни*, че такова едно напрежение на нашите сили, както и големите жертви, които се изискват от всички нас, се явяват

свършено оправдани!

Нека докажем, че кризата, безработицата и изключителното положение не са в състояние да сломят революционния дух на българския пролетариат и да спрат победоносния ход на работническото социалдемократическо движение в България!

Прочее, всички на работа за *всестранното засилване на социалдемократическите професионални съюзи и сплотяването на работническите маси под знамето на социализма!*

ИСКАМЕ ЕВТИН И ДОБРОКАЧЕСТВЕН ХЛЯБ!*

Чудовишно е злодеянието, което се върши с народните мисли — да бъдат хранени с днешния хляб, и то в момент, когато в страната има достатъчно и доброкачествена пшеница. Нашата страна е земеделческа и има жито да храни двойно по-голямо население. Специално производството на пшеница се увеличава в последните години в един процент, *по-голям от ръста на населението.*

Така земи, засети с пшеница, през 1899 г. има 825 686 хектара, а през 1912 г. — 1 168 198 хектара. Един хектар през 1899 г. е давал средно производство 71,30 кг пшеници, в 1899** г. — 101,30 кг, в 1911 г. — 217,50*** кг, а в 1912 г. — 119 кг! Общо производство на пшеница: през 1899 г. 588 664 100 кг, 1907 г. — 640 795 600 кг, в 1910 г. — 1 149 798 200 кг, 1911 г. — 1 314 381 200 кг, 1912 г. — 1 485 000 000 кг, 1913 г. — 1 350 000 000 кг. *В последните четири години е имало плодородие, каквото по-рано не се среща!*

1914 година наистина е с по-слаба реколта, но тя не е нито *единствената*, нито *най-лошата* неурожайна година. 1897, 1898, 1899 г. бяха също неурожайни; особено лоша бе и 1907 година. Но въпреки това през всичките тия неурожайни години всякога е имало и *евтин*, и *доброкачествен* хляб, след като милиони килограми пшеница са изнесени в странство. За *пет години* — от 1907 до 1911 г., общото производство на пшеницата възлиза на 4 970 962 200

* Реч на протестно събрание, свикано от Софийския местен партиен комитет на 31 май 1915 г. в градината на Работническия дом. Г. Димитров говори след д-р Н. Царвуланов. (Ред.)

** Печатна грешка. Годината е 1908. (Ред.)

*** Печатна грешка. Цифрата е 117,50. (Ред.)

кг, а изнесената пшеница за същия период е 1 153 579 785 кг и 201 492 879 кг пшенично брашно, всичко 1 304 972 664 кг, или близо 30% общо от произведеното е изнесено! През това време не е имало нито глад, нито скъпотия, нито развален и отровен хляб, както днес.

Официално се потвърди и от министър-председателя в мотивите към законопроекта за обществената предвидливост*, че поради войната от 1912 и 1913 г. има запазени много запаси от зърнени храни, останали неизнесени, които напълно компенсират слабостта на реколтата от 1914 година. Значи, в никакъв случай не може да се говори за недостиг на храни и с това да се оправдава днешното злодеяние.

През последните години, и добри и лоши, цената на пшеницата и на пшениченото брашно никога не е стигала неимоверно високата днешна цена. Даже през *неурожайната 1907 година, по-лоша от 1914 г.*, когато общото производство е само 640 795 600 кг и има един износ от 266 829 413 кг, близо 40%, цените са: пшеница 18,01 лв. 100 кг, брашно — 21 лв. 100 кг, бял хляб 28 ст. кг. От 1895 до 1914 г. — за един период от 20 години — пшеницата никога не е била по-скъпа от 21 лв. 100 кг и хлябът — по-скъп от 30 ст. Комитетът на обществената *грабливост*²⁹ обаче определя за най-слабото жито (53 либри**) с 10% примес (ръж, къклица и др.) 24 лв. 100 кг! (Р ъ к о п л я с к а н и я.)

Определеният от комитета тип брашно — от 100 кг жито се изваждат само 20% трици (вместо 30—35%), към него прибавят 30% царевича или ръж и се продава 100 кг 30 лв., когато *чистото пшеничено брашно никога не е надминавало 22 лв. 100 кг.* Според предишните цени такова брашно би коствало най-много 14 лв. 100 кг, а хлябът от него — 15 ст. На всеки 100 кг спекулантите имат днес повече от нормално време 16 лв. *сврѣхпечалба.*

Не стига това! Житарите в своята конгресна резолюция***³⁰ искат още по-високи цени — 32 лв. за 100 кг жито!

* Вж *Стенографски дневници*, VII ОНС, I РС, 57 з., 26 януари 1915 г., с. 2053. (Ред.)

** *Либра* (лат.) — мярка за тегло, равна на 0,500 кг, в Испания, Португалия и Латинска Америка — на 0,460 кг. (Ред.)

*** Вж «Списание» на Българското икономическо дружество», 1915, № 5 и 6, с. 390—391. (Ред.)

Но и определените от комитета пропорции не се спазват, а в хляба често се турга *само ръж и развалена царевича*, от да се извадят триците, *тургат се дори боклуците — пшеница** от мелницата! В Перник се продава хляб, който никаква пшеница няма. Химическата анализа на този хляб установи, че той съдържа само ръж, лимец**, еклица и най-малко 30% трици и за да може да се слепят всички тия вещества, хлебарите са туряли в тях сапун. (Вижков е: «Позор!» Ръкопляскани я.) Такъв хляб се поднася на пернишките рудничари, които работят в подземията и които са принудени да ядат почти само хляб. Когато посочих в министерството и на Комитета за «обществената предвидливост» тоя хляб, всички дигаха рамене и даваха вид, че не могат да повярват какво подобно нещо се върши нейде в България. Тоя хляб се продава днес 30 ст., когато *чистият бял пшеничен хляб* преди 20 години е продаван на *по-долна цена*. Така се свлича 30% печалба от залька на работниците!

Комитетът, който бе създаден като *гръмоотвод срещу монополизмото на народните маси*, всеки ден търсил жито, но не можал да го намери. Откак той почна да ни храни, *мелницата изчезна*. Той търси житото там, дето го няма — *орбните производители*, но той не бута хамбарите и кладовете на тузове и търговците-житари, които го крият и утре, при благоприятен момент, ще го изнесат, от да го продават скъпо и прескъпо.

Тоя комитет още не пристъпя към реквизиране на житните, напротив, той взема акт от резолюцията на житарите, които се противопоставят на реквизирането на житните и отхвърлят монопола на житната търговия.

Сега комитетът съобщава, че се отчаял в търсенето на жито и намерил за най-добре да предостави на житарите и търговците *да купуват житото и да му го продават*. Така той отваря вратите за още по-голяма спекулация. Сега се разкрива истинското му предназначение — *да ни накара насилствено, чрез задължителния хляб, да видим всичките боклуци на българските житари и търговци и разваленията брашна на Военното министер-*

Пшеница (от гръц.) — брашнен прах в мелница, полепнал по околните стени. (Ред.)

Лимец — вид жито. (Ред.)

ство. *Триците*, които се продаваха по 3 лв. 100 кг, царевичката — по 6 лв. 100 кг, и *къклицата*, която за нищо не се употребяваше — сега се продават *на хляб по 30 ст.!* *И паспалът от мелниците сега се употребява за хляб!*

Ако би се дал сегашният хляб утре на българските войници, пратени на Чаталджа или в Македония за осъществяване «националните идеали», биха си изпатили твърде зле тях, които им го поднасят; но за това пък, благодарение на «обществената предвидливост», тях развалени брашна се дават за храна днес на работническите маси! (В я р н о! Р ъ к о п л я с к а н и я.)

Събраха се всички развалени жита и царевички, вмирисани брашна, трици и пр., които трябваше да се изядат от свинете или да се хвърлят — и днес се продават по-скъпо, отколкото чистият пшеничен хляб. *Голямата и единствена заслуга на комитета е, че насилствено прокара развалени жита и брашна, боклуците на българските житари и на Военното министерство* и по този начин натъпка със злато касите на българската буржоазия, която граби от залька на работниците, която трови жените и децата на народа! (Р ъ к о п л я с к а н и я.)

Имотните не страдат от днешното положение. За тях *Законът за обществената предвидливост е един златоносен дъжд*. У тях в този момент има *добър пшеничен хляб*. Хиляди са «болните» днес в тяхната среда, които с рецепти получават бял хляб. В София има повече от 6000 «болни» — буржоа и висши бюрократи. Цялата буржоазия и висша бюрокрация — *всички са болни!* (Р ъ к о п л я с к а н и я.)

Страдат работническите маси, защото са принудени да ядат само развален и отровен хляб, защото поради *кризата, безработицата, намалените надници и чудовищната скъпотия почти са лишени от друга питателна храна*. Работниците се разболяват, тровят се, децата им преждевременно ще измрат, за да се *награбят шепати български спекуланти*. Най-важната храна — 90% — за пролетарските деца е хлябът, но той днес е отрова. Майки ще кърмят малки деца с мляко, добито от този хляб!

Предвиждайки сегашните престъпни грабежи със залька на народа, *нашата партия искаше в Народното събрание конфискацията на храните*, но всички се про-

живопоставиха, за да се създаде именно днешното положение. *Сега всички партии мълчат, защото всички участвуват в грабежите.* При тия тежки времена, когато страната и заплашват най-големите опасности, българската буржоазия се е предала на грабежи. Тя граби от хляба, както и от всички други продукти, които се фалшифицират и се продават на баснословно високи цени.

Софийската община бе длъжна да вземе сама продоволствуването на столичното население, да реквизира мелници, да мели брашно, да има свои фурни, да доставя евтин и доброкачествен хляб, но нейните управници, както и в другите общини, са заети с друга по-важна работа — *те се занимават с ограбване на общинската каса, с настаняване свои партизани и с изборни фалшификации и мошеничества.*

Днес изпъква като бял ден *негодността* на буржоазното общество. *Заради шепа спекуланти то трови и убива цели народ!* Общество, което създава постоянни войни и кръвопролития, което трови населението с развалени храни, не е годно да съществува, то трябва да загине. (Р ъ к о п л я с к а н и я.) *Борбата за евтин и доброкачествен хляб, борбата против скъпотията е борба за унищожението на капитализма, за тържеството на социализма.* Истинската борба против скъпотията, против спекулацията и борба и против това гнило общество. Тоя строй на грабежите, гешефтите и спекулацията трябва да бъде премахнат и заменен с обществото на свободата, на труда и щастията на цялото човечество. (Р ъ к о п л я с к а н и я.)

Премахването на капитализма ще тури край на злините, престъпленията и разбойничествата, които той създава, и ще осигури хляб, мир и благоденствие за всички! (Ф у р н и о д о б р е н и я.)

и «Работнически вестник»,
№ 43, 2 юни 1915 г.

Печата се по текста
на в. «Работнически вестник»

В СОФИЙСКИЯ ОБЩИНСКИ СЪВЕТ

5 юни 1915 г.

1. ПИТАНЕ ОТ ИМЕТО НА СОЦИАЛДЕМОКРАТИЧЕСКАТА ОБЩИНСКА ГРУПА НА БРСДП (т. с.)*

Председателят на съвета Ради В. Радев съобщава, че е постъпило едно писмо от Георги Димитров, от името на Работническата социалдемократическа партия, със следното съдържание. (Ч е т е.):

«От името на Работническата социалдемократическа група в Софийския общински съвет питам Постоянното присъствие и моля още в днешното заседание да ми се отговори:

1. Защо се забави и до днес свикването на извънредна общинска сесия за разглеждане нетърпещите никакво отлагане въпроси, повдигнати с декларацията на социалдемократическата група в заседанието на Общинския съвет от 25 май т. г.**, от която се взе тогава надлежният акт, а именно:

«За редовно снабдяване столицата с евтин и доброкачествен хляб и за поевтиняването на всички съестни продукти и други предмети от първа необходимост и на квартирните наеми;

За облекчение тежката участ на хилядите безработни работници и за гарантиране още отсега от страна на общината материалното подпомагане на работническите и други бедни семейства в случай на една евентуална мобилизация или война;

За изискване от Народното събрание изменение на Закона за градските общини в смисъл на разширяване

* Публикувано в «Работнически вестник», № 48, 7 юни 1915 г. със заглавие «В защита на работническите маси». (Ред.)

** Вж настоящия том, с. 48—51. (Ред.)

ираната и автономността на общинските съвети до степен на истински самоуправителни тела; и

За анкетиране делата на тричленната комисия от ония на встъпването ѝ в длъжност до поемане управлението на общината от сегашния Общински съвет.»

2. Не намира ли за нужно веднага да бъде свикана каква извънредна сесия?

3. Не счита ли, че общината е длъжна — за предпазване столичното население от *отравянето*, на което то днес е подложено, сама да поеме веднага в своите собствени ръце снабдяването на града с евтин и доброкачествен хляб, нещо, което настоятелно се иска и с резолюцията на събранието на софийските работници-избиратели относително хляба, станало на 31 май т. г. *, резолюция, представена вече на Постоянното присъствие?

4. Какво мисли да направи против бездействието на общинските санитарни органи, които — повикани, за да защитят интересите на общественото здраве — занемаряват своите обязанности в един момент, когато се трови едно 150 000 население с развален хляб и фалшифицирани продукти.»

Това питане ще се регистрира и в едно от последующите заседания. Постоянното присъствие ще отговори.

Има думата г-н Г. Димитров.

Г. Димитров: Г-н председателю! Аз няма да разглеждам въпроса, защото той е достатъчно ясен. Струва ми се, може ние имаме една едnodневна извънредна сесия само за избиране на комисия и няма да има следующо заседание, то г-н председателят е длъжен да отговори още на ония въпроси, на които може още сега да отговори. Аз ви моля това да направите, защото стават безпредметни въпросите в тази сесия. Ние, бидейки свикани на редовна сесия чак през месец юли, трябва да чакаме още един месец, а има нужда да се направят бързи и напълно мерки и постъпки по въпросите, които по-рано повишиха на 25 май. Затова аз настоявам да се отговори още днес, освен на онези въпроси, които се нуждаят от проучване.

Председателят: Ако искате да се свика извънредна сесия, има предписание на Закона за градските общини и може да изискате това.

Г. Димитров: Аз зная това предписание на закона, но мисля, че Общинският съвет сам може да реши и покани Постоянното присъствие да свика съвета на извънредна сесия, ако има нужда.

Председателят: Постоянното присъствие има съображения да не стори това, които ще съобщи, когато отговаря на питането.

Г. Димитров: Искам да се отговори сега.

Председателят: Няма да Ви отговоря сега. Искайте го по реда.

Г. Димитров: Аз имам право да искам да ми се отговори.

Председателят: Ще Ви се отговори в следующето заседание, а за извънредна сесия направете опит да я свикате.

Г. Димитров: Г-н председателю, искам да зная вие, като Постоянно присъствие, ще свикате ли извънредна сесия?

Председателят: Ние ще кажем кога ще свикаме такава.

Г. Димитров: Аз вземам акт от Вашето поведение още от началото на Вашата кметска кариера.

Председателят: Без закачки, г-н Димитров, защото ние ще се възползуваме от наредбите на нашия вътрешен правилник.

Г. Димитров: Вие имате морален дълг към софийските граждани.

Д-р Н. Сакаров: Господа, аз мисля, че твърде спокойно може да се разреши тази работа. Понеже поддържам г-н Димитров по няколко точки от питането, дайте една декларация да видим дали действително вашето решение — да имаме заседание само днес — е окончателно или действително Постоянното присъствие, вземайки акт от питането на г-н Димитров, е наклонно да свика сесия. Ако такава декларация е възможна, може би в най-скоро време ще имаме едно предстоящо заседание.

Председателят: По реда на питането не може да се отговори веднага, докато не се проучи. Да не въвеждаме такава практика, защото често пъти Постоянното при-

Съветни ще бъде поставено, като отговаря на питанята следнага, да няма достатъчно данни на ръка, за да даде пълен отговор. Тъй щото питането ще се постави в едно от следующите заседания.

Г. Димитров: Сега имате един специален случай, и аз съм председателю.

Председателят: Ние схващаме добре Вашата мисъл. Отзивете да свършим нашия дневен ред. Ние сме повикани да обдим тук за общинските интереси еднакво с Вас.

2. ПРЕДЛОЖЕНИЯ ПО ИЗБОРА И СЪСТАВА НА ОБЩИНСКИТЕ КОМИСИИ

Г-да съветници! За нас има един предварителен въпрос по тези комисии. Ние смятаме, че всички тези комисии трябва да бъдат избрани от Общинския съвет, а не Постоянното присъствие, както си е позволило да върши сега, то само да назначава комисии за известни случаи, известни неща и известни цели комисии, без да иска одобрението на съвета. Характерното е, че това става тъкмо в такива комисии, в които представители на опозиционните партийни групи не би трябвало да проникнат, например според разбирането на Постоянното присъствие. В четем от вестниците съобщения, виждаме и тук, че е назначена реквизиционна комисия, комисия, която да се произнесе за срутването негодни здания, че също така са назначени други комисии, които сега избираме, за изучаване на известни въпроси, които трябва да бъдат избрани от Общинския съвет и в които няма защо да влизат представители само от управляющите партии. На второ място, обаче като на съвета практически му е невъзможно да върши цялата работа и трябва да повери известна част от нея на специални комисии, то необходимо е в един съвет, избран пропорционално, в който са представени всички партии, тези комисии да бъдат също така достъпни за участнето на всички партийни групи в съвета. Това наистина трябва да бъде прокарано. Срещу него има възражение, върху което аз ще се спра, но то е в интереса на самота работа. Това, което става в Общинския съвет, трябва да се прокара и в отделните комисии, толкоз повече че голяма част от работата има да става там и така свършена

тя ще се внася в съвета на окончателно одобрение. Може да става само едно, че в тези комисии, в които партиите ще бъдат представени със свои представители, числото на членовете от всяка партийна група да зависи пропорционално от числеността на членовете на тази партийна група в съвета. Например групи като нашата, народняшката, или като демократическата, състояща се от трима членове, или други по-малки групи, не биха били в състояние да вземат участие във всички тези комисии, които има в общината. Но това не е съществено, тъй като всяка общинска група има право да участва в тези комисии, а нейното право е дали ще се откаже, дали тези групи от двама или трима представители ще бъдат в състояние да участват във всички комисии, които вършат работата на Общинския съвет. Общинският съвет няма право, щом като той е пропорционален, да лишава от представителство коя и да е група в коя и да е комисия. Те могат да се лишат сами, ако нямат физическа възможност да участват във всички комисии. Но тогава би се казало, че такава една комисия би била многочислена, а опитът е показал, че многочислените комисии не могат да работят експедитивно. Добре, г-да съветници, за предпочитане е комисията да бъде многочислена, но да бъдат представени всички групи, отколкото да бъде малочислена, без представителството на всички групи. На второ място, ние поддържаме, че онези господа, които са се нагърбили с мандата да бъдат общински съветници, трябва да бъдат на разположение на нуждите и интересите на самата община, те трябва да бъдат готови да извършат тази работа, с която ги натоварва Общинският съвет. Следователно трябва да се разчита, че тези, които са общински съветници, са дошли да изпълняват дълга си напълно, докрай и понеже в тези комисии ще имат винаги болшинство управляващите партии — другояче не може да бъде в сегашния Общински съвет, — то в такъв случай, ако си точни, биха имали кворум. Да допуснем, че другите представители отсъствуват. Това болшинство може да изучава и решава окончателно всичките въпроси. Тъй щото многочислеността на комисиите не е една сериозна и съществена спънка за работата на тези комисии и за участието на представители от всички партийни групи.

Ето защо аз настоявам Общинският съвет да се произнесе по този въпрос, щото във всяка една такава комисия, която избира общината, да има представителство на всички партийни групи и да се предостави на отделните партийни групи, щом фактически не могат да участвуват, да избере тези комисии, които според тяхното разбиране са най-необходимите и в които биха могли да участвуват с най-голяма полза. Тъй щото смятам, че трябва да се разреши въпросът за комисииите.

3. ИЗКАЗВАНЕ ПО ПРЕДЛОЖЕНИЕТО ЗА ИЗМЕНЕНИЕ И ДОПЪЛНЕНИЕ НА ПРАВИЛНИКА ЗА ВЪТРЕШНИЯ РЕД

Г-да общински съветници, аз също поддържам, че не може да бъде разгледан въпросът за ревизия на правилника сега, в началото на нашите заседания, а трябва да се разгледа нашето питане. Г-н кметът каза, че не може да отговори на него, а то се отнася до неща, които не търсят никакво отлагане. Трябваше г-н председателят да каже своята дума от страна на Постоянното присъствие. Обаче той се позова на правилника на миналия Общински съвет, в който е казано, че на питаня се отговаря в едно от следующите заседания. Позовавайки се на това постановление на правилника на Общинския съвет, той очаква да отговори каквото и да е на нашето питане, питане, което се отнася до неща, нетърпящи никакво отлагане. На второ място, ако вие допускате да се поставят на разглеждане предложения, непоставени в дневния ред, вие допускате да се решават така въпросите, тогава съгласен съм се на онова наше предложение, което направихме на 15 май — да се избере една анкетна комисия, която да разширя делата на бившата тричленна комисия и да докладва пред съвета да се направи необходимото за напознаване виновниците, които са се провинили пред закона и са оцетили интересите на общината. Такова предложение по никой начин не бихте се съгласили да се разисква, макар че в дневния ред е писано: «Избор на комисия.» Вие обаче бихте казали, както и г-н председателят аслъ го казва много хубаво: «Това питане не е поставено на дневен ред, тогава откъде накъде искате това?» Добре, но и

там комисия се избира, и тук пак комисия се избира. Обаче тук комисията, която искате да се избере, се отнася до изменението на един правилник, който вие искате да приспособите към нуждите на една според вас експедитивна работа, т. е. да отнемете в кръга на възможното на това, което можете, правата и свободите на общинските съветници. И за това аслъ тъй бързате. Обаче не може да се разгледа подобен въпрос, без да бъде сложен на дневен ред.

Председателят: Предположения са това.

Г. Димитров: Ако се оправдае това, толкоз по-добре за вас. Но аз смело предварително мога да кажа, че тая е целта на направеното ваше предложение в днешното заседание и в това нямам абсолютно никакво съмнение. От друга страна, вие можете да направите предложение по съответния ред и докато съветът не се произнесе — дали бившият правилник е годен за работа, или не е годен, дотогава никаква комисия не може да бъде избрана. Ако сегашният Общински съвет намери, че този правилник според неговото разбиране не е удобен за работа, то в такъв случай ще реши да бъде той ревизиран и след едно такова решение, тъй както го изисква правилникът, следва да се избере тая комисия. Но днес избираме такива комисии, които са съществували и които са постоянни комисии. Най-сетне вие ще ми позволите — не обичам да говоря на конвенционален език, с конвенционални изрази — да кажа, че е една подигравка с гладуващите работнически маси в такъв един момент да се повдига въпрос за изменение правилника, с който Общинският съвет е действувал три години. Тогава, когато трябва да се разгледа въпросът за хляба на тия гладуващи хора, вие искате с този правилник съветът да се занимава с месеци, а това е скандално, г-да общински съветници, и аз ви го казвам открито. Г-да общински съветници, изпълнете своя дълг към тия, които са ви избрали.

(Председателското място заема г-н помощник-кметът Иван Желязков.)

И. К. Божинов: Тук няма кого да уплашите, недейте се горещи.

Г. Димитров: Вие излязохте с много либерална платформа*.

И. К. Божинов: За хляба не е въпрос.

Г. Димитров: Именно този е първият въпрос, понеже нми гладуващи, не са всичките като вас чорбаджии.

И. К. Божинов: Вие лъжете, нека отидат да работят.

Г. Димитров: Ще ги отровите с вашия хляб — та, да общински съветници, вие, представителите на три управляващи партии, ще ми позволите да кажа, че неоплавно, преди две-три седмици, вие излязохте със специална платформа пред софийските избиратели и им дадохте най-широки обещания.

Председателствующ И. Желязков: Ще ги изпълним.

Г. Димитров: Ако ги изпълните, добре, ние не бихме имали нищо против, макар че нашето мнение е друго по изпълнението на вашата програма.

В. Хитров: Вие пък питайте нас за нашето мнение.

Г. Димитров: Г-да общински съветници, вие сте длъжни, преди да пристъпите към дебатиране на тия формални работи, които в тоя момент не са необходими, по-първо, преди да дебатирате за изменение на правилника, който може да служи още месец или два, та сетне вече да мислите да го измените, да дадете възможност в извънредна сесия да се разгледа въпросът за доставката на доброкачествен хляб на софийското население и за поевтиняване на живота и още цяла редица други мероприятия, които ние сме предложили вече на почитаемия Общински съвет. Вие бягате от насъщните нужди на населението, а искате да ограничавате свободата на словото и дейността на общинските съветници. Това не е никакъв либерализъм, това е пълно отрицание на всякакъв либерализъм. Аз мисля, че Общинският съвет не би трябвало да допусне разглеждането на непоставени в дневния ред въпроси. Аз мога открито да ви кажа, че ние нямаме нищо против, ако вие решите да се дебатира въпросът за ревизия на правилника, да кажем своята дума, да дадем от своя страна своето съдействие този правилник да бъде прибран, тъй както изискват интересите на общината.

* Вж Общинската политика на Либералната партия. — «Софийски вестник», № 49, 3 май 1915 г., с. 8—9. (Ред.)

Сега обаче намирам, че този правилник, тъй както е, с всички свои недостатъци, против които сме, не пречи на работата на Общинския съвет и той с него ще може да изпълни задачите си. Обаче вие искате друго да вършите и затова се обявявате против него; искате да занимавате своите избиратели и общинските съветници с един въпрос, който е безпредметен и ненужен.

Г. Цукев: Изглежда, че не се разбираме.

Г. Димитров: Много добре се разбираме, ами я оставете този въпрос за месец август, септември, октомври, пък и декември, а сега дайте хляб на хората.

4. ПРЕДЛОЖЕНИЕ ЗА СВИКВАНЕ НА ИЗВЪНРЕНА СЕСИЯ НА СЪВЕТА

При закриване на заседанието аз искам да напомня на председателството нуждата от свикването на извънредна сесия за въпросите, които се повдигат от нашата декларация. Тая декларация се състои в няколко предложения, от които се взе тогава надлежният акт от кмета, за да се поставят на разглеждане. Е, добре, сега е време да се свика такава извънредна сесия, за да бъдат разгледани на първо място въпросът за хляба, макар някои да смятат, че общината не би могла да разреши този въпрос, на второ място, въпросът за подпомагане на безработните работници и осигуряване помощ на работническите бедни семейства в случай на мобилизация или война, на трето място, въпросът за анкетата на тричленната комисия. Ние настояваме извънредната сесия да се свика и нека не бъдем принудени да прибегваме към предписанията на закона — с писмена покана, подписана от една трета от членовете на Общинския съвет, да искаме свикването на Общинския съвет на сесия. Това ние ще направим, ако ни принудите. Но Постоянното присъствие трябва да разбере необходимостта от свикването на извънредна сесия във възможно най-скоро време, без да става нужда от подобна постъпка от наша страна и от другите опозиционни групи, за да бъдат поставени на дневен ред тия въпроси.

*Публикува се за първи път
по текста на стенографски
протокол от заседанието*

СОЦИАЛДЕМОКРАТИЧЕСКАТА ПАРТИЯ И СОФИЙСКАТА ОБЩИНА

Нашият общински съветник *Г. Димитров* във вчерашното заседание на Общинския съвет*³¹ разви и обоснова в една обстойна реч, обоснована с фактически данни и необорима аргументация, следните предложения по дневния ред:

1. За хляба, скъпотията на живота и квартирните наеми

«Общинският съвет: 1) *Протестира* против престъпните спекулации с хляба и с другите съестни продукти при явното покровителство на Централния комитет на обществената предвидливост и иска углавното преследване на виновниците за тая спекулация;

2) *Настоява* да се разреши по надлежния ред на Софийската община сама да поеме в ръцете си снабдяването на града с доброкачествен и евтин хляб, като за тая цел реквизира потребните мелници и фурни;

3) Намира, че на спекулациите и злоупотребленията с хляба може сериозно да се възпрепятствува единствено чрез *конфискацията* на всички храни и равномерното им разпределение между градските и селските общини. Иска най-настоятелно да бъде предприета тая конфискация, преди още да се е започнала играта и с новата реколта;

4) Иска да бъдат определени *нормални цени* за всички продукти и други предмети от първа необходимост, като се установи един най-строг санитарен надзор върху качеството

на продуктите. Заедно с това общината да открие проектираните още от предишния съвет общински магазини;

5) Изтъква, че най-ефикасната мярка за поевтиняването на живота е *премахването на косвените данъци и заместването им със системата на прогресивно-подоходния налог.*

6) Относително квартирните наеми Общинският съвет подчертава решението на бившия съвет, обявено със заповед № 1705 от 30 септември 1914 г.*, според което през периода на съществуващата обществена криза наемите трябва да бъдат запазени в ония размери, които те са имали до обявяването мораториума** — 25 юли 1914 г., *като направените оттогава насам увеличения на наемите се смятат за невалидни.* Това решение да се приложи от общинските органи с всичката необходима за случая строгост спрямо домопритежателите, които дават квартири под наем.

7) Натоваарва се Постоянното присъствие, заедно с Бюрото за социални грижи³² и с една специално избрана от Общинския съвет комисия, да събере необходимите материали и да учреди една щателна жилищна анкета, за да се улесни необходимото основно разглеждане в близко време на жилищния въпрос от страна на Общинския съвет.

II. По безработицата

Общинският съвет: 1. Натоваарва Постоянното присъствие да организира една *изчерпателна анкета за размера на безработицата от всички професии в столицата.* Тая анкета да се извърши от специална общинска комисия с участие на представители на работническите професионални организации.

2. Възлага на една избрана от съвета комисия съвместно с Постоянното присъствие и Бюрото за социални грижи в най-скоро време да изучи и определи *какви общински предприятия и работи биха могли да се приемат,* за да може част от безработните да намерят по-

* Вж «Софийски общински вестник», № 19, 5 октомври 1914 г., с. 15—16. (Ред.)

** Мораториум (лат.) — отсрочка на всички плащания и финансови задължения, давана от правителството при извънредни обстоятелства — война, природни бедствия и др. (Ред.)

ищо приложение на своите работни сили и прехрана през време на настоящата криза.

3. Настоява за най-строг надзор от страна на респективните общински органи и Комитета на труда *върху прилагането на Закона за женския и детския труд и Закона за неделната и празнична почивка*³³, като същевременно:

а) не се допускат на работа деца от двата пола, които не са завършили курса на задължителното първоначално образование;

б) не се допуска никакво увеличение на работното време над оная норма, която в разните предприятия и заведения е била спазвана до кризата;

в) не се допуска намаление на заплатите, които работниците са получавали до кризата за същото работно време.

4. Иска да се пригответи и внесе в съвета специален допълнителен бюджет, който да предвижда *една субсидия на работническите професионални организации* за подпомагане техните безработни членове най-малко в размер на сумите, които тия организации изразходват за тая цел; и второ — един кредит за материалното подпомагане на *те работните работници*, за които не ще се намери работа през периода на кризата.

5. Задължава Постоянното присъствие да открие безплатни трапезарии за децата на безработните софийски жители.

6. Намира, че общинското Бюро за безработните трябва да се реорганизира така, *че в него да бъдат ангажирани работническите професионални организации*, които биха му спечелили пълно доверие в средата на работниците и биха направили възможно правилното изпълнение на неговите задачи.

7. Възлага на Постоянното присъствие да ходатайствува от името на Общинския съвет пред Министерството на вътрешните работи и народното здраве за създаването на *и близката сесия на Народното събрание специален закон за държавна помощ и застраховка на безработните работници*.

8. Да се изиска от респективното министерство разре-

шение за бесплатно пътуване на безработните работници по Българските държавни железници.

III. По подпомагането на работническите семейства в случай на мобилизация и война

Една избрана от Общинския съвет комисия с представители от всички партии да изработи точен списък на семействата, които ще имат право да се ползват от материалната помощ на общината в случай на мобилизация и война, като бъдат вписани семействата на всички работници и други граждани, заплатата или доходът на които не надминава 150 лв. месечно.

Размерът на помощите да бъде:

1. На семейство, състоящо се само от жената на войника — 7 лв. седмично.
2. На семейство от двама членове — 10,50 лв.
3. На семейство от трима членове — 14 лв.
4. На семейство от четирима членове — 17 лв.
5. На семейство от пет и повече членове — 20 лв.

Да се гласува от Общинския съвет за *целта* допълнителен кредит от *два* милиона лева и да се изиска от държавата да предвиди от своя страна необходимите кредити за това подпомагане.

IV. По анкетата

Да се предприеме една основна анкета на делата на тричленната комисия от встъпването ѝ в длъжност до поемане управлението на общината от сегашния Общински съвет, която анкета, произведена от специална комисия, избрана от съвета и състояща се от представители на всички партии, да *установи точно и конкретно политическата и углавна отговорност на виновниците за фалшифициране волята на софийските избиратели и за нанесените материални щети на общината.*

В СОФИЙСКИЯ ОБЩИНСКИ СЪВЕТ

16 юни 1915 г.

1. ИЗКАЗВАНЕ ЗА АНКЕТА НА ДЕЛАТА НА ТРИЧЛЕННАТА КОМИСИЯ

В дневния ред сме поставили въпрос за анкета на тричленната комисия. Нашето предложение да се прави анкета на тричленната комисия не може да бъде никакво основание щото заседанието да стане при закрити врата. Нещо повече, ние искаме вече заседанията на Общинския съвет да имат действително публичен характер, защото досега такъв публичен характер нямат. В това малко място, щото ние сме принудени да определим за публиката, която би се интересувала от работите на Общинския съвет, не могат да се съберат нито 15 души. Ние би трябвало да имаме друга зала за заседанията на Общинския съвет по всички въпроси и особено онези въпроси, които засягат обществените интереси на софийското население. Ние сме съгласни да дадем възможност на софийското население непосредствено да контролира това, което става тук. Аз разбирам предложението на г-н Тантилова* и обясненията на г-н Георгиева в този смисъл, че те желаят да се избегне този подобен контрол от страна на онези избиратели, които са гласували за вас и за нас. Такова нещо не може да се гласува. Ние искаме днешното заседание, както и идващите такива да бъдат публични. Когато дойде въпросът за анкетата, вие сами ще се убедите, че нашата група, която повдигна този въпрос най-напред, когато още в първото заседание поиска да се учреди такава анкета, не има никаква лична цел, не преследва личности. Като общи въпрос ще бъде сложен обективно и съветът трябва

* Вж настоящия том, с. 86 . (Ред.)

да го реши обективно. За едно такова обективно решение няма защо да бъде заседанието при закрити врата.

Не трябва да се боите от очите на тези, които са гласували за вас. И аз моля и настоявам съветът да реши заседанието да стане публично, даже и по въпроса за анкетиране делата на тричленната комисия. Излишно е да налагате щото и по другите въпроси, които нямат нищо общо с анкетата, заседанието да бъде тайно.

2. ПО Т. 4 ОТ ДНЕВНИЯ РЕД — ТЪРГОВЕ И ПОЕМНИ УСЛОВИЯ

Г-да общински съветници, преди Общинският съвет да разгледа и да се произнесе върху ония въпроси, които непосредствено засягат едно 150-хилядно работно и друго население. . .

Председателят: Говорете по търга, иначе ще Ви отнема думата. . .

Г. Димитров: Тъкмо за търга говоря. Аз повтарям да кажа и моля да не бъде прекъсван от г-н председателя. . .

Председателят: Ще приложa всички мерки от правилника срещу Вас.

П. Теодоров: Ние не сме тогава съветници, вие си решавате сами в тайни заседания, следователно ние сме излишни.

Г. Димитров: Г-н председателю, обструкция не искам да правя, макар че бих имал основание да правя такава.

Председателят: Опитайте се.

Г. Димитров: Макар да бихме имали основание да правим, ние не желаем да правим обструкции. Нека ви съдят ония, които са ви избрали.

Председателят: Говорете по търга.

Г. Димитров: Във връзка с търга ще говоря. — Общинският съвет, преди да се занимае с тия въпроси, които преди малко решихте да бъдат снети от дневния ред. . .

И. К. Божинов: Ами това по търга ли е, г-н Димитров?

Г. Димитров: . . . въпросът за безработицата, въпросът за подпомагане работническите и други бедни семейства в случай на мобилизация или война, повтарям, преди да разгледа въпросите по предложението ми, не трябва да се

минимава с търгове. Това предложение моля да бъде постановено на гласуване.

Председателят: Ще го поставя на гласуване.

Който от г-да съветниците желаят да се занимават с четвърта точка от дневния ред, моля да вдигнат ръката. (Б о л ш и н с т в о.) Приема се.

Д И П Т А Н Е П О П О В О Д У В О Л Н Е Н И Я И Н А З Н А Ч Е Н И Я НА ОБЩИНСКИ СЛУЖИТЕЛИ

Г-да общински съветници, както ви е известно, става едно масово пречистване на общинския персонал. При това пречистване не се щадят нито важни чиновници, нито тези, които са назначени от Общинския съвет и които не могат да бъдат уволнени, освен от него, нито най-дребните служещи на общината — метачи, обикновени работници и дори вдовици на убити войници през време на войната, назначени на работа в градските бани. Това очевидно се прави, за да се стори място на множеството кандидати, които постоянно пълнят коридорите, задяват кмета и неговите помощници и наличността на които очевидно е предмет на караниците помежду партиите, които образуват сегашните коалиции.

Нечкой от болшинството: Няма такова нещо. (С м я х.)

Г. Димитров: Моля, господа, аз питам Постоянното председателство, респективно г-н кмета, не намира ли, че с това разчистване по особен начин на общинския персонал, с тази промяна на служещи и чиновници, които дълго време са работили в общината и са свикнали със своята работа, се изризява зле върху функциите и администрацията в общината и се ощетяват интересите ѝ. Също така не намира ли г-н кметът, че неговите заповеди за уволнение и назначаване на чиновници, които могат да бъдат уволнявани и назначавани само от Общинския съвет, нарушават чл. 23 от Закона за градските общини, в който изрично е казано: (Ч е т е.) «Назначението и уволнението на секретарите, лекарите, аптекарите, архитектите, юристите и инженерите става по решение на Общинския съвет...»* Ние сме сега поставени пред свършения факт,

* Вн. Закон за градските общини. Поправен и допълнен с всички изменения и допълнения до 1 януари 1911 г. С., 1911, с. 6. (Ред.)

уволнения на цяла редица чиновници, които няма право кметът, по Закона за градските общини, сам да уволнява, и сигурно ще бъдем сезирани с одобрение на тези негови заповеди. Това е според мене нарушение на закона и не би трябвало да се допуска за в бъдеще. И най-сетне, не мисли ли Постоянното присъствие, че твърде много се ощетяват интересите на общината и се разстройват редица важни общински служби с това, че се назначават лица съвършено неподходящи за работата, която им се възлага. За личности не е удобно да се говори в публично събрание на Общинския съвет, но ще ми позволите да кажа само два примера, за да се уверите в горното. Уволнена е например градската лекарка д-р Баранова, известна на столичани, особено на бедните жители, със своята преданост към работата си, усърдие и способна за тази работа, която ѝ се възложи. За тая длъжност най-подходяща е жена-лекарка и затова миналият Общински съвет реши тя да бъде назначена. Сега тя се уволнява, за да бъде назначен друг.

Председателят: Уволнява се от Медицинския съвет.

Г. Димитров: На второ място, уволнява се началникът на Бюрото за социални грижи — твърде важна и деликатна служба, — лице, свикнало с работата си, за да се замести с един нов, неопитен и неподходящ момък. Чиновникът на Бюрото за безработица³⁴ се уволнява, за да бъде назначено друго лице. Така също и цяла редица примери мога да ви посоча. Всичко това ние считаме, че е нарушение на закона и главно, че се ощетяват интересите на общината и разстройват общинските служби и функции.

Председателят: Питането Ви, г-н Димитров?

Г. Димитров: Аз искам да ми отговорите: първо, не смятате ли, че нарушавате закона с тези уволнения и назначения на чиновници, които вие сами нямате право да уволнявате и назначавате; на второ място, не ощетяват ли интересите на общината, като назначавате неподходящи лица на местата на опитни и дългогодишни чиновници на общината?

Д-р П. Д. Петков: И които са правили разходки в Швейцария.

Г. Димитров: Ние не сме, които защитаваме тях. ||

друго едно питане ще направя: защо е изоставено даването на семейните санитарни книжки, от които една голяма маса работници и други софийски жители имат право, според Правилника за даване медицинска помощ*, да се снабдят с такива медицински книжки. Комисията, която гледаше тези книжки, очевидно я няма и е спряно издаването, а масата се нуждае от такива.

Председателят: Има комисия.

Г. Димитров: Аз настоявам да се ускори издаването на тези книжки и моля да ми се отговори на това.

*Публикува се за първи път
по текста на стенографския протокол
от заседанието*

* Има се предвид *Правилник* за безплатно лекуване на софийското население. «Софийски общински вестник», № 5, 29 юни 1914 г., с. 9—11. (Ред.)

БЕЗПОДОБНИЯТ ЦИНИЗЪМ НА ВЛАСТВУВАЩИТЕ В ОБЩИНАТА

*«Хлябът добър!» — «Безработни няма!» —
«Помощи за войнишките семейства са ненужни!» —
Сметка от гешефтарите, спекулантите и мошениците
не трябва да се търси!*

Месеци вече се поднася на столичното население развален, негоден за употребление и прямо отровен хляб. Цените на съестните продукти и другите предмети от първа необходимост, както и квартирните наеми *изкуствено* са увеличени с 50—60% и дори 100% от обявяване на европейската война. Повече от 3000 работници са *без работа*, те и техните семейства са лишени от всякакви средства за прехрана, а маса други работници работят с *намалени надници* или пък нямат редовна работа. Опасността от въвличането и на нашата страна в общата война все повече расте и нуждата да се осигури достатъчна материална помощ за работническите и бедни семейства в случай на мобилизация и война не търпи никакво отлагане.

Софийската община *бе длъжна* веднага след конституирането на новия Общински съвет, *преди да пристъпи към каквато и да е друга работа*, да се занимае *най-напред* с тия жизнени въпроси, които засягат здравето и живота на *три четвърти* от софийското население и в кръга на своята власт и средствата, с които може да разполага, да ги разреши благоприятно за това бедстващо и гладуващо население.

И тая *първа и повелителна* длъжност на общината биде ясно и категорично посочена от работническата социалдемократическа общинска група в нейната *декларация** още в *първото* заседание на новия Общински съвет от 25 май

* Вж настоящия том, с. 48—51. (Ред.)

т. г., с която декларация групата искаше и незабавното свикване на извънредна сесия за разглеждане въпросите за хляба, скъпотията на живота, безработицата, подпомагане на работническите и други бедни семейства в условията на мобилизация и война и за учредяването на една комисия на делата на тричленната комисия, която през своето двумесечно управление на общината извърши безброй закононарушения, злоупотребления и престъпления.

Това искане биде подновено още по-настоятелно във второто заседание на Общинския съвет от 5 юни т. г., подкрепено вече и с резолюции от събранията на софийските работници-избиратели.

Управниците на общината обаче, чужди на интересите и нуждите на работническите маси в столицата, се отдадоха на използване общинската власт за своите партийни и лични сметки и интереси, за настаняване на служба многобройните си гладни партизани, които всеки ден изпълият коридорите на Общинското управление, и не искаха да чакат за големите и нетърпящи никакво отлагане въпроси, поставени пред общината за разрешение.

Това престъпно отнасяне на общинските управници към здравето и живота, към нуждите и интересите на столичното население принуди работническата социалдемократическа общинска група да се възползува от правото, което законът* предвижда, и да вземе сама инициативата за свикването на общинска извънредна сесия за разглеждане горните въпроси.

И тази извънредна сесия вчера бе свикана, като в дневния и ред фигурираха на първо място въпросите за хляба, безработицата, подпомагането на войнишките семейства и анкетата — предложени от социалдемократическата група, а на последно място — търгове и поемни условия, предложени от Постоянното присъствие.

Господата от Постоянното присъствие и неговото болшинство се явиха в пълния си състав, но не за да работят за разрешението на поставените жизнени въпроси, а с цел ширително подготвени от тях план — да осуеят желанието на тия въпроси. И за да могат да извършат този подобен скандал по-лесно, зад гърба на публиката

* Закон за градските общини, чл. 43. (Ред.)

и без да останат следи в стенографическите протоколи, решават — дневният ред да бъде разгледан *при закрити врата*, в *тайно* заседание, въпреки чл. 48 от Закона за градските общини, който допуска тайни заседания само за два строго определени случая: *когато се засягат личности и когато това е необходимо в интереса на общината*. В дадения случай очевидно нямаше нито едното, нито другото. *Тайно заседание* за разглеждане въпросите за хляба, скъпотията, безработицата, подпомагането на войнишките семейства — *въпроси от най-голям и жизнен публичен интерес!*

И когато биде изпъдена публиката от заседанието и отстранени стенографите, ситите и доволни господа с рядък цинизъм разкриха картите си.

От името на болшинството запасният генерал Тантилов (радославист)³⁵ направи предложение да бъдат снети от дневния ред първите три точки: за *хляба и скъпотията*, за *безработицата* и *подпомагането на войнишките семейства* и за *анкетата*, тъй като тия въпроси били *безпредметни и ненужни*, за тяхното разглеждане господата не можели да губят своето *скъпо* време и затова съветът да разгледал само *четвъртата* точка от дневния ред: *разните търгове и поемни условия!*

И това скандалозно предложение генералът, *поддържан единодушно* от болшинството, направи със следните характерни по своята нахалност и безогледност мотиви:

«Хлябът е добър. Имаме Комитет за обществена предвидливост, който се грижи за това. Не е наша работа да се занимаваме с този въпрос.

Безработица няма. Имаме Бюро за безработни, което назначава веднага на работа всички безработни, които се обръщат към него. Такъв въпрос е свършено безпредметен.

Да се подпомага на войнишките семейства е въобщо хубаво нещо, но това сега засега не е необходимо. И този въпрос може да се изостави.

Искате анкета. Анкета ли? За делата на една три членна комисия, която получи всеобщи похвали и за която не може да се изнесе нито един компрометирующ факт да се иска анкета е обидно. Членовете на тричленната комисия имат право да ви дадат под съд за покриване

четта им! — Тоя въпрос съвсем не може да бъде слаган ни разглеждане в общинския съвет. . .»

И въпреки аргументираната реч, съкрушителните изолечения за болшинството и енергичните протести от страна на оратора на социалдемократическата група* против това предложение, въпреки успокоителните за болшинството изявления на ораторите на буржоазната опозиция, че те искат само да бъдат разгледани тия въпроси, като болшинството е свободно да отхвърли предложенията на социалдемократическата група, с които предложенията и те не били напълно съгласни, че разглеждането на тия въпроси, повдигнати от една опозиционна група, ще спомогне за осигуряване бъдещото «сътрудничество» между всички политически партии в съвета; въпреки всичко това — дигнаха се 18-те ръце на болшинството за *слагане* от дневния ред първите *три* въпроса и извънредното заседание на съвета, което бе свикано за разглеждане на шестте въпроси за хляба и скъпотията, за безработицата и подпомагане войнишките семейства, се занима само с няколко маловажни и търпещи отлагане с месеци търгове и поемни условия!

Така Софийската община се отнесе към своите най-важни и насъщни задачи в настоящия момент, така тя разреши големите и жизнени въпроси за 150-хилядното големично население — *като ги сне от дневния си ред. . .*

Та буржоазната клика, в ръцете на която е управлението на общината, хлябът е добър, безработица няма, осигуряването помощ на войнишките семейства е ненужно. Тази клика, алчна за грабежи и гешефти, която през изминалия период се *слагаше* пред избирателните работнически маси и ги мамеше със своите крайно *либерални* и *революционни* програми и платформи, днес, когато има вече в ръцете си общинската власт, си позволява най-цинично да се гаври със страданията и мизерията, с нуждите и интересите, със здравето и живота на същите тия работнически маси, на които подлагаше преди само месец и половина своите ръце като просяк за *избирателните маси*.

Но вината на тая безогледна буржоазна клика жизне-

* Г. Димитров. (Ред.)

ните въпроси са снети от дневния ред на Общинския съвет. Тия въпроси обаче с това не могат да се снемат от самия живот. Те продължават да съществуват и с все по-голяма наложителност те ще изискват от общината своето благоприятно разрешение.

На работническите маси в столицата предстои да се вдигнат на крак и със своите решителни протести, поддържайки с всички сили борбата на Социалдемократическата партия, да наложат това на общината и да дадат заслужения урок на ситите и доволни, цинични, безогледни и грабливи общински управници.

*В. «Работнически вестник»,
№ 57, 18 юни 1915 г.
Без подпис*

*Печата се по текста
на в. «Работнически вестник»*

БАЛКАНСКАТА ФЕДЕРАЦИЯ И МИРЪТ

(Другарят Георги Димитров, депутат в Народното събрание, който тези дни беше всред нас, се отзова на нашето желание и написа за «Радничке новине» тази статия по въпрос, който днес е най-важен и е на дневен ред: за необходимостта от Балканска федерация, за осъществяването на която енергично и храбро се борят нашите другари в България заедно със социалдемокрацията от всички балкански държави.)

Дребнавите глави на буржоазните управляващи кръгове на Балканите не могат да разберат великата и спасителна за балканските народи идея за Балканска федерация, за която така въодушевено и енергично се бориха още старите сръбски и български революционери.

Изгубили всякакъв революционен усет, останали без вякото и да е идеали, без най-елементарно историческо чувство, отдадени изключително на обири и грабежи, управляващите класи на Балканите отхвърлят федерацията, прокопават все по-дълбока пропаст между своите народи, непрестанно се карат за територии — и всичко това в един толкова съдбоносен и критичен момент, когато Балканският полуостров е в опасност както никога досега да бъде завладян и поделен между Великите сили, хвърляйки целия свят в една страхотна катастрофа, само за да погледят слабите и неразвити страни.

Стихията на европейската война все повече надвисва над балканските народи и заплашва да превърне Балканите в последна сцена от военните действия между големите империалистични държави.

Независимостта и свободата на балканските народи виси на косъм. Ударил е дванадесетият час, когато се решава въпросът за самостоятелния живот на малките, слаби и враждуващи помежду си държави. Първата последица от днешната война ще бъде унищожаването на малките държави, които за съвременния етап на капиталистическо натрупване са едно *несъответствие*. Обединяването на отделни нации в големи държавни единици е неизбежна икономическа и историческа необходимост.

При това положение балканските народи могат да запазят своята национална независимост и свобода *само* ако се обединят в едно цяло, ако премахнат изкуствените граници, които ги разделят и лишават от сила и които парализират развитието на техните производителни сили: ако превърнат Балканския полуостров в една еднородна икономическа и политическа област, която ще бъде в състояние да даде отпор на империализма на Великите сили.

Самата история поставя днес балканските народи пред дилемата: или да се обединят в една демократическа федерация, за да съществуват като независими и свободни нации, или ако останат разпокъсани, както досега, да бъдат неминуемо погълнати от големите капиталистически държави и да ги постигне незавидната участ на Полша, Финландия, Украйна и на цяла една редица други поробени нации.

Балканските народи днес са доведени до ръба на пропастта, в която могат да бъдат тласнати всеки момент, тъй като благодарение на своите династии и управляващи класи са превърнати в оръдия на големите капиталистически държави при осъществяването на техните завоевателни цели на Балканите. Затова днес първата задача за балканските народи е *да вземат съдбата си в свои ръце, да престанат да бъдат чужди оръдия, да помислят веднъж и за себе си и със съвместни усилия да обезпечат своето независимо национално съществуване.*

Социалдемократията във всички балкански страни е единствената, която не обръща внимание на бесните шовинистични обвинения за предателство и лакейничене, крачи смело към тази висока цел и държи високо знамето на Балканската федеративна република.

В тази своя борба балканската социалдемократия не е илюстрирана. С нея са *народите* на Балканския полуостров, на нейна страна са животът и логиката на събитията.

И днес, когато мирът е наложителна необходимост, когато пролетариатът заедно с народните маси се бори срещу военните провокации и в България, и в Румъния, и в Гърция, когато сръбският трудов народ с нетърпение очаква възможно по-бързото сключване на мира, когато споговорите за мир във воюващите капиталистически страни все повече се сливат с движенията за мир, борбата за Балканска федерация получава все по-колосално значение. Защото само чрез Балканска федерация може да се осъществи траен и сигурен мир на Балканите, а обединението на балканските народи, с цел да *запазят Балканите за себе си*, до голяма степен би направило безпредметна и войната между Великите сили, с което пък би се улеснило и ускорило сключването на общ мир.

Но осигуряването на националната независимост и свободата на балканските народи, както и на мира на Балканите, е *дело на самите балкански народи*. С това общо дело нямат нищо общо династиите, капиталистите и спекулантските клики в балканските страни, които са слепи оръдия на едната или другата група от воюващите сили. И онова, което ние искаме, ще се осъществи въпреки техната воля, въпреки сегашната им упорита и твърдост, която съпротива срещу борбата за Балканска федерация и мир.

М «Радничке новине»,
М 171, 25 юли 1915 г.

Печата се по текста
на в. «Радничке новине»
(Превод от сърбохърватски език)

НАШАТА СИНДИКАЛНА АКЦИЯ

Предприета в един момент, когато кризата, безработицата, скъпотията и изключителното и несигурно политическо положение бяха от естество да предизвикат тежка психологическа депресия всред работническите маси и да ги тикнат в прегръдките на отчаянието, нашата синдикална акция даде силен тласък към организация.

И ние днес с чувство на голямо задоволство можем да констатираме отрадните резултати, добити от акцията досега почти в цялата страна, благодарение на рядкото усърдие и беззаветната преданост на партийните и синдикални другари и другарки към работническото освободително дело и към социализма.

Една съживителна струя е влята в цялото движение. Духът и ентузиазмът в средата на работническите организации са значително повдигнати. Готовността за работа и жертви е тъй голяма, както рядко е бивала други път. Навсякъде кипи едно благородно надпреварване да се направи възможно повече за всестранното засилване на социалдемократическите професионални съюзи, изразено и в общото желание да се продължи поне за още известно време синдикалната акция — тоя период на извънредни агитационни и организационни усилия.

Нашата синдикална акция разкри по един бляскав начин дееспособността, издръжливостта и високото пролетарско съзнание на българския организиран пролетариат. Толкова повече че тъкмо в тоя момент конкурентните професионални организации, които дигаха доста голям шум около себе си в миналото, са повалени на зе-

мита, зашеметени от кризата, безработицата, скъпотията и изключителното политическо положение, безпомощни и дезорганизирани, заставени да абдикират и от най-елементарните свои задължения към работниците.

Измервайки обаче с *нуждите на момента* добитите досега през периода на синдикалната акция успехи, *те днес не са достатъчни*. Направена е само една сериозна стъпка напред. Тепърва още твърде много има да се извърши, за да се сдобием с тъй необходимите *масови, единни и силни* работнически организации за всички професии в страната. А нуждата от подобни организации никога досега не е била тъй наложителна.

Безработицата, която малко е намалена поради полската работа, все още остро се чувствава и с настъпването на есента и зимата ще се разрази по-силно, отколкото в първия период на днешната криза.

Благодарение на добре организирани и безогледни спекуланти, широко покровителствувани от органите на държавата, скъпотията всекидневно расте и взема все по-заплашителни размери. Заради обогатяването на една малкост от бандити цялата работническа класа е тласната в една небивала досега у нас мизерия.

Престъпното безгрижие на държавата, общините и другите публични органи спрямо интересите, здравето и живота на работническата класа, която наброява няколко милиона хиляди работни и производителни ръце и която представлява минимум *четвърт* от цялото население на страната, *упорито се продължава*. Малкото работнически масови *фактически* са суспендирани и никой от властимающите не мисли за тяхното прилагане тъкмо в момента, когато поради кризата, безработицата и скъпотията най-бързото прилагане на тях закони е една повелителна *необходимост*.

Мирът, който е *жизнена* нужда днес за работническата класа и цялата нация, с изключение на една шепа спекуланти, гешефтари, военни доставчици и професионални войнолюбци, продължава да бъде сериозно застрашен. От илдукулисните, пазарлъци, водени с Великите сили, ролята на България във войната има само една крачка. Всеки момент кървавата авантюра може да бъде *завършена*. Опасността за националната независимост на

нашата страна постоянно се увеличава и тя днес вече е толкова голяма, колкото никога досега в миналото.

Кога, прочее, друг път у нас е било тъй наложително да бъдат всички работнически сили сплотени и солидно организирани, за да може работническата класа успешно да реагира срещу всички тия злини и опасности и победоносно да се бори за своето самосъхранение, за предотвратяване физическото и духовно израждане, на което е подложена, и за избягване новата касапница, на която може утре да бъде изпратена?

Непосредствените жизнени интереси на работническата класа, успехите на нейната борба за хляб и мир, за споразумение между балканските народи и за Балканската федеративна република, интересите на нейното освободително дело — налагат днес обединението на всички работници и работнички под знамето на пролетарския социализъм, в редовете на социалдемократията и преди всичко *организирането им в социалдемократическите професионални съюзи*, които са основа на всяка организирана пролетарска борба.

Ето защо започнатата синдикална акция трябва да се продължи днес с още по-голяма енергия и усърдие в цялата страна. Зовът за организация трябва да проникне между работниците и работничките и в *най-затънтените* предприятия. Всяка пролетарска къща трябва да бъде озарена от животворните лъчи на социализма и да бъде *приобщена* с всекидневния извор на тия лъчи — нашия централен партиен и синдикален орган *«Работнически вестник»*.

Действавайки за *единството* на всяка професия и *единството* на цялата работническа класа, работейки неморно за организирането на работническите маси в редовете на професионалните съюзи и Социалдемократическата партия, ние с това най-сигурно ще ускорим и премахването на оная спънка, която години подред разяжда делото на българския пролетариат, внасяйки в средата на една част от него елементите на съмнение, колебание и недоверие към работническата организация — съществуването на конкурентни професионални дружества. Толкова повече, че и у нашите класови другари от тия дружества *пролетарското* чувство и съзнание все по-силно заговорва,

и иска се надяваме, че то ще им наложи да отстранят с един смел жест, достоен за честни пролетарии, всички препятствия, които ги делят от нас, за да се пресуши изворът на разцепничеството и деморализацията, внасяни в средата на работниците от известните заинтересовани политически карьеристи.

Моментът, който преживяваме, е съдбоносен за настоящото и бъдещето на българския пролетариат. Днес и минутите са скъпи. Време за губене няма. Всички трябва да бъдем на своя пост. Всички на работа за пробуждането, организирането и просвещаването на работническите маси, за обединението на всички работнически сили под знамето на социализма!

И *«Работнически вестник»*,
№ 71, 5 юли 1915 г.
Подпис: Г. Димитров

Печата се по текста
на в. *«Работнически вестник»*

ВТОРА
БАЛКАНСКА
СОЦИАЛДЕМОКРАТИЧЕСКА
КОНФЕРЕНЦИЯ⁸⁶

Букурещ, 6—8 юли 1915 г.

И «Работнически вестник»,
и 78 от 9 и 14 юли 1915 г.

Георги Димитров, т. 6

*Печата се по текста
на в. «Работнически вестник»*

БАЛКАНСКАТА СОЦИАЛДЕМОКРАТИЧЕСКА КОНФЕРЕНЦИЯ В БУКУРЕЩ

Букурещ, 6 юли 1915 г.

Днес започнаха заседанията на конференцията с речта на др. д-р *Кръстьо Раковски*. От страна на българската делегация говори др. *Д. Благоев*. Конференцията избра делегат на сръбската социалдемократия др. *Драгиша Тихчевич* за почетен председател, а др. д-р *Раковски* за заместителен.

За секретари на конференцията бидоха избрани: др. *Ф. Маринеску**, секретар на румънската партия³⁷, и др. *Кр. Тихчев*.

Конференцията реши да се основе една *Работническа социалдемократическа балканска федерация*³⁸ с Постоянно бюро на партиите и синдикатите от четирите балкански страни: Румъния, Сърбия, България и Гърция, Изпълнителният комитет на което ще бъде в Букурещ.

Конференцията приветствува сръбската социалдемократия и протестира против преследванията и избиването на арменските работници в Турция.

Заседанията на конференцията стават при пълно участие на делегатите.

Г. Димитров

* Печатна грешка. Името е *Д. Маринеску*. (Ред.)

ЗА ОБЕДИНЕНИЕ
НА СОЦИАЛДЕМОКРАТИЧЕСКИТЕ
ПАРТИИ И СИНДИКАЛНИТЕ СЪЮЗИ
В БАЛКАНСКА
СОЦИАЛДЕМОКРАТИЧЕСКА
ФЕДЕРАЦИЯ*

Букурещ, 6 юли 1915 г.

Г. Димитров изтъква, че др. Кристеску в случая смесва движението с организациите³⁹. Работническото движение е единно и неговата политическа представителка е социалдемократическата партия. Но то има партийна и синдикална организация за двете специални области на класовата борба. Касае се сега за обединението на тия организации в една обща балканска федерация. Синдикатите, макар и да има да изпълнят едни специални свои задачи, са непосредствено заинтересовани в борбата за Балканската федеративна република и затова участвуват заедно с партията в тая борба. В интереса на единството между политическата и синдикалната организация на пролетариата е да участвуват и синдикалните съюзи във федерацията. Оставянето им извън нея ще наложи образуването на отделна синдикална балканска федерация, а това ще бъде от естество само да подхрани самосиндикализма⁴⁰ — една язва в работническото движение.

* Резюме на изказването на Г. Димитров по т. 1 от дневния ред на конференцията. (Ред.)

ЗНАЧЕНИЕТО НА ВТОРАТА БАЛКАНСКА СОЦИАЛДЕМОКРАТИЧЕСКА КОНФЕРЕНЦИЯ*

Втората балканска социалдемократическа конференция в Букурещ се яви като едно продължение на делото за съществуването на Балканската федеративна република, започнато в 1909 г. в I балканска социалдемократическа конференция в Белград⁴¹. Белградската с.-д. балканска конференция изработи и формулира само принципиалните основни положения за единението и общата борба на социалдемократическите партии в балканските страни и предостави на една втора конференция да организира практически тая обща борба.

За жалост обаче тъй щастливо започнатото в Белград дело трябваше да бъде преустановено за известно време поради настъпилите събития и Балканската война.

И днес за състояването на Втората балканска социалдемократическа конференция в Букурещ ние има да благодарим главно на братската Румънска партия, която не само взе инициативата за свикването на тая конференция, но и положи извънредни усилия за осигуряване нейния пълен успех. (Б у р н и о д о б р е н и я.)

Букурещката конференция не дойде само да осветли, да издълбочи, затвърди и разшири принципиалните принципи, сложени в Белградската конференция. Нейната основна задача бе да установи необходимите организационни форми, методи и средства в борбата на балканската социалдемократия за осъществяването на Балканската федеративна република.

* Речь пред публично събрание в Работническия дом — София, 9 юли 1914 г. Т. Димитров говори след Аристотелис Сидерис, представител на гръцката социалдемократия. (Ред.)

Втората балканска социалдемократическа конференция реши при *пълното единодушие* на всички участващи в нея делегати, щото работническите социалдемократически партии и синдикалните съюзи от балканските страни да образуват *Балканска работническа социалдемократическа федерация* (б у р н и, п р о д ъ л ж и т е л н и р ъ к о п л я с к а н и я) с едно Интербалканско бюро, съставено от по двама делегати за всяка страна, единия от партията, другия от синдикалния съюз, и с един Изпълнителен комитет, избран от Работническата с.-д. партия и Общия работнически синдикален съюз в Румъния⁴². Вместо отделните социалдемократически партии, действайки досега поотделно и разпокъсано, създава се *една единна балканска социалдемокрация*. (Б у р н и р ъ к о п л я с к а н и я.)

Първата практическа решителна стъпка за обединението на балканските народи се прави чрез *обединението на социалистическия пролетариат* в Румъния, Сърбия, България и Гърция в една *Балканска социалдемократическа федерация*. (Б у р н и, п р о д ъ л ж и т е л н и р ъ к о п л я с к а н и я.)

И това федериране на балканските социалдемократически партии и синдикални съюзи се извършва не само защото се схваща ясно, че само изкуствени граници делят народите на Балканския полуостров и че тях ги свързва една и съща съдба, но и защото без тая организация е невъзможна ефикасната борба за реализирането на *Балканската федеративна република*, в която всички балкански народи единствено могат да намерят своето спасение. (Р ъ к о п л я с к а н и я.)

Балканската социалдемократическа федерация ще действа за привличането в своята среда и социалдемократическите партии, които ще се образуват впоследствие и Турция, Албания и Черна гора, стига те да приемат принципите на интернационалния революционен социализъм, като се ръководи от началото, щото от всяка страна да влиза само *една социалдемократическа партия* и *един синдикален съюз*. (Р ъ к о п л я с к а н и я.)

Балканската социалдемократическа федерация ще се представлява в Интернационалното социалистическо бюро⁴³ и интернационалните конгреси от *една единна бал*

балкански делегация, в която ще бъдат представявани по равно федерираните социалдемократически партии и синдикални съюзи. (Р ъ к о п л я с к а н и я.)

Конференцията натоварва Изпълнителния комитет да изготви издаването на един *Балкански социалистически съобщение* на френски и немски езици за осветляването на международния пролетариат върху положението на Балканите и борбата за Балканската федеративна република; федерираните партии и синдикални съюзи се задължават да си оказват взаимна помощ чрез разменяване делегати на конгресите си, оратори на митингите, вестници и всички печатни издания и пр. Първи май се определя за ден на *еднообща демонстрация във всички страни* в полза на Балканската федеративна република. (Б у р н и р ъ к о п л я с к а н и я.)

Интербалканското бюро ще редактира специални брошури по балканския въпрос и борбата за Балканската федеративна република, издавани на всички балкански езици.

Това да изброявам другите подробности от решенията на конференцията (интересуващите се ще ги прочетат в *Работнически вестник*)*, виждате ясно грамадната полза за балканския пролетариат от създадената Балканска социалдемократическа федерация.

Но Букурещката конференция бе длъжна да се произнесе и върху днешната война и задачите на Интернационала¹⁹. Тя *единодушно* прокламира необходимостта от неограничено възстановяване на Интернационала, което е възможно днес само върху базата на *революционния социализъм и пролетарския интернационализъм*. (Б у р н и р ъ к о п л я с к а н и я.)

За свой цел конференцията изказа своето голямо желание всички социалдемократическите партии от воюващите страни незабавно да скъсат с тъй наречения *«граждански социализъм»* и да се повърнат отново към непримиримата класова борба. (Р ъ к о п л я с к а н и я.)

Изпращайки най-сърдечни поздрави на Роза Люксембург, Тибкнехт и всички останали верни на принципите

¹⁹ Втората балканска социалдемократическа конференция. (Кореспонденция. «Работнически вестник»). — «Работнически вестник», № 76 и 78, 15 и 22 май 1915 г. (Ред.)

на интернационалния революционен социализъм, конференцията подчерта наложителната необходимост да се започне една безпощадна повсеместна борба против *опортюнизма, социалимперриализма*⁴⁵ и *всички отклоняващи тенденции в Интернационала*. (Б у р н и о д о б р е н и я.)

Букурещката конференция се завърши с гласуването на една резолюция против военните подстрекателства в балканските страни и за запазването на всяка цена *мира и неутралитета**. (Р ъ к о п л я с к а н и я.)

(Тук ораторът описва грандиозния митинг, който е предшествувал конференцията в Букурещ, и възмущението на букурещкия пролетариат против правителственото запрещение да говорят на митинга чуждестранните делегати.)

Няма нужда да се изтъква подробно грамадното *историческо, политическо* и — както др. Сидерис с право се изрази — *морално* значение на работата, която извърши Втората балканска социалдемократическа конференция. Тя открива за балканския пролетариат и за народите на Балканския полуостров една *нова, светла епоха*. (Б у р н и р ъ к о п л я с к а н и я.)

Нашата задача днес, след тая епохална конференция, ще бъде да популяризираме в най-широките кръгове на българския пролетариат и народните маси идеята за Балканската федеративна република и да сплотим работническите маси в редовете и под знамето на *Балканската социалдемократическа федерация!* Само така ние ще представляваме една достойна секция на Балканския интернационал. Вървейки рамо до рамо с нашите братя от Румъния, Сърбия и Гърция, ние ще приближим деня за възтържествуването на Балканската федеративна република, която ще е един сигурен етап към великата пролетарски социална революция! (Б у р н и и п р о д ъ л ж и т е л н и р ъ к о п л я с к а н и я.)

В. «Работнически вестник»,
№ 77, 12 юли 1915 г.

Печата се по текста
на в. «Работнически вестник»

* *Против* подстрекателствата, за мира и федерацията. (Резолюция на Букурещката конференция.) — «Работнически вестник», № 80, 16 юли 1915 г. (Ред.)

В СОФИЙСКИЯ ОБЩИНСКИ СЪВЕТ

9 юли 1915 г.

1. ПИТАНЕ ОТНОСНО ТРАМВАЙНИТЕ ЗЛОПОЛУКИ

Господа, завчера по трамвайната линия стана една катастрофа — смазано е едно момиченце на ул. «Мария Луиза». Този нещастен случай, както знаете, не е единственият досега. Десетки такива случки са ставали по нищо трамвайно движение. Аз питам Постоянното приличие, какво е направило то, за да се изучат истинските причини на това нещастие конкретно, има ли такива сведения и може ли още в този момент да ни ги даде за осветление на случката.

На второ място, не намира ли за необходимо вече, след като толкова нещастия са станали досега по трамваите в София, да се учреди една специална анкета от сегашния общински съвет, от избрана от него комисия, която да провери и изучи основателно постоянните причини, които предизвикват подобни нещастия и катастрофи по трамваите. Докладът на тази комисия да бъде в най-скоро време внесен в съвета, още в тази редовна сесия, за да се вземат необходимите мерки за предотвратяването на тия нещастия. Това, което става в софийските трамваи, е абсолютно нещастно. То е във вреда на здравето, сигурността и живота на столичното население. Съответно с това трябва да се вземат мерки и съветът не може да абдикира от тази своя длъжност. Следователно, питам респективния помощник-съветник: има ли сведения по тази случка и ако има, да ги даде; и, на второ място, не намира ли за нужно учредяването на една особена анкета за нещастията по трам-

Председателят: По питането на г-н Георги Димитров

помощник-кметът е взел всички мерки за установяване виновността и изобщо, за да се установи истината. Сведенията, с които сега разполагаме, са още непълни, защото и следствената власт прави още анкета. Когато добием пълни сведения, ще Ви ги дадем.

Г. Димитров: Ние настояваме да бъде колкото е възможно по-скоро.

Председателят: Обещавам Ви да го направим в най-скоро време. Имаме сведения, но още не са достатъчни.

Г. Димитров: И моля да бъде разгледано в едно от най-близките заседания.

2. ИЗКАЗВАНЕ ЗА НАМАЛЯВАНЕ ЦЕНИТЕ НА ХЛЯБА И ПОДОБРЯВАНЕ НА КАЧЕСТВОТО МУ

Г-да съветници, когато нашата група каза, че поскъпването на хляба, преди всичко на брашното, и влошаването на неговото качество се дължи на спекулациите, които се вършат, това не бяха празни фрази. Напротив, те отговарят на един факт и напразно г-н Христо Георгиев се опита да опровергае това наше твърдение.

Д-р Хр. Георгиев: Признавам го, но не му давам тази стойност, която му давате Вие.

Г. Димитров: Г-да съветници, официалните данни за производството на пшеницата у нас говорят тъкмо противното. В години като 1899, 1900, 1908, 1909 и цял ред други години, когато годишното производство на пшеницата е било много по-малко, отколкото в 1910, 1911, 1912 и 1913 година, цените на хляба са били много по-ниски и качеството на хляба никога не е било такова, каквото ние го имаме, откакто съществува Комитетът за обществената предвидливост. Например в 1905 г. е имало произведени 951 млн. кг пшеница, през 1907 г. — 640 млн., през 1908 — 993 млн., през 1909 — 872 млн. кг. След това върви: 1910 г. — 1149 млн., 1911 — 1314 млн., 1912 — 1485 млн., и 1913 — 1300 млн. килограма.

Д-р Хр. Георгиев: Откъде имате тия сведения?

Г. Димитров: От Дирекцията на статистиката. Това са официални сведения за производството на пшеница в цялата страна.

Д-р Ал. Нешов: Защо не обясните тогава какво про-

странство засято е имало през едните години и какво през другите?

Г. Димитров: В 1899 г. са посетил с пшеница 825 хиляди хектара кръгло, в 1908 — 980 хиляди, в 1912 — 1168 хиляди, и в 1913 г. — 1200 хиляди хектара.

Д-р И. Спирков: Населението се е увеличило.

Председателят: (З в ъ н и.)

Г. Димитров: Имайте търпение, аз говоря за общото количество на пшеницата, което отговаря на разширение на земята с жито пространство, но в същото време и всеки отделен хектар е дал по-голямо производство.

И. К. Божинов: Г-н кмете, защо се занимавате със стари работи?

Председателят: Нямайте думата, г-н Божинов.

Г. Димитров: В 1899 г. един хектар дава 71,30 кг, в 1908 — 101 кг, в 1911 — 117 кг, в 1912 — 119 кг, и в 1915 — един хектар дава 180 кг, значи повече, отколкото в 1908, а много повече, отколкото в 1899 г. Тая година, според приблизителните изчисления, производството отива към 180—190 кг, туй, което не е имало в продължение на десетки години в нашата страна. Това са официални сведения, които не могат да се отричат от хора, които не си служат с празни приказки и държат за характерност. Като съветници, през тези същите години вие може да проверите какви са били цените на хляба. Вие ще видите, че никога не е имало такива цени на хляба, каквито има, откакто съществува Комитетът за обществената предвидимост, взето предвид качеството на хляба. Ето например в 1909 г. белият хляб е 25 ст., в 1905 г. — 23 ст., в 1910 — 24 ст., в 1911 — 27 ст., в 1912 — 28 ст., 1913 — най-високата цена за България — хлябът в цялата страна е 30 ст., а в 1914 г., до началото на второто полугодие, до обявяването на европейската война, до започването на известните големи спекулации, белият хляб е 29 ст. Аз няма да говоря за житото, за брашното и пр., но това не е доброкачествен бял хляб, какъвто имаме ние, откакто съществува Комитетът на тая обществена пословична грабливост у нас.

Председателят: Г-н Георги Димитров, бъдете по-учтив и малко езикът Ви да бъде по-умерен, както подобава в това заседание.

Г. Димитров: То е нарицателното, с което целият

български народ се обръща към Комитета за предвидливостта. Съдете него. За пет години*, г-да съветници, според статистиката общо у нас е произведена пшеница 4 970 962 200 кг, а са изнесени през това време в жито и брашно 1304 млн. кръгло и въпреки това, въпреки обстоятелството, че през тия четири години е имало 3 неплодородни, слаби, както 1913 г., имаме бял хляб на цена пониска, отколкото днешният или вчерашният още по-лош хляб. Този хляб, според изчисленията на нормалната цена на пшеницата, ръжта, царевичата, къклицата и триците, които има вътре, не струва килограмът повече от 12 1/2 ст., а ние го плащаме 30 ст. Ето заслугата на вашето правителство със създаването на този Комитет за обществена предвидливост.

Д-р И. Спирков: Кога е бил 12 ст. хлябът? Глупости!

И. К. Божинов: Не казвайте за 1913 и 1899 години. Ние ядем от реколтата на 1914 г.

Г. Димитров: Ние ядем от реколтата на 1913 и 1914 г. Сведенията ви четох за тия две години. Това не са наши сведения, а сведения, взети от официалната статистика, които не могат да се отрекат. Те се поддържат и от вашия шеф д-р Радославов.

Председателят: Моля, пазете си езика. Не ви прави нищо г-н д-р Радославов. Говорете за хляба.

Г. Димитров: Него цитирам. Бъдете добри да го слушате. Ще ви кажа, че вашият шеф г-н д-р Радославов при внасяне законопроекта за обществената предвидливост сам нам, на народните представители, ни каза — чини ми се, че и Вие, г-н Радев, бяхте там и няма защо да се сърдите, никого не обиждам — в тия мотиви, в които той достатъчно добре излага как се спекулира с храните — това е към януари, в началото на тази година — изрично: (Ч е т е.) «Реколтата от 1914 г. завари много запаси от зърнени храни от 1913 г. и дори от 1912 г., които не бяха продадени и изнесени поради войната, следователно скъпотията не може да се отдава на недород (вземете си бележка от вашия шеф) и недостиг на зърнени храни в държавата.»**

* Отнася се за периода 1907—1911 г. Вж настоящия том, с. 61. (Ред.)

** Стенографски дневници, XVII ОНС, I РС, 57 з., 26 януари 1915 г., с. 2053. (Ред.)

Д-р П. Д. Петков: Кажете, на какво се отдава скъпотията?

Г. Димитров: (Ч е т е.) «Данните, които ви давам, да народни представители — продължава г-н д-р Радостанов, — ни показват, че голямото, неимоверното поскъпване на житото, брашното и хляба не се дължи на подорода през 1914 г. . . .»*

Д-р Хр. Георгиев: Ама туй е през януари 1914 г.

Г. Димитров: 1915 г. — Съжалявам, че сте депутат, който е участвувал в заседанието. (П р о д ъ л ж а в а д а ч е т е.) «. . . както се говори, но се дължи изключително на затварянето на тържищата поради войната и на спекулацията с храните. . . .»*

Д-р И. Спирков: Чудо голямо!

Д-р Н. Исаков: Ама го казахте сега!

Д-р Н. Петков: Кажете, защо е станала тази спекулация?

Г. Димитров: Няма да влизам в подробности, които са разгледани от моя другар Исаков и други. Цитирам всичко това, за да докажа, че приемането на нашите предложения за налага и Общинският съвет да протестира против тази некомпетентност на Комитета за обществената предвидливост е изключително. Той е длъжен да направи този протест, ако иска да остане верен на задачите, които има общината да изпълнява спрямо гладуващото, бедстващото население. Нямаме един Комитет за обществената предвидливост, който се гаври с нуждите, здравето и интересите на населението в София и цялата страна. Ние представляваме това население и трябва да протестираме против това.

Д-р И. Спирков: Щяхте да ядете 1 лев кг хляб, ако не беше комитетът.

Г. Димитров: Касае се значи въпросът не за известна некомпетентност, вежливост, не само за фразите, каквито е Верховният медицински съвет употребява в своите изречения, а се касае за един акт. Кажете го вие с една дума, а ние ще го кажем със съвършено друга; съществено е, че ние трябва да осъдим тази деятелност на Комитета за обществената предвидливост. Когато ние се занимаваме с въпроса за скъпотията на хляба, с поевтиняването на

живота, първото нещо, което съветът трябва да реши, то е да изкаже този протест.

Д-р И. Спирков: Не сме се събрали да правим протести, а да предложим необходимите мерки.

Г. Димитров: Добре, ще ви кажа и мерките.

Д-р Н. Исаков: Трябва да протестираме, за да не се повтарят тия работи.

Г. Димитров: Ние нямаме нищо против, г-да съветници. По-нататък. Тия въпроси, които има да се изучават от комисия, да бъдат пратени там, т. е. въпросите, свързани с големия въпрос за скъпотията на хляба и на другите предмети от първа необходимост, които се нуждаят от изучаване, трябва да бъдат изучени от специална комисия и след нейния доклад Общинският съвет да пристъпи към тяхното правилно разрешение. Ние поддържаме това, но ние не желаем, не бихме допуснали този, големият въпрос и всички други, свързани с него по-малки въпроси, да бъдат погребани от една комисия, избрана от днешната редовна сесия на Общинския съвет. Тия въпроси трябва да бъдат разрешени, и то окончателно, за момента трябва да бъдат разрешени тъй, както нуждите на софийското работническо население налагат.

Д-р Г. Калинков: Вие обвинявате предварително комисията, избрана от Общинския съвет, в недобросъвестност. Няма такива съветници.

Г. Димитров: Аз трябва да Ви кажа — и тук ще ме подкрепят другите съветници от миналия съвет, — че цяла редица важни комисии, назначени по въпроси също така важни, не са извършвали нищо и тия важни въпроси именно са били погребани чрез тия комисии.

Д-р И. Спирков: Това е било в миналия съвет. То мина.

Г. Димитров: Добре, ще видим какво ще направи и този съвет. Ние ви предупреждаваме, че не желаем да бъдат погребани тези важни въпроси по този начин.

Д-р И. Спирков: Аз ще предложа да влезете и вие в такава една комисия.

Г. Димитров: Ако не влезем в такава комисия, къде ще влезем. Ние искаме да влезем в една такава комисия, за да не допуснем да погребете такива едни въпроси, или ако искате да ги погребете, да разкрием причините, по

които правите това. Ако нямате намерение действително да ги погребете, тогава дайте доказателства за това, дайте да решим още днес, след тия обширни разисквания в две големи заседания, подред онези въпроси, които не се нуждаят от проучване в комисия. Комисията трябва да изучи въпросите, които се нуждаят от изучаване в тесен кръг, които ние тук заедно не можем да изучим. Но има въпроси, които трябва да бъдат решени сега, защото — виждате фактите — те са ясни за всички. И ако ние не се споразумеем, то е защото стоим на различни становища, то е защото има два различни големи класови интереса, на които ние и ние стоим. Но, доколкото ние можем да се споразумеем в общи въпроси тук, то ще бъде изразено в едно общо решение на съвета. Е, добре, има въпроси, които могат да се решат още сега. Съветът трябва да се произнесе върху тях така или инак. Например по въпроса за нормиране цените на продуктите, за да може по възможност да се предотврати покачването на тия цени, вие изучаване ли искате?

Д-р И. Спирков: Не изучаване, а комисия.

Г. Димитров: Комисия да определи ценоразпис?

Д-р И. Спирков: Това искаме.

Г. Димитров: Няма да е зле една специална комисия да бъде натоварена веднага да пристъпи към нормирането на цените на всичките продукти от първа необходимост. Честният за прилагането на тия цени, санкцията, за да бъдат те прилагани, и така също надзорът, за да не се понижат по този начин качествата на продуктите, на което мнозинство са много приспособени търговците в София, ако се съгласят да продават на тази цена, която им определи комисията, но ще влошат качеството на продуктите и фактически ще повдигат цените — всичко това сега трябва да се реши и ние предлагаме то да бъде решено още сега.

Д-р И. Спирков: Направено е предложение за това.

Г. Димитров: Това ние сме го предложили още в първото заседание на днешния Общински съвет.

Д-р И. Исаков: Завчера г-н Влайков каза, че хлябът е много лош и скъп при това положение.

Г. Влайков: Понеже вие експлоатирате с един въпрос, аз трябва да се обясня. Вие и аз бяхме членове в комисията, която нормираше цените от първа необходи-

мост преди Комитета за обществената предвидливост*. Ние бяхме нормирали цената на хляба по 35 ст. кг, а той се продаваше по 45 ст. Вие сега казвате, че комитетът, като е определил тази цена 30 ст., е турил скъпа цена.

Г. Димитров: Г-н Влайков няма защо да се горещи. Той ще си спомни само едно, че ако и да се продава хлябът по 45 ст. килограма, но този хляб е доброкачествен и той е по-евтин от тоя, който сега се продава по 30 ст., защото е лошокачествен. Това е истината.

Т. Г. Влайков: Хлябът е добър.

Г. Димитров: Фактически той е по-скъп.

Т. Г. Влайков: Сега се продава по 37 1/2 ст. чист пшеничен хляб.

Г. Димитров: Цели 2 месеца в София се продаваше хляб, който не можеше да се яде. Работническите деца се тровеха с него. За предпочитане е да бъде 45 ст., но да бъде доброкачествен хляб, отколкото да им дадете за 30 ст. подобен непитателен хляб.

Д-р И. Спирков: Хлябът е добър, вчера го гледахме.

Г. Димитров: Г-да съветници, ние днес се занимаваме и с работи, които не можем да извършим сами и тяхното извършване не е в наша власт, но това не отрича правото на Общинския съвет да решава такива въпроси.

Д-р Г. Калинков: Защо говорите тогава. Вие говорите много работи, които не можем още да решим.

Г. Димитров: Г-н Калинков, от Вас, като демократ, не би трябвало да се очаква такава реакционерност.

Д-р И. Спирков: Да, ама той трябва да бъде справедлив.

Г. Димитров: Калинков, аз искам да подчертая, че има работа. . .

И. К. Балабанов: Недейте говори като тесен социалист, а говорете като общински съветник.

Д-р Н. Исаков: Като социалдемократ.

Председателят: Г-н Исаков. Правя Ви бележка.

Д-р Н. Исаков: Той предизвика.

Председателят: Г-н Георги Димитров, продължавайте.

Г. Димитров: Аз исках да подчертая, че има известни работи, които действително ние не можем да свършим

* В протокола «необходимост». Вероятно грешка на стенографта. (Ред.)

сами. Те са от компетенцията на по-друга власт, те са от компетенцията на държавата, но това не отрича правото ни да се занимаваме с тия въпроси, да вземаме известни решения по тях. Не само това, но това положение нас ни подължава като непосредствени представители на работническото население в София да искаме тия въпроси да бъдат решени от държавата благоприятно за туй население. Нико можем да кажем днес, че скъпотията на живота в една толкова степен се дължи на една лоша данъчна система. Независимо от нас тази данъчна система — тя е установена със законодателно решение, но във всеки случай е една работа, която трябва да се премахне — трябва другояче да се постави и общината може да каже думата си. Затова ние предлагаме не да се изучава в комисия, а още сега съветът да реши, че най-ефикасната мярка за поевтиняването на живота е премахването на косвените данъци и обменяването им със системата на прогресивно-подоходния данък. (С м я х.)

Г-р Хр. Георгиев: Сега вече уредихме въпроса.

Г-р Димитров: Аз мога да ви покажа, че тъкмо така би било правилно разрешението на този въпрос, ако вие още не имали търпението само да чуете. . .

Г-р Хр. Георгиев: Не му е мястото тук.

Г-р Димитров: Тук му е мястото, но вие бягате от главното, от големите въпроси, а бягането още не е никакво решение на въпроса. Не е достатъчно само да кажете: „Държавата е отговорна за туй.“ Аз бих ви казал тогава: „Вие сте болшинството в Народното събрание — там, дето е държавата. Е, добре, ако вие милеете за туй население. . .“

Г-р Ал. Нешов: Говорете тези работи в Народното събрание. Пишете ги във вестниците си, а не занимавайте общинския съвет с работи, които той не може да слуша.

Г-р Димитров: Г-н Нешов, ако Вие не можете да слушате, отпушете си ушите.

Председателят: Г-н Димитров, недейте предизвиква.

Г-р Димитров: Тъкмо тук трябва да се говори.

Председателят: Недейте се разправя с другите, а говорете.

Г-р Димитров: Това, което ние вършим в Общинския съвет е в непосредствена връзка с функциите на държавата и парламента. Нашите работи имат допирни точки с

работите на държавата и трябва да се види кое ние трябва да направим и кое ще искаме държавата да направи. Аз казвам: вие сте болшинството тук, от вас зависи решението на съвета по всеки въпрос. Но вие сте болшинство и там, в общото представителство на държавата. Ако вие бихте били в състояние, бихте имали куража да решите да се премахнат косвените данъци, това ще искате вие там и като болшинство можете да го наложите. Вие, г-да съветниците, днес постоянно ми възразявате, че нямаме общинска автономия, че Законът за градските общини ни връзва ръцете и следователно, че този закон трябва да се измени. Щом вие, като болшинство, не побързате да направите предложение от името на общината към вашето болшинство там да измени Закона за градските общини. . .

Д-р Н. Исаков: Законът за градските общини ни дава това право — да изказваме желания и пожелания.

Председателят: Г-н Исаков! Достатъчен е г-н Димитров.

Г. Димитров: Това е следователно, което вие трябва да направите и което зависи от нас по отношение скъпотията — да искаме от държавата, чрез Народното събрание, да се загрижи. Тази комисия, която би била избрана, ще проучи въпроса за скъпотията в подробности и ще даде известен доклад, въз основа на който биха могли да се вземат решения. Относително квартирния наем — потясно схванат жилищния въпрос — ние мислим, че има работи, които трябва сега да се направят. С всичките ти прекъсвания, които си позволявате, съвсем не можете да се освободите от длъжността да се произнесете по този въпрос. Така например ние предлагаме, че относително квартирния наем Общинският съвет може да подчертае решението на бившия съвет, обявено със заповед № 1705 от 30 септември 1914 г.*, според което през периода на съществуващи обществени кризи наемите трябва да бъдат запазени в оня размер, който са имали до обявяването на мораториума, 25 юли 1914 г., като направените досега оттогава насам увеличения се сметнат за невалидни. Това да се приложи от Общинския съвет с всичката строгост спрямо всичките хора, които дават жилища под наем.

* Вж «Софийски общински вестник», № 19, 5 октомври 1914 г., с. 15 10
(Ред.)

Ц-р Ал. Нешов: Отидете в съдилищата да видите как решават този въпрос.

Г. Димитров: Аз говоря за това, което миналият съвет е решил и което този съвет може да реши.

Ц-р Ал. Нешов: Къде му е санкцията на това решение?

Г. Димитров: Дето е санкцията за нормирането цените на продуктите, там е също и за наемите. Ако искате някоя друга юридическа санкция, тогава Законът за нормиране цените на съестните продукти от първа необходимост⁴⁶, на наемите и на труда, който е в сила, ще се прилага от Общинския съвет.

Ц-р Н. Сакароз: (Ч е т е.) «Чл. 1. През време на обществените кризи и бедствия, причинени от неурожай, наводнение, мобилизация, война и други смущения, общинските съвети с участието на финансовата власт определят продажните цени (на едро и дребно) на всички съестни и други предмети от първа необходимост, както и цените на наемите и труда.»* В силата на този закон, понеже не е отменен от другия закон⁴⁷.

Г. Димитров: По отношение на наемите той е отменен.

Ц-р И. Спирков: Той се изпълнява.

Г. Димитров: Добре е да се подчертае как ще се извърши. В нашето предложение се казва: (Ч е т е.) «Назначени се Постоянното присъствие заедно с Бюрото за жилищни грижи и с една специална — избрана от Общинския съвет, комисия да събере необходимите материали и да учреди една щателна жилищна анкета, за да се улесни необходимото основателно разглеждане в близко време на жилищния въпрос от страна на Общинския съвет.» Точно ще имаме две комисии — едната по скъпотията, а другата по жилищния въпрос. Всичките тези въпроси могат да се решат още сега и ние предлагаме в заключение да ги дебати предложението, които ви изброих. Те могат да бъдат четени и гласувани от г-н председателя, ако обичате едно по едно или изцяло.

Ц-р И. Спирков: Има вече направено предложение за...

Председателят: Понеже няма кой да говори...

И. К. Божинов: Аз бих искал думата само за няколко минути.

Председателят: Нямате думата.

Мисълта на всичките господа оратори се свежда към избиране на една комисия, която да проучи въпроса, а някои от ораторите казаха да се проучи той в две посоки — по отношение на наемите и по отношение поевтиняването продуктите от първа необходимост.

Д-р Ал. Нешов: Да се изберат две комисии.

Председателят: Предлагам да се избере деветчленна комисия от следующите г-да: Д-р Христо Георгиев, Стойчо Ковачев, Иван К. Божинов, Васил С. Хитров, Иван К. Балабанов, д-р Александър Нешов, д-р Никола Сакаров, Георги Димитров и Тодор Г. Влайков, под председателството на д-р Илия Спирков, при секретарството на Малаков, да разгледа и проучи въпроса и да докладва в съвета своето решение.

Които приемат състава на тази комисия, да си вдигнат ръката. (Б о л ш и н с т в о.) Приема се.

Д-р Н. Сакаров: Някакъв срок да се определи за изпълнението на тази работа.

Председателят: Комисията ще се свика веднага и тя ще си определи срока.

Г. Димитров: Тези предложения, които ние правим, ще трябва да ги гласувате.

Председателят: Ще ги внесем в комисията,

Г. Димитров: Аз ще прочета първото предложение, което моля да гласувате веднага. (Ч е т е.) «Общинският съвет протестира против престъпните спекулации с хляб и другите съестни продукти при явното покровителство на Централния комитет на обществената предвидливост и иска (углавното преследване на виновниците за тая спекулация)»*.

Председателят: Няма да го гласуваме, пишете го във вестника си.

Д-р Н. Исаков: Според приетия правилник всеки има право да прави предложения.

Д-р Г. Калинков: Не може каквито и предложения да правите да се гласуват. Ако направите предложение да

* В протокола текстът в скобите е унищожен. (Ред.)

свободен Постоянното присъствие, ще го гласуваме ли?

Г. Димитров: Трябва да се гласуват тия предложения. Аз протестирам против това и констатирам, че всички съветници от опозицията мълчат. Това е скандал.

Д-р Н. Сакаров: Касае се, г-н председателю, да бъдат гласувани тия предложения. Ние няма да разискваме по тях.

Г. Димитров: Да, разисквания не може да има, защото не са поставени на дневен ред, но могат да се гласуват.

Председателят: Да протестирате против Комитета за обществената предвидливост няма нищо общо с това, което разискваме. Направете предложението, подписано от нужното число общински съветници за свикването на една извънредна сесия, и там ще се гласуват вашите предложения.

Като от г-да съветниците искат да изслушат доклада на г-н докладчика по въпроса за разните мерки по безработицата и след изслушването на този доклад да се закрие заседанието, моля да си вдигнат ръката. (Б о л ш и н о.) Приема се.

Г. Димитров: Ние предлагаме една комисия, която да работи веднага към нормиране цените на продуктите.

Председателят: Моля Ви се, г-н Димитров, съветът вече гласува, че желае да изслуша доклада на г-н докладчика.

Има думата г-н докладчикът.

Г. Димитров: Това, което вършите, е безобразие, Вие се подигравате с Общинския съвет. Туй е скандал. Аз Ви показвам в лицето, че това е провокация.

Председателят: Нямайте думата, г-н Димитров. Правилно Ви последно напомняване.

Г. Димитров: Вие сте длъжни да изпълнявате правилата на председателя, а не да се ползвате от мълчанието на опозицията.

Публикува се за първи път по текста на стенографския протокол от заседанието

ЗА ПОДПОМАГАНЕ НА БЕЗРАБОТНИТЕ В СТОЛИЦАТА

Реч в Софийския общински съвет

10 юли 1915 г.

Въпросът за безработицата, г-да съветници, е в непосредствена връзка с другия голям въпрос, който се разисква в две големи заседания наред — въпроса за поевтиняването на живота. Изтъкна се при дебатите по въпроса за скъпотията наложителната необходимост да се вземат ефикасни мерки за поевтиняването на всички съестни продукти и други предмети от първа необходимост. Доколкото това е необходимо, толкова повече е необходимо общината да се погрижи и за оная част от софийските граждани, за ония наемни работници, които не само страдат от скъпотията на живота, но са лишени от своя обикновен източник на прехрана, не могат да купят продуктите от първа необходимост, даже ако те биха били много по-евтини, отколкото сега. Касае се за лица, касае се за една голяма, значителна работническа маса, която поради днешната криза няма работа, няма надница и следователно не може да си достави това, което е необходимо за съществуването, за поддръжката на себе си и своите семейства. По този важен въпрос, който днес се слага на разглеждане, ние трябваше да очакваме от респективния началник на Бюрото за социални грижи, по поръка на Постоянното присъствие, един специален писмен доклад, един доклад, който да послужи като база за правилното развитие, който би спестил много време и който би трябвало да хвърли доста светлина по такава проблема, каквато представлява безработицата в дадения случай. Обаче въпреки обещанието на г-н кмета, вчера г-н началникът се явява с няколко думи, устно докладва нещо съвър-

пачо недостатъчно, със заключения, които не издържат абсолютно никаква критика и които най-малко биха правили чест на един чиновник, който е оставен да се занимава със социалната политика на Софийската община. Погрешно би било, г-да съветници, ако ние разгледаме въпроса за безработицата само във връзка с днешните изключителни условия на една криза, която преживяхме — нашата страна*, в свързка с европейската война. Безработицата е постоянно, неизменно явление в нас и в другите страни, резултат от съвременния начин на производство, на размяната при този икономически строй, който съществува днес; тя е едно зло, свързано непосредствено с интересите на днешното общество. Очевидно най-малко ние, представителите на работническите партии, можем да си правим илюзия, че държавата, окръгът или общината могат били в състояние да премахнат това зло окончателно. Безработицата се създава поради това, че има анархия в общинното производство. Всеки произвежда, без да държи сметка за нуждите на пазара — и когато производството надминава търсенето, от една страна, и когато това произведено не може да се употреби от консуматорите, защото те не могат да купят това, което ще бъде произведено, тогава настъпва едно ограничение в разните производства, което е свързано с изхвърлянето на работниците от това производство. На второ място, постоянна причина за това зло е, че икономическото развитие на тая страна води към обезимотяване на широките народни маси. В широките народни маси, които са лишени от самостоятелни средства за производство, които трябва да затворят своите дюкянче, а селяните — да изоставят своите ниви и да отидат да работят другаде, очевидно със своето участие в индустриалните предприятия увеличават конкуренцията на работническите сили. Има постоянен приток на работници и други нови работници, които се стичат в столицата и които повишават търсенето на работници. В наши дни, има едно постоянно развитие на техниката. В наши дни, няма момент, дето се свършва днес окончателното развитие на техниката. Тя върви непрекъснато

* И стенографския протокол «нашата война». Вероятно грешка на стенографа (Ред.)

напред, това развитие на техниката намалява търсенето на работни ръце и по този начин увеличава все повече и повече тъй наречената резерва на работническата армия, армия от хора, които не могат да се вземат на работа, които не могат да намерят полезно приложение на своите работни сили. А техническият процес в индустрията — това вие всички, които се интересувате от въпроса, знаете много добре — улеснява вмъкването на детския и женския труд в най-широк размер. Там, дето при ръчното производство беше необходима мъжката сила, това днес не е необходимо. При машината може да се постави една жена или едно дете да изпълняват работата, както по-рано е изпълнявана от възрастен човек. Вмъкването на женски и детски труд е едно явление, което взема все по-голям размер и което се явява като причина за увеличение на безработицата в нормално време като едно постоянно явление. Биха могли да се посочат и други второстепенни причини за безработицата в нормално време, но и тези са достатъчни да обяснят това явление между производството и размяната като постоянно и като такова, което не може да се избегне в рамката на тъй нареченото капиталистическо общество. Но в дадения случай въпросът е сложен пред Общинския съвет по-конкретно, по-специално; не за безработицата въобще като резултат на развитието на капитализма, на модерното производство в другите страни, а тук, специално у нас, даже ако щете още по-специално — в София, и в дадения момент, и от тия условия, създадени от европейската криза. Че у нас — това, което трябва да знае и шефът на Бюрото за социални грижи — също така, както и в другите страни безработицата е едно постоянно явление, показват самите данни. Бюрото за социални грижи при общината не разполага с такива, но у нас съществуват специални работнически организации, специални синдикати, една от важните грижи на които е да помагат на своите безработни членове. И за да видите, че това явление е било постоянно у нас, в нормално време, когато не е имало криза като днешната, за да видите, че е имало един куп от работници, които не са могли да намерят работа, от числото на тези, които са организирани, достатъчно е да се каже, че на тези работници, които са организирани в синдикати, на които са

Щаща помощ само ако са плащали редовно 52 седмици в годината своя членски внос, ако са останали без работа по своя вина, а са били уволнени от господарите, е видно една сума от 33 809 лв. — на всеки случай доста голема, защото тия синдикати са още млади и не разполагат с достатъчно средства. Тази безработица, съществуваща в нормално време, се усили у нас след Балканската война. Балканската война завари България при един силен икономически подем. Всички знаете, че нашата страна вървеше бързо напред във всяко отношение и особено в икономическо отношение. Бляскави перспективи очертаеха преди Балканската война. Балканската война тури край на това. Тя донесе един национален погром, създаде много неестествени граници в икономическо отношение за България, тури българската нация при условия, които спъват нейното развитие общо и специално — икономическото. Балканската война донесе грамадно разорение, материалните тежести на което не сме познавали дотогава. Всичко това не може да се не отрази върху икономическото състояние и същото положение на нашата страна и следователно върху положението на самата работническа класа. Ето защо безработицата, която по-рано беше постоянно явление, но имаше ограничен размер и беше предимно сезонна и по професии, след Балканската война взема по-широки размери. Туй положение продължи до обявяването на европейската война. Разбира се, обявяването на тази европейска война ние изпадаме в още по-лошо положение, защото имаме най-напред затварянето на нашите граници. България биде откъсната от света, или по-право целият свят воюва, той се намира във война, около нас е пожар и очевидно е тогава, че вносът на сурови материали, на машини или други работи, необходими на нашата индустрия, бе или съвършено пресекан, или пък много затруднен, ограничен. Европейската война затрудни също така износа на нашите произведения, на нашите произведения или окончателно го пресекна. Затварянето на границите, скъсването на редовните икономически отношения с останалите държави, с европейския свят предизвика остра икономическа криза и тогава се започна затварянето на индустриални предприятия, на търговски заведения. Затварянето или огра-

ничаването на работата във всички тези предприятия, заведения и работилници води неизбежно към освобождаване от тях на една част работници, които са намирали там прехрана и работа. Началникът на Бюрото за социални грижи снощи искаше да изтъкне, че всичко, особено в София, върви по мед и масло. Ние сме цветуща столица. В София няма безработни. Който иска да работи и с честен труд да си изкарва прехраната, за него вратите са отворени. Но ако това не е незнание, ако това е едно — позволявам си този израз — невежество, в дадения случай това заключение на нашия шеф на Бюрото за социални грижи би било една голяма нахалност спрямо тези, които са безработни и които гладуват в столицата. Не трябва да се поставя въпросът «Има ли безработица», когато това е един факт, който тъй очевидно съществува. Но щом този въпрос се поставя от онази маса, тогава позволете ми с няколко данни да покажа, че у нас не само има безработица, но има една неизбежна, небивала безработица, която расте всекидневно и взема по-разширителни размери. Преди всичко аз ще покажа това с данни не наши, които биха се сметнали тенденциозни от вас, а със сведения от известно официално учреждение. Господин началникът трябваше да има предвид един рапорт, един доклад от неговия предшественик върху безработицата*, предназначен за Общинския съвет. И бившият началник се оплакваше, че няма една анкета, която да установи точно числото и характера на тази безработица в София. Но той имаше сведения, които и сега има в Бюрото за социални грижи и които трябваше да се знаят и да бъдат изнесени тук. В своя доклад той си служи с тези сведения, които показват, че още в онзи момент, 4 декември 1914 г., когато е писан този рапорт, е имало доста безработни в София.

Д-р И. Спирков: Зимно време има безработни.

Г. Димитров: Ще дойдем и до лятно време — касае се не само за зимно време. В този рапорт началникът на Бюрото за социални грижи казва: (Ч е т е.)

«Тъй например, от основаването на Бюрото за настаняване на работници, което датира от 25 септември т. г., към услугите на

* Докладът на С. Стефанов, на който се позовава Г. Димитров, не е открит. (Ред.)

Бюрото, независимо че това бюро, като учреждение ново в нашия живот, не вдъхва още нужното доверие в хората, не е достатъчно известно, хората не са свикнали с него и не среща нужната симпатия и поддръжка в лицето на нашето организирано работничество, казано, независимо от всички тези причини към услугите на Бюрото за изпращане на безработни са се обърнали до тази дата 404 души безработни и само 70 са потърсени, а тая голяма цифра на безработни, каквато е отбелязана в нашите регистри, и сведенията, представени от шестте градски комисарства, за състоянието само на изданиите и по-големи индустриални заведения, за които можеха да ни дадат, красноречиво потвърждават изказаното предположение за големия брой безработни в дадения момент в столицата.»

Виждате една значителна част от това огромно число работници, които са се обърнали към бюрото, но които са останали непотърсени не защото не желаят да работят, не защото бюрото ги е накарало да отидат да работят, а защото казали: «Там не ни се харесва», а просто защото не са били потърсени. 330 души не са потърсени.

Ст. Козачев: Г-н Стефанов не ги е потърсил.

Г. Димитров: Господарите се обръщат към бюрото и търсят работници и това число може да ни каже какво число се предлага и какво е търсенето на работните сили. От 25 септември до началото на декември, до началото на фабрическата зима, в София ние имаме от 400 и толкова души безработни само 70 души потърсени. Това са безработни, които стоят, които нямат никакви средства за прехрана, които гладуват, когато не работят, защото нямат капитал и нямат доход извън това, което могат да заработят като надничари. Можете да видите пак в «Общински вестник», в органа на нашата община данни официални, които доказват въпреки своята недостатъчност, че безработицата не само съществува, но расте, взема големи, плашещи размери. В брой 44—45 от 5 април 1911 г. «Общински вестник»* казва: (Ч е т е.)

«Поред сведенията на Отделението на търговията и промишлеността при поменатото по-горе министерство от покровителствуващото по Закона за насърчение на индустрията⁴⁸ 400 индустриални

* Иж статията на А. Томов «Безработицата», с. 16. (Ред.)

заведения прекратили са работата си до 1 януари 1915 г. 23; текстилни — 10, за храни, пития и продоволство — 6, химическа индустрия — 3, метална — 2, кожарска — 1, минна — 1, и пр. В района на Софийската търговска камара според сведенията на последната са прекратили и ограничили с 50% работата за същото време следните отрасли на производството: печатарство, книговезство, домостроителство, обущарство и пр. Изобщо взето, прекратени предприятия имало 10%, а безработни — 30%.»

Г-н началникът ни уверяваше, че безработните съставлявали 1 1/2%. (Ч е т е.) «От анкетата, направена» — се казва по-нататък, в тази статистика от един инспектор на труда в София — не от един социалдемократически чиновник, а от един специален чиновник на министерството — «са получени следните данни: в анкетирани 12 шивачници преди войната имало 145 работници, при анкетата — 87; в 10 сбушарници преди войната имало 67, във време на анкетата — 33; в 8 дърводелници от 41 работника преди войната оставени били на работа 19; голяма част от поръчките в тия работилници били от преди войната. Същата пропорция на намаляване на работниците съществувала и в железарството, юрганджийството и др.». Това казва официалният «Софийски общински вестник». Сега специално за безработицата в градове като Варна. Варненският общински съвет, или по-право кметът на този съвет, в едно специално писмо до министъра на вътрешните работи излага положението във Варна и казва по безработицата следующото*: (Ч е т е.)

«Безспорен за всички ни факт е, че многото от отрицателните последствия или спътници на сегашната Общоевропейска война се проявиха във всичката си релефност и в нашата страна. Една от тези последици е и появилата се в България безработица поради спирането на всякакъв износ и внос, както и поради липсата на сурови артикули, необходими за фабричното ни производство. От друга страна, ненормалните събития спряха кредитите, поради което последва и спирането на всякаква строителна деятелност. Министерството на търговията, промишлеността и труда, като схвана своевременно още гореизложеното, издаде през м. август м. г. специално окръжно под № 2834 до окръжните управители, търговско-индустриалните камари, градско-общинските кметове и

* Цитираното писмо на варненския кмет Ал. Василев не се откри. (Ред.)

синдикалните работнически съюзи, с което искаше: 1) Да му се даде подробни данни за безработицата в респективните райони и, 2) Да се донесе какви мерки са взели или ще вземат общините и подпомагане останалите евентуално без работа хора.»

Варненската градска община, гдето безработицата със спирането на всякакъв внос и износ се прояви в най-големи размери, веднага направи анкетата си и резултатите биха потресающи.

«Лоста е да ви обърна просветеното внимание върху факта, че само от 228 работилници и от спирането работата на пристанището останаха без работа 4802 варненски граждани. По-подробни сведения по безработицата във Варна ще ги намерите изложени в тук приложения ми доклад до Общинския съвет.»

От справката, която направих в почитаемото Министерство на труда, констатирах, че макар на гореказаното окръжно да са се отзовали не всички визирани учреждения с еднакъв интерес и еднаква готовност, при все това сведенията, които са дали някои градски общини и синдикални съюзи, убеждават всекиго, че безработицата в страната е един капитален факт. Според оскъдните сведения, добити само от двадесет градски общини, и то до януари 1915 г., в районите на тия общини има не по-малко от 18 до 20 хиляди безработни работници, а според сведенията, дадени от един синдикален съюз* до същата дата в 34 градове и паланки е имало безработни 24 287 души. Тази анкета е направена само в 829 заведения, попадащи се в 20-тях общински райони и в 1122 заведения, според анкетата на Синдикалния съюз за тридесет и четириняк града.

Какъв ще бъде броят на безработните, ако анкетата обхванеше всичките градове в България и всичките заведения, това може лесно да си представите. Без съмнение, до януари насам безработицата се е усилила още повече поради невъзможността да се снабдят много от фабриките с сурови фабрични артикули.

* Отнася се за ОРСС. По-подробно за проведената от него анкета по безработица вж Димитров, Г. Съобщения. Т. 5. С., 1984, с. 373—377; вж и Димитров, Г. Съобщения. Т. 5. С., 1984, с. 128—129. (Ред.)

Органът на Търговската индустриална камара във Варна, в който сигурно ще имате по-голямо доверие, отколкото в нашите данни, написа статия* с достатъчно сведения и аргументи в полза на намесата на държавата и общината, по отношение намаление на безработицата. Тази статия започва със следующите думи: (Ч е т е.)

«Никой не може да оспори вече така демонстрирующия факт — безработицата у нас. За нея се говори в учреждения и между частни лица, и между корпорации.»**

Началникът на социалните грижи си позволи да оспори този факт в София.

Д-р И. Спирков: Това се отнася за Варна.

Г. Димитров: За цялата страна. Ще ви кажа какво говори този орган и за София: (Ч е т е.)

«От добитите данни се вижда, че намаление и спиране на производствената дейност, а заедно с това и безработни работници има най-много във Варна, Ксанти, след това Пловдив, Бургас и София.»**

След София вървят другите 55 града.

Д-р П. Д. Петков: Значи София е на трето място.

Г. Димитров: На четвърто място, а в България има 72 града. Така че София никак не е благоприятствена в туй отношение, тя заема четвърто място и е в първите редове на безработицата в нашата страна. Статията се завършва с едно резюме, което накратко ще цитирам, защото то дава добра характеристика за безработицата у нас: картина нерадостна. Причини: Общоевропейската война като главна причина, след това липса на сурови материали и други причини.

Ст. Ковачев: Прочетете цялото резюме.

Д-р Н. Сакаров: От кого е статията?

Г. Димитров: От Димо Тодоров.

Д-р Н. Сакаров: Сега е подначалник в министерството.

Г. Димитров: Статията е от официално учреждение.

Д-р Н. Сакаров: Има и други редакционни статии всъщност от него.

* Вж *Тодоров, Димо. Безработицата у нас и борбата с нея.* — «Економически преглед» (Варна), 1915, № 13—14, с. 230—236. (Ред.)

** Пак там. (Ред.)

Г. Димитров: Аз не цитирам друга статия, а тази, която е обща. (Ч е т е.)

«Картина: — нерадостна. Причини: Общоевропейската война — като главна причина, а като по-специални, по-конкретни причини могат да се посочат: 1) Липсата на сурови материали, която иначе идеха от странство, а сега се е преустановило изпращането им; поскъпяването на всички почти материали; 2) Липса на сигурност, гаранция, мораториум; 3) Ограничението на кредита, увеличеното камбио*; 4) Ограничение на потребите; 5) Недостатъчната загриженост на държавата за туряне в ход всички средства, които биха могли да намалят в значителна степен действието на горните причини.»

По-нататък се говори за средствата от материален и морален характер.

Органът на тукашната Търговска индустриална камара пише по безработицата следното** : (Ч е т е.)

«Поради силната икономическа и финансова криза числото на безработните у нас е взело застрашителни размери. Злото става още по-грозно и поради голямото поскъпяване на живота. Да се видилят с десетки хиляди хора да гладуват е нещо крайно осъдително за една модерна държава, на която в обязаност е при подобни кризи да се притече на помощ на гладуещите. Устройване на пленговорителни комитети не е реално средство против обществения глад.» — туй не казва социалната демокрация.

• Другите културни народи ни показват безпогрешния път, който трябва да следваме в подобни случаи: държавата, окръжните и общински съвети създават работа за безработните, започват предприятия, постройки и пр., които са определени да се извършат след няколко години, те ги извършват напълно или част от тях и такава именно кризи, за да дадат работа и средства за прехрана на останалите без работа бедни граждани. Не е ли време този начин на помагане нямашите работа да се приложи и у нас и не е ли претъпяно бездействието на държавните и обществените органи да оставят с хиляди човешки същества да се борят с гладната смърт, когато

* Камбио (ит.) — ценни книжа, платими в други държави и продавани на местния пазар; също — цената, по която се купуват чуждите ценни книжа.

** Вж *Безработицата* и държавата. — «Народно стопанство», 1915, т. 11, с. 9. (Ред.)

тези органи имат всички средства да им се притекат на помощ и да използват техния труд, който остава сега мъртъв.

Трудовата помощ е най-моралната и такава именно помощ следва да се практикува у нас, за да не се възпита населението на просия и бездействие.»

Д-р Г. Калинков: От кого е тази статия?

Г. Димитров: То е едно антрефиле по безработицата в «Народно стопанство», което е без подпис.

Това са, г-да съветници, както виждате, данни все от официални източници, данни, които не могат да бъдат смятани за тенденциозни, нито компрометирани като пристрастни. По покана на Министерството на търговията, промишлеността и труда още през месец август едно специално негово окръжно* бе изпратено до общинските съвети, индустриалните камари и работническите синдикати за учредяване на анкета по размера на безработицата. Нашият Синдикален съюз предприе една анкета в България и със своите оскъдни средства, с малкото лица, с които разполага при една такава трудна работа, той успя да засегне една част само от предприятията в 32 града на България, и се оказа следният резултат: Прекратили са съвършено работата 218 заведения, намалили са своята работа 204 заведения, а общото число на работниците, които са освободени от работа, е 24 387. Туй се касае за 32 места, а не за 72 места на нашите градски центрове. Според тази анкета, която засяга само 167 180 заведения — индустриални и занаятчийски и др. — в София, а тук има повече от хиляда заведения. Останали са без работа в онзи момент на анкетата, в началото на септември, 1451 работници, от които: обушари и кожари 215; печатари 195; железари 173; шивачи 150; дърводелци 105; келнери 167, разни фабрични работници и пр. 146. Този процент, това число на безработни, констатирано тогава в София, съпоставено с общото число на безработните, ако приемем числото на работниците в София 25 30 хиляди, а то е по-малко, нямаме точни данни, състави 5—6%. Това е през месец август и в началото на месец

* Вж Сборник на окръжни наредби, докладни записки, инспекторски рапорти, закони и законопроекта по покровителството на труда. 1905—1915 г., С., 1918, с. 75—77. (Ред.)

септември в 1914 г., а след туй започва сѐ по-голяма несигурност. Вие помнете онези моменти между месеците септември и октомври на колебания, когато всеки момент можеше да се обяви война, които се отразиха върху целия стопански живот. Тогава започна по-мъчното внасяне на суровите материали отвън, а след изчерпването на тези материали, които имаме в България, след това, разбира се, трябваше да се очаква с най-голяма положителност, че безработните в София са повече. Но началникът на Бюрото казва, че не се обръщат тези работници към Бюрото и че нямало регистрирани в тефтерите на Бюрото при общината 1451 случая на безработни, а има, както бившият началник беше писал, 402.

Докладчик А. Маляков: В три месеца само 402 души са потърсили работа.

Г-р Н. Сакаров: Защо смесвате безработните с тези, които са дошли в общината да търсят работа?

Г. Димитров: Разбира се. Няма защо да се смята по числото на регистрираните във вашите тефтери за числото на безработните, защото безработните организирани работници не се вписват във вашите тефтери.

Ст. Ковачев: Е, тогава кой ще се грижи за тях?

Г. Димитров: Аз ще ви кажа защо никой от тях не се вписва във вашите тефтери. Никой не идва да се записва, защото синдикатът и работниците — както казах още наярмето — нямат доверие в такова едно бюро, бюрократически институт, който може да се преобърне в институт на господарите.

Ст. Ковачев: Тогава недейте обвинява общината.

Председателят: Г-н Ковачев! Нямайте думата!

Г. Димитров: Недейте се тревожи. Ние предаваме това, което е вярно.

Ст. Ковачев: Вие само ревете.

Г. Димитров: Ние режем само тогава, когато има нужда да се реве.

Ст. Ковачев: Винаги ревете.

Г. Димитров: Работническите синдикати не можеха първо и сега не могат да имат доверие към това бюро и затова работниците не са се регистрирали. На един настоятел на Бюрото за социални грижи, един човек, който е назначен от страна на Постоянното присъствие, от бол-

шинството на съвета, да чертае социалната политика на общината и относително работническата класа в София, елементарна длъжност се налага да отвори не само тефтерите в своята канцелария, но да види няма ли и други тефтери, в които да има данни по безработицата. Той можеше да се обърне към тия синдикати, които на драго сърце биха му дали тия сведения; да се обърне към Министерството на търговията, промишлеността и труда и оттам ще добие сведения, та по такъв начин бюрото да има една информация върху фактическите размери на безработицата. Ако той няма доверие в тия частни институти, нужна беше една специална анкета от Общинския съвет, както направи Варненската община; тогава щяхме да имаме доверие в тия сведения, които са събрани непосредствено от нас, Общинския съвет, от една негова специална комисия, подпомогната от вещи лица. В този момент няма точна анкета, точни данни освен онези данни, които са от месец септември м. г. Но има основание да се твърди, че днес не са безработните само 1400 души, а много повече поради онези причини, които са увеличили безработицата в цялата страна. Тия причини са, че материалите са изчерпани, привършиха се известни военни поръчки. Само едно има в този момент, едно малко значително намаление на безработицата поради полската работа, но когато и тя се свърши, тази маса ще бъде пак безработна. Също така има известни малки строежи, но на есента ще бъдат прекратени и безработицата, която сега взема голям размер, утре, когато настъпи есента и зимата, тя ще бъде ужасяващо явление в столицата. Официално се признава, но, разбира се, само се признава, че трябва да се направи нещо, т. е. че държавата, общината и окръгът са длъжни да предприемат известни мерки и че не могат да стоят със скръстени ръце и затворени очи пред един такъв потресаващ факт, който засяга десетки и стотици хиляди работници и техните семейства. И казваше се в окръжното на Министерството на търговията от месец август 1914 г. по въпроса за безработицата с една дума

«Аномалният стопански живот се отразява най-зле върху оние граждани — наемни работници, които остават без работа и нямат готови средства за прехрана. Ясно е, че тези безработни не могат

да бъдат оставени без всякакви грижи от страна на организираниите обществени сили — държавата, окръга, общината и частните учреждения в тая област. От друга страна, те не са от категорията на невработоспособните, за да се ограничим само с общоприетите средства на благотворителността. За нашия случай средствата трябва да бъдат по-особени и дейността на властта строго определена и добре организирана.»*

В законопроекта за подпомагане на безработните и техните семейства в случай на мобилизация и война, внесен от министъра на вътрешните работи г-н д-р Радославов в последната сесия на Народното събрание — по само външен и непоставен на разглеждане, — г-н д-р Радославов казва** : (Ч е т е.)

«В обикновено време обществената благотворителност и временните държавни помощи са достатъчни да намалят бедствията, предизвикани от частни кризи и нещастия; не е същото обаче в случай на обществена криза и мобилизация. Опитът от нашето близо минало и примерът на културните страни в настоящата международна криза ни сочи за голямата нужда от създаването, организирането и урегулирането от страна на държавата и самодоброволните учреждения на една ефикасна помощ за безработните във време на обществена криза и за нуждающите се семейства и повиканите в случай на мобилизация под знамената граждани.»

Това са официални признания, без да бъдат те съпроводени с някакви сериозни мерки нито от държавата, нито от окръга, нито от общината досега. Следователно има безработица, голяма е, тя расте, ще порасне още повече, в неспециално много по-широки размери и нейното разорително действие ще бъде тепърва почувствувано у нас. Има ли да се намеси общината — за нея ще говорим специално, — държавата и окръгът? Необходимо ли е съответните средства, със своята власт тия органи да се притекат на помощ на страдащото безработно население? Голяма, официалните признания, които се правят за необходимостта от намесата на държавата, окръга и общината,

* Вж. Сборник на окръжни наредби, докладни записки... С., 1918, (Ред.)

** Димитров цитира мотивите към Законопроекта за държавна помощ на повиканите под знамената войници, внесен в Народното събрание на 5 март 1915 г. (Ред.)

мерките, които в другите страни управляющите са принудени да вземат, ги предприемат не по съображения, от които ние изхождаме, по съображения, от които се ръководят организираните работници и тъй наречените социалдемократи, но предприемат тия мерки по съображения от държавническо естество. Един военен пълководец би казал: «Мене ми трябва една армия здрава физически, здрава по дух, една армия, която би воювала успешно, която би преодоляла всички препятствия.» Такава армия би могла да даде оная здрава нация, която преди всичко е запазена, която е гарантирана от физическо и духовно израждане. Такъв един пълководец от военно гледище, от гледище на една военна необходимост би казал: «Държавата и другите публични органи трябва да се загрижат за подпомагане безработните и гладующите, защото безработицата и гладът водят към физическо и духовно израждане на масите, тези маси, които съставляват ядрата на нацията, тези маси, които са кадрите на една армия.» Един държавник би казал същото по военни съображения, по политически съображения и по известни национални съображения: «Бих искал да вземем известни мерки.»

(Председателското място заема помощник-кметът г-н Иван Желязков.)

Но, господа, ясно е за всички, че обикновеното бедствие, в което се намират народните работнически маси, води към заболяване, към преждевременна смъртност, към физическото и духовно израждане. Но на основание на това физическо и духовно израждане увеличават се и тия злини, както е и в нормално време. Че това не са големи думи, ще видим, че и в други страни го има, като например в Германия, Франция, Италия и пр. Но, господа, така е в София, така е и в България. Бившият наш директор на санитарната служба д-р Михайлов в 1908-1909 г. издава един официален рапорт за общото санитарно състояние на града, за здравето на софийското население и пр. И в този рапорт между другото, давайки сведения за намаление на смъртността във всички участъци на столицата, прави следните заключения*: (Ч е т е.)

* Михайлов, д-р М. Отчет на град София за 1908 и 1909 години. С., 1910, с. 104. (Ред.)

«Най-голяма е смъртността от туберкулоза» — няма да ви цитирам всичко, защото ще отнеме време —

«в 1-ва и 2-ра градски части. В тези два участъка, които са населени с най-бедното софийско население, в които условията на живота са най-тежки и най-нехигиенични, умрели са 653 души в последните 5 години; като прибавим към тях числото на умрелите от същата болест в Александровската болница, защото те са повечето бедни и живеят в тия два участъка, тогаз ще получим 882 смъртни случая от туберкулоза за 1-ви и 2-ри участък; на останалите четири градски участъка остават 451 смъртни случая от туберкулоза.»

Аз бих могъл да ви процитирам от официални доклади и от тези бюлетини, които дават градските санитарни лечебници, много подобни данни, от които вие ще видите, че действително, че тъкмо вследствие бедствията тая маса стива към все по-голямо израждане, към все по-голяма смъртност. Изразено в цифри за други страни и у нас, вие бихте видели как смъртността от туберкулозата върви строго пропорционално с мизерията. Една официална статистика за 1908 и 1910 г. от Хамбург говори следното: на 1000 души, живущи с доход от 900 до 1200 лв. годишно, има 5 смъртни случая от туберкулоза; на 1000 души с доход 1200—2000 лв. има 4 смъртни случая; от 2000—3000 лв. годишен доход — 2,08; от 3500 до 5000 лв. — 2; от 10 000 до 25 000 лв. годишен доход има 0,74 смъртни случая. Още по-ясно става то от едно изследване, за едно време в Германия, дето на 10 хиляди души се падат умрели от туберкулоза на възраст от 1 до 60 г. богати 53,9; средни — 127,5; бедни — 293, без да се говори за други заболявания. Тоя най-страшен бич за бедстващите маси стива днес благоприятна почва в столицата и в цялата страна поради скъпотията, от една страна, и особено поради безработицата, поради липса на средства за съществуване, от друга страна. И в София има не само безработни, както в цялата страна има, не само лица, лишени от всяка прехрана, но има от столицата една грамадна маса работници, които днес работят нередовно — поради нормалното време предприятията не функционират редовно и вместо да работят 6 дни в седмицата, работят само 2 или 3 дни; работниците няма да получат надница за 6 дни, а ще трябва да ядат 7 дни, да поддържат своите

семейства 7 дни и да платят своя наем за 7 дни. Дните, прекарани в безработица, си имат своите нужди, своите ежедневни разноски, не са съпроводени с никакъв доход. Една част от работниците поради безработицата са днес с намалени надници; господарите на повечето работници в София днес плащат надници, намалени с 10—15—25%, а имаме сведения за 2—3 предприятия в София, които от обявяването на европейската война плащат надници, намалени с 40% — вземете си добра бележка. Това е паразитен факт — с тия намалени надници трябва да се купуват продукти, които днес са по-скъпи с 30—40 и 50%, отколкото преди обявяването на европейската война. Вие имате едно фактическо намаление на дохода, а то значи по-малко да се яде, да се яде по-лоша храна, в по-лоши квартири да се живее, децата да бъдат по-зле поставени; то значи на малки деца, които трябва да се хранят от млякото на майките си, да се дава не мляко питателно, а често пъти отровно. Това е вече физическо израждане на тази маса вследствие мизерията, която предизвиква днес безработицата. В повечето предприятия, където условията на работата позволяват, днес работят жени и деца въпреки Закона за женския и детския труд, който е фактически суспендиран, за който бюрото не се грижи; то не знае къде се прилага този закон и къде не се прилага, то е вдигнало ръка от тая своя елементарна длъжност — прилагането на Закона за женския и детския труд. Въпреки този закон работят жени и деца, като се изместват възрастните работници. . .

Докладчик А. Маляков: Вярно е туй. Ние направихме разпореждане.

Г. Димитров: . . . и увеличават безработицата все повече и повече по един изкуствен начин, по един начин, непосредствено свързан с общите причини за тая безработица. Има Закон за неделните и празнични почивки, който гарантира почивката на работниците; според него всички заведения трябва да бъдат затворени в неделя. Аз бих молил да ни се покаже на 100 заведения в София 10 да са затворени в празник!

Д-р И. Спирков: Сега почти всички са затворени.

Г. Димитров: Г-н Спирков ме прекъсва, за да му кажа защо комендантството затваря с голямо усърдие кафене

тази. Има неделни дни, когато вие не можете да купите цигари и цял ден се скитате като луд, няма къде да отидете, но мелницата на едно, фабриката на друго, пералнята на трети работят; там комендантът не прониква, общината се занимава с други, по-важни за този момент работи. А това значи намаление работата за тези, които искат да работят, които би трябвало да бъдат настанени на работа. Необходимо е следователно да се вземат за това ефективни мерки. Според нас тия мерки са два вида, те са от две категории и са от две различни компетенции: първо, мерки, които държавата е длъжна да предприеме, които произлизат от нея, само тя да може да ги предприема. И по отношение на тия мерки Общинският съвет има една длъжност — да иска от съответните държавни органи да се направи това в интереса на това софийско население, което претендира съветът да представлява и което болшинството му трябва да представлява само когато има избори, да работи с богати агитационни платформи и програми в крайните квартали, но което трябва да докаже, че го представлява в такива моменти, когато туй население страда и когато то се нуждае не само от общинска, но и от държавна и окръжна помощ. Нужно е значи, когато то се нужда, да ги искаме тия мерки от държавата, а има общински съвети, които правят това, правят го и днес. Това направи Варненският общински съвет, Русенският и Плевенският общински съвет, това правят цяла редица общински съвети. Само Общинският съвет на столицата в това отношение спи и не иска да знае.

Ур. И. Спирков: Спал е.

Г. Димитров: Спал е, но мисля че и сега спи, защото трябва дадохте доказателства, че спите. И ние бихме били много доволни, ако успеем да ви събудим.

Ур. П. Д. Петков: Докато е Георги Димитров, няма да спите.

Ст. Ковачев: Нали вие не спите, достатъчно е.

Г. Димитров: На вас ще ви теглят ушите избирателите.

Ст. Ковачев: За рекламите ви.

Г. Димитров: Сега, що се касае до държавата, нейната длъжност е да събере сведения, не както направи Министерството на труда — много леко се отърва то — написани окръжно до началника на отделението, до търгов-

ските камари, до общинските съвети, до околийските началници и пр.: «Понеже има безработица — общонационално бедствие, — моля ви, съберете сведения, направете анкета.» Околийските началници се занимават с полицейска работа, не искат да знаят; общинските съвети в по-голямата си част не обръщат внимание и останаха само работническите синдикати да дадат сведения. Но тия работнически синдикати не разполагат с никакви официални средства и органи, за да могат да проникнат във всичките краища на градовете и да констатират точните размери на безработицата.

Д-р И. Спирков: Говорете за мерките.

Г. Димитров: Следователно държавата е длъжна не да прехвърля тая функция за анкетиране размерите на безработицата, нейните причини, нейния характер, нейното влияние в нашата страна, върху други органи, върху частни учреждения или други обществени корпорации, а сама да поеме това анкетиране. Държавата е длъжна със своите средства и органи, които има на разположение, да устройи една подобна всестранна, изчерпателна за цялата страна анкета, за да имаме точни сведения за размерите на безработицата, за нейните специални размери и за нейното непосредствено влияние в разните среди. Очевидно без това успешно действие няма да бъде възможно. На второ място, държавата тоже е длъжна да предприеме цяла редица обществени предприятия, а такива тя има да строи.

Д-р П. Д. Петков: Пари отгде ще се вземат?

Г. Димитров: Държавата има да строи постройки, железопътни линии и цяла редица работи, които очевидно могат да бъдат свършени в 5—10 г. в нормално време, но да бъде извършена днес една част — това, което би било най-целесъобразно, защото, от една страна, ще се даде работа на тези безработни хора, които ще могат да изкарат нещо с труда си, и трудът на тези хора няма да пропадне нахаляво. Напротив, те ще създадат нещо полезно през тази криза. От друга страна, самата държава с тия свои предприятия ще постигне друг един резултат, че днес тя може да ги изкара по-добре благодарение наличните работни сили, които има в изобилие, отколкото в нормално време, когато може би за подобни строежи ще има оскъдна редица от работници. Следователно най-ефикасната мярка

която държавата трябва да предприеме, тя е да предприеме редица обществени и частни предприятия, които биха дали работа на една част работници, които се намират без работа.

Д-р П. Д. Петков: Ако имаше такъв келепир, хората щиха да направят големи постройки.

В. Хитров: Тук, в София, има за 12 милиона лв. постройки, които не могат да се почнат по нямане материали.

Ст. Ковачев: Мерките, които предлагате, са много добри, но пари няма.

Г. Димитров: Благодаря за туй признание, че са добри. Почакайте и аз ще ви кажа и пари отде да вземете.

И. К. Балабанов: За строене на железници и шосета и Народното събрание не гласувахте този бюджет.

Г. Димитров: Ще ви отговоря, когато дойде до пари. Когато се е гласувало за строежи и обществени предприятия, ние сме гласували и то е единственият случай, когато ние сме гласували за държавата. Но когато се гласуват строежи за грабеж, тогава ние сме против.

Председателствующ И. Желязков: Говорете по предлога, г-н Димитров.

Д-р П. Д. Петков: Само когато вие дойдете на власт, няма да бъде за грабеж.

Г. Димитров: Понеже откриването на подобни обществени предприятия все пак би било ограничено поради това, че нямаме достатъчно сурови материали в този момент, поради това, че няма налични суми достатъчно, не биха могли да се намерят такива, то за всички безработни работници в България не може да се намери работа чрез откриване предприятия от държавата, окръга или общината. Една голяма част от тия работници ще остане пак без работа и тогава на тези работници, на които и държавата не е в състояние да предложи работа, трябва да им се даде хляб не във форма на милостиня, на просия, ами на туй, защото трябва да се запази здравето, животът, душите и силите на тия работници, на тази част от българската нация. Държавата трябва да направи разходи, тя е длъжна да ги направи! Както прави такива за поддържане болници, санаториуми и всевъзможни лечебни заведения и институти за запазване общественото здраве и лекуване болните, би трябвало да направи и разходи, за да запази

от заболяване стотици и хиляди работници и техните семейства. Това е един разход, който влиза в елементарна длъжност на самата държава. И като така тя трябва да им гарантира елементарното съществуване през този период на кризата. В този дух и за тази цел социалдемократическата парламентарна група в миналата сесия на Народното събрание внесе свой законопроект* в камарата за подпомагане държавните работници, за една държавна застраховка за безработните въобще и специално на този период на кризата. Без да се спирам подробно, трябва да кажа, че държавата според този законопроект трябваше да основе един фонд специално за тази цел с основен капитал 10 000 000 лв. и едно облагане на всички фабрични и други предприятия с 50 ст. за работник седмично.

Д-р И. Спирков: Такъв фонд има.

Г. Димитров: Няма такъв. Това е една друга работа. — А от този фонд, така образуван и всекиседмично увеличаван, да се помогне на безработните, след като се узнае от опит, че не може да им се намери работа и че те не са лумпени, каквито само ни безпокоят тук. . .

Д-р И. Спирков: Те искат надзирателски служби.

Г. Димитров: . . . и които вие корумпирате с вашата избирателна система. След като се установи, че. . .

Ст. Ковачев: Само работниците са хора, а другите не са. Много сте циничен, г-н Димитров, но ще ни принудите да ви отвърнем със същото.

Г. Димитров: Г-н Ковачев, турете ръката на сърцето си и кажете една голяма част, която ви дърпа всеки ден да ги назначавате, не са ли действително лумпени? Аз не искам да кажа, че само Вие, а изобщо всички управляващи партии ги корумпират.

Д-р И. Спирков: Ами че това е публиката, която слуша. Защо я обиждате?

Ст. Ковачев: Вие всякъде искате да бъдете силни.

Г. Димитров: Защото сме прави.

Ст. Ковачев: Като въже в торба.

Г. Димитров: Тъй че от този фонд да има подпомагане материално от страна на държавата на всички промишлени

* Отнася се за Законопроекта за държавна помощ на безработните работници и техните семейства. Вж *Димитров, Г.* Съчинения. Т. 5. С., 1984, с. 541—543. (Ред.)

работни сили, на които не може да се намери работа, като се даде на безработните една помощ минимална, поне за най-необходимите, елементарни нужди — 1,50 лв. дневно, ако е със семейство — 2,50 лв., ако семейството му е с повече от 5 членове — 3 лв.; една помощ, която той да получава до онзи момент, когато му се намери работа, когато съответният орган на държавата му каже: «Ти можеш да отидеш еди-къде си на работа!» И за да се избягнат всички злоупотребления, да се избегне разхищането на подобен фонд за хранителни на лица, които не получават такава помощ, в този законопроект бяха предложени цяла редица мерки, които да гарантират правилното употребление на фонда. Като най-сериозна мярка тук са работническите синдикални организации, които със свои средства поддържат безработните и които за 10 г., при ограничение раздаване на помощи, са дали 33 хиляди лв. Тия работнически синдикати представляват гаранция, че няма да се дават тия помощи на хора, които не получават, заради туй, защото те са обществени организации, които ценят морала, и ако допуснат в своята среда да се получават неправилно помощи, това значи да се отредят клоните, на които те самите стоят. Работническите синдикати не могат да направят това и никога аслъ не са го правили.

Г-н. Ковачев: С изключение на Ямбол.

Г. Димитров: Не зная. Що се отнася до работническите синдикати, установен е фактът и в другите страни, и у нас, и те са принудени по необходимост, за да запазят своето съществуване, при положението да екзистират*, добре да се пазят от корупцията. И затуй те държат на морала, на реда и на честта си и никога не биха допуснали неправилно раздаване на помощи. Няма друг институт, чрез който биха могли да се раздават помощи на бедните работници извън тези работнически синдикати, които най-добре познават работниците. Е, добре, един подобен законопроект** беше внесен в Народното събрание от вас, болшевикството.

* Екзистирам (лат.) — съществувам, живея, колкото да не умра. (Ред.)

** Отнася се за Законопроекта за държавна помощ на семействата на починалите под знамената войници, внесен в Народното събрание на 5 март 1917 г. (Ред.)

Председателствующ И. Желязков: Един час мина, откак говорите, г-н Димитров.

Г. Димитров: Недейте бърза. Вие, болшинството, откажете да разгледате този законопроект. Но това е една задача, която предстои да разрешим. Това нещо трябва да се иска от държавата. Приемането на такъв законопроект е една наложителна необходимост поради постоянно растящата безработица в днешния момент. Ето защо длъжност е по отношение мерките, които зависят от държавата, Софийският общински съвет да реши в близката редовна сесия на Народното събрание — ако има извънредна, още в извънредната — да бъде създаден подобен законопроект. Държавата трябва да поеме това, което е нейна длъжност по отношение масата работници, които днес са лишени от своето препитаване поради липсата на работа.

Второ едно предложение, което е направено в камарата и което зависи пак от държавата, то е за безработните работници у нас.* За да се използва и последната възможност да бъдат настанени на работа, където я има, трябва да бъдат улеснени при пътуването от едно място на друго. Безработните работници в София, които биха могли да намерят работа в Сливен, не отиват там зарад туй, защото е празен джобът им, защото нямат пари и защото господарите, които биха искали да имат работници, не се съгласяват да теглят пътните разноски. Е, добре, най-малкото, което държавата трябва да направи, то е да разреши безплатното пътуване на всички тези работници, които отиват да търсят работа на едно или друго място. Възражението, което се правеше на туй наше предложение в камарата, беше. . .

Д-р Г. Калинков: И на всички селяни, които нямат работа, да се разреши безплатно пътуване.

Д-р И. Спирков: Вие направете предложението.

Г. Димитров: И на тях, когато отиват да търсят работа.

Д-р И. Спирков: Тогава железниците само безработни ще пренасят.

* Отнася се за питането до министъра на железниците за безплатно пътуване на безработните работници, отправено от Г. Димитров на 6 декември 1914 г. Вж *Димитров, Г. Съчинения*. Т. 5. С., 1984, с. 282—283. (Ред.)

Г. Димитров: От туй няма да пропадне държавата. Ако държавата прави разходи за железниците, тя е длъжна да направи тия разходи за това население, което е без работа. Нима да поддържа само монархизма, само милитаризма. Само тогава ли можем да правим разходи? Държавата е длъжна да има социална политика, тя е длъжна да поддържа тая социална политика.

Д-р Г. Калинков: Ще отида в Бургас да търся работа, значи ще трябва да пътувам безплатно.

Ст. Ковачев: Има ли го някъде това в света?

Г. Димитров: Има го в Германия, където на безработните е позволено на едни места да пътуват безплатно, а на други места със 75% намаление.

Д-р П. Д. Петков: И у нас го има да се пътува с намаление.

Г. Димитров: Нужно е следователно на тия безработни да се позволи да пътуват от едно място на друго безплатно, а да се използва и най-малката възможност за настанието им на работа. Това не може да го направи общината, това трябва да го направи държавата като стопанин на Българските държавни железници. Това Общинският съвет тоже трябва настоятелно да го иска. Но това, което държавата е длъжна да направи, което днес не прави и което ще го направи сигурно под натиск от долу, от заинтересованите работнически маси, това не освобождава общината от всякакви грижи и най-напред тя тук трябва да пристъпи към мерки, които да облекчат положението на безработните. Най-напред трябва да пристъпим към мерките, които общината трябва да предприеме, и това, което зависи от вас, ако бихте желали да гласувате, а не да спортувате вироглаво срещу всяко предложение за подпомагане на безработицата.

Ст. Ковачев: Г-н Димитров, бъдете вежлив в изразите си. Какви са тези изрази «вироглав» и не зная какво? Не е един човек не прилича да говори това.

Д-р П. Исаков: Вчера Ви с голямо вироглавство отказвахте да гласувате нашето предложение.

Ст. Ковачев: А когато Ви казваме да бъдете учтив и вежлив пак не сте такъв, вече това е дебелоглавно.

Г. Димитров: В мерките, които следователно принадлежат на общината, на първо място трябва да стои пред-

приемането на една изчерпателна анкета за безработицата специално в София.

И. К. Божинов: Аз моля председателството да вземе мерки. Г-н Димитров е много груб в изразите си.

Ст. Ковачев: Ако председателството не вземе мерки, ние лично ще се разправим.

Г. Димитров: Вие намирате за грубост това, което ние смятаме, че е назоваване на нещата с техните собствени имена? За вашето буржоазно лицемерие пет пари не давам.

Ст. Ковачев: Лицемерието е у вас, защото вие говорите само за реклама.

Председателствующ И. Желязков: (Звъни.)

И. К. Божинов: (Към Г. Димитров.) Вие не знаете какво говорите.

Г. Димитров: Вие, които проповядвате да се пости, постоянно блажите.

Д-р П. Д. Петков: Тъкмо това се отнася до вас.

Г. Димитров: Ние смятаме, че общината е длъжна да предприеме една изчерпателна анкета (и затова сме направили предложение и днес пак правим такова по безработицата), анкета, която Общинският съвет трябва да извърши със специална комисия. Тая комисия, за да може да изпълни задачата си, една трудна задача, каквато е анкетирането на безработицата, трябва да има в състава си представители на респективните работнически синдикати в София. Те познават своите работници и тайните на професията, те познават и самата работа и следователно те най-лесно биха могли да се доберат до всички данни, необходими за анкетата по безработицата. Не е невъзможна една подобна анкета, при всичко че е трудна. Примерът на Варна, Русе, Плевен, които направиха подобни анкети, показва, че и тук тя може да бъде извършена. Първото нещо, което трябва да се реши, то е да се извърши изобщо анкета.

Докладчик А. Маляков: И да се предвидят средства.

Г. Димитров: Да се извърши в един къс срок, за да се пристъпи към редица мерки, които са непосредствено свързани с данните, които тази анкета би дала. Да се произведе анкета, би значило да се направят разходи. . .

Д-р И. Спирков: Само 7 хиляди лв., повече няма.

Г. Димитров: Това значи да бъдат натоварени специални лица — известни чиновници и представители на синдикатите, които трябва да отидат в работилниците и фабриките, които трябва да изгубят цели дни и седмици и трябва да имат, разбира се, известни хонорари. Е, добре, общината е длъжна да гласува една сума от 4—5 хиляди лева.

Докладчик А. Маляков: Няма да стигнат.

Г. Димитров: Ние не фиксираме сумата.

Докладчик А. Маляков: Минимум 10 хиляди лева.

Д-р Н. Исаков: Вие харчите за служби, за празненства и т. н.

Председателствующ И. Желязков: Г-н Димитров, 1 час вече мина, откакто говорите.

Д-р И. Спирков: Кажете от кой параграф да се вземат парите?

Г. Димитров: Ние не можем да ви кажем параграфа. Но в всеки случай суми трябва да се предвидят, за да се извърши анкетата, инак тя не може да бъде реализирана както миналият съвет реши — анкетата да бъде възложена на бюрото и то, нямайки средства на свое разположение, не я извърши. На второ място, трябва да има комисия, избрана от съвета, с представителство на всички партии, които участвуват в съвета, която да определи веднага и точно кои предприятия могат да бъдат започнати от страна на общината в София, предприятия общополезни, в които могат от безработните софийски граждани биха могли да бъдат настанени на работа.

Д-р П. Д. Петков: Печатарите и шивачите пак ще останат без работа.

Г. Димитров: Вие много бързате да ме прекъсвате.

Д-р И. Спирков: Пак селяните ще отидат да копаят.

Г. Димитров: Трябва следователно да се посочат конкретно тия предприятия, които могат още сега да бъдат започнати, да се докладва на Общинския съвет и да се пристъпи към действие. И особено това е необходимо сега, при настъпването на есента, когато тук, в София, безработицата ще бъде значително в по-голяма степен, отколкото другаде. Тия, които не могат да бъдат настанени, а общината ще има доста. . .

Д-р П. Петков: Всички.

Д-р Г. Калинков: Не можах да разбера какво ще направи тая комисия.

Г. Димитров: Тая комисия ще проучи точно в тоя момент кои общински предприятия могат да бъдат залочнати и кои предприятия биха дали на известна част от безработните работа. Понеже това ние сами не можем да знаем, това трябва да се определи от комисията и в тази комисия трябва да има представителство на всички партни в съвета, за да бъдем сигурни.

Д-р И. Спирков: Ама Вие разбирате предприятия, за които има кредит по бюджета?

Г. Димитров: Предприятия, за които има ангажирани кредити в бюджета, и предприятия, които могат да се почнат с допълнителен бюджет.

Д-р И. Спирков: Това ще стане догодина.

Г. Димитров: Може да се гласува допълнителен кредит. А за тези работници, на които общинските предприятия няма да дадат работа, трябва да се предвиди известна парична помощ и тая парична помощ трябва да бъде фиксирана от съвета, и то само за ония безработни работници, които действително са безработни поради липса на работа и които, както казах това по отношение на държавата, не са от оная категория, която често пъти вие подпомагате от този фонд, който имаме за бедните. На второ място, тая парична помощ, гласувана от общината, трябва да бъде давана чрез работническите синдикати и от една общинска комисия в размер такъв, какъвто разходват самите работнически синдикати за своите безработни. Онези работнически синдикати, които дават от касата си пари, те ще дадат на този, който има действителна нужда. Това е така наречената гандска система⁴⁹, въведена в Белгия и на някои места в Австрия и Германия, една система, която гарантира, че парите отиват на мястото си, една система, която улеснява работническите организации да изпълнят задачите си по отношение на безработните. Извън това — гласуване на един допълнителен бюджет за подпомагане на безработните чрез предприятия и чрез помощи, които се дават тук направо от общината на една друга организация за подпомагане на бедните и безработните. Защото аз зная една армия, разбира се, не голяма, не с хиляди, а с десетки — повече от 200 души, които вече

годиши наред, някои всеки ден, а други периодически, от време на време, се явяват, за да получават помощи лев, два и повече.

Д-р И. Спирков: Те са инвалиди.

Г. Димитров: Не са само инвалиди. Една такава група постоянно Ви безпокои. Аслъ те и по-рано ни бяха омръзвали при бившия кмет. Като вземат 3 лева, отиват да ги омият. На такива Вие давате помощи.

Д-р И. Спирков: Аз не съм давал от два месеца.

Г. Димитров: Аз видях, преди 5—10 дни получаваха такива пари с разписка.

Председателствующ И. Желязков: Моля Ви се, свършвайте, понеже мина повече от 1 час и ще трябва да туря на обсъждане дали да говорите повече или не.

Г. Димитров: Аз свършвам със своето заключение, макар че имам право да говоря още няколко минути. Този въпрос е най-същественният, който ни засяга, и ние имаме основание да говорим повече. Отпускането на едни по-добри кредити и тяхното раздаване трябва да стане по начин, гарантиращ, че тия суми отиват на мястото си, за подпомагане, и че не се злоупотребява с тях и не става разхищение и разпиляване чрез даването им на софийските партизани и фалшиви такива, които ви лъжат, че в момента са ваши партизани, за да получат нещо от вас.

Д-р И. Спирков: Какво предлагате?

Г. Димитров: Да се избере комисия за сумите, които ще бъдат раздавани на неорганизираните работници, а на организираните ще бъдат раздавани чрез работническите комитети. Понеже децата на безработните най-много биха пострадали, за тях трябва да се осигури и храна в безработните трапезарии. И тези не са малко, които имаме само от училищата, а това е една значителна маса, която, ако се побере, не е достатъчна само частната инициатива от едно или две дружества, а трябва общинска такава. Общината трябва да открие трапезарии и на първо време трябва да приеме децата на тия работници, които са лишени от работа.

Ст. Ковачев: И за гражданите.

Г. Димитров: И за гражданите, но преди всичко за безработните.

Д-р Н. Исаков: Вие, ако останете един ден без работа, имате капитали, с които ще храните децата си.

Председателствующ И. Желязков: Нямаме думата, г-н Исаков.

Д-р И. Спирков: Трябва да се говори изобщо за бедстващите.

Д-р П. Д. Петков: (Към Г. Димитров.) Вие влизате ли в тази маса бедстващи?

Г. Димитров: Аз съм работнически син, не съм министерски като Вас. Извън тия мерки, които са съпроводени с кредити от бюджета и допълнителни кредити, които трябва да се открият и гласуват, други мерки, които не изискват пари, а само известни грижи и усилия на общината, това са преди всичко съблюдаването за точното прилагане на Закона за женския и детския труд в София, недопускането да работят момчета или момичета, помалки от пределната възраст, недопускането да работят повече от 8 часа, недопускането да работят ония, които не са завършили първоначално образование, съгласно Закона за задължителното обучение⁶⁰, недопускането да бъдат намалявани работническите заплати от онзи размер, който те са имали преди днешната обществена криза, недопускането да се увеличи работното време днес, за периода на тази криза от онзи размер, който е имало това работно време преди тази обществена криза. Най-малкото нещо, което е, то е да запазим статуквото, старото положение, ако не го подобрим. Тази скъпотия налага увеличение заплатата, но най-малко общината трябва да се погрижи поне работното време да бъде в тоя размер, в който е било по-рано, и тяхната заплата да не е по-малко от онази преди обществената криза, да се не допуска да се работи неделен ден. Колкото за Закона за неделната и празнична почивка, общината трябва да се грижи специално за неговото прилагане, а не да се затварят тютюно-продавниците и 2—3 кафенета. Я надникнете във всички тези фабрики и заведения, където десетки хиляди работници са заети с работа, и там направете нужното, за да бъдат те затворени неделен ден.

И. К. Божинов: Никой не работи.

Д-р И. Спирков: Работи само този, който иска.

Д-р Н. Исаков: Общината е длъжна да изпълнява закона.

Докладчик А. Маляков: Дайте персонал.

Г. Димитров: Бюрото за безработните трябва да се реорганизира. Така, както е то, е една пародия. Разбира се, че не би било мъчно на вас да ударите крак и на един чиновник и него да махнете. Ето една идея, която е много мъдра — да оставите настаняването на безработните върху едно благотворително заведение! Това е смешно. Бюрото трябва да бъде реорганизирано, като в управлението му участвуват представители на работническите синдикати, заинтересованите работнически организации, които биха улеснили изпълнението на неговите задачи, като за негови ръководители, функционери, непосредствени изпълнители на неговата работа бъдат лица, познати в работата и избрани от работническите синдикати. Общината би могла да намери средства от своя днешен бюджет да реорганизира бюрото по този начин, за да изпълни то своята задача. Тогава биха били достигнати два резултата: първо, ще има доверие работническата маса към бюрото и всеки безработен ще се обръща и регистрира и следователно по-лесно ще се организира грижата за настаняването им; на второ място, цялата тая задача за настаняването на безработните ще бъде изпълнена по-лесно благодарение на участието на представители на работническите синдикати и на този факт, че функционери на това бюро са хора от самите работници, които знаят как да извършат работата. Когато турите един юрист или друг, който и да е, на подобна длъжност, който няма опитност, който не познава работата, какво представлява работата в работническата организация, нито има хабер за безработицата, това значи да имате един бюрократ, който ще води тефтери и не ще върши нищо. Не е нужно да има само един регистър, а е необходимо да има и глава, който да знае, да мисли и да действа за прокарването на една подобна политика, насочена за удовлетворение на тази грижа за безработните. На тия бюрократи, двама или трима, дайте им друга работа, намерете приложение на техните сили на друго място.

Д-р П. Д. Петков: В Швейцария ще ги изпратим на работа.

Ст. Ковачев: И картички ще им изпратим.

Г. Димитров: (Към г-н Петков.) Тая закачка много зле Ви характеризира.

И. К. Божинов: Г-н председателю, Вие трябва да му отнемете думата, за да не ни занимава с багатерии. Защо повтаряте едно и също нещо пет пъти?

Г. Димитров: Възможно е, защото това, което Ви се говори, Вие не го разбирате от един път.

Председателствующ И. Желязков: Щом не Ви разбира, тогава защо говорите?

Г. Димитров: Не искат да ме разберат.

И. К. Божинов: Да му се отнеме думата, ако продължава пак.

Ст. Ковачев: В Букурещ не пихте студена вода, тук ли искате да пиете?

Г. Димитров: В заключение на всички тия мерки, които изложих — от компетентност на държавата и от компетентност на общината, — подчертавам, че трябва веднага да се пристъпи към реорганизиране на това Бюро за безработицата: да го издържа общината, да бъде под нейния непосредствен контрол, под контрола на Общинския съвет, но да бъде ръководено от представители на заинтересованите работнически синдикални организации. По целия този въпрос за безработицата нашата социалдемократическа група прави следното предложение*:

«Общинският съвет: 1. Натоваарва Постоянното присъствие да организира *една изчерпателна анкета за разmera на безработицата от всички професии в столицата*. Тая анкета да се извърши от специална общинска комисия с участие на представители на работническите професионални организации.

2. Възлага на една избрана от съвета комисия съвместно с Постоянното присъствие и Бюрото за социални грижи в най-скоро време да изучи и определи какви общински предприятия и работа биха могли да се предприемат, чи да може част от безработните да намерят полезно приложение на своите работни сили и прехрана през време на настоящата криза.

3. Настоява за най-строг надзор от страна на ресек

* Публикувано в «Работнически вестник», № 57, 18 юни 1915 г., заедно с други предложения. Вж настоящия том, с. 76—78. (Ред.)

нишите общински органи и Комитета на труда върху прилагането на Закона за женския и детския труд и Закона за неделната и празнична почивка, като същевременно:

а) не се допускат деца на работа от двата пола, които не са завършили курса на задължителното първоначално образование;

б) не се допуска никакво увеличение на работното време над оная норма, която в разните предприятия и заведения е била спазвана до кризата;

в) не се допуска намаление на заплатите, които работниците са получавали до кризата за същото работно време;

4. Нека да се приготви и внесе в съвета специален допълнителен бюджет, който да предвижда една субсидия на работническите професионални организации за подпомагане техните безработни членове най-малко в размер на сумите, които тия организации изразходват за тая цел и, второ — един кредит за материалното подпомагане на безработните работници, за които не ще се намери работа през периода на кризата;

5. Задължава Постоянното присъствие да открие безплатни трапезарии за децата на безработните софийски родители;

6. Намира, че общинското Бюро за безработните трябва да се организира така, че в него да бъдат ангажирани работническите професионални организации, които биха му спечелили пълно доверие в средата на работниците и биха направили възможно правилното изпълнение на неговите задачи;

7. Възлага на Постоянното присъствие да ходатайствува от името на Общинския съвет пред Министерството за вътрешните работи и народното здраве за създаване също и близката сесия на Народното събрание специален закон за държавна помощ и застраховка на безработните работници, и

8. Да се изисква от респективното министерство разрешение за безплатно пътуване на безработните работници до и от железници.»

Това е предложението, това са конкретните мерки, които има част от които зависят от вас. Ще видим вашия вот.

В СОФИЙСКИЯ ОБЩИНСКИ СЪВЕТ

11 юли 1915 г.

1. ПРЕПОРЪКА ЗА ПО-ТОЧНО ВОДЕНЕ НА СЪКРАТЕНИТЕ ПРОТОКОЛИ

Г-да съветници, протоколите, които се водят, не са стенографически и очевидно не могат да схванат всичко свършено точно. Обаче що се касае до гласуването на известно предложение, при вот на Общинския съвет трябва да бъдат точно посочени. Снощи се гласува едно наше предложение. В протокола се казва, че съветът отхвърлил това предложение, защото с гласуването на предложението на г-н д-р Спирков то се явява безпредметно, тъй като първото предложение обгръща и второто. Такива мотиви вчера не се дадоха. Но и да се дадоха, не са верни, тъй като предложението, което прави нашата група, обгръща част от точките на предложението на г-н д-р Спирков, но не и обратното. Напротив, то съдържа цяла редица други искания, които съветът за жалост ги гласува и отхвърли. Тъй щото отхвърлянето на нашето предложение не е по мотив, че се обгръща изцяло от предложението на г-н д-р Спирков, а по-истинския мотив, че не съпада с искането и схващането на болшинството. Тъй щото моля да се има предвид, тъй като това е самият факт, и да се поправи в протокола според стенограмите.

2. ИЗКАЗВАНЕ ПО ВЪПРОСА ЗА ЗАГРАБЕНИТЕ ОБЩИНСКИ МЕСТА И ЗА РАЗРЕШАВАНЕ НА ЖИЛИЩНИЯ ВЪПРОС В СТОЛИЦАТА

Г-да съветници, този доклад* е недостатъчно пълен, неизчерпателен за общинските места, които в разни вре-

* Става дума за доклада на А. Багдатъв, помощник-началник на Геометрическото отделение при Софийския общински съвет. (Ред.)

моща са заграбени по различен начин. Сигурно на всички първи впечатление, че нашата Софийска община въпреки своето съществуване от 30 и няколко години като самоуправително тяло няма и до този момент един точен, пълен списък на всички места, които са нейна собственост, и на всички ония места, които по разни начини са заграбени и овладени безспорно от по-рано; и досега, до тоя момент, общината, в лицето на респективното свое отделение, няма точна представа за това, което владее, което е нейно, това, което трябва да издири и трябва да вземе от разграбваните. Мене ми се струва, че този факт, тъй поразителен, не може да се обясни по една случайност. То не може да се дължи и на това, че постоянните присъствия от 30 и толкова години насам не са намерили време да приведат в известност най-ценните имоти на Софийската община. Не може също така този факт да бъде обяснен с обстоятелството, че не е имало достатъчно способни хора начело на общината, които биха били кадърни да приведат в известност тия имоти. Сигурно има други причини, които са движили всички досегашни общински управления, независимо от коя партия са изхождали, от разните времена досега. Тази причина според нас е, че самите управители Софийската община партии са били непосредствено заинтересовани* да съществува една анархия по отношение на владението на общината на тези места и мери, да им е достатъчно отворени врата, за да могат да привлекат различни лица до тези партии за сметка на общинските имоти, да се обогатяват и да се улесни заграбването по всякакъв начин, който сетне би повел санкционирането на това отношение, както ще бъде сигурно с тези, които владеят и диге повече от 10 години. Толкова години ние нямаме известност, както казах, за мерите и местата. Нямаме ясна представа, защото не е имало интерес в управляващите да се установи. И до днес ние нямаме тази точна картина за местата само затова, защото липсва един подобен списък, който подобен план на разграбените имоти. Господа, заграбените места, според тия оскъдни данни, възлизат на 1114 000 кв. м. Заграбени са в последно време, според последния доклад, който даде г-н началникът сега, от тъй на-

* В стенографския протокол погрешно — «незаинтересовани». (Ред.)

речените бездомници 486 хиляди кв. м. Заграбени в разни времена вътре в чертата на града — такива места има и в центъра на града, които струват сега скъпо и прескъпо — 47 хиляди кв. м едни, 77 хиляди кв. м други. Ако всичко това го сметнете по тия оскъдни данни, ние имаме повече от 5 милиона кв. м заграбена общинска земя вътре и вън от чертата на града. Г-н началникът ни даде известно обяснение на този факт: «Дължи се, казва той, на туй, че градът е пораснал, дойдоха много бездомници, особено след Балканската война; вследствие на това стича се всичко тук, в София, изостря се жилищната нужда, няма достатъчно квартири, скъпи са наемите и ето ви инстинктивното желание на бедната маса да намери някъде покрив. Намира покрив, настанява се там и изникват 5 хиляди къщурки.

Председателят: До хиляда.

Г. Димитров: Повече са. В един квартал са хиляда, но има и в другите квартали. — Това обяснение до голяма степен е за една голяма маса, наречени бездомници, за причините, които са подтикнали тъй наречените бездомници да заграбят тия места и да построят жилища. Но тук, господа, ние трябва да търсим истинските причини за заграбената мера. Това бездомническо движение се забелязва едва в последно време — преди и след Балканската война. Тези обяснения, които даде началникът, са очевидно прави, що се касае до тъй нареченото бездомническо движение. Но преди това, извън тези 480 хиляди кв. м заграбени от тези бездомници, има заграбени 3483 хиляди кв. м от други лица, пак извън чертата на града, и 111 хиляди. . .

Ст. Ковачев: 112 хиляди.

Г. Димитров: . . . 112 хиляди кв. м заграбени места вътре в града; тези, които са заграбени вътре в града, не са от категорията на местата, заграбени от бездомниците. Това не са тези лица, които нямат покрив, или като имат големи семейства, ги пъдят от къща на къща, защото не могат да им търпят голямото плодородие, и те се принуждават да намерят място към затвора, но това са хора, които са се ползували от покровителството на властта, от смутните времена и са се курдисали към Народната банка, до двореца, отсам пощата, завладели са ги, добили са

длъжностно владение и днес тези места струват по 150—200 лв. кв. м. Това не са бездомници, това са формени трибежници с цел да се обогатяват за сметка на общината. Това не биха могли да го направят, ако нямаха покровителството на самата община, която със своето мълчание или бездействие им е спомогнала и съдействувала при разграбването на местата. И те са виновни, но и управляющите са провинени при това разграбване на общинския имот. Но що се касае за самите тия бездомници, от този доклад, който се даде тук, както и от онзи, който ние имаме от по-рано от Бюрото за социални грижи, се вижда, че наистина $\frac{3}{4}$ ако не, $\frac{2}{3}$ от тези бездомници са бедни. Това са занаятчии, дребни продавачи, дребни бакали, служещи и работници. Но от тази анкета, направена главно за бездомниците, имаме следующия факт: двама съдържатели на хотели, двама предприемачи, констатирани лично от наши анкетъори на мястото, минават за бедни; двама значителни търговци в София са в категорията на бездомниците; един притежател на склад, един — на пансион, 13 души със свободна професия и разни други лица са от категорията на бездомниците. Това е констатирано. Тогава идват 150 занаятчии, 80 работници и пр. От симите здания, които са построени, оказва се, че има 18 солидни гевгирени* постройките. Болшинството са построили малки, съвършено неудобни за живеене къщи, просто гробници за тези хора, но между тях се перчат със своята красота 18 гевгирени здания. Следователно между хората, които са действително подтикнати да намерят покрив и са си струпали къща на общинско място, има и такива, които са доста самостоятелни, имотни хора и които са се възползвали от тъй нареченото бездомническо движение и от покровителството на разните партии и на общинско място са си построили свои солидни гевгирени здания. Бездомническото движение има една обективна основа, то не се явява случайно, то е един действителен резултат на разширението и изострянето на жилищната нужда на столицата и ръста на градъта, от една страна, и на безгрижието на Софийската община, от друга страна. Своевременно на своите места,

* Гевгирен (остаряло) — здрав, масивен. (Ред.)

които е имала в таква изобилие по-рано — а има и сега още, — тя не построи евтини жилища за работниците и бедните софийски граждани. Това бездомническо движение биде насърчено и използвано, както всички знаете, и от управляющите, и от опозиционните буржоазни партии. Тия, които управляват, особено във време на изборите — не говоря за онова нормално заграбване, но говоря за това изключително заграбване във време на изборите, — благосклонно се отнасят към ония, които биха се опитали да заграбят общински места, с цел да вземат гласовете им. Опозиционните партии, които не могат да противопоставят на управляющата партия никакви принципи и програми, благоприятни за масата, и не биха имали аргументи срещу управляющата партия, също така се отнасят благосклонно към заграбването на общински места, тъй като демагогията е от горе — и от управляющите, и от опозиционните партии. И по този начин се насърчава заграбването на общинските места. Вината за това заграбване пада върху всички буржоазни партии, които са спекулирали с неволята на населението, лишено от жилища, които са спекулирали с жилищната нужда на тия нещастни бедни работници и техните семейства. Веднъж свършен този факт, бездомниците, действителни и фиктивни, са построили къщи на общински места, издигнали са се вече квартали, които са част от града. Какво трябва да се прави? Това е същественият въпрос, който днес ребром се поставя пред Общинския съвет, без да искам да дразня и да обиждам някого. Ако господата, които сега управляват нашата община, биха искали да бъдат последователни на своите си предизборни агитации и обещания. . . но те нямат куража да направят нищо решително спрямо заграбването на общинските места, защото тъкмо този квартал, който биде съграден по този начин, който изникна по този незаконороден начин, вие побързахте преди избора да го назовете с името на д-р Радославов. Днес той носи това име и всичките жители на този квартал са убедени, че щом е прокламиран кварталът на неговото име, с туй се санкционира заграбването; другите, които са заграбили места, на същото основание са убедени, че щом веднъж прокламират своя квартал на името на г-н д-р Радославова или Радева, с туй се пре-

дрешава вече въпросът. И вие не бихте имали следователно смелостта, ако искате да бъдете последователни на това, което извършихте преди изборите, да допуснете да се уреди този въпрос. Между това тези квартали не могат да бъдат вдигнати, както някои мислеха по-рано от миналия Общински съвет. В миналия Общински съвет, след като се явиха известни партии, които насърчаваха това изграждане на места, смятаха го за естествено, за неизбежно, след това впоследствие се явиха с предложение да бъдат изгонени чрез полиция и войска посредством зимата или нещастници, които бяха построили къщи.

Т. Г. Влайков: Не е имало такава нещца.

Г. Димитров: Искаше се полицейско съдействие от страна на Постоянното присъствие.

Т. Г. Влайков: Не е истина. Такива предложения не са правени.

Г. Димитров: Ще видим стенографските протоколи дали Петко Теодоров не е искал съдействието на полицейските власти за разтурянето на къщите.

Ц-р Хр. Георгиев: Той е търпял да се построят къщите и след това е искал съдействието на полицията.

К. Д. Батолов: Когато той пращаше пожарникари, полицията ги разгонваше.

Г. Димитров: Аз констатирам този факт, че се търпеше и фаворизираше строенето на подобни къщи в разни моменти, когато известни политически партии имаха интерес. Затова вината не е само на Постоянното присъствие, но и на господата, които управляваха и управляват днес страната, защото тия бездомници, тия, които отиват да заграбват места, дадени да срещнаха известна съпротива от страна на общината, те знаеха, че покровителството на централната власт, че дядо Радославов няма да ги остави. Това убеждение беше се сложило върху тия нещастници, че правителството не само прави спънки на общината, но то е склонно да ги поддържа, за да си имат къщи. След като този факт бе свършен, след като изникнаха неудобни и нехигиенични къщурки, след като изникна един квартал, преден за целия град, тогава — хайде да ги разтурим. И в Влайков може да си спомни онзи цинизъм, с който председателят на бившия съвет ни каза, че трябва да разрешим този въпрос с бездомниците, че другояче е

невъзможно, освен като се прегледат къщите и тия, които отговарят на изискванията на строителния правилник, да ги оставим, а другите ще съборим. Помните ли това? Стенографските протоколи сигурно няма да излъжат.

Т. Г. Влайков: Кога?

Г. Димитров: Мисля беше през месеците ноември или октомври. Това зная положително, защото аз още същия момент протестирах срещу това. Е, добре, в идеите на тия, които тогава управляваха бившия съвет, бе да се урегулира създаденото положение въпреки законите и по такъв начин изникнаха 18 солидни гевгирени здания. Но това са здания на разни предприемачи, съдържатели на хотели и пр., с една дума, на фиктивни бездомници. Тези г-да оставете там, защото са имали пари да построят свои сгради съобразно строителния правилник, а всички други нещастници, дребни занаятчии и работници, които са нямали 300—400—1000 лева най-малко, за да направят къща със стая и кухня, те да бъдат изхвърлени, защото не отговарят на изискванията на строителния правилник. Подобно едно чорбаджийско отнасяне към нещастieto на тая бедстваща маса очевидно заслужава най-голямо осъждане* и мисля, че сегашният Общински съвет не трябва да застане на подобно становище. Но и да стои работата така не може; не може да се поддържа и туй, което тогаз се поддържаше от Постоянното присъствие, че незаконородените бездомнически квартали нямат право на тая грижа на общината, за което могат да претендират законородените части на града. Заради това там няма нужда от електрическо осветление, защото общината не се чувствава длъжна да се грижи; там улици няма да има, а трябва да има миазми, болести, епидемии и само при страха, че тия епидемии могат да достигнат до центъра на града, до къщата на Гешева и други милионери, само този страх е накарал Постоянното присъствие да надникне там, за да види дали тези болести няма да започнат да дохождат и към града. Възгледът беше тогава този, че общината не се чувствава задължена към тези квартали, че те и децата им трябва да измрат в мизерия, мръсотия и болести. На времето ние се обявихме против това отнасяне

* В стенографския протокол «осъждане». (Ред.)

към този квартал, макар че е извън чертата на града и е неканонороден квартал. За неговото раждане са виновни ния, които са го родили — българските буржоазни партии със своето безгрижие към бедстващата маса.

В. Хитров: Не бива да ни ругае, г-н председателю.

Г. Димитров: Ако преди 10—15—20 години Софийската община беше привела в известност всичките си имоти, ако тя имоти беше използвала рационално, ако беше издала не от тях доходни предприятия, срещу които би имала заеми, ако всичко това бе използвано следователно за изграждането на множество евтини жилища, при този пригък от хора (бежанци, бедни и други) в София, които не могат да намерят удобни къщи, те биха се подслонили в тия удобни, хигиенични и евтини общински жилища. И защото не е имало тия общински жилища, затова и хората са отишли при всевъзможни лихвари да плащат скъпи и прескъпи лихви, за да имат една стаичка без поцеме и без комин. Няма една анкета за смъртността в този квартал, но тя трябва да се учреди. Аз ви уверявам от личните сведения, които имах, че картината, която представлява този квартал, е потресающа, там умирам мухи и мрат затуи, защото живеят извънредно зле. Преди всичко там условията са много ужасни. Ние поддържаме, че този квартал трябва да се урегулира, оставяйки настрана отговорността на ония, които са причина за възникването на тия къщи. Действителните бездомници, а не общински съветници, които са съградили на общински места къщи, те не заслужават да бъдат преследвани, защото те са жертва на една нещастна политика, която не спира от тях, и те имат право да бъдат недоволни, макар и да са на общински места, да протестират срещу тая политика на държавата и общината, вследствие на която се умирам в нехигиенични здания, като са принудени да се оплагат на болести. Тъй че тези хора не преследване заслужават, а съжаление и съдействие от страна на общината. Да се урегулира този квартал би значило, както се предлага, срещу което аз нямам нищо, преди всичко да се прокарат улици, вода, осветление, да има лечебници, санитарни грижи; да стане тъй, както е и в другите квартали — толкоз повече, бих казал, в този квартал, който е най-гъсто населен и който е най-зле поставен в санитарно

състояние. Там, където мизерията е по-голяма, нужни са и по-големи санитарни грижи. Там по-голяма необходимост има да се вземат мерки за предпазване тази маса от заболяване. И солидните, и несолидните постройки трябва да останат, но солидните гевгирени къщи на фиктивни бездомници трябва да бъдат отнети от общината, тя е длъжна да ги издири и да им отнеме тия места. Те нямат право даже под наем да вземат места, тъй като те са имотни. Ако заграбването на ония, които са били принудени да заграбят места, е в края на краищата оправдателно и допустимо и може да го санкционираме по някакъв начин, то заграбването от страна на тия господа, които изброих, в никой случай не е оправдателно и трябва да се вземат всички мерки, за да им се отнемат сградите.

Д-р Г. Калинков: Трябва да се плащат.

Г. Димитров: Няма да платим, защото е грабеж. Има достатъчно законни основания.

Д-р Вл. Чернев: Законът е такъв.

Г. Димитров: Има достатъчно законни основания, по които, без да бъде юрист, мога да кажа това, че общината има право да срути тия сгради като незаконно строени, като недобросъвестно, както се каза тук, изградени на общински места. Е, добре, спрямо тях общината трябва да бъде извънредно строга.

К. Д. Батолов: Тя трябва да ги разтури.

Г. Димитров: Кажете го на юридически език «да ги разтури». Във всеки случай те нямат право да останат там. А това има и друго значение. Ако общината би направила това с такива всички строгости на закона, то сигурно можем да се надяваме, че ще настъпи известно поне отрезвление и относителен — абсолютен във вашето буржоазно общество няма да има — правов ред. Нека да се издаде наредба никога вече да не сгради такава кутурица*, ами само на основание на всички правила на закона и изкуството. Този грабеж е безогледен грабеж, грабеж, който може да съществува там, където няма абсолютно никакъв правов ред, дето собствеността, частна или обществена, не е установена, не е осигурена, не е обезпечена и всеки може да гради, както намери за удобно, за уместно за себе си.

* Кутурица (от гур.) — небрежно, как да е. (*Ред.*)

Ще има голямо значение за бъдещата политика на общината в тая посока, ако действително бъдат отстранени тези г-да от бездомническия квартал, а там да останат тези, които са действително бездомници, като общината им даде всички улеснения да ги постави сравнително добре и по-честно: и улици да им прокара, и вода, и осветление, и всичко това, което е необходимо за едно човешко сносно културно съществуване в една столица като нашата. Съмнително е — аз сам се съмнявам в това, макар че много настояват на това да се направи, — че и днешният Общински съвет би го направил.

Ст. Ковачев: Пророк след Христа.

Г. Димитров: Не е въпрос за пророчество, ами се пошаваме; знаем си кой какво представлява, кой какво иска, кой какви интереси поддържа и кой на какво е способен. Господа, ако вие разрешите да се разтурят сградите, там ще трябва да разтурите и такива на някои от вашите по-дребни или по-едри стълбове, ще засегнете може би и Господа от опозицията.

Д-р П. Д. Петков: Може би и някои социалисти.

Г. Димитров: Няма да ги намерите социалистите там. Аз говоря за тези солидни постройки, зад гърба на които има капитал. Но както и да е, във всеки случай трябва да се подчертае, че ако действително Общинският съвет е твердо решен да тури начало на една друга политика, на друго стопанисване на своите имоти, то първото нещо, което може да направи по отношение на тия квартали, е да отгнеме местата и къщите на тези богати и имотни хора, които са ги незаконно застроили, а на действителните бездомници, както казах, да даде това, което е сносно за културно съществуване.

Що се касае до условията, аз намирам, че днешният Общински съвет, понеже разглежда сега този въпрос, трябва да подчертае онова решение на бившия Общински съвет, според което никакви общински места не могат да се продават. Защото дочувам, че тук, в съвета, имало общински съветници, които са с намерението да се измени онова решение на бившия Общински съвет и да се пристъпи към продажба на общинските места, мотивирайки това с големите борчове на общината. «Общината има 50 и толкова милиона борч, с големите нейни нужди, които всеки

ден се развиват и увеличават и следователно, ако тия места, които са в чертата на града, биха се продали, то общината би се улеснила значително.»

Ст. Ковачев: Интересно е да се знае, вие, които ратувате тези места да се не дават под наем, а да се оставят на работниците, как гледате на тези въпроси — дали да им се дадат под наем местата, или да им се дадат даром?

Г. Димитров: Ще дойда и на този въпрос. Аз казвам, че има едно подобно намерение. То сигурно отговаря на желанията на една част от тия лица, които искат да се възползват от общинските места, да ги купят сега на действително евтина цена и по-после да ги продадат скъпо и прескъпо, да спекулират с тия места. Ние поддържаме, че общинските места не трябва да се продават въпреки забатаченото финансово състояние на общината. И днес трябва да се подчертае това решение на бившия Общински съвет, че общинските места не могат да се продават. От тези места, които са в ръцете на бездомници от тая категория, за която говорих, те не трябва да се изгонят, не трябва да им се дадат на изплащане, а трябва да си останат общинско владение, както са били и преди заграбването. Общината е стопанин на тия места и за тях те трябва да плащат минимален едномесечен наем, един наем поносим, но винаги общината да разполага с тях. Вие бихте ни казали: Някои от господата бездомниците казват: «За нас е по-добре, по-леко, ако ние си платим сега 200 или 300 кв. м, ако ни костват например 1500—2000 лева, каквато оценка би се дала — тия пари ние бихме могли да ги намерим, или ако общината би ни услужила да ни ги даде на изплащане, както са направили с голяма част от къщите ни «Ючбунар» и «Коньовица», дето повечето места са взети тъй и са изплащани в 10—15 г.; за нас е по-леко, казват, да станем стопани, за да не плащаме наем на вечни времена и да оставим нещо на своите деца.» Господа, това би било действително така, ако нямаше такива икономически причини, които говорят против подобно едно твърдение. Например общината, усвоявайки такива едни подобни съображения, дава всички тия места на изплащане. Тогава ще се появят грамадното болшинство работници, дребни занаятчии, дребни търговци и ред други служещи, въобще хора, които изкарват днес едва, за да преживеят.

искат такива места. Това са хора, които не могат да работят; те са винаги в дефицити, винаги в недоимък и те могат да покрият своите дефицити в къщи до известна степен само с ограничение на своите нужди, от една страна, и от друга — с увеличение на своите приходи, като карат жените и децата си и те да работят. Не можете да очаквате вие, че тези хора, които нямат нещо спестено, нямат капитал, нямат отгде и другаде да спечелят, нямат дори своята малка заплата или своето малко дюкянче, ще успеят в 2—5—10 години да спестят достатъчно пари да поплащат тия места. Това е първо. Но ако успеят да спестят пари, стават стопани, като изплащат местата си. Тези са хора безимотни, които нямат средства, и утре, когато изпаднат в мизерия, която е вечният спътник на бедното съществуване, тогава те биха се намерили пред предложението на един почтен имотен софийски гражданин, който дава вече за тия 200 кв. м не 500—1000 лева, а само 2—3—4 хиляди лева и на това място построява не една колиба, ами издига една солидна сграда, за да я дава под наем. По този начин тия бедни хора, които до вчера бяха бездомници, после станаха имотни, ще се оздравят отново в положението на бездомници. С това жилищният въпрос не само че не се решава и жилищната нужда не се облекчава, а напротив — повече ще се изостря. Та, когато дойде, ако би се приела системата на продаването на тия места на бездомниците, бъдете уверени, след няколко години там няма да има къщи на бездомници. Те ще бъдат изградени може би зад Захарната фабрика, а до окръжния център ще се издигнат хубави солидни сгради, в които може би може би част от средната, ако не от едрата социална буржоазия. Давайки места на тия хора, за да имат работни места, трябва да им се отнеме възможността те да ги губят, а да си останат там.

Г-н Ковачев: Може ли да останат собственици и да не продават, специален закон трябва да се създаде.

Г-н Димитров: Това може да стане по системата, въведена в много други градове. Така са изградени голяма част от кварталите на Лондон, Париж и Берлин.

Г-н Ковачев: Оттам ще вземем тая система и ние!

Г-н Димитров: Голяма част от кварталите на големите руски столици са изградени тъкмо по този начин,

като са давали под наем места. Например Лондонската община притежава места, дадени под наем преди 100—300 години, и къщите минават от поколение на поколение, само че местата си остават на общината.

Ст. Ковачев: Има и продадени.

Г. Димитров: Има и продадени, зная. Но аз предлагам именно това, да не могат да ги продават, за да се осигурят места на тези хора, да си останат там, където са, а не утре да ги изтикат, защото виждате развитието на София. Тези, които са бездомници, не са всички такива. Аз познавам мнозина софийски граждани, които имаха къщи в центъра на града, но дойдоха други, по-тежки, с по-силни мишци, с повече капитали и ги изтикаха оттам, като остана имотът в техни ръце, а лицата станаха бездомници и отидоха най-сетне не извън чертата на града, ами някъде в джендема. Това би се повторило и с тези бездомници, това е един процес в развитието на столицата. Е, добре, докато общината не направи общински жилища — удобни, хигиенични, евтини и достъпни по цена за по-бедните семейства, тя по никой начин не би трябвало да изгонва тии бездомници, нито да даде възможност техните места да минат в ръцете на по-богати хора, а те пак да останат бездомници. Прочее що се касае до условията, при които трябва да бъдат поставени бездомниците, нашето мнение е, че трябва да им се определи един минимален наем, който наем те ежегодно да внасят в общината, като последната има постоянно грижата за уредбата на този квартал, както се грижи за всички други квартали, които влизат в чертата на града. И повтарям да кажа, че не трябва да се дава възможност тези бездомници — софийски граждани, да бъдат след година или две наново прогонени оттам и да останат пак без покрив; тази възможност Общинският съвет не трябва да допуска. Несъмнено този въпрос, така сложен, е в голяма свързка с големия жилищен въпрос. По него се говори и по-рано и аз съвсем накъсо ще го засегна, за да направя нашето заключение.

Както въпросът за безработицата, който вчера разглеждахме, не може да се разреши окончателно в рамките на днешния строй, това се призна от всички, а ще трябва да стане едно от двете: или този строй ще трябва да бъде премахнат и тогава няма да има безработица, или пък,

ищо не се премахне днешният строй, негов вечен спътник ище си остане безработицата в по-голяма или в по-малка форма, но може да се намали — ние казваме — може да бъде ограничена, може да бъде онемотена, може да се ограничи отчасти и това е целта на държавата, окръга, общината, — подобно и жилищният въпрос не можеше да се разреши в рамките на днешното общество и той е един въпрос, който не може да се разреши, докато съществува частното владение на средствата за производство, на капитала, на владението на земята. Жилищната нужда обаче може да бъде съкратена с цял ред мерки и затуй в другите страни и общината, и държавата усвояват цяла редица мерки за измерението ѝ и за облекчение съдбата и участието на тези, които не могат да имат собствени жилища. Не може да бъде разрешен жилищният въпрос с това, всеки да има своя къща. Това може би е най-желателното. Това беше едно време, по-рано, преди да настъпи у нас това, което се нарича модерно, преди да настъпи тъй нареченият капитализъм, който измени и социалните отношения у нас — всеки да има своя собствена къща, като бащата я остави на сина си, синът на своя син и пр. Сега вече не е така. Сега се създава една цяла класа, която всеки ден расте, която не е 1% от цялото население, както преди г-н Калинков да каже, ами съставя минимум $\frac{1}{4}$ от цялото население на нашата страна. Говоря за работническата класа, която съставя повече от 500 хиляди души, това е $\frac{1}{4}$ от цялото население, което е 4 милиона и нещо.

Г-р Г. Калинков: Колко имате организирани индустриални работници?

Г-н Димитров: $\frac{1}{4}$ от цялото градско и селско население.

Г-н Г. Влайков: (Възрязава нещо.)

Г-н Димитров: Оставете тия закачки. Аз мога да заговоря с Благоева, но той досега е защитил достатъчно своята лична дейност. Във всеки случай няма да се спирам сега на каква ерудиция има. Там бихме могли да кажем много, защото вие често пъти използвате почтени граждани. Затова искам да подчертая този факт, че се касае тук не за $\frac{1}{8}$ от цялото население, ами за $\frac{1}{4}$ от него.

Г-н Д. Батолов: Не е вярно. Ако бъдат 500 000, пак не е $\frac{1}{4}$, ами $\frac{1}{8}$.

Г. Димитров: Аз говоря, видите ли, за тия работнически сили, които са. . .

К. Д. Батолов: Тогава те са 75%.

Г. Димитров: Аз Ви казвам, че има минимум 500 хиляди души, които се издържат и прехранват от дневен труд, които нямат капитали и имот.

Д-р Г. Калинков: Ние говорихме вчера за това. Колко организирани работници в синдикати има в София?

Г. Димитров: Вие говорите колко съставлява тая класа, на която според Вас не трябва да се помага, защото тя се бори против друга класа? И Вие казвате, че тя съставлява 1%, а аз Ви казвам, че тя съставлява $\frac{1}{4}$ от населението на България. Е, добре, това е една грамадна маса от българското население, г-да съветници, която не може по никой начин да разполага със свои собствени средства за направата, за построяването на свои къщи. И не може да се приложи този стар начин за разрешението на жилищния въпрос — всеки гражданин или селянин да си има своя къща. В градовете като София се натрупват големи маси работници, които живеят от днес за утре. Те не могат да спестят по никой начин сами средства, за да изградят своя къща.

Т. Г. Влайков: В София има и генерали без къщи.

Г. Димитров: Аз говоря за тези, които не могат да имат къщи, а не за тези, които не искат да имат.

Т. Г. Влайков: Всички не могат в София да имат къщи.

Г. Димитров: Това са преди всичко наемните работници. Даже тези от тях, които биха се опитали да направят както бездомниците свои къщи, те са нехигиенични, неудобни и те не виждат голямата вреда от тях. Затуй палнативното разрешение днес на този въпрос ще бъде не само туй, да си построят къщи, ами съответните публични органи да намерят начин на свои средства да дадат, да поднесат евтини, хигиенични и удобни жилища за това население. Следователно днес за днес жилищният въпрос би се сложил така: общината е длъжна да направи нужното проучване, да се погрижи за намирането на необходимите средства, за да може в тоя път да се тръгне към облекчение жилищната нужда чрез построяване евтини, удобни и хигиенични жилища за тази бедна маса, която не мо

же да има такива или, ако има, те са по-скоро колиби и криво нехигиенични и дори гробници. Та доколкото интересът за разграбване общинските места е свързан с жилищния въпрос, ние настояваме, че общината е длъжна да прибегне веднага към умното проучване на въпроса и снабдяване с необходимите средства, за да почне веднага с построяването на общински жилища не по образа на жилищата, които са построени и които за нищо не са годни в това отношение, а по начин, който действително би дал на бедното работническо население в София евтини и удобни жилища.

Що се касае до заграбителите, които не са бездомници — а те са грамадна част, защото тези 4 милиона и половина кв. м не са заградени само от действителни бездомници, — общината трябва да ги издири и срещу всички тях да се употребят законните средства, за да им се отнеме местата или най-малко те да бъдат платени по съответните днешни цени. Общината трябва да вземе нужните мерки, за да не остане по-нататък в ръцете на тези заградители на тези общински места това, което е общинско. Ние често пъти ни възразяват, когато правим цяла редица предложения: «Средства няма по бюджета.» При един дълг от 60 милиона, при изплащане $\frac{1}{3}$ от погашенията и лихвите действително общината не може да има средства. Но, добре, прибирането стойността на тези заградени места — 4 милиона кв. м, би дало повече от 4 милиона лева и общината би могла следователно, разполагайки с тези средства, да предприеме цяла редица мерки относно своята социална политика в защита на трудещите се работнически маси.

Прочее аз предлагам от своя страна да се предприемат най-бързи и строгии мерки — въз основа на съществуващите у нас закони да бъде прибрана стойността на тия места от заграбителите.

Г-р Г. Калинин: Как ще оправдаете от гледна точка на етика една такава мярка, като имотните ще изгоним и ще им вземем имота, а на неимотните няма да го вземем? Гробни да бъдат равни пред закона. И тези са заградители, а не всички са заградители.

Г. Димитров: Ние сме стопани и можем да дадем места на никон.

Д-р Г. Калинков: Как трябва да бъде приложен законът за бедните и как за богатите?

Г. Димитров: Ние прилагаме закона и правим облекчение за неимотните, защото те не са виновни, а е виновна общината, защото не е направила жилища за тях.

Д-р Г. Калинков: То значи към бедните ще бъдем милостиви, а към другите — към силните, безпощадни.

Г. Димитров: Към силните имотно вие ще искате това, което законът повелява, а към слабите и нещастните, които са такива поради безгрижието на Софийската община, ще бъдете снизходителни. Това е справедливо, свършено основателно и то трябва да се направи.

Ст. Ковачев: Един въпрос ще ми позволите, г-н Димитров. Вие намирате, че къщите на бездомниците са извънредно лоши. Трябва ли да се оставят те, когато те влияят най-много върху смъртността?

Г. Димитров: Трябва да бъдат взети цяла редица мерки, за да бъдат снабдени тези хора с по-добри жилища. Затова общината може да намери средства.

Публикува се за първи път по текста на стенографския протокол от заседанието

ПРИВЕТСТВИЕ
КЪМ ІХ ЮБИЛЕЕН КОНГРЕС
НА УЧИТЕЛСКАТА
СОЦИАЛДЕМОКРАТИЧЕСКА
ОРГАНИЗАЦИЯ*51

12 юли 1915 г.

Др. Г. Димитров приветствува с добре дошли другарите конгресисти от името на Централния комитет и парламентарната група на Работническата социалдемократическа партия и Общия работнически синдикален съюз и от местните работнически социалистически организации. Изтъква внушителните успехи, с които Учителската социалдемократическа организация излиза пред ІХ юбилеен конгрес, и то въпреки изключителните и неблагоприятни условия, които с всичката си тежест падат изключително върху работническото социалистическо движение — успехи, които се дължат на верните и изпитани социалистически основи, на които е легнала организацията, на господстващия в нея социалистически дух и на съществуващото непоколебимо единство между Учителската социалдемократическа организация и професионалното и партийно профлетарско социалдемократическо движение.

«Работнически вестник»,
№ 18, 14 юли 1915 г.

Печата се по текста
на в. «Работнически вестник»

В СОФИЙСКИЯ ОБЩИНСКИ СЪВЕТ

13 юли 1915 г.

1. ПИТАНИЯ КЪМ ПОСТОЯННОТО ПРИСЪСТВИЕ

Докладвано ми е, че в Градската градина, при бюфета, в който се продават сладки и сладолед, се нареждат столове на мястото на пейките, които общината по-рано бе поставила. Притежателят на тази будка с най-голяма нахалност изпъжда господата и госпожите, които сядат там само затуй, че не искат да консумират. Такъв случай е имало завчера, в неделя, с няколко души. И по-рано е ставало това неведнъж. Аз искам да зная, има ли някакви условия между общината и притежателя на тази будка цялото това пространство да го има на разположение, да поставя свои столове и следователно да допуска да сядат под тия сенки само тези, които консумират, а не и тези, които не консумират, и ако има условия, какви са те? Аз мисля, че Градската градина трябва да бъде на разположение на всички, които искат да отдъхнат под сянка.

Второ едно нещо, което ще питам, се отнася до нашия «Общински вестник». Той е информационно издание и на първо място всичките граждани в «Общински вестник» трябва да намерят протоколите на Общинския съвет тъй, както тук се съставят, както съветът ги приема като официални документи за неговата дейност и неговите решения. Днес получих «Общински вестник» и не намирам нито един от протоколите на редовната сесия. Вестникът е издаден от 12 того, а сесията се откри на 6 юли. Намира се място на цяла редица други материали, стойността на които не отричам, но от първостепенна важност за читателите е да имат преди всичко протоколите на Общинския съвет. Питам г-н председателя, по негово нареждане ли става това или по друга някоя причина?

2. ПРЕДЛОЖЕНИЯ ВЪВ ВРЪЗКА С НАЗНАЧАВАНЕТО И УВОЛНЯВАНЕТО НА ОБЩИНСКИТЕ СЛУЖИТЕЛИ

Специално за назначаването на тези лекари аз нямам какво да кажа. Не зная в какво се състои работата, обаче по този повод, предвид на обстоятелството, че има да разглеждаме цяла редица постановления на бившата тричленна комисия, постановления, отнасящи се до назначаването и уволняването на чиновници и служещи, постановления, поддържането на които е свършено кратко, сухо, за нас като общински съветници е недостатъчно, за да можем да гласуваме «за» или «против» без пълно знание на работата. Аз правя предложение всички тези постановления, които се отнасят до уволняването и назначаването на чиновниците и служещите и които трябва сега да минат през Общинския съвет, за да се оформят вече като фактически решения на съвета, да бъдат прегледани от една общинска комисия, в която Постоянното присъствие или респективно бившите членове на тричленната комисия, които сега са членове на Постоянното присъствие, за подобни случаи да дадат непосредствени обяснения и след това да бъдат докладвани тука. Така ние бихме спестили известни разисквания, от една страна, и, от друга страна, което е най-важното и същественото, Общинският съвет би бил осветлен за всички назначения и уволнения, доколкото това е целесъобразно и основателно в интереса на общината. Аз намирам, че това предложение трябва да се приеме именно затуй, защото Общинският съвет, някога възможност да влезе в разбор на всички дела на бившата тричленна комисия, нему трябва да се даде поне възможност при онези постановления, които той ще трябва да потвърждава, да има на ръка всички данни, всички необходими сведения относително тяхното вземане в момента, когато е постъпила тричленната комисия. Понеже отговорността, която лежеше по-рано върху тричленната комисия, трябва да премине върху Общинския съвет, тази отговорност не може да се поеме, преди да знаем причините, които са предизвикали тези постановления. Друг би бил въпросът, ако болшинството на Общинския съвет се ръководи от правилото да гласува това,

което би било предложено от Постоянното присъствие. Това, ако би се допуснало за болшинството от съвета, не може да се иска от меншеството, най-малко от нашата общинска група. Ето защо аз настоявам това предложение да бъде гласувано и мисля, че съветът ще направи добре, като по този начин ще премахне всяко подозрение относително правилността на тези постановления, които са минали тук, в съвета, след като се проучи от специална комисия.

Председателят: Има предложение от г-н Димитров да се избере комисия, която да проучи постановленията по изменението на персонала според член 23 от Закона за градските общини. Които приемат това предложение, да си вдигнат ръката. (М е н ш е с т в о.) Пада.

Одобрява се постановление № 43.

3. ИЗКАЗВАНЕ ПРОТИВ УВОЛНЕНИЕТО НА Д-Р БАРАНОВА

Съображението на Общинския съвет за назначаването на г-жа Баранова за градска лекарка беше, че една жена е най-подходяща за болести от подобно естество, защото всички пациенти, които се отнасят по тия болести към нашата болница, биха се отнесли с всичкото си доверие към една жена, отколкото към който и да е друг лекар. Когато се получи писмото на Върховния медицински съвет, с което се изказваше съмнение, че тази лекарка не отговаря на ценза и следователно не трябва да бъде назначена на градска служба, съветът взе това мнение на Върховния медицински съвет, обаче то не можеше да бъде уважено от нас, защото макар да признава съветът, че тази лекарка не отговаря съвършено на всички формални искания, все пак имаше пред нас един факт, който беше меродавен и който като самостоятелно учреждение можеше да ни накара да решим това, което е в интереса на общинското управление и софийското население. Той беше, че тази лекарка в неколкomesечното си практикуване беше добила най-отлични референции, оплаквания нямаше и следователно нямаше никакви причини Общинският съвет да я замести с някое друго лице. На мнението на Върховния медицински съвет ние погледнахме като на едно указание -

ника трябва да бъде във всички бъдещи случаи — незабвимо за нас. Законът* предвижда мнението на Върховния медицински съвет, предполагайки, че то е едно компетентно учреждение, което знае практиката и личността на лекарите. Неговото мнение трябва да се взема под внимание, но то не може да бъде решаващо. Така се е погледнало и въпреки това мнението съветът остави на служба лекарката Баранова. Обаче от каква важност е мнението на Върховния медицински съвет ние може най-добре да знаем от това, което той обикновено върши. Това учреждение — смея да го кажа открито — като учреждение е доста компрометирано.

Председателят: Г-н Димитров, говорете по въпроса.

Г. Димитров: Това е в свързка с въпроса. Борбата, която се води между едната група — на д-р Русев, и другата — на д-р Ораховац, е достигнала такива размери, че . . .

Д-р Хр. Георгиев: Не му е мястото тук да се разисква върху това.

Г. Димитров: . . . се отразява върху цялата деятелност на Върховния медицински съвет. Аз бих посочил много примери, за да видите каква стойност може да има мнението на Върховния медицински съвет в такива случаи. Това ми един пример. Кюстендилският градски общински съвет преди година беше поискал мнението на Върховния медицински съвет за назначаването на един градски лекар. Когато може този лекар бе заявил публично, че той ще лекува безплатно всички бедни кюстендилски граждани, вдигнаха окръжните врява против него. Върховният медицински съвет изказа мнение той да не бъде назначен по тая причина, че той иска безплатно да лекува кюстендилските граждани.

Д-р Хр. Георгиев: Това е едно заблуждение.

Г. Димитров: Това е един факт, скандален за Върховния медицински съвет. Аз бих посочил и други примери.

Д-р Хр. Георгиев: Това е едно заблуждение. Те бяха мъж и жена и вземат 900 лева.

Г. Димитров: Тук има и професионален интерес. В общо лекарско съсловие има борба, която няма абсолютно

* Закон за градските общини, чл. 23. (Ред).

в никое друго съсловие. Ето защо и това е една причина, г-н д-р Георгиев, да се отнасяме с известна резерва към мненията на Върховния медицински съвет и още повече в дадения случай, защото знаем много добре, че групата на д-р Русев водеше тая кампания против назначаването на г-жа Баранова. Министерството на вътрешните работи поиска назначаването на г-жа Баранова. След това Върховният медицински съвет който знае по какви пътища узнава за нейното назначаване, вдига тревога и след като министерството беше утвърдило нейното назначение. . .

Д-р Хр. Георгиев: Без обаче да е взето мнението на Върховния медицински съвет.

Г. Димитров: Мнението на Върховния медицински съвет не е задължително, но факт е, че имаше писмо на Радославов.

Д-р Хр. Георгиев: Съгласно чл. 30 от закона мнението на Върховния медицински съвет е задължително.

Г. Димитров: Общинският съвет взема решение, право или криво. Това решение се изпраща в Министерството на вътрешните работи за утвърждаване и лекарката почва да работи, изпълнява службата си и чак след това, когато се подкачи кампания от групата на д-р Русев срещу нейното назначение, тогава министерството поиска отменяването на нейното назначение и назначаването на друг лекар. Тъй стои фактически въпросът.

Д-р Хр. Георгиев: Не е вярно.

Г. Димитров: Туй е фактът, опровергайте го. Аз решително се противопоставих тогава на уволнението на тази лекарка, защото е против интересите на общината и се дължи на интереси, които нямат нищо общо с тази лекарска служба у нас. Но мотивите, които ръководят Върховния медицински съвет, респективно неговия директор Русев и тази компания, която го загражда, са мотиви нечистоплътни и Общинският съвет не трябва да става проводник на борбите, които се водят между лекарите. Лекарката трябваше да остане и затуй аз не мога да гласувам против нея.

В СОФИЙСКИЯ ОБЩИНСКИ СЪВЕТ

15 юли 1915 г.

І. ПРЕДЛОЖЕНИЯ ПО ДНЕВНИЯ РЕД НА СЕСИЯТА

Г-да съветници, между големите въпроси, с които Общинският съвет сега в ред заседания се е занимавал, остава неразгледан още един друг, също голям и належаш въпрос. Още в първото заседание на сегашната редовна сесия от нашата група се направи предложение дневният ред да бъде допълнен в тази посока. И аз отново повдигам това искане, защото виждам, че Общинският съвет започва да работи съвършено мудро едва ли не след като се очертаят тези въпроси, поставени на сегашния дневен ред, сесията трябва да се закрие. И горещините, и твърдението причини влияят върху експедитивността на Общинския съвет. Понеже има в дневния ред въпроси, които трябва да бъдат отлагане, въпроси от второ и десетостепенно значение, аз правя предложение да се постави на разглеждане преди закриването на сегашната сесия въпросът за подпомагане на семействата в случай на мобилизация и война. Поне знаем какво може да се случи между сегашната редовна сесия и септемврийската редовна сесия. Този въпрос не може да не се разреши и аз настоявам да бъде включен в дневния ред по съгласието на Постоянното дружество или по решение на Общинския съвет, за да бъде време да се разреши правилно. Намирам, че бедните семейства трябва да бъдат обезпечени за всяка евентуалност. Ако не стане война или мобилизация, толкоз по-добре.

На второ място, един въпрос, който се повдигна по-рано, по който г-да коалиралите се либерали са се изказали в своите програми, е въпросът за пътуване с известни

намалени цени на работниците по трамваите в известни определени часове на деня. Такова предложение сме направили в миналата сесия, но не е още разрешено. Настоявам да бъде поставено на дневен ред.

В свръзка с едно питане, на което очаквам да се отговори, за нещастieto с детето на софийския гражданин Яко Нисимов. . .

Председателят: Ще се отговори днес на края на заседанието.

Г. Димитров: . . . моля да се постави в дневния ред на редовната сесия въпросът изобщо за трамваите. Г-н председателят каза в началото на заседанието, че е постигнато известно споразумение между директора на трамваите и кмета, що се отнася до движението на трамваите по Княжевската линия. Надявам се, че тази мярка ще има добър резултат, но намирам, че тя не е достатъчна. Нужно е съветът да се занимае нарочно с този въпрос и изобщо с въпроса за сигурността по трамваите и да се избере специална комисия, която да анкетира състоянието на трамваите и на подвижния материал, и да се вземат ефикасни средства.

Прочее аз искам да им се даде спешност, да бъдат поставени на дневен ред и да изместят тези въпроси от него, които търпят отлагане.

2. ИЗКАЗВАНЕ ПРОТИВ НЕОСНОВАТЕЛНИ ПРЕТЕНЦИИ НА ПРЕДПРИЕМАЧ

Аз не мога да се съглася с тия съображения, които изтъкна г-н Батолов. Аз съм против удовлетворение искането на предприемача Кало още и по други принципиални съображения независимо от общото съображение, което се изтъкна тук. Ако се касаеше за един предприемач, който е взел тази доставка при условия свършено различни от времето на приложението и изпълнението на тази доставка, условия, които той не е имал възможност в никой случай да предвиди, то тогава можеше да се има предвид това, за да се уважат претенциите му в размер на тяхната основателност. Но в дадения случай имаме предприемач, който е оферирал през месец декември, след като общо-

българската война е била обявена, след като кризата се почувствува, след като той е имал предвид, че тези зърнени зрания все повече и повече ще покачат цената си. Така че той е имал всичката възможност да предвиди това увеличение на цените и следователно той сега не може по никой начин да се яви с претенции за плащане разликата между това, което е искал, и онова, което той казва, че фактически е плащал сега. Но независимо от това предприемачите, които доставят на общината и на другите държавни или обществени учреждения различни работи, никой път не са задължени, нито по закон, нито пък това фактически е ставало, да повръщат разликата от това, което е уговорено да им се плати, в случай че артикулите, които трябва да доставят, ги намерят на по-евтина цена. Такъв случай никога не е имало и за това никое обществено учреждение никога не е претендирало. А знае се, че в маса случаи предприемачите са могли да намерят — а това безспорно са предвидили — продукти на много по-евтина цена от онази, която е определена при оферирането. Когато общината е искала по-евтина цена от тази, с която са оферирали предприемачите, когато те намерят артикули на по-ниска цена, повтарям, когато тя не иска тази разлика, то очевидно от това следва, че предприемачът поема в случая риска, когато цените на артикулите са повишени в извънредно голям размер повече от това, което е било предвидено. Това е риск на предприемача. Този предприемач би ни казал: «Вие искате аз да губя?» Но, господа, само той ли губи от тая обществена криза, от тая война? У нас губят всички и маса хора.

Сега това трябва да ви кажа, че в случая губи и една огромна маса, на която нищо не може да се даде, абсолютно никакво обезщетение не може да ѝ се даде и не ѝ се дава. Нима с поскъпването на живота и на съестните продукти от първа необходимост днес, което поскъпване е станало до 40% в столицата, не се увреждат интересите на всички софийски работници, служещи и чиновници, които плащат тази разлика на поскъпването? Очевидно е, че те губят, защото това става за тяхна сметка, те намаляват средствата, с които поддържат своето съществуване. Същото и дребните търговци и занаятчии, с една дума — всички маса хора. Е, добре, 1, 2-ма, 3-ма и 4-ма предпри-

мачи на нашата община, които са печелили в миналото и които имат всички шансове да печелят в бъдеще, нямат никакво формално и материално основание да претендират за загубите, които търпят. Аз не отричам, че има загуби, аз обаче отричам размера им. Аз виждам от аргументите на този господин, че той иска да преувеличи своите загуби, като в сметката туря всевъзможни работи, които и иначе би ги плащал, ако да не беше това покачване на цените на фуража.

Д-р И. Спирков: Той има удостоверение от Търговската камара.

Г. Димитров: Загуби има, аз не отричам този факт и моята група не води лична борба против предприемачите. Ние не искаме съсипването на предприемачите. Нашата група е против системата, а не против отделни лица и не от желанието този предприемач да фалира аз ще гласувам против неговите претенции, а поради това, че трябва да се запази принципът, че предприемачите трябва да понесат винаги риска на своите предприятия и да нямат право да претендират за известни евентуални допълнителни разходи, защото този прецедент е опасен за общинските интереси. Уважите ли претенциите на едного, трябва после да уважите претенциите и на всички други предприемачи. Общината не е длъжна да уважава тези претенции.

Настоявам по тия съображения, които изтъкнах, и юридическите основания, които г-н Батолов посочи, претенциите на предприемача да не се уважат.

3. ЗА ЗАПАЗВАНЕ АВТОНОМНИТЕ ПРАВА НА ОБЩИНАТА*

Въпросът не е само в това, дали е добро или не това, което се върши. Въпросът не е за вежливост или внимание към Общинския съвет, а въпросът се касае за права, за запазването на нашата автономност, доколкото я имаме сега. Ние трябва да се опълчим против такава намеса от страна на министерството като проявление на постоянна

* Г. Димитров протестира против решението на Министерството на търговията, промишлеността и труда (№ 7223 от 20 юли 1915 г.), с което избраният от общината член на Управителния съвет на Софийската класна лотария е заменен с началника на Търговското отделение в министерството. (Ред.)

ни систематическа намеса върху автономните права на общината. Това е грубо потъпкване на правата на Общинския съвет, затова решително трябва да се отхвърли искането на министерството да бъде назначен този член, който се иска. Не може министерството да откаже правото на общинския съвет да се занимава с Управителния съвет на извадената лотария. Аз не поддържам Управителния съвет да бъде назначен в този състав, но настоявам да не се допусне министерството да зачеркне одного и да тури друго. Съветът трябва да реши да се каже на министерството, че това вмешателство от негова страна е неоснователно, неправилно, незаконно и вредно за общинските интереси. Това трябва да бъде направено в защита на общинската автономия. Най-малкото, което съветът може да иска, то е да не му се бърка министерството в такива работи, които са предоставени по закон на съвета.

4. ПРЕДЛОЖЕНИЕ ОТНОСНО ХОНОРУВАНЕТО НА МАТЕРИАЛИ ЗА «СОФИЙСКИ ОБЩИНСКИ ВЕСТНИК»

Въпросът за хонорара е работа на Общинския съвет защото има основателни причини, може да му се намали изразяването. Ние трябва да гласуваме един среден хонорар, който трябва да се плаща. Аз поддържам решението на редакционния комитет да се заплати на г-н Стефанов хонорар, но като директива за бъдеще също така намирам, че трябва да плащаме хонорар на всички ония, които трудничат на вестника, извън официалните рапорти, доклади, сведения, които респективните началници на отделения са длъжни по служба да дават. Ако един чиновник напише една статия, например историята на София, или статия по известен социален обществен въпрос, за която трябва да му се заплати, защото той това ще прави в свободното си време и ще се лиши от почивката си, следователно той трябва да бъде хоноруван за този си труд, защото това, от друга страна, представлява насърчение на всички чиновници, които биха могли да участват в редактирането на вестника. С това ще се подобри и самото съдържание на вестника, разбира се, при уговорката, че редакционният комитет ще внимава и ще прави избор

на всичко онова, което ще се помести. Всеки случай трябва да има едно решение, понеже такава липсва, че се хоноруват всички трудове извън доклади и други работи, които чиновниците дават по длъжност. Аз правя туй предложение.

5. ЗАПИТВАНЕ ОТНОСНО ТРАМВАЙНИТЕ ЗЛОПОЛУКИ*

Председателят: Г-н Димитров, доволен ли сте?

Г. Димитров: Не съм доволен и ще превърна моето питане в запитване. Г-н Петков намира, че има само два смъртни случая и подчертава думата «два». Аз бих желал да зная от началото на годината досега колко бихте искали да има? Нещастията, които стават по трамваите, са много, даже два смъртни случая са пак много. И не може така да се каже, че само два смъртни случая има, като че ли това е съвсем малко нещо.

Д-р П. Д. Петков: То си има известен процент, който се допуска за такива нещастия.

Г. Димитров: Непростително е да се обяснява такова нещастие, което стана с това дете, по начин, по който се позволява г-н Петков да го обяснява. Непростително е, защото според него родителите на детето са виновни, и то защо? Защото не са го държали за ръка. Работата стои така. Когато този трамвай минава по ул. «Мария-Луиза» и приближава ул. «Цар Симеон», там поради празника хората розите е имало голяма навалица. В тоя момент детенцето е било близко до своите родители и е попаднало под трамвайната кола, която не е могла да бъде спряна веднага, тъй като е била карана с голяма бързина, и още по-малко тя е била повредена през деня. Г-н Бояджив казва, че не се допуска поправянето на колите да става из улиците, щом като повредата е голяма. Щом общинската власт не се е съгласила да се направи колата на улицата, очевидно е, че повредата е била голяма. А вие ще се съгласите, че една повреда, която е била голяма, не може да се поправи за 2 часа. А тая кола е била повърната в 6 ч. наново, обаче никой не е констатира, че тя е била напълно поправена. Аз даже смятам, че щом повредата е била значителна

* Направено след отговора на питането на Г. Димитров от 9 юли 1911 г. Вж настоящия том, с. 105—106. (Ред.)

и щом е трябвало колата да бъде поправена в депото, не е трябвало такава кола да бъде пусната наново в движение и сигурно е, че тази кола е имала повреда, вследствие на която не е могла да бъде спряна. На второ място, как можете да допуснете вие, че тази голяма повреда може да бъде поправена за 2 часа и веднага пусната в движение? III Дирекцията на трамваите трябва да бъде забранено стриктно да пуска в движение коли, докато не се констатира, че са поправени. Това обаче не се е констатирало от общинската контрола и аз мисля, че голяма част от катастрофата се дължи на престъпната небрежност на трамвайната компания⁵².

На второ място се казва, че трамвайните работници не били преуморявани. Г-н Бояджиев познава работата и той знае, че може един работник в момента, днес например, да не е работил целия ден, може да няма умора, но системата, условията, при които тия трамвайни работници работят, причиняват постоянна преумора. Така че втората причина е постоянната преумора и г-н Бояджиев трябва да знае, че 9 часа работа по трамваите не е лека работа. Един час работа води към преумора у тях. Максималният работен ден за тези работници, ако искаме да избегнем преумората, това е 8-часовият. Г-н Бояджиев казва, че никъде не са работили повече от 9 часа с изключение на празничните и неделните дни. Но и това води към преумора и представлява опасност за сигурността на трамвайното движение и за живота на софийските граждани. Бързината с нищо не е установена, нито пък строго се съблюдава. Аз намирам, че този случай не можем да го минем така, защото това ще обърне моето питане в запитване.

*Публикува се за първи път
по текста на стенографския
протокол от заседанието*

В СОФИЙСКИЯ ОБЩИНСКИ СЪВЕТ

17 юли 1915 г.

1. ЗАПИТВАНЕ ВЪВ ВРЪЗКА С ЧЕСТИТЕ НЕЩАСТИЯ И КАТАСТРОФИ ПО ТРАМВАИТЕ*

Недоволен от отговора, който се даде на мойто питане**, отпратено от името на работническата социалдемократическа група в Софийския общински съвет, досежно честите нещастия и катастрофи по трамваите, в свързка с най-новото нещастие — прегазването на момиченцето на софийския гражданин Яко Нисимов, превръщам това питане в запитване и моля да се постави на дневен ред още в сегашната редовна сесия, като Постоянното присъствие отговори:

Кои са постоянните и действителни причини за честите нещастия и катастрофи по трамваите?

Какви мерки възнамерява да вземе Постоянното присъствие, за да обезпечи безопасното движение на трамваите?

Не намира ли за необходимо да се извърши една основателна анкета върху цялата система на експлоатацията на софийските трамваи (линии, подвижен материал, инсталация, курсове на движението, положението на персонала, неговия състав и пр.), поддържана от трамвайната компания, имайки предвид, че тъкмо в тая система се крият дълбоките причини за въпросните нещастия и катастрофи?

* Обосновано на заседанията на 15 и 21 юли 1915 г. (Вж настоящия том, с. 178—179, 194—202.) Текстът на запитването е публикуван в «Работнически вестник», № 83, 19 юли 1915 г. (Ред.)

** Вж настоящия том, с. 105—106. (Ред.)

2. ИЗКАЗВАНЕ ПРОТИВ НЯКОИ НЕОПРАВДАНИ ОБЩИНСКИ РАЗХОДИ

Що се касае до голямата част на населението, тя не е културна цел, защото с това се дава полза само на една меча граждани, които и без средствата на общината могат ли си устройват клубове. Със средствата на общината ни най-малко трябва да се насърчава облагородяването на конската раса. Ние сме против тези разноски, които са в противоречие с грамадната маса от населението. Тия средства могат да се употребят за други цели.

Има друг един въпрос, по-важен, това е така нареченият празник на розите. Общината очевидно е длъжна да насърчава всички ония институти, които биха взели грижата върху си да реагират срещу тия злини, които днешното положение, днешният режим създават. Знае се, че една от тия злини е и самата туберкулоза. Обаче, г-да съветници, с празника на розите — а това не подлежи на съмнение за тия, които поддържат по принцип такива празници — не се води борба против туберкулозата, а, напротив, истината е, че с такъв празник тук, в София, и в цяла България се хвърля прах в очите на тия, които страдат от туберкулозата. Ненужни са подобни благодеяния с по няколко стотинки. И ние не сме още сигурни че ще отидат тия стотинки. Аз мога смело да кажа, че е възможно нещо по-друго. Държавата и общината бягат от днешния въпрос за борба против туберкулозата и затова те си служат с подобни средства. Общината е взела участие в празника на розите с един разход, който не носи нищо в борбата против туберкулозата, а само хвърля прах в очите на недоволните работнически маси. Аз съм решително против този разход. Правейки известни разходи, въртувайки известни суми, общината трябва да има предвид винаги да постъпва така, щото да взема ефективни и сериозни мерки в борбата срещу тия злини, които те са създали. Въпросът не е за размера на сумата, тя може да бъде малка, обаче аз съм по принцип против разходите на тия суми. Аз изхождам, както и моята група, от това единството, че общината трябва да престане да прави празници и да било благодеяния на благотворителните заведения. Тя не може да се занимава с благотворителност

и време е общината да схване своето истинско положение като социално-културна единица, институт, да престане да прави благотворителност и да престане да насърчава благотворителни заведения и учреждения. Борбата против туберкулозата, както и другите злини, които се създават, общината трябва да поеме в собствените си ръце, а не да купува за 100 лева рози. С това, разбира се, не може да бъде направено нищо за борбата против туберкулозата, напротив, общината трябва да вземе цяла редица ефикасни мерки да се създаде социална политика, която би реагирала срещу растящия размер на туберкулозата в столицата. Това, което се прави тук за насърчение на благотворителността, е дезертиране, абдикиране, бягане от съществените задачи, които има общината. Ето защо съм против единия и другия разход.

Председателят: Има предложение от г-н Димитров да не се одобри този разход. Ще дам на гласуване доклади на г-н контролъора.

Които са съгласни да се одобри разходът, направен за Жокей клуб, възлизащ на 250 лева, и разходът от 100 лева за покупка на рози от Дружеството за борба против туберкулозата, моля да си вдигнат ръката. (Б о л ш и н с т в о.) Приема се.

*Публикува се за първи път
по текста на стенографския
протокол от заседанието*

СОФИЙСКИЯТ ОБЩИНСКИ СЪВЕТ

18 юли 1915 г.*

Кметът съобщава, че предвид разформироването на Централния комитет на обществената предвидливост и възстановяването на свободната търговия, което ще се извърши на 1 август т. г., Постоянното присъствие е решило да достави един запас от брашно, за да не остане случайно градът някой ден без хляб.

Др. Г. Димитров иска Общинският съвет да реши, щото общината да поеме в *свои ръце* продоволствуването на града с доброкачествено брашно през целия период на общинната криза.

Поставя се на дневен ред тоя въпрос за разглеждане в понеделник.

Др. Г. Димитров отправя към Постоянното присъствие следните питання**:

1. Какви мерки мисли да вземе за модерното уреждане на *Отделението на статистиката* при общината, тъй щото сега там царува пълна анархия и няма абсолютно никакви данни нито за труда, нито за дадените помощи през Балканската война, за движението на общинския персонал, за преглежданите в лечебниците и в къщите болни и характера на болестите, за социалното, материалното и семейно положение на ония лица, които се снабдяват с санитарни семейни книжки, и пр.

2. Защо Постоянното присъствие не е обърнало внимание на неколkokратните заявления от страна на работни-

* Дата на заседанието. (Ред.)

** Текстът на питаннята не е включен в стенографския протокол от заседанието. (Ред.)

ците в Железопътната работилница, живущи в кварталите «Банишора», «Ючбунар» и «Коньовица», за поправянето на ул. «Опълченска», по която те отиват и се връщат от работа?

3. Защо на общинските разсилни не се дадат предвидените обуца и не бъдат снабдени ония от тях, които цял ден разнасят покани, протоколи и пр., с безплатни трамвайни карти?

4. Не мисли ли Постоянното присъствие да внесе на разглеждане заявлението на общинските дезинфектори, които са участвували при лекуването на австрийските пленници, да им се отпусне известно възнаграждение, след като вече съветът отпусна възнаграждение на фелдшерите за същата цел?

5. Известно ли е на Постоянното присъствие, че общинският домакин доставя всички канцеларски материали, необходими за общината, не от складовете за такива материали, а от някой си Дуков—Иванов, продавач на пишущи машини и циклостили, и то с 40—50% по-скъпо от пазарните цени?

6. Защо определеното изучаване от комисия на самото място в Панчарево за построяването на нова електрическа инсталация се превръща в една екскурзия до Чамкория, с участието почти на всички общински съветници, на *средствата на общината*? Съгласно програмата за това «изучаване» участващите съветници ще бъдат на обяд в Чамкория. Нима пътят за Панчарево води през Чамкория? Протестирам против уреждането на подобни екскурзии и гуляи за сметка на общината.

На тия питання ще се отговори в следното заседание.

Времето за къпане в баните се изменя за през летния сезон така: преди обяд от 6 до 12¹/₂ часа и подир обяд от 2¹/₂ до 9¹/₂ часа.

Разглеждат се разни протоколи по водопроводното канализационно и архитектурно отделения, като решенията на респективни комисии се одобряват.

Възлага се на избраната по-рано комисия по безработицата да разпредели между работническите организации в София през

видената в бюджета за 1915 г. помощ от 2000 лв. за безработните членове на тия организации*.

За последното заседание от настоящата редовна сесия, което ще се състои в понеделник, остава да се разгледат въпросите: за подпомагане на семействата в случай на мобилизация и война, за субсидирането на града от страна на общината с необходимото количество брашно и да се отговори на направените питання и запитания.

II «Работнически вестник»,
№ 84, 21 юли 1915 г.

Печата се по текста
на в. «Работнически вестник»

* По този въпрос се изказва Г. Димитров. Вж настоящия том, с. 186—187 (Прод.)

ПО РАЗПРЕДЕЛЕНИЕТО НА ОБЩИНСКАТА ПОМОЩ ЗА БЕЗРАБОТНИТЕ

Изказване в Софийския общински съвет

18 юли 1915 г.

Когато в бившия Общински съвет се решаваше този въпрос*, знаеше се, че тая сума от 2000 лева ще бъде разпределена равномерно между всички съществуващи в София работнически професионални организации, без да бъде ограничена оная комисия, която ще направи това разпределение на помощите, на дружествата, които в онзи момент не бяха депозирали в Общинския съвет писмени заявления за целта. Това го подчертавам като необходимо, за да го има предвид комисията, която ще разпределя помощите. Касае се значи не само за тези, които са депозирали заявления, но и за всички работнически организации, които подпомагат свои хора в случай на безработица. От страна на нашата група и тогава повдигнах въпрос, и сега — понеже комисията ще трябва да разпредели тази сума от 2000 лева, длъжен съм да повдигна този въпрос, че разпределението на такава малка сума съобразно с големите нужди на работническите синдикати за подпомагане работниците би могло да се извърши правилно само ако се вземе за критерий на това разпределение — на кои организации да се даде помощ и в какъв размер, — ако се вземе за критерий кои работнически професионални организации са давали помощи на безработните си членове, дават и днес, кои съществуват като работнически дружества, с цел да подпомагат работническите семейства в случай на безработица и фактически подпомагат, и, на второ място, сумата да бъде пропорционално разпредe-

* Вж Димитров, Г. Съчинения. Т. 5, С., 1984, с. 469—470, 474—475. (Ред.)

чени между тия работнически организации, които са дали и дават помощи на своите безработни членове, като се има предвид какви суми те самите изразходват за подпомагане на безработните си членове. С една дума, тази помощ от 2000 лева да отиде на мястото си, да отиде в ръцете на действително безработни членове, в ръцете на организации, които дават помощи на безработните, защото могат да се явят да претендират и дружества, които не са дали и не дават никакви помощи. Аз мога да ви подчертая, че ще се явят и дружества, които фактически не съществуват като такива. Комисията следователно трябва да има подобен един критерий, който да ѝ позволи да разпредели правилно помощите между тия дружества, и то в какъв размер, в какъвто те сами разходват. Ако например една работническа организация в София за подпомагане на своите безработни членове е изразходвала 1000 лева, а друга — само 100 лева, очевидно вие не можете да дадете по 200 лева и на едната, и на другата. Пропорцията трябва да бъде в зависимост от числото на членовете. Ето защо наместо да се избира една специална комисия, както предлага г-н началникът, аз мисля, че най-уместно би било да се възложи тая работа на комисията, избрана вече по работницата — в нея има представители на всичките партийни групи, и да се има предвид от комисията този критерий при разпределението на тая сума от 2000 лева, в който споменах.

*Публикува се за първи път
по текста на стенографския
протокол от заседанието*

В СОФИЙСКИЯ ОБЩИНСКИ СЪВЕТ

21 юли 1915 г.

1. ПРЕДЛОЖЕНИЕ КЪМ САНИТАРНАТА КОМИСИЯ НА ОБЩИНАТА

Касае се за инвалидите, които трябва да се къпят. Според мен общината трябва да понесе една такава жертва. Според моето разбиране и разбирането на моята група ние не можем да очакваме печалби от банята, понеже то не е доходно предприятие; общината може да потърси друга редица доходни предприятия, а баните, които служат за общественото здраве, които съдействуват, тъй да се каже, за здравето на работниците, от тях не може да се очакват печалби, а трябва да се направят материални жертви, за да се гарантира здравето на столичани и на масите. Общината харчи средства за безплатно подпомагане на болните — имаме безплатна медицинска помощ за бедните софийски граждани; още един разход за поддържане здравето тс за е безплатното къпане за една втора категория хора, на които материалното състояние не позволява редовно да се къпят. Това трябва да става за общинска сметка. Това не е милостиня и благодеяние, а изпълнението на един дълг от общината за запазване общественото здраве и здравето частно на столичното население. Ето защо аз мисля, че този въпрос може да се внесе в санитарната комисия, но може и сега да бъде разрешен.

2. ПО ОБЩИНСКАТА ПОМОЩ ЗА НУЖДАЕЩИТЕ СЕ СЕМЕЙСТВА В СЛУЧАЙ НА МОБИЛИЗАЦИЯ И ВОЙНА

Господа, като поисках да се постави и този въпрос на дневен ред, аз изхождах от съображението, че никак не е чудно в близко време да бъдем лишени от това, което

очта има България, и да бъдем поставени пред необходимостта да се погрижим за маса свят, който ще остане тук без всяка материална поддръжка. Ние не бихме желали да се повтори историята от 1912 година, когато както Софийската община, така и много други градски общини бяха останали съвсем неподготвени за подпомагане на многото бедни работнически семейства, мъжете на които бяха на бойното поле. Ние държим, че както и общата война, сега обявена, така и една намеса на България в тази война стават не зарад туй, защото налагат известни икономически, социални, културни и други интереси на самите народи, а защото се води една завоевателна политика от господстващите класи. И понеже тия господстващи класи, които имат властта и армията в ръцете си, могат да тикнат народите в една авантюра, или кажете то в една война, то те чрез държавата са длъжни да се погрижат и за семействата, за жените и децата, за тези, които ще останат не вече по бойните полета, а по градовете и селата без всяко препитание. И тази голяма война по-малко, че тя се води не само по бойните полета, не само с технически средства, не само с оръжие в ръка, но се води още и с цяла система социални мерки за поддържане на живота, която остава извън бойното поле — по градовете и селата. Най-добър пример в това отношение показва Германия, която има както във всички области, така и в цяла сравнително съвършена организация.

Преди всичко държавата е длъжна да направи в тая област най-много. Но държавата у нас тогава, когато му беше времето — още през миналата сесия на Народното събрание, нищо не направи. Законопроектът*, който биде внесен за тая цел в последния момент, в едно от последните заседания на сесията, един законопроект съвсем недостатъчен, не биде разгледан и остана така. Очевидно сега държавата не разполага с никакви законоположения за в случай на мобилизация или война какво би трябвало и какво би трябвало да направи в защита на това население, което остава без средства. Но ако държавата дотогава не е направила нищо, ако тя не е изпълнила своя

* Законопроект за държавна помощ на семействата на повиканите под оръжие войници, внесен в Народното събрание на 5 март 1915 г. (Ред.)

дълг, това никак не означава, че градските общини, специално Софийската, трябва да останат равнодушни извън пределите на своята длъжност и да не направят своевременно нужните приготовления. На обсъжданията на този въпрос от бившия Общински съвет винаги се отговаряше, че не е уместно, защото всяко говорене за подготовка в тая посока създавало тревога между населението и показвало, че ние сме сигурно пред прага на една война. Това съображение, този страх беше съвсем неоснователен и затуй добре стана, че се сложи сега този въпрос на разглеждане. Никаква опасност няма за разтревожаване на населението, тъй като всеки знае, че с тая политика, която се води, България може* да бъде тласната във войната. И очевидно е тогава разглеждането на един въпрос относително защитата на населението в случай на война никого не би разтревожило. Напротив, общината би се приготвила своевременно за такава една евентуалност. Всичките тия работнически и други бедни семейства, които ще бъдат лишени от своята материална поддръжка в случай на мобилизация и война, бихме могли да искаме да бъдат материално обезпечени и да им бъде гарантирано такова материално съществуване, каквото са имали в нормално време, тогава, когато техните мъже и бащи са по местата си. Онзи, който организира една война, онзи, който праща тези хора на бойното поле, който прави грамадни разходи за поддържането на тая война, той трябва да прибави и известни разходи за гарантиране материалната поддръжка на техните семейства, понеже те отиват да воюват не за себе си, не за своите семейства, а за други интереси, за едни, бих казал аз, чужди интереси.

П. Теодоров: Държавните интереси не са чужди.

Г. Димитров: Но тия интереси са чужди за нас и на родните маси. Аз казвам, че те имат фактическо основание да искат пълното си материално обезпечение. Това обаче фактически е невъзможно. Една община очевидно не може да го направи, не може да гарантира със средствата, с които разполага, заплатата, която един работник е получавал в нормално време, за неговото семейство в случай на мобилизация и война. Но ако не може да му се гаран-

* В протокола «няма». Вероятно грешка на стенографа. (Ред.)

тира пълната заплата и да бъде обезпечен както в нормално време, то най-малкото, което трябва да се иска, то е да се даде възможност да задоволят тия семейства елементарните си нужди, които те не могат да задоволят със своите собствени средства и които средства трябва да им бъдат поднесени от общината и държавата. Що се касае до общината, ние смятаме, че тя е длъжна въпреки своето нерозово финансово положение — как е станало то, няма ни се спирам сега върху това — да намери необходимите средства чрез един специален допълнителен кредит или по друг начин, за да бъдат обезпечени тия семейства. Помощта, която се даде през време на Балканската война от 1 300 000 лева, предвид на това, че общината не беше подготвена за раздаването на тия помощи, в голямата си част не отиде тъкмо тъй, както трябваше да отиде. Не говоря за личната вина на никого, но говоря за липсата на организация. Но 1 300 000 лева при една нова война — също не бъде — при днешните обстоятелства би било капка в море, би било една сума недостатъчна. Първо затуй, защото една нова война ще завари столичното работно население без нищо. За разлика от Балканската една нова война дори би ни заварила съвсем разорени в материално и много друго отношение и тия семейства веднага би трябвало да бъдат подпомогнати, и то в по-голям размер, отколкото в Балканската война. Разходите следователно за едно подпомагане на работническите и други бедни семейства в случай на мобилизация и война сега трябва да бъдат по-големи, отколкото през миналата Балканска война.

II. *Теодоров*: Продуктите са поскъпнали.

Г. *Димитров*: Толкоз по-зле за вас. Тогава поскъпването на продуктите, наемите и др. идат да покажат, че трябва да се направят много по-големи разходи. Но колкото и големи да са тия разходи, те трябва да бъдат понесени от общината, като самата община поиска и държавата да даде в туй отношение съответна сума, съответна както при покриване на тия разходи специално за столицата.

Аз формулирам от страна на нашата група следното предложение: (Ч е т е.)*

* Предложението е публикувано в «Работнически вестник», № 86, 23 юни 1916 г. (Ред.)

«Една избрана от Общинския съвет комисия с представители от всички партии да изработи точен списък на семействата, които ще имат право да се ползват от материалната помощ на общината в случай на мобилизация и война, като бъдат вписани семействата на всички работници, служещи и други граждани, заплатата или дохода на които не надминава 150 лева месечно.

Размерът на помощите да бъде:

1. На семейство, състоящо се само от жената на войника — 7 лева седмично.
2. На семейство от двама членове — 10,50 лева.
3. На семейство от 3-ма членове — 14 лева.
4. На семейство от 4-ма членове — 17 лева.
5. На семейство от пет и повече членове — 20 лева.

Да се гласува за целта необходимият допълнителен кредит от Общинския съвет, като същевременно се поиска по надлежния ред и държавата да предвиди кредити за това подпомагане.

Изплащането на помощите да стане седмично под непосредствения контрол и отговорност на горната комисия.»

Без да се впускаме в по-големи подробности, аз правя това предложение.

П. Теодоров: Ако той получава 160 лева?

Г. Димитров: Остава комисията да прецени тези единични случаи, аз говоря за масата. До 150 лева трябва задължително да бъдат вписани, разбира се, ако те няма никакъв друг доход или имот. Но ако има единични случаи, както някои казват, да получава някой 160 лева, даже и 200 лева, но има 12-членно семейство, разбира се, че и те ще влизат в този списък. Това обаче са единични случаи. Масата трябва да бъде подведена под такава формула, за да получи помощ от общината.

*

Г. Димитров: Искам да направя едно съвсем късо обяснение.

Председателят: Имате думата.

Г. Димитров: Ние разбираме това предложение така

комисията, учредена от Общинския съвет, ще има за задача да състави списъци на семействата, които ще бъдат подпомогнати, имайки за норма лицата, които не получават пенсията или доходът на които е по-малък от 150 лева — смятам семействата, които не могат да се издържат без помощта на общината. Когато това би било направено, именно тогава Общинският съвет би могъл да определи точно размерите или поне приблизително на онези допълнителни кредити, които трябва да бъдат гласувани. Загъл, казвам, трябва да се гласува предложението и за допълнителен кредит, като не разбирам, че ще се гласува и днешното заседание, а то ще бъде гласувано в една извънредна сесия на Общинския съвет. Искаме да има предвидена минимална норма за отделни случаи, защото комисията трябва да изчисли тая норма, като има предвид числото на семейството, общия размер на сумите, които ще се раздават, и пр. Коя трябва да бъде минималната норма, това трябва да се определи и това трябва да се види на семействата, за да могат те да съществуват във време на мобилизация и война. Ето защо ние настояваме за предложението, както е формулирано: Първо — избирането на комисия, която да състави точен списък на семействата, и, второ, която да определи минималната норма, която може да бъде увеличена, но не и намалена; на трето място да се разреши по принцип да се гласува допълнителен кредит, гласуването на който ще стане след това проучване на въпроса в една извънредна сесия, а дотогава Постоянното присъствие — аз съм съгласен с тия напомняния — ще изучи какъв заем може да бъде сключен, при какви условия, какво може да се направи и ще види какви източници ще може да намери, за да може да се помогне. Това ще бъде подготвителна работа. Ако има решение на съвета, тогава ще се учреди комисията, ще се учреди минимална норма и ще се разреши допълнителен кредит, на който размерът после ще се определи.

Такав е смисълът на нашето предложение и аз моля да се гласува на гласуване*.

* Предложението не е прието. (Ред.)

3. ЗАПИТВАНЕ ПО ТРАМВАЙНИТЕ ЗЛОПОЛУКИ

Ще развия това запитване. Аз искам съвсем накратко да го развия, макар че материалите, които ги имам, са обширни и заслужава да бъдат изслушани от Общинския съвет. Обаче ще се задоволя с най-същественото. Не знам дали г-н директорът на трамваите инженер Бояджиев е тук, но в началото той подчерта, че катастрофите, трамвайните нещастия, които се случват по тях в София, по процент са повече от трамвайните катастрофи във всички градове, съответно с населението, движението, улиците и пр. Имам данни — нямам време да ви ги цитирам — по изследванията, правени по нашите трамваи в София. Очевидно е, че този много висок процент на трамвайните катастрофи се дължи и на общи причини, на известни специални дефекти в организацията и експлоатацията на софийските трамваи. Мога да ви изложа един помешник от катастрофи и нещастия, станали в късо време от март 1914 година, за да видите колко смъртни случаи имаме при «Модерен театър» отрязан крак на един човек — умрял; на ул. «Гробарска» — умрял; при «Народен дом» премазан — умрял.

Г. Цукев: Знаем ги.

Г. Димитров: Ама защо сте неспокойни?

Г. Цукев: Защото всички тия работи ни са известни.

Г. Димитров: Те са работи от 1914 година. Отрязан крак на едно момиче, на бивш директор крак счупен и много други души тежко ранени.

И. К. Божинов: Нарочно.

Г. Димитров: Не нарочно, но поради тази уредба на трамваите. Най-новото нещастие е смазването крака на това момиченце на Яко Нисимов.

На какво биха се дължали, ако обективно се разгледа тази работа, тия чести систематически катастрофи и нещастия по трамваите? Две са главните причини, г-да съветници. Едната се крие в негодността на липиите и подвижния материал, а другата — в положението, което има трамвайният персонал. И за да видите, че това не са голословни твърдения, достатъчно е да ви посоча само някои факти. Жичите, на които се държат тролите, не са сменени навсякъде; например по цялата трета линия не са

сменени и по една голяма част от втората линия до Подуше. А понеже тази част от жиците трябва да се смени, често пъти изхвърля тролея и по този начин стават известни дерайлирования. Релсите изобщо са негодни. Само някои части са сменени. Негодни са от «Панах» до Гвардийските казарми, от аптеката на Колчаков до «Ючбунар» и особено към Княжево. Тези, които имат случай да ходят в Княжево, те знаят, че там стават катастрофи, и то често затова, защото линията е повредена. Голяма част от вагоните са бракувани и не би трябвало да се употребяват, но под разни предлози се вмъкват в употребление. И да ви дам някои примери: вагоните от № 1 до 25 включително, вагоните, които всеки ден се движат, са бракувани. Ремонтирани са след това, обаче — аз това сам наблюдавах и проверих три вагона — приличат просто на гальоти и почти през ден търпят известни малки поправки, колкото да могат да се движат по линията. На повечето от тия вагони — от № 1 до 25 включително, електрическите френове са развалени и не държат; на № 40 до 44 ръчните френове съвършено не държат, а на повечето електрическите френове не държат и спирането не може да става; те хващат едва на третия, четвъртия, петия кран, както технически се казва, вместо на първия или на втория. Затуй те може веднага да спре, а спира след 15—20 и повече метрички и очевидно тогава могат да стават много нещастия. Буферкетата — малките вагони, които се прикачват към тролейните — по княжевската линия вследствие повредата на тази линия обикновено подскочат от линията и самият персонал е принуден постоянно да туря на линията тези вагони, които систематически дерайлират. Буферните фенери светят само на около 3 до 4 метра и служат фактически на публиката отдалеч да види, че иде трамвай, но на близка разстояние не може да послужат, понеже светят на 3—4 метра, а трябва да осветяват най-малко на 20—30 м, както работят фенери на други места. Вследствие на това една голяма част от катастрофите са станали, защото не може машинистът да забележи хората пред себе си, тъй като фенерите осветляват едно много малко разстояние. Независимо от тази негодност на подвижните материали има много други дефекти и аз настоявам г-н началникът на трамвайния отдел да вземе сериозни бележки от това, защото има много

сериозни дефекти по движението. Компанията по специални устни инструкции — писмени инструкции за това не смеят да дават — нарежда на ватманския персонал да кара, както те казват, «по паралел», което на техен език значи, като засили вагона с ток, ще спре токът и вагонът ще върви 30—40 и повече крачки по инерция — зависи често пъти от местността. Това каране по инерция е една икономия на електрическия ток и компанията е много непосредствено заинтересована от това. Аз си спомням, че г-н началникът ми казваше тук, че имало много глобявани служещи поради неизпълнение на тия «инструкции». Г-н Бояджиев разбира под «инструкции» правилно каране. Но какво ще кажете вне, като знаете това, което аз съм узнал, когато проверих това щателно, че катастрофите стават заради това именно, че ватманите под страх на глоби не отказвали да карат по тая инструкция, т. е. в «паралел». В заповедта се казвало: «Не се съобразява с инструкциите и се глобява», инструкции собствено, които водят към катастрофи и преди всичко нещастни за този, който кара трамвая. Да не говорим, че няма достатъчно вагони за известни линии като княжевската и към «Граф Игнатиев», вследствие на което става натрупване на много публика и очевидно нещастията по този начин могат да бъдат увеличени.

На второ място е положението на персонала. Един персонал, особено ватманският — и кондукторите са много зле поставени, но особено ватманите, — се нуждае от едно възможно по-добро материално положение, за да бъдат тези хора бодри, свежи, да могат внимателно да вършат работата си, да могат да издържат докрай и да имат едно нормално работно време. Господа, нито едното, нито другото се спазва за този трамваен персонал. Има неправилно установено работно време от 9 часа. Трамвайните работници трябва да работят 9 часа денонощно. Но обикновено работят повече. Много са редки случаите, когато известни работници по трамваите работят само 9 часа, а системата е да работят $9\frac{1}{2}$ — $10\frac{1}{2}$ —12 часа, а другото не се плаща, а се плаща само за 9 часа. За пръв път ден поради това, че нямат допълнителен персонал, а си служат с обикновения контингент работници, които държат, работят всичките трамвайни работници между 14

и 18 часа в денонощие, а има и такива делнични дни. Днес има един такъв случай на «Граф Игнатиев», дето работниците са постъпили в 12 часа и ще напуснат работата чак в 12 довечера, т. е. 12 часа непрекъснато работа без почивка. При такъв един работен ден — 9 часа най-малко, $10\frac{1}{2}$ обикновено, а празничен ден и други някои дни по 16—18 часа — ние имаме следующия дефект в разписанието на работниците. Например днес работи в празничен ден един ватман 16 или 18 часа; работил е до 12 часа вечерта и сутринта го има пак по линията «Граф Игнатиев». След като е работил цели 16 часа, изтощен, изгубил всякакви сили, той трябва да отиде сутринта пак. Ако не отиде, глобен е или е отстранен за 10—15—20 дни — налага се тежко наказание, тъй като, ако не отиде, ривалая се цялото разписание. Тъй че те са принудени, след като са работили 16 часа, да отидат пак да работят в или 10 часа. В това отношение в разписанието няма никакъв ред. Не се държи сметка за индивидуалността на работника, има ли сили да работи на другия ден, а ги напичават безразборно. Трябва да подчертая, че за тия работници няма неделна почивка, поне 4 дни в месеца. Те биха се задоволили, ако работят 9 часа; те се ползват само с 1 ден в месеца платена почивка. Тяхната почивка не е седмична, ами 1 ден в месеца. Какво ще кажете вие за работниците, които ще трябва да карат трамваи, ако те не почиват поне веднъж в седмицата? И срещу това вие имате материалното им възнаграждение в следните цифри: средно 30 души от тях получават заплата дневно за дните, когато работят, по 4,20 лева; $\frac{2}{3}$, значи 90, получават от около 3,70 лева. През летния сезон, когато работят по 30 часа най-малко, ще получат средно около 100 лева.

II. Желязков: Това влияе ли върху злощастията, които се случват?

I. Димитров: Влияе. Ще ви докажа. А през другите години, когато работят по 25 дена — няма повече работа за тях, те получават по 70 или максимум 80 лева. И, както Желязков, то влияе върху злощастията затова именно, защото тези хора, които работят продължително, се изтощават, те не могат да се нахранят добре. Вие не можете да имате един персонал по трамваите, който да внимава, защото той не се нахрани що-годе; при тая скъпотия тези хора

гладуват. И ето защо аз искам да изтъкна, че материалното положение е най-главната съществена причина за злощастията по трамваите, наедно с негодността на линиите и по цялото им движение.

Специално за този, последния случай г-н д-р Петков каза, че родителите са виновати, защото не държали за ръка децата си или както искаше да каже той, детето е виновно, защото не е внимавало. Тук, господа, тук има факти, които могат да се проверят и да се установят специално за този случай. Вагонът, прегазил това момиче, е повреден. След 1 $\frac{1}{2}$ часа, откакто са го закарали в депото, го повръщат назад, за да го поставят в циркулацията наново, като го поправят. Повредата е била голяма, защото е повърнат в депото да се поправи. За дребни повреди не се връща там. Тая повреда е могла да се поправи за час и половина. След това, без никой да е констатирал, че е поправен, този вагон се пуска пак в циркулация. На второ място, карал го е трамвайният работник Атанас Будинов. Г-н Бояджиев, трябва да се знае, че той не е ватман. Той е работил месец вече като спирач. Той не е ватман, а той е карал този вагон. Вие бихте ли допуснали на един локомотив да махнете машиниста и да турнете спирача да го кара? Ако аналогията не е съвършено пълна, във всеки случай опасността е голяма. Един спирач, който спира ремаркета, него го турят да кара този вагон наново в циркулацията.

Докладчик инженер Ц. Бояджиев: Не са точни сведенията Ви.

Г. Димитров: Точни са.

Докладчик инженер Ц. Бояджиев: Той е бил ватман и след това уволнен по нямане на ваканция.

Г. Димитров: Той е бил ватман и след това уволнен, защото не е можел да работи навремето. Дирекцията го е турила като ватман, защото е знаела, че той не може да работи добре, а го държи като спирач и сега именно като спирач го е турила да кара вагона. Аз държа на това, че този вагон, който е прегазил момиченцето, е каран от ватман, който носи ватмански отговорности, а от спирач. То е една много важна и съществена причина. На трето място — което може да се установи, — този спирач, турен на мястото на ватман, е карал вагона паралелно,

т е. по оная инструкция, която води към катастрофи и нещастия. Очевидно е, че той и да е искал — той е искал, чакло аз трябва да заявя това, понеже го констатирах от всичките изследвания, които направих, — искал е, но не е могъл да спре вагона навреме. Вагонът е спрял едва на 30 крачки и зарад туй е отрязал краката на момиченцето. И чак тогава е спрял. Аз държа, че това нещастие се дължи не на случайността, не на това, че родителите оставили детенцето и отишли на няколко крачки от него, ами на три причини: първо, че е пуснат в циркулация един развален вагон; второ, че не ватман, а спирачът го е карачил, и, трето, че е каран паралелно, т. е. по инерция, за икономия на електрическия ток. Ето как за една икономия на една капиталистическа компания децата на софийските граждани биват смазвани и избивани на улици. Аз намирам, без да се впускам в по-големи подробности, че ние имаме една капиталистическа компания, която експлоатира с всичко, една арогантна, за да не кажа по-остра дума, разбойническа компания, която си върши разбойническите дела. Тя експлоатира по най-лошия образим начин с трамваите и предизвиква катастрофи и нещастия толкова много при пасивното поведение на софийската община. Така беше по-рано, аз съм го казвал често на бившия кмет неведнъж. То е факт и ако днешните Общински съвет и днешните му управници вървят по същата тази линия, тогава и за него аз бих допуснал катастрофа, което допуснах за миналия — че не могат да бъдат установени връзките на управниците на Софийската община с компанията.

Председателят: Г-н Димитров, ще ви отнема думата. Не можете да хвърляте към Общинския съвет и общинското управление подозрения в нечистоплътност тук, в заседанието.

Г-н Димитров: Аз Ви говорих . . .

Председателят: Ще Ви отнема думата.

Г-н Димитров: Ще ми дадете думата, за да се обясним. Когато нещата и нищо не може да се свърши, г-н председател, Разберете моята мисъл. Вие чухте думата «нечистоплътност» и веднага се възбудихте, а пък аз съм възбуден от тези безобразия на тази капиталистическа компания.

Председателят: Вие сте възбудени срещу всичките капиталисти.

Г. Димитров: Ние сме възбудени против една класа и против тази компания. Въпросът не е за нашата борба против една класа, а намирам, че една компания върши безобразия.

Председателят: Бъдете по-кратък и говорете в кръга на вашето запитване.

Г. Димитров: Ние казваме, ако общината като контрагент с тази компания, ако тя, която е юридически господар на тая компания. . .

Председателят: Чели ли сте контракта и условията? Критикувайте тях.

Г. Димитров: . . . и утре тази община трябва да бъде фактическият господар на тази трамвайна компания и ако би стояла със скръстени ръце — аз констатирам, че в миналото се е стояло много със скръстени ръце, — сигурно е тогава. . .

Председателят: Ортаци сме с компанията.

Г. Димитров: Мога да кажа и това. Опровергайте го.

Председателят: Ние ще натоварим Вас да доставите нови трамвайни коли и материали.

Г. Димитров: Не ви искам сега нови материали, защото те не могат да се доставят, тъй като границата е затворена. Това не ви искам, но това, което имате право преди всичко вие да искате като общински управници, то е да се обезпечи този персонал, който работи там, да му се дават такива условия, които да му позволят правилна работа, да не се кара по инструкция, т. е. да не се карат по инерция, за икономия на електрическия ток. Всичко това вие можете да искате. Поемните условия не ви позволяват това. Значи поемните условия са благоприятни за компанията. При все това, даже в кръга на тия поемни условия може много нещо да се направи. Стачката¹⁰, която биде обявена, се завърши с едно задължение на компанията пред общината — да се изработи един правилник за положението на персонала и за отношенията между работниците и компанията. Този правилник и досега не е изработен. Аз мисля, че Постоянното присъствие е длъжно в духа на тия мерки, които трябва да се вземат против катастрофите и нещастията, да иска изработването на

този правилник, който би облекчил до известна степен персонала. След тези материали, които се изнасят, на верността и точността на които държа абсолютно, които можех да ги изнеса с десетки и стотини, ако имаше време, аз казвам: време е — и това се пада на новия Общински съвет, който не би следвал стария път, пътят, който по-рано се следваше — да се учреди една специална анкета, както го казвам аз в питането си, една специална анкета, която да се простре върху линиите, подвижния материал, курсовете на движенията, положението на персонала, неговите условия и всичко това, което е свързано с икономията на трамвайната компания. Тази анкета да ни даде един доклад в най-близката общинска сесия, за да може тогава общината да изпълни своя дълг както спрямо персонала, така и спрямо стохилядното софийско население, което дава толкова жертви. Аз намирам основателно учредяването на подобна анкета, която да се извърши от средствата на Общинския съвет с помощта на техническия персонал и на персонала, който е заинтересован в случая. Но защо аз питам Постоянното присъствие, кои са постоянните според него причини за честите нещастия и катастрофи по трамваите, какви мерки възнамерява да вземе, за да се обезпечи безопасното движение по трамваите, и не намира ли за необходимо да се извърши една основателна анкета върху цялата система на експлоатация на софийските трамваи, поддържана от трамвайната компания, имайки предвид, че тъкмо в тая система се крият дълбоките причини за въпросните нещастия и катастрофи?

Чакам вашия отговор.

Председателят: Забравихте да кажете, че публиката трябва да ходи по релсите.

Г. Димитров: Добре, че ми го напомнихте. Имам го в предвид, но той не е най-същественят. Очевидно е, че когато извадите вътрешните и съществени причини, тази анкета остане накрая като една десетостепенна, стостепенна причина. Вярно е, че ние имаме една публика слабокултурна, недисциплинирана, невнимателна и аз не избягвам особено това, а съвсем случайно го направих. Както и да е, то е една причина, която стои на последно място. Отсюда, Общинският съвет и компанията имат на разположение средства, чрез които последователно да възпитат

софийската публика да се пази от трамваите. Но това да го поставите — «Пазете се от трамваите!», както има на всичките официални учреждения «Пазете се от крадци!», няма да спаси положението. Трябва да се поправят трамваите, трябва нова инсталация и тогава ще кажете на публиката да пази себе си, децата си и пр. Това са морални мерки — аз не го отричам, но те са на последно място и няма нищо да допринесат за подобрието на туй положение.

*Публикува се за първи път
по текста на стенографския
протокол от заседанието*

СИНДИКАЛНИЯТ СЪЮЗ ЗА СИНДИКАЛНОТО ОБЕДИНЕНИЕ⁵⁴

София, 28 юли 1915 г.

Напоследък Обединеният синдикален комитет предложи на нашия Синдикален съюз една обединителна платформа*, с която се предвижда сливането на двата синдикални съюза, *без да се свика за тая цел веднага един общ синдикален конгрес* и при условия, които са от естество да разстроят досегашните организационни основи и форми на синдикалното движение у нас и да възпрепятствуват неговото правилно и спокойно развитие в бъдеще.

След всестранно обсъждане на тая платформа и на условията, при които практически е възможно синдикалното обединение, ръководните инстанции на нашия Синдикален съюз *единодушно* взеха следната резолюция:

В отговор на предложената от Обединения синдикален комитет обединителна платформа Синдикалният комитет и Контролната комисия на Общия работнически синдикален съюз, действайки в пълно съгласие с централните ръководства на професионалните съюзи и Общия работнически съвет, *единодушно* подчертават резолюцията на последния синдикален конгрес върху *синдикалното обединение***, сперед която сливането на двата синдикални съюза може да се извърши само чрез един общ синдикален конгрес от представители на професионалните организации, присъединени към двете синдикални централи, *дето всички организирани работници* от двете страни, имайки

* Пж *Нашата* обединителна платформа, приета единодушно от Синдикалният комитет и Генералния съвет в заседанието на 21 юли. — «Работнически вестник», № 37, 8 август 1915 г. (Ред.)

** Пж «Работнически вестник», № 33, 1 юни 1914 г. (Ред.)

предвид досегашния опит и добитите резултати от организационните основи и форми на двата синдикални съюза, ще могат правилно да разрешат всички въпроси, свързани със синдикалното обединение, и по тоя начин, отстранявайки възможните вътрешни спорове около тия въпроси, ще обезпечат необходимите условия за единодушната своя работа в новия Общ синдикален съюз.

При това Синдикалният комитет и Контролната комисия на Общия работнически синдикален съюз считат, че въпросното сливане на двата синдикални съюза практически ще бъде възможно само ако съществува *пълно единство* във възгледите на двете страни върху *задачите, характера и организацията на синдикалното движение*, защото само така това сливане ще бъде последвано не от разпавии за надмощие в новия синдикален съюз, а от една единодушна и сплотена борба против капиталистическата експлоатация, която борба особено силно се налага в настоящите съдбоносни за българския пролетариат моменти.

От друга страна, те намират, че не само е неразумно, но е и прямо вредно за настоящето и бъдещето на синдикалното движение у нас да се прибегва предварително към разрушаване на изградените през цяло едно десетилетие синдикални организационни основи и форми, увенчани досега с най-добри успехи, когато впоследствие един общ синдикален конгрес, изхождайки от жизнените интереси на самото движение, би намерил всички основания да се повърне към възстановяването на същите веднъж вече разстроени организационни основи и форми.

Сливането на двата синдикални съюза трябва безусловно да се извърши от един общ синдикален конгрес още и затова, защото само така то ще има необходимия морален престиж и ще се яви израз на действителната и обща воля на организираните работници от двете страни, имайки предвид съществуващите разногласия в средата на Обединения синдикален съюз и явното противодействие, което партията на «широките» организира срещу едно евентуално синдикално обединение.

Изхождайки от всички тия съображения и желаейки да се тури край на неуместните колебания и излишни протакания и да се пристъпи сериозно към сплотяването

ни всички работнически сили, Синдикалният комитет и Контролната комисия на Общия работнически синдикален съюз предлагат следната формула за сливането на двата синдикални съюза, считайки я за единствено възможна и напълно приемлива от всички, които се ръководят искрено от желанието да се постигне синдикалното обединение, без да се внася каквото и да е разстройство в синдикалното движение и без да се създават вътрешни препятствия за неговото бъдещо развитие.

I. Двата съществуващи синдикални съюза приемат да се слейт в един общ синдикален съюз върху следната формула:

1. Общият синдикален съюз обединява работническото синдикално движение върху почвата на класовата борба и защитата на материалните и духовни интереси на труда.

2. Общият синдикален съюз признава двете форми на класовата борба — икономическата и политическата; единството между синдикалната и политическата организация на пролетариата и интернационалния характер на работническото движение.

3. Общият синдикален съюз влиза в състава на Международния синдикален съюз⁵⁵ и Балканската работническа социалдемократическа федерация.

II. Сливането на двата синдикални съюза ще се извърши от един обединителен конгрес, организиран съвместно от двата синдикални комитета в първите дни на септември 1915 г., който ще изработи и устава на общия синдикален съюз в духа на горната принципиална формула и ще избере неговите бъдещи ръководни тела.

III. Обединителният конгрес ще се състои от избрани делегати на присъединените към двете синдикални центри професионални организации и от членовете на синдикалните комитети и контролните комисии.

Изборът на делегати за всяка отделна местност ще се извършва от една смесена комисия, състояща се от по равно число представители на местния работнически комитет и синдикалния картел, която за целта ще състави избирателния списък, след като провери книгата на местните професионални организации.

В избирателния списък могат да бъдат вписани само ония членове на професионалните организации, които:

- а) са записани за членове до 15 юли 1915 година;
- б) не дължат в деня на избора повече от 8 седмични членски вноски.

Гласуването е тайно и лично. Членовете представят на бюрото при гласуването си книжки или карти.

Кандидати за делегати могат да бъдат само действителни членове на някоя от присъединените към двете синдикални центри професионални организации.

В ония места, дето има по-малко от 15 синдикални членове, делегати не се избират. Числото на делегатите се определя така: от 15 до 50 членове — 1 делегат, и на всеки последующи 100 членове или част от 100 членове — по 1 делегат.

Всички решения на обединителния синдикален конгрес се вземат с обикновено вишегласие и са задължителни и за двата синдикални съюза, както и за организациите, присъединени към тях.

IV. Веднага след обединителния конгрес отделните професионални организации, присъединени към двете синдикални центри, се сливат в едно на същата принципиална база. Те уреждат своето управление и вътрешната си администрация в духа на решенията на обединителния конгрес и под ръководството на общия Синдикален комитет.

*

Предлагайки тая формула за сливането на двата синдикални съюза, ние казваме своята окончателна дума. Нейното отхвърляне ще означава *нежелание* да се извърши едно сериозно обединение и ще докаже, че заради странични съображения и влияния, нямащи нищо общо с работническото дело, Обединеният синдикален съюз жертвува синдикалното единство и че направените от негова страна постъпки за обединение са преследвали целта да се прокарат в работническото движение самосиндикалистически, опортюнистически и други отклоняващи тенденции.

ции, които именно правят невъзможно единството и са в непримиримо противоречие с общите класови интереси и освободителни идеали на пролетариата.

Синдикален комитет:

Г. Димитров, Н. Пенев, Др. Коджейков,
Дж. Лугарич, А. Георгиев, А. Иванов

Контролна комисия:

Д. Кондов, Д. Иванов, Ж. Димитров,
М. Хлебаров, М. Наимович

И «Работнически вестник»,
№ 93, 31 юли 1915 г.

Печата се по текст
на в. «Работнически вестник»

ДО РАБОТНИЧЕСКАТА ПРОСВЕТНА СОЦИАЛДЕМОКРАТИЧЕСКА ГРУПА — ТЕТЕВЕН

София, 31 юли 1915 г.

Другари,

В отговор на писмото ви от 25 г. м. бързаме да ви дадем следните осветления:

В състава на смесените професионални секции влизат работници и работнички от разни професии. Фактически смесените секции са само *посредници* между членовете от дадените професии в местността и съответните централи на професионалните съюзи и организират общата агитационна и просветителна работа на синдикалните членове в местността. Членовете на смесените секции обаче са *членове на съответните професионални съюзи, имат членски книжки или карти от тях и плащат съответно техните устави членски вноски*. Значи, ако във вашата смесена секция влизат работници — обушари, шивачи, дърводелци и др., всеки от тях ще бъде член на съответните съюзи — обушарски, дърводелски, шивашки . . .* ще плащат вноски съобразно. . .* на заплатите си и уставните постановления на отделните съюзи.

Смесената секция ще си има свое настоятелство и контролна комисия, които — за тяхно улеснение — за всичко, което е нужно, ще се сношават чрез Синдикалния комитет. До последния ще изпращате месечните ведомости и равносметки, сумите, предназначени за отделните централни настоятелства, и пр., а Синдикалният комитет от своя страна ще ги предава на съответните централи.

Като имате предвид всичко това, поканваме ви *веднъж*

* На тези места документът е повреден. (Ред.)

ди ни пратите *протокола* за основаването на смесената секция, като към него прибавите и един *списък на членовете*, в който да отбележите. . . * заплата, които получават.

Очакваме да получим протокола и списъка, веднага след което ще ви изпратим всички необходими книжа и ще ви дадем допълнително по-конкретни наставления за вашата работа.

Приемете нашите другарски социалдемократически поздрави!

За Синдикалния комитет

Секретар: *Г. Димитров*

*Публикува се за първи път
по текста на писмото*

• На това място документът е повреден. (Ред.)

КОНФЕРЕНЦИЯ
НА ОБЩИЯ
РАБОТНИЧЕСКИ
СИНДИКАЛЕН СЪЮЗ⁵⁶

София, 10 и 12 август 1915 г.

1

ОТЧЕТ НА КОМИТЕТА НА ОБЩИЯ РАБОТНИЧЕСКИ СИНДИКАЛЕН СЪЮЗ В БЪЛГАРИЯ*

за 1914 г. и I полугодие на 1915 г.

I. ОБЩ ПРЕГЛЕД

Балканската война нанесе един тежък удар на работническото синдикално движение у нас тъкмо в момента, когато Общият синдикален съюз се намираще в пълен расцвет и успешно обгръщаше в своята среда все по-голяма част от годните за организация работници и работнички. Само за първото полугодие на 1912 г. общото число на синдикалните членове се възкочи от 6165 на 1160 (едно увеличение от 2295 членове) с тенденция на постоянно нарастване, каквото не бе имало никоя друга година от основаването на Синдикалния съюз.

Балканската война не само *изпразни* за една цяла година нашите организации, като близо 90% от техните членове бидоха измъкнати от работилниците и фабриките и пратени по бойните полета; не само ни отне 172 отлични офицери, паднали убити, и 435 членове, останали в Дюбруджа; не само ни остави множество осакатени, разболени и изтощени синдикални членове, неспособни за работа, която по-рано изпълняваха, и принуди десетки други да емигрират от България, за да търсят сравнително по-добър поминък в чужбина, *но и извънредно много влоши общите условия за съществуването, развитието и борбите на професионалните съюзи.*

Църналите се от бойните полета работници — сами материално разорени — завариха безработица, влошени

* Изнесен на 10 август 1915 г., на първото заседание на конференцията. Основани от отчета са публикувани в органа на Международния синдикален секретариат «Internationale Gewerkshafis-Korrespondenz», 1915, № 4, с. 1—2, и в изданието «Die bulgarischen Gewerkschaften 1914—1915». (Ред.)

условия на труда, увеличена експлоатация, голяма скъпотия.

Възстановяването на професионалните съюзи след войната при тия условия бе една задача необикновено трудна. И само благодарение неуморната енергия и безграничната преданост на нашите другари и ценното съдействие на партията можаха бързо да се преодолеят големите трудности. В края на 1913 година — пет месеца след демобилизацията — бяха вече възстановени 169 професионални секции (от 235 преди войната) с 5088 членове, а към средата на 1914 г. числото на възстановените секции достигна до 201 със 7584 членове. Съществуваха всички изгледи в скоро време да се достигне положението, което имахме преди войната, и да се продължи с още по-голям успех по-нататъшното засилване на професионалните съюзи.

Едновременно със своето собствено възстановяване и вътрешно стабилизиране повечето професионални съюзи намериха вече у себе си необходимите сили през първата половина на 1914 г. да се заемат и с *възстановяването* на ония подобрения в условията на труда в техните професии, които бяха извоювани с продължителни борби преди войната и поради последната суспендирани от господствителите, за която цел са обявени през този период 38 стачки, 22 от които са завършени с пълен или частичен успех.

Но едва що бе успяло да се съвземе от предишния удар, нашето синдикално движение бе раздрусано от един по-тежък удар, причинен от общоевропейската война.

Избухналата през юли 1914 г. световна катастрофа се отрази върху целия живот на нашата страна крайно неблагоприятно. Търговските сношения с другите държави трябва да се прекъснат. Вносът и износът с малки изключения бидоха спрени. Работата по пристанищата на Черното море и Дунава се преустанови. Маса индустриални предприятия поради липса на материали, внасяни от странство, намалиха до минимум, а други съвършено прекъснаха своята работа. Настана една такава остра икономическа криза, каквато никога у нас до тоя момент не е преживявана.

Първото голямо последствие от това бе настъпилата *масова безработица*. Извършената от Синдикалния комитет през октомври 1914 г. анкета върху размерите на безработицата

работицата, която анкета обгръщаше само 34 града и едно приблизително ограничено число предприятия, констатира, че вследствие кризата 218 предприятия с 15 668 работници и работнички са били *затворени* и 901 предприятия си *намалили* своя работнически персонал с 8719 души. Според въпросната анкета само от тия 1119 предприятия си останали без работа 24 387 работници и работнички, редицата е разпределена по професия както следва:

№ по ред		Брой на заведенията	Число на безработните
1	Железарство	156	753
2	Дърводелство	104	440
3	Обущарство и кожарство	319	1 238
4	Текстилна индустрия	15	522
5	Шивачество	137	587
6	Печатарство	30	209
7	Мини и кариери	12	1 701
8	Пристанища	6	4 535
9	Строителство	66	1 012
10	Търговски заведения	103	235
11	Тютюнджийство	41	9 364
12	Разни фабрики и заведения	46	1 176
13	Бръснарство	18	52
14	Обикн. надничарство	?	2 309
15	Келнерство	66	254

Разбира се, фактическото общо число на безработните още в момента на анкетирането бе не по-малко от 30 000 в цялата страна. Независимо от това, множество други работници нямаха *редовна* работа, а работеха само по няколко дни в седмицата или пък с намалени часове от обикновеното дневно работно време.

Впоследствие безработицата зае още по-широки размери. Според приблизителните официални изчисления през март 1915 г. работата във всички индустриални, миньатчийски, строителни, търговски и други предприятия бе намалена общо с около 35% в сравнение с положението преди общоевропейската война. И оттогава насам безра-

ботицата има тенденцията, с малки и временни колебания все повече да се увеличава.

Самите организирани в професионалните съюзи работници бидоха твърде чувствително засегнати от безработицата. Числото само на *известните* на професионалните централи безработни синдикални членове се е движило така:

Октомври	1914 г.	910
Януари	1915 г.	800
Юни	1915 г.	586

Второто тежко последствие от европейската война у нас бе *неимоверната скъпотия на живота*. Всички съестни продукти и други предмети от първа необходимост, които още след Балканската война бяха доста поскъпнали, добиха, главно вследствие спекулацията, едно ново голямо увеличение на цените си. Средното поскъпване на тия продукти и предмети след европейската война е между 45 и 50%. Има обаче продукти и предмети като фасула, ориза, зехтина, газта, сапуна, материалите за обуца и пр., които са поскъпнали със 100, 150 и 200%. Квартирните наеми в големите градски центрове са увеличени средно с 30%, а в София — с 55%!

И тая чудовищна скъпотия работническите маси трябва да понасят при надници, *намалени* средно с 10—15%, при нередовна и несигурна работа и при една постоянна безработица за голяма част от тях.

Ясно е, че растящата масова безработица и извънмерната скъпотия на живота, като увеличават мизерията на работническите маси до крайни предели, се явяват грамадни препятствия за ръста и за правилното развитие на професионалните съюзи.

Но извън тия препятствия се явиха и други обстоятелства, които зле се отразиха върху вътрешния живот, числения ръст и целокупната дейност на Общия синдикален съюз и отделните професионални съюзи.

Първото от тия обстоятелства бе обявеното в страната през август 1914 г. *военно положение*. Не само публичната дейност на партията и синдикатите бе сериозно възпрепятствувана, но на много места военните коменданти забраняваха и вътрешните организационни събрания и кон-

ференции, вечеринките и срещите, а нейде дори прибягна-
ет до затварянето на работническите клубове.

Друго едно обстоятелство бе свикването периодически
на *тринеделно обучение в казармите* запасните войници,
което продължи цели осем месеца. Според приблизител-
ните наши изчисления повече от 1500 синдикални членове
прекараха през тоя период по три недели в казармите,
откъснати от своите организации. По същата причина най-
малко *три четвърти* от функционерите на професионал-
ните съюзи (в централите и секциите) трябваше временно
да бъдат заменявани с други и това неминуемо внасяше
обществено разстройство в работата на организациите.

Трето обстоятелство бе *общата политическа несигур-
ност*, постоянният страх, че всеки момент може да бъде
обявена мобилизация и България да се намеси в общата
война. Биваха моменти, когато тревожното състояние на
световете достигаше своя връх, както бе това особено в
първите няколко седмици непосредствено след обявява-
нето на общоевропейската война, и в тия моменти на много
места се прекъсваше почти напълно обикновената работа в
синдикатите.

И най-сетне едно последно обстоятелство, което също
малко зле се отрази върху цялото синдикално движе-
ние, бе *разгромяването на Интернационала* и извършената
смяна към освободителното дело на пролетариата тъкмо
в най-силните социалдемократически организации в
Интернационала, които винаги са служили нам за пре-
риси образци. Тоя факт предизвика едно силно колеба-
ние и разочарование в нашата среда, което макар и да бе
по-малко преживяно и отстранено благодарение здравето
социалистическо съзнание в партията и Синдикалния съюз,
то пак оказва временно известно вредно влияние.

При тия условия очевидно не бе възможно да се про-
дължи започнатият през първата половина на 1914 г.
процес в нашето синдикално движение. Напротив, настъпи
още по-голям упадък, който най-силно се прояви към края на
1914 г., когато общото число на синдикалните членове бе
снизшило до 4503.

Едно относително оживление се започна наново едва от
първата половина на 1915 г. насам. Положените старания от Синдикалния
съюз и отделните професионални съюзи, както и пред-

приетата *агитационна синдикална акция* за засилването и стабилизирането на професионалните организации дадох достатъчно удовлетворителни резултати. Констатираният в края на 1914 г. упадък се премахна; настъпилата сред работниците психологическа депресия се намали до минимум, духът у организирания работници значително се ободри, готовността за работа и жертви се усили и общото число на *редовните* синдикални членове в края на първото полугодие 1915 г. (м. юни) надмина *5000*.

От друга страна, през периода на съществуващата вече цяла година икономическа и политическа криза, от обявяването на общоевропейската война насам, *главните* усилия на Общия синдикален съюз и на отделните професионални съюзи трябваше по необходимост да се насочват преди всичко за *самосъхранението* на нашите организации и вътрешното тяхно стабилизиране; за *запазване* поне при добитите по-рано подобрения в условията на труда; за *подпомагане* безработните другари и за *въздействие* чрез парламентарните, окръжни и общински представители на партията и чрез най-широко участие в партийните акции върху държавата, окръжните съвети и общините, за да предприемат те необходимите мерки срещу *безработицата* и *скъпотията*, както и да се реагира против *провокациите*, водещи към нарушаване мира и въвличане нашата страна във война.

Действайки в тая посока, Общият синдикален съюз употребяваше и продължава да употребява зависещите от него старания за *сплотяването* на всички работнически сили и в ония професии, в които все още има известно разпокъсване, за да може пролетариатът в тия съдбоносни минути да води *напълно единодушно* своята борба за самозащита и за осъществяване освободителните си идеали.

Извън другите постоянни средства, с които си служи за това сплотяване на работническите сили, нашият Синдикален съюз реши да направи един *последен* опит за обединение с тъй наречения *Обединен синдикален съюз*, въпреки повод от появилия се конфликт между него и партията на «широките», която винаги е била главната спънка за това обединение, и имайки предвид постоянните декларации на неговите ръководители, че той вече бил

напълно възприел всички принципиални основи, на които е изграден нашият Синдикален съюз.

Макар и да бе всеизвестно, че тоя съюз съществува само във формата на няколко нежизнеспособни синдикални групички, ние се съгласихме да го третираме като организация *наравно* с нашия Синдикален съюз, ръководими от желанието да премахнем и последната привидна даже връзка за обединението, която би зависела от нас.

За тая цел нашият Синдикален съюз предложи една формула*, в която, посочвайки принципиалните основи на обединението на двата синдикални съюза, предоставя да бъде извършено това обединение от един *общ синдикален конгрес*, състоящ се от делегати на организациите, присъединени към двете синдикални централи и избрани от действителните и редовни техни синдикални членове.

Смълчаливото отхвърляне на тая единствено възможна и напълно приемлива формула ръководителите на Обединения синдикален съюз още веднъж доказаха, че техните постъпки и предложения за обединение са несериозни, че те не се ръководят от желанието да се постигне едно *действително сплотяване на работническите сили за борба срещу капитализма*, а искат чрез едно механическо сливане да превърнат синдикалното движение в арена за вътрешни борби за задоволяване на лични амбиции и за прокарване в средата на работническата класа фалиралния самосиндикализъм и анархизъм⁵⁷.

Със своето поведение «обединените» се напълно демаскираха пред работническите маси като *разцепници и свивачи* на работническото обединение.

Сплотяването на работническите сили от всички професии остава и занапред да се извършва в редовете на Общия синдикален съюз, като отритва настрана от своята разцепническите групички и окончателно парализира техния дезорганизаторско влияние в средата на работниците.

*

Икономическата и политическа криза, предизвикана миналата година у нас от европейската война, продължава

• Вж настоящия том, с. 203—207. (Ред.)

и до днес. Тя всекидневно се изостря и взема все по-застрашителни размери. За да излязат от тая криза нашите професионални съюзи здрави и читави, способни след нейното ликвидиране да продължат с пълен успех своите борби, необходимо е колосално напрежение на сили и средства и многобройни жертви от страна на организираниите работници.

Имайки предвид извършеното през *първата* година на днешната криза, ние не можем да се усъмним нито за минута, че до края на тая криза, колкото и продължителна и тежка да бъде тя, не ще се почувствува в нашата среда липса на необходимото напрежение на сили и средства, нито отслабване на готовността за жертви в полза на работническото освободително дело.

II. СЪСТАВ НА ОБЩИЯ РАБОТНИЧЕСКИ СИНДИКАЛЕН СЪЮЗ

В края на 1913 г. Синдикалният съюз се състоеше от 12 професионални съюза с 5088 членове в 169 секции.

Бързото числено нарастване, което имаха професионалните съюзи, с изключение само на Бръснарския^{бн} (основан в началото на отчетния период) през първото полугодие на 1914 г., биде спряно от настъпилата след обявяването на общоевропейската война остра икономическа и политическа криза. Ударът на последната за професионалните съюзи бе тъй силен, че те в края на 1914 г. имаха 500 членове по-малко, отколкото в края на 1913 г. и едва от март 1915 г. се започна едно ново постепенно увеличение, което продължава и до днес.

Общото число на членовете в 13-те професионални съюза през отчетния период се е движило така:

Декември 1913 г. . . . 5088 чл.

Декември 1914 г. . . . 4503 „

Юни 1915 г. . . . 5071 „

По съюзи числото на членовете на 1 януари и 30 юни 1915 г. е било:

	1 януари 1915 г.	30 юни 1915 г.	От тях жени
Транспортният	1 009	1 012	22
Фабричният	416	512	7
Металорботническият	370	388	—
Шивашкият	408	434	32
Църноделският	369	383	2
На търговските служещи	340	391	11
Печатарският	157	157	30
Кожаро-обущарският	443	447	8
Текстилният	458	386	94
Тютюноработническият	255	688	134
Гудинчарският	138	160	—
Строителният	115	82	—
Върснарският	25	31	—
	4503	5071	340

Горните данни показват, че през първото полугодие на 1915 г., с изключение на Печатарския съюз, който задържа същото число на членовете си, и Текстилният⁵⁹ и Строителният⁶⁰ съюзи, които имат намаление, всички други съюзи са увеличили своите членове. Най-голямо увеличение има Тютюноработническият съюз⁶¹, който през това полугодие е приел в своята среда и 300 тютюноработници от складовете не с регулярни членски вноски, а с внасяне на вноската на съюза периодически по една надница. Значително намаление има Текстилният съюз, защото тъкмо през тоя период настъпи безработицата за текстилната индустрия, която до края на 1914 г. не бе почувствувала никакво намаление на работата си поради няколко големи военни доставки, които трябваше да се приготвят.

Трябва да отбележим, че действителното число на членовете както в края на 1914 г., така и в края на първото полугодие на 1915 г. е по-голямо от посоченото, защото множество безработни членове, които поради безработицата са заминали за родните си места или другаде

и не са се обадили на своите централи, вследствие на което последните не ги смятат в състава на съюзите си.

Това се вижда особено добре от сведенията за движението на членовете през първото полугодие на 1915 г. Така през този период съюзите в своите отчети срещу 1626 *новоприети* и 200 *презаписани* посочват *заминали* 347 и *заличени* 905, или всичко 1252 членове, обяснявайки, че по-голямата част от тия членове са безработни другари, отбелязани като заминали и заличени, защото не са се обадили на своите секции или централи и не са представили членските си книжки, за да им се завери времето, което прекарват в безработица. Ако ръководството и администрацията на професионалните съюзи бяха достатъчно добре уредени, тия членове щяха да бъдат смятани в състава на съответните съюзи.

Че една част от намалението на членовете се дължи на това обстоятелство, косвено се потвърждава и от данните за безработните членове на професионалните съюзи. Такива членове са отбелязали разните съюзи през януари и юни 1915 г. както следва:

	1 януари 1915 г.	30 юни 1915 г.
Транспортният	60	62
Фабричният	129	63
Металороботническият	90	93
Шивашкият	127	105
Дърводелският	98	25
На търговските служещи	39	38
Печатарският	8	24
Кожаро-обущарският	97	85
Текстилният	60	27
Тютюнороботническият	15	24
Рудничарският	75	40
Строителният	—	—
Бръснарският	2	—
	800	586

Между това знае се положително, че всички пристанищни работници, членове на Транспортния съюз⁶² във Варна и другаде, са без работа, а те са най-малко три пъти повече от посочените 60; Строителният съюз не посочва никакви безработни, когато до пролетта тая година по-голямата част от неговите предишни членове бяха без работа; Текстилният съюз посочва само 27 безработни членове през юни 1915 г., по-малко с 33 от януари 1914 г., когато се знае, че тъкмо през първото полугодие на настоящата година настъпи безработицата в текстилната индустрия. Същото може да се каже и за някои от другите професионални съюзи. Има дори случаи, когато безработни членове, смятани от своите съюзи за *заличени* или *заминати в неизвестност*, се явяват с редовни членски книжки и като безработни биват материално подпомагани!

Очевидно е прочее, че голяма част от безработните не са смятани в общото число на членовете на професионалните съюзи не защото са напуснали доброволно или по неохотливост членството си, но поради чисто технически неуредици, и по тоя начин общото число на членовете се явява по-малко, отколкото е в действителност.

*

Подробните данни за състава на отделните професионални съюзи през 1914 г., за техния ръст през 1907—1915 година и за числото на синдикалните членове в разните градове в края на 1914 г., сравнено с числото на членовете в 1911 и 1913 година, са изложени в I, II и III таблица.

При внимателното разглеждане на данните в тия таблици се вижда, че най-голямо намаление на синдикалните членове в сравнение с положението преди Балканската война (1912 г.) и онова преди общоевропейската война (1914 г.) е тъкмо в ония професии и градове, *дето и безработицата е най-остра*. Има обаче градове, каквито са, например Русе и Ст. Загора, в които намалението на членовете и общият упадък на движението се дължи не толкова на безработицата, колкото на *вътрешни субективни причини и на известни недъзи в ръководството*.

От друга страна, констатира се, че при общото намале-

СЪСТАВЪТ НА ПРОФЕСИОНАЛНИТЕ СЪЮЗИ — 1914 г.

№ по ред	Съюзи	Членове в края на 1914 г.	Пол		Семейно положение		Народност		Възраст			Образование				
			Работници	Работнички	Женени	Неженени	Българи	От друга народност	До 20 г.	От 20 до 30 г.	От 30 г. нагоре	Неграмотни	Първоначално	Програма-знайко	Средно	Професионално
1	Транспортният	1009	985	24	412	597	963	46	72	591	346	63	177	584	98	87
2	Фабричният	416	378	38	149	267	310	106	83	181	152	73	287	56	—	—
3	Металороботническият	370	368	2	119	251	344	26	129	164	77	11	275	74	—	10
4	Шивашкият	408	373	35	37	371	373	35	102	291	15	5	293	97	2	11
5	Дърводелският	369	367	2	52	317	343	26	152	182	35	—	180	148	1	40
6	На търговските служещи	340	329	11	48	292	221	119	111	198	31	—	60	234	19	27
7	Печатарският	157	134	23	36	121	141	16	35	93	29	—	34	123	—	—
8	Кожаро-обущарският	443	440	3	104	339	407	36	131	228	84	8	348	82	—	5
9	Текстилният	458	341	117	197	261	281	177	143	206	109	75	370	11	—	2
10	Тютюноработническият	255	151	104	95	160	213	42	57	130	68	25	212	18	—	—
11	Рудничарският	138	138	—	120	18	118	20	—	62	76	14	101	23	—	—
12	Строителният	115	115	—	53	62	101	14	31	46	38	23	67	25	—	—
13	Бръснарският	25	24	1	25	—	25	—	5	20	—	—	3	22	—	—

№ по ред	Съюзи	1907		1908		1909		1910		1911		1912 31 август		1913 31 декем.		1914 31 декем.		1915 30 юни	
		Секции	Членове	Секции	Членове	Секции	Членове	Секции	Членове	Секции	Членове								
1	Транспортният	11	177	16	399	25	682	34	929	29	1095	34	1345	28	1056	25	1009	29	1012
2	Фабричният	26	575	16	678	18	680	29	768	25	800	32	1225	14	471	17	416	17	512
3	Металороботническият	4	91	9	225	10	302	13	450	15	604	15	867	14	485	14	370	15	388
4	Шивашкият	14	261	16	356	25	398	28	562	29	605	38	723	30	533	16	408	19	434
5	Дърводелският	1	23	13	216	16	228	18	328	19	493	22	708	17	385	13	369	15	383
6	На търговските служещи	4	49	5	86	6	125	11	246	11	423	16	565	9	346	11	340	11	391
7	Печатарският	5	140	5	101	6	143	11	247	5	248	8	241	4	197	4	157	4	157
8	Кожаро-обущарският	12	201	22	498	21	524	33	797	29	812	38	903	31	786	17	443	17	447
9	Текстилният	2	358	5	235	6	177	5	131	7	274	11	514	8	290	5	458	6	386
10	Тютюноработническият	2	70	6	275	8	382	11	557	7	414	10	615	9	312	6	255	6	688
11	Рудничарският	2	139	7	355	8	379	14	391	8	397	6	502	4	205	3	138	2	160
12	Строителният	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	22	5	115	4	82	—
13	Бръснарският	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	25	1	31	—
	Всичко	83	2084	121	3424	149	4020	207	5406	184	6165	235	8460	169	5088	137	4503	146	5071

ние на членовете през периода на настоящата криза *възрастният* елемент в съюзите, както и *по-старите* членове — тия, които имат повече от една година членство, са претърпели процентно много по-слабо намаление.

Забележително е, че числото на работничките, въпреки общите причини за численото намаление в професионалните съюзи, е *увеличено* и абсолютно, и относително в сравнение с миналите години — факт, за който има да се благодари главно на дейността на *женските социалдемократически групи*.

Числото на организираните работнички през различни години от основаването на Синдикалния съюз досега е било:

	Работнички	Общо число на членовете
1904	7	1 500
1905	56	1 380
1906	109	1 689
1907	97	2 084
1908	194	3 424
1909	202	4 020
1910	340	5 406
1911	227	6 165
1912	280	8 460
1913	276	5 088
1914	360	4 503
1915	340	5 071

Както ясно показват горните данни, числото на работничките през отчетния период е *по-голямо* от всяка друга година, макар и общото число на синдикалните членове да е значително по-малко в сравнение например с 1912 г. преди Балканската война.

Заслужава да се отбележи обстоятелството, че през първото полугодие на 1915 г. ние успяхме вече да турим основите на известни професионални организации и *новите земи** въпреки изключителния военно-полицейски

* Отнася се за териториите, които България получава по силата на Цариградския мирен договор 1913 г. (Ред.)

№ по ред	ГРАДОВЕ	Транспортни													Всичко	Число на чифи 20. III, 1911	Число на чифи 31. XII, 1911	Число на чифи 31. XII, 1911
		Транспортни	Фабричният	Металургията	Шивачият	Дърводелския	Търговско-сл.	Печатарския	Кожеаро-обуш.	Текстилният	Тютюноар.	Рудникарския	Строителният	Въздушен				
1	Айтос	—	8	2	—	6	—	—	—	—	—	—	—	—	16	35	21	16
2	Асеново	10	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	10	9	9	—
3	Бургас	48	47	19	28	2	50	—	15	—	—	25	4	238	381	252	368	
4	Берковица	—	2	18	—	18	2	2	—	—	—	—	1	43	79	64	49	
5	Борисовград	—	—	—	—	—	—	—	8	—	—	—	—	8	—	—	25	
6	Варна	98	10	24	19	26	20	14	14	—	—	—	—	225	452	378	497	
7	Видин	—	9	12	2	14	15	—	48	—	—	—	17	117	178	121	133	
8	Враца	—	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	2	31	32	—	
9	Габрово	—	—	20	12	1	12	—	45	16	—	—	—	106	122	142	107	
10	Горна Оряховица	32	12	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	44	15	14	43	
11	Горна Джумая	11	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	11	7	10	—	
12	Гюмюрджина	29	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	30	9	2	—	
13	Гебедже	—	70	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	70	88	50	—	
14	Дупница	—	4	1	10	27	6	5	15	—	43	—	—	111	106	82	102	
15	Долна Баня	—	—	—	—	7	—	—	—	—	—	—	—	7	—	—	—	
16	Ески Джумая	—	—	—	3	—	—	1	—	—	—	—	—	4	10	9	—	
17	Кюстендил	—	—	2	8	4	—	3	12	—	14	1	—	44	67	41	30	
18	Котел	—	—	—	—	25	—	—	—	—	—	—	—	25	29	23	26	
19	Карнобат	—	—	—	—	3	—	—	—	—	—	—	—	3	21	30	5	
20	Казанлък	—	—	2	—	4	3	1	2	3	1	—	1	17	13	5	10	
21	Кочериново	—	—	—	—	27	—	—	—	—	—	—	—	27	32	16	—	
22	Лом	10	11	11	7	1	—	—	17	—	—	—	6	68	118	104	80	
23	Ловеч	—	—	—	—	—	—	—	9	—	—	—	—	9	14	16	30	
24	Мездра	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	12	10	—	
25	Нова Загора	8	—	—	—	—	—	3	—	—	—	—	—	11	24	18	35	
26	Пловдив	119	60	19	40	42	36	1	37	83	124	—	21	582	610	529	648	
27	Плевен	29	—	35	52	29	41	27	48	—	—	19	—	280	422	366	299	
28	Панагюрище	—	1	3	—	—	—	—	4	57	—	—	—	65	114	23	—	
29	Попово	9	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	9	12	2	23	
30	Провадия	14	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	14	11	—	—	
31	Перник	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	53	—	53	174	157	102	
32	Радомир	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
33	Русе	26	5	31	43	25	20	19	13	—	—	—	—	200	523	382	456	
34	Рида	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	8	10	—	
35	Роман	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	20	22	—	
36	Разград	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	7	9	15	
37	Светия	301	42	88	66	58	64	67	25	—	4	27	14	756	1056	853	1065	
38	Смърков	—	45	1	16	16	—	2	38	82	24	—	—	224	178	132	95	
39	Стара Загора	26	8	15	23	5	10	—	—	9	—	—	—	96	126	109	121	
40	Сливен	11	32	21	26	—	21	3	16	217	—	—	19	369	451	339	248	
41	Свищов	8	8	1	4	—	1	2	3	—	—	—	—	27	82	47	28	
42	Станимака	—	—	—	10	—	—	—	—	—	—	—	—	10	37	23	75	
43	Севлиево	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	13	—	27	
44	Саранбей	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	8	7	12	
45	Стралджа	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	33	24	—	
46	Троян	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1	28	12	50	
47	Търново	—	1	1	10	2	2	—	—	—	—	—	1	17	15	2	40	
48	Т. Пазарджик	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	8	
49	Т. Сеймен	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	14	
50	Хасково	—	—	—	—	6	—	3	—	—	40	—	—	49	76	71	132	
51	Харманлий	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	13	12	34	
52	Цариброд	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	10	
53	Царева ливада	9	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	9	16	13	—	
54	Черпан	—	15	—	—	—	1	—	18	—	—	—	—	44	75	69	24	
55	Червен бряг	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	26	29	35	
56	Шумен	14	—	20	19	16	—	3	10	—	—	—	—	82	132	84	85	
57	Ямбол	22	25	21	—	—	26	—	39	—	—	—	—	133	268	200	164	
58	Фердинанд	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	7	
59	Оряхово	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	17	
60	Бяла	4	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	5	—	—	—	
61	В. Дол	13	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	13	—	—	—	
62	Ихтиман	9	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	9	—	—	—	
63	Морава	17	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	17	—	—	—	
64	Петрич	9	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	9	—	—	—	
66	Половци	8	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	8	12	3	—	
66	Разни	108	—	1	2	—	—	—	1	—	—	55	2	169	113	99	790	

Всичко 1 009 416 370 408 369 340 157 143 458 255 138 115 25 4503 6563 5088 6165

режим, който господствува в тоя край. Извън три секции на Транспортния съюз — в Ксанти, Гюмюрджина и Дедемич, образувана е общарска секция в Ксанти и келнеро-товарско дружество в Дедеагач. Някои от другите наши професионални съюзи имат там отделни членове, които се стараят да подготвят условията за образуването на респективни секции.

С организацията на ксантийските тютюноработници — дружество «Защита»⁶³, нашият Тютюноработнически съюз се намира в най-приятелски отношения и когато се засягат общите интереси на тютюноработниците от стара и нова България, без особени мъчнотии се координират усилията и акциите на двете тютюноработнически организации, създавайки с това все по-голяма близост и взаимност между многохилядната маса тютюноработници отсам и отатък Родопите.

III. ДЕЙНОСТ

1. *Обща организационна, агитационна и просветителна дейност*

Следните данни изразяват накратко общата организационна, агитационна и просветителна дейност на професионалните съюзи през 1914 г.:

Заседания на централните настоятелства — 313 (1911 г. — 321, 1912—1913 — 387);

Заседания на местните настоятелства — 3385 (1911 — 4143, 1912—1913 — 4671);

Конференции с бирници, доверени лица и с работници от отделни предприятия — 2334 (1911 — 211, 1912—1913 — 1117);

Секционни събрания — 3008 (1911 — 3037, 1912—1913 — 4349);

Публични събрания — 221 (1911 — 258, 1912—1913 — 113);

Издадени хвърчащи листове — 98, пръснати в 45 000 кт. (1911 — 125 в 44 290 екз., 1912—1913 — 64 в 29 056 кт.);

Ревизии на контролните комисии — 978.

Посочените заседания, събрания, конференции и пр. по съюзи се разпределят така:

	Заседания на централите	Заседания на м. н.-ва	Секционни събрания	Конференции	Публични събрания	Ревизии
Транспортният	35	467	408	506	60	110
Фабричният	27	296	229	232	—	121
Металороботническият	43	313	310	165	5	86
Шивашкият	28	471	442	263	10	104
Дърводелският	32	378	337	256	—	85
На търговските служещи	22	325	276	175	32	90
Печатарският	35	141	121	48	5	32
Кожаро-обущарският	35	535	483	533	59	144
Текстилният	23	514	80	14	4	110
Тютюноработническият	14	124	130	28	32	13
Рудничарският	8	43	31	25	10	16
Строителният	6	148	126	89	2	59
Бръснарският	5	30	35	—	2	8
	313	3 385	3 008	2 334	221	978

Точни сведения за числото на абонатите на «Работнически вестник» и «Ново време» централите на професионалните съюзи не дават. Според приблизителни изчисления обаче може да се заключи, че в края на 1914 г. абонатите на «Работнически вестник» са били над 2000, а абонатите на «Ново време» — около 300.

В началото на 1914 г. почти всички професионални съюзи бяха вече започнали наново да издават редовно своите професионални органи. След настъпването на кризата това се оказва невъзможно — от една страна, поради необходимостта да се ограничат разходите, за да се резервират възможно повече средства за подпомагане на безработните, и, от друга страна, поради голямото посъщаване на печата. Продължиха редовното издаване на своите професионални органи само Транспортният и Текстилният

съюзи — «Железничар» и «Телеграфопощенски вестник», които излизат двуседмично, и «Текстилен работник», издаван веднъж в месеца. Професионалните органи на другите съюзи излизат в намален формат само от време на време.

Общата дейност на професионалните съюзи, имайки предвид изключителните условия на второто полугодие на 1914 г., може да се смята за сравнително добра. Големият брой на заседанията на местните настоятелства и особено на свиканите конференции говори ясно за една доста интензивна *организационна* дейност, предизвикана от необходимостта да се реагира срещу пакостното влияние на кризата върху вътрешния живот на професионалните организации.

Тежкото положение, което преживяваме обаче, изисква *много по-голямо напрежение и планомерност* в тази насока, толкова повече, когато публичната дейност е сериозно възпрепятствувана от съществуващите условия.

Трябва да се отбележи, че не навсякъде нашите организации можаха бързо да се приспособят към създадените от кризата и военното положение условия и вследствие на това те бидоха чувствително разслабени.

В тия места, дето постоянно се работи сравнително *методично и упорито*, влиянието на кризата и изключителното положение най-малка вреда причиниха. Това може да се каже особено за София, Пловдив, Плевен, Сливница и Бургас.

Просветителната работа в съюзите е слаба и съвсем незадоволителна. Направеното през отчетния период в това отношение е толкова по-незадоволително, като се има предвид обстоятелството, че тъкмо поради развитието на всички съдбоносни исторически събития една наложителна необходимост е синдикалните членове да бъдат напълно просветени, да имат високо и ясно социалистическо съзнание, да схващат напълно правилно своите класови интереси и задачи, нещо, което може да се постигне само чрез една постоянна и добре организирана *социалистическа просвета* и чрез най-широкото проникване в редовете на организираните работници на *социалистическия начин*, преди всичко «Работнически вестник» и «Ново време».

2. Агитационната синдикална акция

За засилването и вътрешното стабилизиране на професионалните съюзи биде предприета през месец юни 1915 г. една специална агитационна акция. С изключение на няколко места само през този агитационен период другите навсякъде проявиха похвална енергия. Резултатите от тая акция, изобщо взето, са доста задоволителни. Извън няколкостотин новоспечелени членове и нови абонати на «Работнически вестник» ние твърде много добихме през агитационния месец за вътрешното стабилизиране на съюзите и преди всичко за редовното изпълнение от страна на синдикалните членове и техните членски задължения. Никога редовността не е била тъй голяма както сега, въпреки съществуващата криза, безработица и скъпостотия. Докато в нормално време по-рано синдикалните членове, които закъсняваха с изплащане своите седмични членски вноски, съставляваха средно между 20 и 25%, днес те не надминават 10% и има тенденция този процент още повече да се намали.

Благотворните резултати от агитационната синдикална акция дават възможност на професионалните съюзи и занаятчиите да реагират срещу тежките удари на кризата.

3. Централите

С изключение на рудничарската⁶⁴, строителната и бръснарската централи другите централни настоятелства през отчетния период редовно са функционирали. И за първите три централи са взети необходимите мерки да се преодолеят големите препятствия, които срещат те, и да се осигури редовното им функциониране. Най-добре изпълняват своите задачи централите на Транспортния, Кожаро-обущарския⁶⁵, Текстилният и Фабричният⁶⁶ съюзи, които имат *постоянни* секретари.

За улеснение работата на централата на търговските служещи⁶⁷, функционерите на която поради специални причини, свързани с условията на професията им, често се променяха, през второто полугодие на 1915 г. биде възложено на секретаря на Фабричния съюз да води и

и своята секретарска работа. Тая комбинация даде добри резултати и сега централата на търговските служещи е избавена от предишните нередовности и опущения при изпълнението на своите длъжности.

От нашите централи днес се изисква *усърдна, неуморна и планомерна работа*, и то толкова повече, колкото постоими трудности създава днешното положение. Тям предстои да се издигнат окончателно до положението на *действителни* ръководители на своите съюзи, намирайки се в постоянни сношения със секциите, следейки внимателно тяхната длъжност и оказвайки им навреме необходимото съдействие.

4. Местните работнически съвети

Този важен институт в нашето движение продължава да стои зле. Местни работнически съвети през отчетния период е имало само в 17 града: София, Варна, Русе, Пловдив, Плевен, Сливен, Бургас, Габрово, Ст. Загора, Момбол, Шумен, Хасково, Лом, Видин, Самоков, Дупница и Кюстендил. Би трябвало обаче да бъдат конституирани местни работнически съвети във всички места, дето има професионални организации, а такива места са повече от 100. Но и от тия 17 местни работнически съвети само софийският, пловдивският, плевенският, варненският, сливенският, бургаският и самоковският са сравнително редовно функционирали през всичкото време на отчетния период. Останалите местни работнически съвети слабо и нередовно действуват.

Между това местните работнически съвети, като *съединителни звена* между синдикалното и партийно движение във всяка отделна местност, като *обединители* на местните професионални организации в едно *цяло* и като *помагачи* в трудната работа на Синдикалния комитет и професионалните централи, има да изпълнят една извънредно важна роля в работническото движение в нормално време и особено в изключителни моменти като сегашния. Най-малкото даже занемаряване на тая роля се отразява пакостно и върху двете крила на нашето движение — върху партията и синдикатите.

Доколкото това е вярно показва и фактът, че сравнител-

но по-големи успехи на движението през настоящата кризисна констатираме тъкмо в ония градове, дето и местните работнически съвети редовно функционират и усърдно изпълняват своите задачи.

5. Фондовете «Синдикална самопомощ»

При някои от местните работнически съвети съществуват фондове «Синдикална самопомощ», целта на които е да дадат на синдикалните членове, с общите средства на професионалните организации в местността, *една специална медицинска помощ и адвокатска защита.*

Такива фондове през 1914 г. е имало *седем* в градовете София, Пловдив, Русе, Варна, Плевен, Бургас и Стара Загора. Общият приход на тия фондове през 1914 г. е *5255,68 лв.*, а разходът за медицинска помощ (хonorар на лекари и лекарства) и адвокатска защита — *3966,46 лв.* Наличността от 619,77 лв. в началото се е възкачила на *1908 лв.* в края на 1914 г.

Навсякъде социалдемократическите окръжни и общински съветници са настоявали при гласуването на бюджетите да се предвижда и субсидия за фондовете «Синдикална самопомощ». Тия постъпки досега са имали известен успех само в Русе и Пловдив.

Фондът «Синдикална самопомощ» в Русе е получил 1000 лв. субсидия от общината, а пловдивският фонд 200 лв. от окръжната постоянна комисия.

Имайки предвид голямата полза, която тия фондове принасят на нашето движение, което се потвърждава от досегашното неколкогодишно тяхно съществуване, предстои да се консолидират и развият сега съществуващите фондове и да се образуват такива във всички по-големи градове, за да се направи впоследствие възможно тяхното *централизиране* в една обща спомагателна организация при Синдикалния съюз, която ще бъде в състояние по-добре да организира медицинската помощ и адвокатската защита за организираните работници в цялата страна и като освободи от тая грижа професионалните съюзи, ще улесни значително изпълнението на техните специални задачи като *боеви организации.*

6. Безработицата

От настъпването на кризата — ето вече цяла година — както общият синдикален съюз, така и отделните професионални съюзи полагат най-големи грижи за възможното ограничение на безработицата и облекчение участието на безработните.

Общият синдикален съюз най-широко подкрепи акцията на нашата парламентарна група в Народното събрание, насочена да застави държавата да предприеме необходимите мерки за ограничение растящата безработица и да даде материални помощи на безработните, за които работата не може да се намери.

Нашите организации също подкрепиха енергично попитките на социалдемократическите общински съветници да заставят общините да изпълнят своите задачи към безработните. И благодарение борбата на социалдемократическите представители в общинските съвети можах да се постигнат известни успехи в това отношение. Така в Русе и Плевен се образуваха бюра за безработни, в управлението на които имат доминиращо влияние работническите организации. Плевенската община отпусна кредити за подпомагане на безработните, раздавани от специална комисия с участието на представители на работническите организации, а Софийската община предвидя в бюджета си за 1915 г. една сума от 2000 лева, *помощ за безработните членове* на работническите професионални организации, и с това се тури и у нас началото на тъй наречената *Гандска система* на подпомагане безработните — *чрез субсидиране на работническите синдикати*.

Извън това заедно с представителите на партията в парламента и общините Общият синдикален съюз действуваше и точното прилагане на работническите закони — Закона за женския и детския труд и Закона за неделната и празнична почивка, чрез което по косвен път би се постигнало известно намаление на безработицата.

Когато Министерството на труда се опита да суспендира правата на комитетите на труда и *специално на работническите представители*, за да направи съвършено невъзможно прилагането на Закона за женския и детския труд, Синдикалният комитет на два пъти протестира в

министерството* и в споразумение с работническите представители нареди да се продължат ревизиите досежно прилагането на закона, като не се зачита *противозаконното* разпореждане на министерството за разтурянето комитетите на труда.

От своя страна професионалните съюзи се противопоставяха на всеки опит на господарите да продължават работното време, да прибъгват към извънредна, неделна и празнична работа, стараяйки се по тоя начин да предотвратяват по-нататъшното увеличение на безработицата.

7. Фондът за безработните

Имайки предвид, че при продължителната и масова безработица професионалните съюзи, макар и да дават намалени помощи, не ще успеят да подпомогнат с ограничените си средства всички безработни членове, Синдикалният комитет взе инициативата за образуването при Общия синдикален съюз един специален фонд за безработните. Откритата през август 1914 г. подписка за тая цел се посрещна във всички наши среди много съчувствено.

До края на 1914 г. във фонда за безработните постъпиха 4432,29 лв., а в края на юни 1915 година общите постъпления във фонда достигнаха сумата — 7293,12 лв.

От 1 февруари 1915 г. се започна отпускане помощи на безработните членове от фонда. За да може да се разшири подпомагането и да засегне то възможно по-голям брой безработни членове, разреши се подпомагането от фонда на ония членове на професионалните съюзи, които не са изплатили 52 седмични вноски и следователно не могат да получат помощ от своите съюзи. За същата цел се допусна и подпомагането на безработните членове, които са изтеглили редовната си помощ от своите съюзи, ако продължават след това да бъдат без работа.

От 1 февруари до 30 юни 1915 г. са подпомогнати от фонда 239 безработни членове с обща сума 1514,60.

* Вж настоящия том, с. 46—47. (Ред.)

Разпределят се по съюзи така:

	Членове	Сума
Кожаро-обущарският	31	212,—
Дърводелският	34	197,60
Фабричният	28	185,—
Транспортният	26	177,—
Шивашкият	26	162,—
Мегалороботническият	24	159,—
Текстилният	25	114,—
Печатарският	15	110,—
На търговските служещи	13	74,—
Вудничарският	3	35,—
Строителният	4	29,—
Партийни организации	9	55,—
Организации на държ. служители	1	5,—
	239	1 514,60

В знак на солидарност със сръбския пролетариат, който се намира в още по-тежко положение от нас, Синдикалният комитет и професионалните централи отпуснаха от фонда и една скромна помощ от 263 лв. за подпомагане бедстващите членове на Синдикалния съюз в Сърбия⁶⁸.

Общият приход на фонда до 30 юни 1915 г. е 7293,12 лв.; общият разход е 1896,45 лв.; остава чиста наличност — 5396,67 лева.

Фондът за безработните благодарение на голямата пожертвувателност на партийните и синдикални другари и на съчувствениците на социализма продължава все повече да се попълня и през целия период на днешната тежка криза той ще представлява една сигурна резерва за професионалните съюзи извън техните собствени средства при подпомагането на безработните им членове.

Служейки за *посредник* между другарите, които са на работа, нелишени от средства за съществуване, и безработните и бедстващи поради кризата работници; улеснявайки *първите* да се грижат със своите пожертвувания

за облекчение тежката участ на *вторите* — фондът за безработните се превърна в един *фонд на класовата пролетарска солидарност*.

IV. ФИНАНСИ

1. Общото финансово състояние на професионалните съюзи

Необходимите подробни сведения за приходите, разходите и наличността на професионалните съюзи през 1914 г. са изложени в табл. IV.

Както се вижда от таблица V, в която са посочени приходите и разходите на съюзите поотделно за *първото* и *второто* полугодие на 1914 г., влиянието на кризата силно се е отразило върху нашите финанси. Така, докато общият приход през първото полугодие е 45 459,76 лв., през второто полугодие е само 28 903,40 лв. Но най-доброто мерило в това отношение са постъпленията от редовни членски вноски. През първото полугодие са постъпили от членски вноски 31 125,13 лв., а през второто полугодие — 20 939,31 лв. Помощи за безработни пък са дадени през първото полугодие 2020,78 лв., а през второто полугодие 3845,05 лв. (и то при намален размер на устанovenите помощи близо с 50%).

Сравнена 1914 г. с миналите години (виж таблица VI), във финансово отношение, въпреки кризата през второто полугодие, тя стои добре. Общият приход през 1914 г. е 78 795,54 лв., докато през 1912—1913 г. (двете заедно) е 71 250,28 лв., а през 1911 г. — 69 718,39 лв. Приходът само от членски вноски през 1914 г. при наличността на 910 безработни членове, констатирани от анкетата през октомври същата година, които не са плащали членски вноски е 52 064,44 лв., а през 1912—1913 г. — 55 021,55 лв., и през 1911 г. (напълно нормална година и с повече силни членове) — 51 364,32 лв.

Общата наличност на професионалните съюзи въпреки влиянието на кризата се е увеличила през 1914 година от 31 883,06 лв. на 37 580,72 лв., а заедно с фонда за безработните — на 42 013,01 лв.

Това е едно бляскаво доказателство за по-големия *фин*

ПРИХОД

СЪЮЗИ	Вписани вноски	Членски вноски										Членски книжки	Професионални ор-гани			
		Обикновени		По резервния фонд Защита и борба		По фондовете за синдикална са-МОПОМОЩ		Извънредни		Всичко						
1 Транспортният	386	—	12 038	25	159	40	142	35	—	—	12 340	—	41	80	7 994	15
2 Фабричният	219	—	4 300	55	87	50	165	—	—	—	4 553	05	6	—	125	65
3 Металороботническият	142	10	4 097	36	77	30	195	70	48	—	4 418	36	16	20	269	20
Шивашкият	175	—	4 495	31	76	70	258	25	31	70	4 861	96	43	70	295	95
Дърводелският	115	55	4 256	80	49	50	81	25	22	80	4 410	35	22	35	286	12
На търговските служещи	135	90	4 768	22	59	60	218	50	13	95	5 060	27	18	10	539	60
Печатарският*	1	80	2 507	10	39	—	84	35	—	—	2 630	45	19	20	74	65
Кожаро-обущарският	131	20	4 450	85	38	—	187	05	6	90	4 682	80	20	70	295	80
Текстилният	269	—	4 142	—	73	50	17	55	44	55	4 277	60	1	40	243	10
Тютюнороботническият	44	70	2 289	15	10	70	236	40	200	20	2 736	45	5	10	40	25
Рудничарският	29	50	705	—	6	40	10	75	30	—	752	15	7	20	—	—
Строителният	72	90	969	85	25	—	56	—	—	—	1 050	95	1	70	—	—
Бръснарският	14	50	287	65	2	50	—	—	—	—	290	15	—	—	—	—
<i>Всичко . . .</i>	<i>1 737</i>	<i>15</i>	<i>49 308</i>	<i>09</i>	<i>705</i>	<i>10</i>	<i>1 653</i>	<i>15</i>	<i>398</i>	<i>10</i>	<i>52 064</i>	<i>44</i>	<i>203</i>	<i>45</i>	<i>10 164</i>	<i>47</i>
По фонда за безработни при ОРСС	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
<i>А всичко . . .</i>	<i>1 737</i>	<i>15</i>	<i>49 308</i>	<i>09</i>	<i>705</i>	<i>10</i>	<i>1 653</i>	<i>15</i>	<i>398</i>	<i>10</i>	<i>52 064</i>	<i>44</i>	<i>203</i>	<i>45</i>	<i>10 164</i>	<i>47</i>

* Вписан внос в Печатарския съюз не се събира по решението на конгреса му.

ФИНАНСОВОТО СЪСТОЯНИЕ НА

Волни помощи		Вечерни работи и пр.		Лихви		Случайни		Всичко през 1914 г.		Наличност от 1913 г.		А всичко		№ по ред	СЪЮЗИ
3 025	35	—	—	—	—	436	95	24 224	25	6 465	92	30 690	17		
—	—	—	—	208	49	70	90	5 183	09	3 826	11	9 009	20	2	Фабричният
73	70	—	—	58	55	87	95	5 066	06	2 043	49	7 109	55	3	Металороботническият
23	15	—	—	95	85	30	—	5 525	61	2 057	31	7 582	92	4	Шивашкият
4 022	70	—	—	193	50	243	80	9 294	37	2 860	44	12 154	81	5	Дърводелският
223	35	—	—	320	30	—	—	6 297	52	4 694	20	10 991	72	6	На търговските служещи
21	40	—	—	—	—	—	—	2 747	50	1 805	47	4 552	97	7	Печатарският
153	10	—	—	—	—	200	55	5 484	15	3 549	86	9 034	01	8	Обущарският
56	—	—	—	—	—	—	—	4 847	10	2 413	30	7 260	40	9	Текстилният
333	70	78	75	—	—	96	70	3 335	65	1 665	32	5 000	97	10	Тютюноработническият
82	20	—	—	—	—	2	75	873	80	451	64	1 325	44	11	Рудничарският
15	75	—	—	—	—	8	75	1 149	95	50	—	1 199	95	12	Строителният
29	55	—	—	—	—	—	—	334	20	—	—	334	20	13	Бръснарският
8 059	95	78	75	876	69	1 178	35	74 363	25	31 883	06	106 246	31		Всичко . . .
4 432	29	—	—	—	—	—	—	4 432	29	—	—	4 432	29		По фонда за безработни
12 492	24	78	75	876	69	1 178	35	78 795	54	31 883	06	110 678	60		

СТО СЪСТОЯНИЕ НА ПРОФЕСИОНАЛНИТЕ СЪЮЗИ ПРЕЗ 1914 ГОДИНА

Д.Ю.З.И.	Помощи за										Всичко	Стачки и локаут	Агитация	Професионални органи	Канцеларски и наем	Заплати и хонорари на служещи	Печатни издания	Конгресни разноски	Внесени в Синдикалния съюз	Внесени в Интернационала и др. интернац. разноски	Внесени по фонда Синд. самопомощ	Внесени по резервен фонд Защита и борба	Инвентар																
	Безработни	Болни	Пътници	Войници	Пострадали	Смъртни случаи	Безработни	Болни	Пътници	Войници																													
Дансбургският	240	95	188	—	—	16	—	35	—	151	30	631	25	3,894	50	767	60	8,587	50	1,764	35	2,160	—	581	25	705	80	1,386	—	214	50	142	65	165	—	146	80		
Борниният	753	80	111	60	87	60	25	—	23	30	29	80	1,031	10	114	—	271	46	438	50	655	75	630	—	416	30	622	90	57	30	—	163	80	214	50	—	—	—	
Естадоаботинският	633	80	117	—	149	95	126	20	2	50	9	—	1,038	45	331	60	201	90	507	06	1,036	90	350	—	294	45	967	90	65	50	—	205	75	76	80	—	—	—	
Ивашкият	513	60	174	10	34	—	113	50	—	—	81	—	916	20	97	85	160	90	547	50	985	45	443	45	40	25	723	10	145	65	57	55	281	95	34	05	3	2	—
Вародекият	736	35	134	90	112	50	55	20	5	50	30	—	1,073	45	3,164	—	354	25	584	85	728	02	261	—	162	80	667	90	424	55	30	—	98	50	102	80	110	2	—
Ватролевските служещи	338	50	29	20	62	50	43	45	—	—	37	60	511	25	329	75	221	15	836	55	982	50	187	50	—	—	433	20	426	55	—	242	10	128	30	—	—	—	
Чокаларският	375	05	131	25	22	50	79	60	39	80	60	—	708	20	105	50	90	80	337	60	430	60	20	—	—	—	146	—	120	10	—	96	05	38	—	—	—		
Бучарският	1,131	63	493	34	147	20	95	25	29	50	56	50	1,953	42	325	70	246	55	225	—	507	48	800	—	100	—	788	30	98	90	—	178	25	—	—	—	—		
Кожкиният	312	25	374	—	44	—	10	—	15	—	20	—	775	25	50	—	144	40	397	77	183	50	400	—	92	—	321	10	119	50	—	17	55	72	—	—	—		
Копенроботинският	606	30	76	90	32	10	54	—	65	—	10	—	844	30	947	50	300	70	50	—	344	50	—	—	70	—	110	—	457	20	101	70	199	50	—	—	—		
Удингарският	137	50	22	—	30	—	2	—	21	80	—	—	213	30	—	—	115	—	—	—	182	—	—	—	—	145	65	139	40	17	75	—	12	55	6	40	—	—	
Гонтелийн	74	10	—	—	28	20	2	—	5	—	—	—	109	30	10	—	15	80	—	—	267	93	150	—	—	203	8	50	33	10	6	50	54	90	25	—	—	—	
Рикаларският	13	—	—	—	—	—	5	—	—	—	—	—	18	—	10	—	1	50	—	—	30	30	—	—	100	—	8	—	12	40	—	—	—	—	—	—	—		
Велико	5,865	83	1,852	29	750	55	627	20	242	40	485	20	9,823	47	9,290	40	2,892	01	12,512	33	8,299	28	5,461	95	2,205	70	5,672	10	6,734	50	403	25	1,693	55	862	85	260	—	—
Фонда за безработни	5,865	83	1,852	29	750	55	627	20	242	40	485	20	9,823	47	9,290	40	2,892	01	12,512	33	8,299	28	5,461	95	2,205	70	5,672	10	6,734	50	403	25	1,693	55	862	85	260	—	—

Положила		Войници		Пострадали		Смъртни случаи		Всячко		Стачки и локаути		Агитация		Професионални органи		Канцеларски и наем		Заплати и хонорари на служаци		Печатни издания		Конгресия разноски		Внесени в Синдикалиния съюз		Внесени в Интернационала и др. интернац. разноски		Внесени по фонда Синд. самопомощ		Внесени по резервен фонд Защита и борба		Инвентар		Разни		Всичко през 1914 г.		Наличност на 31 декември 1914 г.		Всячко	
16	—	36	—	151	30	631	26	3,804	50	767	60	8,587	50	1,764	35	2,160	581	25	705	80	1,386	—	214	50	142	65	165	146	85	365	85	21,383	10	9,327	07	30,690	17				
60	25	—	23	30	29	80	1,031	10	114	—	271	46	438	50	855	75	630	416	30	622	90	547	30	—	163	80	214	50	—	213	90	5,969	51	3,079	69	9,009	20				
25	126	20	2	50	9	—	1,038	45	331	60	201	90	507	06	1,036	90	350	294	45	967	90	655	50	—	205	75	76	80	—	179	25	5,885	56	1,263	99	7,109	55				
—	113	50	—	—	81	—	916	20	97	85	160	90	547	50	985	45	443	40	25	723	10	745	65	57	55	281	95	34	05	3	129	75	5,185	90	2,416	02	7,582	92			
50	55	20	5	50	30	—	1,073	45	3,164	—	354	25	584	85	728	02	261	162	80	697	90	424	55	20	98	50	102	80	110	25	353	35	8,285	72	3,919	09	12,154	81			
10	43	45	—	—	37	60	511	25	329	75	221	15	836	55	982	50	187	—	433	20	326	55	—	242	10	128	30	—	82	45	4,481	30	6,510	42	10,991	72					
10	79	60	39	80	60	—	708	20	105	50	90	80	337	80	430	60	20	—	146	—	120	10	—	96	05	38	—	—	102	15	2,245	—	2,237	97	4,552	97					
20	95	25	29	50	56	50	1,953	42	325	70	246	55	225	—	507	48	860	100	—	788	30	498	50	—	178	25	—	—	220	80	5,914	40	3,129	61	9,034	01					
10	—	15	—	—	20	—	775	25	50	—	144	40	397	77	183	50	400	92	—	321	10	719	50	—	17	53	72	—	—	208	55	3,181	62	3,878	78	7,260	40				
10	54	—	05	—	10	—	844	30	947	50	—	—	50	—	344	50	—	70	—	110	—	257	20	101	70	199	50	—	—	457	15	3,492	55	1,318	42	5,000	97				
2	—	—	21	80	—	—	213	30	—	—	—	—	—	—	182	—	—	145	65	139	40	117	75	—	12	53	6	40	—	219	—	1,51	05	174	39	1,325	44				
20	2	—	5	—	—	—	109	30	10	—	15	80	—	—	267	03	150	203	—	8	50	133	10	6	50	54	90	25	—	64	65	1,048	68	1,01	27	1,199	95				
5	—	—	—	—	—	—	18	—	10	—	1	50	—	—	30	30	—	100	—	8	—	12	40	—	—	—	—	—	—	—	—	50	20	154	—	334	20				
5	627	20	242	40	485	20	9,823	47	9,290	40	2,892	01	12,512	33	8,299	28	5,461	95	2,205	70	5,672	10	6,714	50	400	25	1,693	55	862	85	260	35	2,586	85	68	65	59	37,530	72	106,246	31
5	627	20	242	40	485	20	9,823	47	9,290	40	2,892	01	12,512	33	8,299	28	5,461	95	2,205	70	5,672	10	6,714	50	400	25	1,693	55	862	85	260	35	2,586	85	68	65	59	42,013	01	110,678	60

нигов стабилитет на нашите професионални съюзи, постигнат през 1914 г., в сравнение с миналото, който има толкова по-голямо значение, че е постигнат тъкмо в един момент на остра криза и масова безработица.

През *първото* полугодие на 1915 г. финансите на съюзите не са по-зле от *второто* полугодие на 1914 г. Общият членски приход през първото полугодие на 1915 г. е 29 038,88 лв. (II пол. 1914 — 28 903,49 лв.); приходът само от членски вноски е 20 832,90 лв. (II пол. 1914 — 20 939,31 лв.). Приходът за подпомагане обаче през първото полугодие на 1915 г. е 7496,70 лв., а през второто полугодие на 1914 година е 3845,05 лева.

Общата сума на помощите, дадени на безработните от обявяването на европейската война (юли 1914 г.) до 30 юни 1915 г. — 11 341,75 лв., е по-голяма от дадените помощи на безработните през 1910, 1911, 1912 и 1913 години, взети заедно, макар последните две години да включват и периода на Балканската война!

Паличността на професионалните съюзи на 30 юни 1915 г. (без фонда за безработните) е 39 958,54 лв., срещу 11 883,06 лв. в началото и 37 580,72 лв. в края на 1914 г., или увеличение с 2377,82 лв. само за I полугодие на 1915 г., прекарано в тежка криза, съпроводено със сравнително големи разходи за подпомагане на безработните и само средно 580 безработни членове и 287 войници не са платили членски вноски.

Гоя отраден факт се обяснява с постигнатото почти изцяло *редовно* внасяне на членските вноски от страна на синдикалните членове, които са на работа — редовност, която условно необходима и за в бъдеще.

2. Синдикалната централа

Финансовото състояние на синдикалната централа за 1911 г. се вижда от таблица VII. Предвидените членски вноски не можаха да постъпят поради намаление числото на плащащите членове в самите професионални съюзи. За покриване текущите си разходи и за изплащане останалите от войната задължения Синдикалният комитет прибегна към един аванс от съюзите срещу бъдещите им членски вноски.

Очевидно е, че през периода на кризата гласуваният бюджет на Синдикалния комитет не ще може да се реализира и през течение на текущата година по необходимост ще трябва да се прибегне за покриването на неговите неизбежни разноски и към други източници извън предвидените редовни приходи, които се оказват недостатъчни.

3. Резервният фонд *Защита и борба*

Както се вижда от таблица IV, в резервния фонд са постъпили за 1914 г. само 862,85 лв. Ясно е, че голямата част от синдикалните членове не са внесли определената за тоя фонд годишна вноска от 50 ст. Попълнянето на резервния фонд с волни пожертвувания днес, когато има подписка за безработните, разбира се, не е възможно. Но от това не следва, че не трябва да се внася и редовната годишна членска вноска, която е задължителна за всички членове.

Важността на тоя фонд, който е *неприкосновен* и не може да се употребява за *днешните* нужди на съюзите, а ще послужи за техните *бъдещи* големи борби, не се намалява поради специалните условия, в които сега се намираме.

Наложително е да се изостави прочее досегашното небрежно отнасяне към тоя извънредно важен за бъдещето на нашето движение резервен фонд.

4. *Чистата наличност*

На 30 юни 1915 г. нашето синдикално движение разполага със следната *чиста касова наличност*:

В касите на професионалните съюзи	39 958,54	лв.
Във фонда за безработните	5 396,67	„
Във фондовете Синд. самопомощ	1 908,99	„

Всичко: 47 264,20 лв.

В началото на отчетния период (1 януари 1914 г.) чистата наличност е била — 32 502,83 лв. (в касите на професионалните съюзи — 31 883,06 лв. и във фондовете Синдикална самопомощ — 619,77 лв.). Наличността е увели-

чена през този период — за година и половина — с 14 761,37 т., от които 5396,67 лв. съставляват чистата наличност на фонда за безработните на 30 юни 1915 г.

В горния обща наличност не влизат сумите на резервния фонд Защита и борба, за който се дава отчет само пред специална комисия, избрана от конгреса.

V. СТАЧНИТЕ БОРБИ

През 1914 г. са водени от нашите професионални съюзи 38 стачки с 1900 стачници при 30 135 изгубени дни и 9290,40 лв. разходвани суми. От тях стачки 10 са завършени с пълен успех, 12 — с частичен успех, и 16 са изгубени. По съюзи стачките се разпределят така:

	Стачки	Стачници	Изгубени дни	Пълен успех	Частичен успех	Изгубени
Транспортният	1	306	4 590	—	1	—
Металороботническият	5	43	548	1	2	2
Шивашкият	5	36	274	2	—	3
Търгоделският	3	1 111	17 675	1	1	1
Новагарският	1	9	95	—	—	1
На търговските служещи	1	2	15	—	—	1
Кожиро-обущарският	13	89	618	5	4	4
Текстилният	6	113	1 145	1	2	3
Депониороботническият	2	156	5 040	—	1	1
Рудничарският	1	35	135	—	1	—
<i>Всичко</i>	<i>38</i>	<i>1 900</i>	<i>30 135</i>	<i>10</i>	<i>12</i>	<i>16</i>

Всичките тези стачки са обявени през първото полугодие на 1914 г., преди настъпване на кризата, и са имали за главна цел да възстановяват суспендираните през времето на Балканската война подобрения в условията на труда.

От посочените 38 стачки по-значителни са стачките на

трамвайните работници в София и на дъскорезачите в Кочериново⁶⁹. И двете тия стачки след продължителни усилия и големи материални жертви се завършиха с частичен успех. Въпреки отличното държане и на едните, и на другите стачници те не можаха да добият пълен успех поради общите неблагоприятни условия за стачната борба през отчетния период.

Извън горните стачки, водени от нашите съюзи, през 1914 г. бе обявена и една стачка на тютюноработниците в Ксанти⁷⁰, ръководена от тяхното дружество «Защита», в която участваха 1200 души и целта на която бе да предотврати замисленото от господарите намаление на надниците, които са плащани в складовете до Балканската война. Нашият Тютюноработнически съюз и Синдикалният комитет оказаха възможната най-широка морална и материална подкрепа на тая стачка. По предложение на Синдикалния комитет социалдемократическата парламентарна група се застъпи за борбата на ксантийските тютюноработници и в Народното събрание*. Стачката биде завършена с успех.

Една крупна придобивка за цялото наше движение е успехът на Текстилният съюз, който благодарение на своята солидна организация и използвайки сравнително усилената работа в сливенските фабрики, можа през август 1914 г. да застави без стачка фабрикантите да подпишат един договор, с който се повишиха надниците на тъкачите от 2,20 лв. на 2,50 лв. и на макинаджиите от 2,40 лв. на 2,70 лв. минимум, както и да признаят работническата организация като постоянен представител на работниците при всички спорове между тях и фабрикантите.

През периода на днешната криза естествено не можеше да има една интензивна и успешна стачна борба. И доколкото тук-таме стачки избухват, те носят чисто отбранителен характер.

Всички усилия на професионалните съюзи днес са насочени да се предотврати по-нататъшното влошаване условията на труда, към което господарите систематически се стремят.

* Вж Димитров, Г. Съч. Т. 4, С., 1983, с. 337, 370—377 и 499. (Ред.)

VI. БАЛКАНСКАТА СОЦИАЛДЕМОКРАТИЧЕСКА ФЕДЕРАЦИЯ

Участвайки най-активно в организираните от нашата партия политически акции за запазване на мира и против сепаратизма, безработицата и военното положение, Общият синдикален съюз взе участие и във *Втората балканска социалдемократическа конференция*, състояла се на 5, 6 и 7 юли т. г. в Букурещ, като делегира за тая цел своя секретар. В състава на образуваната Балканска работнически социалдемократическа федерация влиза редом с партията и нашият Синдикален съюз, който има свой представител в Интербалканското социалдемократическо бюро.

Образуването на Балканската социалдемократическа федерация ни се поставяме в най-близки сношения със синдикалните съюзи в другите балкански страни, с които ще бъдат сключени специални синдикални конвенции за взаимност и съдействие.

VII. НАШИТЕ ИНТЕРНАЦИОНАЛНИ ВРЪЗКИ

Въпреки настъпилото крушение в Интернационала след обявяването на общоевропейската война, ние продължихме да се намираме в редовни сношения с Интернационалния синдикален секретариат.

Питоварен от сръбската синдикална централа, която имаше физическа възможност да се сношава направо с Интернационалния секретариат, Синдикалният комитет поиска от секретариата да изпрати остатъка от интернационалната помощ за сръбските работнически синдикати. В отговор на тая постъпка Интернационалният секретариат изпрати 3000 марки, които своевременно бидоха предадени на сръбските другари — на тяхната синдикална централа.

Всички наши професионални съюзи поддържат сношенията си с респективните професионални интернационални секретариати⁷¹ въпреки войната, доказвайки при всеки удобен случай необходимостта от пълното възстановяване на интернационалната пролетарска солидарност.

VIII. СИНДИКАЛНИЯТ КОМИТЕТ

За дейността на Синдикалния комитет не е необходимо специално изложение. В съществените си черти тя се съдържа в изложените дотук данни. Доста ще бъде, ако отбележим, че той е действувал винаги в пълно съгласие с Общия работнически съвет и с централите на професионалните съюзи, стараяйки се да изпълни възможно по добре своята задача на ръководител на синдикалното движение в тия критически времена.

Една дълбока празнота се откри в Синдикалния комитет с преждевременната и внезапна смърт на дългогодишния негов член *Никола Господинов* — нашия лъкъим Кольо. Той бе един от най-солидните стълбове на нашето младо още синдикално движение. *Загубата е неизмеримо голяма и непрежалима.*

От изложените в настоящия отчет подробни данни ясно изпъква жизнеспособността и издръжливостта на Общия синдикален съюз, който цяла година вече с успех преодолява грамадните трудности, създавани от съществуващата остра икономическа и политическа криза, и достойно изпълнява своите задачи в защита на работническата класа. За това има да се благодари на верните пролетарски основи, на които почива, на идеите и духа на революционния социализъм, които господствуват в неговата среда, и на пълното единство на идейните, организационни и организически връзки, съществуващи между него и Работническата социалдемократическа партия.

Стойки твърдо на същите солидни основи, вървейки смело по същия единствено правилен път, Общият синдикален съюз ще успее и занапред да преодолява трудностите и да излезе из днешната криза като феникс⁷² из огъня, неразстроен и готов с пълни сили да се впусне в новите съдбоносни революционни борби за окончателното трижество на освободителното работническо дело, които неминуемо ще настъпят след днешната катастрофална война.

София, 6 август 1915 г.

За Синдикалния комитет
Секретар-касиер: Г. Димитров

**СРАВНИТЕЛНА ТАБЛИЦА ЗА ПРИХОДИТЕ И РАЗХОДИТЕ НА ПРОФЕСИОНАЛНИТЕ СЪЮЗИ
ПРЕЗ ПЪРВОТО И ВТОРОТО ПОЛУГОДИЕ НА 1914 ГОДИНА**

СЪЮЗИ	Общ приход						Приход само от членски вноски				Общ разход						Обща сума на дадените помощи				Помощи само за безработни				
	I полугодие		II полугодие		Всичко		I полугодие		II полугодие		I полугодие		II полугодие		Всичко		I полугодие		II полугодие		I полугодие		II полугодие		
	лв.	ст.	лв.	ст.	лв.	ст.	лв.	ст.	лв.	ст.	лв.	ст.	лв.	ст.	лв.	ст.	лв.	ст.	лв.	ст.	лв.	ст.	лв.	ст.	
Транспортният	13 548	80	675	45	24	224	25	7 523	30	4 816	70	14 097	85	7 267	25	21 363	10	414	30	216	95	170	—	70	95
Фабричният	3 324	35	1 858	74	5 183	09	2 976	50	1 576	55	3 592	20	2 337	31	5 929	51	354	10	672	—	182	—	571	80	
Металобработническият	3 214	66	1 851	40	5 066	06	2 792	81	1 625	55	4 459	46	1 386	10	5 845	56	595	75	442	70	277	10	356	70	
Шивашкият	3 748	06	1 777	55	5 525	61	3 117	15	1 744	81	3 039	85	2 127	05	5 166	90	418	20	498	—	117	40	395	20	
Дърводелският	6 751	62	2 542	75	9 294	37	2 432	60	1 977	75	5 551	12	2 684	60	8 235	72	303	40	770	05	174	50	560	85	
На търговски-печатарски служещи	3 630	87	2 666	65	6 297	52	2 921	52	2 138	75	2 811	60	1 669	70	4 481	30	212	15	299	10	147	95	190	55	
Печатарският	1 612	15	1 135	35	2 747	50	1 514	75	1 115	70	1 517	50	777	50	2 295	—	317	25	390	95	199	30	175	75	
Кожаро-обушарският	3 712	65	1 771	50	5 484	15	3 011	70	1 671	10	3 353	27	2 551	12	5 904	40	968	17	985	25	399	03	732	60	
Текстилният	2 534	90	2 312	20	4 847	10	2 164	80	2 112	80	1 787	73	1 593	85	3 381	62	237	—	538	25	33	—	279	25	
Тютюнобработническият	1 964	75	1 370	90	3 335	65	1 422	55	1 313	90	1 930	85	1 751	70	3 682	55	339	30	505	—	238	90	367	40	
Рудничарският	469	75	404	05	873	30	426	55	325	60	627	05	524	—	1 151	05	34	50	178	80	34	50	103	—	
Строителният	728	75	421	20	1 149	35	642	50	408	35	510	—	538	68	1 048	68	57	10	52	20	47	10	27	—	
Бръснарският	218	45	115	75	334	20	178	40	111	75	158	40	21	80	180	20	—	—	18	—	—	—	13	—	
Всичко	45 459	76	28 903	49	74 363	25	31 125	13	20 939	31	43 434	88	25 230	70	68 665	59	4 257	22	5 572	25	2 020	78	3 845	05	

Забелжка: В общия разход за I полугодие на 1914 г. — 43 434,98 лв., влизат разходите за стачки — 9230,40 лв., за конгресите — 5672,10 лв., и една голяма част от разходите за професионалните органи. Затова именно е тъй голям общият разход за I полугодие.

Таблица VI

ОБЩОТО ФИНАНСОВО СЪСТОЯНИЕ НА ПРОФЕСИОНАЛНИТЕ СЪЮЗИ ПРЕЗ РАЗНИТЕ ГОДИНИ

№ по ред	ПРИХОД	1906 г.		1907 г.		1908 г.		1909 г. (II полугод.)		1910 г.		1911 г.		1912 и 1913 година		1914 г.	
		лв.	ст.	лв.	ст.	лв.	ст.	лв.	ст.	лв.	ст.	лв.	ст.	лв.	ст.	лв.	ст.
		1	От влисни вноски	441	—	817	—	1 503	20	1 140	—	2 708	55	2 907	50	2 825	21
2	» членски вноски	8 400	20	17 387	75	22 100	45	15 150	20	35 585	63	51 364	32	55 021	35	52 254	42
3	» членски книжки	—	—	527	65	681	50	510	—	1 202	50	1 658	78	983	9	—	—
4	» вечеринки, срещи и др.	670	40	1 132	70	1 155	32	303	—	1 386	89	963	35	137	—	—	—
5	» волни помощи	606	20	1 516	62	7 192	38	4 105	—	12 097	54	1 652	37	1 457	—	—	—
6	» професионални органи	—	—	—	—	3 562	—	4 008	95	10 337	80	9 710	17	8 744	—	—	—
7	» случайни	395	45	1 532	35	440	26	470	—	1 181	97	1 461	98	1 537	81	2 577	04
	Всичко:	10 513	25	22 814	07	36 635	11	25 687	15	64 506	88	69 718	39	71 250	28	78 795	54
	Наличност от мин. год.	3 553	75	6 827	63	12 056	81	19 285	57	20 176	12	11 082	11	18 868	35	31 883	06
	Всичко:	14 067	—	29 641	70	48 691	92	44 972	72	84 677	—	80 800	50	90 118	63	110 678	60
1	РАЗХОД																
2	За стачки	1 290	95	3 922	75	8 301	25	6 090	10	24 237	57	3 010	65	5 307	80	9 290	40
3	Помощи за безработни	1 268	65	3 193	15	4 726	45	3 290	25	3 322	62	3 674	90	3 738	79	5 865	83
4	» » болни	377	10	949	39	1 425	10	950	10	2 196	25	2 570	83	2 184	55	1 852	29
5	» » пътуващи	—	—	—	—	642	60	650	30	1 161	25	1 238	01	1 762	55	750	55
6	» » пострадали и др.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	544	36	1 471	20	1 354	80	
7	Синд. администрация**	680	25	1 439	15	3 043	99	2 020	25	9 112	35	13 841	04	17 640	10	15 966	93
8	Агитация	—	—	2 661	60	3 610	87	2 200	20	5 937	40	4 559	45	2 925	25	2 892	01
9	Профес. печат	—	—	—	—	2 981	69	4 010	—	10 439	25	10 349	27	10 948	81	12 512	33
10	Внес. в касата на С. съюз	3 165	85	4 103	80	4 048	22	3 900	25	9 400	83	7 726	87	6 918	29	7 567	35***
11	Междунар. вноски и др.	—	—	—	—	1 23	50	1 25	—	340	90	801	49	367	34	400	25
12	Внесени в м. р. с. и с. самопомощ	—	—	—	—	—	—	—	—	2 066	53	4 826	24	882	93	1 693	55
13	Конгресни	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2 539	30	2 970	35	5 672	10	
	Разни, инв. и пр.	456	57	315	05	502	68	1 560	15	1 690	05	3 425	68	2 117	61	2 847	20
	Всичко:	7 239	37	16 584	89	29 406	35	24 796	60	70 035	—	59 108	09	58 235	57	68 665	59
	Наличност в края на г.	6 827	63	12 056	81	19 285	57	20 176	12	14 642	—	21 692	41	31 883	06	42 013	01
	Всичко:	14 067	—	29 641	70	48 691	92	44 972	72	84 677	—	80 800	50	90 118	63	110 678	60

* Тук влизат и 876,69 лв. дивизи.

** Разходите до първото Синдикална администрация влизат сумите за изея от помещения и канцеларски разноски на централите и секциите в цялата страна, за разни печатни издания, за заплати и хонорари на служещи, които разходи през 1914 г. са: наем и канцеларски — 8298,28 лв., заплати и хонорари — 5461,95 лв., и печатните издания — 2205,70 лв.

*** Тук влизат 862,85 лв. за резервния фонд.

Таблица VII

**РАВНОСМЕТКА
ЗА ПРИХОДИТЕ И РАЗХОДИТЕ НА ОБЩИЯ РАБОТНИЧЕСКИ СИНДИКАЛЕН СЪЮЗ**

№ ред	ПРИХОД	Предвиден да постъпят	Постъпили	№ ред	РАЗХОД	Предвиден разход	Реализиран разход
-------	--------	-----------------------	-----------	-------	--------	------------------	-------------------

2	Помощи за безработни	1 268	65	3 193	15	4 726	45	3 290	25	3 322	62	3 674	90	3 738	79	5 865	83
3	» » болни	377	10	949	39	1 425	10	950	10	2 196	25	2 570	83	2 184	55	1 852	29
4	» » пътуващи	—	—	—	—	642	60	650	30	1 651	25	1 238	01	1 762	55	1 750	55
5	» » пострадали и др.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	544	36	1 471	20	1 354	80
6	Синд. администрация**	680	25	1 439	15	3 043	99	2 020	25	9 112	35	13 841	04	17 640	10	15 966	93
7	Агитация	—	—	2 661	60	3 610	87	2 200	20	5 937	40	4 559	45	2 925	25	2 892	01
8	Профес. печат	—	—	—	—	2 981	69	4 010	—	10 439	25	10 349	27	10 948	81	12 512	33
9	Внес. в касата на С. съюз	3 165	85	4 103	80	4 048	22	3 900	25	9 040	83	7 726	87	6 918	29	7 567	35***
10	Международ. вноски и др.	—	—	—	—	123	50	125	—	340	90	801	49	367	34	400	25
11	Внесени в м. р. с. и с. самопомощ	—	—	—	—	—	—	—	—	2 066	53	4 826	24	882	93	1 693	55
12	Конгресни	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2 539	30	2 970	35	5 672	10
13	Разни, инв. и пр.	456	57	315	05	502	68	1 560	15	1 690	05	3 425	68	2 117	61	2 847	20
	Всичко:	7 239	37	16 584	89	29 406	35	24 796	60	70 035	—	59 108	09	58 235	57	68 665	59
	Наличност в края на г.	6 827	63	12 056	81	19 285	57	20 176	12	14 642	—	21 692	41	31 883	06	42 013	01
	Всичко:	14 067	—	29 641	70	48 691	92	44 972	72	84 677	—	80 800	50	90 118	63	110 678	60

* Тук влизат и 876,69 лв. дивид.

** Разходите по перото Синдикална администрация влизат суми за изваз на помещения и канцеларски разноски на централите и секциите в цялата страна, за разни печатни издания, за заплати и хонорари на служещи, които разходи през 1914 г. са: наем и канцеларски — 8299,28 лв., заплати и хонорари — 5461,95 лв., и печатните издания — 2205,70 лв.

*** Тук влизат 862,85 лв. за резервния фонд.

РАВНОСМЕТКА
ЗА ПРИХОДИТЕ И РАЗХОДИТЕ НА ОБЩИЯ РАБОТНИЧЕСКИ СИНДИКАЛЕН СЪЮЗ

Таблица VII

№ по ред	П Р И Х О Д	Предвидено да постъпят		Постъпили		№ по ред	Р А З Х О Д	Предвиден разход		Реализиран разход	
		лева	ст.	лева	ст.			лева	ст.	лева	ст.
1	От редовни членски вноски	7 940	—	5 507	50	1	Заплата на секр.-касиера	2 760	—	1 130	—
2	» извънр. членски вноски	1 200	—	492	72	2	» » деловодителя	2 160	—	1 760	—
3	» съюзни издания и материали	150	—	77	10	3	Канц., наем, отопл. и осветл.	1 000	—	1 553	—
4	» специални вноски за погашение дълга по Пернишката стачка	600	—	505	50	4	Агитация и пропаганда	1 500	—	376	75
						5	Разни съюзни издания	150	—	439	57
5	Аванс от съюзите за бъдещи вноски	—	—	3 000	—	6	Интернационални разноски	500	—	479	30
						7	Конгресни разноски	350	—	584	60
6	От волни помощи	—	—	230	—	8	Библиотека и инвентар	366	35	88	17
7	» недобори	—	—	433	50	9	Погашение дълга по Пернишката стачка	600	—	505	50
8	По фонда за безработните	—	—	4 432	29	10	Погашение дълга към Парт. книжарница	2 000	—	2 619	80
9	Случайни	500	—	4	50	11	Субсидия на Младеч. съюз	100	—	—	—
						12	За стачката в Ксанти	—	—	300	—
						13	Помощ на постр. работници	—	—	47	30
							Всичко	11 486	35	9 883	99
	Наличност от 1913 г.	10 390	—	14 683	11		Наличн. на 31. XII. 914 г. по ф. за безработни	—	—	4 432	29
		1 097	35	1 096	35		» » » касата	—	—	1 463	18
	А всичко	11 486	35	15 779	46		А всичко	11 486	35	15 779	46

Секретар-каснер: Г. Димитров

Секретар на Контролната комисия: Ж. Димитров

2

ЗАКЛЮЧИТЕЛНИ БЕЛЕЖКИ
СЛЕД РАЗИСКВАНИЯТА
ПО ОТЧЕТА

12 август 1915 г.

В отчета има известни празноти, които в бъдеще ще се объгнат, щом самите професионални централи добре се устроят. Сведенията за резултатите от синдикалната агитационна акция отделно ще бъдат публикувани. Ще се занимаем и с въпроса за платените секретари в големите фирми. Осъществяването на тая добра мярка ще бъде възможно при нормално време. Правени са доста обиколки, но те трябва да се организират още по-добре и зачестят. Липсата на функционери е един недостатък, но той не може веднага да бъде премахнат, а постепенно, като се мъчим да подготвяме такива, по възможност постоянни. По безработицата — трябва да се поддържат постоянни връзки с безработните, като им се устройват по-чести конференции. У нас няма нито един случай на подпомагане нередовни безработни членове, защото всички наши професионални съюзи ясно схващат, че такава практика не е добра и би действувала деморализиращо в организациите. Всички направени бележки по отчета ще се вземат под внимание от нашите ръководни и отговорни инстанции и ще се направи потребното.

Няколко думи за синдикалното обединение. Нашите противници разпространяват легендата, че у нас имало едно течение в полза на организационния неутралитет и недоволство против Синдикалния комитет, задето той отхвърля решително неутралитета. Между това от всички разисквания, които станаха в конференцията по синдикалното обединение, вие виждате, че Синдикалният комитет бил упрекуван не за това, че е отхвърлил неутралитета и е

останал верен на старото наше становище, но защото се е съгласил да преговаря изобщо за обединение с организации, които фактически не съществуват, и че с това е направена на «обединените» една концесия, която те не заслужават. По въпроса за обединението в нашата среда прочее има непоколебимо единодушие. (Общ и одобрения.)

Но какво собствено извърши Синдикалният комитет със своя последен опит за обединение?

Вие казвате: в Бургас, Варна, Пловдив, Русе, Плевен, Сливен, Ямбол, Габрово, Свищов, София (освен печатарското дружество) и пр. и пр. «обединени» синдикати не съществуват, следователно и въпросът за обединение с тях не съществува.

Самият Синдикален комитет много добре знаеше това. Но той имаше предвид и обстоятелството, че макар «обединените» като *синдикална организация* в пълния смисъл на думата и да не съществуват, те обаче представляват една синдикална централа, която има известни връзки с група работници от някои професии и фирмата на която централа бива използвана за поддържане разпокъсането между работниците в тия професии. В последно време част от тия работници правиха опит да се отърват от общоделската котерия и да се сблизят с нашите организации. Ние бяхме длъжни да им протегнем нашата братска ръка и това именно сторихме както с преговорите, тъй и с формулата за обединение, която предложихме.

Намирайки се на един модерен и солиден параход и бурното море на живота, какъвто представлява социал демократическото синдикално движение, ние виждахме покрай нас една стара, разглобена, потъваща гемия с група работници — наши братя по съдба и положение. Пролетарският дълг ни диктуваше да направим последен опит за спасението им, защото и тяхната участ не може да ни бъде свършено безразлична. Това е най-доброто доказателство, че в нашата среда никой не се отнася с *презрение* към работниците от противните организации, каквото погрешно заключение е извадил др. Толедо* от

* Яко Толедо, делегат от София. (Ред.)

уногробените остри изрази от някои говоривши тук другари.

Истината нашата формула биде мълчаливо отхвърлена. «Обединистите» дезертираха позорно от делото на обединението. И тоя път в средата на «обединените» взеха връх личните амбиции и непролетарските тенденции, които устятват всеки опит за обединение.

Но затова пък сега сме свършено на чисто. На деманията с идеята за обединението се туря кръст. Това е една ценна придобивка за нашето движение и за пролетарското обединение.

И последният работник днес по-ясно от всеки друг път може да види кои поддържат разцеплението и да се убеди, че истинско обединение е възможно само върху опия изпитани основи, на които е изградено социалдемократическото синдикално движение.

Групата работници при Обединения синдикален съюз днес са поставени пред дилемата: или да бъдат с нас, с цялата Балканска социалдемократическа федерация, в борбата против капитализма и за тържеството на работническото дело, или окончателно да пропаднат като оръдия на разцепниците — разните политически карьеристи.

Върховните интереси на пролетариата налагат пълно единство в неговата организация и борба. Разцепник и предател е всеки, който спъва това единство с поддържането на каквито и да е непролетарски тенденции. (Р ъ к о н ч а с к а н и я.)

Нам остава да работим още по-усърдно и предано за безограничното засилване на социалдемократическото синдикално движение, привличайки в неговите редове многобройната неорганизирана работническа маса, бичувайки и поощаващо всяко разцепническо попълзновение, за да бъдем напълно готови за утрешните велики революционни борби на пролетариата. И с нас в тая посока ще бъдат безусловно всички работници, които искрено милеят за своето дело и не желаят да бъдат маша в ръцете на пролетарските врагове. (Б у р н и о д о б р е н и я.)

3
БЪЛГАРСКИЯТ ПРОЛЕТАРИАТ
ЗА БРАИЛСКИТЕ
СТАЧНИЦИ*73

12 август 1915 г.**

Синдикалната конференция от името на българския организиран пролетариат изпраща своите най-горещи поздрави към работниците от Браила, борещи се против безсрамната експлоатация на капитализма, изразява дълбоките си симпатии към жертвите на борбата и пожелава пълна победа.

Секретар на Българския синдикален съюз:

Г. Димитров

*В. «Работнически вестник»
№ 105, 14 август 1915 г.*

*Печата се по текста
на в. «Работнически вестник»*

* Поздравителна телеграма до] стачкуващите пристанищни работници в Браила. Публикувана е и на румънски език в «Lupta zilnică», 18 август 1915 г. (Ред.)

** Дата на заседанието на конференцията, на което е гласувана телеграмата. (Ред.)

XXI КОНГРЕС
НА
БРСДП(т.с.)⁷⁴

9 и 11 август 1915 г.

1
 ОТЧЕТ ВЪРХУ ДЕЙНОСТТА
 НА ПАРЛАМЕНТАРНАТА ГРУПА
 НА БРСДП (т. с.)

9 август 1915 г.

Върху дейността на нашата парламентарна група доминира секретарят ѝ *Георги Димитров*. Той изтъква първичния числения състав на всяка група в Народното събрание.

Извънредната сесия през миналото лято трябваше да се занимае с два крупни въпроса, разглеждането на които се дължи немалко на борбата на нашата партия. Това бе: 1. Въпросът за *амнистията* на провинените през време на войната⁷⁵, и 2. Въпросът за *парламентарната анкета* за издирване виновниците за катастрофата⁷⁶. По двата въпроса ние внесохме законодателни предложения, които обаче не се приеха: даде се ограничена, а не пълна, както искахме ние, амнистия, учреди се ограничена анкета, а не такава, която да се простира и върху миналите режими, както предлагаме ние.

Б о р б а т а о к о л о
 500-м и л и о н н и я з а е м ⁷⁷

Либералното правителство сключи с германските банки крайно пакостния за нашата страна 500-милионен заем, който ни обременява с цяла редица задължения и ни поставя във финансова, икономическа и политическа зависимост към Германия. Цялата буржоазна опозиция, от най-десните до най-левите, до държавните «социалисти»*, не бе против заема, само че настояваше да бъде

* Отнася се за широките социалисти. (Ред.)

сключен във Франция, за да обвърже България с тройното съглашение.

Нашата група се обяви решително против заемната политика изобщо, защото тя води страната към подчинение и заробване. Тя се опълчи още повече против този крайно гибелен $1/2$ -милиарден заем, с който се залагаха мини и се оставяше по-голямата част от него пак в Германия за покупки на оръжие и други материали.

Русофилската опозиция, подклаждана отвън, организира на 2 юли едно позорно физическо състезание, за да попречи с груба сила на гласуването заема. Всъщност тя осуети нашата критика. Заемът при все това биде прокаран. Нашата група излезе с декларация*, с която протестира против попречването дебатирането на заема, против насилническата обструкция, устроена от руските оръдия, по внушение на руската легация. Тя се опълчи и против беззаконното «гласуване» на този заем без разискване.

Закриването на извънредната сесия стана по един противопарламентарен начин. Войната бе вече избухнала и Народното събрание трябваше тъкмо тогава да заседава. Но правителството, за да избегне контролата на народното представителство върху своите тайни кроежи за вмъкване страната във войната, закри сесията, след като я бе отложило за 15 дни. Нашата група излезе по този случай с протест**, в който ние заявихме, че сме за неутралитета и мира и против всякаква авантюра.

Р е д о в н а т а с е с и я

Още в първото заседание (15 октомври) нашата група внесе питане върху международното положение на България***. Радославов отговор в Народното събрание не даде, а свика шефовете в своя кабинет да ги информира тайно. Нашата група на 24 октомври отново настоява за отговор на своето питане, както не преставаше да настоя-

* Вж *Позорните скандали в Народното събрание*. — «Работнически вестник», № 61, 4 юли 1914 г. (Ред.)

** *Протестът на парламентарната група на Социалдемократическата партия*. — «Работнически вестник», № 97, 17 август 1914 г. (Ред.)

*** Вж *Социалдемократията за мира*. — «Работнически вестник», № 148, 17 октомври 1914 г. (Ред.)

на ни това и по-нататък. Радославов обаче систематично обигваше да отговори въпреки правилника. При дебатите по тронното слово нашата група предизвика изявленията на Радославов в Народното събрание.

При тия дебати буржоазните русофилски партии, включително левите, се задоволяваха да искат единодушно «общопартиен» кабинет, който щял да спаси страната. То разчитаха, че чрез него ще могат да завлекат България към тройното съглашение. Най-ревностни апостоли на това искане бяха общоделците. Когато нашият другар Кирков в своята реч развиваше лозунга за Балканската федеративна република, Я. Сакъзов го прекъсна с апо-строфа: «Кажете какво трябва да сторим *сега*, за да си спечелем нашето.»*

Радославов даде успокоителни уверения за запазването на неутралитета. Я. Сакъзов взема след него думата, за да акламира «миролюбивата» му политика. Нашият оратор заклейми предателската политика на австрофили и русофили и разви блестящо нашето искане за Балканската федеративна република*.

При дебатите по тронното слово нашата група направи три предложения: 1. Апел към парламентите на балканските страни за споразумение; 2. Споразумение на правителството с правителствата на неутралните страни за прекратяване на войната; и 3. Дигане на военното положение.

Първите две предложения не бяха гласувани от *нищо друго* освен от нашата група. Широките социалисти чрез Асен Цанков заявиха (Стенографски дневници)**: «*Таки подобни глупости ние не можем да гласуваме!*»

Още в първите заседания на тая сесия нашата група внесе питання: за мерките против скъпотията и против безработицата.

Нашата борба въвн от парламента и протестът ни в Народното събрание принудиха правителството да излезе

* *Нашата дума в парламента.* Речи на др. Г. Кирков. — «Работнически вестник», № 168, 9 ноември 1914 г. (Ред.)

** Отнася се за ръкописните Стенографски дневници на XVII ОНС, I РС, издадени на 10 ноември 1914 г., с. 73. Цитираният текст е съкратен в публичните Стенографски дневници на XVII ОНС, но се съдържа в брошурата «*Централната демокрацията*» в парламента, Ч. III, С., Парг. соц. к-ца и п-ца, 1915, III, също в: *За мира и Балканската федерация.* — «Работнически вестник», № 170, 12 ноември 1914 г. (Ред.)

с известния Закон за «обществената предвидливост». Първоначалният законопроект се окарикутури съгласно желанията и на опозиционните буржоазни партии, които бяха заинтересовани в спекулата.

Нашата група предложи единствено ефикасните мерки: *конфискацията* и всеобщото нормиране на цените на храните за цялата страна въз основа на средните цени през последните години. Всички се опълчиха енергично против тия мерки.

Нашата група внесе законопроект: *за държавно подпомагане на безработните работници*. Той не се постави на дневен ред по понятни причини: нито правителството, нито буржоазната опозиция имаха интерес държавните средства да се употребяват за подпомагане на безработните работници.

При дебатите по бюджета

финансовият министър предложи в своето експозе въвеждането на *нови косвени данъци* — едничкото средство за изваждане държавата от забатаченото положение.

Нашата група разкритикува финансовата политика и предяви искания за въвеждане *прогресивно-приходния данък, народна милиция*⁷⁸ и за *Балканската федерация*. Между другото нашата група решително се противопостави на един параграф за спиране повишението на държавни чиновници и служещи през един период от 2—3 години; параграфът падна, като на чиновниците и служещите се осигури известно повишение.

Нашата група решително се противопостави против законопроектите за изменение на Военносъдебния закон, за шпионажа, за допълнение на Военнонаказателния закон, с които се прокараха крайно драконовски постановления.

Наша законопроекти

Нашата група е внесла следните законодателни предложения: *за държавна помощ на безработните; за държавна помощ на семействата на запасните в случай на обучение, мобилизация и война; за инспекция на труди;*

и изменение и допълнение Закона за женския и детския труд чрез разширяване покровителството, като се направи действително; за изменение и допълнение Закона за градските общини — прокарване принципа на общинската автономия.

Закриването на сесията биде последвано от позорните ширлъци между правителството и някои групи от буржоазната опозиция. Правителството измени чл. 11 от административното правосъдие, за да си осигури свободно уволнение на чиновници; то получи от Народното събрание мандат за уволнение управителните съвети на банките. За да прокара едното и другото, то използва ходатайството на демократите за държавна пенсия на г-жа д-р Кръстева и на земеделци⁷⁹ и общоделци — за амнистия на техните лидери. Правителството вмъкна прийоци в амнистията и своите провинени шайкаджии.

П а р л а м е н т а р н а т а д е й н о с т

Всичко част от общата дейност и борба на партията — във външния парламент. Борбата ѝ в парламента има значение само когато тя се обляга на общата организирана сила на пролетариата. Не трябва да се допуска *никакво преоценяване* значението на парламентарната дейност. Ние използваме трибуната в Народното събрание за класовото съществуване на работническата маса, за разкриване класовия егоизъм на буржоазията и да действваме по този начин за сплотяване на пролетариата в борбата за освобождението му. Ние не си правим илюзия, че парламентарната борба е достатъчна за прокарване на законодателни мероприятия, което фактически зависи от патиска на организираната сила на пролетариата във външния парламент.

Заклучвам с надеждата, че действувайки по същия начин, подпомогнати от цялата партия, нашата парламентарна група ще може да изпълни достойно своята задача и да бъде като парламентарна представителка на пролетариата. (Б у р н и р ъ к о п л я с к а н и я.)

2

ИЗКАЗВАНЕ НА IV ЗАСЕДАНИЕ
НА КОНГРЕСА

11 август 1915 г.

Г. Димитров дава някои обяснения върху доклада за дейността на парламентарната група и посещенията на нашите депутати за даване отчет пред избирателите. Пречесента те ще посетят и останалите места от своите избирателни колегии. Недаването отчет от депутатите в известни места досега е станало по споразумение между депутатите и респективните партийни организации и групи и се дължи на причини, стоящи извън волята на нашите депутати. Общото желание, изказано в конгреса, щото нашите парламентарни представители да се намират постоянно в контакт с организациите и избирателните маси в техните избирателни колегии, е имано предвид от парламентарната група и ще се има предвид още повече занапред. Счита за голямо морално удовлетворение на партийните парламентарни представители, че тяхната дейност в парламента се *единодушно* одобрява от конгреса. Това е едно насърчение в по-нататъшната им трудна работа.

ЗА ПРОФЕСИОНАЛНИТЕ СЕКЦИИ И МЕСТНИТЕ РАБОТНИЧЕСКИ СЪВЕТИ

София, 19 август 1915 г.*

Във вчерашния брой на «Работнически вестник» (107) са публикуваха резолюциите на *синдикалната конференция***.

Като привлича още веднъж сериозното внимание на синдикалните функционери и на всички други синдикални и партийни другари върху тия резолюции, Синдикалният комитет в споразумение с централните настоятелства на професионалните съюзи най-настоятелно препоръчва на професионалните секции и местните работнически съвети следното:

1. *Всеки местен работнически съвет* в най-скоро време да свика настоятелствата и контролните комисии на професионалните секции в местността си на *обща конференция*, в която всестранно да се обсъдят *практическите мерки* за прилагането решенията на конференцията *при съществуващите за всяка отделна професия условия*, като необходимите *практически мерки* се формулират в една *специална резолюция*, която да служи за *практическа директива* на функционерите и секциите в местността. Там, като няма местен работнически съвет, това да се извърши в споразумение между настоятелствата на местните професионални секции, Местния комитет или настоятелството на партийната група. *Взетите по тоя случай резолюции да се изпратят и до Синдикалния комитет.*

2. След извършването на това *всяка професионална секция* да има *специално събрание*, в което настоятелството

* дага на публикуването. (Ред.)

** Отнася се за резолюциите: I. По отчета на Синдикалния съюз; II. По работницата; III. По синдикалното обединение. (Ред.)

да докладва решенията на синдикалната конференция и решенията на миналогодишния синдикален конгрес и необходимите за случая разяснения, за да бъдат те добри усвоени от всички синдикални членове. Едновременно с това да се докладва и *практическата директива*, изработена в конференцията с местния работнически съвет, до сежно прилагането на горните решения.

3. Да се свикат впоследствие *агитационни събрания* на секциите, добре проагитирани и всред неорганизираните работници и работнички, в които да се направи *изложение* на печатния отчет на Синдикалния комитет за 1914 г. и първата половина на 1915 г. *, като по този начин се *пуляризират* всред всяка професия успехите на социал демократическото синдикално движение и извършеното през отчетния период от страна на професионалните съюзи в защита на работниците.

4. Местните работнически съвети заедно със секционните настоятелства *веднага* да се погрижат за *снабдяването на синдикалните членове* с отчета на Синдикалния комитет, за да могат те да се ползват в агитацията си от изложенията в него материали. Всеки местен работнически съвет и всяко секционно настоятелство трябва да имат в архивата си за необходимите справки в бъдеще по два екземпляра от отчета на Синдикалния комитет и от 107 брой на «Работнически вестник», в който са публикувани решенията на синдикалната конференция.

За да се направи необходимото за всестранното засилване на синдикалното движение при днешните тежки и изключителни условия, потребно е да се действа от всички функционери и други другари *бързо, енергично и планомерно* за *точното прилагане* на взетите от синдикалната конференция решения, както и на решенията на миналогодишния синдикален конгрес.

За Синдикалния комитет

Секретар: Г. Димитров

* Има се предвид брошурката *Отчет на Комитета на Общия работнически синдикален съюз в България за 1914 и I полугодие на 1915 година* (Ред.)

ДО ЦЕНТРАЛНИТЕ НАСТОЯТЕЛСТВА И СЕКЦИИТЕ НА ПРОФЕСИОНАЛНИТЕ СЪЮЗИ И ДО МЕСТНИТЕ РАБОТНИЧЕСКИ СЪВЕТИ*

София, 20 август 1915 г.

Ч р у г а р и,

Като необходимо допълнение на агитационната синдикална акция, която за повечето места на страната даде доста удовлетворителни резултати, Синдикалният комитет и професионалните централи намериха за уместно да бъде предприета през месец *септември* тази година и една *специална просветителна акция*, толкова повече че просветата в нашата среда е занемарена тъкмо в момента, когато тя претърпява съдбоносните времена, в които живеем, е една от първите работни задачи от *първостепенно* значение.

Просветителната акция ще трябва да се изрази приложително в следната форма в зависимост от условията на всяка отделна местност:

1. През целия месец септември във всички заседания, конференции и събрания да се изтъква значението на социалистическата просвета за успеха на нашите борби, да се подтикват синдикалните членове към *методично самообразование*, към основателно запознаване със *социалистическата теория*, без която цялата наша практика би била изложена на големи грешки и опасни отклонения, да се работи за най-широкото разпространение на социалистическата литература.

2. Да се действува усърдно за увеличение числото на членовете на научния орган на нашето движение «Ново време», като на първо място *всички функционери, членове*

* Ожрѣжно на СК на ОРСС № V (594). (Ред.)

на ръководните тела, бирници, доверени лица и агитатори станат редовни негови абонати и четци.

3. Да се агитира за най-широкото използване от страна на синдикалните членове *местните работнически библиотеки*, като същевременно местните работнически съвети и секционните настоятелства в споразумение с партийните комитети направят всичко необходимо за по-добрата уредба на тия библиотеки, за попълняването им с ценните социалистически издания, които липсват у тях, и за функционирането на библиотеките по такъв начин, щото да бъде свършено улеснено използването на техните книги от страна на всички синдикални членове.

4. Всяка професионална секция да свика през м. септември най-малко четири специални събрания (по едно в седмицата), добре подготвени и проагитирани, на които да присъствуват всички синдикални членове и възможно повече неорганизирани работници от дадената професия. На тия събрания да се държат от *подходящи* за целта другари в местността последователно сказки върху следните теми:

а. *Работническите синдикати и войната.* (Икономическите и политически последствия на европейската война у нас — безработицата, скъпотията, политическата несигурност. — Главните задачи на синдикатите в защита на работниците при тия условия. — Борбата на социалдемократията за мира и Балканската федеративна република. — Участието на работническите синдикати в тая борба и ролята им за сплотяването на работническите маси.)

б. *Пролетарският интернационализъм.* (Историческата му необходимост. — Интернационалният характер на работническата организация и борба. — Защо се разгрома Интернационалът? — На каква база е възможно външното становяването на международната пролетарска солидарност и на международната организация на пролетариата.)

в. *Самосиндикализмът в работническото движение.* (Историята и практиката му. — Специално Франция. Предателската роля на самосиндикализма в днешната война. — Нуждата от политическа организация на пролетариата и от парламентарната борба. — Защо модерният пролетариат отхвърля самосиндикализма?)

г. *Професионална борба, класова борба и социална революция.* (Историческата и фактическа връзка между професионалната борба и класовата борба. — Ролята на партията и синдикатите в общото работническо движение. — Необходимостта от пълното единство между тях. — Социални реформи и социална революция.)

Местните работнически съвети трябва своевременно да определят ораторите на тия събрания, избирайки такива от средата на най-подготвените другари. Желателно е всеки определен оратор, добре подготвен, да говори на избраната му тема последователно във всички местни секции. При разработване на темите си другарите-оратори ще се ползват от посочените по-горе точки *само като указания.*

Там, дето поради липса на оратори или по други непреодолими причини се окаже невъзможно да се свикат редовно събрания на секциите, могат да бъдат свикани *общи синдикални събрания*, като се положат необходимите условия, щото те да бъдат посетени от *всички* членове на секциите.

*

Едновременно с грижите за доброто организиране на *просветителната акция* другарите навсякъде трябва да водят и непрестанна агитация за записване *нови синдикални членове* за вмъкване в редовете на професионалните *съюзни всички партийни членове-работници*, които сега не са синдикални членове, за спечелване *нови абонати* на «Работнически вестник» и за най-редовното събиране членските вноски, като не се оставя никой член, когато е на работа, да закъснява с изплащане вноските си.

*

До 10 октомври т. г. най-късно всяка професионална секция трябва да уведоми своята централа за това, което е свършила през периода на *просветителната акция*, и преди всичко за свиканите събрания и тяхното посещение и за записаните *нови абонати* на «Ново време». Местните работнически съвети до същата дата трябва да уведомят

Синдикалният комитет за общите резултати от акцията и местността си.

*

Синдикалният комитет е убеден, че всички функционери и други синдикални и партийни другари ще схванат добре голямото значение на *просветителната акция*, която се предприема, и ще положат необходимите старания, за да бъде тя завършена с пълен успех.

С другарски социалдемократически поздрав!

За Синдикалният комитет

Секретар-касиер: *Г. Димитров*

Настоящото окръжно веднага да се разгледа от местните работнически съвети, синдикалните настоятелства и да се докладва в секционните събрания.

*Публикува се за първи път
по текста на окръжните*

ДО ПРЕДСЕДАТЕЛЯ НА МЕЖДУНАРОДНИЯ СИНДИКАЛЕН СЪЮЗ — БЕРЛИН

София, 24 август (6 септември) 1915 г.*

Драги другарю Легин!

Приложен Ви изпращам кратък доклад за нашето синдикално движение през 1914 г. и първата половина на 1915 година**.

Кризата при нас става все по-непоносима. В страната ние имаме обща депресия. Положението става все по-сериозно. Критичният момент за намеса на България във войната все повече приближава — за нас вече е извън всяко съмнение, че тази намеса ще последва на страната на Централните сили. Сред народа, особено сред работничеството, ние имаме решително настроение против всяка война, за неутралитет, за мир. Публичните събрания, които нашата партия непрекъснато свиква против войната и за федерация на балканските народи, се посещават масово и будят голям по-жив интерес сред народните маси. Нашата партия е единствената, която се бори с цялата си решителност против войната, против всякакво включване на България във една или другата от воюващите групировки. За слабостта на нашите сили не са достатъчни, за да осуетим пречупените намерения на властниците, които отново ще изгорят нашата изстрадала земя в кървава касапиница. Ние имаме селячество, което достига до 75% от цялото население. Наистина то е против една нова война, но се държи пасивно и ще марширува, където го изпатрат управниците.

* Датата е по стар и нов стил. (Ред.)

** Докладът е публикуван в «Internationale Gewerkschafts-Korrespondenz» (Berlin), No 4, 4 окт. 1915 г. под заглавие «Die bulgarischen Gewerkschaften 1914/1915». (Ред.)

Получих остатъка от помощта за сръбските другари на стойност 3000 райхсмарки от другаря Удегест, Холандия, и я предадох лично още през юни на синдикалната централа в Ниш (защото другояче не беше възможно). При тежавам за това съответната разписка за получаване, която ще Ви препратя при удобен случай. Сръбските другари, както лесно може да се разбере, страдат много. Голяма част от организараните работници, а също и добри функционери, са убити или са загинали от епидемии; повечето от останалите са в полковете на фронта. Другарите в Ниш и Белград правят всичко възможно, за да запазят отделни малки групи на организацията. Аз съм натоварен от тях да Ви предам най-сърдечната им благодарност за паричната подкрепа.

С братски поздрави

Г. Димитров

*Публикува се за първи път
по текста на писмото
(Превод от немски език)*

КОНФЕРЕНЦИЯТА НА СОФИЙСКИТЕ СИНДИКАЛНИ ФУНКЦИОНЕРИ

Снощи, на 28 т. м., в софийския Работнически дом се състоя обща синдикална конференция, пред която др. *Г. Димитров* реферира върху «Нашите синдикални организации и изключителното положение». Др. референт изтъкна накратко:

Продължаващото изключително положение пада с тежест върху работническата класа. Икономическата депресия, безработицата, производите на господарите, насочени да влошат още повече и без това влошеното положение на работниците в заведенията и предприятията им, военно-полицейският режим и политическата несигурност ни налагат извънредни усилия, за да запазим *крепък духа* преди всичко на работниците, организирани в нашите синдикални организации, да положим всички грижи, за да *предпазим* последните не само от *разрушаване*, но и да *привлечем* в редовете им нови стотици борци и да ги *задържим завинаги*, да ги *приобщим* напълно в организациите им — за всичко това се изисква постоянно усилие. В това извънредно време *престъпление* е да маневрираме от длъжността си. Синдикалните функционери трябва да бъдат образец на трудолюбие и редовност.

Преди всичко на досегашната *аномалия* — постоянно отпускане и излизане на членове, на *заличаването* — трябва да се тури *край*. Всички членове, които по една или друга причина са *скъсали* връзките си със секцията, трябва да бъдат приведени в *известност*, потърсени и повърнати в организациите. Има настоятелства, които в това отношение се *шамират* още в *пълна мъгла*: *те не знаят* точно колко редовни и колко нередовни членове има секцията им,

защо известни членове са *скъсали* със секцията, де са те, колко безработни членове имат и в какво положение се намират. Тоя *недъг* трябва да бъде бързо отстранен.

Нашите професионални организации ще противостоят най-добре срещу разрушителното влияние на кризата, ако редовността в *изплащането на членските вноски* бъде доведена до последния максимум. И тук първи синдикалните функционери трябва да дадат пример; те трябва да си *предплащат* членските вноски. *Бирническият* институт трябва да бъде уреден и доведен до съвършенство. За да се избягнат веднъж завинаги всевъзможните недоразумения и неразбории, членските книжки на *безработните* трябва да бъдат *заверявани ежеседмично*, като се упражнява върху безработните *всекидневна* контрола.

Свършекът на войната не трябва да ни завари неподготвени. Нейните разрушителни последици ще родят усилен стачни движения и големи революционни борби. Ето защо *въпиюща* необходимост е, щото вноската за *неприкосновения резервен фонд* да бъде платена *до края* на месец *октомври* 1915 г.

Настоятелствата и всички другари трябва да се намират в *постоянен контакт* с всички безработни. Техните грижи не се свършват само с даването на ежедневната помощ. Там трябва да се оказва и най-широка *морална поддръжка*. За безработните другари трябва да бъдат устроени съвместни излети, разглеждане по-важните и индустриални заведения, художествени изложби, музични и пр.

И така: да доведем до *съвършенство вътрешната синдикална администрация*, да *задържаме* новоприеманите членове, да *влеем* нов жизнен приток в организациите ето *първата* наша задача. Да печелим всеки ден *нови и нови членове!* И тук работата ни не трябва да почва от опашката. Ние трябва да *проникнем* и *завладеем* преди всичко *крупните* предприятия във всяка професия, колкото и големи трудности да се срещат в това отношение. На *просветата* в секциите трябва да се обърне най-сериозно внимание.

Др. Георги Димитров още един път изтъкна голямото значение на предприетата просветителна акция.

Първото условие за челичената здравина на нашите

екции, за тяхната способност — да се проявят като единствени и надеждни защитници на работническите интереси — е *редовността* ни, *точността* ни, разумното използване на малкото време, с което разполагаме. Това преди всичко всяко заседание, събрание, конференция и пр. трябва да започва безусловно *точно в определеното време*.

Накрай др. Ан. Иванов прочете изработената *директива за предстоящата дейност на професионалните организации**. Тя ще бъде разгледана в местния работнически съвет и в отделните местни и централни настоятелства и в една втора конференция ще бъде приета окончателно.

*) «Работнически вестник»,
№ 118, 30 август 1915 г.

Печата се по текста
на в. «Работнически вестник»

НА ПОСТА СИ!

Голямата част от партийните и синдикални членове вече са под знамената и малцина са тия, които остават немобилизирани. Поради обявената обща мобилизация* *нормалната* работа на нашите организации става невъзможна.

Това обаче не означава, че *всяка* работа на организациите ще трябва да се преустанови през периода на днешното положение. Напротив: всички наши организации, *с колкото и малко членове да останат, са длъжни да* продължат своето функциониране, приспособявайки се бързо към *новите* условия, защото тъкмо сега, в тия тежки за работническите маси времена, на нашите организации се пада да изпълнят редица извънредно важни задачи.

Сплотявайки в своите редове всички останали по местата си другари и другарки, *поддържайки* солидарността и бодрия дух в тяхната среда, *подпомагайки* морално и материално тях и семействата на мобилизираните другари, *намирайки* се в *редовни* сношения със своите членове, които са в редовете на войската — *голямата и първа* задача на нашите организации днес е да запазят от разорение изграденото с толкова труд и жертви работническо движение, за да бъде то една *надеждна* опора и бъдеще на работническата класа у нас; да запазят пламтящ огъня в нашите социалистически огнища, около които ще се съберат *отново* другарите и хилядите други работ

* Указ № 7 от 9 септември 1915 г. за обща мобилизация на въоръжените сили на царството. — «Държавен вестник», № 205, 10 септември 1915 г. (1915)

ници, с които поради мобилизацията временно се разделиме.

Другарите и другарките, които днес остават в организациите, не бива да забравят *никога за минута* голямата отговорност, която тежи върху тях за *бъдещето* на освободителното работническо движение в нашата страна. Нека те знаят добре, че мобилизираните другари толкова по-леко ще понесат негодите и прежеждията, които ги очакват, колкото по-дълбока е вярата у тях, че техните скъпи организации се намират в *сигурни* ръце, че милите им семейства ще бъдат другарски пригледани и подкрепени.

Имайки това предвид, всички немобилизирани другари, най-широко подпомогнати от *нашите достойни другарки*, които множество пъти досега доказаха своята пролетарска преданост и издръжливост, са длъжни *веднага* да продължат работата на организациите — *събранията, конференциите, посещенията на семействата и връзките с мобилизираните членове*, като същевременно и *всички членове, които са на работа*, продължат да внасят *редовно* своите членски вноски, за да могат нашите организации да посрещнат с успех извънредните разходи за подпомагане и други цели, които сегашното положение предизвиква.

Но най-голямата грижа на всички ни в настоящия момент трябва да бъде широкото разпространение на *незменимия пътеводител* на работническите маси в хода на щепините събития — *«Работнически вестник»*. Той трябва да проникне във всяко работническо семейство, за да бъде то ежедневно осветлявано и ободрявано от животворните слъци на социализма.

Прочее всички на неуморна работа, без да се стряскаме от трудностите, които стоят на нашия път! Нека всеки от нас твърдо на поста си и достойно изпълни своя пролетарски дълг!

И. «Работнически вестник»,
№ 110, 13 септември 1915 г.

Подпис: Г. Д.

ПОДПОМАГАНЕ СИНДИКАЛНИТЕ ЧЛЕНОВЕ И ТЕХНИТЕ СЕМЕЙСТВА*

Продължавайки да функционират и изпълняват всички свои задачи при *новите* условия, създадени след мобилизацията, нашите професионални съюзи ще имат и голямата грижа *материално да подпомагат* безработните и болни синдикални членове, както и семействата на мобилизираните другари.

Помощите, които отделните професионални съюзи даваха на своите *редовни* членове до мобилизацията, както и помощите от фонда за безработните, *сега не се прекрищават*.

Съгласно решението на Синдикалния комитет и централните настоятелства на професионалните съюзи от 27 август т. г. помощи ще се отпускат в следните случаи:

1. На *безработните* или *болни* членове, несвикани под знамената, които не са изтеглили до мобилизацията предвидената помощ от съюза си или от фонда за безработните;

2. На мобилизираните членове, *заболели* или *ранени*, които не са изтеглили предвидената помощ от съюза си или от фонда;

3. На *семействата* на ония мобилизирани членове, които не са изтеглили предвидената помощ от съюза си или от фонда.

Извън горните случаи ще се отпуска една ограничена

* Публикувано (с малки съкращения) в «Работнически вестник», № 134, 18 септември 1915 г., със заглавие «Общ работнически синдикален съюз в България» и подпис «Секретар: Г. Димитров». (Ред.)

помощ и на мобилизираните членове или техните семейства, намиращи се в крайна нужда, макар и да са изтеглили предвидената помощ преди мобилизацията.

Всички тия помощи ще се отпускат *само* на редовните членове, и то винаги по решение на *централната синдикална комисия*, състояща се от немобилизираните членове на Синдикалния комитет и професионалните централи, на която е поверено ръководството на Синдикалния съюз и всички професионални съюзи през настоящия период.

Правоимеющите членове и ли техните семейства ще се обръщат за получаване на определените помощи към *местните синдикални комисии*, а последните ще изпратят членските им книжки или карти до централната комисия за отпускане помощите.

За да могат нашите професионални съюзи да отговорят изпълно успешно на големите нужди на това подпомагане, *бъ* да посегнат на *паричните си резерви*, предназначени за агитацията и борбите им след войната, наложително необходимо е всички немобилизирани синдикални членове, които са на работа, да *продължават и заная* да *платят редовно своите членски вноски*, помнейки добре, че и тяхната редовност в това отношение ще зависи в най-голяма степен и облекчаване тежката участ на безработните членове и на мобилизираните другари и техните семейства.

Ние не се съмняваме, че намиращите се извън редовно на войската другари, както и другарките, ще проявят и в дадения случай необходимата пролетарска солидарност и пожертвувателност.

Това им повелява дългът към себе си и към скъпите наши другари, които са под знамената!

† «Работнически вестник»,
№ 131, 15 септември 1915 г.

Подпис: Г. Д.

Печата се по текст
на в. «Работнически вестник»

НАРОДНОТО СЪБРАНИЕ И НУЖДАЮЩИТЕ СЕ СЕМЕЙСТВА

Предвиждайки, че в случай на една мобилизация работническите и други бедни семейства ще изпаднат в край на мизерия, нашата партия внесе още през юли 1914 г. в Народното събрание специален законопроект за осигуряване необходимата държавна помощ за тия семейства*. В есенната сесия на камарата, през октомври 1914 г., този законопроект биде *възобновен* и социалдемократическата парламентарна група *многократно* настояваше да бъде поставен на дневен ред, за да се уреди своевременно въпросът за прехраната на бедстващите семейства при мобилизация и война.

Нашата партия и нейната парламентарна група обаче не бидоха чути. За разглеждането на този законопроект време не се намери.

..... **

Сега, след обявяването на мобилизацията, правителството. . . ** че то бърза да уреди въпроса за подпомагането на нуждаещите се семейства, излизайки за тая цел в своите органи почти ежедневно с успокоителни изявления.

..... **

правителството урежда големия въпрос за подпомагане на нуждаещите се семейства зад гърба на парламенти, *по чисто административен ред*. То е назначило една ко-

* Отнася се за Законопроект за държавна помощ на работническите и други бедни семейства във време на мобилизация и война. Вж «Работнически вестник», № 78. 24 юли 1914 г. (Ред.)

** Унищожено от цензурата. (Ред.)

мисия от чиновници и неколцина депутати, която да изработи наредбите за подпомагането, след което Министерският съвет щял да ги одобри, за да влязат в сила.

В тая игра на правителството с един от най-жизнените въпроси за работническите маси днес у нас то е подпомогнато от демократи, земледелци и «широки социалисти», представители на които участвуват във въпросната комисия.

Казваме *игра*, защото ако се мисли от управляющите да се направи действително нещо *сериозно* за облекчаване участието на нуждающите се семейства, те нямаше да прибегват към административни наредби, а *трябваше веднага да свикат камарата, за да се гласува специален закон, и инициират необходимите за целта кредити.*

Ине подчертаваме, че въпросът за подпомагането на нуждающите се семейства е въпрос, който може да бъде решен правилно само от Народното събрание, *защото цел то трябва да бъде незабавно свикано, а не правителството да прибегва към административни комисии и административни наредби, чрез които нищо сериозно няма да бъде създадено.*

В тия важни случаи Министерският съвет не може да *замества* Народното събрание.

Толкова по-необходимо е незабавното свикване на Народното събрание, като се има предвид, че трябва днес да се вземат и редица бързи и ефикасни законодателни мерки против чудовищната скъпотия и за снабдяването страната с необходимите артикули, доставяни от други държави, както и за разглеждане множеството големи въпроси, които обявената мобилизация и международното положение на нашата страна повдигат.

Тия партии, които *съдействуват* на правителството да прибегва свикването на камарата и да разрешава въпросите чрез административни комисии и административни наредби, стават прями съучастници в неговата * политика и в неговото * стремление да дезавуира парламента.

и «Работнически вестник»,
№ 11, 17 септември 1915 г.

Подпис: Г. Д.

Печата се по текста
на в. «Работнически вестник»

ГРИЖИТЕ ЗА СЕМЕЙСТВАТА НА МОБИЛИЗИРАНИТЕ

На нашите партийни и синдикални организации днес се пада голямата грижа да оказват най-широка подкрепа на семействата на мобилизираните другари, като преди всичко напълно им съдействуват, за да могат да получават редовно, леко и сигурно помощите, които ще бъдат отпускани от държавата и общините.

Местните партийни комитети и синдикалните комисии, които в това отношение ще действуват заедно, са длъжни още отсега да приготвят точен списък на семействата на мобилизираните в местността си и да настояват пред респективните общински власти да бъдат редовно подпомогнати. За семействата на мобилизираните синдикални членове необходимите сведения ще могат да се вземат веднага от мобилизационните списъци, които има в архивите на професионалните секции, приготвени още преди мобилизацията, като само се направи надлежната проверка на тия сведения.

Едновременно с грижата да бъдат безусловно подпомогнати *всички* семейства на мобилизираните другари партийните комитети и синдикалните комисии трябва да се погрижат за редовното подпомагане и на семействата на мобилизираните неорганизирані работници и други бедни граждани, като влязат в близки сношения и с тия семейства.

Партийните и синдикални другари в грижите си за подпомагането на нуждаещите се семейства трябва да бъдат толкова по-усърдни и бдителни, като имат предвид, че раздаването на помощите ще бъде поверено на много

мечта в ръцете на партизански.....* органи, които могат да си позволят редица злоупотребления с предвидените за общинските семейства помощи. Работата трябва да се осъществи във всяко място така, че да не остане *нищо едно работническо семейство* без навременна и редовна помощ и всеки опит за злоупотреба от страна на властите веднага да бъде парализиран.

Тия грижи за семействата на мобилизираните нанстина не изискват много труд и време от нашите организации и от отделните другари и другарки, но това в никакъв случай не бива да ги възпре да изпълнят *напълно доброволно*, както това подобава на истински пролетарски организации, своята извънредно важна задача.

Необходимо е също така нашите партийни синдикални организации *навсякъде* чрез социалдемократическите общински съветници или там, гдето няма такива, *направо* — да изискват от общинските съвети още в своята *септемврийска сесия*, която се открива на 21 септември т. г., да гласуват специални допълнителни кредити за подпомагане на нуждаещите се семейства *извън* държавната помощ, която ще бъде отпусната за същата цел.

Прочее трябва да се направи бързо и енергично външно, което зависи от нас, за възможното облекчаване тежестта на семействата на мобилизираните.

Нашите грижи в тая посока извън всичко друго ще ни дадат прекрасни резултати и за всестранното засилване на работническите организации след ликвидирането на общинното положение.

«Работнически вестник»,
№ 114, 19 септември 1915 г.
Подпис: Г. Д.

Печата се по текста
на в. «Работнически вестник»

* Унищожено от цензурата. (Ред.)

В ЗАЩИТА НА РАБОТНИЦИТЕ ОТ ВОЕННИЯ АРСЕНАЛ

22 септември 1915 г.*

Др. Г. Димитров е подал следното изложение до Министерството на финансите:

Управлението на Военния арсенал в София възнамира да уреди въпроса със заплатите на работниците след мобилизацията по следния начин:

1. На постоянните работници, които са около 160 души, да се плаща половин заплата; 2. На временните работници, на брой близо 600, да се дава само войнишки порцион, и 3. На жените и на неподлежащите на мобилизация работници, които са повече от 500, да се плаща цяла заплата.

Ако това стане ще се извърши една голяма неправда спрямо работниците от Военния арсенал. Преди всичко няма никакво основание да се прави сега разлика между постоянните и временните работници в арсенала. В нормално време разлика между едните и другите има само по отношение пенсионирането: постоянните се пенсионират, а другите — не. Мнозинството от самите временни работници са специалисти. Те подобно на постоянните извършват важна и отговорна работа в арсенала.

По отношение заплатите на постоянните и временните работници след мобилизацията в другите ведомства не се прави разлика. Така например по железниците има много временни работници, които се третират сега еднакво както и постоянните и ще получават пълната си заплата

* Дата на публикуването. (Ред.)

лицето е и в държавните мини Перник и Бобов дол.

Чланстина в Закона за паричното доволствие на военнопослужещите във военно време, както и в неговото изменение от 29 юли 1914 г.⁸⁰, не се казва нищо изрично за персонала във Военния арсенал. От това обаче не може да следва, че на работниците от арсенала ще трябва през военно време да се плаща половина заплата, както на чиновниците от закона държавни чиновници и служещи.

За работниците от държавните мини в закона тоже не се казва нищо изрично, но те, както през миналата война, ще получават пълната си заплата.

Въпреки случайната непълнота и неясност на закона работниците от Военния арсенал трябва да получават пълна заплата, както такава ще получават железничарите и телеграфо-пощенските служещи, пернишките рудничари, освободените от войската работници за електрическото осветление и трамвайните в София и работниците в редица други предприятия.

Държавата не може да има никакво основание на едни от своите работници да дава пълна заплата, а на други — половина и дори войнишки порцион.

Необходимо е всички държавни работници да бъдат третираны еднакво. Толкова повече трябва да се плаща пълна заплата и на работниците от Военния арсенал, като се има предвид обстоятелството, че тяхната работа по важност и отговорност, по риск и напрежение не стои по-долу от работата на железничарите и другите държавни работници. При това те са с редки изключения възрастни и семейни работници, които и в нормално време получават сравнително малки заплати, и при сегашната чудовищна скъпотиия в София не биха могли в никакъв случай да издържат себе си и своите семейства с *половин заплата*, а още по-малко пък с войнишки порцион.

От друга страна, в интереса на самата извънредно важна работа, която работниците от Военния арсенал има да извършват с най-голямо напрежение на своите сили през настоящия период, е те да получават пълната си заплата, че да могат да задоволяват поне елементарните си нужди и да не бъдат подлагани те и семействата им на глад.

Прочее длъжност на Финансовото министерство е да

направи всичко зависещо от него, щото на работниците от Военния арсенал да се заплаща пълна заплата, както това е направено вече за другите държавни работници, и да не се допуска в това отношение никаква разлика между постоянните и временните работници.

*В. «Работнически вестник»,
№ 137, 22 септември 1915 г.*

*Печата се по текста
на в. «Работнически вестник»*

ЗА ПОДПОМАГАНЕ НА НУЖДАЕЩИТЕ СЕ СЕМЕЙСТВА В СЛУЧАЙ НА МОБИЛИЗАЦИЯ И ВОЙНА

Изказване в Софийския общински съвет

23 септември 1915 г.

Господа! Ние имахме случая от нашата група да поддигнем въпроса за подпомагането на работническите и други бедни семейства в случай на мобилизация или война от преди година и 2 месеца в бившия съвет*. Тогава ние — нашата група, поискахме Постоянното присъствие да вземе необходимите мерки за привеждане в известност всички онези семейства, които в случай на една мобилизация или война ще се нуждаят и ще имат права да получат помощ и едновременно с това да се помисли веднага за приготвяването необходимите кредити за даването на подобна помощ от общината, като се поиска и от държавата да направи тя от своя страна същото. Тогава се отговори от бившия кмет, че въпросът не е спешен, че бюджетът на Софийската община за 1914 година има свободни суми, суми, които могат да бъдат употребени в такъв нещастни случаи — 700-те хиляди лева от кланицата и неколкостотин хиляди лева от друг източник — и че няма защо тогава да се занимава съветът. Болшинството от съвета се солидаризира с кмета и въпросът остана нерешен.

Същата година на 30 октомври по предложение на нашата група ние поискахме да се разгледа въпросът в връзка с въпроса за подпомагане семействата на запасните войници, които се свикаха на тринеделно обучение**. И тогава въпросът не беше решен, а се отпусна

* Вж Съч. Т. 5. С., 1984, с. 95. (Ред.)

** Там там, с. 200—201. (Ред.)

една помощ за бедните софиянци преди коледните празници.

Вие си спомняте добре, че пред днешния съвет ние направихме една декларация*. В нашата декларация ние посочвахме, че общината е длъжна да уреди своевременно въпроса за подпомагането на бедните. Тогава от тази наша декларация не се взе акт. Впоследствие, в първото заседание на Общинския съвет, когато трябваше да се пристъпи вече към работа, ние отново повдигнахме същия този въпрос**. Пак се изостави. И в извънредната сесия на Общинския съвет, която беше свикана по наша инициатива и със съдействието на господата от опозицията в съвета, бе поставен на разглеждане този въпрос за подпомагане на работническите и другите бедни семейства в случай на мобилизация и война. И вие си спомняте тогава, че след дебатите, които станаха в съвета, се реши само да бъде възложено на една специална комисия проучването на въпроса за подпомагането и за всичко необходимо за тази акция на общината в случай на мобилизация или война. Предложението, което нашата група тогава направи определено, ясно, за размера на помощта, за начина, по който трябва да се уреди този въпрос, както и помощта, не беше възприето. Комисията за проучване на въпроса и до днес не е викана. Постоянното присъствие в тая посока не изпълни решението на съвета и общината сега, след като преди година вече на няколко пъти се повдигат въпроси тук и със специални предложения, общината, казвам, се яви неготова в този момент с подпомагането на работническите и други бедни семейства. Г-н кметът поставя сега като задача на общината специално грижата за бедните, които не се визират в законопроекта или в наредбата по право, на правителството. Между това така да се постави въпросът е неправилно. Касае се преди всичко днес за подпомагането на семействата на ония запасни войници, отишли в редовете на войската, семейства, които днес остават без всякаква издръжка. Това са нуждающите се семейства на войниците преди всичко. На второ място, касае се за подпомагането на онези семейства, които след

* Вж настоящия том, с. 48—51. (Ред.)

** Пак там, с. 66—69; 78. (Ред.)

мобилизацията са лишени от редовните средства за издръжка. Въпросът се касае не само за онези обикновени бедни, които нямат поддръжка в нормално време и на които общината е давала помощ, но се касае за една група, за масата от семейства, които се намират в бедствено положение поради мобилизацията и войната. От друга страна, кметът възлага всичките или главните надежди в тази посока върху благотворителните дружества, върху тази паречената благотворителност. И това според нас не е право. Така не може да се постъпи в дадения случай. Щом като държавата за постигането на своя една политическа, на свои цели, в случая свиква целия български народ под знамената и лишава семействата на работниците и другите бедни граждани от издръжка, държавата преди всичко е длъжна да осигури прехраната на онези семейства, които за нейна сметка, за нейните цели остават в бедствующо положение, остават без поддръжка. Това е първият пункт и държавата трябва да изпълни дългата си в това отношение. Преди всичко държавата е, която трябва да отпусне необходимите кредити за държавна помощ на всичките бедствующи семейства вследствие мобилизацията. На второ място иде общината, която има за задача да облекчи тежката участ на тия бедствующи семейства, като независимо от държавата, или като допълнително на това, което държавата отпуска, направо от своя страна отпуска помощ. Касае се следователно не за една благотворителност на благотворителните дружества, не за благотворителността на частни лица, на благодетели, на лица, които искат по една или друга причина да проявят своето добро сърце, а се касае за социалната грижа, която трябва да изпълни държавата и общината. И когато сега ние се занимаваме с този въпрос, според нас трябва да бъдем начисто в това отношение и трябва да се изясним против всякакво откриване на отделни благотворителни фондове за подпомагане на бедствующите семейства, или на бедните, както се казва. Днес по своя частна инициатива един г-н Киров във вътрешното министерство открива фонд, апелира от свое име, събира пари, които ще се дават на бедните в София и в други някои места. кой взема тази инициатива? Не държавата и общината, а частни лица и други благотворителни дружества вземат

тази инициатива. Трябва абсолютно да се забрани основаването на подобни фондове, вземането на подобни частни инициативи и възлагането върху тях инициативи облекчението участието на бедствующите семейства. Общината е, която тук специално за града трябва да вземе в ръцете си социалната грижа за подпомагане семействата на запасните войници и другите бедни граждани, семействата на които са останали без редовни средства за прехрана. Ако има отделни дружества, ако има отделни софийски граждани, отделни лица, които биха желали, които биха искали да дадат известна помощ, това трябва да направят, като внесат тия суми в самата община, която ще разполага с тях и която може да се предполага, че ще ги даде, дето е нужно. С обикновената благотворителност трябва да се ликвидира, тя не може да даде нищо сериозно, тя служи просто за избягване да се изпълни онази задача, която имат общината и държавата в този момент. Тази благотворителност не само не принася полза, но, напротив, тя има онова отрицателно последствие, че тия, които управляват страната, ще кажат: има благотворителни дружества и благотворители, които дават средства, и няма защо държавата и общината сами да разтварят косята си. Мене ми се струва, че правилното е тази цялата грижа да бъде поета от държавата и общината. Правителството излезе с някаква наредба⁸¹, тя е обявена във вестниците*, направиха с нея много голяма реклама, тя е прочетена във всичките гарнизони на всичките войници за успокоение и утешение, но тая наредба си остава само черно на бяло, без да е един акт, без да има от нея каквото да е резултат. Очевидно правителството постъпи по един неправилен начин, щом прибегна към такава наредба. Правителството знае, че съгласно Конституцията върхът за подпомагане на семействата, който ще иска милионилевове, е една работа на парламента, а не на административна комисия, не на административна наредба, и следователно не оставаше нищо друго, освен правителството да свика камарата на извънредна сесия, за да се гласи необходимият закон, да се отпусне кредит и да се при-

* Вж *Правилник* за подпомагане на нуждаещите се войнишки семейства през време на мобилизация и война. — «Работнически вестник», № 141, 27 септември 1915 г. (Ред.)

стъпни веднага към раздаването на тия помощи. Правителството се задоволи с това, което е по-леко, разбира се — да си изработи една наредба, да се разгласи навсякъде и да отложи нейното изпълнение за неопределено време. Камарата не се свиква и тази наредба, както виждате, няма законна сила и не се прилага.

Ние предлагаме по въпроса за подпомагане на семействата Общинският съвет да се изкаже преди всичко за раздаването в най-бързо време, най-скоро време, на закон относително подпомагането на семействата. А Общинският съвет да подчертае необходимостта от бърза и ефикасна държавна помощ за работническите и други бедни семейства и, на второ място, самата община да вземе това, което е нейна грижа, да се погрижи за добавъчната помощ към това, което държавата ще отпусне, и преди държавата да отпусне нещо, общината да направи това, което зависи от нея, като нашият Общински съвет гласува един кредит минимум от 2 милиона лева за тая нужда на софийското работническо и друго бедно население.

Ние намираме, че във връзка с въпроса за подпомагане на семействата — даване известна материална помощ, не подаяние, не милост, а регулирана помощ, на каквато те имат право — стои още въпросът за облекчаване на скъпотията, от която теглят семействата. Въпросът се касае не само да се даде парична помощ на тия бедни семейства, но още и да се осигури възможността на тия семейства, шото с тия пари, които да им се дадат, да могат да си оставят необходимите продукти. Ние имаме чудовищна скъпотия, която надминава скъпотията отпреди мобилизацията. Маса артикули от първа необходимост липсват. При това положение даже да им се даде парична помощ, това ще бъде една палиативна мярка, ако не се пристъпи към поевтиняването на продуктите.

Ето защо ние намираме, че въпросът за подпомагане на семействата трябва да бъде разглеждан във връзка с въпроса за намалението на скъпотията. А това зависи, от една страна, от общината, а, от друга — от държавата. Нашият съвет трябва да се произнесе в това отношение.

В свързка с това, което аз накратко изложих, ние бихме искали да фиксираме това, което общината би трябвало

да направи засега със своите пари в излишък. Затова предлагаме: (Ч е т е.)*

Това смятаме като една ефикасна мярка за уреждането на въпроса.

Най-после в София ще има маса жени и други работници, останали без работа поради днешното положение, които биха могли да извършват известни работи срещу паричната помощ, която ще им се даде. Ние виждаме, че има работи за нуждите на войната, които се дават за извършване на разни благотворителни дружества, напр. на Стопанското училище⁸², на Бюрото за женски и детски труд⁸³ и пр. Всички тия работи могат според нас да се вземат от общината в нейни ръце, като се открият общински работилници, в които способните за работа жени и момчета да намерят средства за прехрана чрез работа. Тогава те няма да получават парична помощ, а ще изкарват прехраната си чрез собствен труд. Тъй щото ние искаме откриването на работилници, в които да се даде работа на способните работници, които да не се пращат на работа в разните заведения, открити от благотворителните дружества. Ние намираме, че моментът сега е такъв, че на нашето предложение трябва да се обърне по-сериозно внимание, отколкото ако времето беше нормално. Крайно време е да се направи нещо по-сериозно, а не само да се дават реклами във вестниците, че общината и държавата са взели необходимите мерки, а налице да няма нищо. Моментът налага да се действа бързо, за да се облекчи действително участието на тия бедствующи семейства на работници и войници в София.

..*

Председателят: Има думата г-н Г. Димитров.

Г. Димитров: Бих желал, ако се съгласи съветът, да се гласува нашето предложение и това, което прави г-н д-р Георгиев, в утрешното заседание, като предварително една комисия от Общинския съвет разгледа и дневния ред, който той предлага, и тия предложения, които ние правим, защото има много работи от нашето предложение,

* Текстът на предложението липсва в стенографския протокол. Публикувано е в «Работнически вестник», № 139, 25 септември 1915 г. (Вж настоящия том, с. 284—287). (Ред.)

** Пропуснат текстът на изказванията на Г. Калинков, И. Желязков и Н. Сакаров. (Ред.)

които могат да бъдат възприети и да влязат вътре. Ако тъй сега се гласуват, аз мисля, че нашите предложения ще бъдат отхвърлени, а между това има работи в тях, които при разглеждането им в една комисия биха били възприети. Тъй че повтарям: бих желал да се съгласи съществът предложенията да се разгледат предварително от една комисия и утре да се гласуват.

Д-р Н. Сакаров: Тъкмо обратното — като гласуваме този дневния ред на г-н Георгиева, ние постигаме само частта. Утре вечер имаме утвърждаване на правото на раздаване на помощи. . .

(След изказване на д-р Н. Исаков, че все пак е необходимо да се вземе под внимание предложението на Г. Димитров.)

Председателят: Оставете саморазправните. Г-н Димитров, прочетете Вашето предложение, за да се гласува.

Г. Димитров: Нашето предложение има следующото съдържание: (Ч е т е.)*

След прочитане предложението се гласува, но не се приема.

*Публикува се за първи път
по текста на стенографския
протокол от заседанието*

* Текстът на предложението липсва в стенографския протокол, Публикуван в «Работнически вестник», № 139, 25 септември 1915 г. (Вж настоящия номер, с. 284—287.) (Ред.)

ПОДПОМАГАНЕТО НА НУЖДАЮЩИТЕ СЕ СЕМЕЙСТВА И СТОЛИЧНАТА ОБЩИНА

Във вчерашното заседание на Софийския общински съвет* се разгледа въпросът за подпомагането на нуждаещите се семейства. Постоянното присъствие не излезе с никакъв свой проект или предложение в тая посока. То очаква всичко от правителството и от частната благотворителност.

От страна на нашата общинска група др. *Г. Димитров* изобличи общинските управници**, че те абсолютно нищо не са направили, за да бъде готова общината за изпълнение своята задача спрямо нуждаещите се семейства, въпреки обстоятелството, че нашата общинска група от 18 юли 1914 г. *пет* пъти е повдигала въпроса и внасяла в съвета специални предложения за целта. Той се обявява решително против предоставяне нуждаещите се семейства на частната благотворителност. Не благотворителност и подаяния, а *социална държавна и общинска грижа* в случая е необходима. Държавата е *длъжна* да осигури издръжката им чрез създаването на специален закон за тая цел. От своя страна и общината трябва да даде на нуждаещите се семейства една добавъчна помощ извън оная, която държавата би дала, като се гласува един първоначален кредит от два милиона лева, освен няколко стотин хиляди лева, които общината има на разположение от по-рано, предназначени за клиника. Необходимо е както окончателното определяне семействата, които ще имат право да получат държавната и общинска помощ,

* 23 септември 1915 г. (Ред.)
 ** Вж настоящия том, с. 277—283. (Ред.)

така и раздаването на самата помощ да става от комисия с участието на представители от всички общински групи, и да има достатъчна гаранция, че всички действително нуждаещи се семейства ще получат редовно и сигурно предвидената помощ.

Относително подпомагането социалдемократическата общинска група прави следните предложения:

1. Общинският съвет подчертава необходимостта от бърза и достатъчна помощ от страна на държавата за семействата на мобилизираните и безработни граждани, както и уреждане въпроса за квартирните наеми през време на мобилизацията, като се гласува от камарата специален закон за тая цел.

2. Извън държавната помощ общината да осигури една добавъчна помощ за всички нуждаещи се семейства в София, като за целта се гласува първоначален кредит от два милиона лева и се започне веднага раздаване помощи на нуждаещите се семейства с наличните суми, които общината има на разположение.

3. Раздаването на помощите на нуждаещите се семейства да се извършва под ръководството и контролата на една комисия от представители на всички общински групи. Тази комисия да състави и окончателния списък на имащите право да получат помощ семейства.

4. Право на помощ да имат всички семейства, които поради мобилизацията са лишени от редовните си средства за издържане и които имат санитарни книжки или щик биха имали право да добият такива, като размерът на помощите за разните категории семейства се определя със специален правилник.

5. Да се открият общински шивачници и други работилници, за да се даде работа на работоспособните членове на нуждаещите се семейства.

Не ще бъде достатъчно обаче да се даде на нуждаещите се семейства известна материална помощ. Необходимо е едновременно с това да се облекчи и чудовищната скъпоплатеност, от която тъй много страдат днес работническите маси, и да се уреди благоприятно за тях въпросът за квартирните наеми през времето на мобилизацията и войната и да се снабдят с дърва, въглища и пр.

За тая цел нашата група прави и следните предложения:

1. Натоварва се Постоянното присъствие да изиска от Централния комитет на обществената предвидливост да снабди столицата с доброкачествени брашна, като общината реквизира необходимите за целта фурни и сама поеме произвеждането на евтин и доброкачествен хляб за столичното население.

2. Централният комитет на обществената предвидливост да снабди столицата с газ, сол, спирт за горене и други необходими артикули, които са изчерпани или са ни изчерпване.

3. Да се реквизира захарта от тазгодишното производство, като общината в свои магазини я продава на населението на нормални цени.

4. Да се открият общински магазини за съестните продукти и складове за дърва и въглища за избягване спекулацията, която вършат търговците-ангросисти.

5. Комисията за цените на продуктите при общината да продължава да функционира и занаяпред, като обаче действа енергично за запазване нормални цени за всички продукти и предмети от първа необходимост и бди за предотвратяване всяко *увеличение* на квартирните наеми и *намаление* на работната заплата.

6. Да се поиска от Народното събрание изменение на Закона за обществената предвидливост в смисъл:

Държавата принудително да откупи всички запаси от храни и други предмети от първа необходимост и ги остави на разположение на общините, които да ги продават на нормални цени.

Членовете на Комитета за обществената предвидливост да се изберат из средата на Народното събрание от всички парламентарни групи.

Д-р Калинков (демократ) намира, че предложенията на нашата група са *непрактични* и *неприемливи*. Трябва всичко да се представи на правителството. То е поело грижата вече за подпомагане на семействата.

Д-р Джидров и д-р Сакаров («широки») намират, че нашите предложения били «декларация на принципите» и за случая не

уместни. Според тях достатъчно е да се употреби сумата, предназначена за кланица, от 600 000 лева, за подпомагане. Друго сега не може да се направи. Благотворителните дружества заслужават най-големи похвали.

Т. Г. Влайков (радикал)⁸⁴ настоява преди всичко за основателно проучване на бедността в София и тогава да се решава въпросът за подпомагането.

Д-р Хр. Георгиев (радославист) предлага да се разходват за подпомагане на нуждаещите се семейства излишъците от тазгодишния бюджет и сумата за кланица; да се помоли правителството да побърза с държавната помощ; да се избере една комисия за изработване правилник за даването на помощите.

Общинският съвет приема това предложение.

За предложенията на нашата група гласуват само двамата наши съветници.

В комисията по изработване правилника влиза от страна на нашата група др. д-р Исаков.

И «Работнически вестник»,
№ 139, 25 септември 1915 г.

Печата се по текста
на в. «Работнически вестник»

ЗА ПРАВАТА И ЗАДЪЛЖЕНИЯТА НА МЕСТНИЯ КОМИТЕТ ЗА ОБЩЕСТВЕНА ПРЕДВИДЛИВОСТ

Изказване в Софийския общински съвет

25 септември 1915 г.

Ние, господа, поддържаме напълно това предложение⁸⁵, което се прави от г-да членовете на Местния комитет за предвидливостта, тъй като то е наше отдавнашно предложение. Вчера също така искахме това нещо. Ние обаче бихме искали да се разшири това нещо. Аз искам само да изтъкна, че това предложение е една стара работа, поддържана и от нас, и от други, че по него има едно старо предложение за отваряне на общински магазин, по което остана само да се изработи резолюцията, обаче това не стана. Най-лесното за нас е, разбира се, веднага да се пристъпи към отваряне общинските магазини. . . * газта, захарта и солта. Това са три артикула, които има. Що се отнася до цените въобще, трябва да решим да се продават на костуема цена — ние не можем и не трябва да печелим от това. Ние не можем да се ръководим от това положение, което разбира Местният комитет, когато продаваме солта и другите артикули. Ние трябва да имаме предвид, че това са дребните бакали, които ще продават в крайните квартали на публиката и които, като вземат захарта по 1,30 лв. килограма, трябва да я продават по 1,40 лв., за да имат печалба. Смятаме, че тези хора се поддържат от своите дюкяни, толкоз повече че продажбата е ограничена — и на тях трябва да им се осигури прехраната. Ако открием навреме нашите магазини, ние ще продаваме на публиката на дребно непосредствено и очевидно на тази цена, на която нам коства. Аз бих искал да обърна виш

* Многогочието е в текста на протокола. (Ред.)

министро на Общинския съвет върху туй, че общината трябва да намери възможност, особено в това критическо положение, в което се намират столичните бедствующи маси, да намери възможност, казвам, средства и персонал и да намери да премахне препятствията, които биха се срещали за отварянето на общинските магазини, за да може да се вземе по-широко задачата за продоволствуването на населението с необходимите продукти в ръцете на самата община. Ще ви кажат, че известни ангросисти ще пострадат, ще изгубят. За тях няма да се грижим. Те са печелили по-рано много и ние сега можем да ги оставим без тази печалба — да ядат това, което са спечелили вече. Едно по-общиновено възражение може да бъде това, че бихме оставили 400 дребни бакали, или ако сметнем закритите дюкяни, 200 дюкянджии най-малко, които няма какво да припят. Но, господа, тези 200 души даже в краен случай ако биха били принудени поради нашите общински магазини да затворят своите дюкянчета, това аз предпочитам пред ползата, която би имало за консумирующата бедствующа маса в София от общинските магазини. Тогава и другите ще продават своите артикули, но не на по-високи цени. В такъв случай сигурно това, което е скрито, ще стане налице, защото те ще се убедят, че нямат възможност да продават на високи цени, тъй като общината има в ръцете си свои магазини. Сега тази задача се улеснява поради обстоятелството, че Централният и Местният комитет могат да имат на разположение тези артикули.

Ако тръгнем по този път, това е първото, което трябва да направим и сигурно ще се направи, както виждам от нашето роение в съвета.

Защо тогава да не отидем по-далеч? Аз настоявам да се направи това, което е сигурно, с месото, понеже имаме магазини от Халите на наше разположение. Ние бихме могли да имаме месарници и цената на месото да струва по 40 стотинки по-евтино от сега, както го продават нашите касапи. Тази спекулация по пресмятанията, които ми е давал нашият управител на скотобойната, би могла да се унищожи, щом имаме 2—3 месарници, които да продават месо на коштуемата цена. И тогава могат да пострадат няколко лица.

Би трябвало да се отиде още по-далеч, що се касае до

хляба. Завчера, когато направихме своето предложение против скъпотията, някои съветници се усмихваха на това наше искане за произвеждането на хляб от общината, но, господа, в края на краищата дотам трябва да се дойде. Може да се противопостави тук възражението, че няма достатъчно персонал. Ние можем да вземем* на работни днешните фурнаджии, като им се плаща за тази цел, но общината ще има в ръцете си произвеждането на едно голямо количество хляб. Тогава бихме могли да определим нормални цени, защото произвеждането на хляба ще бъде в наши ръце, не както е сега. Впрочем ние настояваме да се разшири тая инициатива на общината за откриването на общинските магазини, като това се отнася* не само до продажбата на тези артикули, които сега има комитетът, но и до откриването на месарници и фурни. Трябва да се организира фурна, за да се гарантира един доброкачествен хляб. Плюс това ние имаме едно старо решение, което се надяваме, че Постоянното присъствие ще изпълни сега при настъпването на зимата. То е за откриването на общински складове за въглища. Не трябва да оставим нуждаещите се от въглища в София в ръцете на тези спекуланти, които ги продават с 30—40 пъти, а понякога и по-скъпо. Това общината може да направи много лесно, тъй като ние като официално учреждение по-леко можем да доставим от Пернишката мина въглища, отколкото частни лица, които биха продавали тия неща. Търговците могат да ги доставят, обаче интересите на бедстващото население не ще бъдат запазени.

Ето защо ние настояваме да бъдат открити тия складове.

Председателят: Схващайки настроението на съвета по предложението на г-н Влайкова, усвоено и допълнено от някои от г-да общинските съветници, от техните речи, предлагам съветът да усвои следующата формула: съветът натоварва Постоянното присъствие, респективно организирано на Местния комитет на предвидливостта, да отворят и Халите магазини, за да продават със свои чиновници на дребно на населението по нормираните цени продукти, които разполага и които би могъл да достави Местният

* В стенографския протокол думите са пропуснати. (Ред.)

комитет на предвидливостта, на първо време захар, газ и сол, а по-нататък и другите, с които можем да разполагаме.

Д-р Н. Сакаров: Понеже имаме решение да отворим фурна и склад за въглища и дърва, те трябва да се изброят. Значи трябва да се проучи въпросът за доставката, тоже от общината, на хляб, въглища, дърва и пр.

Ив. К. Божинов: Да се прибави и каменни въглища.

Председателят: Ако продаваме всичко, ще се превърнеме на дюкянджии. Искайте възможното, господа, недейте иска невъзможното. Когато Комитетът на предвидливостта има да ви даде такъв количество продукти, щото да задоволи нуждите на населението, а не да продават стоки, само да окепазим принципа. Сега, като имаме захар, искаме да можем в 2 или 3 дни да задоволим 6000 семейства със захар.

Г. Димитров: Ако Общинският съвет реши наред с откриването на тия магазини, за които се говори, да се открие склад или складове за въглища, то ще значи, че Постоянното присъствие още днес или утре — при първа възможност — ще влезе в споразумение с Пернишката мина и ще иска за Софийската община известно число въглища, за да се доставят такива.

Председателят: Съветът изказва желание Постоянното присъствие да направи постъпки, за да могат да се доставят за софийското население каменни въглища и дърва.

Д-р Нешов: Какво разбирате на дребно?

Председателят: По килограм, няма да се продава повече от килограм.

(Съветът преустановява заседанието си, додето комисните бъдат готови.)

Г. Димитров: Едно пояснение. Местният комитет на предвидливостта — как трябва да се разбира — изпълнява ли онази функция, която имаше комисията по цените на продуктите, или си остава, както се разбираше по-рано, един орган на Централния комитет на предвидливостта. Ако повдигам този въпрос, то е затуй, защото и кметът е намерил за нужно да назначи и мене в него. Ако той би бил орган на Централния комитет на предвидливостта, без да има онази функция на нормирането на

цените, тогава със съжаление ще си сложа мандата. И такъв комитет не мога да участвувам.

Председателят: Местният комитет е орган на Централния комитет и като изхожда от общината, е орган и на самата община и има функциите на общината.

Г. Димитров: Ако има решение, би трябвало да има отделна комисия. По закона той е орган на Централния комитет.

Д-р Н. Сакаров: Щом не съществува комисия, трябва да се разбира само Комитет на предвидливостта.

Председателят: Тогава нека се произнесе съветът по този въпрос.

Г. Димитров: Аз намирам, че по закона самата община е орган на Централния комитет на предвидливостта. Тякъв е Законът за предвидливостта. Очевидно и онази комисия или комитет, които би имала общината, биха били органи, по израза на закона, на Централния комитет на предвидливостта. Местният комитет е такъв орган. Но сега, когато той трябва да изпълнява онази задача, която изпълняваше комисията по нормиране цените на продуктите, аз намирам, че тия 2 функции трябва да бъдат слети в едно. Местният комитет продължава работата на общинската комисия и в такъв случай той представлява от себе си една общинска комисия за продуктите, а по Закона за предвидливостта не е орган на Централния комитет.

Ако така разбира съветът, аз бих останал в този комитет.

*Публикува се за първи път
то текста на стенографския
протокол от заседанията*

В СОФИЙСКИЯ ОБЩИНСКИ СЪВЕТ

3 октомври 1915 г.

1. ИЗКАЗВАНЕ ОТНОСНО РАЗДАВАНЕТО НА ХЛЯБ НА КРАЙНО НУЖДАЕЩИТЕ СЕ СОФИЙСКИ СЕМЕЙСТВА

Постоянното присъствие, преди да се започне раздаването на редовни помощи от държавата и общината, е при сигнално към раздаването на известно количество хляб на крайно нуждаещите се семейства. Г-да съветниците от крайните квартали знаят, че наистина от известно време се дава хляб. Като смятаме за необходимо да подчертаем, че тая наредба е добра, че тя се налага от обстоятелството, че още не се дава държавна и общинска помощ — толкоз по-необходимо е да се подчертае, че раздаването на този хляб става по начин, който твърде много излага самите ни, които се нуждаят от хляб. Хлябът се дава с бележки от комисарствата и от Бюрото за социални грижи. Има миса жени — даже някои от г-да съветниците са правили постъпки, — които са били връщани от комисарствата и прищани в Бюрото за социални грижи, а други, от Бюрото за социални грижи — в комисарствата. По този начин бедни жени изгубват по 1—2 дена, за да получат един хляб. Освен това хлябът се дава на едно място — на ул. «Нишка». Всички тия, които имат бележки, за да получат хляб, се натрупват при тази фурна. Тази вечер например имаше повече от 100 жени и момичета. Там става такава блъсканица, която е от естество да причини не само обикновени нещастия, но и по-големи последствия. Например в мое присъствие припадна една бременна жена и едно малко дете бе стъпкано. Необходимо е, докато се раздава тази помощ, Постоянното присъствие да се погрижи да организира раздаването на този хляб така, щото тези семейства да получават по-леко този хляб —

без тия неприятности. Да се вземат мерки особено против това грубо третиране в някои комисарства — не във всички — на нуждающите се жени. Във второто комисарство например има биене на жени с камшик от страна на служещите в комисарството. Това не би трябвало да се допуска, особено във времена като сегашните. Аз мисля, че Постоянното присъствие би могло да нареди работата по този начин (докато се раздава хлябът и докато регулярно не бъде дадена общинската и държавна помощ) да се вземат бележките от надлежното място от тези, които действително се нуждаят* — като се избягва злото третиране, — и хлябът да бъде получаван не от една фурна, а от всяка фурна — най-близката фурна до нуждащото се семейство. Онези фурнаджии, които притежават такива бележки, като ги представят в общината, да могат да си получат наведнъж сумата. Това не е трудно да се нареди. Ето защо, повтарям, аз обръщам внимание на Постоянното присъствие върху уреждането на този въпрос

2. ЗА ЗАПЛАТИТЕ НА ОБЩИНСКИТЕ ЧИНОВНИЦИ И СЛУЖЕЩИ ПО ВРЕМЕ НА ВОЙНАТА

Един втори въпрос, който бих настоял да бъде поставен на дневен ред в сегашната сесия — понеже е необходимо решението на съвета, — е въпросът за заплатите на нашите служещи и чиновници. Въпросът за държавните чиновници и служещи не се решава от нас. Той е вече решен чрез законодателни правила, по силата на които едни от държавните чиновници и служещи ще си получават пълна заплата — такива са железничарите и телеграфопощенските чиновници, други от държавните чиновници и служещи ще получават половин заплата, а онези, които са милитаризирани, ще получават войнишки порцион. Тия наредби, дадени от Министерството на финансите, не са абсолютно задължителни за нас — общината. И нашият Общински съвет би могъл да се занимае с въпроса за заплатите на чиновниците и служещите, които са останали тук на служба, защото иначе не би могло да функционира нашето общинско управление. Те не са много. По

* В стенографския протокол думата е пропусната. (Ред.)

ничи чиновници, които са останали, са лица, които по никакъв начин не биха могли при сегашните условия в София да преживеят с половин заплата. Това е ясно като бил ден и никой няма да го оспори. От друга страна, тия чиновници и служещи не са вече оставени при същите условия на работа. При ограничения персонал, който е останал в общината, наличният персонал в някои от отделенията трябва да извършва двойно и петорно повече работа, отколкото в нормално време. Защото тези наши служещи, които са останали тук, вършат работата на тези, които са отишли в редовете на войската. Те работят непрекъснато, от ранна сутрин до късна вечер, защото естеството на работата е такова, че трябва да се свършва. И понеже е така, то несправедливо е, невъзможно е щото общината да остави тия чиновници и служещи при половин заплата, щакато трае сегашната война.

Аз намирам, че е напълно основателно и наложително щото всички тия чиновници и служещи да получават пълна заплата. Затова е нужно решението на съвета. Аз моля да се постави този въпрос на дневен ред. Една част от допълнителния персонал е назначена на местата на тези, които си заминали в редовете на войската. Част от тях могат да поминат и с половин заплата, но има и такива, които не могат да минат никак с половин заплата. Аз мисля, че общината би могла да им даде и едно допълнително възнаграждение.

Едно възражение, което би могло да се направи на това, е, че общината не разполага със средства, че нейните приходи са извънредно много ограничени, а някои от приходоизточниците са съвсем прекратени. Това е съвършено вярно. Но няма да се отрече фактът, че при такава време общината ще разходва твърде много, а приходи ще има малко. Това не е чудно и от това не би трябвало ли се боим. Напротив, за това кратко време трябва да се похвърсят приходоизточници, за да покрием разходите, които ненормалното време ще струпа върху нашата община.

Ето защо повторно настоявам да се постави този въпрос на дневен ред за едно от следующите заседания. Мисля, че съветът е в правото си да реши да се даде пълна заплата на всички наши служещи.

Председателят: По въпроса за хляба — въпрос, който повдигна съветникът г-н Димитров — трябва да забележим на това с едно преходно положение, с което ние искаме да задоволим при туй положение онези, които са лишени от насъщния хляб, додето настъпи одобрението на правилника, следователно и на раздаването на помощите съгласно този правилник, както и до настъпване раздаването на помощи от страна на държавата.

С втория въпрос, който се повдигна днес, аз ще сезирам Общинския съвет. Г-н Димитров предлага да се постави на дневен ред за тая сесия въпросът за заплатите на чиновниците, за да се разгледа в посоката, в която той се мотивира накратко.

Който г-да съветници желаят да се постави на дневен ред повдигнатият въпрос от г-н Димитров, моля да си вдигнат ръката. (Б о л ш и н с т в о .) Приема се.

3. ИЗКАЗВАНЕ ПО ПРОЕКТОПРАВИЛНИКА ЗА РАЗДАВАНЕ НА ПОМОЩИ НА ВОЙНИШКИТЕ И БЕДНИТЕ СЕМЕЙСТВА

Г-н Георгиев повдига един принципиален въпрос*, по който искам да дам някои осветления и съветът така или иначе да реши въпроса при едно съвършено ясно осветление на нещата в свръзка на това, което ние мислим и което г-н Георгиев предлага. Една постоянна обязаност на всички градски общини у нас и в другите страни е да се грижат за подпомагане на бедните си членове чрез създаване работа на безработните и чрез раздаване парични средства. В нормални времена, когато има безработица като нормално явление, общините са длъжни да реагират да направят това, което зависи от тях, за подпомагането на тия, които попадат под ударите на безработицата, толкоз повече, когато се яви една безработица в случай на война или мобилизация, каквито са днешните случаи. Така че въвн от всяко съмнение, въвн от всяко оспорване трябва да бъде, че нашата община е длъжна да се приточи

* Отнася се за предложението на д-р Хр. Георгиев — да отпадне чл. 1 от чл. 1 на проектоправилника (предвиждаща общинска помощ за всички войнишки бедни и безработни семейства) и вместо нея да се гласува на Постоянното присъствие кредит от 500 000 лв. за създаване работа за безработните и кредит от 150 000 лв. за подпомагане на бедните. (Ред.)

ни помощ, за да изпълни своето задължение и към тия семейства, които вследствие на безработицата поради мобилизацията и войната са лишени от средства за издръжката си.

Сега вторият въпрос, който се повдига, той е въпросът за разликата между войнишките и невойнишките семейства. Господа, мотивът, който изтъкна д-р Чернев, наистина съществува. Те го поддържаха извънредно силно и комисията, обаче този мотив не е от такова естество, че да ни накара да направим разлика, каквато направиха и материалното подпомагане на едните и другите семейства. Не ще съмнение, че между едното семейство, което е пратило войник на бойното поле и което е лишено от средства, и онова семейство, което има безработен член, обаче той стои тук, има разлика. Тази разлика се състои в това, че едното семейство трепери за живота от сутрин до вечер, за живота на своя близък, който се намира на бойното поле, а другото не. Едното семейство ще плати кръвен данък, а другото семейство ще бъде запазено. Но, господа, каква разлика има в бедствието, в материалното състояние на тия две семейства, когато и едното, и другото нямат средства за издръжка? Защо да правим разлика в материално отношение между тия две семейства? Разликата на бойното поле съществува, обаче в материално отношение такава няма. Това са семейства, които еднакво се нуждаят от хляб и от топливо за задоволяване на своите материални нужди. Следователно и държавата, и общината не трябва да правят тая разлика. Но вие казвате, че държавата е направила вече тая разлика. Аз обаче ви казвам, че тая разлика, която държавата прави, не е задължителна за Общинския съвет, за нас специално, когато няма никакво сериозно основание да се прави подобна разлика. Има разлика в това, че има нуждающи се семейства, на едни от които главите са заминали на бойното поле, когато на другите семейства работоспособните членове са останали без работа. И едните, и другите трябва да бъдат подпомогнати. Ето защо повтарям да кажа, че няма основание да се прави разлика в подпомагането на войнишките и невойнишките семейства. Даването помощи на тия семейства, които имат безработни членове, не би довело до никаква деморализация, както мисли г-н Георгиев, затуй

защото се има всичката възможност — тя се намира в ръцете на общината, в нейните органи — да се даде работа на всичките безработни. И ако те не биха желали да работят, ако не поемат тая работа, която е подходяща за тях, тогава да бъдат лишени от помощта, която се предвижда тук. Такова нещо обаче няма да се случи тук. Отделни лица само не биха желали да работят. Тия лица, за които се говори в правилника и за които искаме да се предвидят помощи като за безработни, са семейства, членовете на които биха желали да работят, обаче няма къде да работят. От друга страна, не е вярно, че би се намерило работа за всички; все ще останат хора безработни. Наистина и сега има работа за шивачи, има работа за обушари, има работа за кожари, но няма работа например за дърводелци, за печатари и т. н. — цяла редица работници. Тези хора не могат да променят своята професия; този, който не е шил, например един дърводелец, не може да отиде да шие. Това са хора, на които, ако не намерим работа, за да изкарат прехраната си, за да им осигурим едно материално положение, техните семейства се намират в такова положение, в каквото се намират ония семейства, които са бедни и чиито членове са войници. Няма значи да има деморализация, а общината ще изпълни една обязаност към ония членове, които вследствие на войната са останали лишени от редовен поминък. Г-н д-р Георгиев иска да изкара помощите, които се предвиждат по нашия правилник, като по-големи от тия, които се дават в Германия. Ако се заинтересуваме обаче да направим сравнение, ще видим, че те са по-малки. Ние предвиждаме изцяло общинската и държавна помощ. Аз мога да му представя книга, от които той да види това, че държавната помощ в Германия е по-голяма от нашата с $\frac{2}{3}$. Ние даваме само 25 ст. дневно на човек.

Д-р Хр. Георгиев: А те дават 20 стотинки.

Г. Димитров: Не, защото те дават само на жената 12 марки месечно или 9 марки месечно само в известни месеци. Даже помощта на децата в Германия е много по-голяма, отколкото у нас. Независимо от това общинската помощ там се дава от всички общини. Те варират от 7% до 85% като добавка на държавната помощ, която се дава там. Така че общата помощ, която се дава в Германия,

е значително по-голяма, отколкото тази у нас. Аз нямам сега на ръка точните данни, но г-н Георгиев би могъл да има на разположение техните правилници, от които може да се установи това. За Австрия може да се каже същото. Каза се, че на Запад не дават помощ на безработните. Аз бих искал да оставя на разположението на г-н Георгиев един отчет на Виенската община, който трябва да е получен в нашата канцелария — който ние получихме и от който се вижда какво е направила Виенската община за невоенните. Там ще намерите специални равносметки за изразходваните суми и за положените грижи за намиране на работа на безработните членове, равносметки за даване на работа, за дадената храна и за цял ред други мерки, които са предприела Виенската община. Така че няма абсолютно никакво основание да се смята, че това, което предвижда правилникът у нас, е много повече от това, което са дали другаде. Но ние не трябва да се държим за това, което се дава другаде, а да се опрем върху това, което е длъжна нашата община да направи. Много ли е това, което предвижда комисията? Очевидно това е недостатъчно. Ние предвиждаме за жената или майката на един войник, която е сама, 30 лева месечно. Кой може да си представи как може да се преживее с 30 лева? Правилникът предвижда 30 и няколко лева за двучленно семейство. Това е тук на помощ съвършено нищожна и недостатъчна. И затуй аз, без да се спирам повече върху този член, от името на нашата група ще предложа: на първо място, да се дават помощи на войнишките нуждающи се семейства, на второ място, понеже държавата дава помощ на войнишките семейства, тая държавна помощ от 25 ст. на глава да не се предвижда в нашия правилник, а да се счита като помощ осигурена. Във всеки случай тая помощ би била достатъчна за посрещането на най-елементарните нужди. Разходите, които ще направи общината за подпомагане войнишките и другите семейства, няма да отидат на вятъра, а ще отидат за запазване здравето на софийското население, за запазване работоспособността му, за запазване бъдещето на нашата страна. И дори не от наше гледище като социалдемократи, но от гледището на буржоазията, която е предприела една рискована война, се налага да правим такива разходи. Тя трябва да похарчи една голяма

сума за запазване здравето и живота на тия, които са останали по местата си. Ние не мислим по този начин да изцерим безработицата като социално зло. Тя ще продължава да съществува, докато съществува този обществен порядък, който създава безработицата. Обаче общината е длъжна в този момент, не само в нормално време, да приравни тия семейства, които остават в лишения, и ония семейства, които са изпратили членове на бойното поле. С това моралът на войниците няма да се понижи и духът им няма да спадне. Напротив, всички войници, специално софийнци, ще знаят, че общината се е погрижила за техните семейства, че тя не прави разлика между едните и между другите семейства и не ги дели. Всички са граждани и всички трябва да бъдат подкрепени от общината с това, което тя може да направи.

* . . .

Председателят: Значи има три предложения: първото предложение е това на комисията. (Чете Правилника за раздаване помощи на войнишките и бедните семейства.)

Г. Димитров: Това предложение не противоречи на това на г-н д-р Чернева.

Председателят: Ще се гласува предложението на д-р Чернев.

«Правилник за раздаване помощи на бедните войнишки семейства и други столични семейства.» Които приемат тази редакция, моля да си вдигнат ръката. (Гласуват 6 души.)

Ще дам на гласуване другото предложение — на г-н Георгиев: «Правилник за раздаване помощи на бедните войнишки семейства.» Които приемат това предложение, моля да си вдигнат ръката. (Гласуват 6 души.)

Аз се присъединявам към това предложение.

Г. Димитров: Правите много зле — Вие като комитет можете да решите въпроса в полза на бедстващите семейства.

Председателят: Ще се гласува чл. 1, буква «а». (Чете.)

* Съкратени изказвания на Н. Сакаров, П. Джидров, Вл. Чернев, П. Влайков и Г. Калинков. (Ред.)

Чл. 1, буква «а». С държавна и общинска помощ се ползват тези войнишки семейства, на които реалният доход не надминава за едночленно семейство 30 лева месечно, за двучленно семейство — 42 лева, за тричленно — 51 лева, за четиричленно — 57 лева; за петчленно семейство — 63 лева, за шестчленно семейство — 69 лева, и за осемчленно семейство и нагоре — 75 лева.

Който приемат чл. 1, буква «а», тъй както се прочете, моля да си вдигнат ръката. (Б о л ш и н с т в о.)

Ще се гласуват предложенията наред. Има предложение от г-н Димитров да се прибавят към чл. 1 следните думи: (Ч е т е.) «Предвидените помощи са само общински, от тях не се удържа държавната помощ.» Който приемат това предложение, моля да си вдигнат ръката. (М а л ц и н с т в о.) Пада.

Г. Димитров: Това бе едно пояснение само на текста.

Д-р Н. Сакаров: Като се чете текстът, ще се види, че той има това значение. Но понеже се касае за яснота, не съм против да се каже: «Помощта ще бъде в размер», и да следва изброяването.

Т. Г. Влайков: Разбира се, който има например 5-членно семейство и който има реален доход 50 лева, получава помощ.

Г. Димитров: В чл. 1 се определят размерите и нормите, над които семействата не могат да получат помощ. И тази норма съставлява размера на помощта, която семействата могат да получават. Вие отивате по-нататък, като поддържате, че от размера на помощта се удържа реалният доход.

Председателят: Ще се гласува точка «б» от чл. 1 без забележката.

«От общинска помощ се ползват и всички невойнишки и бедни безработни семейства, на които реалният доход не надминава за едночленно семейство 24 лева, за двучленно — 34 лева, за тричленно — 41 лева, за четиричленно семейство — 47 лева, за петчленно — 52 лева, за шестчленно — 56, за седемчленно семейство и нагоре — 60 лева.»

Който са за тази редакция, направена от комисията, моля да си вдигнат ръката. (М а л ц и н с т в о.) Не се приема.

Г. Димитров: Аз повдигнах въпроса в комисията, що то в тези участъкови комитети да имат представителство работническите организации, тъй като те ще бъдат лицата, които най-добре познават тази маса, на която тъкмо се помага. Тия лица биха били полезни в комисията — този не може да подлежи на спор, а, от друга страна, тия организации имат и право, щом са представени благотворителните дружества, да бъдат и те представени в такъв един институт. Когато говорих за анкетата, г-н кметът обеща, но анкетата беше започната и не беше удобно да се намесват там лица, които не са в течение на работата от началото. Сега се касае за комитета, който ще раздава помощите.

Председателят: Какво искате?

Г. Димитров: Искам да се добави: «...на работническите организации и други граждани»*.

Публикува се за първи път по текста на стенографски протокол от заседанието

* Предложенето на Г. Димитров не е прието. (Ред.)

В СОФИЙСКИЯ ОБЩИНСКИ СЪВЕТ

5 октомври 1915 г.

1. ИЗКАЗВАНЕ ПО ПРАВИЛНИКА ЗА РАЗДАВАНЕ ПОМОЩИ НА БЕДНИТЕ ВОЙНИШКИ СЕМЕЙСТВА

Това разяснение*, което се направи по отношение процедурата, в случая хвърля само светлина върху факта, че предложението на г-н Георгиева, направено още в събота, е едно предложение всъщност несериозно. Неговата цел тогава — това беше ясно — беше да направи една диверсия от негова страна, за да пропадне втората алинея на чл. I от проектоправилника, която предвиждаше редовно даване помощи на бедните семейства, които вследствие безработицата или други причини са лишени от средства за поддръжка. Тази цел той постига и заради туй той се задоволи с едно предложение, което би могло да се възприеме от съвета, без да се посочва на източниците, и решенията ще си останат само решения. В туй отношение г-н Калинков е прав като каза, че ние трябваше да започнем не оттам, отдето започна д-р Георгиев. Ако действително ние мислим да направим нещо за подпомагане на бедните войнишки семейства върху от решенията, които вземахме в правилника**, нам не ни остава нищо, освен да посочим на източниците, отдето ще се вземат необходимите средства, и, от друга страна, да посочим на работите, които Постоянното присъствие може да предприеме, като да ни даде един проект в това направление — и чак тогава да се реши чрез един допълнителен бюджет тук да се пристъпи към подпомагане безработните чрез създаване на работа. Ние

* Отнася се за разясненията на Г. Калинков и на държавния контролор П. Василев за начина, по който могат да се осигурят предлаганите от Хр. Георгиев кредити за подпомагане на бедните и безработните войнишки семейства. (Ред.)

** Пълният текст на правилника е публикуван в «Софийски общински вестник», № 19, 18 октомври 1915 г., с. 10—11. (Ред.)

винаги сме поддържали такава една ефикасна помощ, обаче трябва да се има предвид, че ние сега се намираме в изключителни условия, че общината не би могла да предприеме маса работи за тия безработни поради самите условия, които има в София и дори* при гласуването на един допълнителен бюджет, в който ще има специално перо за откриване общински предприятия за намиране работа на безработните. Следователно, все пак ще се окаже нужда от парична и материална помощ на ония невойнишки семейства, членовете на които не могат да намерят работа. И затуй изпъква онзи въпрос, който дебатирахме в събота в свръзка с предложението на г-н Георгиева, — смятам, че не е решен окончателно съветът може да се произнесе още веднъж по него и по възможност в благоприятния смисъл. Понеже г-н Георгиев прави предложение да се отпуснат 150 хиляди лева за подпомагане бедните, то в този случай аз мисля, че ние можем да решим — бих предложил съветът да реши, щото комисията, която изработи Правилника за подпомагане войнишките семейства, повторно да се занимае с въпроса за подпомагане невойнишките семейства, които вследствие безработицата и други причини, предизвикани от мобилизацията и войната, са лишени от издръжка. Искам да кажа, че трябва да се уреди въпросът за тази наречената регулярна помощ на тия семейства.

Очевидно е, че парична помощ няма да им се даде, но поне за онези случаи, когато няма да си намерят работа, било в общинско или друго предприятие, да има откъде да им се даде помощ. Тогава, като се реши този въпрос, ще бъдем на чисто относително това, как да се помогне на тия семейства. Вие прокарахте разлика между тия семейства. За подпомагането на войнишките бедни семейства решихте въпроса. Трябва тоже и за невойнишките бедни семейства да предвидите една регулярна помощ.

Председателят: Предложението е на г-н Георгиева, подкрепено от половината съветници.

Г. Димитров: Големият въпрос остава открит. Поне приехме един Правилник за подпомагане на бедните войнишки семейства. Обаче достатъчно ли е това? Този при

* В стенографския протокол «че». (Ред.)

правилник нищо не казва, не дава нищо; той е вече готов. Очакваме неговото утвърждаване от правителството и призапването му в сила. Обаче след утвърждаването му от правителството неговото приложение в смисъл — да се даде на софийските бедни войнишки семейства парична помощ, ефективна помощ — ще зависи от средствата на общината. Ето защо ние ще искаме първо да се осигури утвърждаването на онова решение, което взема Общинският съвет за 600-те хиляди лева*. Аз намирам, че минималното на тия формалности няма да ни спъне, макар че тия формалности имат цена в друго време. Тия 600 хиляди лева могат да бъдат употребени, стига да има решение на Министерския съвет, независимо от това, че те са от производението на един заем, предназначен за свършено други цели. Първата сума, която ние бихме могли да употребим за подпомагането на войнишките семейства по силата на нашия правилник, това са тия 600 хиляди лева. И чудно е, че досега министерството протака утвърждаването на нашето решение. Това решение трябва веднага да бъде утвърдено след изпращането му от общината. Ние можем чрез г-н кмета да настояваме пред Министерския съвет час по-скоро да се утвърди това решение, за да можем да разполагаме с тая сума още тази седмица.

Председателят: Може би утвърждаването ще дойде веднага с утвърждаването на правилника.

Г. Димитров: Но с туй няма да се разреши въпросът, защото тия 600 хиляди лева няма да стигнат даже за два месеца. Общината няма други редовни средства. И очевидно е, че трябва да се пристъпи към заем. Аз питам, трябва ли да чака Общинският съвет да изтекат тия два месеца, да се изчерпят тия 600 хиляди лева, които имаме на разположение, и чак тогава да търсим източници, да правим заем, въобще да мине цялата необходима процедура, която изисква толкоз време. А в това време бедните семейства ще минат без помощ! Аз мисля, че във връзка с изпусването на този правилник и с това, което се направи в книгата за бедните войнишки семейства, трябва да се

* Има се предвид решението от 23 септември 1915 г. — 600 000 лв., определени за постройка на кланица, да се използват за подпомагане на бедните войнишки семейства. (Ред.)

пристъпи към изучаването на въпроса за сключването на един заем; кръглата му сума можем да определим, като имаме предвид разходите, които ще се правят за общинското подпомагане. Всички изучавания и приготовления за това трябва да бъдат направени в най-скоро време. Тогава сигурно при откриването на камарата — която надяваме се, трябва да стане на 15 октомври — или по другите пътища, които позволяват законите, ще се получи разрешение за сключването на заема в най-скоро време. Във всеки случай ние от наша страна трябва да бъдем готови с такъв един заем.

Ето защо накратко аз предлагам: по въпроса за подпомагането на бедните невоинишки семейства — комисията, която е работила правилника, да се събере в най-късо време, за да определи една регулярна помощ по установените норми, по установените правила, — която да се дава така, както се дава помощта на бедните воинишки семейства. От това ще зависи кредитът, който ще бъде необходим за тяхното подпомагане.

На второ място предлагам, тоже преди да се гласува кредит от 500—700 хиляди лева — или повече, или по малко лева, за откриването на общински предприятия. Постоянното присъствие да излезе с един проект, с който да ни каже какво ще се работи, какво ще се предприеме, какви предприятия има възможност да бъдат открити, та в зависимост от това да се определи кредитът, който ще се гласува. И на трето място в свързка с това да се натовари Постоянното присъствие да проучи въпроса за сключването на заем, който е необходим сега, при такива условия, за изпълнението на тия задачи, които се възлагат на нашата община: подпомагане на бедните воинишки семейства, а така също и подпомагането на бедните невоинишки семейства, които се нуждаят.

2. ИЗКАЗВАНЕ ПО ЗАПЛАТИТЕ НА ОБЩИНСКИТЕ СЛУЖЕЩИ*

Г-да съветници! Като направих туй предложение, аз имах предвид 2 категории общински чиновници и служе-

* Този въпрос е предложен за разглеждане от Г. Димитров на заседание на 3 октомври 1915 г. Вж настоящия том, с. 294—296. (Реч.)

ци. Първата категория са тези, които трябваше да бъдат в редовете на войската, но поради нуждите на общината си останали тук да работят и които според мене трябва да получават своята пълна заплата; и втората категория са ония служещи и чиновници, които ние сме принудени да назначаваме сега на местата на нашите чиновници, които си сега в редовете на войската и които по аналогично тълкуване, дадено от министерството за държавните служби, трябва да получат половина от заплатата, тая половина, която остава от заплатата на отишлите в редовете на войската. Що се касае до тези наши служещи, останали тук като войници, може да се възрази за тях от ония, които не биха се съгласили да им се дава пълната заплата, по този начин: първо, че това са повечето лица, които получават сравнително по-големи заплати и които при половинна заплата могат да прекарат тук, в София, при известни ограничения наистина на своите разноски, но не в такава материална мизерия и лишения, както тия, които получават съвършено малки заплати. Второто възражение, което е по-важното в случая, то е това, че когато нашите чиновници и служещи, които са в редовете на войската, ще получават половина заплата, то неудобно е, несправедливо е щото тия, които като войници са останали тук в общината, които не рискуват с живота си и няма да се излагат на лишенията на войната, да получават пълна заплата. Аз намирам, г-да съветници, че и едното, и другото възражение са неоснователни. Ние винаги, като социалдемократи, сме поддържали, че трябва да се оказва една ефективна защита на големия многочислен персонал както в държавата, така и в общината, който материално е поставен най-зле. Но ние, които се явяваме тук по положение и дейност естествени представители на тази маса служещи, която е зле поставена, никога не сме били против да се плаща добре трудът на онези функционери в държавата и общината, на онези чиновници, които имат да изпълняват известни ръководни и отговорни служби. Ние ги различаваме от мнозина, които искат икономия от заплатите на чиновниците. Ние мислим, че на всичките чиновници и служещи трябва да се осигури една добра заплата, достатъчна за тяхното съществуване, като се иска от тях добросъвестно изпълнение на службата, която им

е поверена. Защото, ако вие на един началник на отделение или който и да е служещ бихте определили за икономия на общината една малка заплата, която не е достатъчна да му осигури едно сносно живеене в столицата, този чиновник, вместо да се задоволи със заплатата, която общината му дава, ще трябва да прибегне към известни посторонни източници, а службата, която се върши тук, в общината, е от такова естество, че позволява известни недоброръководни чиновници, ако не биха били поставени при условия да получават достатъчно заплата, да прибегнат до такива източници и да компрометират и себе си, и службата, която изпълняват. Примери в това отношение има твърде много. Познати са на г-да съветниците достатъчно такива примери, за да не се спирам тук аз на тях.

Трябва следователно и в мирно, и във военно време да се плаща достатъчно на всичките чиновници и служещи, за да могат според своето положение да задоволяват достатъчно нуждите и да посветят всички сили и способности на работата, която им е възложена.

На второ място, не е правилно възражението, което се прави и което сигурно ще чуем тук. Понеже онези, които са на война, на бойното поле, получават половин заплата — техните семейства получават половин заплата — то и тия, които са останали тук да работят и от сутрин рано до късна вечер да изпълняват работа, която е била работа на 3-ма и 4-ма по-рано, и те трябва да получават половин заплата. Ако държавата чрез Народното събрание възприе този принцип да плаща половин заплата на ония, които са на бойното поле, и на тези, които са освободени за службата, то още не значи, че ние като община трябва да постъпим по същия начин. Самата държава вложи един неправилен принцип. Правилното и логичното би било — щом като държавата праща своите служещи и чиновници в редовете на войската, да продължава на тях да им плаща пълни заплати, както в мирно време, за да могат и сега да издържат своите семейства, останали тук, тъй както са могли да ги издържат в мирно време, когато са били на работа. Достатъчен им е този товар — да бъдат на фронта, достатъчен им е този кръвен данък, няма защо да бъдат лишавани от част от

своята заплата или от всякаква заплата. Ето защо казаним, правилно и логично би било държавата, която предприема една военна акция, която вдига целия народ, въоръжава го, въоръжава и своите чиновници и служещи, на техните семейства да им гарантира тези средства, които са имали в мирно време. И ако държавата не го направи за своите чиновници и служещи в Народното събрание, които гласува закона за своето парично доволствие* (защото държавата смята, че няма средства и не може да осигури на 100 или 120 хиляди чиновници и служещи пълната заплата — на тия, които са отишли в редовете на войската тогава, когато тя ги е пратила там), щом това е така — а това несъмнено е така, — тогава пита се, общината, която ще има да разреши въпроса не за 1000 и 100 хиляди такива чиновници, а за 10 или 15 души, трябва ли общината да постави така въпроса: щом плаща половин заплата на онези, които са там, на бойното поле, то ще плаща половин и на тези, които са тук. Ние бихме искали да плащаме цели заплати и на тези, които са в редовете на войската, на фронта, но ако не можем да направим това за тях, то нямаме право да лишаваме от половината заплата тези, които са останали да работят тук. Така да има равенство в мизерията и понеже онези там страдат, да страдат и тези, които са тук? Ако искате да направите разлика между едните и другите, аз бих направил обратна разлика в полза на тези, които са тук. Някой би казал: не, които са тук, им е запазена кожата.

Някой от съветниците: Те стоят на топло.

Г. Димитров: Тези, които са тук, стоят на топло — разликата е голяма, — но само защото стоят на топло, те не са длъжни да правят материални жертви. Ако са останали тук, предполага се, че са останали не по фаворизация — макар че може да бъде и така, — предполага се, че са останали за нуждите на общината, че изпълняват една своя обязаност тук, но те я изпълняват при едни условия не точно такива, каквито бяха преди мобилизацията. Всичките наши чиновници и служещи в общината са по-малко не така, както бяха по-рано — това може да се

* Отнася се за Закона за изменение и допълнение на временното положение за парично доволствие на военнослужещите във военно време. Вж «Държавен вестник», № 179, 11 август 1914 г. (Ред.)

провери. Може би някои началници да нямат работа сега, да си клатят краката, обаче то е изключение. Но другите, които са останали, работят работата, която е 2 и 3 пъти, ако не и повече, увеличена. Естествено е, че общината имаше разни отделения, в които трябваше да се затварят, да се прекратят известни служби, но общината тъкмо защото има мобилизация и война трябва да изпълнява редица социални задачи, а, от друга страна, да задоволява редица нужди на войската. Е, добре, ангажират се силите на работниците. Щом като е така, г-да съветници, тия лица са отрупани с много повече работа, те са принудени да харчат много повече енергия в работата, отколкото по-рано. От друга страна, те са принудени да правят по големи разноски.

3. ИЗКАЗВАНЕ ПО СНАБДЯВАНЕТО НА СТОЛИЧНОТО НАСЕЛЕНИЕ С ВЪГЛИЩА

Аз, доколкото разбирам, общината ще доставя въглища, които ще бъдат дадени на търговците, които да ги продават на определена цена 26 лв. тона. Ние не сме сигурни, че утре или друг ден, когато тези търговци вземат в ръка въглищата от Пернишката мина, те биха устояли до края на тази цена, която е в интереса на общината. Пита се, защо ние да не можем да разширим тези наши складове — 2 или 3, — които имаме сега дотолкова, щото през целия този период ние да извършваме доставката на въглищата за целия град на една нормална цена, плюс разноските, които биха се направили по доставката? Това е необходим предмет за цялото население, от които могат да се изкарат разноските, които са необходими, от тази разлика, която би се прибавила към цената, на която ни се дават. Във всеки случай въглищата биха се продавали на една по-нормална цена, отколкото тая, на която ги биха продавали търговците, ако ги имаха в свои ръци.

Председателят: Какво предлагате?

Г. Димитров: Аз предлагам общината сама да достави въглищата от Пернишката мина и от своите складове да продава на софийското население*. Това ще означаваше,

* Предложението на Г. Димитров не е прието. (Ред.)

че търговците няма да се занимават с продажбата на различни въглища, а това не ще бъде зле.

Докладчик контролър В. Василев: Моята задача е не да бъде склададжия, а държавен контролър. За тази работа трябва да се даде 50 души чиновници.

Г. Димитров: По-добре е да го имаме този персонал, да може столицата да има на известна цена доброкачествени въглища, отколкото да оставим на търговците да експлоатират населението чрез нашето посредничество. Това те са го правили винаги: щом настъпи нужда от гориво поради покачването на студа, а няма достатъчно въглища, веднага търговците увеличават цените им на една непословна величина. Разбира се, че общината няма да го направи това; тя ще влезе в споразумение с Пернишката мина за доставката на въглища. Всички разноски, които общината ще направи за персонал, ще се компенсират с това, че гражданите ще имат веднага каменни въглища и хората няма да бъдат експлоатирани. Време е общината да вземе в ръцете си тази работа, защото тя има за това всичката възможност.

*Публикува се за първи път
по текста на стенографския
протокол от заседанието*

ОБЩИНСКИЯТ ЗАЕМ

Както е известно, Софийският общински съвет реши да сключи от Народната банка един заем от 2 $\frac{1}{2}$ милиона лева, голямата част от който е предназначена да послужи за нуждите на подпомагането на войнишките и други бедни семейства през време на войната.

Съгласно предложените от банката условия заемът ще има 6% лихва и като гаранция ще бъдат заложени приходите от градските бани, а може би и някои други общински приходи.

Разбира се, при условията, в които днес е поставена Софийската община, когато тя няма никакви свободни суми на разположение и когато гласуваният от Общинския съвет кредит за подпомагане (600 000 лв. от сумата за кланица) не биде утвърден от министерството, бързото подпомагане на нуждаещите се семейства от страна на общината е възможно само чрез сключването на един заем.

Това обаче съвсем не означава, че общината по-рано не можеше да намери други източници за изпълнение на важната социална задача, която постави пред нея войната, без да прибегва към ново обременяване на работническите маси.

Напротив, както държавните, тъй и общинските приходи, които се извършват за войната или за облекчаване на тежките последици, създавани от нея, трябва да бъдат понесени от притежателите на големите капитали и имоти в нашата страна, защото извън всичко друго тъкмо имотите са, които ще извлекат по най-различни начини

всяки възможни облаги, които би донесла днешната война.

Софийската община нямаше да бъде принудена днес да сключва нов заем за изпълнение важната своя социална задача и да увеличава и без това доста тежкото вече бреме на работническите, безимотни и слабодоходни маси, ако тя навреме — както нееднократно, години подред, Социал-демократическата партия предлагаше — бе въвела системата на прогресивно-подоходния налог, бе обложила с един сериозен данък *капиталите, имотите и приходите от тях* и ако по тоя начин бе образувала един достатъчен фонд за подпомагането на нуждающите се семейства в случай на мобилизация и война.

В такъв случай общината щеше да има и голямото преимущество да прибегне веднага след обявяване на мобилизацията към подпомагането на семействата, лишени от свои издържници, които семейства поради кризата, безработицата и скъпотията, настъпили още миналата година, след европейската война,* бидоха заварени от нашата мобилизация съвършено изчерпани, без никакви резервни средства за прехрана.

И «Работнически вестник»,
№ 163, 24 октомври 1915 г.
Подпис: Г. Димитров

Печата се по текста
на в. «Работнически вестник»

* След започването на Първата световна война. (Ред).

ИЗ СОФИЙСКИЯ ОБЩИНСКИ СЪВЕТ

З а е м ъ т

Софийският общински съвет вчера бе свикан на извънредно заседание,* за да гласува допълнителен бюджет за разходване заем по общинското подпомагане на нуждающите се семейства.

Кметът съобщава, че Министерският съвет по неизвестни съображения е отказал да утвърди решението на общината за сключване заем от 2 1/2 милиона лева за подпомагане не само на войнишките семейства, но и за всички други нуждающи се семейства, както и за откриване общинска работа за безработните**.

Министерският съвет разрешава на Софийската община заем от един милион лева, *и то само за подпомагане войнишките семейства*

От страна на нашата общинска група др. *Г. Димитров* изказва своето неодобрение за това потъпкване на общинската автономия, към което е прибягнал Министерският съвет, като видоизменява решението на общината, за което единствено тя е компетентна; изтъква голямата необходимост, щото заемът да се употреби не само за подпомагане на войнишките семейства, но и на другите нуждающи се семейства и особено за създаване общинска работа на безработните и предложи — *Общинският съвет да подчертае предишното свое решение по заема: да бъде той от 2 1/2 млн. лева и да се употребят от него 1 900 000 лв. за подпомагане на войнишките и невойнишки нуждающи се семейства, 500 000 лева за създаване общинска работи*

* Отнася се за заседанието на 27 октомври 1915 г., от което не е запазен стенографски протокол. (Ред.)

** Решението е гласувано на 10 октомври 1915 г. Вж «Софийски общински вестник», № 20, 25 октомври 1915 г., с. 8. (Ред.)

и безработните и 100 000 лева за добавъчно възнаграждение на общинските служещи, които работят с половина шплатата, по-малка от 75 лева, като *най-настоятелно се иска от Министерския съвет да утвърди това решение.*

Т. Г. Влайков (радикал), Ив. Божинов (либерал) и Сакаров («широк социалист») поддържат предложението на Г. Димитров, като искат да се *помоли* Министерският съвет, ако не е възможно да утвърди решението на общината изцяло, то поне да се съгласи към разрешеня заем от 1 милион лева за войнишките семейства да се прибави и сумата 500 000 лева за откриване общинска работа. Общинският съвет взе решение в тоя смисъл.

Предложения на нашата група

Преди да се вдигне заседанието, др. Г. Димитров направи следните предложения:

1. Да се раздават на всички нуждающи се семейства, без разлика на войнишки и невойнишки, купони за безплатен хляб, като отпусканото количество хляб се увеличи до такива размери, щото да стигне за всички тия нуждающи се семейства. Раздаването на купоните да се възложи на общинската комисия по подпомагането, *а не на комисарствата*, които си позволяват редица злоупотребления в това отношение.

2. Да се запрети под страх на най-строга наказание на комисарите и техния персонал да се държат грубо и непристойно със семействата, които се обръщат към комисарствата за помощи и хляб.

3. Да се разширят безплатните трапезарии за децата, като във всеки квартал се открие най-малко по една трапезария.

4. Да се организира общинският магазин в Халите така, че публиката да може да си купува необходимите артикули без губене на време и без сегашната крайно неприятна блъсканица.

5. Да се възстанови Комитетът на труда за преследване нарушителите на Закона за женския и детския труд и Закона за неделната и празнична почивка, което особено

при сегашната безогледна експлоатация на детския и женския труд е крайно необходимо.

Н. Асеов, Сакаров и Влайков поддържат тия предложения.

Постоянното присъствие се задължава да направи необходимото за тяхното изпълнение.

*В. «Работнически вестник»,
№ 166, 29 октомври 1915 г.*

*Печата се по текста
на в. «Работнически вестник»*

ПОМОЩТЕ НА СИНДИКАЛНИТЕ ЧЛЕНОВЕ И ТЕХНИТЕ СЕМЕЙСТВА

София, 1 ноември 1915 г.*

Съгласно взетите решения от професионалните съюзи и Синдикалния комитет за подпомагането на синдикалните членове и техните семейства през време на войната отпуски са досега, от мобилизацията насам, 1250 лева помощи от съюзните каси и от фонда за безработните. Всички помощи се отпускат само по решение на централната синдикална комисия и след щателна справка за редовността на членовете. За да се избягнат занаяпред възможните недоразумения и излишна преписка при отпускането на помощите, най-настоятелно се умоляват другарите и другарките от местните синдикални комисии да се съобразяват точно със следното:

1. Всички членски книжки или карти за отпускане на помощ да се изпращат от *самите* синдикални комисии, а не от отделните секционни настоятелства, и то след като добре се провери дали въпросните членове имат право на помощ и дали трябва да бъдат подпомогнати.

2. Изпращаните членски книжки или карти да се придружават с писмо от синдикалната комисия, в което да се съобщава: а) кои и какви членски книжки или карти се изпращат; б) кои от членовете са безработни и кои мобилизирани; в) за самите членове или за техните семейства се иска помощта, и г) кому ще бъде предадена помощта (или члена или на неговото семейство).

3. На другарите, които работят в реквизирирани предприятия или военни работилници с определена надница, а

* Дата на публикуването. (Ред.)

не с войнишки порцион, няма да се отпуска помощ, защото те не могат да се смятат нито за безработни, нито за войници.

4. Помощ за семействата на мобилизираните другари ще се отпуска само след като се установи, че те въпреки държавната и общинска помощ, която биха получили, все пак се намират в неизбежна нужда. Инак предвидената помощ ще се резервира за *самите членове*, когато се върнат от бойните полета, защото неуместно е семействата, които не се намират в крайна нужда, да изтеглят сега помощите на своите близки, когато тях помощи ще бъдат много по-необходими за последните по-нататък.

5. За всички помощи, които местните синдикални комисиии получават, трябва да изпращат на Синдикалния съюз редовни разписки, подписани от *самите получатели* на помощите.

Необходимо е местните синдикални комисиии в своята дейност да не се ограничават само с искание на помощи, но и сериозно да се погрижат за функционирането на професионалните секции, с колкото и малко членове да са останали те, като най-редовно се събират членските взноски от *работещите членове* и събираните суми ежемесечно се изпращат на Синдикалния съюз, като се усилва и през сегашния период *фондът за безработните* и като усърдно се агитира между немобилизираните работници и между работничките за записване нови членове и членки на професионалните съюзи.

Секретар-касиер на Синдикалния съюз: *Г. Димитров*

ИЗ СОФИЙСКИЯ ОБЩИНСКИ СЪВЕТ

Вчера* Софийският общински съвет биде свикан на заседание, на да гласува допълнителния бюджет по изразходването на сключения заем от 1 500 000 лева за подпомагането на нуждаещите се войнишки и невойнишки семейства.

Преди да се пристъпи към дневния ред, кметът направи едно изложение за състоянието и дейността на общината в последно време**, като всичко нарисова в розови черти и заяви, че общината е изпълнила достойно дълга си към столичното бедстващо население с откриването на общинските магазини, раздаване на бедните въглища и хляб, уреждане трапезарии за децата и пр.

От името на социалдемократическата общинска група др. Г. Димитров разкритикува това изложение и изтъкна фактическото положение на работите, от което се вижда, че общината е извършила извънредно малко в защита на бедстващите маси в столицата. Изказва своето неодобрение за тъй дългото отлагане на общинските помощи. Посочва на големите нередовности и произволи, които се вършат при раздаването въглища и хляб на бедните и при приемането на деца в яслите и трапезариите.

Констатира липсата на всякаква грижа от страна на общината за защита на труда. Исква настоятелно: разширението на общинските магазини и откриването клонове от тях в крайните квартали; създаване общински резервен склад с брашна; изработване специални правилници за раздаването на въглищата и хляба, за приемането на де-

* 27 ноември 1915 г. (Ред.)

** Вж «Софийски общински вестник», № 26, 5 декември 1915 г., с. 3—7.

(Ред.)

цата в яслите и трапезариите, за да се отстрани личният произвол на комисарите, който господства в това отношение; увеличение кредитите за яслите и трапезариите, грижи за прилагането на Закона за женския и детския труд и Закона за неделната и празнична почивка.

По-изложението на кмета от страна на другите общински групи никой не взе думата.

Съветът прие допълнителния бюджет, в който се предвиждат 1 милион лева за подпомагане на войнишките семейства, 450 000 лева за подпомагане на бедните невойнишки семейства и по 20 000 лв за яслите и трапезариите.

Помощите на невойнишките семейства ще се дават по Правилника за войнишките семейства* само в размер на 75% от определените помощи за войнишките семейства.

В. «Работнически вестник»,
№ 192, 29 ноември 1915 г.

Печата се по текста
на в. «Работнически вестник»

* Отнася се за правилника, приет от Софийския общински съвет на 1 октомври 1915 г., публикуван в «Софийски общински вестник», № 19, 1 октомври 1915 г., с. 10—11. (Ред.)

ДО КМЕТА НА СТОЛИЧНАТА ОБЩИНА

К о п и е: Местния комитет на обществената
предвидливост

София, 13 декември 1915 г.

Г о с п о д и н к м е т е,

При сливането функциите на общинската комисия по продуктите с ония на Местния комитет на обществената предвидливост аз приех да бъда член на комитета, схващайки извънредната важност на задачата, възложена нему — да се грижи за редовното снабдяване на столицата с потребните съестни продукти и други предмети от първа необходимост и да реагира срещу скъпотията и спекулацията.

Обаче усилията на комитета, както и всички негови сериозни мероприятия в тая посока се компрометират и парализират, особено в последно време, от действията на Централния комитет на обществената предвидливост, реквизиционните комисии, органите на Военното министерство и тия на самото кметство.

Типични в това отношение са случаите с цената, качеството и начина на използването на захарта; доставката на газта и нейната цена; износът на съестни продукти и храни; разрешението да се продават сега на промишлена цена маслото, сиренето, кашкавалът, маста; безразборното реквизиране на артикули, предназначени за нуждите на населението; нередовностите при разпределянето на вагоните за превоз, както и нерационалната организация на общинските магазини.

При създаденото по тоя начин положение Местният комитет не е в състояние да изпълни съществената своя задача и неговата роля фактически все повече се свежда до една предпазителна клапа срещу основателното недо-

волствие на гражданите против разпореждания и действия, независещи от самия него.

Понеже тая роля е в разрез с жизнените интереси на бедстващото столично население и е несъвместима с мой мандат на представител на Работническата социалдемократическа партия в Софийски общински съвет и понеже отговорността за нея нито аз лично, нито партията, която представлявам, можем да понасяме, принуден съм да напусна Местния комитет, като от днес — 13 декември т. г. — преставам да вземам участие в неговите работи.

Софийски общински съветник: *Г. Димитров*

*Публикува се в първи път
по текста на заявленията*

ПО ЧЛ. 3 ОТ ЗАКОНОПРОЕКТА ЗА ВОЕННИЯ КРЕДИТ

Реч в Народното събрание

17 декември 1915 г.

Г-да народни представители!

Аз вземам думата, за да обоснова накратко нашите предложения по чл. 3 от законопроекта за военния кредит*.

Вие си спомняте, г-да народни представители, че когато се закриваше миналата редовна сесия, г-н министър-председателят заяви тогава, че ако дойде работата до една военна намеса на България, ако България бъде принудена да вземе участие в общата война, то народното представителство ще бъде свикано непременно на заседание, за да гласува специален закон за подпомагане войнишките семейства, ония семейства, които вследствие войната няма да имат средства за издръжка. Законопроектът на нашата парламентарна група**86, внесен през 14 юли за тая цел, не биде разгледан от Народното събрание, с обещание, че ще има един специален законопроект от страна на правителството, внесен своевременно, когато настъпи моментът на една война. Вместо това, г-да народни представители, Народното събрание не биде свикано да се произнесе нито по този въпрос, нито по цяла редица въпроси, свързани с войната. Вместо специален закон, гласуван от Народното събрание, правителството издаде една специална наредба, един Правилник за подпомагане войнишките семейства***, който разрешава

* Става дума за Законопроекта за извънреден свръхсметен кредит от 100 000 000 лв. за посрещане разходите по войната през 1915 и 1916 г. (Ред.)

** Законопроект за държавна помощ на работническите и други бедни семейства във време на мобилизация и война. — «Работнически вестник», № 71, 24 юли 1914 г. (Ред.)

*** Вж «Работнически вестник», № 141, 27 септ. 1915 г. (Ред.)

съвършено неблагоприятно, нерационално въпроса за издръжката на нуждающите се войнишки и други семейства. Днес с този законопроект за общ военен кредит от 30 000 000 лв. правителството иска да бъде оформен от страна на Народното събрание този начин на подпомагане на нуждающите се семейства в нашата страна.

Г-да народни представители! Войната постави като голяма грижа на държавата прехраната на ония семейства, които вследствие на войната са лишени от свои редовни средства за издръжка. Тая голяма грижа не може да бъде изпълнена по начина, по който постъпи правителството. Тая голяма грижа не може да бъде изпълнена чрез даване на войнишките семейства, чиито издържители са на бойното поле, при днешната баснословна скъпотия, 25 ст. или сега, от 15 декември насам, по 35 ст. на лице. Една подобна нищожна помощ, която за жената на войника се равнява на 10,50 лв. месечно, а за многочленни семейства от 7,10, а някъде и 12 членове се равнява на 1,35 дневно, или 40 лв. месечно, такава нищожна помощ, позволете ми да кажа, не е една сериозна подкрепа на тези семейства, които са изпаднали в нужда, а това е просто една подигравка с бедствующото население на нашата страна.

От десницата: А-а-а!

Министър Д. Петков: Защо не дадете повече?

Г. Димитров: Г-да народни представители! Когато държавата по свои съображения, по своя пресметливост намира, че трябва да се влезе във война, във военна акция, тя е длъжна, грижейки се за покриването на всички други разходи по войната, да гарантира на първо място семействата на тези, които са повикани на фронта. Това са хиляди семейства, г-да народни представители, които не по своя вина днес нямат нито стотинка; това са семейства, мъжете и бащите на които плащат кръвен данък на бойните полета, а те тук са оголвани от спекуланти и гешекфари из цялата страна.

Обаждат се от десницата: Не е истина.

Г. Димитров: На тези семейства, г-да народни представители, държавата е длъжна не да подхвърля една милостица, не да ги поставя в положението на такава колосална мизерия, не да ги принуждава да прибегват до мили редица порочни пътища за задоволяване своите нужди,

и да осигури тяхната редовна издръжка от свои собствени средства. Нашата държава, която е похарчила милиони, повече от милиард за това участие във войната, тя е длъжна да похарчи не един кредит от 30 000 000, както пресмята г-н министърът на финансите, но един по-голям кредит за много по-големи индивидуални помощи за всяко отделно семейство.

При това правилникът, който правителството създаде, има този голям недостатък, г-да народни представители, че той дава една помощ само на войнишките семейства. Между това войната предизвиква спиране на местното производство. Целият стопански живот се дезорганизира през време на война, както това е известно на всички. Бъдни предприятия спират окончателно, други ограничават своята работа и една голяма част от работниците, неподлежащи на мобилизация — стари, младежи, жени — останаха на улицата без работа. Има маса войнишки семейства, които нямат лица на бойното поле, но които поради войната, вследствие на създадената от войната криза се намират в бедствено положение. По правилника на правителството държавата за тях не се грижи; за тях не се предвижда никаква помощ. Те се предоставят, според този правилник, на грижите на общините, които общини трябва да създават работа и в известни крайни случаи да дават натурални помощи в предмети. Държавата сваля* от себе си ангажмента и спрямо тази голяма маса работници и други бедни невойнишки семейства, на които е длъжна да осигури известна поддръжка както на войнишките семейства.

Г-да народни представители! За да се убедим колко нищожна е помощта, която се дава у нас на войнишките семейства според този правилник, може да ни послужи също едно малко сравнение с помощта, която се дава в други страни. Никой от вас няма да поддържа днес, че стага у нас, в България, в градските центрове — па даже и в селата е тоже така — е по-евтино, отколкото в Германия, Австро-Унгария или другите воюващи държави. Нещо повече. В известни градски центрове на България животът е по-скъп, отколкото в Берлин, Виена и други

* В стенографския протокол — «слага». (Ред.)

европейски градове, независимо от това, че работническите и други семейства у нас не могат да живеят* така, както живеят бедните работнически семейства в другите европейски страни. Г-да народни представители! Всички, които се интересуват от въпроса за държавната помощ на войнишките семейства, знаят, че в Англия и Германия тя е по-голяма от тази, която се дава у нас, едно, и на второ място, тази помощ е независима от личния доход на войнишкото семейство, изкаран чрез работа или от дребни малки имоти; тази помощ е независима от помощта, която общините дават, от помощта, която работническите организации и цяла редица други благотворителни дружества тоже дават на своите членове. И по този начин помощта, която получават войнишките семейства в Германия и Австро-Унгария, е 3—4 пъти по-голяма, отколкото нашата тук мизерна държавна помощ.

Г-да народни представители! Нещо повече. Длъжен съм и тук му е мястото да протестирам за поведението на правителството, в лицето на Министерството на вътрешните работи, по отношение подпомагането от страна на общините. Ние всички изхождаме от положението, че държавата трябва да поеме голямата част от тази грижа — разносните за издържане бедните войнишки семейства. Но това не означава, че общините по своя инициатива и със свои средства, колкото и оскъдни да са, не са длъжни да подпомагат. И в нас се намериха общини, които схванаха тази своя задача, които пожелаха да сторят това, но на които правителството попречи да изпълнят тая своя задача.

Обаждат се от крайната левица: Вярно!

Г. Димитров: Такъв е случаят със Сливенската община, която има на свое разположение около 200 хиляди лева свои собствени пари. Когато тя поиска да ги употреби за добавъчно подпомагане на войнишките семейства, правителството каза: вне нямате право да подпомагате войнишките семейства, които се подпомагат от държавата. Държавата подпомагаше с 25, а сега с 35 стотинки на лице, а към тази мизерна помощ Сливенската община няма право да добави още няколко стотинки. Това

* В етемографския протокол — «инсталират». (Ред.)

с логиката, това е разбирането, това е поведението на правителството.

Министерството не позволи или препятствува на Плевненската община да сключи един заем за подпомагане на войнишките семейства и за откриване предприятие за работа на безработните. Същите спънки се правеха и на Видинската община. С изключение на Софийската община, на която бе разрешено да сключи един заем от 1 1/2 милиона лева вместо 2 1/2 за подпомагане на бедните войнишки и невойнишки семейства, на маса други общини правителството не само не даде съдействие, за да изпълнят своята задача, но даже им и препятствува.

Т. Петров: То попречи и на Видинската община.

Г. Димитров: С една реч, в момента, когато държавата не прави това, което е длъжна да направи за издръжка на войнишките и други бедствующи семейства, тя препятствува и на общините да изпълнят своята задача. И това поведение на правителството насърчава другите общини да се дезинтересират абсолютно и напълно от тая своя грижа. . .

В. Коларов: Като Пловдивската, която пет пари не дава за войнишките семейства.

Г. Димитров: . . . като Пловдивската община, която нито дава, нито мисли да даде стотинка, смятайки, че може да се скрие зад гърба на разпореждането на Министерството на вътрешните работи, на правителството, че не е длъжна. . .

В. Коларов: Че не бива да дава.

Г. Димитров: . . . и че не бива да дава помощи на войнишките семейства. В такъв момент, когато градското работническо население и една голяма част от селското население бедствува, подобно поведение на правителството е прямо осъдително и ние се ползуваме от случая да протестираме оттук против това негово поведение.

Г-да народни представители! Минималната помощ, която би трябвало да се дава на войнишките и другите бедствующи семейства в този момент, не трябва да бъде по-голяма от 1 лв. на ден за възрастен член на семейството и 60 ст. за всеки друг член от семейството; existenz mini-

тит* на едно семейство с пет и повече членове не може да бъде по-долу от 3 лева дневно при тази колосална скъпотия. Независимо от това увеличение на помощта, което се налага и което трябва да се направи в интереса на тия семейства, които сега бедствуват, в интереса на ония, които са повикани на бойното поле да изпълнят някакви държавни задачи в този момент, трябва да се предвиди още за онези бедни работнически семейства, които живеят в градските центрове под наем, които трябва след войната да плащат наем, една квартирна помощ, макар и малка. Тая помощ ще облекчи подобни семейства в изплащането на наемите, които ще се натрупат след войната. Такава квартирна помощ се дава в Германия, Австро-Унгария и в цяла редица други държави. По този начин би се попълнила една празнота в тая система на подпомагане, която е усвоена от правилника на правителството Г-да народни представители! Вие знаете, че в този правилник не се прави разлика между градски и селски семейства, не се прави разлика по отношение размера на помощта за селото и за града.

Някои от десницата: Всички са равни.

Г. Димитров: Това равенство трябва да се запази, ние не сме против него. Аз даже казвам, че тази помощ е малка, много малка както за селото, тъй и за града. Но съществува разлика в условията на живота в селото и в града, особено по отношение на квартирите. Докато едно селско семейство няма да плаща никакъв наем за къщата, в която живее, маса работнически семейства в градовете в този момент, когато мъжете са на бойното поле, се обременяват с тоя наем. Разликата, която ще съществува в подпомаганията на селските и градски семейства, да бъде само в тази квартирна помощ, която ще получават градските семейства, а селските не ще получат, защото не живеят под наем. Ето защо — подчертавам това още веднъж — необходимо е увеличението на помощта за бедните войнишки семейства до онези минимални размери, които са установени в предложението на нашата парламентарна група, и още предвиждането на една квартирна помощ

* Existenz minimum (нем.) — най-малкото, което е необходимо за съществуване. (Ред.)

По тези причини предвиденият от правителството кредит в размер на 30 000 000 лв. е недостатъчен. Пресмятащо е направено от г-н министъра на финансите върху 3/4 милиона лева месечно; този кредит е разчитан върху днешните помощи, които са нищожни; увеличението на размерите на помощта изисква непременно едно увеличение на този общ кредит от 30 000 000 лв. Ние смятаме, че той трябва да бъде увеличен най-малко на 100 000 000 лв. Г-н казал на ония г-да народни представители, на които може да се вижда този кредит голям, че нашето желание е той да не бъде изразходван, т. е. час по-скоро да се направят постъпки за приключването на войната, за демобилизирането на войската, за повръщането на тези работници и войници, за да останат тия пари за подпомагане на войнишките семейства неразходвани. Семействата се нуждаят от помощ тогава, когато техните издръжници не са при тях и не могат да ги издържат, когато са създадени изключителни условия на кризис. Прекратете тази война, сключете мир, възстановете нормално положение и тогава този кредит от 100 000 000 лв., както ние искаме, гласуван от Народното събрание, би останал неразходван.

(Председателското място заема подпредседателят д-р И. Момчилов.)

Ние не сме съгласни с вас и искаме изменение на втория алинея на чл. 3.

В. Коларов: Искаме да се предвидят 100 000 000 лв., а не 30 000 000 лв.

Някъси от десницата: Нали не ще гласувате!

В. Коларов: Ние ще гласуваме за 100 000 000 лева.

Г. Димитров: Г-да народни представители! В законопроекта се казва, че разходите по този кредит ще бъдат произведени съгласно Правилника за подпомагане нуждиците се войнишки семейства, приготвен от министерството и утвърден със съответни укази, при измененията, направени впоследствие*.

Г-да народни представители! Ние искаме този кредит да бъде изразходван по специален закон, който да бъде

* Вж «Държавен вестник», № 237 и 282 от 19 октомври и 11 декември 1918 г., където са обнародвани измененията и допълненията на чл. 2, 3, 5 и 16 от правилника. (Ред.)

гласуван тук от Народното събрание, а не по тоя правилник, който има толкова много недостатъци и който не разрешава правилно въпроса за подпомаганията на войнишките семейства, като в този закон, гласуван от камарата, се предвидят всички гаранции, че държавната помощ, отпусната за войнишки и невойнишки семейства, ще отиде по своето предназначение. Когато дойде разглеждането на този правилник тук, в камарата, ние ще кажем какво съдържание трябва да има законът за подпомаганията на семействата. Тук трябва да отбележим само, че трябва да имаме необходимата гаранция, че стотинките, които държавата дава, че милионите, които ще даде за подпомагане на семействата, ще отидат по своето предназначение. Защото в този момент ние разполагаме с множество данни, от които се вижда, че в много места, особено в селските общини, раздаването на помощите е нередовно и са вършени цяла редица злоупотребления. Необходимо е този Централен комитет за подпомаганията, назначен по силата на правилника от правителството, да бъде един централен комитет, съставен от парламентарни представители, избрани от Народното събрание, при всичката възможност да контролира редовното раздаване на тия помощи, за да не остане нито сянка от подозрение, че тия суми, които се отпускат за нуждите на нуждаещите се семейства, не отиват за своето предназначение.

Г. Данаилов: Доколкото аз зная, досега в Централния комитет няма нито един факт на някакво злоупотребление. Затуй, вместо да говорите теоретически, покажете ни колко факти, за да ги проверим.

С. Омарчевски: Покажете факти, за да ги проверим.

Г. Данаилов: Който е извършил злоупотребление, ще го накажем.

Г. Димитров: Г-н Данаилов! Вие имате в София ни колко случая за проверка.

Г. Данаилов: Ние имаме много такива случаи, а не само няколко, но това още не означава нищо.

Г. Димитров: Няма съмнение, вие имате много случаи на действителни злоупотребления, които ще имате възможност да проверите и установите. На второ място, ние имаме маса писма от разни места, които сега не са при мене — защото по този случай ще говорим при раз

глеждането на правилника, — които са били задържани от цензурата и които впоследствие са върнати на самите жени на войниците, от които са подадени, след като са взети необходимите бележки по оплакванията им. И доколкото зная, Централният комитет по подпомаганията е обърнал вниманието на някои от местните комитети да направят нужното за попълването на списъка на бедните войнишки семейства. В някои села секретар-бирниците не са искали да впишат в списъците на бедните семейства и известни войнишки семейства поради това, че са ги смятали за достатъчно състоятелни. По партизански съображения, г-н Данаилов, е отказано на множество семейства да бъдат вписани в този списък.

А. Кундалев: Това не е работа на секретар-бирниците.

Г. Димитров: Във всеки случай, г-да народни представители, в едно трябва да бъдем съгласни, че е необходим един по-ефикасен контрол върху изразходването на тия суми, който да изхожда от самия парламент. Не е достатъчно членовете на този комитет да бъдат лица, назначени от правителството. Когато се касае до изразходването на милиони, лицата, които контролират това изразходване, трябва да бъдат избрани от парламента.

Г. Данаилов: Не сте прав, г-н Димитров. Правителството е дало изцяло контролата върху изразходването на тези суми в ръцете на Централния комитет, който представлява парламента. Ако Вие мислите, че трябва ли се увеличи съставът на Централния комитет, то е друг въпрос. Защо говорите работи, когато не стоят така?

Министър Ж. Бакалов: Защото от всяко едно дърво трябва да се прави стрела.

Г. Димитров: Г-да народни представители! Държавната помощ, която трябва да се дава на бедствующите войнишки и невойнишки семейства, трябва да бъде съпроводена в същото време от една ефикасна грижа от страна на правителството за поевтиняването на живота. Защото увеличаването на тази държавна помощ, даже в онези райони, в които предлага нашата парламентарна група, не бъде достатъчно, щом като всички съестни продукти и други предмети от първа необходимост са с тъй високи цени. Тая помощ наистина би се равнявала, както е казал и военният министър за своя кредит, на пет пъти по-

малка поради поскъпването на живота. А правителството, стига да желае и да има куража да се противопостави на спекулантите, които са заинтересовани от повдигането на цените на известни продукти, има възможност да вземе сериозни мерки за поевтиняването на живота. Поевтиняването на живота трябва да бъде едно косвено подпомагане на тия работнически и други бедни семейства, които са останали без своите поддържатели и трябва да разчитат преди всичко на тази държавна помощ, която им се дава. Премахването на вносните мита, премахването на косвените данъци за известни продукти, за известни артикули би повлякло веднага поевтиняването на тия артикули. Вземането на мерки против тия гешефтарства, за които говори по-дълго моят другар г-н Коларов, тоже би могло да помогне в това отношение. И особено, г-да народни представители, освобождаването на парламента от тая цензура, в която той сам е поставен, освобождаването на печата, тая вече не военна, а политическа цензура, на която е подложен, и даването възможност за една публична критика на тия безобразия, които се вършат от разни учреждения, гешефтари и спекуланти, биха помогнали значително за премахването на това зло. Цензурата днес се явява, както това се изтъкна и по-рано, като едно средство за прикриване на всички тия гешефтарства, спекулации и злоупотребления, които днес се вършат тъй нашироко в цялата страна. Едно подобно положение не е в интереса на нацията, не е в интереса на въоръжения народ на бойните полета, не е в интереса и на народната маса. И първата мярка, чрез която правителството би трябвало да почне борбата срещу това бедствие, на което е изложено населението, респективно работническата маса, е вдигането на тази политическа цензура и развързването рече и езика на парламента, на печата и на политическите партии. Безконтролното управление, липсата на публична критика създават безотговорни учреждения и фактори и по този начин злото може да се разрасне. Това ще внесе сигурно и деморализация в редовете на войската. Колкото и да се плашат господата, които се грижат да се избегне тая деморализация. . .

Председателствующ д-р И. Момчилов: Моля, говорете по предмета, г-н Димитров.

Г. Димитров: . . . сигурно ще предизвика масово недоволство между тези, които са останали тук, и тия, които се намират в редсвете на войската, и това няма да бъде в интереса на народната маса, на самата нация. Но защо ние намираме, че парламентът, ако сериозно мисли да даде една ефикасна поддръжка на войнишките и невойнишки бедни семейства, би трябвало да се съгласи със следующето изменение на чл. 3: (Ч е т е.) «Кредитът за подпомагането нуждающите се семейства да се увеличи от 30 на 100 милиона лева, като от него се подпомагат както войнишките семейства, така и ония невойнишки семейства, които вследствие на войната и безработицата са изпаднали в нужда и са лишени от средства за поддръжка.

Разходите по този кредит да се произвеждат съгласно специалния закон, който ще бъде гласуван от Народното събрание при следните размери на помощите: на семейство от един член — 1 лв. дневно; на семейство от двама членове — 1,50 лв. дневно; на семейство от трима членове — 2 лв. дневно; на семейство от четирима членове — 2,50 лв. дневно; и на семейство от пет и повече членове — 3 лв. дневно. Същите помощи да се дават и на невойнишките семейства, които поради войната и безработицата са лишени от средства за издръжка.

Освен горните дневни помощи живущите под наем семейства получават от държавата и квартирна помощ в размер на 15 лв. месечно.»

Г-да народни представители! Ние намираме, че възражението, което би могло да се направи, какво българската държава не може да намери достатъчно средства за подобни разходи, е едно свършено несъстоятелно възражение. Както се намират средства за другите цели на войната, тъй също трябва да се намерят средства и за целите на подпомагането на бедните семейства, които цели, изпълнени, водят към запазването физическите и духовни сили на народната маса, на работническата класа, на цялата нация. Независимо от това държавата има възможност още в този момент да добие цяла редица приходи, които да бъдат употребени за целите на подпомаганията. Например могат да бъдат обложени тия, които използват последствията от войната и сега трупат големи пе-

чалби; могат да бъдат обложени със специални данъци тия, които правят военни доставки и печелят тъй много; могат и трябва да бъдат обложени търговците и спекулантите, които от играта на цените, предизвикана от войната, натрупаха грамадни богатства, спечелиха милиони тук, у нас. . .

В. Коларов: Както те са обложени в Германия, Австро-Унгария и Англия.

Г. Димитров: . . . както има такива облагания вече и другите воюващи страни. За покриването на всички разходи по войната, както и за покриването на разходите по подпомаганията на бедните семейства трябва да се прибягне към най-ефикасната реформа, препоръчвана постоянно от нашата парламентарна група — към въвеждането на прогресивно-подоходния налог, за да бъдат платени тия разходи от ония имотни класи в България, за целите и интересите на които се води днешната война. (Ръкопляскания в крайната левица.)

*Стенографски дневници, XVII ОНС,
II РС, 43.; 17 декември 1915 г.,
с. 23—25*

*Публикува се по текст
на Стенографски дневници*

ПО ЗАПЛАТИТЕ НА ДЪРЖАВНИТЕ СЛУЖИТЕЛИ

*Реч в Народното събрание**

21 декември 1915 г.

Г-да народни представители. Колкото и да се желае да бъде гласуван на правителството законопроектът за $\frac{1}{12}$ от бюджета без всяко изменение в размери, каквито имаше бюджетът за 1915 г., все пак един въпрос не може да бъде минат с мълчание, едни пера, едни разходи в бюджетопоекта не могат да останат такива, каквито бяха в бюджета за 1915 г.

Преждеговорившият** даде известни сведения за положението на държавните служещи и работници, които показват ясно, че непременно трябва да се предвиди едно подобно, допълнително възнаграждение за всички държавни служещи и работници, които получават недостатъчна заплата за през периода на войната. За потвърждение и за попълване картината на държавните чиновници, служещи и работници, нарисувана преди малко, аз трябва да прибавя също няколко данни. Г-да народни представители! Само щатни чиновници и служещи у нас има кръгло около 50 хиляди. От тия 50 хиляди души до 100 лв. месечно получават 28 хиляди души, от които 20 хиляди са семейни с деца; от 101 до 150 лв. получават 10 500, от които 6 хиляди кръгло са семейни хора; от 151 до 200 лв. месечно получават 5 хиляди души, от които 3800 са семейни; или още по-малко от 50 хиляди кръгло щатни чиновници и служещи 41 500 получават до 200 лв., от които 29 800 души са семейни хора с по 1—2—5 и повече деца. Специално за

* Г. Димитров говори по Законопроекта за $\frac{1}{12}$ от кредитите по редовния и извънредния бюджети и по бюджетите на фондсите за 1915 г. и временен месечен кредит за новопридобитите и окупираните земи за 1916 г. (Ред.)

** Н. Сакаров. (Ред.)

железниците имаме следното положение: от 8500 кръгло чиновници, служещи и работници до 100 лв. месечно получават 5300; до 150 лв. — 1600; и от 151 до 200 лв. — 1020, или всичко от 8500 чиновници, служещи и работници по държавните железници 7920 получават заплата по-малка от 200 лв. По пощите и телеграфите от 3850 души до 100 лв. получават 2010 души; от 101 до 150 лв. — 860, от 151 до 200 лв. получават 525; или всичко от 3850 души телеграфо-пощенски чиновници и служещи 3395 получават по-малко от 200 лв. Във военните арсенали, г-да народни представители, 85% от всички работници получават до 100 лв.; в Пернишката мина и в Бобов дол 92% от работниците получават средна месечна заплата до 100 лв. В Държавната печатница тоже 80—85% от всички работници и служещи получават до 100 лв. Това са заплатите по бюджетите за 1914 и 1915 година. Но, г-да народни представители, вие ще се съгласите, че при сегашното поскъпване на живота тия заплати не са вече същите, фактически те са намалени в размера на поскъпването на живота. И ако днес цените на необходимите предмети и съществуване са увеличени с 50%, същото това означава, че заплатите на тия държавни служещи и работници са намалени с 50%. Господа! Тая аномална, необикновена скъпотия може да бъде понесена от висшите чиновници, които имат големи заплати, защото тя предизвиква само известно съкращение на комфортните им разходи, без които те могат да минат известно време, но тя не може да бъде понесена от тая граматна маса държавни чиновници и служещи, понеже там вече се намалява храната хлябът, месото, маслото, облеклото, влошават се условията на живот, което води към духовно и физическо израждане на тая граматна маса държавен персонал. Толкова повече е необходимо да бъдат изравнени номиналните заплати на държавните чиновници и служещи с увеличението цените на продуктите, като имате предвид, г-да народни представители, че днес държавните служещи и работници, особено по железниците и пощите, в държавните мини, в Държавната печатница, във военните арсенали, в инженерните работилници и във всички държавни предприятия са обременени с работа несравнено повече, отколкото в нормално време. Днес се работи повече часове

даже по железниците, пощите, телеграфите и пр., денонощно се изхарчва енергия и тия държавни служители, за да минаят, за да подкрепят своите сили, па, най-последно, за да изпълнят своя дълг в този момент, се нуждаят от средства много повече от тези, които са получавали в нормално време. Е, добре, по законопроекта за $\frac{6}{12}$ от бюджета, който сега ще се гласува, те не само нямат повече средства, но нямат и ония средства, които са имали в нормално време. Могат ли г-да народните представители отляво или отдясно със спокойна съвест да си затварят очите пред този печален факт, че една грамадна маса държавни чиновници, служещи и работници ще бъдат оставени през 1916 г. при тая скъпотия на живота да живеят, да издържат себе си и своите семейства със заплати, фактически намалени минимум с 50%? Това по никой начин не трябва да се допусне, защото то не е в интереса на здравето, на живота на тия държавни наемници, които днес са поставени в крайна мизерия, то не е в интерес и на службата, която те изпълняват. Вие не можете да очаквате от железниците, от пощите и от всички други държавни предприятия да функционират правилно, ако персоналът в тях е оставен в туй положение, в което сега този законопроект за $\frac{6}{12}$ от бюджета ще го постави през 1916 г.

Но има, г-да народни представители, и друго нещо, което трябва да се вземе предвид. То е, че г-да търговците, притежателите на имоти и капитали у нас тъкмо през периода на войната имат всичката възможност да увеличат своите печалби; днес се събират несметни богатства чрез държавата и по друг начин. Ние имаме типичен пример: търговците скриха своите стоки, когато се нормираха цените, що-годе неблагоприятни за тях, и днес, когато са добили произволни цени, изнасят ги на пазара. Е, добре, държавните чиновници нямат стоки; те имат една единствена стока — работоспособността, силата, която те не могат да скрият, за да я продават в един момент на произволно високи цени. Те не могат да я изнасят и да я продават контрабанда във, на други пазари, те служат на държавата и получават от нея своето възнаграждение, размерите на които са определени. По такъв начин те разчитат само на това, на което могат да разчитат като наемници, като работници на държавата.

В тоя момент едно голямо престъпление би извършили държавата, ако лиши своите собствени работници и служещи от едно допълнително възнаграждение, което се налага от създадените сега от войната условия. И затова социалдемократическата парламентарна група и в бюджетарната комисия, и тук, в Народното събрание, настоява да бъде изменен чл. 1 от настоящия законопроект в смисъл да се даде на всички държавни служещи и работници, които получават заплата, по-малка от 300 лв. месечно, едно добавъчно възнаграждение през време на войната в следния размер: за служещи и работници, които получават до 100 лв. — 30% допълнително възнаграждение, за ония, които получават от 101 до 200 лв. — 20%, и за ония, които получават от 200 до 300 лв. — 10%. Това са категориите служещи и работници, които минимум такова едно възнаграждение трябва да добият. То няма да се равнява на поскъпването на живота, но във всеки случай това ще бъде едно допълнение само към оная голяма празнота, която поскъпването на живота отваря в бюджета на работниците и бюджета на държавните служещи. Всички възражения за икономии в настоящия момент, които се направиха в бюджетарната комисия от разни страни и биха могли да бъдат направени и тук, особено от ония, които боравят с държавните финанси, настоящи и бивши финансови министри, са възражения несъстоятелни. Касае ли се до една голяма част от наемните държавни работници, на които живота и здравето трябва да зависи, касае ли се за правилното функциониране на цялата държавна машина, икономии не могат и не трябва да се правят. Икономии има откъде да се направят, има откъде да се намерят нови приходни източници. Увеличението ще бъде от 10—12 милиона лева. Ние поддържаме, че тези 10 милиона лева могат да се намерят, когато се намират в такъв един момент половин милиард за нуждите на войната, а утре и друг ден може би нов половин милиард ще се намерят за същата цел. Без да се простирам подробно, всички г-да народни представители знаят, че има откъде да се направят доста основателни и разумни икономии или да се създадат нови приходни източници, които да не засягат широката работническа и народна маса, а тежестта на тези нови приходни източници да падне

върху плещите на ония, които и в нормално време, и през време на война твърде много печелят благодарение на държавата, благодарение на условията, които днес създава самата война.

Един втори въпрос, на който искам да обърна внимание и на г-н министъра на финансите, и на народното представителство, той е, г-да народни представители, въпросът за дневните, определени по-рано със специално решение на Народното събрание, за служещите в новите зони. Тия дневни пари бяха определени до края на 1915 г., но както в Гюмюрджинския, така и в Струмишкия окръзи условията, които съществуваха по-рано, съществуват и днес; условията, които наложиха по-рано даването дневни пари на държавните служещи там, не са премахнати. Понеже повече, от всички сведения, които ние имаме оттам, е сигурно и г-да народните представители от другите окръзи имат, се вижда, че тъкмо сега е най-наложително даването на такова добавъчно възнаграждение във формата на дневни пари. Е, добре, в тия $\frac{6}{12}$ от бюджета, кредит за дневни пари на държавните служещи в новите зони, на телеграфо-пощенските служещи и др. няма. И финансовият министър се възползува да декларира на комисията, че ще има специален кредит за тази цел. Но, господа, не е достатъчно такава декларация в бюджетната комисия; тая декларация трябва да бъде направена от г-н финансовия министър и тук, в пленума на камарата. И на второ място, не само да направи декларацията днес при гласуването на $\frac{6}{12}$ от бюджета, но още в най-скоро време, преди изтичането на годината, да внесе специално законодателно предложение за кредит, предназначено за тая цел, т. е. да не останем само с едно обещание за тия служещи, които там твърде много се изтезават, а да се осигури възможността да получат през 1916 г. дневните пари, които им се следваха и по-рано.

Ползувам се от случая, г-да народни представители, понеже не стават дебати по отделните бюджети на министерствата, както обикновено става това, и понеже не се разглежда отделно бюджетът на всяко едно ведомство подробно и специално, да се обърна с един въпрос към г-н министъра на труда, за министерството на който тоже да гласуват съответните $\frac{6}{12}$. В тоя момент повече от всеки

друг път — аз съм длъжен да го подчертая, тук, в камарата — Министерството на търговията, промишлеността и труда не е никакво Министерство на труда, то е забравило, че съществува работнически труд в България и че има известни работнически закони в България. Господа! Самото министерство по едно време бе признало, че тъкмо поради условията, създадени от войната, трябва да се прилагат стриктно законите за женския и детския труд и за неделната и празнична почивка и че Инспекцията на труда тъкмо през периода на войната трябва да функционира и действа най-енергично. Защото познато е, че в такива смътни времена господарите на различните фабрики се ползват от женския и детски труд безгранично, безчовечно. И тук, в столицата, под носа на Министерството на труда, има работилници и фабрики, натъпкани с жени и малолетни деца, от 6- и 7-годишна възраст даже, поради тази мизерия, в която са поставени работническите семейства, където не прониква никаква инспекция. Има припадъци на жени, смъртни случаи на деца, за които министерството не се е заинтересувало и нищо не е направило. Г-да народни представители! С едно министерско постановление бидоха освободени инспекторите на труда с мотив, че трябва да изпълняват своята задача тъкмо в сегашния момент, да инспектират всички индустриални и други заведения. Освободиха ги, не са на фронта тия господа, но аз питам, къде са те, ние не ги виждаме?

Министър Ж. Бакалов: Имате грешка. Инспекторите по труда, търговията и индустрията не са освободени.

Г. Димитров: Имаше министерско постановление.

Министър Ж. Бакалов: Има само пет инспектори, които не подлежат на военна служба.

Г. Димитров: Тия, които са тук, никой не ги вижда. Работници и работнички от всички предприятия всеки ден повдигат въпроса за една инспекция на всички предприятия. Органите на министерството не се явяват, никаква инспекция не се прави. Е, добре, г-да народни представители, когато вие заявявате, че се води една война за национално обединение и пр. и пр., когато твърдите много патриотически слова се изливат тук, в парламента, когато се води война за величието на нацията и държавата аз питам, не трябва ли държавата да даде една ефективна

законодателна закрила тъкмо в този момент на труда на тази грамадна маса от жени и деца, мъжете и бащите на които се намират на бойните полета? Оставете ли ги в ръцете на алчните капиталисти и експлоататори, които поощро време държат децата и жените по фабриките. . .

Министър Н. Апостолов: Това са приказки.

Г. Димитров: Не са приказки, а факти. Аз няма да отнемам времето да споменавам цяла редица предприятия, които те са посочени на вашите органи, но не се обръща внимание.

Министър Н. Апостолов: Не са посочени.

Г. Димитров: Те са посочени от нашия печат, а цензурата ги изличва. Ние всеки ден изнасяме във вестника факти не за военните действия, не за войната, а че във фабриките тук и в Горна Оряховица се вършат безобразия с жени и деца, но цензорите ги заличват, за да не пропикне нищо, за да не се чуе никъде нищо за тия факти. Ние протестираме против това поведение преди всичко на Министерството на труда. Ние искаме безусловно и веднага Министерството на труда да влезе в своята роля и да изпълни своя дълг за стриктното прилагане на Закона за женския и детския труд и на Закона за неделната и празнична почивка. Най-малкото е това, което трябва да се иска от вас, г-да министри от кабинета.

(Председателското място заема подпредседателят д-р И. Момчилов.)

Г. Димитров: Но ние имаме основание, имат основание и работниците в България да искат и друго. Каква защита ще се дава на работническия труд? Какво облекчение правителството приготви в лицето на финансовия министър на тази маса, която носи кървавия данък на бойните полета? Същите данъци, същите приходни източници, казват, ще си съществуват.

Но не сте ли помислили, че една грамадна маса български граждани, предимно работници, като са лишени от своите нормални заплати, като са на бойните полета, те не могат да понесат всички тези данъци, които са понасяли в нормално време? Не беше ли уместно г-н финансовият министър да излезе с предложение да бъдат облекчени онези, които получават доход до 1500 лв. или до 1000 лв. годишно, от тези данъчни тежести, които в нор-

мално време са се следвали? Не би ли било едно облекчение това за тази маса жени и деца, на които мъжете и бащите са на бойните полета? Правителството за това не мисли; то мисли да завърши военната акция, както то мисли; вниманието му е насочено към това, което трябва да стане на бойните полета, към ония споразумения, които трябва да се направят със съюзниците, и пр. и пр., вниманието му е насочено да покровителствува гешефтарските тайфи в България. . .

Председателствующ д-р И. Момчилов: Г-н Димитров! Моля, недейте употребява такива изрази.

Г. Димитров: . . . които ограбват българската работни маса тъкмо в един момент, когато българският народ е на бойните полета. (Ръкопляскания от крайната левица.)

*Стенографски дневници, XVII ОНС,
II РС, 7 в., 21 декември 1915 г.,
с. 99—101*

*Печата се по текста
на Стенографски дневници*

ЗА ДОПЪЛНИТЕЛНОТО ВЪЗНАГРАЖДЕНИЕ НА ДЪРЖАВНИТЕ СЛУЖЕЩИ

Изказване в Народното събрание

22 декември 1915 г.

Председателят: Постъпило е от социалдемократическата парламентарна група, подписано от надлежното число народни представители, предложение по чл. I от законопроекта* със следующето съдържание: (Чете.) «Към заплатите на държавните служещи и работници се прибавя едно допълнително възнаграждение в размер на: 10% за заплатите до 100 лв. месечно; 20% за заплати от 101 до 200 лв. месечно; 10% за заплати от 201 до 300 лв. месечно.»

Има думата г-н Георги Димитров.

Г. Димитров: Във вчерашното заседание, при първото четене на законопроекта, г-да народни представители, ми обосновахте това наше предложение. Сега още веднъж от името на нашата група настоявам да бъде прието като предложение, което цели да задоволи насъщни пужди и да изпълним една справедливост в случая.

В свръзка с това още веднъж повдигам въпроса пред г-н финансовия министър за положението на служещите и новите земи, които са поставени извънредно зле при получаването на сегашните дневни пари, а ще бъдат поставени още по-зле от началото на 1916 г., ако тези пари им се отнемат. Понеже в законопроекта за $\frac{6}{12}$ от бюджета на 1916 г., който сега се гласува, кредит за дневни пари на тези служещи няма, а г-н финансовият министър в бюджетарната комисия обеща да внесе специално предло-

* «Законопроект за $\frac{6}{12}$ от кредитите по редовния и извънредния бюд-
жет на 1916 г. (Ред.)»

жение за тая цел, аз настоявам г-н министърът на финансите тук, в камарата, да заяви какво мисли да направи по отношение дневните пари на служещите в новите земи. Тези държавни наемници там не могат да бъдат оставени само със заплатата. Условията, които наложиха да се плащат дневни пари на телеграфо-пощенските и други служещи, съществуват и сега, те са още по-тежки. Следователно трябва обезателно да се плащат дневни и през новата 1916 г. Такова едно предложение трябва да бъде внесено. И аз моля г-н финансовия министър да се изкаже в камарата.

Министър-председател д-р В. Радославов: Тези въпроси са решени от нас, защо ги повдигате?

Г. Димитров: Не са решени.

Министър-председател д-р В. Радославов: От нас са решени. Добавъчно възнаграждение ще има и занаятчията. Няма защо да повдигате въпроса.

Г. Димитров: Значи, ще се плащат дневни пари и за бъдеще — туй искам да зная.

Министър-председател д-р В. Радославов: Решено е.

Г. Димитров: Тогава да се побърза с внасянето на законопроект.

Министър-председател д-р В. Радославов: Ние знаем нуждата.

Председателят: Ще се гласува. По чл. 1 от законопроекта, както казах, социалдемократическата парламентарна група прави предложение за добавъчно възнаграждение. (Прочита повторно предложението.) Които приемат това предложение, да си вдигнат ръката. (Малцинството.) Не се приема.

ЗА ИЗБИРАНЕ НА НОВ ПОМОЩНИК-КМЕТ НА СОФИЙСКАТА ОБЩИНА

Предложение в Софийския общински съвет

5 януари 1916 г.

Господа, появява се тук един друг въпрос. Този общински съветник, или в случая г-н Спирков, след като е получил една правителствена длъжност, платена от държавата*, може ли да остане член на Общинския съвет и да продължава да се титулува, да носи мандат и титлата помощник-кмет? Мене ми се струва, че е правилно, щом като един общински съветник е поел държавна длъжност, платена от държавата, със самия този факт той престават да бъде вече фактически член на съвета и тия господа, които се натоварват с подобни длъжности, ако те сами схващаха добре своето положение, трябваше, без да чакат ли се повдига въпросът в съвета, да си подадат оставката. Това е неправилно — то, от една страна, противоречи на законите, а от друга — спъва работата на Общинския съвет. Аз смятам, че съветът трябва да се изкаже по случай писмото на Министерството на вътрешните работи в смисъл, че както г-н Спирков, който заема държавна длъжност в Македония, така и всички други общински съветници, които са командирани да заемат държавна длъжност в новите земи, престават да бъдат общински съветници и следва да се явят тук техните заместници по съответните партийни листи. По този начин работата на съвета би вървяла по-добре и не бихме изпаднали в това положение, което се създаде сега — г-н Спирков, помощник-кмет в Софийската община, да бъде помощник и на

* Има се предвид командироването на И. Спирков на служба при военни инспектори в щаба на армията. (Ред.)

генерал-губернатора, а тук временно да го замества общински съветник като някой писар.

Аз предлагам да се възприеме тази идея: на мястото на г-н Спиркова да има помощник-кмет, защото трябва да има такова лице тук, но в същото време съветът да се изкаже, че г-н Спирков и другите съветници, които са поели държавна длъжност, престават да бъдат такива и следва да бъдат заместени от нови лица.

Председателят: Има думата г-н д-р Сакаров.

Д-р Н. Сакаров: Има случаи, дето се командирова общински съветници, както беше в онази война, да участвуват в разни комисии по приемане на продукти и пр., както е с г-н Петкова. Той отива като общински съветник, макар че е на работа във Военното министерство.

Председателят: Това е съвсем друго; той е член на приемателна комисия.

Т. Г. Влайков: И понеже не знаем подробности по командироването на г-н Спиркова, ние ще попитаме дали като член на Софийския общински съвет е командирован там, или по работа, която няма нищо общо с тая на Софийската община и с неговия мандат? Аз мисля, че съветът ще се съгласи да се запита министерството да ни отговори по-подробно на каква работа е командирован помощникът г-н Спирков.

Г. Димитров: Г-н Председателю, това може да се направи, обаче то е безпредметно. Нас като Общински съвет ни интересува въпросът, дали г-н Спирков е командирован като член на Софийския общински съвет и дали неговата работа там има връзка с работата на нашата община.

Председателят: Тъкмо това казва и г-н Влайков.

Г. Димитров: Ние това не знаем положително.

Д-р П. Джидров: В писмото, с което се командирова, се казва: «Командирова се временно по служба при военния инспектор-щаб на армията.»

Г. Димитров: Защото ако той беше командирован по работа на Софийската община, най-малкото трябваше да се вземе съгласието на последната; правилното е да го командироваме ние или Постоянното присъствие. Тъй че въпросът, дали г-н Спирков е командирован по общинска работа, според мен е изчерпан — безпредметно е да се

отправя такова питане към министерството. Нужно е да се покани г-н Спирков да си сложи мандата, тъй като той е несъвместим с длъжността, която сега заема. Ако той сам не го направи, съветът трябва да се произнесе в този смисъл.

Д-р Н. Сакаров: Това е злото, че съдът трябвало да се произнесе.

Г. Димитров: Понеже този случай е предвиден в закона, съдът трябва да признае, че след като е станал държавен чиновник, г-н Спирков престава да бъде общински съветник. Това обаче трябва да бъде предшествувано от едно наше решение. Затова аз предлагам съветът да вземе таква решение, каквото споменах. Решим ли ние да се нише на съда, той ще се занимае — и свършена работа, понеже това е един случай, предвиден от закона, неспорен. Фактът, че г-н Спирков ще получава заплата от държавата, че няма да получава от нас. . .

Председателят: Това няма значение.

Г. Димитров: . . . и фактът, че не е командирован от нас, са достатъчни.

Д-р П. Джидров: Това са факти без решаващо значение. Може той там да получава само дневни във формата на възнаграждение и съдът да му откаже качеството на чиновник.

Г. Димитров: Аз собствено предлагам съветът да направи това, което сам г-н Спирков трябваше да направи.

Що се касае до втория въпрос, относително попълването на неговата длъжност, очевидно той трябва да се постави на дневен ред и да се извърши избор, тъй като това би било правилно. Очевидно е, че такова лице ще се избере пак от болшинството, защото то си управлява.

Д-р П. Джидров: Защо пък от болшинството?

Г. Димитров: Ако има желание от другите партии да имат участие в управлението на общината, то е друго.

Председателят: Има предложение да се постави на дневен ред за едно от следующите заседания въпросът за командироването на г-н Спиркова в новите земи. . .

Д-р П. Джидров: Кой прави това предложение?

Председателят: г-н д-р Георгиев. . . а дотогава да се съберат сведения от министерството и да се осветли въпросът, като какъв е командирован г-н д-р Спирков.

Д-р Н. Сакаров: Жалкото е, че министерството ще отговори, какво той не е държавен чиновник, че е изключително положение и т. н.

Д-р Хр. Георгиев: Мисля, че сме се разбрали. Аз казвам, че за да можем да решим каквото и да е, трябва да знаем фактическото положение на службата на г-н Спирков. Всички говорим — и аз, и вие, но нито един не знае характера на службата му; във всеки случай аз ще ви кажа, че тя не е държавна. И понеже не сме напълно уяснени по този въпрос, ще бъде много прибързано да вземем решение в такъв смисъл, в какъвто г-н Димитров предлага. Затова аз предлагам да възложим на Постоянното при съствие да поиска сведения от министерството и като ги получи, да ни сезира с този въпрос.

Д-р П. Джидров: Аз казвам, че нямаме помощник кмет, трябва да попълним тая служба, а това е преди всичко ваша длъжност.

Председателят: Има предложение от г-н д-р Георгиев — да се съберат сведения за характера на командировката на г-н Спиркова, и второ предложение — да се пристъпи към избор на помощник-кмет, понеже г-н Спирков фактически вече не изпълнява тая длъжност.

Т. Г. Влайков: Да се съединят двете предложения.

Г. Димитров: Г-н председателю, имам да направя едно запитване към Вас. Ако работата продължава така и правителството намира за необходимо да командирова съветници оттук да учредяват общините в новите земи, да уреждат управлението, понеже били родом оттам — един от Дебър, друг от Охрид и т. н., — и ако за нещастие на Софийската община болшинството от нейните съветници се явяват все от Македония, мисли ли г-н кметът да допусне на правителството да командирова съветници в Македония без негово съгласие или без съгласието на съвета? Не трябва ли съветът да се загрижи за запазване на тия свои членове, които са останали тук и които са недостатъчни за службата, която има да изпълняват, да не бъдат те командирвани, както това става досега? Понеже на г-н Спиркова, смея да кажа, би му се искало да заема такава длъжност в Македония, пращат го там, понеже някой съветник искал да бъде първият исторически кмет в родния си грал, пращат го там. Ако това продължава така, го

снода, къде остават ония работи, за които общинските съветници са дошли тук? Аз мисля, че върху това трябва да се спре вниманието на Постоянното присъствие и на Общинския съвет, без съгласието на които не могат да стават такива командировки.

*Публикува се за първи път
по текста на стенографския
протокол от заседанието*

ДО МИХАИЛ ХЛЕБАРОВ

София, 6 януари 1916 г.

Скъпи Михо,

С пощенски запис № 11673 от 31 декември 1915 г. ти изпратих 20 лв.: 10 лв. са от касата на Дърводелския съюз⁸⁷ и 10 лв. от мен лично — един малък подарък. Бяхме принудени да суспендираме и у вашия съюз привилегията по старшинство на членовете. Всички дългогодишни членове получават помощи като едногодишни членове.

Тука работите в синдикатите вървят добре. Надявам се, че когато се върнете, ще имате всички основания да бъдете доволни от извършеното.

Досега всички наши по-активни другари са запазени. Само печатарите изгубиха *Г. Янков*.

Голямо нещастие ни постигна с трагичната участ на *Яко**. Нему направиха германски професори една крайно опасна операция, за да спасят зрението му. Зрението му обаче е безвъзвратно изгубено. Нещо повече: има опасност да стане жертва на извършената операция. В момента *животът му виси на косъм*.

Никуш^{**} тоже не е добре. Има ревматизъм в остри форма. Това пречи на работата. Администрацията на вестника^{***} върви твърде зле.

По положението малко нещо *положително* се знае. Очаква се сключването на сепаративен мир с Черна гора да упражни голям морален ефект за ускоряването на мира.

Въпреки това войната за жалост ще продължи още

* Яко Нисимов. (Ред.)

** Евангелей (Евгени) Тимофеевич Никош. (Ред.)

*** «Работнически вестник». (Ред.)

малко до идущето лято. — Разбира се, дотогава нашите войски ще бъдат на крак.

Радославов в частен разговор ни уверяваше, че към края на януари ще може да бъде демобилизирана половината от българската войска. Това обаче при новото положение и офанзивата срещу Солун изглежда доста съмнително.

В камарата ние се държим *твърдо* въпреки всичко. Единствена последователна опозиция останахме ние.

Заседанията на камарата ще започнат наново от 11 януари, но сигурно ще продължат само няколко дни.

Военната диктатура напълно господства. Под нейните удари се намира и самото Народно събрание.

Срещу нас обвинителните актове вече са готови⁸⁸. От цялата група няма да бъдат съдени само Йорданов и Циפורанов, които случайно отсъстваха от заседанието, когато решихме издаването на манифеста*.

По всичко се вижда, че след прекратяването на януарските заседания ще бъдем съдени и, разбира се, някои от нас осъдени. Но това никого от нас не смущава. *Всяко нещо за добро*. . .

Хиляди най-горещи поздрави и братски целувки ти праща

твоят Георги

Прощавай, че не ти пиша често. Вярвай, не би имало по-голямо удоволствие сега от това, да пиша на теб и другите скъпи наши другари. Отрупан съм обаче с извънредно много работа. Много, толкова повече, отколкото в нормално време!

И сега ти пиша тоже на бърза ръка, просто краденком.

Г. Димитров

Първоначално публикувано в:
Г. Димитров, *Писма, 1905—1949*,
С., 1962, с. 56—57

*Печата се по текста
на писмото*

* Отнася се за Позив към работническата класа в България, подписан от парламентарната група на БРСДП(т.с.). София, 7 септември 1915 г. (Ред.)

ЗА ОСИГУРЯВАНЕ ПРЕХРАНАТА НА СТОЛИЧНОТО НАСЕЛЕНИЕ

Питане в Софийския общински съвет

9 януари 1916 г.

Господа, неотдавна бяха открити общински магазини една инициатива тъкмо на място, отговаряща на нуждата от улеснение прехраната на града, инициатива, която трябваше да бъде разширена впоследствие, както това става във всички други градски центрове на Европа, дето системата на общинските магазини се смята като сигурно средство за регулиране цените на продуктите и за улеснение организацията на прехраната на населението, особено в такива моменти като сегашните. Вместо обаче да бъде разширена тая инициатива, предприета по инициатива на Общинския съвет, ние сме свидетели на затварянето на общинските магазини. Аз питам г-н председателя, кои са причините за затварянето на тия общински магазини и не намира ли Постоянното присъствие за необходимо да ги открие наново, като се вземат и всички потребни мерки за тяхното разширение и успешно функциониране?

Във връзка с въпроса за общинските магазини, г-н съветници, стои днес и въпросът въобще за прехранването на софийското население — един въпрос извънредно голям. И аз се ползувам от случая, като го повдигам, да обърна вниманието на Общинския съвет и Постоянното присъствие върху тази голяма опасност, която предстои, която грози и други части на страната, по-специално София. Касае се не само за една спекулация, която се върши със съестните продукти от първа необходимост, но въпросът се касае още за изчерпване на тези необходими за населението продукти. Това пряко съобщение, което

достигна сега България с централните държави, минашието вече на преки тренове, след като имахме война със сърбите, носи като едно неминуемо последствие изчезването на най-необходимите продукти из нашата страна. Тия съестни продукти контрабандно или открито се изнасят в други страни. Независимо от това, една голяма част от тия продукти, които в нормално време се употребяват у нас за нуждите на населението; сега са предназначени за продоволствието на грамадните войски на централните държави. Предвид на тия причини има не само едно спекулиране с необходимите предмети за съществуване, върши се не само едно ограбване на населението с изкуствено покачване цените на тия продукти, но още — ние неминуемо отиваме към изчерпване на най-необходимите съестни продукти и други предмети от първа необходимост. Месото вече, както виждате, е в ограничено количество, а това, което се продава, е лошо, недоброкачествено. Същото е и за всички останали продукти.

Итам, дали Постоянното присъствие се е занимавало с този въпрос и не намира ли за необходимо Общинският съвет да се занимае с този въпрос и да направи той необходимото от своя страна, като в същото време направи от името на общината и необходимите постъпки пред централната власт за осигуряване необходимите продукти в София и цялата страна. Аз бих желал г-н председателят да възрази, че за тази работа се грижи Централният и Местният комитет на предвидливостта. Централният комитет на предвидливостта — това мога да го засвидетелствувам от личното си участие в Местния комитет — няма възможност да се погрижи за прехраната на населението специално в София. Нещо повече, Централният комитет сам по себе си е една голяма спънка за редовното продоволствие на града с необходимите продукти. Да се възлага на него тая грижа е съвършено неуместно и безнадеждно. Местният комитет на обществената предвидливост отначало беше схванат — така се произнесе тук и Общинският съвет в своето заседание — и като общински комитет на предвидливостта. Следваше да поеме той грижата на общината за продоволствие на населението в София като един орган на общината. Обаче положението, в което е останал Местният комитет на предвидливостта, днес е

такова, че той просто е само орган на Централния комитет на предвидливостта. И извън разпорежданията, решенията и наредбите на Централния комитет на предвидливостта той сам фактически не може да направи нищо за задоволяване нуждите на града. Усилията, които се направиха в Местния комитет в мое присъствие, доказаха, че не липсва добра воля — такава воля има, — но в положението, в което е поставен той като орган на Централния комитет, той нищо не може да стори.

Този въпрос, господа, е извънредно голям и аз мисля, че той трябва да бъде поставен на дневен ред, за да се занимае Общинският съвет с него в едно най-близко време. Питам прочее Постоянното присъствие, не намира ли че е необходимо да постави въпроса на дневен ред и има ли предвид някои мероприятия, които общината трябва да предприеме в това отношение в настоящия момент?

Председателят: На запитването на г-н Димитров ще се отговори в едно от следующите заседания на съвета който, след като изслуша отговора на Постоянното присъствие, ако пожелае, може да реши да се постави този въпрос на дневен ред.

Има думата г-н секретарят.

Докладва секретарят К. Данчев: Г-да съветници! На 5 т. м. в изпълнение на завчерашното решение на почитаемия съвет бе запитано Министерството на вътрешните работи по въпроса за командировката на общинските съветници и днес получихме следния отговор*. (Ч е т е)

Д-р П. Джидров: Аз очаквах този отговор.

Г. Димитров: Щом запитваме в такава форма, така ще ни отговорят.

Д-р В. Чернев: Нима не знаем как се назначават окръжни управители в България.

Председателят: Съветът се счита задоволен от това писмо и минава на дневния ред.

Г. Димитров: Не се считаме задоволени. Въпросът ни нас остава открит.

Председателят: Той е открит за съда.

* Отнася се за писмо № 91 от 9 януари 1916 г. Текстът липсва в истинния графския протокол, но съдържанието на писмото е предадено в «Софиянски общински вестник», № 33, 23 януари 1916 г., с. 7. (Ред.)

Г. Димитров: Въпросът е открит не само за съда, но и за нас като Постоянно присъствие, и за нас като Общински съвет — също обяснението, което дава Министерството на вътрешните работи, не е задоволително за нас. Го иска да каже, че тези г-да общински съветници са изпратени в Македония да организират общинските служби. Обаче от това следва ли, че щом като те са командирани от правителството да извършват макар и една такава служба, каквато тук се упоменава, те трябва да запазят местата си, при все че службата на г-н д-р Спирков не е такава, каквато се упоменава тук.

Д-р Хр. Георгиев: Това е един официален документ.

Г. Димитров: Макар и да е официален документ, но щего ние можем да имаме всичките резерви. И макар даже да е такава службата им, щом Министерството на вътрешните работи въпреки нашето решение и протест е командирвало тия съветници там и щом ще получават заплата от държавата, те за нас тук престават да бъдат общински съветници и следва всички ония мандати, които те са имали от Общинския съвет, да бъдат веднага анулирани, а на тяхно място да се явят заместниците им по тяхната партийна листа.

Председателят: Съветът няма тая власт; тя е на съда.

Г. Димитров: То се знае, че съветът няма да направи това, но той трябва да се изкаже в този смисъл и да направи постъпки пред Окръжния съд за тая цел. И аз правя предложение, понеже те са заели фактически държавна служба, съветът да изкаже мнение за заменяването им съответните лица, като се обърне към Окръжния съд за надлежното заменяване по законен ред.

Председателят: Всеки избирател по Избирателния закон може да прави запитвания и донесения от този род до Окръжния съд, за да го сезира с този въпрос.

Г. Димитров: То се знае. И ако всеки избирател може да стори това, толкова повече ние като Общински съвет не трябва да се дезинтересираме по този въпрос. Ето защо мисля, че ние не трябва да избягваме този въпрос; той е открит пред нас и трябва да бъде разрешен от нас като Общински съвет, защото това ще бъде един прецедент за бъдеще.

Във всеки случай аз мисля, че съветът трябва да се произнесе дали тия общински съветници, които поемат по свои съображения известен мандат, несъвместим с мандата на общински съветник, могат да си резервират правото да бъдат помощници на кмета или да заемат друга работа.

*Публикува се за първи път
по текста на стенографския
протокол от заседанието*

В СОФИЙСКИЯ ОБЩИНСКИ СЪВЕТ

12 януари 1916 г.

1. ИЗКАЗВАНЕ ПО ВЪПРОСА ЗА КОМАНДИРОВКЕТЕ НА ОБЩИНСКИТЕ СЪВЕТНИЦИ

В едно от миналите заседания, г-да съветници, беше решено да се постави на дневен ред в едно от следующите заседания въпросът за командировката на общинските съветници.

Председателят: Да сте дошли навреме да кажете мнението си. Нямате думата.

Г. Димитров: Вие сте снели този въпрос от дневния ред по решение на присъстващите тук г-да съветници, като сте издебнали един момент, когато са били 5—6 души.

Председателят: Когато се сложи въпросът на разискване, Вие трябваше да бъдете тук — да сте дошли в 4 часа. Подигнете въпроса в следующото заседание и ако съветникът желае — да го тури отново на дневен ред.

Г. Димитров: Понеже е гласувано, да се разберем.

Председателят: Какво ще се разберем?

Г. Димитров: Много от съветниците не са били тогава тук, нали?

Председателят: Кой Ви е крив, че не сте били.

Г. Димитров: Нищо от това.

Председателят: Как нищо?

Г. Димитров: Всичкият въпрос е в това, че сега съветникът е почти в пълния си състав. Всички съветници, които са в София, присъствуват и сега можем да се разберем. Понеже въпросът е много важен — с него се създава един прецедент, — а в началото на заседанието се сменя от дневен ред, като се взема акт от писмото на Министерството за вътрешните работи. Ако болшинството от съветниците

би пожелало да се занимаем отново с този въпрос, Постоянното присъствие не би имало право да се противопостави на това. Беше уместно съветът да се произнесе по този въпрос, който и в бъдеще би могъл да се повдигне. Касае се за един прецедент и съветът трябваше да се произнесе по него категорично, а не така — да се снесе от дневния ред. Та казвам, че би било уместно да се постави на дневен ред този въпрос отново, макар че тия съветници, които са били в началото на днешното заседание тук, са намерили, че може само да се вземе акт от писмото на Министерството на вътрешните работи. Възражението, което би се направило, че всеки избирател или общински съветник може да се обърне към Окръжния съд за тая работа, в случая е неоправдано, тъй като, ако всеки избирател и всеки съветник отделно лично има право, толкова повече съветът, като една колегия, има право да се занимае с въпроса и да се произнесе по него, тъй като аслъ е уреден по закона.

2. ПРЕДЛОЖЕНИЕ ЗА ИЗБИРАНЕ НА НОВ ПОМОЩНИК-КМЕТ

Ако не беше желанието да се запази мандатът на г-н Спиркова като помощник-кмет, сигурно работата щеше да се свърши много лесно, защото ясно е, че с един помощник-кмет работата в общината не ще върви добре. Г-н кметът не го казва открито, защото ще се яви въпрос за избиране на помощник-кмет, а то значи да се отнеме мандатът на г-н Спиркова. Тази работа, която има тук в общината, според това, което наблюдаваме всеки ден да става, не може да се върши и от двама помощници, които да седнат от сутрин до вечер да работят, пак не ще да могат. Работата тук е действително огромна. Само г-н Желязков и г-н кметът не могат да смогнат да свършат голямата част от най-необходимата работа. Следователно едно ново лице трябва да влезе в Постоянното присъствие. Това лице обаче не може да бъде назначено от г-н кмета, тъй като то няма да бъде някакъв общински чиновник, който г-н кметът може да назначи било като свой помощник, било като лице, което ще завежда една част от кметеларията му. Това лице ще бъде общински съветник,

който може да поеме един такъв мандат само по избор от Общинския съвет. Не можем ние сега да създаваме нова практика или да потвърдим стария прецедент — ако е имало по-рано такъв — за назначаване на помощник-кмет. Даже положението на помощниците трябва полетка да се измени, за да бъдат те членове на едно Постоянно присъствие, една колегия, която да управлява работите на общината, а не кметът, който разпорежда със своите двама или трима помощници, назначени от него на работа, както се разпорежда с чиновниците в общината. В бъдеще ще се направи една промяна и тогава, в този момент, ние още по-малко трябва да възлагаме на г-н кмета да си назначи за помощник един от общинските съветници; той трябва да се избере от Общинския съвет. Аз мисля, че няма да бъде против това нито г-н кметът, нито друг някой, защото лицето, което искате, можете ли си го изберете чрез тайно гласуване. Аз моля прочее да се постави въпросът за избирането на нов помощник-кмет на дневен ред.

*Публикува се за първи път
по текста на стенографския
протокол от заседанието*

ДНЕВНИТЕ ПАРИ НА ЧИНОВНИЦИТЕ, СЛУЖЕЩИТЕ И ДЪРЖАВНИТЕ РАБОТНИЦИ, КОМАНДИРОВАНИ В НОВИТЕ ЗЕМИ

Реч в Народното събрание

13 януари 1916 г.

Г-да народни представители! Наредбата на Министерския съвет да се изплащат дневните пари в по-голям размер от обикновения на служещите, чиновниците и държавните работници, командироваани в новите земи, е съвършено уместна. Специална една таблица за дневните пари на ония лица, които трябва да изпълняват държавни длъжности в окупираните места*, се налага, затова защото там условията, както се казва и в мотивите, са особени, са изключителни. Държавните чиновници, служещи и работници, пратени там с обикновените свои заплати и с обикновените командировъчни пари, не могат по никакъв начин да издържат съществуването си. Прочее против една наредба, която дава дневни пари в по-голям размер от обикновения на чиновниците, служещите и работниците, командироваани в окупираните земи, нашата парламентарна група не е. Обаче, г-да народни представители, Министерският съвет, като постановява една подобна наредба, като изработва една специална таблица за дневните пари в окупираните земи, за размера на тия дневни пари изхожда от едно невярно начало, едно начало, което не отговаря на действителното положение на чиновниците, служещите и работниците в новите земи. Вие виждате самата наредба, че тъкмо за тези служещи и работници, командироваани в окупираните земи, които получават най-ниски заплати, се предвиждат и дневни пари в най-малки

* Отнася се за завзетите от българската армия територии в ход на Първата световна война (по-специално през 1915 и началото на 1916 г.). (Прод.)

размер. На пръв поглед, г-да народни представители, това е основателно; запазва се една съразмерност съгласно със социалното стъпало, на което стоят тия държавни чиновници, служещи и работници, съгласно заплатата, която те в нормално време получават. Но ако се вгледаме в действителните условия, в действителното положение на новоокупираните земи, ние всички трябва да дойдем до едно заключение, че там както дребните служещи, които получават заплата по-малка от 100 лв., както работниците, които получават обикновено до 100 лв. заплата, така също и ония по-високи чиновници, които ще изпълняват по-високи длъжности в новите земи, трябва да задоволят елементарните си нужди при една и съща скъпотиия, при едни и същи неудобства и при едни и същи изключителни условия. Пита се, г-да народни представители, нима за един окръжен управител, който получава неколкостотин лева на месец и за когото се предвиждат 12 лв. дневни пари, нима за един друг висок чиновник не са толкова скъпи обикновените продукти в новите земи, които трябва да се купуват, колкото са скъпи и за един железничар, за един работник, за един обикновен служещ, за един стражар, за един разсилен и пр. и пр.? Господа! Тази таблица, която нарежда размера на дневните пари, не отговаря на действителните нужди на грамидната маса от този държавен персонал, който там се праща да извършва една деликатна и важна работа. Прочее ние настояваме на този персонал, който получава по-малко от 200 лв., дневните пари да бъдат удвоени от размера, който е посочен тук, в наредбата на Министерския съвет.

Щом като Министерският съвет е намерил за основателно да внася тук на одобрение една своя наредба за размера на дневните пари в новоокупираните земи, трябва ли се предполага, че по същите съображения, които са горьководили, той намира за необходимо, и трябва да намира, да внесе по-скоро едно предложение за допълнителен специален кредит за дневните пари на служещите и чиновниците в бившите нови земи, тъй да се каже в Струмичкия и Гюмюрджинския окръзи.

Г-да народни представители! Вие си спомняте, че когато при гласуването на $\frac{6}{12}$ от бюджета аз повдигнах от

името на нашата парламентарна група въпроса за тия дневни пари, г-н министър-председателят заяви, че те ще бъдат плащани и в бъдеще. Условието, които наложиха по-рано прокарването на Закона за дневните пари на чиновниците, командировани в Струмишкия и Гюмюрджинския окръзи, съществуват и сега и г-дата народни представители от онзи край знаят много добре, че тъкмо сега условията там налагат продължаване плащането на тези дневни пари, и то не в онзи размер, който решихме тогава, а минимум в този размер, който сега се предлага за чиновниците в Македония и в окупираните места от Сърбия. Тази разлика, която се прави днес за Струмишкия и Гюмюрджинския окръзи, от една страна, и за окупираните сега земи, от друга страна, е неоснователна, защото, както е скъп животът, каквито изключително тежки условия има в окупираните напоследък нови земи, тези същите условия съществуват, ако не в по-голям размер, и в Струмишкия, и Гюмюрджинския окръзи. Та, разлика не трябва да се прави, а толкова по-необходимо е г-н министър-председателят да направи нужното от своя страна да бъде внесено предложение за продължение даването дневни пари и на държавните чиновници, служещи и работници в Струмишкия и Гюмюрджинския окръзи.

Министър-председател д-р В. Радославов: Ще направим това.

Г. Димитров: Аз вземам акт от изявлението на г-н министър-председателя, че това ще бъде направено, и нашето желание е да бъде направено по-скоро, за да могат те да получават от 1 януари тези пари.

Г-да народни представители! В свързка с въпроса за дневните пари стои и онзи голям въпрос, който се повдигна тук при разглеждането Закона за $\frac{6}{12}$ от бюджета, за заплатите изобщо на държавните чиновници, служещи и работници. И аз бих настоял от името на нашата парламентарна група и от името на тези десетки хиляди държавни чиновници, служещи и работници, които сега са извънредно зле поставени, г-н министърът на финансите да не си прави оглушки, да не замижава, тъй да се каже, да не затваря очите си пред един голям грозещ факт в нашата страна. Нужно е той да направи едно изявление в камарата по този въпрос, нужно е да излезе от името на при

интересното с едно мероприятие предвид на положението. С избягване на въпроса нищо не се постига. Миналия път г-н министърът на финансите избягна да каже една определена дума по въпроса, а маса държавни служещи и работници днес очакват от Народното събрание, от самата държава задоволяването на една жизнена тяхна нужда. Г-да народни представители! Ако сега аз си позволявам в свързка с въпроса за дневните пари още веднъж да приплека вашето внимание относително нуждата от едно увеличение на техните заплати, то е затова, защото официалните сведения за държавния чиновнически, служещки и работнически персонал представляват една крайно печална картина.

От 60 037 държавни чиновници, служещи и работници, колкото ги имаме по щат и с надница, 39 587 получават заплати по-малко от 100 лв. месечно; това съставлява 57%. Други 18 455 души получават от 100 до 200 лв. месечно; това съставлява 27%. Всичко от 69 хиляди, кръгло, държавни чиновници, служещи и работници 58 хиляди получават заплати до 200 лв., по-малки от 200 лв.; значи 84%. А днес за едно семейство в столицата или за едно семейство в по-големите градски центрове една заплата от 200 лв. едва задоволява елементарните текущи дневни нужди при тая колосална скъпотия. Г-да народни представители, забележете, че само 16% от всички държавни чиновници, служещи и работници получават над 200 лв. месечно.

И ако вземем специално известни ведомства, картината е още по-печална. Вземете например ведомството на железниците. От един общ персонал от 10 529 души 7990 души получават заплати по-долу от 100 лв. месечно, 2099 получават от 100 до 200 лв.; или всичко 10 089 получават до 200 лв.; това е 96%; само 440 души по ведомството на железниците — тук влизат инспекторите, големите чиновници в дирекцията и пр. — получават заплати по-големи от 200 лв. месечно; значи — само 4% от целия персонал по железниците получават заплати над 200 лв. месечно.

По ведомството на пощите от 4117 души персонал общо от 1915 г. 2071 получават заплати до 100 лв. месечно; 1648 — от 100 до 200 лв.; или от 4117 души 3719, значи —

96,5% получават до 200 лв.; само 398 души чиновници по пощите получават заплати над 200 лева.

По ведомството на Министерството на народното просвещение от 14 838 учители и служещи 3631 получават до 100 лв., 9387 — от 100 до 200 лв.; или 91% общо от целия персонал по ведомството на Министерството на народното просвещение получават заплати по-долу от 200 лева. Само 1820 души от общото число 14 838 получават заплати над 200 лева.

Г-да народни представители! Ако бих имал време и ако му беше мястото тук, ако се разглеждаше специално предложението за заплатите на държавните чиновници, служещи и работници, аз можех да ви посоча още цяла редица сведения за държавни предприятия, дето положението на служещите е ужасно, непоносимо. Такъв е случаят с Пернишката мина, дето грамаден процент от работниците получават заплати по-долу от 100 лв. Официалните сведения говорят, че обикновената, средна заплата на работниците от Пернишката мина е между 90 и 100 лв. месечно; говоря за способните работници, за тези, които работят без прекъсване и които могат да се смятат за постоянни работници в мината. Тези, които получават по-долу от 100 лв. при днешната скъпотия в Перник, която е често пъти по-голяма, отколкото в София, по изключителни, специални причини там съставляват 85% от целия персонал на Пернишката мина.

Така е и в Държавната печатница, така е и с работниците във Военния арсенал, където 87—88% получават по-долу от 100 лв. месечно. И забележете, г-да народни представители, този факт, който също така е извънредно важен. От тия 60 037 държавни чиновници, служещи и работници $\frac{3}{4}$ са семейни хора, издържат семейства — това говори официалната статистика. Тогава имаме тази картина, че 58 142-ма души трябва да издържат днес, при тая скъпотия, себе си и своите собствени семейства от 2-ма, 3-ма и повече членове със заплати до 100 лв., или една част от тях със заплати между 100 и 200 лева. Ще се съгласите всички, г-да народни представители, че при подобно положение държавните чиновници, служещи и работници са изложени на една крайна мизерия, а тази крайна мизерия очевидно се отразява върху здравето на

нихното собствено поколение, върху тяхното семейно положение; тази крайна мизерия разтваря широко вратите на извънредно голяма корупция в работата, която повечето работници и служещи вършат. Вие не можете да очаквате от разсилния, от зле платения дребен служещ на държавата да изпълнява добросъвестно своята длъжност, да не прибегва към никакви подкупи, рушвети, към никакви странични доходи, когато му се дава 60, 70 или 100 лв. месечно. Нуждата, положението, в което държавата поставя този персонал, го тласка по пътя на корупцията, по пътя на развалата. Е, добре, г-да народни представители, ние искаме да се тури край на това положение. Според нас държавата не е в състояние да тури край на това; буржоазната държава по своето собствено същество ще третира този персонал като персонал за експлоатация и няма да го постави тъй, както неговите интереси и нужди диктуват. Ние имаме основание да настояваме да се запълни тая голяма празнота в бюджета на държавния работник, на държавния служещ, която се отнаря днес от колосалната скъпотия на живота. Господа! Да говорим откровенно, да се не прикриват фактите, които досега бодат очите на всеки, който иска да изучи действителността. Какво става у нас? Едно катастрофално покачване цените на повечето продукти. Нашите преки съобщения с Централните държави имат за пръв резултат извънредното поскъпване на най-необходимите за съществуването на семействата артикули. Първият балкански трен извън всичките други икономически изгоди, които се рисуват пред очите на българската буржоазия, носи и това непосредствено последствие. Ако свинската месо, която е тъй необходима за живота на обикновените работнически и други семейства, има цена 8—9 крони килограма в Будапеща и Виена, тя в никой случай не може да запази цена 3—4 или 5 лева у нас. Законът за търсенето и предлагането, силата на фактите ще наложат непременно това покачване на цените и го налагат, ако разбира се, държавата не вземе съответните мерки да понижи този артикул тук. Това е и за сиренето, това е и за числото, това е и за другите хранителни продукти, това е абсолютно за всички предмети, които се търсят тук много на чуждия пазар поради специалните условия днес. Го-

спода! За едно германско работническо семейство днес не е тъй скъпо, ако плати 6—7 крони за месото. Защо? Защото тая скъпотия в Германия и в Австрия е от по-отдавнашно естество, тя е постоянно, старо явление там, във всеки случай тя съответствува на известни доходи на работника, на известни по-високи заплати на държавния чиновник, служещ и работник и тя не се чувствава тъй, тя няма да има там катастрофални последици. Какво е обаче у нас? Държавният служещ, който получава днес 100 лв. месечно, железничарят, който получава най-много 5 лв. надница, обикновеният работник трябва да живее с тези пари днес, когато известни артикули са поскъпнали с 600%, а неговият бюджет не е увеличен, държавата не е увеличила заплатата му и той няма никакви други източници. Значи имаме едно катастрофално поскъпване на продуктите, несъответствующо с бюджета на работниците и дребните държавни чиновници и служещи.

Господа! Когато ние се намираме при това положение, наложително е за тая огромна маса държавни служещи и работници, които са поставени така зле, да се предвиди едно добавъчно възнаграждение към оная заплата, която получават сега по бюджета, гласуван със закона за $\frac{1}{11}$. И ние повдигаме отново тук, пред Народното събрание и пред правителството въпроса, повдигнат с нашето предложение, направено по-рано*. Най-малкото, елементарно необходимото, което трябва да се направи в момента в интереса на запазване здравето и живота на тия хиляди труженици, работници на държавата, е тия, които имат заплата до 100 лева месечно, да получават добавъчно възнаграждение поне 30%; ония, които получават заплати от 100 до 200 лв. — поне 20%, и ония, които имат заплати от 200 до 300 лв. — поне 10%. Ние можем да принудим всички останали работници с по-големи заплати да съкрият своите комфортни разности, да понесат известни жертви в тоя момент, да наредят своя бюджет съответно с поскъпването на продуктите. Но тая маса от държавни служещи и работници, особено тия, които получават до 100 лв., па и тези, които получават до 200 лв., не могат да останат с досегашните си заплати. Г-да народни пред

* Вж настоящия том, с. 343—344. (Ред.)

ставители! Сегашните заплати са фактически минимум с 50% по-малки, а знаете, че за нас и за никого въобще не е важен номиналният размер на известна заплата. Какво може да се купи днес със 100 лева? — Това, което по-рано се купуваше за 50—40 лв., а още по-рано — за 30 лева. Заплатите стоят, не мръдват и г-н финансовият министър вдига ръцете и казва, че тъкмо в този момент трябва да се прави икономия. Господа, можете да правите икономия и има отде да я правите; ние сме посочили отде трябва да се търсят източниците. Но щом се касае за един подобен персонал, за една подобна маса, която движи цялата държавна машинария и изнася цялата тежест на своите плещи, ние не можем да го оставим в това положение, в което днес се намира. И ние настояваме още веднъж правителството да се вслуша в тая крещяща нужда на държавното наемничество и да направи това, което се налага от създаденото поради политиката на държавата положение у нас.

Председателствующ д-р И. Момчилов: Моля Ви, г-н Димитров, не се отдалечавайте от предмета.

Г. Димитров: Като се повръщам специално върху паредбата за плащане дневни пари на чиновниците и служителите в новите земи, аз бих искал да направя само тая белешка. Там трябва да се пратят, да се командироваат, както се казва в мотивите, чиновници, служещи и работници, лица по-вещи, за да устроят гражданското и държавно управление там. То се знае, че щом тия земи са окупирани днес, трябва да се управляват от България, и всичкият този персонал, който е необходим, трябва да се прати. Но, господа, във връзка с изпращането на персонал в новоокупираните земи стои и въпросът за управлението на тия земи. Когато се гласуваше специалният кредит за администрацията, за управлението на окупираните земи, даде се от болшинството свободата, правото на правителството да прилага закони, които намери за необходими, да постъпва по начин, както намери за добре. Тези окупирани земи са поставени в особени, изключителни условия. Но, господа, това означава ли и трябва ли да означава, че щом като по стечение на цяла редица обстоятелства и поради една политика, крайните резултати от която още не могат да се кажат точно от ни-

кого, тия земи от стара Сърбия и от Македония са окупи рани сега от българската държавна власт, политиката на правителството, действията на неговите органи в новите земи трябва да бъдат насочени така, че просто да унищожат една поробена днес нация? Аз казвам да унищожат една нация, защото в тези окупирани земи има преследване, там има арестуване, интерниране и прогонване не само на лица, които поради заслепен шовинизъм или по други подбуждения препятствуват на властта да изпълнява своята длъжност, но защото там, от тези окупирани земи, се прогонва цялото мъжко население. И аз сам лично съм виждал, виждали са го и други г-да на родни представители и ненародни представители, че оттам се вдигат малки момчета, сираци, жени дори, без да имат каквато и да е лична вина, и се разкарват във вътрешността на България.

*П. Вангелиев**: Не плачете на чужди гробища, стара песен пеете.

Г. Димитров: Г-да народни представители! Ако вие имате и обичате да имате всичкото основание да бъдете против официалната сръбска държава, против която сме били и ние, и против която са били и нашите другари социалдемократи в Сърбия, да порицаете политиката на тази официална сръбска държава, то вие нямате решително никакво основание да унищожавате една поробена сръбска нация. (Ръкопляскане от крайната левица, възражения от десницата и десния център.)

Господа, не се дразнете. Въпросът е по-важен, отколкото вие мислите. (Шум.)

Министър Д. Петков: Вие не сте българин.

Г. Димитров: Г-да народни представители! Бъдещето ще каже кой е българин и кой не е българин.

Председателят: Г-н Димитров! Моля Ви се, говорете по предмета.

Г. Димитров: Г-да народни представители! Аз приема тая бележка не да ви дразня.

Министър Хр. Попов: Вие не сте българин.

* Точното име е Вангелов. (Ред.)

Министър Д. Петков: Срамота е.

Г. Димитров: Аз се обръщам към господата от десницата с напомняването: недейте подражава на нещастната сръбска буржоазия, която, като чуеше думата «българин», побесняваше.

Господа! Касае се за едно население, за което вие претендирате да е българско. Вие казвате, че населението от Пирот, от Лясковац,* от Ниш е българско. Е, добре, ако имате държавнически съображения — които ние не усвояваме, — по които вие не можете да приложите законите на България, то ние, като народни избраници, имаме длъжността да искаме човешко третиране на това население, което сега е останало там, а не да се оставят да живеят в дупки и във всевъзможни бараки онези, които вие пак смятате, третирате уж като българи. Ние искаме да се даде на тия хора правото да живеят свободно. (Ш у м и пр о т е с т и в д е с н и ц а т а.)

Някой от десницата: Кой не им дава това право?

Председателят: Г-н Димитров! Напомням Ви, че Вие се отдалечавате от предмета и че ако не говорите по предмета, ще Ви отнема думата. Говорете по въпроса за дневните пари на чиновниците в новите земи.

Г. Димитров: Г-да народни представители! Такава една практика спрямо населението в окупираните земи вървя една голяма сянка върху чистотата на националните идеали, за които постоянно се говори. Ако вие смятате това население за българско, ние искаме да бъде зацено и здравето му, и живота му. Не е криво то за политиката на своя крал Петър и на своята дива буржоазия и не трябва то да носи греховете на ония, които то само прокллина, ония, които то не иска сега да види, ония, които само би избесило, ако имаше възможност. Вие му се оплащате не само жестоко, но съвършено несправедливо и нечовешко. Ние протестираме против това и искаме да се тури край на това нещо. (Р ъ к о п л я с к а н и я о т к р а й н а т а л е в и ц а.)

С. Календеров: Това не е вярно.

Г. Димитров: Г-да народни представители! Ще направя още една бележка и свършвам. Относително изпращането на персонал за управлението на новоокупираните

* В Стенографски дневници — «Лясковец». (Ред.)

земи — не говоря за това, доколкото е сполучлив изборът на този персонал, този въпрос оставям настрана — аз мисля, че ако не може да се предшествува, то трябва поне заедно с това изпращане на персонала да се изпраща и най-насъщното, което там липсва. В новоокупираните земи липсват много работи. Г-да министрите и ония, които се пращат там по служба — защото, доколкото зная, други лица не могат още да проникнат в новите земи, знаят добре, че там липсват най-необходимите артикули за съществуването на останалото население. А тия артикули, които са налице, се продават на баснословни цени: килограмът захар се продава по няколко лева, килограмът сол се продава по 1,20—1,50 лв., а килограмът хляб в известни места се продава по няколко гроша. Господи! Това положение там не може да се търпи. В тия моменти, в последните дни, когато студовете са по-големи, в Ниш, пък и в Пирот, който е по-близко до София, липсва топливо: въглища и дърва.

Някой от десницата: Да нямате там роднини?

Г. Димитров: Г-да народни представители! Трябва да се осигури на това население най-необходимото, елементарно необходимото за неговото съществуване. Грижата за продоволствуване на другите градове в стария България трябва да бъде съпроводена с грижата за продоволствуване с необходимите артикули населението в новите земи. Ако това ставаше за бежанците от Македония и Гюмюрджинско — правителството нямаше възможност да даде помощ или нещо друго да направи, — то не трябва ли хляб, не трябва ли захар, въглища и дърва на това население, което е имало нещастieto да обитават държавните граници на Сърбия? Това не може, г-да народни представители, да остане така. Както се дава свобода на тия хора да живеят, ние искаме да се даде и едно редовно продоволствуване на това население. Не само чиновници трябва да бъдат пращани, не само вещи администратори трябва да бъдат пратени там, но да се пратят и всички необходими продукти за съществуването на тия хора и да им се дадат необходимите свободи, за да живеят (Ръкопляскания в крайната левица.)

ПО ПРАВИЛНИКА ЗА ПОДПОМАГАНЕ НА НУЖДАЮЩИТЕ СЕ СЕМЕЙСТВА

Изказване в Народното събрание

13 януари 1916 г.

Г-да народни представители! Правилникът, който трябва да бъде утвърден от Народното събрание, не може ли се изменя. Тъй, както се слага сега въпросът, указите трябва да бъдат или утвърдени, или отхвърлени. Аз от името на нашата група смятах да развия ония наши предложения, които направих още във време гласуването на кредита за подпомагане на нуждающите се семейства. Но след тая декларация на г-н министъра на вътрешните работи и народното здраве, че ще има специален законопроект, при разглеждането на който ние ще можем да направим нашите предложения относително размера на помощта за семействата, както и за организацията изобщо на тая помощ, нашата група си резервира правото да развие тези предложения, когато законопроектът бъде внесен. Нашето желание обаче е този законопроект да бъде внесен наистина скоро, защото нуждата от увеличаването на тая помощ, която се дава сега, е належаща и не търпи никакво отлагане. Ние настояваме този законопроект да бъде внесен от правителството в камарата още през м. януари, а не да се казва изобщо, че ще се внесе през предстоящата сесия. Сесията продължава до 15 март, но нашите януарски заседания ще продължат вероятно само още няколко дена. Трябва, преди да се преустановят заседанията на камарата през м. януари, този законопроект да бъде разгледан от народното представителство.

ПРОТИВ МИЛИТАРИЗИРАНЕТО НА ПРОФЕСИОНАЛНОТО ОБРАЗОВАНИЕ

*Реч в Народното събрание**

22 януари 1916 г.

Г-да народни представители! Миналата година от името на нашата парламентарна група ние поискахме да бъде оттеглен този законопроект**. Ние мотивирахме това наше искане с обстоятелството, че професионалното образование въобще и специално професионалното образование на железничарите и телеграфо-пощенските служещи не може и не бива да бъде милитаризирано. Тогава законопроектът не бе оттеглен, сега се внася на ново разглеждане в камарата със същото съдържание, каквото имаше по-рано. Това показва, че недостатъчно сериозно се отнасят едното и другото заинтересовани в случая министерства към откриването на такива училища.

Г-да народни представители! В най-щастливия случай, ако този законопроект би бил гласуван, ние бихме имали при железопътната дружина и телеграфо-пощенската дружина не професионални училища за железничари и телеграфо-пощенски служещи, но едно просто отделение на тези две дружини, които в своето съществуване до сега не са могли да дадат никоя път добре подготвен персонал нито за железниците, нито за пощите и телеграфите. Г-да народни представители! Последните са един общ културен институт и те не могат да бъдат подчинени само на нуждите на милитаризма и приспособени само за целите на една война като сегашната. Та когато се откриват училища за подготвяне персонал за тези две

* Г. Димитров говори по Законопроекта за откриване на железопътното училище при железопътната дружина и телеграфо-пощенско — при телеграфната дружина. (Ред.)

** Вж Съч. Т. 5, С., 1984, с. 273—274. (Ред.)

ведомства трябва да се изхожда от интересите преди всичко на тия ведомства в мирно време, трябва да се изхожда от интересите на икономическото развитие на страната, от нуждите на нейното културно развитие. И не бива по никакъв начин да се прибягва към създаването на подобни училища, които фактически няма да бъдат нищо друго освен отделяне на тези две дружини за подготовка на войници, а не на специалисти, на технически подготвени лица за работата по железопътното и телеграфо-пощенското ведомство. Необходимо е да се увеличи контингентът на железничарите, както и на персонала по пощите и телеграфите, но тая необходимост не може да бъде задоволена с такива школи при двете дружини. Както се вижда от законопроекта, в тези школи ще се държи на първо място на военното възпитание и на последно място остава да се държи на техническата подготовка, на професионалното образование на лицата, крито там ще постъпят. От друга страна, професионалното образование, което биха могли да получат железничарите и телеграфо-пощенските служещи, ще трябва да го получат едновременно с отбиване на военната си повинност, а тия две работи са несъвместими и никога не могат да бъдат постигнати в един къс период. Ние сме решително против милитаризирането на професионалното образование; ние настояваме и желаем, щото професионалното образование да се даде чрез свободни граждански училища, в които да постъпват младежи, които действително могат да се подготвят за добри железничари и телеграфо-пощенски служители.

Наред с въпроса за създаването на такива подготвени професионални училища за железничари и телеграфо-пощенски служители необходимо е да се подобри положението на персонала по тия две ведомства, за да може да се привлече в тях една интелигентна маса, а не да бягат в другите ведомства, защото там положението е по-добро. Подобрене положението на железничарския персонал и телеграфо-пощенските служещи ще има за резултат един наплив; новите сили ще се увеличат и в бъдеще, при развитието на нашата железопътна мрежа и на телеграфо-пощенското дело, тия последните ще имат способни лица за работа, отколкото днес. Докато обаче положението на този персонал е такова, каквото е днес,

особено по отношение на заплатите, когато три четвърти от него получава заплати по-малки от 120—130 лв., докато тия служители държавни живеят в мизерия, в каквато се намират днес, вярвайте, г-да народни представители, че и най-добрите професионални училища не биха могли да намерят ученици, които да запълнят празнотата, която се открива с разрастването на железопътната мрежа и на пощите и телеграфите.

Ето защо ние настояваме този законопроект да бъде оттеглен и професионалното образование на железничарите и телеграфо-пощенските служители да се организира по един начин, който действително би постигнал целите, а именно да се създадат свободни граждански и професионални училища.

Преди да свърша, искам да обърна вниманието ви върху последната алинея на законопроекта, в която се казва:

«Заемането ваканциите за служещи по същите ведомства става от войници, които са служили на действителна служба в железопътната и телеграфните роти от пионерните дружини.»

С една реч, след като влезе в сила този законопроект и след като се открият тия училища, както аз ги наричам отделения при двете дружини по пощите и железниците, могат да бъдат приемани вече само лица, които са минали през тия училища, които са прекарвали там военната си повинност. От сегашния текст на законопроекта следва, че след това там няма да бъдат приемани други лица, ще бъде просто премахнато свободното постъпване на служби по железниците, пощите и телеграфите. Това не само не е разумно, но е и крайно пакостно за бъдещото развитие на железниците, пощите и телеграфите. Желателно е прочее да бъде оттеглен целият законопроект, най-малко да бъде премахнат пункт втори на чл. 3.

ЗА ФИНАНСОВОТО СЪСТОЯНИЕ НА СОФИЙСКАТА ОБЩИНА

Реч в Софийския общински съвет

26 януари 1916 г.

Г. Димитров: Преди да влезем в разглеждането на отделните пера. . .

Председателят: Сега ще стане докладът на приходно-разходната част.

Г. Димитров: Преди това искам думата, та с няколко думи да кажа общото гледище на нашата група по този въпрос, за да не се повтаря това при докладването на отделните пера.

Председателят: Ако общо искате да се произнесете по бюджета, можете — така е редът.

Г. Димитров: Г-да съветници, ние сме имали случая няколко пъти при разглеждането на миналите бюджети на общината да изкажем нашето принципиално становище върху начина, по който би трябвало да се организира управлението на общината и да се уредят нейните финанси. Този път аз съвсем накратко ще искам да се спра върху най-съществените страни на това наше гледище — по бюджета на общината специално и върху нейната политика въобще. Трябва да констатираме, че сегашният бюджет, представен и от сегашното Постоянно присъствие, в основата си — господата, които са го разглеждали в бюджетарната комисия и във от нея, са забелязали това — не се различава по нищо от бюджетите на миналите години, от бюджетите на миналите управляващи партии в Софийската община. Корекциите, които сега са направени, са корекции върху една и съща основа, на която всички досегашни бюджети са били изградени. Основна принципиална разлика няма според нас, защото и една основна принци-

пиална разлика в комуналната политика, общинската политика на различните буржоазни партии не съществува. Това, което в изборните платформи, в програмите през изборния период се налага от различните партии и което би съставлявало и съставлява грамадна разлика между едните и другите буржоазни партии, фактически не съществува, когато трябва да се прилага една специална политика в общината. Между предшествениците на сегашната либерална коалиция и сегашното управление на общината⁸⁹, между тия две управления и по-ранните управления няма една основна принципиална разлика и затова понятно е, че основните приходни източници, които се срещат досега за издръжката на общината от нейното функциониране и съществуване, както и съществени разходни пера, са запазени. Структурата на бюджета, принципите на бюджета са еднакви. Тая политика, поддържана от разните управления досега — не правя упрек само на сегашното, — се отличава, от една страна, с това, че тя се стреми да превърне или да поддържа общината в един орган, в един институт за задоволяване нуждите и за охрана интересите на имотните слоеве на столицата, на второ място, за охранване, за настаняване и за лично облагодетелстване на партизани, на привърженици на управляющите партии. От друга страна, тая политика се отличава с това, че грамадната част от тежестите на общинските разходи, които се извършват, пада върху плещите на неимотното или слабодоходното население в столицата чрез системата на косвените данъци, която е напълно прокарана в нашия общински бюджет — и сега, и по-рано, — както тя е и в държавния бюджет. Най-доброто доказателство, че действително тази политика се отличава по тези две съществени свои страни, показва финансовата и стопанска дейност на общината досега. Ако хвърлим поглед на миналото, ако се направи една аналогия, каква се е правило неведнъж досега в общината, откак съществът се състои от представители на разни политически течения у нас, ние ще видим, че има една финансова и стопанска политика, в която липсва една определена система, определен метод, една определена практика, една политика, която е политика на разпиляване и разграбване, на нерационално експлоатиране на общинските средства и

имоти, една политика, която е завършвала с трупане огромни дългове, срещу които дългове няма реална стойност, отговаряща на тия дългове. Забележете, г-да съветници, че ние имаме 55 милиона дълг, срещу който общината не разполага с едни сериозни предвидени доходи. Вие можете да хвърлите вината за това върху разни постоянни присъствия в миналото, върху неразумната политика, върху стремежите да се използват тия заеми за лични и други непроизводителни цели. Това е вярно. Обаче факт е, че срещу този дълг, който ни дава 40 и няколко процента лихви и погашения, ние нямаме нито едно сериозно доходно предприятие. Но едновременно с това, пак вследствие на тая политика и като нейна характеристика, може да се посочи обстоятелството, че ние имаме едно систематическо разграбване на общински имоти в миналото. Само до 1909 г. по едно изчисление, което можем да сочим за що-годе официално, тъй като то е направено от г-н Кирков, бивш кмет — защото едно официално изследване на заграбените имоти от основаването на столицата досега нямаме, — според това изчисление, повтарям, столицата е изгубила 7 897 725 кв. м свои места до 1909 г., в които, мисля, не влизат ограбените мери от слатинчани, от биримирчани и от драгалевчани, които са, чини ми се — не си спомням сега в този момент — около 4 милиона и нещо. Тези 7 897 000 кв. м места, взети от Военното министерство, от Дирекцията на железниците, от частни лица, които имоти са приведени до 1909 г. в известност като законно и незаконно заграбени, костват до тая година 47 044 315 лв. Срещу тая сума са постъпили само 600 000 лв. Ако прибавите към тая огромна маса заграбени имоти, които са отнети от ръцете на общината, и да не може тя да се възползува от нея нито по-рано, нито сега, нито в бъдеще, ако прибавим, повтарям, повите заграбвания на общински имоти, вие ще видите, че най-ценните общински имоти досега са разграбени благодарение на тая политика, която е господствувала в Софийската община. Друга една причина за увеличението на бюджета е онази политика в Софийската община, която се е грижела за настаняване на партизани, за лични облагодетелствувания, за задоволяване известни партийни цели без оглед на общите интереси на тая грамадна маса,

която дава данъците и която поддържа тежестите на общината, резултат на която е този тежък административен апарат, който в течение на години е създаден у нас. Него е създала сегашната либерална концентрация; тя ни представя този апарат в бюджета по необходимост в същата форма, в която беше той и по-рано, без да стане някакво изменение в числото на службите. Обаче, г-да съветници, никой няма да отрече факта при разглеждането на този бюджет, че ако не 50%, то минимум 40% от всички служби, които фигурират в него, могат да бъдат махнати при една друга организация на управлението и при изхвърлянето на всичко това, което съставлява баласт. Историята на уредбата на административния персонал през цяла редица години показва, че са се увеличавали службите и числото на чиновниците в общината, за да се откриват места за многото лица, които са принесли една или друга услуга в изборните борби, или в други случаи. Този тежък административен апарат, който коства на общината 1 милион и 800 хиляди лв. годишно, има и тази лоша страна, че тъкмо тия служещи на общината, които изнасят действителния товар на работата, които мъкнат тежките кола в общината, са поставени мизерно, тъкмо те получават малки заплати, с които днес абсолютно не може да се живее. И следователно благодарение на обстоятелството, че общината се намира сега в голямо финансово затруднение, резултат на тая политика, водена досега, персоналят вероятно и тази година ще остане със заплатите, каквито получаваше по-рано, въпреки че днес имаме едно поскъпване на живота, от обявяването на войната, с 40—50% средно.

Трето едно доказателство, че действително такава една политика, неотговаряща на интересите на широките народни маси, е водена досега, е и фактът на голямото занемаряване на социалните задачи, които има общината, на липсата — аз бих казал и сега, както и в миналото — на всякакви сериозни грижи за работниците, за работническата класа, която съставлява един голям процент от населението на столицата. Ние нямаме и сега, макар да претендира София за една модерна във всяко отношение община в нашата страна, статистика на труда; ние нямаме един общински инспекторат на труда, ние нямаме своите

приюти, сиропиталища, всички тези социални институти, които са задължителни за една община модерна, която трябва да отговаря на нуждите и интересите на широките маси в своя град. Ние имаме една съвършено лоша, недостатъчна, още в самото си начало организация на социални грижи, едно бюро за безработни. Ако хвърлим поглед върху всички други области, ние ще намерим наистина тоже един напредък оттогава, откогато Общинският съвет се избира по пропорционалната изборна система и откогато са проникнали представители на ония течения, които могат да дават, да тласкат и буржоазните партии по пътя на една шо-годе политика на социални грижи, но този напредък е съвсем незначителен. В това отношение ние се намираме в зачатъка на една нова политика, на едно ново гледане, на едно ново отнасяне към нуждите на населението. Вземете санитарното дело. Още колко много има да се действува, да се работи и още колко много средства трябва да се разходват, за да се организира, за да се постави то на тая висота, на която е необходимо да стои, за запазване здравето и живота на населението и за предпазване на столицата от всевъзможни застрашителни епидемии в известни случаи. Ние имаме крайни квартали, в които голямата част от населението живее лишено от всяко благоустройство, които са потънали в кал, в мръсотия, в тъмнина, за които дори досега фенери не са турени или тук-там се мъждее някой фенер, и то ако се намери някой да го запали. Не говоря за сегашните изключителни времена, когато могат да се намерят известни оправдания, но и в минало време, когато положението беше нормално, това е тоже факт. Има квартали, в които няма вода, няма абсолютно никакво благоустройство, нито хигиена, нито санитарна грижа тъкмо за тая маса, която най-много се нуждае и която поради социалната мизерия, в която се намира, представлява голяма опасност за общественото здраве, за здравословното състояние на столицата.

Това същото мога да констатирам и в учебното дело, което една граматна маса деца, които подлежат на задължително обучение, не са в училищата и са вън от училищата, затуй защото са от крайно бедни семейства и не могат да се издържат и да се снабдяват с училищни посо-

бия сами, защото нашите трапезарии за деца не са разширени във всичките квартали и не сме улеснили отиването на тия бедни деца на училище, особено през зимата, защото едно дете босо по снега не може да ходи, защото го е срам дори да се яви без учебници, без обуца и без всичко това, което е най-необходимо за училището. Макар общината да прави в тая област повече, отколкото преди няколко години, сега пак много малко е направено. Това са резултати, казах, от една политика, която не отговаря на действителните нужди и жизнените интереси на мнозинството от населението в столицата.

Но тая политика има и друг един дефект, който ние сега констатираме в такава рязка форма, защото положението е изключително, защото общината трябва да се изпречи пред известна нужда, която в нормално време не е била в такава остра форма, и пред известни задачи, които войната създава. Това са новите разходи за подпомагане на семействата, които разходи са предизвикани от това, че главите на семействата са на бойното поле и на тяхно място трябва друг да работи за издръжката на семейството. Изключителното положение показва, че тази политика, водена досега, неминуемо води общината към един финансов фалит. Г-н Влайков нарече това положение в бюджетарната комисия трагично, когато се търсеше изход да се балансира по някакъв начин прихода с разхода. Това трагично положение би се явило и да нямаме сегашното изключително състояние на работите. Сам г-н кметът в своите уводни бележки към днешните дебати подчерта факта, като мина от бюджет на бюджет, че ние сме имали фиктивни пера, фиктивни приходи и много бюджети са сключвани фактически с дефицити. Ако ние нормално бихме вървели при същата система на приходи, при същия начин на разходи, при същата политика, каквато виждаме днес във време на война, ние щяхме да дойдем до сключване на бюджета с нови и по-големи дефицити. Днес общината не може да покрие със своите редовни приходи, при тия обикновени източници, които имаше досега, големите, текущите разходи, които се пораждат, без да може да отговори на многото ония нужди, на ония свои социални задачи и функции, които изискват милиони средства за София. Павирането на улиците, урем

дните на крайните квартали и цялата редица други работи, които трябва да се извършат — една част по редовния бюджет, друга част по извънредния, — това са милиони разходи, и без да прави общината днес тия разходи, тя не е в състояние да покрие своите текущи нужди с обикновените си приходни източници. Всичко това, г-да съветници, без да се простирам подробно, може би благодарение на сегашните изключителни моменти, иде да подкрепи заключението, че е необходима друга една, принципиално различна политика от водената досега от различните управляващи партии политика в общината, една обща политика и една специална финансова и бюджетна политика, които да се различават от досегашната и преди всичко една друга бюджетна политика, която не само да бъде по-справедлива в сравнение със сегашната, но която би дала на общината всичките необходими приходни източници за задоволяване на грамадните нужди, които един голям град като София, който всеки ден расте и расте по-скоро, отколкото всички европейски градове впоследък, ще има да задоволява. Преди всичко тая бюджетна политика, която ние поддържаме вече от толкова години в Общинския съвет, трябва да има за основа премахването на сегашните косвени данъци, които дават голямата част от приходите на общината. Облагането на имотите, на капиталите и на доходите от тях, на наследствата и вземането нещо, от друга страна, от този незаслужен прираст на ценността, който имаше особено в София, е необходимо. Ще посоча само един пример измислено много други в това отношение, който сигурно всеки от вас знае. Едно място, което преди 15 г. е купено за пет хиляди лв., по 50 ст. кв. м, и е служило доскоро, но преди година, за бостан, благодарение прекарването на улиците, на канализацията, на водопровода, благодарение на обстоятелството, че наблизо до него минава трамвай, има електрическо осветление, престава да бъде бостан, парцелира се и добива една цена минимум от 20 лв. кв. м, и това място, за което преди 15 г. е платено пет хиляди лв., коства вече не пет хиляди, а 200 хиляди, без стопанинът му да е вложил каквито и да е лични усилия, без да е направил какъвто да е особен разход в този период от 15 г., за да повдигне цената на мястото, на зе-

мята. Този колосален прираст на ценността на дадено място не е резултат на личните разходи, на личните усилия, на личните жертви на стопанина и не може, и не трябва да остане в негово владение. Този прираст е резултат на общите разходи, които Ссфийската община прави за канализация, за павиране, за трамваи, за осветление и за всички други нови условия, които са повдигнали ценността на земята. А това е не само с такова едно място. Целият център на града тук, без неговите крайнини, има колосален, незаслужен прираст на ценността и този прираст трябва да бъде в ръцете на общината. В други общини в Европа отдавна са схванали това и без да са отишли дотам — да вземат целия прираст на стойността за себе си, въвели са данъци, налагани върху този незаслужен прираст на ценностите, които данъци са използвани за социални задачи и културни нужди на общината. Тъй, както е днес положението по отношение прираста на ценностите, ние, г-да съветници, имаме този поразителен факт. Със средствата на тези хиляди граждани, които живеят в крайните кални и тъмни квартали, се построили канализация, осветление и всичко в различните части на града, особено в центъра, който има винаги преимущество в това отношение, и ценността на частните имоти в тия централни части на града се издига колосално със средствата, повтарям да кажа, на тия, които продължават да тънат в калта, да нямат вода, да нямат фенери и при за които общината не може да намери средства, не ги стигат не да павира, а да направи обикновена настилка на улиците им, да прокара чешми, да създаде най-необходимите условия за поддържане на хигиената. Нужно е прочее с облагане на капиталите и доходите от тях, с облагане на наследствата да се засегне този незаслужен прираст на ценността, който фактически е на общината, а е узурпиран благодарение липсата на законодателство и това отношение от частните домопритежатели, от притежателите на места и пр.

Необходимо е тоже създаването на доходни предприятия, след като общината би имала такива източници, които доходни предприятия сами ще дават цяла редица приходи, без да има нужда да се посяга върху заплатата на чиновника, на работника, без да се посяга върху зальна

ни бедното население, което и без това е крайно обременено поради скъпотията на продуктите и поради цяла редица тежки условия в днешния живот. Ние бихме имали като община, особено като столична община, като община на един град, който тъй бързо се развива и расте извънредно много, много големи приходи, ако общината вземеше в свои ръце експлоатацията на всички общински предприятия. Ако ние бихме имали трамваите или електрическото осветление и всички други сервиси на столицата като общинска режия*, не само че тогава общината би била в състояние да организира всички тия сервиси така, както диктуват нуждите и интересите на населението, а не както диктуват интересите на частните капиталисти и на акционерните дружества, но тя ще постигне по-голяма добиването на много по-големи приходи, отколкото сега, когато тези предприятия са в ръцете на частни компании, на известни акционерни дружества. Общинската режия за една модерна община се явява преди всичко като средство за добиване на нови приходни източници, без да се посяга към облагане на населението с нови налози, с нови данъци. Такава една специална дивърсна и бюджетна политика би дала възможност да се отговори на справедливото искане да бъдат освободени от данъчната тежест всички ония, които получават малки доходи, доходи, с които едва преживяват, и да не се взема нищо от устата, от хапката, от това, което е най-необходимо за живеене на работниците, на служещите, на чиновниците, на дребните еснафи, чираци и бакали и пр. и пр., които едва свързват двата края на своите сметки, които едва могат да задоволят нуждите на своите семейства. Тежестта трябва да падне върху доходите на капиталистите, върху тези, които ще платят за поддържането на общината и на нейните институти не от залька си, но от големите си печалби, от това, което общината със своето благоустройство, със своята социална и друга политика е създавала за тях. Само с такава една реорганизация на бюджета, на управлението на общината, с такава една иновативна промяна на политиката на общината, заедно с други коренна, основна реорганизация на администра-

* Режия (фр.) — управление за събиране на косвени данъци. (Ред.)

цията, на административния персонал на общината, но следната би се избавила* от голямото финансово затруднение, в което от година на година ще отива, би добила възможност да изпълни големите, широките социални задачи, които са поставени пред нея от развитието на столицата, от положението на грамадните работнически маси, които населяват все повече и повече нашия столичен град, и би могла по-нататък да изпълни всичките свои културни задачи, които тя като община би имала, и да се превърне вече от един орган за задоволяване интересите на шепата имотни, на малцинството в столицата, от един орган, който е използван досега преимуществено (що се касае до вътрешното управление на общината) за насъщияване и облагодетелствуване на партизани, близки и приятели, в един институт за задоволяване на действителните нужди и за защита на жизнените интереси на грамадните маси от столичното население.

Очевидно е, г-да съветници, че такава една реорганизация налага преди всичко развързване ръцете на общината, да действа тя свободно, да може да налага дръзки намерения, каквито намери за добре, и да ги разходва, каквито намери за добре, т. е. да добие бюджетна автономия нещо, което може да стане с изменение Закона за градските общини. Докогато общината няма обща автономия и специално бюджетна автономия, тя не може да пристъпи към една подобна реорганизация. И затова, вземайки повод от досегашното крайно критическо финансово състояние на общината, от това крайно забатачено положение, в което тя сега се намира, тъкмо сега е моментът па и по-отдавна е било време за това — при тия изключителни обстоятелства Общинският съвет да настоява, да изисква изменението Закона за градските общини в смисъл: даване на общините преди всичко бюджетна автономия, създаване възможност на общините да прибегнат към всички онези приходни източници, за които посочих, без които приходни източници нашата община ще остане в това плачевно положение, в което се намира сега, и ще не ще отговаря на жизнените интереси на населението и общината. Общината, като община, отрича себе си, своето същ

* В стенографския протокол думата е пропусната. (Ред.)

стване в бъдеще, отрича изпълнението на своите най-важни задачи, ако продължава да върви по този път, по който е вървяла досега. Всички спънки, които законодателството представлява за нашата община, за да излезе тя от този път, трябва да бъдат премахнати, а те могат да бъдат премахнати, стига това да се поиска от тези, които днес сами имат болшинство в Народното събрание, които могат да изменят Закона за градските общини така или иначе и могат да внесат в него едно изменение в такъв смисъл. Ако това, г-да съветници, досега не е направено, то е защото всички буржоазни партии въпреки своите програми фактически са били против автономията на общините. Тези партии се боят и, струва ми се, и вие ще се боите от една подобна автономия, защото тогава при нея, щом се промени съставът на Общинския съвет, щом в съвета почне да прониква болшинство, което представлява тази работническа маса в столицата, както и в другите градове, тогава ще може да се прибегне към облагането не в тия размери, които сега се предвиждат за градите и за някои други доходи, но в големи размери и изслужено, обаче сигурно много неприятно за ония, доходите на които ще бъдат засегнати от такова облагане. Законът за градските общини, който представлява много неудобства за развитието на големите общини, като Софийската, е бил като щит за буржоазните партии, които са се скривали винаги, когато са искани от наша страна основни, коренни реформи, които се диктуват от развитието на самия живот. Ние бихме желали да видим Либералната партия, която управлява Софийската община¹, която управлява и страната, да тръгне по един друг път. Ние не си правим илюзии, че това е лесно за нея, но жизнените нужди на общината, нуждите на нейното население диктуват да се върви по този път. Ако ние искаме да се добие една бюджетна автономия, и то в най-скоро време, за да се прибегне към изменение на нашата данъчна система и към намиране на други приходни източници, ако, казвам, на туй искане либералната коалиция се противопостави, с това тя ще докаже, че е готова и решена да върви по стария утъпкан път. И толкоз по-зле ще бъде за нейното бъдеще, тъй като масата от населението в столицата все повече и повече се убеждава, че въпреки

цветистите, много добри наглед програми и платформи все пак политиката си остава същата — и че тая политика ще може да се измени тогава, когато заинтересованите работнически маси в столицата се явят в съвета с повече свои представители и наложат тая политика, която диктуват интересите на общината, на населението.

Прочее аз намирам, че гласуването бюджета на Софийския общински съвет днес е непосредствено свързано с искането на една бюджетна автономия, преди всичко с изменението на Закона за градските общини, с развързването ръцете на общината да потърси други приходи източници, каквито, както виждате, има, но към които не може да се посегне поради законодателни препятствия; тези законодателни препятствия трябва да бъдат махнати. Ето защо при окончателното приключване на дебатите и приемането на бюджета аз ще предложа една специална резолюция в тоя дух, която ще искам съветът да гласува.

*Публикува се за първи път
по текста на стенографския
протокол от заседанието*

ЗА ДНЕВНИТЕ ПАРИ НА ДЪРЖАВНИТЕ И ОБЩИНСКИТЕ СЛУЖИТЕЛИ В НОВИТЕ ЗЕМИ

*Изказване в Народното събрание**

27 януари 1916 г.

Г-да народни представители! Като приемаме по принцип да се плащат дневни пари на чиновниците и служителите в новите земи и за до 1917 г., ние настояваме да се направят две изменения в закона**, който по-рано биде гласуван, приложението на който сега се продължава до 1917 г. и се разширява и за новоокупираните земи.

Първото изменение се отнася до размера на дневните пари. Според стария закон**, г-да народни представители, се предвиждат дневни пари: на чиновниците и служителите, които получават до 1200 лв. — по 1 лев; на ония, които получават от 1200 до 2400 лв. — 1,50 лв.; а на ония, които получават над 2400 лв. — по 2 лв. Ние намираме, че пропорцията в размера на дневните трябва да бъде съвсем обратна: по-големи дневни трябва да получават ония чиновници и служещи в новите земи, които получават малка заплата.

Независимо от това дневните, които са предвидени за тия чиновници и служещи, от 1 лев дневно — това е месата от чиновници и служещи, които ще получават такива дневни — са съвършено недостатъчни при тая скъпопния, която сега в новите земи е много по-голяма, отколкото в 1912 и 1913 г. Тия дневни трябва да бъдат

* Г. Димитров развива предложенията на парламентарната група на РСДП (т. с.) по Законопроекта за продължаване и разпространение действието на Закона за плащане на дневни пари на държавните служители в новите земи. (Ред.)

** Отнася се за Закона за плащане дневни пари на държавните служители в новите земи, приет на 1 извънредна сесия на XVII обикновено НС през март 1914 г. и обнародван в «Държавен вестник», № 177, 8 август 1914 г. (Ред.)

увеличени. И ние предлагаме с нашето първо предложение да се дават дневни: на чиновници и служещи, които получават до 1200 лв. годишно — 3 лв., които получават от 1201 до 2400 лв. — 2 лв., а на ония, които получават от 2401 лв., да се дават дневни 1,50 лв. Те, които получават голяма заплата, могат да минат и с малко дневни.

На второ място, ние искаме плащането на дневните пари да се разпростре и върху чиновниците и служещи при изборните учреждения в новите земи, защото, г-но народни представители, няма никакво основание да се дават на държавните чиновници и служещи дневни, а да се лишават от подобни дневни ония, които ще служат на общините, окръжните съвети и на другите изборни учреждения в новите земи. И едните, и другите са поставени при еднакви условия на скъпотия и трябва и едните, и другите да бъдат платени по-добре. Затова ние настояваме да се дават тези дневни, които ще бъдат определени, да се дават не само на държавните чиновници и служещи, но и на чиновниците и служещите при изборните учреждения. По тоя начин ще се добие една справедливост и ще бъдат поставени тия чиновници и служещи при условия, които да им позволяват да изпълняват добросъвестно своите задължения.

Ние настояваме тия две предложения да бъдат гласувани.

*Стенографски дневници,
XVII ОНС, II РС, 16 з.,
27 януари 1916 г., с. 272—273*

*Печата се по текст
на Стенографски дневници*

В СОФИЙСКИЯ ОБЩИНСКИ СЪВЕТ

29 януари 1916 г.

1. ИЗКАЗВАНЕ ПО ПОВОД ЗАКРИВАНЕТО НА ОБЩИНСКИТЕ МАГАЗИНИ В ХАЛИТЕ

Обяснението, което даде г-н кметът по затварянето на магазините, иде да покаже само, че тия наши общински магазини бяха зле организирани още от самото начало и че тази лоша организация не трябва винаги да се стои върху публиката, която се страхува да не би да липсват известни продукти и бърза да си купи от тях повече; и това е оная публика, която е имала възможност да си купи това, защото голяма част от софийската публика и да иска, не може да изкупи големи количества запаси. Общинските магазини трябваше да бъдат организирани по другояче. Продаването на купоните можеше да става в много повече места, отколкото това се правеше в Халите, а купените купони много лесно можеха да се заменят с продукти от общинските магазини в Халите, тъй като там ние имаме достатъчно празни магазини, които можеха да бъдат използвани за тая цел. Обаче Постоянното присъствие не направи това и аз съзирам — ако не у Постоянното присъствие, то у други органи на общината — съзнателно намерение да се компрометира тази иначе добра инициатива и да се докара затварянето на общинските магазини, които действително не са в интереса на миса търговци в София, защото вършат една нелоялна конкуренция за тях, а освен това и тук, в общината, също такива известни органи гледат* малко, тъй да се каже, не особено добре на тия магазини, тъй като увеличават и без това работата им тук и им създават повече работа.

* В стенографския протокол думата е пропусната. (Ред.)

Тия неприятности и трудности, които се създаваха в общинските органи, можеха да се избягнат чрез един друга администрация и управление на общинските магазини. Обаче това не се направи, а се доведе работата до затварянето на общинските магазини. Аз намирам, че в интерес на прехраната на населението е да се открият наново тия магазини, да се разширят, като има отделени от тях в разните квартали в града, и по възможност да се усъвършенствуват техните органи, за да се избягнат всичките недоразумения и недоволства със самата публика. Не намирам за основателно твърдението, че при един подобна организация общината ще изгуби; загуба няма да има. Но даже и да допуснем, че би се получила известна малка загуба, тя би се компенсирала с добрините, с гражданата полза, която ще даде такъв един институт особено в такива моменти. Също така не е основателно твърдението, че Комитетът на обществената предвидливост при готвял продоволствени книжки, купони и пр. и с това ставали безпредметни, поне засега, общинските магазини. Господа, вие знаете, че тези купони станаха за посмешище когато има захар — не могат да се намерят купони, когато има купони, няма захар. Така из целия град: един взел 10—20 купона и ги държи в себе си, без да си купи захар, а други, които имат нужда от килограм захар, търсят купони и не могат да ги намерят. Аз се страхувам, че и при тази организация на Комитета на обществената предвидливост, и при това положение, което сега се постигва и с продоволствените карти, ще стане така, че ще имате карта, обаче с нея не ще можете да си доставите това, което ви е необходимо, това, от което имате нужда. **Ето** защо това положение, което би се създавало с продоволствените карти, не прави излишни магазините, а, напротив, те стават толкова по-необходими и заради това трябва да бъдат разширени, а администрацията им усъвършенствувана.

В свързка с общинските магазини аз повдигам друг един въпрос — именно, какво мисли да направи Постоянното присъствие за организацията на прехраната на софийското население. Местният комитет на предвидливостта е преди всичко орган на Централния комитет. Всички негови усилия, за да стане той общински орган, останаха

ни празни, защото Законът за обществената предвидливост предвижда това и защото самият Централен комитет действуваше досега в разрез с всичките тия инициативи, които общинските съветници се стремяха да предприемат в полза на общината. Местният комитет сега, при днешното положение, не ще бъде в състояние да направи за прехраната на населението нещо повече от това, което ниждаме. Общината не може да се обляга следователно нито на Централния, нито на Местния комитет на обществената предвидливост, а сама, като отговорен за това институт, трябва да се загрижи за прехраната на туй население, което и днес, и утре, и вдругиден не може да си остави и ще чувства липсата на най-необходимите продукти за съществуването му. Аз мисля, че това е един въпрос, който заслужава вниманието на Постоянното присъствие, и затова аз го запитам — не намира ли за необходимо да го постави на дневен ред, като излезе с един проект какво собствено общината като община би могла да направи сега и какво трябва да искаме от централните държавни органи в същата посока. Във всеки случай грамадната маса от населението в столицата не може да се остави така, както е сега. И аз ви обръщам вниманието, че това население не може да се остави и в бъдеще така, защото ако се не вземат някои особени мерки през м. март и април, ние ще имаме буквално глад, защото при туй съединение на България с Централните държави, при тази свобода да се изнасят някои продукти — земеделски и пр., — каквито ние имаме по-евтино, отколкото в други страни, носи този неизбежен резултат, че най-необходимите продукти за съществуването, за прехраната на населението у нас, в цялата страна, и в София специално, са на изчерпване, а някои от тях скоро ще се изчерпят и ако не се вземат мерки да се ограничи това изчерпване, сигурно и хляб, и други някои необходими артикули ще липсват. Господа, не можем като община да стоим равнодушно при такова положение, което се създава по вина на цяла редица обстоятелства, на една политика, която се води с изнасянето на храните. Отговорността за това лежи все пак и върху нас като община. Ето защо в свързка с въпроса за общинските магазини, които настоявам да бъдат отворени, усъвър-

шенствувани и разширени, аз отправям ново питане към г-н кмета: не намира ли за добре в интереса на прехраната на населението при новите условия да се разглечат този въпрос от Постоянното присъствие и един проект от мерки да бъде също така внесен за разглеждане в Общинския съвет.

Председателят: Понеже ви обадох, че сега с този въпрос се занимава Комитетът на предвидливостта, ще почакаме няколко дни да видим какво той ще нареди и тогава — взимам бележка от думите на г-н Димитров — ще се занимаем с въпроса, какво може да се направи из редовното продоволствуване на гражданите с най-необходимите продукти.

2. ЗА ПЪЛНА БЮДЖЕТНА И ДАНЪЧНА АВТОНОМИЯ НА СОФИЙСКАТА ОБЩИНА*

При общите дебати по бюджета** аз си запазих правото да направя едно предложение относително оми реформи, които могат и трябва да се направят в най-скоро време, за да бъде общината в състояние. . .

Председателят: Сега му не е времето. Нямате думата. Бюджетът е минал вече.

Г. Димитров: Аз не говоря по бюджета. Недейте ми прави тази излишна обструкция. Аз си резервирах правото да направя едно предложение.

Председателят: Направете Вашето предложение в края на заседанието, а сега ще гледаме дневния ред.

Г. Димитров: Тогава, г-н кмете, аз си запазих правото непременно да взема думата по този въпрос.

Председателят: Направете Вашето предложение във вид на питане. Кой Ви е крив? Да сте го направили в миналото заседание.

Г. Димитров: Трябваше да продължите заседанието до 8 часа, докато минете таблицата, по която дадох обяснение, а Вие претупахте целия бюджет. Понеже този предложение може да се разгледа независимо, оставете ме да го мотивирам накратко. То няма да отнеме много време

* Г. Димитров обосновава предложението за изменение на Закона за градските общини. (Ред.)

** Вж настоящия том, с. 375—386. (Ред.)

Председателят: Направете Вашето предложение, за да ни дам съвета дали да го тури на дневен ред.

Г. Димитров: Г-да съветници, касае се не до изменението на бюджета, който е гласуван, но до това, което общината би трябвало да поиска да се направи по-нататък и което ще важи за идущата година, а не за сегашната. Аз мисля, че ние не можем да отлагаме от година на година ония големи въпроси, които са свързани с нашата финансова и стопанска политика като община, не можем да се оправдаваме с туй, че положението е изключително, и да се задоволяваме с един кърпеж на бюджета, който ще се свърши с един голям дефицит.

Идната година, след войната, когато настъпи едно нормално положение до известна степен, ние ще имаме един още по-голям дефицит в бюджета при тая бюджетна система, която законът* ни задължава да следваме. Когато говорих, аз изтъкнах, че е необходимо да се сдобне общината с една по-голяма бюджетна автономия, за да има възможност да прибегне към облагането на големите имоти, капитали, доходи, наследства и този незаслужен прираст в цените на имотите и сградите в София, и по този начин да балансира реално своя бюджет, както и да има възможност да изпълни онези задачи, които налага модерното развитие на града. Политиката, която се следва сега, и тази бюджетна система, която ние имаме, водят към една финансова катастрофа в нашата община. И вместо сетне, когато тая катастрофа настъпи, да прибягваме към държавата за помощ или да прибягваме до положението всяка година да туряме фиктивни пера, или към създаването на летящи дългове и към увеличение на нашите постоянни дългове въобще, трябва да се прибегне към това радикално средство — към изменението на самата бюджетна система, която е негодна, която не отговаря на нуждите на общината и на интересите на населението и която води към трупане на все повече и повече дългове и финансови затруднения, от които общината не може да се избави. Затова правя следующето предложение.

(Ч е т е.)

* Закон за градските общини, гл. VII. Бюджет и общински приходи и приходи. (Пред.)

«Констатирайки:

1. Непреодолимите финансови затруднения, в които се намира общината при установената от закона сегашна бюджетна система, и невъзможността да сключва свои бюджет без дефицити, без увеличение на дълговете си и без нови данъчни облагания тъкмо на оная маса от столичното население, която поради своята безимотност и слабодоходност би трябвало да бъде освободена и от съществуващите налози;

2. Невъзможността поради липсата на бюджетна и данъчна автономия да добие необходимите приходи чрез прякото облагане на милионните богатства в столицата и по тоя начин, балансирайки редовно своя бюджет, да бъде в състояние да изпълни успешно и широките социални задачи, които ѝ поставя бързото нарастване и модерното развитие на столицата:

Софийският общински съвет счита за една *неотложна необходимост* изменението на Закона за градските общини в смисъл да се създаде *пълна бюджетна и данъчна автономия*, за да може общината свободно да прибегне към рационалното облагане на *големите имоти, капитали, доходите от тях и наследствата*, както и на тъй наречения *незаслужен прираст на ценността на частните имоти*.

Натоварва Постоянното присъствие да направи по надлежния ред необходимите постъпки за внасянето в Народното събрание още в сегашната му сесия законопроект за изменението на Закона за градските общини в тоя смисъл.

Социалдемократически общински съветник:

Г. Димитров»

Ако г-да съветниците, които представляват тук разни партии, откровено намират, че Законът за градските общини е една спънка за тях да прибягнат към тая единствена спасителна финансова политика за общината, сто им един случай заедно с мене да поискат изменението на този закон. И аз мисля, че ако Общинският съвет изхожда от интересите на населението, което той представлява, «

длъжен да гласува това предложение и да настоя с всички сили, с които разполага, да бъде направено час по-скоро това изменение за даване бюджетна, финансова автономия на общината и специално на Софийската община.

*Публикува се за първи път
по текста на стенографски
протокол от заседанието*

ЗА ОПАСНОСТТА ОТ ИЗБУХВАНЕ НА ЕПИДЕМИИ В СТОЛИЦАТА

Питане в Софийския общински съвет

22 февруари 1916 г.

Столицата се заплашва вече от отдавна очакваните епидемически болести — в много случаи неизбежни спътници на всяка война. Ние засега имаме констатирани случаи на една от най-опасните епидемически болести — петнистия тиф. Доколко ще успеят санитарните власти да ограничат разширението на тази страшна епидемия, не се знае положително, макар че са вземани наистина доста енергични мерки. Едно обаче е факт — че при появяването вече на тази епидемическа болест в София съществуват всичките благоприятни условия и за нейното разпространение. На първо място, голямата част от столицата тъне в пословична мръсотия; центърът ѝ даже не е избавен от нея; тя е особено голяма в крайните квартали на града, гдето живее масата от населението, което и ще бъде при едно нещастно разпространение на тази болест сигурно най-големият неин обект. Освен това нормалният, обикновеният санитарен контрол на публичните заведения в столицата днес не се върши или пък се върши в съвършено ограничени размери. Аз сам имах случай да обиколя повечето кръчми, гостилници, кафенета и др. подобни заведения, посещавани от повече посетители. Г-да съветници, никога в столицата не е съществувало това, което сега може да се констатира. Мръсотията и там е извънредно голяма. При това не се вземат никакви грижи за запазване здравето на тези, които посещават тези заведения. Фалшификацията на питиетата, на продуктите и на храните в разните гостилници, особено в долните и

малки гостилници, е достигнала чудовищни размери. Констатирани са няколко отравяния вследствие на тия фалшификации. Контролът не се упражнява у нас тъкмо тогава, когато той е най-необходим. Благодарение на това се явяват много условия за разпространението на епидемическите болести.

Във фабриките, работилниците и в заведенията, дотогава, през войната, работят извънредно много жени и деца вследствие на липсата на възрастен и мъжки персонал и в които заведения числото на жените и малолетните деца е по-голямо, отколкото в нормално време, тоже не се упражнява никакъв надзор — няма инспекция, няма ревизия, заведенията не се проветряват, не се чистят; и при това се работи въпреки предписанията на Закона за женския и детския труд и на този за празничната и неделна почивка. Тези млади, крехки работещи сили — жени и деца — се изтощават. Достатъчно е да попадне между тях някакъв епидемически бацил, за да покоси маса жертви.

Аз питам Постоянното присъствие и г-н кмета, какви мерки мислят да вземат при сегашното положение на столицата, която е застрашена от епидемически болести, преди всичко за почистването на града и за поддържането на една относителна поне чистота на града, ако не такава, каквато формално може да се изисква?

На второ място, какви мерки мисли да вземе Постоянното присъствие за редовното ревизиране на всички заведения, кафенета, кръчми, гостилници и пр., за да не бъдат те разсадници на епидемическите болести, ако тази епидемия се разпространи, и какви тоже мерки да вземе Постоянното присъствие, за да се ревизират най-редовно фабричните заведения, гдето работят маса жени и деца; не мисли ли Постоянното присъствие да възстанови при това изключително време, при което ние сега живеем, установения по закона Комитет на труда за контролиране и прилагане на Закона за женския и детския труд, който комитет, както беше преди войната, можеше да се ограничи със задачата за прилагането на Закона за неделната и празнична почивка и запазването на една относителна работоспособност на работниците в София, за запазването на хигиената, на труда, въобще за подобрене, относи-

телно поне, положението на тая работническа маса? Това е едно много добро средство за борбата против епидемическите болести, които могат да се разширят в столицата. Прочее питам Постоянното присъствие, какво е направило в това отношение и какво мисли да направи? Аз няма да бъда доволен, пък вярвам, че и другите г-да съветници няма да бъдат доволни от едно обяснение, че ние нямаме достатъчно персонал, нямаме сили и пр. Трябва да се направят всичките усилия, да се намери и персонал, и хора, и органи, които биха могли да помогнат, когато е застрашено здравето и животът на софийските граждани.

На трето място, г-да съветници, вие помнете, че в едно от миналите заседания на съвета аз повдигнах въпроса за прехраната на столицата. Г-н кметът каза, че този въпрос ще бъде поставен на дневен ред в едно от близките заседания. Обаче имаше по-рано едно извънредно заседание на съвета, това е сега второ, но този въпрос още не е поставен на дневен ред, сигурно затова, че на него се гледа като на второстепенен въпрос, като на такъв, който търпи отлагане, или по някакви други съображения. Напротив, мене ми се струва, че Общинският съвет независимо от това, което ще направи сега правителството или Комитетът на обществената предвидливост, трябва да се занимае наново с този въпрос, с новите изменения на условията, защото рискуваме да изгубим съвършено необходимите продукти и защото столицата може действително да се изложи на един глад. Общинският съвет трябва да се занимае с този въпрос. Аз от своя страна настоявам за това, като питам Постоянното присъствие какво е направило в това отношение от своя страна, за да се постави този въпрос на дневен ред колкото се може по-скоро, като при това излезе с един проект от мерки, които смята то да предприеме за рационалната организация на прехраната на столицата?

*Публикува се за първи път
по текста на стенографския
протокол от заседанието*

ОТНОВО ЗА ОПАСНОСТТА ОТ ЕПИДЕМИИ В СТОЛИЦАТА

Изказване в Софийския общински съвет

25 февруари 1916 г.

Аз не мога да бъда доволен от тия обяснения на г-н председателя, защото опасността, която застрашава столицата, е извънредно много сериозна и ние не бихме могли да я минем с това обяснение, което се дава, че персоналът е много по-малък, отколкото в нормално време, че сега няма средствата, с които общината разполага в нормално време, че сега имало по-голямо замърсяване, и пр. Всичко това е вярно. И когато аз отправих моето питане към г-н председателя, това ми беше известно. Но все пак пред вас стои въпросът — как да се запази столицата от епидемическите болести, които ги има и които могат да се разпространят. Градът представлява ... благоприятни условия за тях — и ако не се вземат навреме мерки, ние ще бъдем изправени пред една страшна опасност. Този въпрос е много сериозен. Това, което каза г-н кметът, е едно обяснение и аз го приемам като такова, но то нито е оправдание за това, което имаме, нито може да бъде оправдание за бъдещото състояние на града. Бъдещата опасност си съществува и спрямо нея трябва да се вземат мерки.

Аз настоявам г-н кметът да занимае Постоянното приличие сериозно с този въпрос; от друга страна, той трябва да занимае съвета с въпроса: дали ще трябва да се търсят и направят някакви нови приходоизточници при сегашното положение, с които да можем да се борим против тая опасност, която застрашава града, или пък той ще потърси в това отношение някаква помощ от държавата — това е вече друг въпрос. Във всеки случай

ние не можем да се отнесем равнодушно към това, което стои пред нас. От една страна, това.

От друга страна, аз исках да се предприемат систематически ревизии в индустриалните и др. предприятия, в които са взети като работници множество жени и деца. Нечистотията и там е тоже много голяма. Там вече не се касае до липсата на санитарен персонал, до липсата на фелдшери и лекари, а просто до една основна инспекторска ревизия, до липсата на една ревизия по прилагането на Закона за женския и детския труд и на тоя за празничната и неделна почивка, които закони, ако се прилагали биха дали добри резултати. За прилагането на тия два закона не се иска нито голям санитарен персонал, нито някаква особена специална подготовка, а е нужно да се възстанови, поне при тоя персонал, при който е възможно в сегашните условия, Комитетът на труда, като общинската има там свой представител. Значи да се предприемат редовни ревизии и да се използват всички законни постановления, които са нужни за закрилата на децата и жените, които работят в тия предприятия. Голяма част от тия предприятия представляват от себе си още сега извънредно благоприятна почва за всякакви епидемии, и ако там проникне някаква епидемия, тя ще покоси маса жертви. Мене ми се струва, че това може да се направи веднага.

Въпросът за чистотата на града и запазването му от епидемия трябва да бъде най-сериозно разгледан. Мисля, че Общинският съвет и Постоянното присъствие поемат голяма отговорност, ако се задоволят с тия обяснения, които сега к-н кметът даде. Аз вземам акт от тях и желая да бъде поставен този въпрос на дневен ред, когато Постоянното присъствие да излезе със своите мерки в кръга, разбира се, на сегашната възможност за ограничаването на тия епидемии. Ние имаме в нашата среда лекари, които по специалност и по длъжност трябва да знаят тази работа и да ни помогнат по-добре. Няма защо Общинският съвет да пасува в такъв един момент, когато се застрашава градът.

Публикува се за първи път по текста на стенографичния протокол от заседанието

ПО ЗАКОНОПРОЕКТА
 ЗА ИЗМЕНЕНИЕ И ДОПЪЛНЕНИЕ
 НА ЗАКОНА ЗА ПОДПОМАГАНЕ
 НА НУЖДАЮЩИТЕ СЕ
 ВОЙНИШКИ СЕМЕЙСТВА ПРЕЗ ВРЕМЕ
 НА МОБИЛИЗАЦИЯ И ВОЙНА⁹¹

Реч в Народното събрание

11 март 1916 г.

Г-да народни представители! Комисията разшири своята задача, като се занима извън въпроса за изменението чл. 3 от наредбата за подпомагане на войнишките семейства и още с някои други членове на тая наредба и направи известни други изменения. Направените обаче изменения за жалост не разрешават правилно всички въпроси, свързани с организацията за подпомагане на войнишките и други нуждающи се семейства в нашата страна. На първо място, законопроектът в тая форма, в която сега се внася от страна на комисията, предвижда помощ само за войнишките семейства, само за тия семейства, които са дали своите членове войници в редовете на войската. Между това, г-да народни представители, ние имаме случай по-рано, когато се разглеждаше същият въпрос*, да изтъкнем необходимостта от подпомагане и на други семейства, невойнишки, но засегнати от войната и поставени при същите тежки и мизерни условия, при които са поставени и войнишките семейства. Някои от депутатите на болшинството имаха случай да възразяват, че подобни семейства на безработни, които се нуждаят от помощ, в България няма. Но, г-да народни представители, липсва една официална статистика сега, не се разполага с официални данни. Министерството на труда, което е длъжно да направи това, не е направило нищо в тая по-

* Вж настоящия том, с. 323—334. (Ред.)

сока, за да знаем точно в настоящия момент колко работници, немобилизирани от разните професии, са без занятие и без средства за препитание. Но аз мога да ви кажа, че сведенията, които имаме за немобилизираните работници, членове на работническите синдикати в България, сега, в този момент, показват следното. От 2000 членове извън редовете на войската 440 сега, в този момент, са работници без работа поради това, че известни фабрики, работилници и други предприятия са спрели своите функции през време на войната. Това значи, че 25% от членовете на работническите синдикати в настоящия момент са без работа, без надница, без средства за издръжка и техните семейства, като невойнишки, са лишени от тази помощ, която Законът за подпомагане на войнишките семейства предвижда. Независимо от това, че има по-малко число безработни работници, отколкото преди войната, семействата на които са лишени от средства за издръжка, ние имаме достатъчно семейства в Македония и в ония сръбски територии, които са завладени от България, които семейства са разорени материално, които нямат войници в редовете на войската, но които тоже се нуждаят от държавна помощ и които имат право да бъдат подпомогнати материално от българската държава. При сегашното положение, създадено от закона, тия семейства в Македония и Сърбия, които са лишени от всякакви средства за издръжка, няма да получат никаква материална помощ. Г-да народни представители! Помощта, която се предвижда за войнишките семейства, трябва да бъде разширена и да обгръща всички невойнишки семейства в старите граници на България, в Македония и в новите територии, завладени от Сърбия, които поради аномалните условия, създадени от войната, и поради безработицата са лишени от средства за препитание.

Но законопроектът, на второ място, не разрешава достатъчно правилно и благоприятно въпроса за размера на дневната помощ, която се дава на семействата. Наистина има едно увеличение от 5 ст. на помощта за всеки член от семействата, но това увеличение е недостатъчно, това увеличение при сегашните условия на живота е крайно недостатъчно и с това увеличение, ако иска Народното събрание да даде една ефикасна помощ на семействата, то

никой начин не бива да се задоволи. Какво са, г-да народни представители, 40 ст. дневна помощ на жената на един войник, на майката на един войник, на децата на един войник при сегашните условия, когато виждаме, че месото става 3—4 лв. килограма, сиренето отива към 5 лв. килограма, кашкавалът е 10—12 лв. килограма, зехтинът е 9—10 лв. килограма, а един чифт обуца струват 40—50 лв.? Това е нищожна, крайно недостатъчна помощ. Тази помощ трябва да бъде увеличена и ако държавата не може да се ангажира с всецялата издръжка на семействата на ония, които са в редовете на войската, и на семействата на ония, които поради войната не могат да икарват редовно средства за препитание, то тя е длъжна да им създаде елементарни условия за съществуване през време на войната, да им даде ония елементарни средства, без които не може да се живее. Този минимум не може да бъде 40 ст. дневно за лице; този минимум не може да бъде достатъчен за жената или майката на войника. Минималната помощ трябва да бъде 1 лв. дневно за жената или майката на войника и тая помощ трябва да бъде увеличавана съответно с членовете на семействата, докато достигне поне 3 лв. за най-многочислените семейства. Обгласете се, че с такава помощ не могат да живеят добре, но биха прекарвали криво-ляво тежкия период на войната и не биха се излагали на такава мизерия, на толкова изразление, на каквито са изложени семействата на тия, които постоянно славословим, че с кръвта си чертаят по бойните полета новите граници на велика България. Законопроектът в тази форма, в каквато той е представен, не отговаря на най-обикновената справедливост, която би трябвало да се има предвид тук. Еднаква е помощта, както знаете, и за малкото село, и за голямото село, и за малкия град, и за големия град; еднаква е помощта за членовете на войнишките семейства в цялата страна, дето и да се намират те. Но, г-да народни представители, условията на живота са различни; тая разлика не може да се унищожи, тя съществува фактически и тя играе роля в живота на всяко отделно семейство в зависимост от условията, при които живее това семейство, в село или в малък и голям град. Ние поддържаме, че трябва да се прави разлика в размера на дневната помощ, която се дава на членовете

на семействата — въпреки тая разлика, която съществуваше в тяхното материално положение, — според това, къде живеят. Най-малкото, което се налага, то е извън тази определена дневна помощ, която получават еднакво всички семейства, тия семейства, които живеят под наем — а томи са градските работници, това са служещите в някои частни учреждения, — да получават още един плюс, квартирни пари, поне в такъв размер, че тези квартирни пари да бъдат в състояние да облекчат до известна степен тежестта, която се натрупва от неплащането на наема през време на войната. Към дневната помощ прочее трябва да бъде прибавена една специална помощ във формата на квартирни пари за ония войнишки семейства, които живеят под наем. Сега, както е, държавата дава еднаква помощ и на това войнишко семейство, което има малка къща, давана под наем — наем, който ще получи, ако не сега, след войната, — и на онова семейство, което живее под наем в тази къща и което сетне трябва да плаща наема. Според законопроекта помощта се намалява само ако наемът през време на войната се плаща, но щом като този наем не се плаща от войника, който е в редовете на войската, няма да се намалява. Значи семейството, което дава под наем къща, ще получи такава помощ, каквато и онова семейство, което ще плати наема след войната.

Министър Х. Г. Попов: Намалява се помощта на наема.

Г. Димитров: Вие виждате, че няма справедливост, че така не трябва да бъде. Тия семейства, които живеят под наем, трябва да получат по-голяма помощ във формата на квартирни пари, отколкото ония семейства, които не живеят под наем. В Австрия и Германия законът предвижда квартирни пари, тази работа там е уредена много по-добре.

Но има един въпрос, който в дебатите не се повдигна и законопроекът никак не засяга — той е за специалните грижи, които държавата би трябвало да прояви за жените-родилки на войниците по бойните полета, за жените-родилки въобще през периода на войната. Господа! Процентът на мъртвородените, процентът на детската смъртност, жертвите на материнството при условията, които създава войната, достигат до чудовищни размери. Всички

работнически и бедни жени, които имат нещастieto да се освободят, да родят през този период, при тия ограничени парични средства при тия нищожни помощи, които получават, при толкова нещастия, които ги сполитат през време на войната, те излагат себе си на риск, те излагат новородените деца на риск и тъкмо в такива моменти грижите на държавата, грижите на общината, грижите на публичните органи за запазването на младото поколение трябва да бъдат удвоени, утроени, удесеторени. Това в другите страни буржоазната класа го съзнава, съзнава го както в Германия и Австрия, тъй и в другите държави. Аз знам, че в този момент, когато поради европейската война грамадно число хора падат по бойните полета и работната способност на населението се намалява, толкова по-необходимо е за буржоазната държава и за буржоазната класа да запазят младите, новите генерации, които се явяват през време на войната, и затова там грижите за жените-родилки са извънредно големи. У нас за това не се мисли, нито по държавни, нито по други съображения, въобще нашата буржоазия, нашите управляващи кръгове не се замислят върху този въпрос. Господа! В Германия освен помощите, които се дават за войнишките семейства, помощи, които са много по-големи, отколкото тия у нас, предвижда се всяка войнишка жена при раждането да получи 25 марки специална помощ. За осем седмици всяка такава жена родилка получава по 1 марка дневно, като две седмици от тези осем се смятат преди раждането, и за нови три месеца подред, след изтичането на 8-те седмици, получават и по 50 пфенига дневна премия за кърмене на детето, пари специално за мляко, както го казват в Германия. Всяко родено дете в Германия коства на държавата, извън всички други помощи за членовете на семейството и на жената, 126 марки. Грижат се за намаление процента на мъртвородените, грижат се за намаление процента на детската смъртност, грижат се за запазване на майките, на жените, които тепърва има да раждат деца. Грижат се следователно за запазване на нашата си, за запазване на нейните млади поколения. Този въпрос у нас не се засяга, той не е разрешен, при всичко че българските войнишки и други бедни семейства не са поставени при по-благоприятни условия. Напротив,

условията у нас са по-тежки, мизерията е много по-голяма и нуждата да се даде специална помощ на родилките е много по-силна. Забележете, г-да народни представители, че тая помощ, която се дава на родилките в Германия, не се дава на крайно нуждающите се, които са в крайно бедствено положение, на тази помощ имат право всички войнишки жени, мъжете на които не са получавали по-голям доход от 3000 марки преди войната. Това е направено нарочно, за да засегне тая помощ много по-широк кръг от войнишките семейства, отколкото оная днешна помощ, която се дава на всички други войнишки семейства. Сегашният законопроект не урежда добре, напротив, урежда зле фактическия размер на помощта. В законите се казва, че ако едно семейство има известен доход от нас, от други източници или от надници и този доход не надминава размера на държавната помощ, тогава това семейство ще получи само разницата. Т. е. ако едно семейство има право да получи 40 лв., максималната помощ, която се предвижда, а има доход от надница или от друг източник 25 лв., ще получи само 15 лв., а не 40 лв. Значи това, което може да се изкара чрез личен труд, това, което могат жените, майките на войниците или други членове на войнишките семейства да изкарат от личен труд, то се спада от предвидената държавна помощ. Това не е така, г-да народни представители, нито в Германия, нито в Австрия. Там държавната помощ е независима от това, което войнишката жена или майка, или дете, или дъщеря на войника биха могли да изкарат чрез своя личен труд и то има голям смисъл. Понеже и там държавата не поема изцяло издръжката на семействата, не дава толкова, колкото е необходимо да живее семейството при сегашните условия, затова необходимо е това семейство чрез личния труд на някои свои членове да добави нещо към тая недостатъчна държавна помощ. У нас тоже това, което би получило едно семейство като недостатъчна помощ, би трябвало да бъде допълнено с една придобивка от личния труд на някои членове от семейството. В комисията се загатва, мисля от г-н министъра и някои от членовете, че у нас има семейства, жените и членовете на които, като получават тая помощ, предпочитат да не работят, защото се задоволявали с това, което им се дава

кито помощ от държавата, и по този начин, като не искали да работят, се насърчавали леността, мързелът. Ако това го има и доколкото го има в единични случаи, то трябва да се обясни само с обстоятелството, че това, което се изкарва с личния труд, се спада от помощта. Дайте право на всички подпомагани войнишки и други семейства, които според нас тоже трябва да бъдат подпомогнати, чрез своя личен труд да изкарват каквото могат в добавка на туй, което държавата им дава, и тогава ще видите, че даваните помощи няма да бъдат насърчение на леността, че няма да се намери нито едно лице, което би се задоволило с тия нищожна помощ и не би искало да работи. Ако останем това тъй, както е в закона, сигурно е, че ще има членове на войнишки семейства, които ще предпочетат да се задоволят с малката помощ, отколкото да отидат да работят. Защото ако една жена, която отива да пере или няколко дена отива в някоя работилница да ушие нещо и изкарва 35 лв., а вие ѝ давате 40 лв. помощ, тя ще си каже: «Няма да отида да работя, ще си гледам децата и ще получавам 40 лв. вместо 35.»

Й. Йорданов: Получават 40 лв. и от тях изпращат на своите мъже на бойното поле 20-те лева.

Н. Калчев: Има войници, които пращат от бойното поле на своите парите, които те са спестили. Ти най-малко право имаш да говориш за икономия.

Й. Веселинов: (К ъ м к р а й н а т а л е в и ц а.) Вие само за разходи приказвате, а като дойде за приходи, скръствате ръце.

Й. Йорданов: За ордени имате пари.

Н. Калчев: Има, защото няма да дадат орден на тебе, а на тези, които са заслужили.

Председателят: Моля, господа, недейте нарушава реда.

К. Сидеров: (К ъ м Н. К а л ч е в.) Не е вярно това, че от 7-те лева войниците могат да пратят нещо.

Н. Калчев: Аз имам писмо от бойното поле, в което ми пишат, че са доволни. Ще Ви дам това писмо и ще видите.

К. Сидеров: Не е вярно.

Й. Веселинов: Не е вярно, че и жените пращат на мъжете си на бойното поле от парите, които им се дават кито помощ.

Г. Димитров: Позволете нам, г-н Веселинов, като работнически представители, които живеем в тази среда, да ви кажем, че много жени на работници откъсват нещо от тези помощи, за да ги пратят на своите мъже.

Н. Калчев: Работнически представители! Вие се храните на гърба на тези работници. Живеете като търгоци

Председателят: Моля, пазете тишина, господа. Тази престрелка ще ни отнеме всичкото време.

В. Коларов: (Към Н. Калчев.) Като работнически представители знаем по-добре от Вас.

Н. Калчев: Буржоазни представители сте вие, защото живеете на техния гръб, а ние сме представители на нашите работници.

Председателят: Спрете най-сетне, г-н Калчев! Това няма свършване.

Г. Димитров: Трябва на г-н Калчева да му е много широко около врата, та говори така.

Н. Калчев: Вярно е, но то се дължи на моя труд. Вие в България живеете на гърба на работниците.

Г. Димитров: Вие не знаете какво говорите; по-хубаво ще направите да отидете в бюфета да си починете.

Ние поддържаме, г-да народни представители, че този законопроект би трябвало да уреди правилно и фактическия размер на помощта, като тези помощи се дават независимо от дохода, който войнишката жена, войнишката майка или децата на войника биха могли да изкарат чрез своя личен труд. Ако едно семейство има други доходи, ако то получава някаква рента, ако има някакви други сигурни източници, от които през време на войната може да получава средства за съществуване, тогава очевидно то няма да се ползува от тая държавна помощ, която се предвижда за нуждающите се семейства. Но всички семейства, които извън тази държавна помощ биха могли да изкарат други доходи чрез своя личен труд, не трябва да се лишават от нея, защото тя е необходима за тяхното по-добро съществуване и за запазване техните физически сили.

Законопроектът тоже не разрешава един въпрос, който се повдигна тук при дебатите и който можеше за облекчение разходите на държавата при подпомагането да бъде разрешен. Касае се, г-да народни представители, за съ

жестите в ония частни банки, акционерни дружества, фабрични, търговски и други предприятия, които през време на войната редовно функционират и добиват печалби, по-големи, отколкото в нормално време, и които следователно биха могли да понесат един такъв пряк данък от страна на държавата, като платят на своите чиновници, служещи и работници, намиращи се в редовете на войската, заплатите, които тези хора са получавали преди мобилизацията. По този начин семействата на подобни служещи и работници няма да получават държавна помощ, защото те ще получават заплатата, която по-рано са получавали техните глави от стопаните на заведенията, където са били наети. Това ще бъде един пряк данък от страна на държавата върху респективните заведения. Че това, г-да народни представители, е правилно, че е основателно, че то е справедливо, че една намеса на държавата по отношение на тези частни банки и други заведения в полза на техните служещи е необходима, е във от всяко съмнение и аз смятам, че не може да се намери никакво сериозно възражение срещу това. С това биха се облекчили до известна степен разноските, които прави държавата за издръжката на войнишките семейства.

Предвид на всичко това, г-да народни представители, ние и днес, макар че г-н Веселинов бърза да заяви, че болшинството на камарата ще приеме туй, което предварително е решено, правим повторно своите конкретни предложения по този законопроект. С тези конкретни предложения смятам, че би могла да бъде действително ефикасна държавната помощ за нуждаещите се семейства у нас. Тези предложения се състоят преди всичко в разширение на помощта, до обгръщането на всичките нуждаещи се семейства у нас независимо от това, дали те са войнишки или не. Всички семейства, засегнати от войната, поставени в мизерно положение вследствие на тая война, трябва да получават държавна помощ.

На второ място, размерът на дневната помощ трябва да бъде увеличен до 1 лв. минимум на член и последователно — както гласи нашето конкретно предложение — да се стигне до 3 лв. дневно за 5-членно и по-голямо семейство.

Н. Калчев: Малко е.

И. Веселинов: (Към Г. Димитров.) Вие толкоз ли давате, колкото се предвижда в закона?

Г. Димитров: Жените-родилки, мъжете на които до мобилизацията не са получавали доход по-голям от 3000 лв. годишно, да получат при раждането една помощ от 30 лв.

Н. Калчев: Тук вие правите демагогия, а пък там долу не давате хляб на хората.

Един от левия център: Ами вие отде взимате помощите, като давате?

Н. Калчев: И ти ли говориш за помощи на войнишки семейства? Защо не прибереш някого да живее в къщата ти? И той започнал да плаче за войнишките семейства!

Председателят: (Звъни.) Моля, господа, никакво значение нямат тези ваши разpravии за председателството.

Г. Димитров: Ние казваме, г-да народни представители, че на родилките при раждането трябва да се даде една помощ от 30 лв., след това 8 седмици да получават по 1 лв. дневно и три месеца през периода на кърменето да получават по 50 ст. дневно.

По-нататък ние искаме, щото семействата, които живеят под наем, да получават извън тази държавна помощ и една специална помощ под формата на квартирни пари по 15 лв. месечно.

Размерът на помощите трябва да бъде независим от личния доход на членовете на семейството.

След това служещите и работниците в частните банки, осигурителните дружества и цяла редица други фабрични, търговски и пр. заведения, които функционират и през време на войната, да получават своите заплати, които са получавали до мобилизацията, като по този начин няма да получават предвидената държавна помощ.

Всичко това, г-да народни представители, ние считаме за необходимо, щото тая помощ, която държавата е длъжна да дава през време на войната, да бъде ефикасна и да се постигне целта, която се гони с подпомагането на войнишките семейства. Възражения могат да се правят твърде много и те, г-да народни представители, се правят и от страна на болшинството, и от страна на опозицията, както това стана в комисията. Възраженията са от чисто финансов характер. Г-н Такев беше в комисията, който навеж-

лише една част от тези съображения. Той твърдеше, в съгласие с господата от болшинството, че ако би имало възможност да се дадат такива помощи, той не би имал нищо против, но когато няма такава възможност, то значи, ако се дадат, българската държава да се отрупа с много и нови задължения след войната. Твърдейки, че след войната ние ще имаме три милиарда лева дълг, че България ще има един бюджет от 800 милиона лева, ако не и повече годишно, той намираше, че увеличението на помощите в такъв размер би значело едва ли не разорение на страната. Това е възражението, което би могло да се направи и от страна на болшинството и което фактически се прави. Но, г-да народни представители, преди всичко трябва да се подчертае обстоятелството, че разходите, които се правят за подпомагането на войнишките и въобще на нуждаещите се семейства, са разходи, които не отиват по пътя, че това са разходи, които ще имат за резултат запазване здравето, запазването на физическите и духовни сили на работническите, на народните маси у нас. Това е от грамадно значение за бъдещото икономическо развитие на страната, защото то впоследствие, след войната, ще се превърне в един капитал. Това едно. На второ място, ако българската държава се е ангажирала с една подобна война като сегашната и ако тя, водейки тая война, е принудена да прави такива грамадни финансови разходи, да ангажира българския народ и цяла редица негови поколения с изплащането на дълговете, които сега се правят, то тая същата държава е длъжна да намери необходимите средства и за поддържане семействата на ония, които са по бойните полета, за поддръжката семействата на ония, които са лишени от средства за препитание сега поради войната. Разходи, г-да народни представители, от неколкостотин милиона лева, прибавени към онези милиарди, които ще бъдат похарчени за войната, не могат да се смятат за много, щом се касае за запазване здравето и живота на масите, останали във от редовете на войската, жените и децата, новото поколение, което сега се явява и за които трябва да има грижа държавата. Вие, г-да народни представители от болшинството, казвате, че няма средства, че трябва да се правят икономии. Икономии не трябва да се правят от залька на бедствующите семейства,

от млякото на жените-родилки и от млякото на малките деца. Икономии не се правеха тук завчера, когато ставаше дума за ордените, един съвършено излишен от гледището на интересите на народа институт, икономии не се правиха от други цели, за които се разходваха пари с щедра ръка. Тогава вие не си спомнихте, че държавата ще има три милиарда дълг и че нейният бюджет ще достигне 800 милиона лева годишно. Но когато се касае за подпомагане на войнишките семейства, за подпомагане на жени и деца, останали в крайно бедствено положение, когато се касае за работническата класа, за тези широки бедствующи маси, тогава вие се сецате да правите икономии. Вие ще ми позволите, г-да народни представители, да не можем да бъдем съгласни с вашето гледище и да настоям от името на тези бедствующи маси щото помощта да бъде дадена в размер и форма такава, каквато налагат действителните нужди през този период на войната. С отхвърлянето на тези наши конкретни предложения Народното събрание и правителството ще докажат само, че тяхната грижа за семействата на онези, които се бият по бойните полета, е в голяма степен лицемерна.

Министър Х. Г. Попов: Не е вярно това, г-н Димитров! Аз най-енергично протестирам против такива единични неверни твърдения.

Й. Веселинов: (Към Г. Димитров.) Макар че знаете, че такава помощ няма и не може да се даде, все пак поддържате това, за да демагогствувате.

В. Коларов: Като не можете да го разберете, с тукан ще ви го бием.

Г. Димитров: Към тези предложения аз трябва да прибавя и да помоля правителството още за едно. Материалното подпомагане, г-да народни представители, на войнишките и други семейства, изразено във форма на една парична помощ, даже да е тя в размер, който нашата група предлага, пак няма да бъде достатъчно. Необходимо е едно косвено ефикасно подпомагане на тези семейства и на цялото население, останало вън от редовете на армията. Това косвено подпомагане трябва да бъде извършено преди всичко чрез една решителна и енергична мярка против тая растяща скъпотия, от която страда населението. Един закон за обществената предвидливост, изменен и

такива форми, каквито налагат действителните нужди още, трябва да бъде внесен тук час по-скоро.

И. Лисев: Защо не пратите ваш човек там да го измени? Само знаете да крякате тук. Пратете там ваш човек, а ще дойде тук се хвали, че само вие имате акъл.

Г. Димитров: Народното събрание не трябва да си отиде и сесията не трябва да бъде закрыта, преди да бъде обсъден един такъв законопроект.

Господа! Ние намираме, че тая помощ, която държавата дава, е недостатъчна, в какъвто размер и да бъде тя издана, ако не се предприеме една решителна борба с най-бързи и енергични мерки срещу скъпотията, от една страна, и за продоволствуване на населението с ония артикули, които сега липсват, от друга.

И. Лисев: Вие бяхте в Местния комитет, г-н Димитров, кажете нещо.

Г. Димитров: Г-да народни представители! Вие, които изразявате тук, нямате понятие от мизерията, в която живеят работническите семейства тук, в София.

И. Лисев: Слава богу, и ние знаем.

И. Калчев: (Към Г. Димитров.) Дали ти си изкусил от мизерията заедно с тях?

Председателят: (Звъни.)

Г. Димитров: Аз мога да го твърдя именно затуй, защото никой от вас не е надникнал в крайните квартали на столицата. Затова вие с насмешка се отнасяте, когато се повдигат подобни въпроси от тая трибуна. Но, г-да народни представители, тая скъпотия вече не се понася. Аз не за да заплашвам, а за да направя едно необходимо предупреждение към народното представителство, трябва да кажа, че търпението, понасянето на една подобна скъпотия, каквато България не познава досега през цялата си история, и преди, и след Освобождението. . .

Министър Х. Г. Попов: Недейте приказва за преди Освобождението. Вие знаете ли, че тогава една ока брашно се продаваше 6 гроша? Защо говорите така?

Г. Димитров: . . . понасянето, казвам, на тая скъпотия достига до своите крайни предели, търпението ще бъде изчерпано и тия гладувачи хора в София и в цялата страна не ще могат спокойно да понасят това равнодушно

отнасяне на държавата, на правителството спрямо гласа, който настъпва в нашата страна. . .

Министър Х. Г. Попов: Няма да се подведат по вашите съвети, не бойте се, и ние претендираме да познаваме крайните квартали, г-н Димитров.

Г. Димитров: Ние не желаем бунтове в страната. Иштите искания са известни на всички, които са се интересували. Но ние сме длъжни да предупредим, че чашата на търпението се препълва, и то по ваша вина, по вина на вашата политика. Бързайте прочее вие, държавата, да предприемете необходимите мерки срещу тая растяща непоносима скъпотия. Инак, очевидно е, ще принудите тая маса да се съпротиви, за да се самозащити.

Н. Калчев: Да увеличим помощта с 10—20 ст. дневно, за да има и за вас? (Г л ъ ч к а.)

Г. Димитров: Независимо от това, г-да народни представители, необходима е ефикасна защита на труда.

Н. Калчев: И вие живеете в София на гърба на работниците. (Г л ъ ч к а т а п р о д ъ л ж а в а.)

Председателят: (З в ъ н и.) Господа! Ще вдигни заседанието, ако не престанете да прекъсвате. Разбирате ли?

Г. Димитров: Аз мисля, че една подобна празна волонница — да ме извини г-н Калчев — трябва да престане да безпокои цялото събрание.

Н. Калчев: Не мога да търпя. Омръзна ми вече!

Председателят: (З в ъ н и.) Престанете, г-н Калчев! Ще закрия заседанието.

С. Костурков: Изглежда, че той е невменяем тая вечер (К ъ м Н. К а л ч е в.) Елате тук (с о ч и т р и б у н а т а), ще ви слушаме.

Н. Калчев: По съм умен от вас. От попа съм много по умен.

Г. Димитров: Г-н председателю! Вечерните заседания са сè такива. И аз бих желал да се вдигне заседанието. Г-н Калчев трябва да е кефлия тая вечер, след като се е навечерял.

Н. Калчев: Не съм вечерял. Стоя заедно с Вас. Но не мога да Ви търпя вече.

Г. Димитров: Г-н министърът на труда не е тук, но г-н министърът на вътрешните работи е тук и аз ще се

обърна към него. Казвам, че двата закона, които имаме у нас, които дават ограничена защита на труда, днес, през време на войната, никъде никакво приложение няма. Законът за женския и детския труд фактически не съществува. Той винаги е прилаган много малко — сам-тум. Но и толкова, колкото е прилаган по-рано, днес не се прилага. Законът за неделната и празнична почивка вече е суспендиран. Какви услуги се правят на търговците и фабрикантите през време на войната, какви търгове се създават, а Министерството на труда се отнася с такова претъпнено пренебрежение към законите за покровителстване на труда! Жени и деца работят днес в троен размер в сравнение с положението преди войната. Във фабриките, работилниците и в разните заведения мъжете са заменени с жени и деца. Законът за женския и детския труд тъкмо сега би трябвало да даде покровителство на тези хора. Този закон не се прилага, никаква инспекция не се прави и никакви грижи от страна на държавата не се полагат.

Аз зная, че не е сега време събранието да изслушва тези работи, но мога да посоча факти, че жени бременни са принудени да работят във фабрики и са изложени на крайно големи нещастия, а така също и деца малолетни работят при подобни условия и Законът за женския и детския труд не се прилага спрямо тях във всички тия случаи. Няма кой да се погрижи за тях!

Пие питаме, г-да народни представители, правителството: какво стана с неговите обещани в тронното слово законопроекти? Имаше законопроект за хигиената и безопасността на труда, законопроект за парните котли, законопроект за договора за наем, цяла редица законопроекти — пет, мисля. Г-да народни представители! Горжествено се обяви в тронното слово. . .

Председателят: Г-н Димитров! Сега говорим за войнишките семейства. Недейте ни изгубва времето с такива въпроси.

Г. Димитров: Моля ви се, аз говоря във връзка с въпроса за подпомагането на войнишките семейства. Защитата на войнишките и други семейства налага в същото време не само една материална поддръжка, една материална помощ, но и законодателна закрила на тия жени

и деца, които са оставени и принудени сега да работят именно затова, защото мъжете и бащите им са повикани в редовете на войската.

Министър Х. Г. Попов: Може да е право и основателно това, което говорите, но вие искате да внесете в този законопроект една материя, на която мястото не е в него. Какво е това!

Г. Димитров: Тъкмо тук му е мястото, г-н министре, и този законопроект, във връзка с грижите, които държавата трябва да полага за войнишките семейства. Вие дължите законодателна закрила на жените и децата, които са принудени да работят във фабриките.

Министър Х. Г. Попов: Това е една широка материя, г-н Димитров. И аз ще се съглася с вас, но не може тази материя да се регулира в този законопроект.

Г. Димитров: Аз питам правителството: какво става с обещаните в тронното слово законопроекти за труда? Ето, след два-три дена сесията ще се закрие. Вие ни занимавате с преименуване на черкви, с календарни реформи, с цяла редица други дребни, нищожни законопроекти, които засягат не само лични, но и глупави интереси, но вие не ни занимавате с тези важни законопроекти, които засягат една хилядна работна маса. Ние питаме: какво мислите да правите и не намирате ли, че тъкмо в този момент, когато изменяте Закона за подпомагане войнишките семейства, като увеличавате с 5 стотинки помощта, вие сте забравили една много съществена задача на законодателя, в случая по отношение подпомагането на нуждаещите се в страната?

Що се касае до положението на новите земи — Македония и сръбските територии, които са заети от България, ние намираме, че там освен материалната помощ, която тоже трябва да се дава, както и на нашите семейства тук, трябва още да се премахнат ония спънки за редовната издръжка на това население, особено в тия сръбски територии, които се заеха. Г-да народни представители! Време е вече — и отдавна беше време — тези граждани от Пиротско, Нишко, Лесковско, от сръбските области въобще, които се интернираха в страната у нас, да бъдат върнати в своите места, да си отидат при своите семейства да работят, да произвеждат.

И. Веселинов: Те се върнаха; отидоха си сами.

Г. Димитров: Г-н Веселинов! Вие не знаете работата. Аз зная едно: че Министерският съвет е решил действително да бъдат върнати по своите места с изключение на ония лица само, които са крайно подозрителни и опасни, и пр. Но това решение от страна на Министерския съвет не е още изпълнено, защото се чакало съгласието на Главната квартира. Това зная аз. Във всеки случай тези 10 хиляди граждани от сръбските територии, пръснати из цялата страна, стоят още тук, когато те биха могли да отидат там да работят, да произвеждат, да хранят семействата си.

Министър Х. Г. Попов: И да стрелят на българските войници, които пътуват с треновете, г-н Димитров. Ако ги одобрявате — хубаво.

Г. Димитров: Тези, за които казвам, че гладуват тук, не искам да бъдат пуснати да си отидат, не стрелят. Те искат само едно: да могат да си отидат, за да прехранват семействата си.

Министър Х. Г. Попов: Добре знаете какво правят, г-н Димитров.

И. Калчев: (Към Г. Димитров.) Да бяхте виднали Вие пленник в сръбски ръце, щяхте да видите.

Г. Димитров: Ние намираме, г-да народни представители, че е необходимо час по-скорошното връщане на ония хора там. И ако там има действително лица, които нарушават реда, които нарушават законите, които стрелят по тренове, както казва г-н министърът. . .

Министър Х. Г. Попов: Вие не знаете ли това? Вие не знаете ли, че един следовател беше убит от тях?

Г. Димитров: Той не е убит от тях. Вие само използвате тези работи, за да оправдаете това отнасяне, за да маскирате тези интернирания.

Министър Х. Г. Попов: Не е вярно. Той е жертва на сръбската злоба.

И. Калчев: Ние ще вземем откъслечи от вашите речи да даваме на българския народ да ги чете.

Г. Димитров: Българският народ чете вашите глупости. — Ние поддържаме, че ако между тези нещастни хора има известни лица, които не се подчиняват на законите, които стрелят по треновете и убиват български

следователи, спрямо тях българската държава ще постъпи тъй, както би постъпила спрямо всеки друг български гражданин, ако би извършил известно престъпление. Но всички ония граждани и селяни трябва да отидат на местата си да се предадат на своите мирни занятия и да издържат себе си и семействата си. Защото не бива да се унищожава едно население, една нация там, затуй защото нейните бивши държавници, нейните управници са вършили лудории, глупости, са изменявали на нейните собствени интереси и са я докарали до една подобна катастрофа. То е едно нещастие, една беда на това население, но не и негова вина и няма защо да се увеличава неговата беда, че с подобна политика е било предадено на разорение и унищожение.

Прочее ние настояваме това население час по-скоро да бъде върнато и правителството да направи нужното, за да се добие окончателно разрешение на въпроса.

П. Лисев: Така ли пише в Хагската конвенция⁹²?

Г. Димитров: Накрай ще изтъкна, че най-ефикасно средство в случая ще бъде самото прекратяване на войната. И нека не се вижда никому смешно. Наистина, г-да народни представители, ние знаем това, че от Българин единствено не зависи сега прекратяването на войната. България я превърнаха просто в едно оръдие — да ми извини г-н министърът.

Министър Х. Г. Попов: България се намеси във войната, за да постигне своето обединение. Я помислете Вие българин, какво говорите!

Г. Димитров: Стремейки се вие да постигнете своето национално обединение, вие сте сега изключително на разположението на Германия и Австро-Унгария. Българин няма никаква самостоятелна инициатива.

Министър Х. Г. Попов: Тъй си представлявате Вие?

Г. Димитров: Централните държави сѐ повече и повече със своята политика, със своите стремления се настаняват у нас, както се настаниха в Турция. Това само слепците не виждат.

Министър Х. Г. Попов: Но и тези, които вчера са прогледнали, много далече искате да виждат.

Г. Димитров: Ако ли не зависи от вас, от България, от българската държава да бъде приключена по-скоро тази

война, то от вас зависи твърде много да не допуснете съществителните и средствата, с енергията и кръвта на българския народ да се разшири и продължи тази война. И длъжност на българското правителство е да действа за ускоряване края на войната, а не за разширение на нейния терен с възможни нови и нови претенции, които, ние знаем, българската буржоазия много лесно предявява, щом като види един-два успеха. Българският народ, г-да народни представители, в този момент се нуждае от възстановяването на мира, от възстановяването на неговите потъпкани днес, през време на войната, политически свободи, той се нуждае от работа и от хляб. Ние каним правителството в тази посока да почне да действа, защото ние вярваме, по който то досега върви, продължава да върви и мислим да върви, е път, който е в разрез с жизнените интереси на народните маси у нас. И тогаз всички последствия ще паднат върху правителството и върху вас, които поддържате сляпо една политика, неотговаряща на интересите на тези народни маси. (Ръкопляскания от крайната левица.)

(След речите на С. Костурков, д-р Б. Вазов, Д. Кьорчев и П. Команов.)

Председателят: По чл. 1 е направено предложение да се прибави следната алинея: (Чете.) «Получават подкрепа от държавата и ония невойнишки семейства, които поради създадените от войната аномални условия и безработица са лишени от средства за препитание. — За социалдемократическата група: Г. Димитров.»*

Стенографски дневници,
XVII ОНС, II РС, 34 з.,
11 март 1916 г., с. 646—651 и 658

Печата се по текста
на Стенографски дневници

* Предложенето на Г. Димитров не е прието. (Ред.)

ПО ИЗМЕНЕНИЕ
НА ЧЛ. 3 ОТ ПРАВИЛНИКА
ЗА ПОДПОМАГАНЕ
НА ВОЙНИШКИТЕ СЕМЕЙСТВА

Реч и предложения в Народното събрание

12 март 1916 г.

Г-да народни представители! Снощи от страна на риботническата социалдемократическа парламентарна група направих няколко предложения. Едното от тях се отнася до увеличение помощта, която държавата дава на войнишките семейства, другото се отнася до създаването специална помощ за жените-родилки, третото се отнася до даване специална квартирна помощ на ония, които живеят в градовете, четвъртото се отнася до фактическия размер на дневната помощ, като не се удържа това, което се добива с личен наемен труд, и последното предложение към чл. 3 беше като това, за което г-н Данаилов говори. Нашето предложение, г-да народни представители, относително заплатите на служещите и работниците в частните банки, в търговските кантори и магазини и във фабричните предприятия през време на войната се отнася не само до една част чиновници и служещи в частните учреждения, но засяга всички служещи и работници в ония предприятия, които функционират през време на войната. Ще бъде съвършено неоснователно и несправедливо да се плащат наполовина заплатите, както предлага г-н Данаилов сега, или целите заплати, както ние предлагаме, само на служещите и чиновниците в частните банки, и да се оставят ония индустриални, фабрични и други предприятия, които тоже функционират през време на войната и които печелят повече, отколкото в нормално време, без да плащат на своите служещи и работници. Нашето предложение в този случай гласи: «Намиращите се в редовете на войската служещи и работници от частни

Финки, акционерни и осигурителни дружества, търговски магазини и кантори, фабрични и други предприятия, които функционират през време на войната, получават от своите господари пълните заплати, каквито са получавали до мобилизацията. Семействата на тях служещи и работници не се ползват от помощта, предвидена в настоящия закон.» Това ще бъде пряк данък върху господарите, предприятията на които функционират във време на войната и на които продължават да текат печалбите, както преди войната. С това ще бъде освободена държавата от известна тежест, а, от друга страна, работниците и служещите в тези предприятия ще получават пълна заплата, както работниците и служещите на държавата — няма защо да се прави разлика.

И. Г. Попов: Туй трябва да се направи в един специален закон, а не може да бъде поставено в един закон за поддържане на войнишките семейства.

Г. Димитров: Частните предприятия трябва да поемат голям риск на войната, защото тази война, която днес се води, тъкмо ще донесе облаги за тях, ще отвори нови източници за обогатяване на тях. . .

И. Г. Попов: Трябва да определите кои са тия търговски кантори, които трябва да плащат.

Г. Димитров: . . . а ония, които са на бойното поле, ще се върнат и ще намерят по-лошо положение, отколкото преди войната. Г-да народни представители! Възражението, което направи г-н министърът в комисията, то е, че такава една материя не може да бъде уредена сега тъй инцидентно в Закона за подпомагане на войнишките семейства, и той намира по своему, че е правилно със специална законодателна наредба да бъде уреден този въпрос. Но, господа, изтъкна се тук — и аз трябва да го подчертая, — че ако не се направи това сега във връзка със Закона за подпомагане на войнишките семейства, няма да бъде направено никога през време на войната. Ние сме в края на редовната сесия; минаха месеци, тия служещи и работници не получават нищо от своите господари; ще бъде закрыта сесията, без да има време, възможност и желание правителството да внесе нов специален законопроект, и ще останат тия хора в същото положение, в което бяха досега. Ако правителството и неговото болшин-

ство в Народното събрание намира, че това е основателно и трябва да се направи, мястото му е тук сега да се направи, макар инцидентно, макар с една втора или трета алинея към чл. 3. Това формално възражение, което се прави прочее е несъстоятелно и това не трябва да бъде взето предвид, когато Народното събрание има да реши един въпрос по същество. Формата не е от значение тук, а съществуването на работата, именно, че въпросът се отнася до една част от служещите и работниците в България, които имат право да получат пълна заплата от предприятията, в които са работили досега и за които предприятия до голяма степен са в редовете на войската, намират се в окопите, бият се с неприятеля.

Предложението за даване пълна заплата от частните предприятия — разбирайки всички, не само банките и канторите, но и другите, които сега функционират, това предложение е основателно и трябва да се приеме. Ние настояваме да бъде прието да се плаща не половин заплата, а цяла заплата на тия работници и служещи. Настояваме прочее и другите предложения, направени по чл. 3, да бъдат приети от Народното събрание, защото само по този начин помощта, която ще се даде на войниците семейства, ще бъде една ефикасна помощ. Инак, повтарям това, което снощи изтъкнах, отхвърлянето на подобни предложения ще означава, че грижата на правителството и на болшинството от Народното събрание за ония, които са на бойните полета, е до голяма степен лицемерна. Ако има искрено желание да се направи нещо, то трябва да се направи сериозно, тази помощ трябва да бъде ефикасна. Аз разбирам, че държавата, веднъж обвила тази война за свои известни определени задачи, за една своя политическа програма, тя трябва да пожертвува всичко, каквото има. Затуй явяват се и депутати като г-н Кьорчева, които теоретизират възможността държавата да пожертвува абсолютно всичко, но да постигне своите цели. Е, добре, държавата, която прави това по отношение на войната, от нейно гледище дори тя е длъжна да направи и по отношение на подпомагане на семействата на войниците, които са на бойното поле. И тук тоже трябва да се направи нещо ефикасно, радикално, а не само да се вземат полумерки, не с такива филийки и с няколко сто

тинки да се помага. Затуй аз подчертавам, че действително лицемерне би било, ако се остави сегашното положение на помощите. Тая помощ трябва да бъде увеличена, трябва да бъде разширена, за да бъде една ефикасна помощ за войнишките семейства.

...*

Председателят: След това** по чл. 3 следват предложенията от страна на работническата социалдемократическа парламентарна група, направени от г-н Димитров.

Първото предложение е: (Ч е т е.) «Размерът на помощите да бъде: на едночленно семейство — 1 лев дневно; на двучленно семейство — 1,50 лв. дневно; на тричленно семейство — 2 лв. дневно; на четиричленно семейство — 2,50 лв. дневно; на петчленно и по-голямо семейство — 3 лв. дневно.» Които са съгласни с това предложение, моля да си вдигнат ръката. (М е н ш е с т в о.)

Друго предложение, пак от г-н Димитров: (Ч е т е.) «Семействата, живущи под наем, получават извън определената дневна помощ още и по 15 лв. месечно квартирни пари.» Които приемат това предложение, моля да си вдигнат ръката. (М е н ш е с т в о.)

Друго предложение, пак от г-н Димитров: (Ч е т е.) «Жените-родилки, доходът на чиито мъже преди мобилизацията не е надминавал 3000 лв. годишно, получават още и следните помощи: 1) при раждането 30 лв.; 2) осем седмици по 1 лев дневно, като две от тия седмици се считат преди раждането, и 3) в продължение на три месеца през черния период на кърменето — по 50 ст. дневно.» Които приемат това предложение, моля да си вдигнат ръката. (М е н ш е с т в о.)

Друго предложение, пак от г-н Димитров: (Ч е т е.) «Да се прибави следната алинея: намиращите се в редовете на войската служещи и работници от частните банки, акционерните и осигурителните дружества, търговските магазини и кантори, фабричните и други предприятия, получават от своите господари същите заплати, които са получавали до мобилизацията. В такъв случай семействата на тия служещи и работници не се ползват от помощите,

* Съкратена речта на министъра на вътрешните работи Х. Г. Попов. (Ред.)

** След предложенията на С. Костурков. (Ред.)

предвидени в настоящия закон.» Които приемат това предложение, моля да си вдигнат ръката. (М е н ш е с т в о.)

Друго предложение, пак от г-н Димитров: (Ч е т е.) «Държавната помощ се дава независимо от дохода, който жената или някой друг от членовете на войнишкото семейство биха могли да изкарат чрез личен, наемен труд.» Които приемат това предложение, моля да си вдигнат ръката. (М е н ш е с т в о.)

*Стенографски дневници,
XVII ОНС, II РС, 35 з.,
13 март 1916 г., с. 663 и 665*

*Печата се по текста
на Стенографски дневници*

ДО ТОМА ПОПОВ —
ПЛЕВЕН

София, 15 март 1916 г.

Драги Тома,

Говорих лично с военния министър по командироването в школата⁹³ на школниците от 36—39 набори. Той ми събщи, че за тях въпросът още не е разрешен, но скоро ще се реши. Неговото мнение е, че тия младежи трябва да постъпят в школата наскоро след ония от 40 набор.

С другарски поздрав:

Г. Димитров

*Първоначално публикувано в:
Годишник на Нац. музей
Г. Димитров, Т. 3. 1976, с. 126*

*Печата се по текста
на писмото*

В СОФИЙСКИЯ ОБЩИНСКИ СЪВЕТ

18 април 1916 г. *

1. ПРЕДЛОЖЕНИЕ ПО ДНЕВНИЯ РЕД НА СЕСИЯТА

Г-да съветници! В последното заседание на миналата извънредна сесия Постоянното присъствие беше обещало, че в най-близката редовна сесия ще бъде поставен на дневен ред въпросът за рационалната организация на продоволствието на софийското население. Днес всички са прочели и забелязали, че в дневния ред са поставени въпроси второстепенни, а този въпрос, който стои над всички други въпроси днес, не фигурира. Няма защо да се изтъква, че мерките, които г-н кметът напоследък по свои инициатива е взел за подобрене качеството на хляба и пр., не са от естество да разрешат сами по себе си голямата проблема, поставена пред Общинския съвет относително прехраната на града. И това, което би се направило и бъдеще по инициативата на г-н кмета, никак не изключва и не прави излишно поставянето на дневен ред пред Общинския съвет на този важен въпрос.

Господа, положението, в което се намира столицата — предполага се да е известно на всички, — е крайно отчаяно за една голяма маса от населението, в смисъл че най-необходимите продукти за съществуването на разните работнически и др. семейства в София са в ограничено количество, цените им са извънредно много големи, и известни артикули, които имаше на пазара на високи цени, след издаването на последната заповед на г-н кмета просто изчезнаха и сега тук-там могат да се намерят на двойна и тройна цена. Това положение не може да продъл-

* Отгук натакък датите са по нов стил. (Ред.)

жава. Аз не поддържам от името на нашата група, че общината е всесилна при тези условия, в които е поставена днес нашата страна, да разреши окончателно и напълно благоприятно въпроса за прехраната на града. Това никой не би могъл да поддържа. Но общината има да извърши една голяма част от това, което е необходимо за добрата организация на прехраната на града; тя е длъжна от своя страна да поиска и от другите респективни фактори в страната да направят това, което законът и тяхното собствено положение и сили позволяват в същата насока. (С) една реч, общината не може да не се занимае с този въпрос и това, което зависи от нея, което е нейна длъжност, непременно трябва да го направи. Дали това ще стане чрез създаването на една комисия, която да проучи въпроса, или ще стане чрез дебати преди всичко в Общинския съвет, за да се изкажат представените тук политически партии как те смятат при дадените условия да се разреши този въпрос — и сетне комисията да се яви с оформено предложение пред съвета. И в единия, и в другия случай пак съветът е, който трябва да вземе известно решение. Аз не искам да упрекна нито г-н кмета, нито членовете на Постоянното присъствие, но мене ми се струва — особено когато се засяга въпросът, който се отнася до жизнените интереси на града, — че най-правилно е да се предприеме нещо по решение преди всичко на Общинския съвет, в който са представени всички политически партии у нас, където след необходимите спорове и разисквания може да се дойде до едно най-сигурно и вярно разрешение на въпроса. Г-н председателят на Общинския съвет и Постоянното присъствие имат според мен една специална задача — да се приложат решенията на Общинския съвет точно и правилно и да се открият нови и нови възможности за още по-правилното разрешение на въпросите, поставени пред Общинския съвет.

Аз виждам, че цяла редица други въпроси, които трябва да се разгледат преди всичко от Общинския съвет, г-н кметът сам ги е решавал. Това, което той е предприемал досега по разни случаи, по разни въпроси, аз не го подлагам на преценка — но му е тук мястото — доколко отговаря от наше гледище на интересите на масите. Аз бих искал да изтъкна, че правилно и полезно е в дадения

случай да не бъде игнориран Общинският съвет като нещо цяло, което носи отговорност за важните въпроси, които докосват населението на града. Въпреки своето положение като отговорно лице за разрешението на всички въпроси г-н кметът трябва да сезира съвета. Тогава и неговата задача като председател на Постоянното присъствие ще бъде значително улеснена и в своята работа (доколкото той иска да върви тя в духа на интересите на населението в столицата) ще има доста сътрудници в лицето на Общинския съвет.

Прочее аз правя предложение да се тури в предложени ни дневен ред като една точка и въпросът за прехраната на столицата, която непременно сега в редовната сесия трябва да се разгледа.

На второ място, бих предложил в тая сесия Постоянното присъствие, в лицето на г-н кмета, да се загрижи да ни се представи нам, като общински съветници, един фактически, не с общи думи доклад за санитарното състояние на столицата. Има множество слухове най-различни, много обезпокоителни и ние като общински съветници имаме право да знаем от компетентните органи в какво положение се намира столицата по отношение на епидемиите и болестите и как функционират всички ония наши санитарни служби сега, през време на войната. По този случай подобно питане е дадено, но, чини ми се, ако се даде такъв доклад, ще бъде по-добре и по-полезно.

Председателят: Ще дам на гласуване въпросите, поставени в дневния ред, и после въпроса, повдигнат от г-н Димитров. Които са съгласни в настоящата сесия да се занимаем с въпросите, предложени от Постоянното присъствие, да си вдигнат ръката. (Б о л ш и н с т в о.)
Прието.

Г. Димитров: Има едно недоразумение. За дневния ред всички сме съгласни, но трябва да се гласува и моето предложение да се допълни дневният ред.

Председателят: Сега ще дам и него на гласуване*.

Г. Димитров: Добре.

* Предложението на Г. Димитров е прието. (Ред.)

2. ИЗКАЗВАНЕ ПО ПОВОД ДАРЕНИЕТО НА СОФИЙСКИЯ ТЪРГОВЕЦ ЯКО АВРАМОВ

Фактът, че един състоятелен гражданин в такова време като сегашното предназначава една сума от 30 000 лв. като дарение на Софийската община за сираците от войната, е забележителен факт, толкова по-забележителен, че у нас милионери като Гешов, Гендович и цяла редица други са тъй оскъдни и такива колосални скъперници, когато стане дума за каквато да е благотворителност. Странно е, като се погледнат публикациите, в които фигурират техните имена със свършено нищожни суми за едно или друго благотворително учреждение или за една или друга цел. И очевидно е това задоволство, с което посреща Общинският съвет делото на г-н Яко Аврамов.

Господа, без да искам да нарушавам хармонията в мислието на съвета, ще ми позволите да се изкажа и да не отдавам такова значение на един подобен акт, каквото гук му се отделя. Нищо особено не се прави от едно частно лице, което през време на войната е успяло да добие върхъпечалби, каквито никога не би помислило да има, ако не беше войната, когато то отделя една макар значителна част за сираците от войната. Не искам да обидя нито г-н Аврамов, нито други, които по своето обществено положение, чрез големи военни доставки могат да си докарат гикива печалби. Аз искам да изтъкна този факт, че когато г-н Аврамов или друг някой би дал някои средства на нашата община, трябва да се има предвид — това, което се подхвърля за сираците от войната, то е създадено заедно с други колосални средства върху почвата на войната, която става причина за толкова много сираци и толкова много нещастия. Господа, на тая частна благотворителност, по една или друга причина насърчавана, никакви съществени социални задачи не могат да бъдат възлагани. Это ви един конкретен случай. Допускам, че намеренията на г-н Аврамов са много добри, че след като е направил добри гешефти през време на войната, може да отдели една малка част от богатството си за сираците от войната. Но какво ни казва г-н Аврамов? Казва: «Давам ви

30 000 лв., за да уредите един институт за даване технически познания на сираците от войната.» Изтъкна се обаче, че тая сума, дадена сега в ръцете на общината, не е достатъчна за тая цел, която може да се постигне само с много и много повече средства. Той може да тури тая сума като основна — това разбирам, — но достатъчна сума за такава цел не ще се намери в течение на години, ако ние се водим точно от неговото желание. Не всяко дарение, което би се направило, би могло да бъде прието. Защото, господа, може някой ексцентричен българин богаташ да каже: «Давам на общината 50 000 лв. за всевъзможни лудории.»

Д-р А. Нешов: Няма да ги приемем.

Г. Димитров: Общината няма да се ангажира да приема такова дарение, защото тя няма да се води от вътрешните намерения на този благодетел, който иска да постави особени задачи на общината, смятайки, че върши голямо благодеяние. Ние няма да вървим по доброто желание на г-н Аврамов, но ще се ръководим от нуждите на общината и нейните социални задачи. И аз казвам: г-н Аврамов добре прави, че дава такава сума, но общината трябва да си запази правото да обсъди въпроса до толкова, доколкото може да се постигне задачата, която поставя г-н Аврамов, да видим дали могат да се намерят в течение на няколко години нови източници към тая сума и ако това е възможно, тогава вече да решим да си послужим с тая сума за целта, която се поставя.

Д-р А. Нешов: Ако не?

Г. Димитров: Ако не, Общинският съвет може спокойно да каже: «Господине, Вашето благодеяние е добро, нямаме нищо против него, но тая сума, която Вие давате, не е достатъчна за целта, която поставяте, нашата община не се намира във възможност днес, утре и след година-две да намери средства. Понятно е тогава, че такъв благодетел би изменил предназначението на своята сума, защото за него сигурно ръководещият мотив е да направи нещо добро, а не да представи пред общината една неизпълнима задача. Ето защо аз казвам, че общината трябва да бъде, която да решава какво да се направи, и не съм съгласен с това, което казват тук, че каквото е казал благодетелят,

това трябва да се направи. Своего дарение той трябва да направи в духа на решенията на съвета. Ние вземаме акт на неговото желание. Правилникът, който ще се изработи за този институт и за управлението на този фонд, е работен на Общинския съвет; неговото учредяване е в ръцете на Общинския съвет и той ще го съобрази със своите средства и с това, което той може да направи. Аз казвам към това предложение, което се прави сега — а такива случая могат да се явят и в бъдеще, за които нашето решение ще бъде прецедент — ние трябва да се отнесем острожно, без да преувеличаваме неговото значение, да се проучи въпросът дали тая сума може да бъде достатъчна за подобен институт. Ако не, тогава не остава нищо друго, освен да благодарим на г-н Яко Аврамов и да се поиска промениването на целта, предназначението на това негово дарение. Ако обаче може да се постигне учредяването на такъв институт чрез поставянето на такъв фонд, аз, разбира се, не бих имал нищо против това. Но нашата община трябва сама да организира своята огромна социална политика, като отсега поеме грижата за сираците от войната, а не да разчита на частната благотворителност, която колкото и да се развие, никога няма да бъде в състояние да разреши големите въпроси.

Колкото се отнася до апострофа на г-н Нешова, аз бих ви казал, господа, че ако биха пожелали всичките наши милионери да дадат половината от своето състояние, пак злините, които причиняват днешните наредби, няма да бъдат премахнати. Необходими са радикални промени и докато тая наредба съществува, съществуването на Социалдемократическата партия очевидно ще продължава, колкото и неприятно да бъде на някои. И затуй аз още един път се ползвам от случая да подчертая, че е необходимо в най-скоро време да се обсъди от съвета не само целта на дарението на г-н Аврамов, но изобщо какво би могло да се направи в защита, което е негова длъжност, на сираците от войната в нашата собствена община. Това е една задача, която по-добре би се изпълнила от общината, отколкото от дребните дарения, които биха се направили от една или друга страна.

3. ИЗКАЗВАНЕ ПРОТИВ НЕОСНОВАТЕЛНИ ПРЕТЕНЦИИ НА ПРЕДПРИЕМАЧИ НА ОБЩИНСКИ ПРЕДПРИЯТИЯ

Преди всичко трябва да се осветли въпросът фактически как стои. Според думите на г-н Сакарова и от неговото изложение аз разбирам, че въпросът за предприятието не е окончателно решен от финансовата комисия; напротив, чака се отговорът на предприемача, за да се внесе въпросът тук, в Общинския съвет, на разглеждане. Преди малко обаче г-н контролорът каза противното — че финансовата комисия се е занимала вече и като е намерила претенциите на Дундова за неоснователни, съобщила му, че не уважаватия претенции и че предприятието ще бъде експлоатирано от общината, ако той продължава да се отказва. Това са две различни неща. Ако въпросът не е окончателно решен и ако се чака някакъв отговор от предприемача, тогава няма смисъл да се внася въпросът в съвета; трябва да се чака получаване на този отговор и тогава, след като финансовата комисия направи нужните проучвания и ги юриконсултът си каже думата от юридическо гледище, тогава да се занимаем ние тук. Ако обаче финансовата комисия се е вече окончателно произнесла по въпроса и не се чака нищо от предприемача, тогава има смисъл да се произнесе съветът, но тогава трябва да се изложи този въпрос в цялата негова фактическа същност. Аз намирам, г-да съветници, че ние имаме случай сега с един предприемач, който се е ползвал от положението, когато имаше голямо клане, да печели повече, отколкото в нормално време, а щом настъпиха известни условия, които причиняват намаление на клането, да се откаже от предприятието. Това е една практика на нашите предприемачи. Това е най-силният аргумент против даването доходите на общината на предприемачи, това е най-силният аргумент, който говори в полза на искането тия предприятия да се експлоатират от общината, защото когато са благоприятни условията, ще събират големи доходи, за да има възможност да понесе риска в ония времена, когато се намалява доходът. Предприемачите експлоатират дотогава, докато условията са благоприятни, обаче щом настъпят неблагоприятни условия, веднага се отказват; т. е. печал

Ониг взимат предприемачите, а загубите ние носим. Господа, аз обръщам вниманието ви — макар че не сме повикани да решаваме този въпрос и макар че Законът за градските общини ни задължава да ги даваме на предприемачи — върху това тежко положение на общините по събиране на доходите и пр., дето предприемачите събират печалбите, а ние ще носим само загубите и риска. Отказаха се и други предприемачи, защото видяха, че при отстъпването на войната приходите, които биха имали, ще бъдат съвършено намалени, риска не могат да поемат. Предприемачът Дундов не направи това, защото тъкмо отварянето на войната му откри добри перспективи за много по-големи печалби. Той си мълчеше тогава, общината не можеше да иска повече приходи, отколкото от този договора — и той остана месеци подред да използва тази мина, тъй да се каже, от кръвнината. Едва след като се виява претекстът — тъй го казвам, защото аз намирам, че причините за намаление са малко по-други, те са временни — в разпореждането на министерството, той побърза да се откаже от предприятието си. Претенциите му следователно са явно неоснователни. Аз не говоря дали той може да намери някакво основание в съда. Неговите претенции са просто желание да ограби Софийската община, след като е смъкнал приходите на общината. По силата на договора предприемачът, като е имал големи облаги от голямото клане в София, длъжен е да понесе риска, който настъпи по разпореждане на Военното министерство до края на войната. Общината трябва да употреби всички средства, които има на разположение, да не го оставя да се откаже, ако предприемачът иска да направи това и ако се види при едно основателно изучаване от юридическа страна, че общината би изгубила такъв един процес в съда, само тогава могат да се направят отстъпки. Като социалдемократ винаги съм поддържал, че общината трябва да отнеме предприятията на тия предприемачи и сама да ги експлоатира. В дадения случай, когато предприемачът се е ангажирал и е експлоатирал по-добре, отколкото в нормално време, да отиде сега при неблагоприятни условия да го експлоатира общината — това ни не трябва да направи. Затова, ако имаме възможност да наложим на предприемача да го експлоатира до края

на войната, това трябва да направим. В краен случай, щом той се отказва и не бихме могли да го заставим, остави общината да продължи експлоатирането му, като впоследствие се ликвидира окончателно този спор. Ако е вярно това, което изложи г-н Сакаров тук, че въпросът не е окончателно решен, тогава смятам, че един доклад по въпроса трябва да се направи и след него да се дебатира.

Д-р Н. Сакаров: То е вярно, но снощи късно е получено писмото от предприемача; той настоява на своето.

Г. Димитров: Г-н контролърът казва, че след като е получил отговора, въпросът е бил решен.

Д-р Н. Сакаров: Да, това стана снощи.

Г. Димитров: Значи ние се намираме пред едно решение на финансовата комисия да не се удовлетворяват претенциите на предприемача и да се продължи засен експлоатирането на предприятието от общината.

Д-р Г. Калинков: За сметка на предприемача.

Г. Димитров: Да. Аз смятам, че ако има решение на финансовата комисия, то е правилно и съветът може да го одобри. На предприемача не трябва да се дава възможност да разиграва общината, тъй както той сега иска — да свои облаги да причинява загуби на общинската каса.

*Публикува се за първи път по текст
на стенографския протокол
от заседанието*

В СОФИЙСКИЯ ОБЩИНСКИ СЪВЕТ

28 април 1916 г.

І. ПИТАНЕ ПО ОБЩИНСКИТЕ ПОМОЩИ ЗА ВОЙНИШКИТЕ СЕМЕЙСТВА

Г-да съветници! Известно ви е, че предвидените помощи за войнишките семейства за м. март не бидоха изплатени за Великденските празници. Доколкото зная, причината за това е била изчерпването на кредита, предназначения за подпомагане на тия семейства; налице е имало около 100 000 лв., а са били нужни 200 000 лв. Аз питам Постоянното присъствие, което е знаело, че този кредит ще бъде изчерпване, защо не е сезирало Общинския съвет своевременно с въпроса за подпомагането на войнишките и други бедни семейства от страна на общината и какво мисли то да направи, какви мерки мисли да предприеме, чи да осигури по-нататъшното им подпомагане?

Общинският съвет се съгласи, че започнатото подпомагане и на софийските бедни семейства не може да се прекъсне. Но ако ние се задоволим с онзи заем, който се вече изчерпва, ще излезе, че помощта ще бъде прекратена тъкмо тогава, когато поради продължаването на войната и тежките условия, които създава това продължение, тая помощ е най-необходима. Аз мисля, че Общинският съвет стои на своето старо решение — помощта да бъде давана през течение на цялата война и щом е така, питам Постоянното присъствие: какви мерки мисли то да предприеме за осигуряване по-нататъшното раздаване помощите от страна на общината? Защо, повтарям, Общинският съвет не е сезиран по-рано, за да не оставяме семействата неподпомогнати?

2. МНЕНИЕ ПО ИСКОВА МОЛБА НА ГРАЖДАНИН

Случаят е много важен, защото разрешението му става прецедент в бъдеще. Духът на Закона за овощарството* се касае за градини, не подобни на тая, каквато има този господин, а се касае за насърчение на едни постоянни овощни градини и не за градини, каквито може да има градове като София. Това не е овощарска градина постоянна, специална, която би трябвало да се ползува от покровителството на закона. Ако той е зарегистрирал своята градина като такава, то е минало сигурно по недоглеждане, по неточно прилагане на този закон специално. Г-н секретарят каза, че този е първият случай. Аз намирам, че от фактическа страна подобни претенции не могат да бъдат удовлетворявани. Затова нищо по-умно не би могло да има, освен наново да се разгледа въпросът и комисия. Аз съм съгласен с г-н Спиркова да mine през административната, но понеже се касае до заплащане на известна сума, добре е да mine въпросът и през финансовата комисия. Въпросът, който наглед е много дребен, но неже се касае до малка сума, е въпрос много важен, въпрос, който може да създава в бъдеще прецедент. Затова трябва да mine и през двете комисии. В такъв случай при едно пълно осветление ще можем да се произнесем дали трябва да се плати, или както сега, така и в бъдеще общината трябва решително да отказва да плаща обезщетения при такива случаи.

3. ВЪЗРАЖЕНИЕ ПРОТИВ ПОСТАНОВЛЕНИЕ № 37 НА ПОСТОЯННОТО ПРИСЪСТВИЕ* — КВ. «НОВО ПОДУЯНЕ» ДА БЪДЕ ПРЕИМЕНУВАН КВ. «КНЯЗ КИРИЛ»

В едно от миналите заседания г-н Калинков напомни на Постоянното присъствие, че в Закона за градски общини никъде не е предвидено това издаване на постановления по подобие на Министерския съвет. Още тогава взех думата, за да напомня, че това мнение на г-н Калин

* Вж «Софийски общински вестник», № 46, 6 май 1916 г., с. 7. (Ред.)

това е много основателно. Постоянното присъствие в името на кмета и на помощниците му няма никакво законно основание да решава тези въпроси, които са от компетентността на съвета.

Министерският съвет се позовава на чл. 47 от Конституцията⁹⁵, често пъти много пресилено, неуместно, но все таки този член в Конституцията съществува. Но законът за градските общини, от който трябва да се ръководи нашето Постоянно присъствие, няма подобен член. Това е една практика, която въведохте, когато като тричленна комисия, при липсата на Общински съвет, трябва да решавате въпроси, които са от компетентността на Общинския съвет. Тогава беше извинително, така трябва да бъде, другояче не можеше, защото нямаше съвет. Но при наличността на Общински съвет, който може да се свика и на извънредна сесия, да решавате вие тези въпроси с постановления — това е противозаконно и от фактическа страна, ако щете, е извънредно неуместно и непрактично.

Сега в случая не се е касало до един въпрос, който не търпи отлагане. Не се касае до погребението на бивши кметове, за отпускането катафалки и др., за което издавате постановления. Касае се за някаква молба на жителите на един квартал, който е много голям, който има минимум по 20 000 души, да не кажа повече, което се отнася до применаването на този квартал на името на един от членовете на нашата царска династия. Въпросът не е бил толкова спешен, че Постоянното присъствие да не може да си свика на заседание, а да издаде постановление. Ако жителите желаят нещо, Общинският съвет е компетентен да реши дали да се удовлетвори тяхната молба или не.

Това е, тъй да се каже, формалната страна, но то има значение за практиката, която Постоянното присъствие въвежда. Това, което от фактическа страна е важно, и особено за мене като социалдемократически общински съветник, е — трябва ли един Общински съвет с представителство на всички партии и на партии, които претендират за известен демократизъм, да манифестира дето е и дето стане своите монархически чувства, своето монархическо раболепие? Аз го разбирам още за предсе-

дателя на Общинския съвет, за г-н Радева, комуто могат да правят удоволствие връзките и посещенията в двореца, но за Общинския съвет това е недостолешно и недопустимо. Ако се намери някой майор, свещеник, трети и четвърти, ако се образува някоя групичка и съчинява подобни молби и да уверява бедното население «Ако се нарече кварталът ни «Княз Кирил», ще имаме благоволенieto на двореца, на нас ще се обърне внимание, нашите улици ще бъдат поправени», ако тези хора са ни послужили с такава демагогия, за да изтръгнат подписите на другите свои съграждани да искат наименованието на своя квартал по подобен начин, трябва ли Общинският съвет, който може да разбере тези машинации, да удовлетвори подобна молба? Аз съм решително против всички подобни машинации, които имат за единствена цел и наркотизират тези бедствующи маси и изкуствено да развиват монархическите чувства, които не трябва да съществува в масата. Развивайте демократизъм в тая маса, дайте ѝ възможност сама да мисли, сама да разсъждава, сама да се управлява, и тогава ще бъде по-добре. Но аз съм сигурен, че и в тоя случай се касае до това, което знаем от много други случаи — че се касае да се наименува един квартал на името на един от членовете на царската фамилия, за да има благоволенieto на двореца. Г-н кметът трябва да има това предвид, за да не излезе себе си и Общинския съвет в неговата цялост. Аз знам случаи, когато, като не се одобри тук молбата на някой господар, те отиват в двореца при царица Елеонора и когато оттам напомнят тук да се направи това и тогава молбата им се удовлетворява и те се хвалят: «Постоянното присъствие, кметът не разреши, но ние получихме разрешение по друг начин.» Аз зная случаи и факти които мога да посоча.

Председателят: Посочете ги!

Г. Димитров: Много дребни работи, г-н председателю! Аз намирам, мисля, че и Общинският съвет ще бъде единодушен в това, че това, което е от компетенцията на Общинския съвет, на неговия председател, по закон трябва да бъде изпълнено от общинските органи и че всичко, което по един косвен начин иска да повлияе на общинската власт, трябва решително да бъде изхвърлено

и против него трябва да въстанат всички общински съветници. Аз чувах и по-рано от лица в онзи край да казват: «Щом като турим такова име, другояче ще гледа общината на нас и г-н кметът ще се отнася другояче.» А благоустройството на тези крайни квартали е един голям въпрос, който засяга не само този край, а $\frac{3}{4}$ от столицата. Този въпрос е повдиган много пъти, той е разглеждан не един път, той е открит и ще бъде разглеждан и в бъдеще. Не могат да се удовлетворяват подобни молби, които никърняват демократическите чувства на масата и увреждат достолепието на Общинския съвет и, от друга страна, които не могат да послужат за нищо друго освен за една чумагогия в онзи край. Аз съм решително против удовлетворението на тая молба. Съжалявам, че Постоянното присъствие е побързало да издаде подобно постановление. А аз, ако бях на мястото на г-н кмета, бих казал на просятелите: «Господа! Има нещо по-важно за вас от това, да турите на квартала си името «Княз Кирил» или не знам какво си — да се погрижите да уредите този квартал с нашето съдействие.» Днес по-важни въпроси вълнуват българския народ от този — да турите на квартала си името «Княз Кирил»; и бих ги посъветвал да си оттеглят молбата или бих турил резолюция: «Без последствие.» Вие не направихте нито едното, нито другото, нито третото. И ако и това не направихте, поне да бяхте дали възможност ние да се изкажем.

Аз се обявявам против практиката с постановленията, която не е в закона и не трябва да бъде следвана, и, второ — против удовлетворението на тая молба, която не изразява истинските желания и чувства на жителите на този квартал.

*Публикува се за първи път по текста
на стенографския протокол
от заседанието*

ПОДГОТВИТЕЛНИ
МАТЕРИАЛИ

ОБЕДИНИТЕЛНА ПЛАТФОРМА*

Преди 28 юли 1915 г.**

I. Двата съществуващи синдикални съюзи решават да се слеят в един Общ работнически синдикален съюз върху следната база:

1. Общият синдикален съюз обединява работническото синдикално движение върху почвата на класовата борба за защита на материалните и духовни интереси на труда.

2. Общият синдикален съюз признава двете форми на класовата борба — икономическата и политическата; единството между синдикалната и политическата организации на пролетариата и интернационалния характер на работническото движение.

3. Общият синдикален съюз влиза в състава на Балканската работническа социалдемократическа федерация и Международния синдикален съюз.

II. Предоставя се на един обединителен конгрес да изработи устава на Синдикалния съюз в духа на настоящата платформа, както и да избере бъдещите съюзни ръководни тела.

III. Натоварват се двата синдикални комитета съвместно да организират обединителния конгрес, като го свикат в София в първите дни на септември 1915 г.

IV. В конгреса ще участвуват само избраните делегати на присъединените към тях синдикални централи, профе-

* Първоначален проект на платформата за обединение на ОРСС; и ОБОРСС, предложена от СК и КК на ОРСС. Вж «Синдикалният съюз за синдикалното обединение» — настоящия том, с. 203—207. (Ред.)

** Датирано по първата публикация на документа. (Ред.)

сионални организации и членовете на синдикалните комитети.

Изборът на делегати за всяка отделна местност ще се произведе от една смесена комисия, състояща се от по равно число представители на местния работнически съвет и синдикалния картел, която за целта ще състави избирателния списък, след като провери книгата на съответните професионални организации.

В избирателния списък могат да бъдат вписани само ония членове на професионалните организации, които:

а) са записани до 15 юли 1915 г.;

б) не дължат в деня на избора повече от 8 седмични членски вноски.

Гласуването е тайно и лично. Членовете представят при гласуването членските си книжки или карти.

Кандидати за делегати могат да бъдат само действителни и редовни членове на някоя от присъединените към двете синдикални централи професионални организации.

В ония места, дето има по-малко от 15 синдикални членове, делегати не се избират. В другите места числото на делегатите се определя така: от 15 до 50 членове — 1 делегат; от 51 до 100 — 2 делегати; от 101 до 150 членове — 3 делегати; от 151 до 200 членове — 4 делегати; от 201 до 300 членове — 5 делегати; от 301 до 400 членове — 6 делегати; от 401 до 500 членове — 7 делегати, и от 501 нагоре — 8 делегати.

Всички решения на обединителния конгрес се вземат с обикновено вишегласие и са задължителни и за двата синдикални съюза, както и за всички организации, присъединени към тях.

V. Отделните професионални организации, присъединени към двете синдикални централи, веднага след обединителния конгрес се сливат в едно на същата база. При посредничеството на общия синдикален комитет те уреждат своето управление и вътрешната си администрация.

Предвид на това, че:

— неразумно е да се разстройва организационната форма предварително;

— действувайки в духа на решението на синдикалния конгрес по синдикалното единство.

Предлагайки тая платформа, заявяваме, че ако се откаже да бъде приета, туряме край на цялата тая раз-
правия и апелираме към всички наши работници да работят в тоя дух.

*Публикува се за първи път
по текста на ръкописа*

ПЛАН
ЗА ОТЧЕТА НА СК НА ОРСС
ЗА 1914—1915 г.

Преди 6 август 1915 г.*

I. О б щ а ч а с т

1. *Последствията от Балканската война*
 - Ударът върху икономическия живот
 - Скъпотията и безработицата
 - Материалното разорение на работническите маси
 - Болести, осакатявания и т. н.
2. *Европейската война*
 - Кризата и безработицата
 - Скъпотията
 - Общото влошаване условията на труда
 - Политическата несигурност и военното положение
 - *Периодическото свикване на запасните*
 - Ограничение дейността, затваряне на клубове
 - Психологическата депресия сред масите.
3. *Усилията на професионалните съюзи за самосъхранението им*
 - Разпръскването на безработните — изгубването им
 - Разместването на членове и функционери.
4. *Относителният подем на движението през 1915 г.*
 - Резултатите от агитационната акция.
5. *Изгледите за бъдещето*
 - Запазени организации и връзки с масата

* Отчетът е с дата 6 август 1915 г. (Ред.)

- Предстоящото стачно движение — пробуждане на масите.

II. Съставът

1. Общо —

- Намалението най-голямо там, *дето безработицата силна*
- Възрастният елемент е повече задържан
- Старите членове по процент повече се задържат
- Женският елемент увеличен (дейността на женските социалдемократически групи).

2. Специално

- Затворените пристанища
- Безработните пръснати и несмятани за членове
- Заминаването на всички чуждестранни работници
- *Пернишката мина* — при изключително положение.

3. Методичната и упоритата работа дава резултати *въпреки всичко*

- Пловдив, Плевен, София, Бургас
- Обратното — Русе и пр.

- ### 4. Новите земи — Първите от тях
- големите трудности
 - сложеното начало.

III. Дейност

1. Организационна

- централите — още има да се желае
- съветите — незадоволително.

2. Просветителна

- слаба.

3. Агитационна —

(синдикалната акция какво доказва).

4. Грижите за безработните

- настаняване, дето има работа
- подпомагане безработните
- други улеснения на безработните.

5. Запазване предишните условия на труда

- прилагане законите — за женския и детския труд и Закона за неделната и празнична почивка

- общинските съвети и синдикатите.
- 6. Разпространение работническия печат.
- 7. Професионалният печат.

IV. Ф и н а н с и

1. Сравнително по-голямата стабилизираност в приходите
 - мерките за ограничение разходите.
2. Влиянието на безработицата върху финансите
 - Приходите I и II полугодие 1914 г.
 - „ I полугодие 1914 — I полугодие 1915 г.
 - Разходите също.
3. Наличните суми на съюзите
 - общата наличност 1914 г., 1915 г.
 - фондът за безработните
 - *Резервният фонд* (постъпления слаби) (сведения отделно ще се дадат).
4. *Финансите на синдикалната централа*
 - извънредните разходи
 - ограничените приходи.

V. С т а ч н и б о р б и

1. Стачките след войната — I полугодие 1914
2. Стачките през време на европейската война
 - навсякъде отбранителни
3. Стачното движение в бъдеще
 - характерът му
 - длъжностите на професионалните съюзи
 - подготовката за това бъдещо стачно движение.

VI. Б о р б а т а з а м и р а и п р о т и в с к ъ п о т и я т а.

- Централната ос на всички политически акции
- Активното участие на синдикатите
- Общинските избори
- Втората балканска конференция
- Балканската социалдемократическа федерация.

VII. Интернационалът

- Неговото разпадане
- Нашите връзки с работническите организации в другите страни
- издействувана интернационалната помощ за сръбските синдикати
- Близките връзки с румънските синдикати
- също и със зараждащите се гръцки синдикати⁹⁶.

VIII. Синдикалната централа

1. Синдикалният комитет и централните настоятелства
2. Обиколките
3. Заседания и пр.
4. Синдикалният комитет и Общият работнически съвет
5. Смъртта на К. Господинов.

*

I. Състав

— януари 1912 г.	— 6165 членове
— непосредствено преди войната	— 8500 „
— 31 декември 1913 г.	— 5088 „
— март 1914 (идването на Легин)	— 6563 „
— юли 1914 (полуг.)	— 7000 „
— 31 декември 1914	— 4500 „
- (смятат се само вписаните във ведомостите като плащащи членове)
- не влизат множество безработни, заминали в селата или родните си места, за които секциите не държат сметка; също така една част от войниците

Членовете са се намалили в сравнение с

1912 (ян.)	— 24%
1912 (август)	— 44%
1913 (дек.)	— 8%
1914 (март)	— 28%

Най-голямо е намалението тъкмо в тия съюзи, в професиите на които има най-голяма безработица.

Така например:	1914	
	март	декември
1. Кожаро-обушарският	— 863	418 — 51 ⁰ / ₀
2. Фабричният	— 795	416 — 49 ⁰ / ₀
3. Металороботническият ⁹⁷	— 606	366 — 45 ⁰ / ₀
4. Шивашкият ⁹⁸	— 600	402 — 33 ⁰ / ₀
5. Дърводелският	— 507	369 — 27 ⁰ / ₀
6. Печатарският	— 207	157 — 25 ⁰ / ₀
7. Тютюноработническият	— 341	255 — 22 ⁰ / ₀
8. Транспортният	— 1240	1009 — 19 ⁰ / ₀
9. Търговски служещи	— 439	340 — 20 ⁰ / ₀
10. Текстилният съюз	— 567	458 — 18 ⁰ / ₀

Причини на намалението:

1. *Безработицата* — затварянето на цяла редица предприятия

- Заминаването на безработни в родните им места, *без връзка със секциите*
- Заминаването на чужденците
- (Гебедже — немци; сърби и пр.) — около 200 души
- Промяна на професията — *много* деятелни членове *започват самостоятелна работа*
- кафеджии, гостилничари; стават служещи
- Собственици и посредници в обушарското и шивашко производство
- Войниците в двата набора (38 и 39).

2. *Военното положение* —

- невъзможността да се правят свободно събрания навсякъде
- за някои градове — Дупница, Берковица, Свищов и пр. — никакви събрания.

3. *Неизвестността за утрешния ден* —

- постоянна тревога — септември, октомври, ноември бе особено голяма
- очакване всеки момент мобилизация и война.

4. *Тринеделното обучение*

от септември досега
разстроиха се повечето от настоятелствата поради
смяната вследствие на войната

II. **Ф и н а н с и**1. *Общ приход*

1911 — 69 718,39 лв.
1912 и 1913 — 71 250,28 лв.
1914 — 74 115,— лв.

2. *Само от членски вноски*

1911 — 51 364,32 лв. — 5406 — 6165 членове
1912—1913 — 55 021,55 лв. — 8000 — 5088 членове
1914 — 51 690,23 лв. — 5088 — 7000 — 4500
членове

3. *Наличност*

1911 — 21 692,41 лв.
1912—1913 — 31 883,06 лв.
1914 — 37 472,29 лв. — Разходи за безработни
5 827,83 лв.

4. *Наличност в книжарницата*⁹⁹

20 март 1915 — 29 000 лв.

Сравнение между двете полугодия на 1914 г.
общ приход.

I. полугодие — 45 366,26 лв.
II. „ — 28 748,74 лв.

Приход от членски вноски

I. полугодие — 31 080,58 лв.
II. „ — 20 609,65 лв.

Второто полугодие

— за професионалните съюзи в нормално време донася
постъпления 20 и 30% *повече*, отколкото първото
полугодие.

III. **Г р и ж а т а з а б е з р а б о т н и т е**

— Всички съюзи направиха известни съкращения на
предвидените в уставите помощи — от 25—50%.

- *Общият фонд за безработните*
- наличност 4500 лв.
- Използуването му от началото на февруари
- Разходвани досега 400 лв.
- Подпомагат се членовете, които не са изплатили 52-седмични членски вноски; отсега нататък известна помощ ще получават и ония безработни, които са изтеглили помощите си от съюзите.
- *Подпомагането става само чрез централите*
- *Дадени 263 лева* — помощ за сръбските другари.

IV. К а с а т а н а С и н д и к а л н и я с ъ ю з

V. Д е й н о с т т а н а С и н д и к а л н и я к о м и т е т

- Постоянни лични и писмени сношения с централите и местните работнически съвети
- Често участие в техните заседания
- Общи конференции на централите
- Специални заседания с отделните централи
- Обиколките с цел за *ревизия и агитация* (от Синдикалния комитет)
- от Транспортния съюз — Др. Коджейков
Я. Иванов
- от Текстилният съюз — Коюмджиев
- *Просветата* в синдикатите (обща синдикална беседа по подобие на софийските)
- *Професионалните органи*
- тяхното временно спиране
- излизането на някои от тях с 2 страници понякога
- *Грижите за «Работнически вестник»*
- Заседания на СК — 31. Общият съвет — 4. — Общи конференции на централите — 10. Специални конференции с отделните централи — 8. Конференции с местните работнически съвети и съюзните настоятелства — 2. Една конференция на местния работнически съвет и просветната комисия.

VI. О т н о ш е н и я т а с И н т е р н а ц и о н а л а

- Нашата интернационална помощ
- Искането на сърбите относително интернационална помощ
- Кореспонденцията на Баумайстер.

VII. Предприетите мерки

- Специално конферирано с всички централи поотделно върху специфичните мерки, които всяка една от тях трябва да предприеме за засилването на съюза си.

— *Обиколки за ревизиране, за непосредствени наставления на местните секции и за агитация*

— Г. Д.* и А. И.** — използване на К. Т.***

— Пътуването на *Кондова*

— *Специални писма* до по-видните партийни другари в отделните места за съдействие на секциите.

— *Ангажиране* изобщо по-широкото съдействие на партийните организации за закрепването на професионалните секции.

— За *Ксанти* — лично посещение.

VIII. Предложенията на Синдикалния комитет

— Да не се свиква тая година синдикален конгрес (вместо това конференция по време на партийния конгрес)

— Отчетът на Синдикалния комитет да се отпечата в отделна брошура

— Да се издадат агитационни брошури по *безработицата, законодателната закрила на труда* (парламентът и работническият въпрос), сегашните задачи на работническите синдикати, организацията на работническото и женското движение

— *Постоянно и методично* съдействие от страна на партията на професионалните организации

— За новите земи — агитационни обиколки, предприети от партията

Как действуват централите

— *Транспортните* — имат платени функционери

— *Текстилната* — също платен секретар

— *Фабричният и Строителният*

— *общ секретар,*

който помага временно на *дърводелци*

и *търговски служещи* в административната работа.

— *Липсата на постоянни секретари* голяма спънка

* Г. Димитров. (Ред.)

** А. Иванов. (Ред.)

*** Вероятно Камен Тошев. (Ред.)

- Тютюноработническата централа (Господинов много зает)
- обушарската —
- шивашката —
- рудничарската —

Тютюноработническият съюз

- Опитът на общоделците да присъединят към своето хасковско дружество тютюноработническото дружество «Защита» в Ксанти.
- Осуетяването на тоя опит
- Постъпките на нашата тютюноработническа централа
- Усилване агитацията между тютюноработниците в Стара България
- Хасково — като най-важен пункт.

I. П р о ф е с и и, в които «обединените» нямат нищо.

Тютюноработници	— 255	членове	— края на 1914
текстилни	— 458	„	„
рудничари	— 138	„	„
фабрични	— 416	„	„
строители	— 115	„	„
транспортни	— 1009	„	„
бръснари	— 25	„	„
	—		2416

II. С и г у р н о н а ш е н а д м о щ и е —

	Градове,	дето ще има	разпределение
Металороботници	— 370	наши	София
		92 обединени	Варна
Дърводелци	— 369	наши	Хасково
		177 обединени	Ямбол
Търговски служещи	— 340	наши	Пазарджик
		357 обединени	Ст. Загора
			Бургас

III. С и з в е с т е н р и с к.

Печатари	— 157	наши
		372 обединени
Шивачи —	408	наши
		564 обединени
Кожари и обушари	— 443	наши
		683 обединени

		Металораб.	Обущари	Шивачи	Търг. служ.	Печатари	Дърводелци	Транспортни
1. <i>София</i>	— 756	88	25	66	64	67	58	301
„обедин.“	— 964	44	359	105	46	223	125	—
2. <i>Варна</i>	— 225	24	14	19	20	14	26	98
„обедин.“	181	48	15	47	47	24	—	—
3. <i>Бургас</i>	— 238	19	15	28	50	—	2	48
„обедин.“	109	—	12	19	45	13	20	—
4. <i>Ямбол</i>	— 133							
„обедин.“	165							
б. <i>Хасково</i>	— 49							
„обедин.“	197							
в. <i>Ст. Загора</i>	— 96							
„обедин.“	37							
7. <i>Т. Пазарджик</i>	— —							
	93							

Наличност

	до 31. XII. 1913 г. 1. VII. 1914 г.		31. XII. 1915 г.
1. Съюзът на търговските служещи	3803,10	5235,60	5760,—
2. Съюзът на транспортните работници	3632,13	3655,13	8272,94
3. Съюзът на текстилните работници	—	—	2192,50
4. Съюзът на печатарските работници	1264,15	1653,35	1901,75
б. Кожаро-обущарският съюз	2611,95	2461,95	2201,05
в. Дърводелският съюз	2673,45	3486,95	3540,40
7. Шивашкият съюз	1344,15	1569,15	1713,35
в. Металоработническият съюз	1193,64	317,54	1001,64
в. Съюзът на фабричните работници	3342,45	3548,25	3010,90
	19 865,02	21 927,92	29 594,53

Общата наличност на професионалните съюзи в книжарницата:
20 март 1915 — 29 000 лв.

Публикува се за първи път
по текста на ръкописа

ПО СКЪПОТИЯТА¹⁰⁰

1915—1916 г.

1. *Всеобщото възбуждане на пролетарските маси против скъпотията*

(— тя е интернационално явление)*.

2. *Скъпотията на живота е относителна* —

— Тя съществува за работническата класа и безимотните маси

— Няма скъпотия за господстващите класи.

3. *Скъпотията*

— Неизбежен резултат на *стоковото* производство

— При *натуралното* стопанство за скъпотия не става дума

— Дето обществените блага са *стоки*, дето се купува и продава — там има скъпотия.

— *Несъответствието* между *цената* на работната сила и *цената* на необходимите за нейното възстановяване и поддържане продукти и . . .**

— принадлежната цена — капиталистическата печалба

— експлоатацията

— *Анархията в капиталистическото производство*

— трудът е *обществен*, а резултатите му *частно владение*.

4. *Трудът е по-производителен*

— а *произведенията на труда* — *по-скъпи*.

* Текстът в скобите е унищожен от Г. Димитров. (Ред.)

** Думата не се чете. (Ред.)

- Пълни магазини с храни — а пролетарската маса гладува
- Увеличението на производството на житни храни и скъпотията.

5. Тая постоянна скъпотия е интернационално явление.

- В 20-годишния период до европейската война увеличението на скъпотията е различно:

* — В Англия и Австралия — 15%; Франция — 25%; Австрия — 33%; Германия — 35%,
— България — 105%!

- Работническата надница и жизнените припаси у нас 1895, 1905, 1910, 1913, 1914 (1915)*.

6. Скъпотията се увеличава и изостря — чрез

- Бързото, шеметно развитие на индустрията в последните две десетилетия — увеличеното търсене на индустриални сурови материали и предметите за масова консумация
- Сравнително бавното развитие на земледелието и скотовъдството
- (Натрупването на населението — ръстът на градовете)*
- Капитализираните картели, които монополизират производството и диктуват високи цени
- Намалението стойността на златото поради увеличеното му производство с по-евтини средства.

1. Покровителствените мита

- вносните мита

2. Косвените данъци

3. Натрупването на населението и ръстът на градовете

4. Посредническата търговия — грамадна маса живее и печели от разликата в цените.

7. Изключителното поскъпяване след европейската война**

* Текстът в скобите е унищожен от Г. Димитров. (Ред.)

** След започването на Първата световна война. (Ред.)

- Спекулацията — *нормирането на цените и изчезването на продуктите*
 - явяването им сега при проливствените цени
- 8. *Днешното изкупуване на продукцията*
 - Износът за Германия и Австрия
 - Катастрофалното повдигане на цените — спрямо размера на надниците
 - Ограничаване до минимум доходите на работническите семейства поради войната
- 9. *Борбата против скъпотията*
 - Повдигането на работническата заплата
 - Кооперациите — *ограничение посредническата търговия*
 - *Държавата и скъпотията*
 - Премахване покровителствените мита и косвените налози
 - *Общината и скъпотията* —
 1. Премахване *общинските* налози, които поскъпват жизнените припаси и квартирите
 2. Откриване общинските мелници, пекарници, месарници и други магазини
 3. Построяването на *евтини работнически жилища*
 1. Централният комитет* — гешефтите
 2. Реорганизацията на комитета
 3. *Нашето становище*
- 10. *Скъпотията може да се премахне*
 - само чрез премахването на капитализма.
 - Борбата против скъпотията трябва да се завърши със *социалната революция*.

*

В Англия *механическите* сили са били:

1792 г. —	10	милиона конски сили
1817 г. —	200	" " "
1832 г. —	400	" " "
1840 г. —	600	" " "
1871 г. —	1000	" " "
(1910 г. —	2500	" " ")**

* Централният комитет за обществена предвидливост. (Ред.)

** Текстът в скобите е унищожен от Г. Димитров. (Ред.)

Тъй като 1 конска сила е равна на 4 човешки работни сили, в Англия още преди 40 години само механическите средства са били увеличени с 4 милиарда работни сили.

По-рано 1 предач е работил само на 1 вретено; при техническите изобретения е работил на 11—16 вретена
 после на 20—30 вретена
 „ „ 120 „
 сега 180—200 „

Един работник по-рано е чистил дневно

1 кг памук

Сетне с машини 200 кг „

Сега 4000 кг!

*

Общата жътва е била

Нова реколта	Заварена реколта
1904 — 393 млн. кварта	404 млн. кварта
1905 — 415 „ „	426 „ „
1906 — 432 „ „	445 „ „
1907 — 395 „ „	411 „ „
1908 — 398 „ „	407 „ „
1909 — 421 „ „	419 „ „
1913 — 530 „ „	425 „ „

1 квартал (английска мярка)
 = 290 кг.

*

1. Земя, засята с пшеница —

1899 — 825 686 хектара	1899 — 71,30 кг.
1908 — 980 422 „	1908 — 101,30 кг.
1912 — 1 168 198 „	1911 — 117,50 кг.
	1912 — 119,— кг.
	1915 — 180,— кг.

2. *Общо производство на пшеница:*

1899 —	588 664 100 кг.	— 18 лв. 100 кг.
1903 —	964 540 500	
1904 —	1 149 440 500	
1905 —	951 163 800	
1906 —	1 064 371 900	
1907 —	640 795 600	
1908 —	993 251 300	
1909 —	872 835 900	
1910 —	1 149 798 200	<i>Последните четири години н имало плодородие, каквото по- рано не се среща!</i>
1911 —	1 218 000 200	
1912 —	1 485 000 000!	
1913 —	1 350 000 000!	
1914 —	1 100 000 000	— 27 лв. 100 кг.

*

Производството на златото в Трансвал

1904 г. —	16 054 809	фунта стерлинги
1905 г. —	20 802 074	" "
1906 г. —	24 579 997	" "
1907 г. —	27 403 738	" "
1908 г. —	29 957 610	" "
1909 г. —	30 925 788	" "

*

— Благодарение на техническите усъвършенствувания и свирепата експлоатация на чернокожите в златните рудници!

*

Поскъпването на продуктите е нарастло —

— според *държавния секретар* на вътрешните работи — *Германия*, от обявяването на европейската война — до *януари 1916 г.:*

— Германия с 58%; Франция — 58%

— Англия — 40%; Швейцария — 20%

За захарта у нас

Г-н Пулев изчислява цената на захарта така: В мирно време — от мито (27 ст.), акциз* и октроа** (26 ст.), разпоски за транспорт на внасяната от странство захар (средно 5 ст.) — цената на един килограм захар се покачва с 58 ст.

Сега, през време на кризата, към тия 58 ст. фабрикантите прибавят: за осигуровка през война (8 ст.) и ажио*** (средно 6 ст.) — всичко още 14 ст.

Върху едно количество от 2500 вагона (25 500 000 килограма), колкото нашите фабриканти в нормално време произвеждат, увеличението дава една сума

от 14 500 000 лв.,

а през време на кризата —

18 900 000 лв.

В държавното съкровище постъпват само сумите от акциз и октроа, а повишението, вследствие на митото — 6 750 000 лв.

остава изцяло в касите на захарните фабриканти.

Държавата дава прочее на захарните фабрики един годишен подарък

— 6 750 000 лв.,

които се заплащат от работническото население, от консуматорите!

(1915 г. — Хасково)

*

Литература по скъпотията

«Vorwärts» (бр. 38, 8 февр. 1916).

Erzeuger und Verbraucher (статия) — P. Hirsch

«Vorwärts» (бр. 43, 13 февр. 1916).

— Кореспонденция за Черна гора от H. Schulz.

Публикува се за първи път по текста на ръкописа

* Акциз (лат.) — в капиталистическите страни косвен данък върху някои стоки за широко потребление (захар, кибрит, сол и др.), включен в продажната цена. (Ред.)

** Октроа (фр.) — общински налог върху внасяните съестни продукти и други стоки. (Ред.)

*** Ажио (лат.) — разликата между номиналната и действителната стойност на монетите и ценните книжа. (Ред.)

ПРИЛОЖЕНИЕ

СОЦИАЛДЕМОКРАЦИЯТА
В СОФИЙСКАТА
ОБЩИНА¹⁰¹

(Дейността
на социалдемократическите съветници:
Димитър Благоев, Георги Кирков
и Георги Димитров)

Брошура. Издание на Парт. соц.
к-ца и п-ца, 1915. 68 с.
Без подпис

*Печата се по текста
на брошурата*

СОЦИАЛДЕМОКРАЦИЯТА В СОФИЙСКАТА ОБЩИНА

Щом дойде на власт коалицията от народници и цанковисти¹⁰² (прогресивнолиберали) в 1911 г., първата ѝ грижа беше да извърши това, което в продължение на 30 години вършеха всички буржоазни партии, и особено което извърши преди нея Демократическата партия¹⁰³: Първата ѝ грижа беше да разтури демократическите общински съвети и на първо място — Софийския общински съвет.

ИЗБОРИТЕ ЗА НОВ ОБЩИНСКИ СЪВЕТ В СОФИЯ

Изборите за Общински съвет вместо разтурения демократически съвет в София се произведоха на 18 септември 1911 г. Те се произведоха по новата изборна система, по пропорционалната. Правителствената народнишко-цанковистка коалиция употреби всички средства, които употребяваха всички буржоазни партии в продължение на 30 години — терора, насилието, шайкаджийството, лъжата, измамата и подкупата да спечели болшинство. Обаче то успя да получи едва 11 души съветници свои партизани — 6 народняци и 5 цанковисти. Така че от изборите се получи един

състав на Общинския съвет

и болшинството си опозиционен, а именно: 7 общоделци, или широки лъжесоциалисти, 4 либерали, т. е. радослависти, 3 демократи, 2 социалдемократи, 1 радикал, 1 грамболовист¹⁰⁴ и 1 младолиберал¹⁰⁵, т. е. тончевист. На 11 души правителствени — 19 души от опозицията, или,

като извадим 2-мата представители на Работническата социалдемократическа партия, които нямаха нищо общо с буржоазното болшинство и буржоазната опозиция, на 11 души правителствени — 17 души от буржоазната опозиция. При такъв състав трябваше да се очаква, че правителствената коалиция от народняци и цанковисти можеше да остане в управлението на общината и че тя трябваше да отстъпи на опозицията. Обаче управлението на общината през всичкото време, в продължение на 1 години, беше все в ръцете на народняшко-цанковистката коалиция. Това последната постигна чрез

пазарлъците

с някои от опозиционните групи в съвета. Най-първо народняшко-цанковистката коалиция се опита да привлече към своята коалиция най-голямата група от буржоазната опозиция — общоделците, широките лъжесоциалисти. Но пазарлъкът ѝ с тая група не сполучил. Както по-сетне при едно скарване в съвета обясни Р. В. Радев, тогава помощник-кмет, днес председател на тричленната комисия, пазарлъкът на народняшко-цанковистката коалиция с тази заната група не станал, защото последната много искала. След тази несполука народняшко-цанковистката коалиция влязла в пазарлък с групата на радославистите. Последните ѝ предложили по-известна «оферта», както се изрази Р. В. Радев, и пазарлъкът им сполучил. Очевидно е, че пазарлъците им можеха да бъдат за друго освен за

подялбата на общинската плячка,

най-първо подялбата на службите между техните партии. Като залог на «справедливото» разпределение на службите и чрез тях на другите облаги от общината съставляваше участието им в управлението на общината и така нареченото *П о с т о я н н о* присъствие. Както се вижда от постигнатия пазарлък между народняшко-цанковистката коалиция и общинската група на радославистите, последната се задоволи с отстъпването на нея мястото помощник-кмет, на което биде избран Р. В. Радев, и с обещанието да бъдат назначени на разни служби, главно комисарски, нейни партизани, радослависти. Каква подялба на общинската плячка са искали общо

и шите, широките лъжесоциалисти, точно не се знае, но то съдим от постигнатия между коалицията и радославистите пазарлък, както и от подялбата на общинската плячка между последния кмет, народнякът П. Теодоров, и тях, очевидно става, че те при първия пазарлък са искали още повече от онова, което поискали радославистите. Но пазарлъците около «справедливото» разпределение на общинската плячка се яви и з в о р на

постоянни караници

между трите управляващи коалирали се групи и между тях и общоделците или «широките». Най-напред се почна караницата между коалиралите се три управляващи групи и кмета Карастоянов. Последният, въпреки условието за «справедливо» разпределение на службите между народняци и цанковисти, от една страна, и между тях и радославистите, от друга, уволняваше служещите и назначаваше предимно от народняшките шайкаджии своеволно. Почна се една подполна борба на трите коалирали се групи против кмета, която се свърши с бламирането му. За неговото бламиране имаше много основания. Той своеволничеше във всяко отношение, пилееше общинските средства по разни тържества, посрещания и изпращания, без да иска съгласието на съвета, издаваше разни заповеди по същия начин. Но същинският повод за бламирането му от страна на властващите коалирали се групи, както и на «левите» от опозицията¹⁰⁶, беше за първите несъгласието им в разпределението на службите, а за вторите — надеждата им да се разпадне коалицията на трите групи и по такъв начин народняшко-цанковистката коалиция да влезе в нови пазарлъци с тях. На мястото на бламирания кмет дойде Ив. Гешов, също народняк, избран с 9 или 10 гласа с едно съмнително болшинство. Караниците между властващите и опозиционните групи за подялбата на общинската плячка с това не се свършиха. Само войната* временно ги прекрати, за да се възобновят

след войната

с по-голяма сила. През време на войната народняшките общински съветници, които всички бяха останали в София,

* Отнася се за Балканската и Междусъюзническата война (1912—1913 г.). (Ред.)

не спяха. Те постепенно уволняваха служещи и комисари радослависти и назначаваха свои партизани. Когато се върна след войната, помощник-кметът Р. В. Радев намери почти всички свои партизани радослависти изхвърлени от служба и на тяхно място назначени народняци. Почна се отново и по-силно караницата им с народняци и цанковисти, която свърши с даването оставката на Р. В. Радев от кметството и съвета, след като мотивира с един дълъг обвинителен акт върху злоупотребленията и престъпленията, извършени от техните довчерашни съюзници в общината — народняци и цанковисти. Но и след излизането на радославистите от управляващата коалиция караниците се продължаваха и все повече се изострюваха. Те вече се водеха между народняци и цанковисти. Последните не бяха доволни от това, че повечето служби бяха в ръцете на народняците и следователно те имаха по-малко дял в общинската плячка, отколкото народняците. Караниците им най-сетне достигнаха дотам, че кметът и помощниците престанаха да се виждат и всеки вършеше на своя глава каквото му скимне. Общинското управление достигна до пълно компрометиране и пред очите на съвета, и пред очите на чиновници и служещи, и дори пред очите на гражданите, които са имали работа с него. Народняшко-цанковистката коалиция в общинския съвет отиваше към пълно проваляне. За да я спасят, кметът Иван Гешов трябваше да си даде оставката и на негово място да дойде пак народняк, а именно П. Теодоров,

най-типичен народняшки кмет,

който не признаваше никакви други интереси в общината освен предприемаческите интереси, който дели целия свят само на предприемачи и ратаи, слуги, обречени да слугуват на чорбаджиите, на предприемачите, на капиталистите. Неговата душа е изтъкана само от омраза към работниците и бедните. Този тип народняк открито и панично демонстративно проявяваше тази си омраза и своята чорбаджийска природа. Ако други типове народняшки кметове в Софийската община своеволничеха, новият тип народняшки кмет Петко Теодоров своеволничеше трикратно в общината и в самия Общински съвет. Той напълно чорбаджийски си налагаше волята на своите помощни кметове, цанковистки епитропи, хора били

инициатива и воля, които най-много се грижеха за своите места и дребните облаги, които общината им даваше. Петко Теодоров не искаше да знае и за народняшко-цанковистката коалиция в общината. Той намери в Общинския съвет много по-надеждна и вярна опора в лицето на

общоделската, или «широката» група,

продажната природа на която той систематически задоволяваше с настаняването на членовете ѝ и на нейните партизани на служби и доставянето ѝ на ред общински облаги. Между тази продажна общинска група и кмета Петко Теодоров се установи в общината един трогателен съюз. Душата на тоя съюз съставляваше търговската фирма Соломон Прулов—д-р Сакаров, общински съветници от общоделската, от «широката партия». Кметът Петко Теодоров, от друга страна, настана съветникът Евтим Николов на постоянна служба, като прехвърли върху него своето място в Комитета на труда. Лицата на Асен Цанков назначи за касиер на баните. Техни съпартизани назначи на големи служби като началници бюра — Бюрото за социални грижи, а приятелката им Койка Тинева — за началница на «Бюрото за благотворителност»¹⁰⁷, — създадено специално за откриване място на тази общоделка, и други. По такъв начин кметът Петко Теодоров си осигури поддръжката на общоделската общинска група в своите своеволничения и в борбата му против общинската група на Работническата социалдемократическа партия. Когато неговите помощници-кметове или членове на народняшко-цанковистката коалиция в Общинския съвет изказваха несъгласие с неговите постъпки, кметът Петко Теодоров им е казвал: «Ако щете приемете, аз имам 7 души сигурни, които ме поддържат, и ще го прокарам в съвета.» Тия 7 души, и с р н и с ъ ю з н и ц и на кмета П. Теодоров, съставляваха продажната общоделска, «широка» общинска група. Но кметът Петко Теодоров намираше поддръжка и в една друга общинска група, в

демократическата общинска група,

която беше ангажирана от миналото на демократическия общински съвет, разтурен през 1911 година. Демократическият общински съвет биде разтурен

за големи злоупотребления с интересите на общината, произтичащи от разни гешефти, вършени от негови членове, като при прехвърлянето на електрическото осветление от едно дружество на друго една водопроводна инсталация в Лозенец останала nedovършена и други такива демократически афери. Общинският съвет, който замести демократическия, трябваше да заведе граждански иск на общината против демократите. Повдигна се въпрос за завеждане на този процес още в първата сесия през 1911 година. Обаче след дълги разисквания в няколко заседания въпросът се приключи с избирането на общинска комисия, която да издири на каква сума възлиза гражданският иск, и да се докладва в съвета, и която нито издири, нито следователно докладва на съвета. Въпросът биде погребан в комисията. Обаче с повдигането на този въпрос народняшко-цанковистката коалиция парализира демократическата общинска група и я направи своя съюзница. Най-умната глава на тая група, бившият демократически кмет К. Батолов, постепенно съвсем престана да се явява в заседанията на съвета и да взема участие в разискванията му. Нещо повече: през време на войната народняшко-цанковистката коалиция избра за временен помощник-кмет, на мястото на Р. В. Радев, който се намираще във войската, демократическия съветник Вельо Саръилиев, а след войната, когато Р. В. Радев си подаде оставката, биде избран за постоянен помощник-кмет. По такъв начин демократическата общинска група стана управляваща заедно с народняшко-цанковистката общинска коалиция. Но въвн от това последната намираще поддръжка и в представителя в Общинския съвет на

Радикалдемократическата партия,

в лицето на Т. Влайков, който винаги държеше държавнически, националистически и патристически речи. Неговите речи слушаха с най-голямо удоволствие всички буржоазни групи. Толкова повече че той много последователно, без всякакви усуквания и замъглявания, което го отличаваше от неговите близки съседи — широките лъжесоциалисти, прокараваше дребнобуржоазното гледище за надкласовия характер на държавата, и на общината. Той не признаваше, че в общината заседават представители на клас

си, што че може да има борба в нея за класови интереси. Както и широките лъжесоциалисти заедно с всички други буржоазни групи и той поддържаше, че общината се грижела за «доброто» на всички граждани, в което ги опровергаваха както общинските закони, тъй и цялата дейност на Общинския съвет. Неговите предложения, които целеха да внесат ред и «справедливост» в управлението на общината, се приемаха с привидно удоволствие, но и те бидоха погълнати от общата политика на класовите интереси, на предприемаческите интереси, които застъпваше Общинският съвет. Представителят на Радикалдемократическата партия в съвета, както и самата последна, не са в състояние да разберат това. Затова именно той се вияваше в поддръжка на народняшко-цанковистката коалиция, която при това с всички възможни средства го приспиваше. Изобщо народняшко-цанковистката коалиция намираще поддръжка в Софийския общински съвет във

всички буржоазни и дребнобуржоазни групи,

които нищо принципиално не ги делеше освен желанието да използват общината за лични облаги и стремежът да удовлетворяват лични интереси или незадоволени лични амбиции. По общата общинска политика, както и по всички принципиални въпроси, които повдигаше общинската група на Работническата социалдемократическа партия, всички буржоазни и дребнобуржоазни общински групи не се различаваха; те бяха единомушни. При всичко това работническата социалдемократическа общинска група ги накара да се занимават със съвсем чужди за тях въпроси, с въпроси съвсем противоположни на техните възгледи и стремежи, с интереси съвсем враждебни на техните класови и лични интереси.

*

ОБЩИНАТА И РАБОТНИЧЕСКАТА СОЦИАЛДЕМОКРАТИЧЕСКА ГРУПА

Според основния закон на нашата страна, т. е. според Конституцията, общините са автономни, а са самоуправителни тела. Обаче държава-

та, колкото повече ставаше организация на капиталистическите интереси, толкова повече подчиняваше на тия интереси и общината. Със Закона за градските общини държавата им наложи политиката на разграбване общинските имоти и на забогатяване на управляващите буржоазни партии чрез отдаване общинските предприятия на предприемачи и събирането на даждия*, такси и налози чрез закупвачи. От друга страна, държавата със същия закон, за да ограда интересите на богатите и многоимотните граждани, ограничи до крайна степен правото на общината да ги облага самостоятелно с даждия. С това държавата, като лиши общината от приходи, създаде възможност за буржоазните партии да сключват заеми за обогатяването им чрез комисиони и разхищаването им. По такъв начин Софийската община в продължение на 30 години успя да направи 55 милиона дългове, които с лихвите достигат до 70 милиона и повече. С други думи, държавата постепенно унищожи автономията на общините и ги подчини напълно на волята и политиката на централната власт, на правителството. Това подчиняване на общината беше напълно желано от всички буржоазни партии, защото напълно съвпада с техните стремежи. В продължение на 30 години нито един буржоазен общински съвет не е повдигал въпрос за тази зависимост на общината от централната власт. Само когато буржоазните партии са в опозиция, демагогствуват с общинското самоуправление. Обаче когато са на власт, нито една от тях не само не иска да знае за него, но и защищават необходимостта от това подчинено положение на общината под властта на правителството. Затова в продължение на 30 години общината не знаеше друга политика освен описаната тука накъсо. Социална политика общината не познаваше. Всичките нейни грижи се свеждаха до най-вулгарната филантропия на подхвърляне на «бедните» пред големите празници няколко стотинки или по някоя ока брашно или по хапка дърва и кюмюр, или се свеждаше до опазване здравето на буржоазията от епидемически болести и до най-нищожна безплатна медицинска помощ за «бедните», като в по-

* Даждие (остаряло) — данък. (Ред.)

ниятето бедни влагаха най-обидно съдържание. Буржоазните общински съвети не могат да разберат, че социалната грижа за работниците и слабоимотните и изпаднали икономически граждани съставлява една от първите задачи на общината, а не милостиня и благодеяние. Работнически въпрос и работнически интереси за тях не съществуваха.

ЗАДАЧАТА НА РАБОТНИЧЕСКАТА СОЦИАЛДЕМОКРАТИЧЕСКА ГРУПА

Предвид на току-що казаното задачата на работническата социалдемократическа група в Софийския общински съвет беше: да разбули същността на буржоазната общинска политика, да प्रतिвопостави на нея общинската политика на Работническата социалдемократическа партия и да постави в общината *работническият въпрос* във всичката му ширина. Тука накъсо ще изложим всичко направено в тази посока от работническата социалдемократическа група в Софийския общински съвет.

ОБЩИНСКАТА АВТОНОМИЯ

След като тричленната комисия на народняшко-цанковистката коалиция управлява общината още три месеца след изборите, най-сетне на 14 ноември 1911 г. свика съветниците на първа редовна сесия. Работническата социалдемократическа група още на първото заседание на тази сесия повдигна въпроса за автономията на общината. От нейно име съветникът Г. Кирков каза следното:

«Ние тук се срещаме с един принципиален въпрос, който трябва да предизвика конфликт между нас и вашите партии. Тоя въпрос трябва да се постави съвсем рязко. Ние искаме да бъдем хазяи в общината! Ние идем тук с нашето искане за общинско самоуправление и се ползуваме от случая да протестираме от името на групата си

и на партията, която ни е пратила тук, против опеката, която тежи на Общинския съвет, като в същото време искаме да използваме до дъно оня минимум от самоуправление, който ни дават законите!»*

Същия въпрос работническата социалдемократическа група повдигна и в заседанието на 25 ноември 1911 г. при дебатите по доклада на тържната комисия за отдаване на закупвач даждията кринина** и кантариене***.

Въпреки обстоятелството, че социалдемократическите съветници многократно при различни случаи и особено при разглеждане бюджетите на общината повдигаха въпроса за общинската автономия, Общинският съвет не предприе никакви постъпки в тая посока. Това принуди социалдемократическите съветници Д. Благоев и Г. Димитров при откриване IV редовна сесия на Общинския съвет през месец септември 1914 г. да направят следното писмено предложение:

«Да се повдигне от страна на общината официално пред Народното събрание въпроса за общинското самоуправление и да се изиска изменението на Закона за градските общини в смисъл на разширяване правата и автономията на общинските съвети до степен на истински самоуправителни тела.»****

Назначена биде комисия, която да проучи въпроса, но тя не свърши нищо и не се яви пред съвета с никакъв доклад. Всички буржоазни и дребнобуржоазни партии в Общинския съвет, макар за демагогия и да говореха често за автономията на общините, не пожелаха да предприемат нищо конкретно в полза на тая автономия, тъй като те фактически са против общинското самоуправление, което отговаря само на интересите на работническата класа и на останалите трудещи се маси и за което може сериозно да се бори само Работническата социалдемократическа партия.

* Вж «Работнически вестник», № 4, 16 ноември 1911 г. (Ред.)

** Кринина — вид данък. (Ред.)

*** Кантариене (остаряло) — такса за мерене с общински кантар. (Ред.)

**** Вж Съч. Т. 5. С., 1984, с. 130. (Ред.)

РАБОТНИЧЕСКИЯТ ВЪПРОС

Софийската община в продължение на 30 години е отдавала на предприемачи ред големи предприятия, като водопроводи, канализация, шосиране, постилане и павиране на улици, постройки на общински здания и т. п. Тия предприятия не са ги строили самите предприемачи, а наемни работници. Обаче в продължение на 30 години нито един буквално общински съвет нито веднъж не е помислил за положението на работниците в общинските предприятия, нито веднъж не е повдигал въпрос за отношенията на предприемачите към работниците. За буржоазните партии в Общинския съвет, както и в държавата, в продължение на 30 години не е съществувал работнически въпрос. Той за тях и до днес не е съществувал, ако не беше се появила Работническата социалдемократическа партия, ако нямаше работническо движение и ако не бяха се явили в общината, както и в парламента представители на тая партия. Работническата социалдемократическа група в Софийската община за голяма изненада и за голямо огорчение на всички други общински групи в нея, при първия случай, още в първото заседание от първата извънредна сесия на 1 декември 1911 година постави на разискване работническия въпрос. При разглеждане поемните условия за даване на търг землените работи около черквата «Александър Невски» социалдемократическият съветник Д. Благоев, като изтъкна, че градските съвети досега в поемните условия никога не са застъпвали интересите на работниците в общинските предприятия и са оставяли работниците на произвола на предприемачите, направи предложението: всякога в поемните условия, каквито и да са те, непременно да има един отдел за отношенията между труда и капитала, между предприемачите и работниците.* В същото заседание, преди да се пристъпи към чл. 12 от същите поемни условия, групата предложи следните 6 точки, които да легнат в основата на един

* Вж «Работнически вестник», № 18, 2 декември 1911 г. (Ред.)

*правилник в отношенията между предприемачите
и работниците,*

а именно: 1. Работното време да е 8 часа; 2. Спазване на празничната почивка; 3. Редовно седмично изплащане на надниците, в противен случай общинната плаща; 4. Медицинска помощ от предприемача при заболяване; 5. При злополука предприемачът плаща надниците на работника през време на лекуването; 6. В случай на смърт — обезщетение.

Предложенията на социалдемократическата група предизвикаха дълги разисквания, в които блеснаха лицемерието и скритата злоба у всички общински групи, които свършиха с отхвърляне предложението и — въпросът за правилника да се разгледа веднага в идното заседание, като прие да бъде поставен въпросът в някое от идните заседания на съвета. По такъв начин общинските групи мислеха да погребат въпроса. Обаче социалдемократическата група систематически, при всеки случай повдигаше въпроса отново, додето най-сетне в априлската сесия 1912 година Общинският съвет биде принуден да избере комисия, която да изработи проектоправилник за отношенията между предприемачите и работниците. Представеният от социалдемократическия съветник Д. Благоев проектоправилник комисията го прие с големи осакатявания и едва на 12 май 1912 г. той биде внесен в съвета и приет от него така осакатен, както го прие комисията, въпреки борбата на социалдемократическата група да бъде подобрен съгласно нейния проект. Много характерни са

отношенията на общинските групи

към съдбата на този правилник за защита интересите на работниците в общинските предприятия, както изобщо към работническия въпрос, поставен пред Общинския съвет. При разискванията по този въпрос всички буржоазни и дребнобуржоазни общински групи се биеха в гърдите и декларираха, че и те представлявали работниците, че и те били за защита интересите на работниците. Обаче от

това как се отнесоха те към проекта на нашата група, ясно се вижда колко фалшиви, колко лицемерни и демагогски бяха техните декларации. Преди всичко след приемането на правилника буквално нито един от членовете на техните групи не се е интересувал за съдбата му, нито едно питане не е отправил към Постоянното присъствие за него. На неколнократните питання на групата към Постоянното присъствие за съдбата на правилника най-сетне през 1913 г. то съобщава на съвета, че министерството било повърнало правилника неутвърден. След дълги настоявания на социалдемократическата група правилникът се предаде на комисията за повторно разглеждане. Тя остана на старото решение на съвета, като натовари д-р Сакаров, член от групата на «широките», да състави протокол и да докладва на съвета. Обаче този господин в продължение на пет-шест месеца държа преписката, без да направи протокол и без да докладва. Съветникът Д. Благоев лично го подкани на два пъти да докладва, обаче той все не докладваше. Д. Благоев няколко пъти прави питане кога комисията ще докладва. Оказа се, че преписката била изгубена, не се знаело у кого е. Най-сетне през зимата на 1914 г. преписката се намерила и се докладва решението ѝ в съвета, който възприе да се прати правилникът повторно на министерството с молба да го утвърди. Според Закона на градските общини, щом едно решение на Общинския съвет не му е повърнато от министерството до 15 дена, съветът има право да го тури в изпълнение. Обаче Софийският общински съвет, главно неговото Постоянно присъствие, и първия и втория път стъпка закона спрямо правилника за защита на работническите интереси. Първия път повече от година министерството държа правилника, без да го повърне, втория път три месеца го държа; Общинският съвет не счете за нужно да се възползува от закона и да приложи правилника. В края на 1914 г. министерството пак повърна правилника неутвърден. След многократни протести на социалдемократическия съветник Д. Благоев Постоянното присъствие най-сетне внесе през януари 1915 г. отново въпроса за по-нататъшната съдба на правилника в същата комисия. Но тя биде свикана само на едно заседание, на което нищо не свърши,

и повече не се свика вече. Такива скандалозни бяха отношенията на всички общински групи спрямо правилника за защита интересите на работниците в общинските предприятия. Но най-скандалозни бяха отношенията към нашата борба за защита интересите на работниците, както и на служещите и работниците в общината, тия на

общоделската, или «широката» група,

която се явява в маската на «работническа» и «обединена социална демокрация», а всъщност е най-големият работнически неприятел и винаги върви в съюз с враговете на работническата класа. Ролята на тази група в общината беше винаги да омаловажава всяко предложение на социалдемократическата група в полза на работниците, на служещите и слабоимотните граждани. По въпроса за защита на работниците в общинските предприятия д-р Джидров от името на неговата група противопостави на класовото гледище на социалдемократическата група буржоазния възглед, че в общината няма класови интереси, а имало «общи интереси», както всички буржоазни общинари поддържат, че общината работела за «общото добро» на всички граждани. Когато на 5 декември 1911 г. се повдигна въпрос за безпричинното уволняване на някои комисари и помощници и социалдемократическата група поиска мерки за защита на общинските служещи, Джидров се обяви против нейното предложение със следните думи: «Г-н Благоев ни занимава с въпроси, които не са от компетентността на съвета. По нашето гледище общината не представлява по своите служби, задачи и същност — държава. . . Общината не е репрезентър (представител) на капиталистическата класа.»* Когато на 8 декември 1911 г. при разискване поемните условия за отдаване на територия за събиране на сметта социалдемократическата група отново повдигна въпроса за отношенията между предприемачите и работниците, при което тя разви гледището си за поемането на такива и други общински служби от самата община и направи писмено предложение — разискванията по поемните условия да се отложат, за да се разреши и тоя въпрос, д-р Джидров се противопостави с контрапредложение: «Понеже тези поемни условия са бързи и с

* Вж «Работнически вестник», № 22, 7 декември 1911 г. (Ред.)

касае до чистотата на града, до един спешен въпрос, бих желал предложението на г-н Благоева да не се поставя, а да не се отложи въпросът, а да се постави на друго място. Въпросът не може да се постави по принцип, защото общината има най-разнообразни предприятия, с различни условия.»* След като социалдемократическият съветник Г. Кирков изобличи интимните стремежи на Джидров и на всички, които говориха против предложенията на социалдемократическата група, взима думата Ас. Цанков, член на «широката» група, за да каже: «Нашите предложения се различават по целите си. Ние правим предложения, за да кажем на работниците: ето на, цял ден да изтръгнем нещо заради вас! Те («тесните социалисти»)** правят предложения неприемливи, за да могат да кажат сетне: «дръжте буржоазията!» (Кирков: хубаво се рекламирате пред буржоазията!)**** Когато в заседанието на 10 декември 1911 г. се разискваше въпросът за таксите за къпане в градските бани, социалдемократическият съветник Д. Благоев предложи щото работниците да се къпят безплатно и когато Влайков предложи всички бедни, без да се определя за какви бедни е думата, да се къпят за 10 ст., тогава Ас. Цанков от името на общоделската група каза: «Съгласен съм с Влайков. Това са въпроси, по които не трябва да се делим на класи и убеждения.»**** Изобщо тази група във всички въпроси за живота интересите на работническата класа и на служащите в общината се противопоставяше с всичките аргументи на всички буржоазни общински групи, както тя се противопоставяше бясно заедно с всички други буржоазни групи на предложенията на социалдемократическата група по бюджетите, като за освобождаване на работниците и слабоимотните от общински данъци, за прогресивното облагане на имотните и капиталистите и пр. По такъв начин «широката» лъжерботническа и лъжесоциалистическа група насърчаваше и другите буржоазни групи в общината да се противопоставят на предложенията на социалдемократическата общинска група по работническия въпрос и да ги отхвърлят.

* Вж «Работнически вестник», № 24, 9 декември 1911 г. (Ред.)

** Бележка на авторите на брошурата. (Ред.)

*** «Работнически вестник», № 24, 9 декември 1911 г. (Ред.)

**** «Работнически вестник», № 26, 12 декември 1911 г. (Ред.)

СОЦИАЛНАТА ПОЛИТИКА НА ОБЩИНАТА

Въпросът за общинската социална политика се постави пред съвета с факта на самото проникване в общината на представители на работническата класа. И всичко, което общината бе принудена да извърши в тая посока, бе изтързнато благодарение борбата на Социалдемократическата партия в съвета.

При разглеждането на бюджета за 1912 г. социалдемократическите съветници Д. Благоев и Г. Кирков направиха предложение да се учреди при общината един комитет за социални грижи, в който да имат представителство и работническите професионални организации, и който комитет да организира социалната политика на общината, като при него да се открие бюро за безработни и квартирно бюро.

На 21 април 1912 г. социалдемократическият съветник Г. Кирков отново повдигна същия въпрос.

При разглеждане жилищния въпрос през ноември 1913 г. социалдемократическият съветник Д. Благоев възобновява това предложение.

Най-сетне след продължителни протакания и разпривии съветът се съгласява да се учреди едно Бюро за социални грижи и благодетелност, но без представителство на работническите организации и поставено на чисто бюрократически начал.

При разглеждането на бюджета за 1912 г. социалдемократическите съветници Д. Благоев и Г. Кирков искат коренна реорганизация на санитарното дело, като се въведе постоянна санитарна инспекция на всички работници*, фабрики и други предприятия, както и на заведенията и жилищата; като се организира най-широка и ефикасна безплатна медицинска помощ за населението и пр.

При определяне таксите за ползуване от градските бани социалдемократическият съветник Д. Благоев предлага: всички работници и служещи, които получават до 2 лв. надница, както

* Допуснатата печатна грешка. Думата е «работилници». (Ред.)

и ония софийски жители, които нямат определени доходи и имоти, да се ползват безплатно от градските бани, и за останалите малоимотни граждани да се определят ниски цени на билетите. Съветът отхвърля това предложение.

При разглеждане бюджета за 1912 г. социалдемократическият съветник Д. Благоев предлага да се измени правилникът за медицинската безплатна помощ така, щото всички работници и други слабоимотни граждани заедно със своите семейства да могат редовно и с пълна сигурност да получават безплатно необходимата им медицинска помощ. — Съветът решава да се изработи нов правилник, като се ползват от безплатна медицинска помощ всички семейства, общият номинален доход на които не надминава 175 лв. месечно.

Веднага след обявяването на Балканската война социалдемократическият съветник Д. Благоев направи предложение да се подпомагат от общината семействата на работниците и другите бедни граждани, намиращи се в редовете на войската, като за тая цел се отпусне една първоначална сума от 200 000 лв., а впоследствие — необходимите още добавъчни суми. Другите съветници се противопоставят на това предложение и искат тая грижа да се остави на благотворителните дружества. Остро изобличени от социалдемократическия съветник, най-сетне тия «патриоти» се съгласяват общината да дава известни минимални помощи на въпросните семейства.

На 18 юли 1914 г. социалдемократическият съветник Г. Димитров, предвид възможността да бъде хвърлена страната в някоя нова авантюра, предлага — общината своевременно да се подготви с необходимите материални средства за подпомагане работниците и други бедни семейства в случай на мобилизация или война, като предприетелно се приготвят от специална общинска комисия и списъците на тия семейства, които ще имат правото да получават помощ от общината, за да се избягнат нередовностите, допуснати през време на Балканската война*.

* Вж Съч. Т. 5, С., 1984, с. 95; 98—99. (Ред.)

На 25 юли 1914 г. социалдемократическият съветник Г. Димитров протестира, че общината досега нищо не е правила за прилагането на Закона за неделната и празнична почивка и Закона за женския и детския труд и настоятелно иска общинските власти редовно да изпълняват занапред тая своя забравена задача.

На 26 септември 1914 г. същият съветник иска да се ревизират сиропиталищата и детските ясли, дето се вършат най-безчеловечни работи над нещастните деца; настоява общината да поеме и своите ръцете тя институти, уреждани сега по частна инициатива с общинска субсидия*.

На 29 септември 1914 г. същият съветник предлага създаването на общински диспансер за гръдболни, който се явява вече една жизнена необходимост за столицата**.

На 4 октомври 1914 г. същият съветник предлага да се организира постоянна санитарна инспекция на всички работилници и фабрики. Съветът възлага тая задача на санитарното отделение***.

На 21 октомври 1914 г. същият съветник иска да се подобрят условията на работата в Софийската скотобойна, дето са изложени работниците на постоянни заболявания и нещастия****. Същия въпрос той отново повдига на 14***** ноември 1914 г. във връзка с избухналата в скотобойната работническа стачка¹⁰⁸. — Съветът задължава Постоянното присъствие да направи въпросните подобрения в скотобойната.

По предложение на социалдемократическия съветник Г. Димитров съветът решава на 27 октомври 1914 г. да се изпълняват от общинската аптека безплатно и рецептите, издавани от синдикалните лекари на организирани работници и техни семейства.

* Вж Съч. Т. 5. С., 1984, с. 131—133. (Ред.)

** Пак там, с. 134—135. (Ред.)

*** Пак там, с. 140—142. (Ред.)

**** Пак там, с. 166. (Ред.)

***** Печатна грешка. Цифрата е 21. (Ред.)

На 30 октомври 1914 г. същият съветник предлага да се дават ежеседмично от 7—20 лева на семействата на загиналите войници, работници и бедни граждани, сникани на тринеделно обучение*. След дълги протакания това предложение биде разгледано едва през декември и съветът, като го отхвърли, реши да се отпуснат по няколко лева на «бедните» за коледните празници!

Вследствие опасността от почналия петнист тиф социалдемократическият съветник Г. Димитров на 12 януари 1915 г. протестира против престъпното нехайство на санитарните власти, които са допуснали да се пренесе тая епидемия чрез докараните от Австрия сръбски пленници и настоява да се вземат най-бързо мерки за пресмахването на епидемията, а заетите две общински училища за болни да се освободят, за да се продължат редовните учебни занятия на децата**.

СКЪПОТИЯТА

Една крупна задача трябваше да изпълни Софийската община в борбата против скъпотията, която особено се увеличи и изостри след европейската война***. Но и тук общината, намирайки се в ръцете на имотните, пренебрегна интересите на работническите маси в столицата и взе под свое покровителство търговците-спекуланти и домопритежателите.

Работническата социалдемократическа група употреби всичките си усилия да наложи на общината да изпълни по своята длъжност към бедстващото софийско население, да направи това, което е в нейна власт, за поевиняването на живота.

Още в края на месец юли 1914 г. социалдемократическият общински съветник Г. Димитров направи следното писмено предложение:

«1. Да се избере една общинска комисия с представители на всички партии, която ежеседмично да установява

* Вж Съч. Т. 5. С., 1984, с. 181. (Ред.)

** Пак там, с. 384. (Ред.)

*** След започването на Първата световна война. (Ред.)

цените на всички хранителни продукти и да се не допуска и з к у с т в е н о т о повдигане на тия цени от страна на разните спекуланти-търговци. За същата цел Постоянното присъствие да влезе в споразумение с Министерството на вътрешните работи върху предприемането на необходимите административни мерки против търговците, които увеличават цените на хранителните продукти със спекулативни цел.

2. Да се побърза с откриването на общинските магазини и фурни, които да съдействуват за правилното урегулиране цените на хранителните продукти.

3. Да се приготвят още отсега общински складове с дърва и въглища за бедното работническо население в София.»*

Исканата от социалдемократическата група комисия за нормиране цените на продуктите биде избрана. Тя пристъпи към работа. След създаването на Закона за нормиране цените на съестните и други предмети от първа необходимост, на наемите и труда комисията по предложение на социалдемократическия представител в нея

Г. Димитров, относително цените на наемите реши: наемите през периода на общественията криза да останат такива, каквито са били до 25 юли 1914 г., като не се допуска никакво увеличение**.

Социалдемократическият съветник Г. Димитров направил в съвета предложение щото и работническите надници въз основа на горния закон да не бъдат намалявани през периода на общественията криза от она я норма, която те са имали до 25 юли 1914 г.*** и на това предложение обаче се противопоставиха всички съветници, включително и «широките», и то биде отхвърлено, като по тоя начин се оставиха развързани ръцете на господарите, възползувани от кризата и безработицата, да намаляват и без това ниските работнически надници

Трябва да се забележи, че за прилагане Закона на

* Вж Съч. Т. 5. С., 1934, с. 98. (Ред.)

** Пак там, с. 116—118. (Ред.)

*** Пак там, с. 132. (Ред.)

цените на продуктите, наемите и труда не само противодействуваше централната власт (правителството), какъвто бе случаят особено по въпроса за реквизирането на захарта от Софийската захарна фабрика¹⁰⁹, но грамадни стъпки създаваха и самите общински управници. Те прешарнаха комисията просто в един регистратор на цените, които бяха угодни на спекулантите и които последните по всевъзможни причини налагаха. Общинските власти не правеха нищо сериозно за съблюдаване определените даже от комисията цени на продуктите, а Постоянното присъствие интимно насърчаваше спекулантите и домопритежателите в повишение цените на продуктите и наемите.

Общината не откри свои складове и магазини, не реквизира мелници и фурни, с което можеше да нанесе един удар на спекулантите, защото общинските управници не искаха да бъдат накърнени големите печалби на търговците. Така заради интересите на една щипа спекуланти и домопритежатели Софийската община остави да бъдат ограбени работническите маси.

БЕЗРАБОТИЦАТА

Поради настъпилата у нас след избухването на европейската война остра криза множество работници бидоха изхвърлени от работилниците, фабриките и другите предприятия и лишени заедно със своите семейства от едinstвения и точник на своята прехрана.

Работническата социалдемократическа група се чувствуваше задължена да вземе под своя защита страдащите от безработицата софийски граждани и техните семейства и да застави общината да се погрижи за тях, като им даде работа или хляб.

За тая цел в първото заседание на IV редовна сесия на Общинския съвет (септември 1914 г.) социалдемократическите съветници Д. Благоев и Г. Димитров направиха в съвета следното писмено предложение за защита на безработните:

«1. Да се пристъпи към откриване на ред неоходими и общо полезни общински пред-

приятия, дето биха могли да намерят работа и прехрана през периода на настоящата криза част от безработните софийски работници, като по тоя начин в същото време ще бъдат и оползотворени техните сили.

2. Да се организира от страна на общината найстрог надзор за прилагането на Закона за неделната и празнична почивка и Закона за женския и детския труд, с което косвено ще се ограничи до известна степен растящата безработица.

3. Да се предвидят парични суми за подпомагането на ония безработни, работи за които не може да се намери, като общината изиски средства за тая цел и от държавата.

4. Да се открие безплатна трапезария за децата на безработните софийски жители.

5. Да се учреди една постоянна общински осигурителна каса за безработните членове на общината, която да функционира под непосредственото ръководство и контрола на работническите професионални организации.»*

Въпреки настояването на социалистическите съветници да бъде веднага разгледано от съвета това важно предложение, насочено да облекчи положението на няколко хиляди гладуващи мъже, жени и деца в столицата, то не биде разгледано, защото Постоянното присъствие и неговите поддръжници от народняци и цанковисти — «широки социалисти» нямаха никаква охота да се занимават с подобни въпроси — те бяха всецяло погълнати от уреждането на своите лични сметки и гешефти в общината.

На 8 октомври 1914 г. социалдемократическият съветник Г. Димитров отново настоява да се постави на разглеждане предложението за безработните и иска общината да предприеме една специална анкета за установяване точното число на безработните и размерите на безработицата в столицата**. Общинските съвет

* Вж Съч. Т. 5. С., 1984, с. 128—129. (Ред.)

** Пак там, с. 151—153. (Ред.)

ници от всички други партии, включително и «широките», мълчат, не подкрепят искането на социалдемократическата група и Постоянното присъствие с тяхна подкрепа минава към други въпроси и не поставя на дневен ред въпросното предложение.

Това скандално поведение на общината спрямо гладуващите безработни софийски граждани застави работническата социалдемократическа група да внесе чрез съветника Г. Димитров на 13 януари 1915 г. следното ново писмено предложение по безработицата:

«Общинският съвет, като взе предвид растящата безработица в настоящия момент и гибелните последици, които тя носи на работническото население в столицата и като счита за наложително, че общината трябва веднага да се намеси в защита на безработните работници:

1. Натовазва Постоянното присъствие да организира една изчерпателна анкета за размерите на безработицата от всички професи и. Тая анкета да се извърши от специална общинска комисия с участие на представители на работническите професионални организации.

2. Възлага на една избрана от него комисия съвместно с Бюрото за социални грижи и Постоянното присъствие в най-скоро време да изучи и определи какви общински предприятия и работи биха могли да се предприемат, за да може част от безработните да намерят полезно приложение на своите работни сили и прехрана през време на настоящата криза. Необходимите суми за тая цел да се предвидят в тазгодишния бюджет.

3. Настоява за най-строг надзор върху прилагането на Закона за женския и детския труд и Закона за неделната и празнична почивка, като същевременно:

а) не се допускат на работа деца от двата пола, които не са завършили курса на задължителното първоначално образование;

б) не се допуска никакво увеличение на работното време над оная норма, която в разните предприятия и заведения е била спазвана до кризата;

в) не се допуска намаление на заплатите, които работниците са получавали до кризата за същото работно време.

4. Иска да се предвиди в бюджета за 1915 г. една субсидия на работническите професионални организации за подпомагане техните безработни членове на най-малко в размер на сумите, които тия организации сами разходват за тая цел.

5. Да се предвиди също в извънредния бюджет за 1915 г. един специален кредит за материалното подпомагане за безработните работници, за които не ще може да се намери работа през настоящата година.

6. Задължава Постоянното присъствие да открие безплатни трапезарии за децата на безработните софийски жители.

7. Намира, че общинското Бюро за безработните трябва да се реорганизира така, че в неговото управление да бъдат ангажирани и работническите професионални организации, които биха му спечелили пълно доверие в средата на работниците и биха направили възможно правилното изпълнение на неговите задачи.

8. Възлага на Постоянното присъствие да ходатайствува пред Министерството на вътрешните дела за създаването още в сегашната сесия на Народното събрание специален закон за държавна помощ и застраховка на безработните работници.»*

Но и за разглеждането на това предложение Общинският съвет не намери време.

Това принуди социалдемократическите общински съветници да се възползват от случая при разглеждането на бюджета за 1915 г. да развият направеното предложение и да настояят за гласуването на специални кредити за подпомагане безработните.**

* Вж Съч. Т. 5, С., 1984, с. 385—386. (Ред.)

** Пак там, с. 474—476. (Ред.)

След дълги борби съветът едва се съгласи да впише в бюджета една нищожна сума от 2000 лева, която да се даде на работническите организации за подпомагане безработните им членове, след като същият съвет отпусна повече от 150 000 лева на разни буржоазни «благотворителни» и «културни» институти!

Всички останали искания на работническата социалдемократическа група за ограничение на безработицата и облекчение участието на безработните болшинството в съвета отмина с престъпно пренебрежение.

ПОЛОЖЕНИЕТО НА ОБЩИНСКИТЕ СЛУЖЕЩИ

Общинският персонал е играчка в ръцете на разните управляващи партии, които са заемали една след друга общинската власт. Неговото положение е свършено не-сигурно. Щом се промени управлението на общината, старите общински служещи биват изхвърлени на улицата и се заместят от други, които също така не са сигурни в работата си и се намират в пълна зависимост от волята и каприза на общинските управници.

При първия удобен случай социалдемократическите общински съветници решително въстанаха против произволното и партизанско уволняване на служещите в общината и поискаха да се стабилизира положението и обезпечи съществуването на общинския персонал.

Това бе на 5 декември 1911 г. по повод уволнението на гогавашните градски комисари и станалите по тоя случай дебати в Общинския съвет. Тогава социалдемократическият съветник Д. Б л а г о е в остро изобличи всички буржоазни партии, управлявали общината, задето те си играят тъй жестоко със съдбата на общинските служещи да постигане своите котерийни цели и гледат на общината като място за настаняване своите партизани. Той настоя да се тури ред при назначаването на общинските служещи, да се стабилизира положението им и да не се допуска тяхното уволнение, без да има за това налице установени основателни причини.

Въпросът за стабилизиране на положението на общин-

ския персонал биде повдиган впоследствие многократно от социалдемократическите съветници, особено във връзка с бюджетите на общината. Едновременно с това социалдемократическите съветници искаха да бъдат увеличени и заплатите на служителите, като се въведе една минимална заплата за тях от 150 лева месечно, за да могат те със своята заплата да преживяват и да не се поддават на разни рушвети и подкупи от страна на заинтересовани лица, които злоупотребяват с тяхното служебно положение.

На 15 октомври 1914 г. социалдемократическият съветник Г. Димитров отново направи предложение да се стабилизира положението на общинските служещи, като се изработи и специален правилник за назначението, уволнението и службата на всички служещи и настоя, щото съветът със специално решение да изиска от Народното събрание пенсиониранието на общинските служещи*.

Същият съветник на 4 октомври 1914 г., като протестира против нередовното изплащане заплатите на общинските служещи, иска да се тури край на тая нередовност, за да бъдат избавени служителите и техните семейства от лишенията, на които се подлагат вследствие нередовното изплащане заплатите им**.

Против употребяването на безплатен женски труд в баните социалдемократическият съветник Г. Димитров на 26 ноември 1914 г. протестира в съвета и поиска от кметството да определи предвидените в бюджета заплати на заетите на работа жени в малката баня.

Общинският съвет в своето болшинство винаги се противопоставяше на предложенията на социалдемократическите съветници да се подобри и стабилизира положението на общинските служещи. Защото всички представени в съвета партии — от народняци и цанковисти до «широки социалисти» — бяха заинтересовани да се запази старото положение на произволно назначаване и уволняване на служителите, при което те свободно, по взаимно споразумение, назначаваха свои хора на служба и използуваха

* Вж Съч. Т. 5. С., 1984, с. 162—163. (Ред.)

** Пак там, с. 140—142. (Ред.)

общината за облагодетелствуване на своите партизани, в ущърб на интересите на общинския персонал и на общината.

ТРАМВАЙНАТА КОМПАНИЯ И ОБЩИНАТА

От години трамвайната компания, винаги покровителствувана от общинските власти, върши една престъпна експлоатация както върху трамвайните работници, така и върху населението на столицата. За да си осигури поголеми печалби, трамвайната компания, нарушавайки систематично поемните условия, си служи с развалени линии и бракувани трамвайни коли, не се грижи да осигури безопасностите на трамвайното движение и поставя работническия персонал по трамваите в крайно непоносими условия. Вследствие на всичко това катастрофите по трамваите са твърде чести и причиняват множество човешки жертви.

Още в първите заседания на разтурения Общински съвет социалдемократическите съветници протестираха против това поведение на трамвайната дирекция и против престъпното нехайство на общината спрямо здравето и живота на трамвайните работници и софийското население. По тяхно предложение най-сетне през месец януари 1912 г. съветът назначава една комисия, която да анкетира експлоатацията на трамваите и положението на трамвайните работници, в която влезе и социалдемократическият съветник Г. К и р к о в. След дълги протакания и големи спънки от страна на буржоазните съветници в тая комисия, тя се яви пред Общинския съвет на 12 юли 1912 г. с един подробен доклад, съдържащ многобройни факти за големите нарушения на поемните условия, вършени от трамвайната компания, и за непоносимото положение на трамвайните работници. Направените по тоя случай предложения от социалдемократическата общинска група — да се наложи на трамвайната компания да подобри положението на работниците, като преди всичко въведе осемчасов работен ден и увеличи заплатите им, Общинският съвет отхвърли; повдигнатият въпрос — да се м у н и ц и п а л и з и-

ра т трамваите, т. е. да се направят общински, като общината с а м а поеме експлоатацията им, бе препратен за проучване на една комисия, дето биде и п о г р е б а н, както много други въпроси.

По тоя начин общината пренебрегна жизнените интереси на трамвайните работници и софийското население, за да запази от увреждане печалбите на трамвайната компания.

През април 1913 г. социалдемократическият съветник Д. Б л а г о е в наново повдигна въпроса за подобряване положението на трамвайните работници и иска общината да изпълни в случая своята длъжност, като тури юзда на безконечните произволи на трамвайната компания.

Нежеланието обаче на общинските власти да заставят компанията да подобри положението на трамвайните работници принуди последните през месец май 1914 г. да о б я в я т с т а ч к а.

Общината, вместо веднага да се намеси в тоя конфликт и по силата на самите поемни условия да застави компанията чрез удовлетворяване основателните искания на работниците н е м е д л е н о да възстанови трамвайното движение, застана на страната на компанията и остави цели петнадесет дни столицата без редовно циркулиране на трамваите.

По повод обявената трамвайна стачка социалдемократическият съветник Д. Б л а г о е в депозира в Общинския съвет на 17 май 1914 г. следния писмен протест:

«Г-н кмете, днес сутринта работниците по трамваите и трамвайното депо се обявиха в стачка. Въпреки настояванията на трамвайните работници пред Софийската община да се намеси за изравнение на конфликта между тях и компанията Вие не направихте всичко, което имаше право и бяхте длъжни да сторите, за да предотвратите стачката и запазите интересите на работниците и сто и петдесет хилядното софийско население.

Сега, след избухване на стачката, аз се обръщам към Вас и Ви привличам най-сериозно вниманието върху отговорностите и последиците, които Вашето по-нататъшно бездействие, като официален представител на Софийската община, може да повлече. Съгласно поемните условия,

чл. 11, Вие, г-не кмете, сте длъжни още днес да предупредите компанията, че тъй като спирането на трамваите става по нейна вина, а не по форсмажор*, тя ще бъде глобена за всеки ден по сто лева дневно, а след това, до тридесетия** ден — по 500 лева дневно, подир което общината ще отнеме предприятието от ръцете на компанията. Съгласно същите поемни условия, чл. 21 и 18, Вие сте длъжни още днес да упражните контролното право на общината върху делата на компанията и веднага да й наложите всичките глоби и наказания, които досега тя си навлече с досегашните си действия и със самото предизвикване на стачката. Съгласно същите поемни условия, чл. 15 и др., Вие сте длъжни да наложите на компанията, за да се избегне опасността от нещастни случаи, да не употребява необучен персонал през време на стачката.

Подир това предупреждение, ако Вие не вземете исканите тук мерки, ще бъдете отговорни както за материалните щети, които от това ще произлязат за общината, тъй и за нещастните случаи, които могат да станат по трамваите.»***

Въпреки това основателен протест болшинството на съвета остана враждебно спрямо справедливата кауза на трамвайните работници и нехайно до престъпност спрямо здравето и живота на публиката, която си служи с трамваите. То бе принудено само да избере една комисия, която да посредничи между работниците и компанията за уреждането на конфликта. В тая комисия обаче н а р о ч и о не биде турен член от социалдемократическата общинска група. Комисията, състояща се от хора на Постоянното присъствие и техните ортаци в използване облагите от общинската власт — «широките социалисти», направи всичко да пропадне стачката и да възтържествува престъпната метода на експлоатация, практикувана от трам-

* Форсмажор (фр.) — непредвидено и непреодолимо обстоятелство или пречка. (Ред.)

** В текста погрешно «тринадесетия». (Ред.)

*** Вж «Работнически вестник», № 23, 20 май 1914 г. (Ред.)

вайната компания. Общинската власт не наложи никакви глоби на компанията, не приложи поемните условия спрямо нея, а, напротив, ѝ оказа всичкото си съдействие и покровителство.

След прекратяването на стачката на 8 юли 1914 г. социалдемократическият съветник Г. Димитров протестира срещу новите предизвикателства на трамвайната компания спрямо работниците и поиска общината да застави компанията да съблюдава своята собствена декларация досежно прекратяването на стачката, че ще приеме на работа всички стачници и че не ще преследва никой от работниците поради стачката*. Но и в този случай общинските управници не направиха нищо, защото те се намираха в плен от богатата и силна капиталистическа компания. . .

КРАЙНИТЕ КВАРТАЛИ

Една от главните грижи на работническата социалдемократическа общинска група бе да застави общината да предприеме необходимите мерки за благоустройството, санитарното състояние и външното подобрене на крайните квартали, дето живеят три четвърти от софийските граждани, изложени на непроходима кал, на всевъзможни миазми, на липса на вода и осветление и пр.

За тая цел още на 30 октомври 1911 г. социалдемократическият съветник Г. Кирков направи предложение да се урегулира и подобри кварталът «Лозенец».

По повод павирането на площада около черквата «Ал. Невски», приготвяван за проектираните тогавашни царски тържества, на 7 февруари 1912 г. социалдемократическият съветник Д. Благоев, обявявайки се против този скъп, луксозен и ненужен на софийските граждани паваж, поиска най-наистинно общината веднага да се занимае за поправянето на улиците в крайните работни

* Вж Съч. Т. 5. С., 1984, с. 25. (Ред.)

чески квартали, за прокарването на необходимите там чешми, поставянето на достатъчно фенери и редовното чистене на тия квартали.

На 15 май 1912 г. съветникът Г. Кирков наново повдига същия въпрос и протестира, че общината, която е тъй грижлива за централните части на града, не е направила още нищо за наложителните и нетърпящи никакво отлагане подобрения на крайните квартали.

Вземайки повод от обстоятелството, че и след многократните протести на социалдемократическата общинска група общината не предприема необходимите подобрения на крайните квартали, социалдемократическите съветници Д. Благоев и Г. Димитров, при откриването на IV редовна сесия на Общинския съвет на 25 септември 1914 г. направиха в съвета следното предложение:

«1. Да се анкетира от специална комисия състоянието на улиците, канализацията, водопроводите и осветлението в крайните работнически квартали в столицата.

2. Да се пристъпи към поправката и настилането на улиците и въвеждането на всички възможни благоустройства и санитарни подобрения в тия квартали.»*

Понеже въпреки обещанието на Постоянното присъствие то умислено не постави на разглеждане в съвета това предложение, съветникът Г. Димитров на 30 октомври 1914 г. направи следното писмено предложение относително подобряването на крайните квартали:

«Крайните квартали на столицата — «Коньовица», «Ючбунар», «Банишора», «Лозенец» и «Подуяне», дето живеят хилядите работнически и други бедни софийски семейства, са свършено занемарени. Докато централните части на града все повече се уреждат и постоянно разхубняват, населението на тия квартали е поставено да живее всред непроходима кал и в тъмнина, то е лишено от

* Вж Съч. Т. 5. С., 1984, с. 129—130. (Ред.)

достатъчно вода и от сериозни санитарни грижи на общината. Там повечето улици са непостлани, по тях са образувани множество трапища и локви и чистенето им става твърде рядко и небрежно. В тия квартали чешмите са крайно недостатъчни, а осветлението — мизерно.

С настъпването на зимата животът на населението в крайните работнически квартали, което еднакво понася всички общински задължения, както и другите софийски жители се още повече влошава и става свършено непоносимо.

Необходими са прочее бързи и ефикасни мерки за подобряването на тия квартали, за облекчаване участи на хилядите живущи там работнически и други бедни семейства.

Предвид на това социалдемократическата общинска група предлага, щото Общинският съвет да избере из своята среда една специална комисия, която със съдействието на респективните технически лица при общината веднага да анкетири състоянието на крайните квартали и въз основа на своите непосредствени проучвания да се произнесе: какви подобрения трябва още сега да се направят на улиците, водоснабдяването, осветлението и санитарното състояние на тия квартали. Своя доклад комисията да представи в най-скоро време на съвета, за да може последният да вземе необходимите решения преди още да е настъпила острата физика на зимата.»*

След дълги разправи Общинският съвет бе принуден да натовари регулационната комисия с реализирането на това предложение. Но защото се отнасяше за крайните квартали, за здравето на работническото население, комисията не изпълни своята задача, против което на 9 декември 1914 г. съветникът Г. Димитров най-решително протестира в Общинския съвет.

Така общината, която похарчи милиони левове за раз

* Вж Съч. Т. 5. С., 1984, с. 181, 544—545. (Ред.)

хубавяването на централните части на града, там, де-го са сградите и местата на софийските богаташи, стойността на които е това разхубавяване и благоустройство значително се увеличава, остави крайните квартали със своите десетки хиляди обитатели да тънат в кал, мръсотата и тъмнина, да страдат за вода и да бъдат гнезда на всевъзможни болести и епидемии.

ЖИЛИЩНИЯТ ВЪПРОС

Този въпрос се постави в Общинския съвет вследствие на така нареченото «бездомнишко движение». А то се яви плод на престъпните предизборни агитации на всички буржоазни партии между бездомнишкото софийско население. За да изтръгнат гласовете на «бездомниците» софийски избиратели, буржоазните партии обещаваха наляво и надясно раздаване на общински места и строене върху тях собствени жилища. Пред общинските избори на 18 септември 1911 г. «бездомниците» се бяха организирали в «бездомнишки дружества», които обещаваха подкрепата си в изборите на ония от буржоазните партии, които обещаваха да раздават на членовете им общински места за построяване на свои жилища. Всички буржоазни партии обещаваха да задоволят тяхното желание. Обаче след изборите никоя от тях не мислеше да ги задоволи. «Бездомнишките дружества» чрез позиви и специален вестник «Бюлетин»¹¹⁰ протестираха против тях, които пред изборите ги мамиха с раздаване на общински места, против съветниците на буржоазните партии. От първия брой на в. «Бюлетин» стана явно, че те най-много са били лъгани от хората на така наречените

«широки» или «обединени социалисти»,

които бяха се промъкнали чрез Евтим Николов и телеграфо-пощенския чиновник, техен приятел, П. Алеков, с цел да ограбят гласовете на членовете им за общинските избори. Вестникът на «бездомнишките дружества» в. «Бюлетин» най-много протестираше против измамата на споменатите «широки» демагози и лъжци. При разискванията по жилищния въпрос в Софийския съвет най-големият

тогава и отявлен лъжесоциалист, член тогава на «широката» общинска група, сетне напуснал я и прехвърлил се в Демократическата партия — Гр. Василев, каза, че «бездомниците» заплашвали със смърт хората от «широката» партия. По такъв начин стана ясно, че най-много са лъгали софийските «бездомници» именно тия «широки» демагози, затова тях и заплашвали със смърт. Но за да отвлекат вниманието от шарлатанията, която извършиха с «бездомниците», и от техните нападки против своята партия, и предвид на предстоящите избори за Окръжен съвет «широките» повдигнаха и Общинския съвет въпроса за разрешението на жилищния въпрос, като направиха предложение за

10-милионен общински заем

за построяване «евтини общински жилища» в София. Това предложение не беше нищо друго освен най-отвратителна демагогия, нова «широка» шарлатания, която много допадна на властващите и опозиционни буржоазни групи в съвета, защото то им даваше възможност да прикрият и своите престъпления, вършени преди изборите с бедните софийски граждани, и да демагогствуват с решението на жилищния въпрос. Общинският съвет прие предложението на «широките» шарлатани не изцяло, като гласува изобщо да се направи общински заем за целта. Доколкото шарлатанско беше предложението на «широката» общинска група, както и взетото решение от съвета, се виждаше от това, че нито първата, нито вторият помислиха да изпълнят взетото решение. «Широките» шарлатани се сещаха за това решение само пред предстоящите избори, след които обаче през всичкото време никога не си спомняха за него. Предвид на всичко това и предвид на принципиалното становище на Работническата социалдемократическа партия, че не може да гласува такива заеми на буржоазните партии,

работническата социалдемократическа група

в Софийския общински съвет се противопостави на такото «разрешение на жилищния въпрос». В днешното буржоазно общество жилищният въпрос не може да бъде разрешен. Въпрос може да има само за облекчаване на жилищната нужда за работ

ническата класа. Работническата социалдемократическа общинска група се изказа по въпроса в двете речи на социалдемократическите общински съветници Д. Благоев и Г. Кирков*. Те, след като разкриха цялата престъпна политика на обещания и лъжи пред изборите от всички партии на заседаващите в Общинския съвет групи и тяхната шарлатания по жилищния въпрос, направиха следното предложение:

«Социалдемократическата група в Софийския общински съвет предлага: 1. Софийският общински съвет да възприеме жилищната политика — построяване евтини общински жилища по стопански начин и решението на комисията по жилищния въпрос — да се употребят предвидените в бюджета за 1912 година 200 000 лева за тази цел; 2. Предлага да се създаде *комитет за социални грижи*, в който квартирното бюро влиза като отделение. Този комитет да изучи размерите на жилищната нужда и да докладва найкъсно до 1 януари 1913 г. за резултатите на изучаването. Построяването на евтини жилища по стопански начин да става под ръководството на комитета за социални грижи и на техническите власти при общината.»**

Това предложение не биде прието и до 1914 г. Постоянното присъствие, при всичко че групата на два пъти му напомни, а именно на заседанията от 4 и 9 юли 1912 г., нищо не направи за изпълнение на решението, щото 200 000 лева веднага да се употребят за постройка на евтини жилища. Но след войната на 24 ноември 1913 година имаше да станат избори за XVI обикновено народно събрание и ето «широките» шарлатани отново повдигат жилищния въпрос в свързка със своеволното

* Вж «Работнически вестник», № 178, 179, 188 и 189 от 16, 17, 28 и 29 юни 1912 г. (Ред.)

** Предложението е направено от Д. Благоев. Вж «Работнически вестник», № 189, 29 юни 1912 г. (Ред.)

разрешение на въпроса от «бездомниците», които разграбиха общински места и си построиха свои къщи. «Бездомниците» разбраха шарлатанията, извършена с тях от всички партии и от техните общински групи, заграбиха общинските места и си построиха къщи, без да питат Общинския съвет. «Широките» шарлатани се опитаха да свалят всичката отговорност по това дело върху другите партии и да изкарат себе си чисти. Обаче социал-демократическата общинска група в речта на съветника Д. Благоев, поместена в бр. 161 на «Работнически вестник» от 1913 г.*, още един път разбули шарлатанията и на «широките», и на другите буржоазни групи с «бездомнишкия» и жилищен въпрос и направи следното предложение:

«Софийската общинска група на Работническата социалдемократическа партия, като протестира най-енергично против престъпната демагогска политика на всички буржоазни и дребнобуржоазни партии по жилищната нужда в София пред всеки избор, и против общинското управление, което не внася веднага в Общинския съвет въпроса за спиране заграбването на общинските места и застрояването им, и против днешните власти, които със своето бездействие насърчават това заграбване на общинските места — предлага:

1. Общинското управление да употреби всички средства, които му дават законите на страната, за повръщане на общината завладените общински места;

2. Общинският съвет веднага да избере из своята среда един комитет за социални грижи, в който квартирното бюро да съставлява негово отделение, което веднага да пристъпи към реализиране решенията на Общинския съвет за построяване общински евтини жилища за 200 000 лева по стопански начин и който постоянно да изучава жилищната нужда и да докладва на съвета;

3. Този комитет да наеме за бедните граждани, останали без къщи, временни помещения, за която цел Общинският съвет да отпусне един кредит и да влезе в по-

* Жилищният въпрос в Софийския общински съвет. — «Работнически вестник», № 161, 15 ноември 1913 г. (Ред.)

средничество с наемодавачите за изплащане закъснелите плащания;

4. В бюджета за 1914 г. да се предвидят още 300 000 лева от 15-милионния заем, сключен от предишния Общински съвет, и

5. Общинският съвет да повдигне въпроса пред Министерството на вътрешните работи, щото при изменението, което трябва да се направи в Закона за общините, всички граждани с приход до 1800 лева годишно да бъдат освободени от всякакви косвени и преки налози и данъци.»

Обаче Общинският съвет, който възприе най-сетне предложението на социалдемократическата група веднага да изразходва 200 000 лева за постройка на евтини общински жилища, което окарикури с о п и т а, който направи за такива жилища, и като прие след толкова настоявания на групата предложението за к о м и т е т а з а с о ц и а л н и г р и ж и, което също окарикури, отхвърли предложението да се предвидят в бюджета за 1914 г. още 300 000 лева за същата цел. Тази сума социалдемократическата група предложи да се вземе от 15-милионния заем, сключен от

демократическия общински съвет,

който, преди да сключи този заем, обещавахе от него да се определят 500 000 лева за общински жилища, а когато го сключи, определи за тази цел само 200 000 лева. Общинският съвет, който замести демократическия, имаше пълно законно основание да вземе от остатъците на 15-милионния демократически заем и да го впише в бюджета си за построяване евтини общински жилища. Но партиите, които се представляваха в този Общински съвет и които тъй много демагогствуваха с жилищния въпрос, всъщност п р а к т и ч е с к и да направят нещо за облекчаване на жилищната нужда нямаха никакво желание. И днес предвид на предстоящите общински избори всички тези престъпни партии ще демагогствуват пак около жилищния въпрос, «разрешен» вече от «бездомниците». Но особено отвратителна демагогия върши пред изборите с този въпрос и с големите нужди на бедното софийско население днес властващата така наричана

либерална концентрация,

която вече употребява всички демагогски средства, за да измами грамадното болшинство от избирателите, което се състои от работници, служещи и слабоимотни граждани, обещава им златни планини и гори само да изтръгне гла-совете им, а след изборите да ги ритне и се подиграва с тяхната глупава вяра в хора, които мислят само как да ограбят общината.

БЮДЖЕТНАТА ПОЛИТИКА НА ОБЩИНАТА

Тя може да се характеризира с няколко думи. От една страна, облагане възможно най-голямо на работническите маси и освобождаване от даждия имотната класа, увеличаване на косвените даждия без оглед на състоянието на гражданите, трупане на заеми. От друга страна, безогледно разпиляване на така събираните общински средства за постоянно увеличаване на ненужни служби с цел да настаняват управляващите общината свои партизани за охраняване и грабежи и благодарение на това постоянно увеличаване на веществените разходи; безогледно разпиляване на общинските средства във вид на помощи за всевъзможни съмнителни «благотворителни дружества», за разни тържества, изпращания и посрещания на разни «високи гости» и за тлъсти командировки на свои партизани и приятели във от София и в странство. Такава е накъсо и в общи черти бюджетната политика на общината в ръцете на буржоазните партии. Против тази престъпна бюджетна политика в Софийската община се борееше само

работническата социалдемократическа група,

която я подлагаше на безпощадна критика при разглеждането на всеки бюджет. Тя стори тая критика още при първия, внесен от народняшко-цанковистко-радославистката коалиция бюджет, при общите дебати и при всяка отделна глава, за 1912 г. Най-първо тя предложи да се назначи е д н а а н к е т а върху заграбените общински места, които да се повърнат на общината. Сетне тя предложи да се избере из средата на общинските съветници

един комитет за социални грижи, в който да има представители на работническите организации, като се основе специален «фонд за социални грижи», за който посочи и специален източник за образуването му и който да се попълва от определени суми, предвиждани във всеки бюджет. От друга страна, тя при всеки бюджет и при всеки друг случай се бореше против косвените данъци и за заместването им с прогресивни преки, както и за освобождаването от данъци на всички граждани с доход, по-малък от един определен *existenz-minimum*. От друга страна, тя се бореше за пълна реорганизация на общинското управление, като се очисти от излишните партизански служби и по такъв начин се съкратят разходите за стабилизиране положението на необходимите служещи и работници в общината, за създаване осигуровка и пенсии за тях, бореше се най-решително против раздаването на общински средства на разни «благотворителни дружества», за тържества и други безполезни работи. От само себе си се разбира, че абсолютно всички групи се обявиха против тази бюджетна политика на работническата социалдемократическа група. Но особено бяха те насърчени против политиката на последната от така наречените

«широки социалисти»,

които всъщност и се явиха автори на бюджета за 1912 г. Именно техният представител в общината, д-р Сакаров, не само състави бюджета на народняшко-цанковистко-радославистката коалиция, но и в една дълга реч* защити бюджета, който с нищожни някои изменения по нищо не се различаваше от бюджетите на всички предишни съвети. Затова съветът реши да отпечата неговата реч в отделна брошура, което решение за нещастие не можа да бъде изпълнено. Но д-р Сакаров между другото в своята реч обяви, че прогресивното облагане в общинския бюджет било невъзможно и че финансовото положение на общината било такова, че не позволя-

* Отнася се за речта на Н. Сакаров от 12 декември 1911 г., публикувана във в. «Народ», № 26 от 14 декември с. г. (Ред.)

вало да се правят някакви съществени реформи. Всички тия и подобни заявления на д-р Сакаров бяха насочени против социалдемократическата група, понеже тя и преди дебатите по бюджета, при разискване декларацията на кмета за политиката на болшинството, разви в общи черти своите възгледи на общинската политика. Но д-р Сакаров, както и цялата група, към която той принадлежеше, така насърчиха Общинския съвет, че при всяко предложение на социалдемократическата група да се направи нещо в полза на работниците и слабоимотните граждани, винаги се обръщаха към нея с възгласа: «Ами няма откъде да вземем средства! Знаете финансовото положение на общината!» Това бяха лицемерни възгласи. И за да изобличи лицемерието им и злата им воля, социалдемократическата група при бюджета за 1913 година предложи да се възстановят даждията, унищожени по партизански съображения от

демократическия съвет,

като таксите за водопровод, канализация, изхвърляне на сметта. Демократическият съвет, ръководим от демагогия, но главно от желание да освободи своите партизани-домопритежатели и изобщо големите притежатели от тия даждия, лиши общината от едни сигурни и големи приходи. Социалдемократическата група предложи да се възстановят тия даждия, като се освободят от тия малките домопритежатели, а големите се обложат прогресивно. Обаче съветът не прие това нейно предложение по същите съображения, от които се ръководеше и демократическият съвет. От друга страна, според закона върхнината върху сградите е определена на 25%, нищожно облагане. Обаче във всичките бюджети това нищожно облагане достига най-много 15%. Предложението на социалдемократическата група да се разпредели тая върхнина според стойността на сградите от най-малкия до най-големия процент също не се прие. Най-сетне, социалдемократическата група поддържаше и предложението, щото незастроените места в центъра на града да се обложат с данък от 3—5% върху стойността, но и това предложение не се прие. Очевидно е защо Общинският съвет не приемаше такива предложе-

ния — защото се засягаха интересите на богатата класа в София. Но с тия предложения социалдемократическата група изобличи лицемерието на всички буржоазни общински групи и всичката им зла класова воля, с която се поддържа престъпната им бюджетна политика.

УЧИЛИЩНАТА ПОЛИТИКА

С училищната политика на общината се занимава специално изборно учреждение — Училищното настоятелство. То уже автономно учреждение, всъщност обаче то е в двойна зависимост — от Общинския съвет и от Министерството на просветата, — в двата най-важни отношения, а именно — във финансово отношение и в просветно отношение. Бюджетът на Училищното настоятелство минава през Общинския съвет и заедно с бюджета на последния се утвърждава от министъра на вътрешните работи. Но много по-пакостно от наше гледище се явява зависимостта на училищната политика на общината в просветно отношение. В това отношение правителствата на всички буржоазни партии със закони, правилници, програми напълно подчиняват общинската училищна политика на държавата, на нейната класова политика. А тази политика изисква още в първоначалното, в основното народно училище да се надъхват народните деца, т. е. децата на пролетариата и децата на пропадващите икономически слоеве от гражданите, с морала, идеалите, стремежите на буржоазията — да се надъхват със сляпото подчиняване на експлоатацията и мизерията, с монархически дух, с шовинизма и патриотизма на печалбите. То се разбира, буржоазните общински съвети и буржоазните училищни настоятелства не само винаги са били съгласни и са действували в пълно съгласие с тази училищна политика, но и най-стръбно се борят против посягането на нея. Работническата социалдемократическа общинска група още от самото начало и до края се е борила в Общинския съвет при всеки случай против буржоазната класова, отровна за пролетарските деца политика. Тя се бореше против същата политика и в

Софийското училищно настоятелство,
в което Работническата социалдемократическа партия имаше само един представител срещу шест души — четирима от народняшко-цанковистката коалиция и двама демократи. Борбата на социалдемократическия настоятел Д. Благоев беше насочена в следните главни линии: против заблудителната просветна система в основните училища и за пълно светско образование в тях, за действително задължително и напълно безплатно основно образование; за намаление числото на учениците в паралелките до 30 души максимум; за подобрене положението на основните учители и условията на учителския труд; за подобрене положението на служителите в училищата. Конкретно социалдемократическият настоятел предлагаше изхвърлянето на закон божи от основното училище, като остави религиозното възпитание на децата на родителите им. Още в началото преди пристъпването към училищния бюджет за 1912 г. социалдемократическият настоятел предложи да се произведе анкета колко ученици са записани в училищата, колко са останали вън от тях, за да се вземат мерки за прибирането на последните в училищата. Това предложение Училищното настоятелство прие, като натовари основните учители с произвеждането на анкетата, от която никакви резултати не се добиха. След войната социалдемократическият настоятел предложи една по-широка анкета със съдействието на общината за числото на подлежащите на обучение деца, като се анкетираат и фабриките, работилниците и другите заведения в София, колко и какви деца са заети в тях, за да се приберат несвършилите четири отделения и до 14-годишна възраст деца. Училищното настоятелство, както и Общинският съвет по принцип приеха предложението, обаче практически нищо не се направи, като отложиха въпроса до преброяването на населението в София за 1916 година. За да бъде основното образование наистина задължително и безплатно, социалдемократическият настоятел при разглеждането на всеки бюджет е предлагал пред-

ниждането на необходимите суми за материалното и учебно-издържане на децата, за облекло, обуца, учебници и писмени принадлежности, за безплатни общински трапезарии и откриване във всички крайни квартали детски забавачници. Училищното настоятелство обаче в това отношение винаги се е ръководило от съображенията на Общинския съвет за икономии оттам, гдето не би трябвало да се правят такива. То известни увеличения на сумите за бедните ученици допускаше, обаче те са капка в море при най-голямата нужда и главно при необходимостта да бъде основното образование безплатно. Предложението на социалдемократическия настоятел — настоятелството да направи нужното, щото числото на учениците във всяка паралелка да бъде най-много 30 ученика, както и да се увеличат заплатите на учителите и учителките, срещна най-голяма съпротива и особено от демократите. Предложението му да се увеличи поне възнаграждението на учителите и учителките можа да се приеме само с едно мизерно увеличение от 10 лева, което срещна голяма съпротива в общинската бюджетарна комисия, особено от представителя на радикалите, дето малко беше останало да пропадне. Предложението на социалдемократическия настоятел — разместването и местенето на учителите и учителките да не става произволно и по фаворизация, а по един правилник за тази цел, се прие. Социалдемократическият настоятел представи на настоятелството проектоправилник за тази цел, който със съвсем незначителни изменения биде приет.

Такава е била дейността на представителя на Работническата социалдемократическа партия в Софийското училищно настоятелство в общи най-главни черти.

РАЗТУРЯНЕТО НА ОБЩИНСКИЯ СЪВЕТ

Година и половина днешното правителство употребяваше всички усилия, за да се добере до разтурянето на Столичния общински съвет, преследвайки чисто котерийни цели — да настани в общината своите

изгладнели партизани, да постави и тяхно разпореждане общинските средства и имоти и да си подготви изборната машина за прокарване свое болшинство в бъдещия Общински съвет.

За постигането на това през 1913 г. бяха изпратени от Финансовото министерство двама инспектори, които цели пет месеца ревизираха делата на Софийската община, търсейки необходимите законни и формални поводи за разтурянето на съвета. Резултатът от техните продължителни ревизии бе един обемист ревизионен акт, изпълнен предимно с фиктивни обвинения. Четири пъти този акт бе внасян на разглеждане в Окръжния съд, при различен състав от съдии, но и четиритях пъти съдът го отхвърляше като несъстоятелен.

Правителството и неговите партизани обаче не се отчаяха от своя неуспех. Напротив: с толкова по-голяма настървеност и безогледност се нахвърлиха те към разтурянето на общината. Неудобните за целта съдии бидоха преместени от София. Комплектува се специален, благоприятен за правителствените намерения състав на Окръжния съд. Едновременно с това правителството прокара в Народното събрание известното изменение на Закона за градските общини, според което се разтурят ония общински съвети, половината от съветниците на които са си подали оставката или са отстранени от съда. Правителството също така си развърза ръцете безпрепятствено да уволнява и премества чиновническия и съдийски персонал с изменението на чл. 11 от Закона за административното правосъдие.

При това ново положение делото против Столичната община за петти път биде подложено на разглеждане от Окръжния съд. И ревизионният акт, който четири пъти подред бе намиран от съда за несъстоятелен, сега биде уважен и съдът въз основа на същия тоя четирикратно отхвърлян акт постановява отстранението на 21 съветници от Софийския общински съвет.

Най-сетне правителството постигна целта си. Замисленото от него още преди година и половина спрямо общинското самоуправление се завърши успешно на 18 март

1915 г. «Крепостта» е превзета! Общинските съветници са разгонени и управлението на общината е поето от една тричленна комисия, недостъпна за никаква обществена контрола и назначена на право от министъра на вътрешните работи, дори въпреки изискванията на закона, който повелява това назначение да се извършва от окръжната постоянна комисия.

Днес общината е блокирана от цяла глутница правителствени партизани, които чакат да бъдат настанени на служба или да получат някоя друга облага от общината. Десетки и стотини общински служещи, работници и чиновници, повечето от които не са провинени в нищо, се изхвърлят безжалостно на улицата, за да сторят място на правителствените гладници. Кредитите, предвидени в бюджета за подпомагане на бедни, безработни, болни и нуждающи се граждани, биват разпилявани за облагодетелствуване партизаните на правителството и за печелене негови нови избиратели в предстоящите общински избори. Започва се отново усиленото разграбване на общинските места от разни мними бездомници, насърчавани и покровителствувани от тричленната комисия.

И всичко това става тъкмо в момента, когато пред общината стоят редица крупни задачи за изпълнение в защита на грудешите се маси в столицата, когато предстоят да се вземат от страна на общината най-решителни мерки против растящата скъпостия и за облекчение тежката участ на многохилядното софийско работническо население, което тъне днес в крайна мизерия.

Разбира се, и разтуреният Общински съвет, избран през 1911 година, преди Балканската война, както това се вижда неопровержимо от изложението, което се направи в настоящата брошура, не изразяваше интересите и желанията на трудещите се маси в столицата. Състоящ се в подавялющото си болшинство от представители на буржоазните партии, досегашният Общински съвет бе един инструмент за уреждане сметките и интересите на имотните и се занимаваше само дотолкова с инте-

ресите на трудещите се маси и със защитата на труда, доколкото го принуждаваше към това сравнително още слабият натиск на Социалдемократическата партия и общината. Народняшко-цанковисткото Постоянно присъствие, подкрепяно от демократи и «широки социалисти» срещу редица концесии и лични облаги, които то им даваше, намираше винаги възможност да отклони общината от изпълнението на ония важни и належащи социални задачи, към които я тикаше със своята борба социалдемократическата общинска група и които се диктуваха от жизнените интереси на огромната част от софийските жители.

Софийската община от освобождението на нашата страна досега е била плячка в ръцете на буржоазните политически котерии. Тая община е служила само като средство и място за охрана на имотните и богатите и за хранутене на партизани.

Днес общината преминава от едни гешефтари в ръцете на други, още по-големи.

Работническата София ще си вземе сериозна бележка от извършения скандал с общинското самоуправление от страна на правителството. Тя ще прецени също така добре тригодишната дейност на разтурения Общински съвет, която не донесе нищо съществено и полза на трудещите се маси, и ще съумее на 3 май въпреки реакционните замисли на правителството за произвеждане изборите при изключителни условия да изпрати в новия съвет достатъчно свои верни и сигурни представители, за да се наложи една комунална политика в защита не на шепата имотни, както това бе досега, а на многохилядното работническо население и да се парализират котерийните игри с интересите, средствата и съдбините на общината.

На 3 май трябва да се спаси Софийската община от гешефтарите и бандитите, които 30 години подред ограбват нейните средства и имоти.

Софийски избиратели, бъдете твърди на своя пост и червеновинената бюлетина в ръка изпълнете достойно своя дълг!

ДО МЕСТНИТЕ РАБОТНИЧЕСКИ СЪВЕТИ

София, 7 април 1915 г.*

Понеже отчетът на Синдикалния комитет за 1914 г. ще съдържа и сведения за състоянието на професионалните съюзи *в края на месец март 1915 г.*, Синдикалният комитет най-настоятелно умолява съветите *веднага* да изпратят своите *бюлетини* за месец март и да се погрижат *щото професионалните секции в местността им, които още не си изпратили на своите централи ведомостите и равностетките си за март, незабавно да сторят това*. Без тия бюлетини, ведомости и равностетки не може окончателно да се приключи и публикува отчетът на Синдикалния комитет.

И. «Работнически вестник»,
№ 288, 8 април 1915 г.

Печата се по текста
на в. «Работнически вестник»

* Дата на рубриката «Дневни новини», където е поместено съобщението
(Ред.)

ЗА РЕЗЕРВНИЯ ФОНД ЗАЩИТА И БОРБА

София, 13 април 1915 г.*

Първи май, празникът на труда, е боевият празник на борещия се пролетариат. Не трябва да се забравя, че нашите професионални съюзи тепърва именно ще има да водят най-ожесточените стачни борби. Ето защо на Първи май всички работещи членове на професионалните съюзи трябва да платят своята годишна вноска от 50 ст. за резервния фонд Защита и борба и залепят на книжките си специалните за тая цел марки.

Настоятелствата на секциите да се погрижат за събирането на тия вноски и събраните суми заедно с ведомостите за м. април да изпратят на своите централи, а последните — да предадат на Синдикалния комитет постъпилите суми за фонда най-късно до 10 май.

От Синдикалния комитет

В. «Работнически вестник»,
№ 5, 14 април 1915 г.

Печата се по текста
на в. «Работнически вестник»

* Дата на рубриката «Дневни новини», където е поместено съобщението (Ред.)

ЗА БЕЗРАБОТНИТЕ

София, 15 април 1915 г.*

Настъпилата пролет в нищо не измени положението на безработните. Ако за едни професии сега настъпи малко оживление, за други обаче тъкмо сега настъпва най-остра криза. Раздаването на помощи от фонда за безработните започна от 1 февруари и досега са раздадени за тая цел около 800 лева. По-голямата част от тая сума е разходвана само в последните няколко дена, обстоятелство, което говори, че маса наши членове сега именно остават без работа.

Имайки това предвид, Синдикалният комитет счита за свой дълг още един път да апелира към работещите синдикални и партийни другари и съчувственици според силите си пак да се отзоват в подкрепа на безработните със своята скромна макар лепта.

Похвалната пожертвувателност, тъй добре проявена досега от наши другари и съчувственици, ни дава право да вярваме, че на *Първи май* те ще се възползват от случая да дадат реален израз на своята братска солидарност като за втори, трети или четвърти път се отзоват в подкрепа на страдащите безработни другари.

От Синдикалния комитет

В. «Работнически вестник»,
№ 6, 15 април 1915 г.

Печата се по текста
на в. «Работнически вестник»

* Дата на публикуването. (Ред.)

ОБЩА РЕВИЗИЯ НА ПРОФЕСИОНАЛНИТЕ СЪЮЗИ

София, 10 май 1915 г.*

Синдикалният комитет е предписал до *съюзните контролни комисии и до контролните комисии на професионалните секции* на 10 и 11 май т. г. (двата празника) да направят *щателна ревизия*: първите — на дейността на централните настоятелства и състоянието на централните каси, а вторите — на секциите. Съюзните контролни комисии веднага след това трябва да дадат *писмен доклад* до Синдикалния комитет за констатираното при тая ревизия, а *контролните комисии на секциите ще изпратят такъв доклад до своите централни настоятелства*.

Предвид голямата важност на тая обща за цялата страна ревизия на професионалните организации необходимо е членовете на контролните комисии с нужното усърдие и добросъвестност да изпълнят възложената им задача, а *функционерите на централните и местните настоятелства от своя страна да им окажат най-широко съдействие при тая ревизия*.

В. «Работнически вестник»,
№ 25, 10 май 1915 г.

Печата се по текста
на в. «Работнически вестник».

* Дата на публикуването. (Ред.)

ДО ВСИЧКИ ДРУГАРИ И СЪЧУВСТВЕНИЦИ

София, 29 май 1915 г.*

Синдикалният комитет е разпратил до централните настоятелства и секциите на професионалните съюзи и до местните работнически съвети едно *важно окръжно* (№ 347 от 27 май т. г.)**. За неговото изпълнение комитетът иска и специалното съдействие на *партийните организации и групи, на женските социалдемократически кръжоци, на младежките работнически дружества, на държавните, окръжни и общински служещи*. Дето това окръжно не е получено, нека другарите веднага го изискат от Синдикалния комитет.

И. «Работнически вестник»,
№ 41, 30 май 1915 г.

Печата се по текста
на в. «Работнически вестник»

* Дата на рубриката «Дневни повинни», където е поместено съобщението на СК на ОРСС. (Ред.)

** Вж настоящия том, с. 52—57. (Ред.)

ФОНДЪТ ЗА БЕЗРАБОТНИТЕ И СИНДИКАЛНАТА АКЦИЯ

София, 4 юни 1915 г.*

Както е известно вече, през периода на предприетата *агитационна синдикална акция* (месец юни) ще се събират *най-усилено* и помощи в полза на безработните.

За да може при приключване на акцията да се установи точно какви помощи са събрани по фонда за безработните *във всяко отделно място*, Синдикалният комитет е разпрострил *специални* листове, по които *само* ще се събират помощи за безработните през *агитационния червен месец*. Там, дето такива листове няма, другарите нека веднага ги изискат от комитета.

Всички *стари* листове заедно със събраните суми за фонда трябва незабавно да бъдат изпратени на Синдикалния комитет. Ако по някои от тия листове никакви помощи не са събрани, нека листовете бъдат повърнати празни.

Синдикалният комитет най-горещо апелира към всички другари и съчувственици, които са на работа, да продължат своите пожертвувания за безработните, като през агитационния период направят и *всичко зависещо от тях* за усиляването на фонда, имайки предвид обстоятелството, че събраните досега *6000 лева* са още съвършено недостатъчни за подпомагането на безработните другари *до края* на днешната необикновено продължителна и масова безработица.

В. «Работнически вестник»,
№ 45, 4 юни 1915 г.

Печата се по текста
на в. «Работнически вестник»

* Дата на публикуването. (Ред.)

ЕДНА ДЕКЛАРАЦИЯ НА ОБЩИЯ РАБОТНИЧЕСКИ СИНДИКАЛЕН СЪЮЗ В БЪЛГАРИЯ

София, 20 юни 1915 г.

Вземайки повод от запитванията, отправени към него от работници из средата на *обединените синдикати*, Синдикалният комитет на Общия работнически синдикален съюз в България намира за необходимо да излезе публично със следната декларация:

Съзирал винаги главната спънка за възстановяване *пълното единство* на синдикалното движение у нас в обстоятелството, че *Обединеният синдикален съюз* се намира във връзки с партията на «широките» — *една непролетарска, националистическа, русофилска и войнствена партия*, която няма абсолютно нищо общо с освободителното дело на пролетариата и която със своята политика досега е внасяла само дезорганизация и деморализация в средата на работниците, че тоя съюз се солидаризира с позорните и предателски нейни дела, Синдикалният комитет посреща днес с най-горещо съчувствие всички опити на работниците от *Обединения синдикален съюз* да се освободят от зловредното влияние на тая политическа котерия и да стъпят решително върху базата на пролетарската класова борба и революционния социализъм и заявява, че ако те това успеят да сторят, ако те окончателно скъсат връзките си с партията на «широките», най-голямата спънка за обединението им със социалдемократическите работнически синдикати се *премахва* и тъй необходимото *пълно единство* на синдикалното движение ще бъде *възможно*.

Работил от основаването си досега за единството на пролетариата, Общият работнически синдикален съюз с

толкова по-голяма твърдост и настойчивост стои днес на гледището, че организираните работници от двете страни не бива да бъдат по-нататък разделени, те трябва да се обединят в защита на своите жизнени и върховни пролетарски интереси.

Това днес зависи от Обединения синдикален съюз от скъсването му всички връзки с партията на «широките» и решителното му заставане върху базата на пролетарската класова борба и революционния социализъм.

Синдикален комитет:

Г. Димитров, Н. Пенев, Др. Коджейков,
Дж. Лугарич, А. Георгиев, Н. Господинов,
А. Иванов.

Контролна комисия:

Д. Кондов, Д. Иванов, Ж. Димитров,
М. Хлебаров, М. Наимович

В. «Работнически вестник»,
№ 59, 20 юни 1915 г.

Печата се по текст
на в. «Работнически вестник»

ИЗЯВЛЕНИЕ НА ОБЩИЯ РАБОТНИЧЕСКИ СИНДИКАЛЕН СЪЮЗ В БЪЛГАРИЯ

София, 26 юни 1915 г.

Вземайки повод от напечатания в брой 35 на «Работническа защита» отговор на нашата декларация*, Синдикалният комитет на Общия работнически синдикален съюз в България се счита задължен да направи следното изявление.

Изтъквайки в своята декларация, че *главната* спънка за възстановяване пълното единство на синдикалното движение у нас е била и продължава да бъде партията на «широките» — *една непролетарска, националистическа, русофилска и войнствена партия*, която няма абсолютно нищо общо с освободителното дело на пролетариата и която със своята политика досега е внасяла само дезорганизация и деморализация в средата на работниците, Синдикалният комитет подчерта, че обединението между социалдемократическите професионални съюзи и обединените синдикати трябва да стане, че то е *възможно*, но само при предварителното условие — Обединеният синдикален съюз да се откъсне *фактически* и *окончателно* от политическата котерия на «широките» и да застане решително върху базата на класовата борба и пролетарския революционен социализъм.

След Декларацията-отговор на комитета на Обединения синдикален съюз ние още веднъж сме принудени да подчертаем *категорично, ясно и недвусмислено*, че само когато това *фактическо отделяне* бъде налице, ще може да се пристъпи към обсъждане «практическите начини за

* Вж *Нашият* отговор. — «Работническа защита», № 35, 27 юни 1915 г. (Ред.)

достигането на това обединение», споразумението по които между двете страни ще бъде *лесна работа*.

Ние намираме за съвършено недостатъчно твърдението, че Обединеният синдикален съюз не е имал и няма организационни връзки с партията на «широките». Толкова повече, като се има предвид *публичното изявление* на официалния орган на тая партия «Народ»*, че

*«Обединените синдикати са привързани към нашата партия («широките»)»** сега повече, отколкото когато и да било. С групичката от самосиндикалисти ний ще се разправиме. Това е наш (на партията на «широките»)*** вътрешен въпрос. Партията се чувства толкова силна, че тя не се стеснява да се разправи*** бързо и безцеремонно с тоя вътрешен въпрос.»*

Нужни са прочее доказателства, че Обединеният синдикален съюз *фактически* скъсва всички връзки с тая политическа котерия и че тя не може да се разполага с него като със *собствена вещ*, за да се пристъпи сериозно към извършване обединението.

Нашата синдикална централа е готова *веднага* щом *фактическото* отделяне на обединените синдикати от партията на «широките» бъде *факт свършен*, да пристъпи към необходимите преговори с обединената централа върху практическите начини за обединението, дълбоко убедена, че един *общ конгрес* от работническите организации, присъединени към двете синдикални централи, за свикването на който не би имало нужда да се чака ликвидирането на общоевропейската война, ще може, *изхождайки от принципите на класовата борба и социализма и от общите интереси на българския пролетариат, единодушно* да разреши всички въпроси досежно управлението, органите, клубовете и пр. на *слетите в едно* работнически синдикални организации.

Ние искаме да вярваме, че нашите класови братя от обединените синдикати ще ни разберат добре и ще направят това, което повелява техният пролетарски дълг, за да се осъществи най-сетне пълното единство на синдикално-

* Вж в. «Народ», № 133 от 21 юни 1915 г. — статията без подпис «Гладна кокошка просо сънува». (Ред.)

** Текстът в скобите е на авторите на документа. (Ред.)

*** Печатна грешка. Думата е «справи». (Ред.)

то движение в България, при всичките необходими гаранции за неговата цялост и за неговото правилно и сигурно развитие в бъдеще — за благо на пролетариата и напук на неговите многобройни явни и прикрити врагове.

Синдикален комитет:

Г. Димитров, Н. Пенев, Др. Коджейков,
Дж. Лугарич, Ал. Георгиев, А. Иванов

Контролна комисия:

Д. Кондов, Д. Иванов, Ж. Димитров,
М. Хлебаров, М. Наимович

И, «Работнически вестник»,
№ 66, 28 юни 1915 г.

Печата се по текста
на в. «Работнически вестник»

НИКОЛА ГОСПОДИНОВ

Една тежка и незаменима загуба претърпя българският пролетариат и социалдемократията: днес, в 5 ч. сутринта, в Пловдив е починал *Никола Господинов*.

На 22 т. м. ние бяхме потресени от известието, че покойният другар случайно се е тежко самонаранил с револвера, който носил в себе си. Но ние не губехме надежда, не можехме да повярваме и да допуснем, че нашият общолюбим другар, че талантливият работнически деец в България, че душата и сърцето на пловдивския борец се пролетариат ще бъде тъй рано, тъй преждевременно, тъй жестоко изтръгнат от нашата среда.

Уви, злокобната вест за неговата смърт пристигнал Никола Господинов вече не е между живите! Една голяма зееща празнота се отваря в нашата среда, която сега с нищо не може да се запълни. Отива си един от най-преданите и най-даровитите работници — дейци на нашето движение.

Никола Господинов работи до последния час за великото дело, на което беше посветил своя живот. Като работник, всред най-големи лишения и мъки той се издигна до един общолюбим работнически деец и спечели беззаветната обич не само на пловдивските работници, но и на целия съзнателен български пролетариат. Пред Никола Господинов се отвориха нови широки перспективи, той носеше в себе си надеждите за едно мощно пролетарско движение, дето нему предстоеше да бъде един от смелите и достойни първи водители.

Погребението на Никола Господинов ще се извърши утре, 27 юни, 5 ч. сл. обяд в Пловдив.

Централният комитет на партията и Синдикалният комитет на Общия работнически синдикален съюз изпраща до пловдивските другари следната съболезнователна телеграма:

Грозната вест за безвременната и напразна кончина на скъпия Кольо порази всички ни. Заедно с вас, с цялата партия и Синдикалния съюз дълбоко скърбим и горещо оплакваме незаменимата загуба, която социализмът и работническото движение претърпяха в лицето на покойния. Кольо Господинов бе един от най-талантливите и най-преданите синове на работническата класа и най-ревностните борци за нейното освобождение. Поклон пред скъпата му и славна памет!

За Централния комитет: *Г. Кирков*

За Синдикалния комитет: *Г. Димитров*

И, «Работнически вестник»,
№ 65, 27 юни 1915 г.

Печата се по текста
на в. «Работнически вестник»

СИНДИКАЛНАТА АКЦИЯ ПРОДЪЛЖАВА

София, 4 юли 1915 г.*

По искането на голяма част от професионалните организации Синдикалният комитет реши *агитационната синдикална акция* да се продължи *до 12 юли т. г.*

Съгласно това решение приключването на акцията вместо на 5 юли ще стане за цялата страна в *неделя, 12 юли т. г.*

Секционните настоятелства тогава ще приготвят своите ведомости и равнометки за м. юни и на 13 юли ще ги изпратят на своите централи. *Тия ведомости и равнометки ще съдържат и резултатите от агитационната синдикална акция.*

Нека малкото дни, които остават до края на акцията, бъдат най-широко използвани

за пробуждането и организирането

на работниците и работничките от *всички* професии и индустрии, както и за разпространението на

Работнически вестник,

за да се добие един *още по-голям* успех от онзи, който е добит досега, за всестранно засилване на

професионалните съюзи

и цялото работническо движение.

Прочее всички на работа — енергично и неуморно *за привличане нови членове на професионалните съюзи;*

За възстановяване пълна редовност в изпълнение членските задължения;

* Дата на публикуването. (Ред.)

За спечелване нови абонати на «Работнически вестник»;

За усиление фонда за безработните;

За тържеството на работническото освободително дело!

И. «Работнически вестник»,
№ 70, 4 юли 1915 г.

Печата се по текста
на в. «Работнически вестник»

ЗА ИЗПЪЛНЕНИЕ РЕШЕНИЯТА НА СИНДИКАЛНАТА КОНФЕРЕНЦИЯ

Снощи* се състоя *общо заседание* на Синдикалния комитет и функционерите на професионалните съюзи, в което във връзка с решенията на синдикалната конференция се взеха между другото и следните решения:

1. От *сегашната* касова наличност на всеки професионален съюз да се отдели минимум 50% като *неприкосновена* парична резерва, която ще послужи за нуждите и борбите на дадения съюз след ликвидирането на днешната криза. Текущите разходи през периода на кризата ще се покриват с *останалата* част от наличността, като тя бъде усилвана чрез *най-редовното* събиране на членските вноски от членовете, които са на работа.

2. Професионалните централи да предават на Синдикалния комитет *най-късно до 15 число* на всеки месец месечните си бюлетини за състоянието на съюзите, които в обща конференция на Синдикалния комитет и функционерите между 15 и 20-число да се разглеждат, за да могат да се вземат *своевременно* необходимите мерки срещу констатираните дефекти.

3. Всички марки от фонда *Защита и борба*, които има налице в секциите, да бъдат изискани и до 10 септември предадени на Синдикалния комитет за разчистване досегашната сметка по фонда. На съюзите след това ще се дадат други марки, за да се погрижат *щото всички техни членове до края на м. октомври да си внесат своята вноски за 1915 г. от 50 ст. за фонда Защита и борба.*

* 20 август 1915 г. (Ред.)

4. Във всички малки градове, дето не може да се образуват отделни професионални секции, да се основат *смесени* секции, които да се сношават със съответните професионални съюзи чрез Синдикалния комитет. Да се изиска основаването на такива секции на първо място от другарите в *Троян, Ловеч, Севлиево, Айтос, Карнобат, Нова Загора, Фердинанд, Харманли, Ески Джумая и Попово.*

5. Професионалните органи на съюзите да излязат към края на август или най-късно в *първите дни на септември*, като съдържат резултатите от агитационната синдикална акция, извлечение от отчета на Синдикалния комитет, решенията на синдикалната конференция, полугодишния отчет на съответния професионален съюз и пр.

6. През м. *септември* да се предприеме в синдикалите една *специална просветителна акция* за популяризиране значението на социалистическата просвета, за повдигане теоретическия интерес у синдикираните работници, за разпространение «Ново време» и социалистическата научна литература и за изчерпателно осветление на големите въпроси, които днешното положение поставя пред работническите организации.

И. «Работнически вестник»,
№ 110, 21 август 1915 г.

Печата се по текста
на в. «Работнически вестник»

ПРОСВЕТАТА В ПРОФЕСИОНАЛНИТЕ ОРГАНИЗАЦИИ

София, 25 август 1915 г.*

Есенният и зимният сезони, когато пръснатите на вън градовете работници се прибират, съвпадат и с най-усилената вътрешна организационна и просветителна работа в нашите организации. Днес повече от всякога досега нам — на организациите и отделния работник — се налага да използваме най-широко и разумно това време за все-странно засилване на организациите и социалистическата просвета на синдикалните членове.

Синдикалният комитет, имайки всичко това предвид и като необходимо допълнение на агитационната синдикална акция, която даде толкова задоволителни резултати, в споразумение с професионалните централи е отправил окръжно № 594**, в което препоръчва да бъде предприета през идния месец *септември* и една *специална просветителна акция*, толкова повече че просветата в нашата среда е занемарена тъкмо в момента, когато тя поради съдбоносните времена, в които живеем, е една потреба от *първо степенно* значение. Привличайки в това отношение вниманието на другарите, ние ще припомним думите на Гортера:

«Работникът, който иска да спомогне да се победи буржоазията и който иска да докара своята класа до господство, трябва предварително в своята глава да преодолее буржоазните идеали, които черквата и държавата му са вдъхнали още от младежките години. Не е достатъчно той само да влиза в синдиката и партията. Той

* Дата на публикуването. (Ред.)

** Вж настоящия том, с. 257—260. (Ред.)

никога не ще победи с тях, ако сам вътрешно не направи от себе си друг човек, не такъв, какъвто са направили от него господстващите класи. Има един известен начин на разглеждане, едно убеждение, една философия, би могъл да каже човек, която буржоазията отхвърля, но която работникът трябва да усвои, ако иска да победи буржоазията.»*

Тая философия, тая наука е марксизмът, революционният пролетарски социализъм.

Как и в какво ще се изрази специалната просветителна функция, това ще посочим в идния брой**.

И «Работнически вестник»,
№ 113, 25 август 1915 г.

Печата се по текста
на в. «Работнически вестник»

* «Историческият материализъм», с. 13. Издание на Парт. социалистическа книжарница, София, цена 80 ст. Тая ценна книга пне горещо препоръчваме на другарите работници.

** Вж настоящия том, с. 534—535. (Ред.)

В ЗАЩИТА НА ПРЕСЛЕДВАНИТЕ ОТ ПОЛИЦИЯТА БЕЗРАБОТНИ И ДРУГИ РАБОТНИЦИ

София, 26 август 1915 г.*

Комитетът на Общия работнически синдикален съюз в България е изпратил до Министерството на вътрешните работи и народното здраве и до Министерството на търговията, промишлеността и труда следното изложение:

«Напоследък полицейските власти са предприели едно систематическо и брутално преследване на безработни работници и на работниците-дезертьори и други от съседните балкански страни.

Тия работници, които абсолютно в нищо не са виновни, полицейските власти третират като безделници и опасни за сигурността на страната елементи и биват интернирани в места, дето не могат да намерят никаква работа, излизат гайки с това тях и техните семейства на неописуеми лишения и страдания.

Има десетки случаи в София, когато работници с установено местожителство от редица години, със семейства и с постоянна работа биват интернирани в Габрово, Стара Загора или другаде като безделници само защото са дезертьори от Сърбия или Румъния.

Така се постъпва дори и с работници-българи от Добруджа, които поради непоносимия режим там са принудени да живеят в България.

За някои агенти на тайната полиция това преследване се е превърнало в доходно занятие, като просто изнудват нещастните работници.

Не е нужно да се доказва, че безделниците и опасните

* Дата на публикуването. (Ред.)

слемени не са в средата на тия работници, които поради кризата са без работа или в средата на работниците от Добруджа, Румъния и Сърбия, които, прокудени от родните си места, търсят прехрана у нас.

Предвид на гореизложеното ние най-настоятелно искаме да се спре предприетото преследване и интерниране, да се повърнат на предишните си места интернираните досега работници и да се усвои това, което съществува в почти всички западни страни — организираните работници, които представят своите редовни членски книжки от организациите си, да не бъдат смятани от полицейските власти за безделници, макар и да са безработни или да са емигранти от други държави. Работническите организации познават своите членове и гарантират за тях. В тяхната среда не се търпят нито безделници, нито чужди агенти.

Очакваме прочее респективните министерства да направят необходимото, за да бъдат избавени работниците от въпросните жестоки и с нищо неоправдани преследвания.

. За Синдикалния комитет:

Г. Димитров, Н. Пенев, Ан. Иванов

КЪМ ПРОСВЕТА!

София, 28 август 1915 г.*

Другарите от местните работнически съвети и настоятелствата на професионалните секции са получили вече подробните указания за начина, по който те ще изпълнят най-резултатно *общосиндикалната просветителска акция*, която ще продължи през *целия месец септември*. Местните работнически съвети и синдикалните функционери ще трябва да се проникнат от огромното значение, което Синдикалният комитет отдава на тая акция. Те ще трябва да промислят и предприемат всички мерки и средства, щото акцията да даде най-бляскави резултати за местността. Те *първи* трябва да дадат *пример* за пролетарски *дълг* и *инициатива*, като *всички* функционери и членове на ръководните тела, *всички* бирници, доверени лица, агитатори и синдикални ревизори станат *редовни абонати* на научния партийен орган *«Ново време»*.

В споразумение с местните партийни комитети те ще трябва да се погрижат за попълнянето на местните *работнически библиотеки* с всички ценни агитационни и научни социалистически брошури и книги, като се уреди даването на книгите така, че те да бъдат най-широко и разумно използвани от другарите работници и работнички.

Вън от това и *най-главно ежеседмичните събраши*, устроени специално през периода на предприетата акция, трябва да бъдат проагитирани най-широко. Бляскавият изход на цялата акция ще зависи преди всичко от тях

* Дата на публикуването. (Ред.)

събрания; последните могат да бъдат общосиндикални или секционни, според местните условия. На тия събрания *подходящи*, добре *подготвени* другари ще трябва да развият всички теми, изложени в окръжното на Синдикалния комитет*.

Ние сме предварително уверени, че и тоя път другарите ще вложат всичката си преданост, пролетарска амбиция и добра воля, щото акцията да бъде напълно успешна. Целта, която трябва да *ръководи* всички, *трябва* да бъде: синдикалните другари да се издигнат до степента на социалистически просветени пролетарии, обладаващи всички качества на бореца: предани, неуморноактивни, пожертвувателни, изработили в себе си широкия поглед и непреклонната воля на бореца; а това трябва да означава, от друга страна, нов *приток* от борци за *партията*, нови десетки и стотици *членове за всички професионални секции*, нови *абонати* за бойния орган — «*Работнически вестник*», и разрастване и задълбочаване на социалистическото влияние във всяка местност, град, село, фабрика, мина и всякъде другаде, дето се експлоатира работническият труд.

Прочее напред с дружни усилия към просветяването и организирането на страдащия български пролетариат!

И, «*Работнически вестник*»,
№ 116, 28 август 1915 г.

Печата се по текста
на в. «*Работнически вестник*»

* Вж настоящия том, с. 257—260. (Ред.)

ПРОСВЕТИТЕЛНАТА АКЦИЯ

София, 29 август 1915 г.*

През периода на обявената за м. *септември* просветителна акция ще бъдат свикани във всички места, дотогава има професионални организации, специални синдикални събрания, в които ще се държат реферати върху следните актуални и извънредно важни за синдикираните работници въпроси:

- а. *Работническите синдикати и войната*
- б. *Пролетарският интернационализъм*
- в. *Самосиндикализмът в работническото движение*
- г. *Професионална борба, класова борба и социална революция.*

Тия реферати ще имат за задача да изяснят: 1. Икономическите и политическите последствия на европейската война у нас — безработицата, скъпотията, политическата несигурност; главните задачи на синдикатите в защита на работниците при тия условия; борбата на социалдемократията за мира и Балканската федеративна република, участието на работническите синдикати в тая борба и ролята им за сплотяването на работническите маси. 2. Историческата необходимост на пролетарския интернационализъм; интернационалният характер на работническата организация и борба; защо се разгроми Интернационалът и на каква база е възможно възстановяването на международната пролетарска солидарност и на международната организация на пролетариата? 3. Историята и практиката на самосиндикализма, специално във Франция; предател

* Дата на публикуването. (Ред.)

ската роля на самосиндикализма в днешната война; нуждата от политическа организация на пролетариата и от парламентарна борба; защо модерният пролетариат отхвърля самосиндикализма? 4. Историческата и фактическа връзка между професионалната борба и класовата борба; ролята на партията и синдикатите в общото работническо движение; необходимостта от пълното единство между тях; социални реформи и социална революция.

Добре ще бъде, ако горните реферати се *предшествуват* от подходящи сказки в секциите върху *значението на просветата и специално върху значението на предприетата просветителна акция.*

Другарите трябва да положат особено големи усилия за успешното организиране на събранията. Те трябва да бъдат добре разгласени *не само между синдикалните членове, но и между работниците и работничките от цялата дадена професия.*

Секционните настоятелства са длъжни да държат точни сведения на събранията *за присъстващите и отсъстващи синдикални членове и за числото на присъстващите неорганизирани работници и работнички.*

Необходимо е *тия масови събрания същевременно да се използват и най-широко както за записване нови абонати на нашия научен орган «Ново време», тъй и за записване нови членове на професионалните съюзи.*

ОБЩОСИНДИКАЛНА КОНФЕРЕНЦИЯ

София, 5 септември 1915 г.*

Снощи се състоя общосиндикална конференция на централните и местни настоятелства и контролни комисии на професионалните организации, на които се прие окончателно изработената от Софийския местен работнически съвет и Синдикалния комитет обща ръководна директива** за предстоящата дейност на секциите. В директивата се засягат следните области: нашата организационна дейност и агитация; по събирането на членските вноски; по безработицата; по грижите за защита на труда; по просветата; по контролата; по фонда Синдикална самопомощ; по правната защита на членовете; за Местния работнически съвет; по точността на работата. Директивата ще бъде отпечатана отделно. В рамките на нея секциите трябва да положат всички грижи за стабилизирането и разрастването си.

*В. «Работнически вестник»,
№ 124, 6 септември 1915 г.*

*Печата се по текста
на в. «Работнически вестник»*

* Дата на рубриката «Дневни новини», където е поместено съобщението.
(*Ред.*)

** Документът не се откри. (*Ред.*)

ДО МЕСТНИТЕ СИНДИКАЛНИ КОМИСИИ

София, 15 септември 1915 г.*

Ония местни синдикални комисии, които още не са си съобщили на Централната синдикална комисия своите точни адреси, нека веднага сторят това с отворена карта. Които от тях не са изпратили предадените им при мобилизацията от разните секции ведомости, равносметки и парични суми, трябва незабавно да ги изпратят до Централната синдикална комисия. Всичко, което се отнася до последната и до отделните професионални съюзи, да се изпраща само на следния адрес:

Г. Димитров, Народен дом, площад «Лъвов мост» — София. Сумите да се изпращат само с пощенски записи.

*В. «Работнически вестник»,
№ 132, 16 септември 1915 г.*

*Печата се по текста
на в. «Работнически вестник»*

* Дата на рубриката «Дневни новини», където е поместено съобщението.
(Ред.)

ОТ СИНДИКАЛНИЯ СЪЮЗ

София, 30 септември 1915 г.*

Умоляват се другарите от провинцията, които са се обърнали за помощ, да имат предвид, че писмата им се получават *много късно*. Писма от 10 и 11 септември едва сега се получават, затова се закъснява и с отпускане на помощите. Секретариатът е взел мерки всички искания в това отношение да се удовлетворяват *възможно по-скоро*.

В. «Работнически вестник»,
№ 144, 1 октомври 1915 г.

Печата се по текста
на в. «Работнически вестник»

* Дата на рубриката «Дневни новини», където е поместено съобщението.
(Ред.)

ЗА ПОМОЩТЕ НА СИНДИКАЛНИТЕ ЧЛЕНОВЕ

София, 3 октомври 1915 г.*

Въпреки трудностите, които представляват днешните условия, и *занапред* за всички синдикални членове, за които се иска отпускане на помощ, *трябва безусловно да се изпращат* на Централната синдикална комисия (Народен дом, площад «Лъвов мост» — София) *членските книжки*. Книжките ще се изпращат *препоръчано*, а за тяхното изпращане и за исканата помощ ще се съобщава с *отворена карта*. Сега вече пощенските сношения са почти редовни и забавянията ще могат да се избягнат. *Никому, никъде без разрешение на Централната синдикална комисия не могат да се отпускат помощи*. Това добре да се запомни от професионалните секции, местните синдикални комисии и отделните другари! — Членски книжки на *нередовни членове* да не се изпращат, защото на последните не може да се отпусне никаква помощ.

В. «Работнически вестник»,
№ 146, 4 октомври 1915 г.

Печата се по текста
на в. «Работнически вестник»

* Дата на рубриката «Дневни новини», където е поместено съобщението.
(Ред.)

ПО ФОНДА ЗА БЕЗРАБОТНИ

София, 5 ноември 1915 г.*

Подписката по фонда за безработни при Синдикалния съюз се възобновява. До организациите се разпращат нови листове за събиране помощи. Там, дето има стари листове, трябва веднага да бъдат повърнати заедно със събраните по-рано суми. Предвид извънредно голямата важност на фонда за безработните, от който сега се отпускат помощи и за семействата на мобилизираните синдикални членове, както и на ранените другари, изисква се възможната най-голяма пожертвувателност от страна на всички другари и другарки, които са на работа. Нашата пролетарска солидарност трябва в случая да се прояви по най-бляскав начин.

*В. «Работнически вестник»,
№ 173, 7 ноември 1915 г.*

*Печата се по текста
на в. «Работнически вестник»*

* Дата на рубриката «Дневни новини», където е поместено съобщението.
(Ред.)

ЗА ВСИЧКИ СИНДИКАЛНИ ЧЛЕНОВЕ

София, 14 декември 1915 г.*

Предвид изтичането на годината поканват се най-настоятелно *всички* синдикални членове, които са на работа, дето и да се намират, да *изплатят своите членски вноски напълно до края на м. декември т. г., на безработните* членове трябва надлежно да бъдат заверени членските книжки или карти за безработното време. Настоятелствата на секциите са длъжни веднага да вземат необходимите мерки както за събирането на членските вноски, тъй и за заверяването на книжките и картите. Грижата на всички трябва да бъде — *новата година да не завари нито един нередовен член*. Ония синдикални членове, които се намират сега в места, дето няма професионална секция, трябва да изпратят своите членски вноски *направо* до Синдикалния съюз (Г. Димитров, Народен дом — София). В противен случай ще се смятат за нередовни и не ще могат да се извиняват, че не са имали кому да внесат вноските.

В. «Работнически вестник»,
№ 204, 15 декември 1915 г.

Печата се по текста
на в. «Работнически вестник»

* Дата на рубриката «Дневни новини», където е поместено съобщението.
(Ред.)

ФОНДЪТ ЗА БЕЗРАБОТНИТЕ И ЗА РАБОТНИЧЕСКИТЕ СЕМЕЙСТВА

София, 25 декември 1915 г.*

През настъпващите празници другарите и другарките, които са на работа, както и всички държавни и общински служещи и работници, които ще получат целите си заплати от мобилизацията насам, *нека не забравят семействата на мобилизираните си другари и безработните работници*. Нека те всички проявят своята пролетарски солидарност, като направят възможно по-щедри пожертвувания за *фонда за безработните и за работническите войнишки семейства*.

Помощите могат да се записват на специалните листове, които има у нашите другари във всяка местност, или пък да се изпращат направо до секретаря на Общия синдикален съюз (*Г. Димитров*, Народен дом — «Лъвов мост» — София).

Разходите за подпомагане от фонда всекидневно растат и за тяхното посрещане необходимо е непрестанно и успешно събиране на помощи от всички, положението на които позволява да направят каквито и да е пожертвувания.

В. «Работнически вестник»,
№ 212, 25 декември 1915 г.

Печата се по текста
на в. «Работнически вестник»

* Дата на публикуването. (Ред.)

РЕЗЕРВНИЯТ
ФОНД
ЗАЩИТА И БОРБА

София, 2 януари 1916 г.*

Годишната вноска за резервния фонд от 50 стотинки за 1915 г. ще се изплаща през *м. януари*. Поканват се всички синдикални членове, които не са внесли по-рано тая вноска, *да я внесат до края на януари*. Обстоятелството, че тоя фонд сега е *неприкосновен* и неговите суми не могат да се употребят за *текущите непосредствени нужди* на работническите организации, *никак не намалява голямото му значение*. Редовните негови вноски трябва и при сегашното положение да се изплатят от всички синдикални членове, които са на работа.

В. «Работнически вестник»,
№ 217, 3 януари 1916 г.

Печата се по текста
на в. «Работнически вестник»

* Дата на рубриката «Дневни новини», където е поместено съобщението.
(Ред.)

ЗА СИНДИКАЛНИТЕ ЧЛЕНОВЕ ОТ 40 НАБОР

София, 2 март 1916 г.*

Всички синдикални членове, които подпадат в 40 набор, преди да заминат за частите си, трябва да уредят членството си до 1 март т. г. и да поискат от съответните настоятелства да им заверят в членските книжки или карти, че отиват войници. Така заверените членски книжки и карти да се съберат от синдикалните комисии и изпратят до Синдикалния съюз в София на съхранение заедно с един списък на членовете-новобранци в дадената местност. — Ония синдикални членове — новобранци, които не си осигурят членството и не заверят членските си книжки, не ще могат да разчитат на предвидените помощи от съответните съюзи и от фонда през време на войната.

В. «Работнически вестник»,
№ 264, 2 март 1916 г.

Печата се по текста
на в. «Работнически вестник»

* Дата на публикуването. (Ред.)

СИНДИКАЛНИТЕ ЧЛЕНСКИ
ВНОСКИ
ЗА М. АПРИЛ

София, 20 април 1916 г.*

На отправените запитвания относително вноските за април секретариатът на Синдикалния съюз и членовете на професионалните съюзи ще трябва да платят вноските си за *четири* седмици през м. април, макар и тоя месец поради въвеждането на новия календар да е по-къс с 13 дни. Това е необходимо, за да има и текущата синдикална година, въпреки намалението на календарната година, пак *52 седмици*.

В. «Работнически вестник»,
№ 7, 21 април 1916 г.

Печата се по текста
на в. «Работнически вестник»

* Дата на рубриката «Дневни новини», където е поместено съобщението. Оттук нататък датите са по нов стил. (Ред.)

ФОНДЪТ НА СОЛИДАРНОСТТА

София, 27 април 1916 г.*

Служейки като *посредник* между другарите, които са на работа и бедстващите поради войната и безработицата организирани работници и работнически семейства, улеснявайки *първите* да се грижат със своите пожертвования за възможното облекчение тежката участ на *вторите*, фондът за безработните и работническите семейства се превърна в един истински *фонд на класовата пролетарска солидарност*.

От постъпилите във фонда през време на войната *5500 лева* около *4000 лева* вече са разходвани за подпомагане на работнически семейства и на безработни работници и работнички. Това подпомагане продължава и се извършва всекидневно.

Първи май — празникът на труда и на международната пролетарска солидарност — се явява най-удобният момент за *всеобщото участие* на всички намиращи се на работа другари и съчувственици в попълнянето и засилването на този фонд.

На Първи май ще се събират помощи за фонда във всички места на страната, дето има организирани работници и съчувственици на социализма.

Първомайските пожертвования за фонда — колкото и малки да са те — ще дадат един *реален* израз на пролетарската солидарност, от която се въодушевяват празнуващите и тая година, при особените условия у нас, празника на труда.

* Дата на публикуването. (Ред.)

Иека прочее всички другари, другарки и съчувственици — според средствата си — направят на Първи май своите пожертвования за *фонда на пролетарската класова солидарност*.

Другарите и съчувствениците, намиращи се в отдалечени места, дето не ще има подписки за фонда, могат да изпратят пожертвованията си *направо* до Синдикалния съюз (Г. Димитров, Народен дом — София).

Всички събрани суми за фонда трябва да се изпратят на същия адрес заедно с листовете *най-късно до 10 май* т. г.

За по-нататъшното събиране на помощи след тая дата ще се изпратят *нови* листовете.

И. «Работнически вестник»,
№ 9, 27 април 1916 г.

Печата се по текста
на в. «Работнически вестник»

ЗА ПОМОЩТЕ ОТ ПРОФЕСИОНАЛНИТЕ СЪЮЗИ И ФОНДА

София, 26 април 1916 г.*

За избягване възможните забавяния и недоразумения около отпускането на помощи от касите на професионалните съюзи и от фонда за безработните и работническите семейства секретариатът на Синдикалния съюз привлича вниманието на другарите *още веднъж* върху следното:

1. Всички искания за помощи да се отправят *само* чрез местната синдикална комисия;
2. Отправените чрез последната искания за помощи да се придружават с членските книжки или карти на членовете и със списък, в който винаги да се означава *точно*:

1. Името на члена;
2. Номерът на членската книжка или карта;
3. На кой съюз е член;
4. Безработен ли е или войник;
5. Ако е безработен, откога е останал без работа;
6. Ако е войник — за него *лично* или за семейството му е исканата помощ.

Същите сведения трябва да се дават и за ония членове, членските книжки или карти на които са при секретариата на Синдикалния съюз.

За всяка изпратена помощ трябва своевременно да се повръща разписка, подписана от самия получател на помощта.

В. «Работнически вестник»,
№ 9, 27 април 1916 г.

Печата се по текста
на в. «Работнически вестник»

* Дата на рубриката «Дневни новини», където е поместено съобщението.
(Ред.)

БЕЛЕЖКИ*

¹ *Законът за градските общини* е приет от IV редовна сесия на IV обикновено НС и обнародван в «Държавен вестник», № 69 от 19 юли 1886. До края на 1914 Народното събрание гласува 11 закона за неговото изменение и допълнение, а някои от постановленията му се отменят с Избирателния закон от 1897 и със Закона за общинските налози от 1900.

В случая става дума за изменението на чл. 34 от Закона за градските общини. — 21.

² *Законът за административното правосъдие* определя компетенцията на Върховния административен съд. Приет на 8 март 1912 от I редовна сесия на XV обикновено НС и обнародван в «Държавен вестник», № 74 от 3 апр. 1912; допълнен със закон от 31 март 1915, обнародван в «Държавен вестник», № 77 от 8 апр. 1915. В случая Г. Димитров има предвид формулировката на изменения чл. 11 от закона, който обявява за неподсъдни по-важните правителствени актове, както и дейността на правителството по назначаването и уволняването на държавните, общинските и др. ведомствени чиновници. Постановките на този закон затрудняват борбите срещу злоупотребите на администрацията. — 22.

³ *Балканска война 1912—1913* — война на държавите от Балканския съюз (България, Сърбия, Гърция и Черна гора) срещу Турция. След Берлинския конгрес 1878 под турска власт остават значителни територии, населени с българи, гърци, албанци и др. Сред поробеното население, особено в Македония и Одринска Тракия, о. Крит и Албания, се разгръщат национално-освободителни движения срещу националния, религиозния и социалния гнет на турския абсолютизъм. Българското население в Македония и Одринска Тракия под ръководството на Вътрешната македоно-одринска революционна организация (ВМОРО) води дългогодишна борба за освобождение, чиято най-ярка

* Съставили к. п. н. Венета Апостолова и н. с. Георги Първанов, (Ред.)

изява е Илинденско-Преображенското въстание 1903. Управителната буржоазия в балканските страни използва несправедливостта на народните маси към турските поробители за осъществяване на хегемонистичните си стремежи. На Балканите се кръстосват интересите и на големите империалистически държави, които използват користо противоречията между балканските съюзници и Турция. Срещу политиката на буржоазията и династиите в балканските страни се обявява работническата класа начело със своите социалдемократически партии. Решителен и последователен противник на войната като средство за разрешаване на националния въпрос на Балканите е БРСДП (т. с.).

Повод за избухването на Балканската война са кланетата над българското население в Щип (ноем. 1911) и Кочани (юли 1912) и отказът на турското правителство да даде автономия на Македония и Одринска Тракия. Военните действия започват на 26 септ. 1912 между Турция и Черна гора. На 5 окт. във войната се намесват България и Гърция, а на 7 окт. и Сърбия. Основните сили на България са съсредоточени на Тракийския боен театър срещу главните турски сили. Българските войски водят успешни сражения и достигат Чаталджа (40 км от Цариград). Значителни успехи постигат съюзниците в Македония и Албания. Понасящата тежки поражения Турция потърсва съдействието на Великите сили за сключване на примирие; в Лондон започват преговори за мир, но след Младотурския преврат (10 ян. 1913) те са прекъснати. Последвалите след това сражения носят нови победи на съюзниците при Чаталджа и Булаир; завладени са крепостите Янина, Одрин, Шкодрин. Войната завършва с поражение на Турция. Подписан е Лондонският мирен договор (17 май 1913), според който Турция отстъпва на страните от Балканския съюз земите на запад от линията Мидия—Енос заедно с Егейските острови. Албания получава независимост.

Независимо от целите и стремежите на балканската буржоазия и монархическите династии Балканската война има обективно прогресивен характер. Тя премахва турското национално потисничество и феодалните остатъци в освободените области и създава условия за тяхното свободно обществено икономическо развитие. За българския народ е освободителна война, опит за завършване на националноосвободителната буржоазнодемократична революция, борба срещу несправедливите решения на Берлинския конгрес.

Споровете на съюзниците за подялбата на освободените земи довеждат до избухването на Междусъюзническата война 1913. — 23.

⁴ *Българска работническа социалдемократическа партия (БРСДП)* — създадена като Българска социалдемократическа партия (БСДП) по инициатива на Димитър Благоев на Учредителния конгрес, състоял се на връх Бузлуджа на 20 юли (2 авг.) 1891. БРСДП се изгражда в борба против народническо-утопичните и други идейни течения, чиито представители счи

тат, че при тогавашните дребнобуржоазни условия в България няма възможност за съществуване на социалистическо движение и за създаване на пролетарска партия. През авг. 1892 в Пловдив се провежда II конгрес на БСДП с представители на дружинките, които са за откритото обявяване на партията; след конгреса те стават известни като «партисти». Социалистите, които стоят на опортюнистически позиции, създават през 1892 Български социалдемократически съюз, поради което са наречени «съюзисти». «Партистите» отстояват тезата за необходимостта от марксистка партия на пролетариата, докато «съюзистите» отричат нейната навременност. През 1894 «партисти» и «съюзисти» се обединяват в една партия — Българска работническа социалдемократическа партия (БРСДП). В БРСДП се оформят две течения: революционно-марксистко — начело с Д. Благоев, и реформистко-опортюнистическо — възглавявано от Янко Сакъзов. Борбата между революционните марксистки и опортюнистите се задълбочава и изостря, като засяга всички въпроси на развитието на социалистическото и работническото движение. През 1900 Я. Сакъзов започва да издава сп. «Общо дело», в което пропагандира теорията за класово сътрудничество с буржоазията. Д. Благоев и неговите съратници Гаврил Георгиев и Георги Кирков довеждат борбата против общоделците до пълно организационно скъсване с тях, което е санкционирано от X конгрес на БРСДП в Русе (1903). Партията се очистива от опортюнистите и с това се изявява като революционна марксистка партия на българския пролетариат. Тя е известна като партия на тесните социалисти. БРСДП (т. с.) стои начело на икономическите и политическите борби на работническата класа против капиталистическата експлоатация. Под нейно ръководство се изгражда ОРСС (1904). В периода на Балканските войни (1912—1913) и по време на Първата световна империалистическа война 1914—1918 БРСДП (т. с.) застава твърдо на позициите на интернационализма. Нейната парламентарна група гласува против военните кредити. Партията издига лозунга за мир и Балканска федеративна република, решително се обявява против социалшовинизма и скъсва с Втория интернационал. Тя дава ценен принос в борбата срещу опортюнизма и в международен мащаб; издига глас за създаване на нов Интернационал на основата на революционния марксизъм. БРСДП (т. с.) участва активно в цимервалдското движение и през лятото на 1917 се присъединява към ръководената от В. И. Ленин Цимервалдска левица. Посреща с възторг победата на Октомврийската революция 1917 и разгръща широка дейност за популяризиране на пейните лозунги. Под влияние на идеите на Октомврийската революция БРСДП (т. с.) започва да се превъоръжава с ленинизма, става една от съоснователките на Коммунистическия интернационал и за разлика от много други партии влиза в него без разцепление. На своя XXII конгрес (1919) тя се преименува Българска комунистическа партия (тесни социалисти). — 23.

- ⁵ *Народняшко-цанковистко Постоянно присъствие* — Постоянното присъствие (кметове и помощник-кметове) на Софийския общински съвет от септ. 1911 до март 1915. В състава му влизат представители на Народната (народняшката) и Прогресивнолибералната партия, участвували в общинските избори на 18 септ. 1911 като коалиция и спечелили 11 от всичко 30 мандата. — 23.
- ⁶ *Демократи* — членове на Демократическата партия — буржоазна политическа партия, основана през 1896 от лявото крило на старата Либерална партия. До началото на XX в. е предимно дребнобуржоазна партия, но постепенно се превръща в представителка на средната търговско-индустриална буржоазия. Провежда политика на буржоазен реформизъм и демагогия към работническата класа. През 1902 начело на партията застава Ал. Малинов. Самостоятелно или в коалиции с други буржоазни и дребнобуржоазни партии участва в управлението на страната (1901—1902, 1908—1911, 1918 и 1931—1934). След военнофашисткия преврат на 9 юни 1923 част от нея начело с А. Ляпчев влиза във фашисткия Демократически съговор, а останалата част, ръководена от Ал. Малинов, мигновено в опозиция. След Деветнадесетомайския преврат 1934 Демократическата партия е разтурена, но запазва своето влияние и връзки. Проявява се като опозиционна на фашизма партия и същевременно води антикомунистическа политика. Възстановена след 9 септ. 1944; до разтурянето ѝ през 1947 действа като опозиционна на Отечествения фронт партия. — 23.
- ⁷ Георги Димитров има предвид членовете на опортюнистическата *Българска работническа социалдемократическа партия*, която се оформя след X конгрес на БРСДП (1903) от отстраненото от партията опортюнистическо течение на общоделците. Тя обхваща предимно занаятчийски и дребнобуржоазни прослойки от града и селото, държавни служители и незначителна част от индустриалния пролетариат. Поддържа като своя идейна платформа общоделството, което е българска разновидност на ревизионизма и опортюнизма в международното работническо и социалистическо движение. Върху общоделците, наричани и широки социалисти, силно влияние оказва бернщайнианството. Те прилагат широко тактиката на класово сътрудничество с буржоазията и разединяват работническото движение, участвуват в буржоазни блокове и правителствени коалиции против интересите на трудещите се. През 1908—1909 към широкосоциалистическата партия се присъединяват отстранените от БРСДП (т. с.) центристски групи на анархолибералите и прогресистите, поради което тя започва да се нарича БРСДП (обединена). По време на Първата световна империалистическа война 1914—1918 БРСДП(о) застава на социалшовинистични позиции и влиза в блок със съглашенофилските буржоазни и дребнобуржоазни партии. Тя посреща враждебно Октомврийската революция 1917. Лишена от здрави връзки с работническата класа, БРСДП(о) губи политическото

си значение и изпада в дълбока вътрешна криза. В нея се оформя левица, която през 1920 се влива в БКП. БРСДП(о) се ангажира с военнофашисткия преврат на 9 юни 1923 и чрез свой представител участвува в правителството на Ал. Цанков. При подготовката на Септемврийското антифашистко въстание 1923 ръководството ѝ отхвърля предложението на ЦК на БКП за изграждане на единен работнически фронт в името на работническо-селско правителство. В годините на фашистката диктатура десните лидери на широкосоциалистическата партия продължават своя антикомунистически курс, а някои от тях сътрудничат на фашизма. През 30-те и началото на 40-те години в партията на широките социалисти се формира ляво течение от млади социалисти, които вземат участие в народнофронтовското и отечественофронтовското движение, ръководено от БКП. След победата на 9 септ. 1944 здравите сили овладяват ръководството на партията (авг. 1945). Десницата се обособява като опозиционна на ОФ партия под името БРСДП(о) и влиза в общ блок с опозиционния БЗНС (Никола Петков). През 1948 отечественофронтовската БРСДП се влива в БКП като приема нейната програма и организационните ѝ принципи. През 1947 във връзка с разгрома на буржоазната опозиция престава да съществува и БРСДП(о). — 23.

- ⁸ Отнася се за управляващия блок, съставен от трите либерални партии — Либералната партия (лидер В. Радославов), Народно-либералната партия (лидер Н. Генадиев) и Младолибералната партия (лидер Д. Тончев). Начело с В. Радославов либералният блок управлява страната от 4 юли 1913 до 21 юни 1918. — 25.
- ⁹ Георги Димитров има предвид историята около създаването на *благотворителното семейно квартирно дружество «Добродетел»*, т. нар. «Бездомническо дружество», основано в София през септ. 1911, в навечерието на общинските избори. Учредителите му използват предизборните обещания на буржоазните партии и движението на бездомните софийски граждани, за да привлекат повече членове в дружеството. През 1912 дружество «Добродетел» отправя молба до Софийската община да му гарантира заем с някоя банка за постройка на частни жилища, а през 1914 и началото на 1915 неколкократно иска да му се отпусне под наем за вечно ползуване някой незастроен или малко застроен квартал. Общинската група на партията се обявява против предлаганото от дружеството разрешение на жилищната криза в столицата. По повод основаването на дружество «Добродетел» и неговите първи изяви «Работнически вестник» предупреждава, че зад дружеството се крият «шарлатани, които ще ограбят вносните на своите лековерни членове», и че чрез «квартирно-жилищния» въпрос спекулантите се стараят да изтръгнат и гласовете на наивните бедни и безимотни избиратели в полза на «някоя буржоазна котерия» (вж «Работнически вестник», № 47, 1 септ. 1911). — 26.

- ¹⁰ *Народняци* — членове на Народната (народняшка) партия — буржоазна консервативна партия, основана през 1894. Нейни лидери са К. Стоилов и Ив. Евстр. Гешов. Партията проявява интересите на едрия банкив, търговски и промишлен капитал. Вътрешната ѝ политика е крайно реакционна, а външната е ориентирана към Русия и Антантата. Управлява самостоятелно през 1894—1899, през 1911—1913 заедно с Прогресивнолибералната партия; след Първата световна империалистическа война участва в няколко коалиционни правителства. През 1920 се слива с Прогресивнолибералната партия в Обединена народно-прогресивна партия, която през авг. 1923 влиза във фашисткия Демократически съговор. — 26.
- ¹¹ *Общоделци* — става дума за членовете на опортюнистическата Българска работническа социалдемократическа партия (1944—бел. 7). — 26.
- ¹² Георги Димитров има предвид *Първата световна война 1914—1918* — империалистическа война между двете коалиции на капиталистическите държави — германо-австрийския блок (Централни сили) и Антантата, предизвикана от крайното изостряне на противоречията в хода на борбата за преразпределение на света, на колонията и на сферите на влияние. Най-остри са противоречията между Англия (най-старата капиталистическа държава) и икономически засилката се Германия. Като непосредствен повод за войната послужва убийството на австро-унгарския престолонаследник ерцхерцог Франц Фердинанд в Сараево (15/28 юни 1914) от дейци на националистическата организация «Млада Босна». Под натиска на Германия Австро-Унгария обявява война на Сърбия (15/28 юли). На 19 юли (1 авг.) Германия обявява война на Русия, на 3 авг. — на Франция, а на 4 авг. германските войски нахлуват в неутрална Белгия. Същия ден Англия обявява война на Германия. На 29 окт. 1914 в германо-австрийския блок влиза Турция. Към Антантата се присъединяват Италия (23 май 1915), Румъния (27 авг. 1916) и САЩ (6 апр. 1917). Мобилизирани са 73 514 млн. души. В края на войната участвуват 34 държави с население 1,5 млрд. души (75% от населението на Земята). Военните действия се водят на територията на Европа, Азия и Африка, а в Европа — на три бойни театъра: Западноевропейски, Източноевропейски и Балкански.
- Поради важното ѝ стратегическо положение на Балканския полуостров България се очертава като предпочитан военен съюзник и за двете империалистически групировки. В навечерието на войната управляващият либерален кабинет начело с В. Радославов открито демонстрира предпочитанията си към германо-австрийския блок и започва агитация за незабавна война като средство за решаване на българския национален въпрос. Групата на така наречените съгласнофилски партии — Народната (народняшка), Прогресивнолибералната и Демократическата партия, е по-малко настойчива в избирането на вой-

ната като най-прекия път за удовлетворяване на българските национални възжелания. В случай че се наложат военни действия, те съветват България да се присъедини към Антантата. БЗНС и Радикалната партия отначало са за ненамеса във войната, но по-късно преминават към съглашенофилските партии. Широките социалисти известно време са за неутралитет на България, но впоследствие подкрепят националистическата политика на буржоазията. Принципно твърда антивоенна позиция заема БРСДП (т. с.), чиято парламентарна група още по време на Сараевската криза издига в Народното събрание лозунга за Балканска федерация като единствено възможно решение за решаване на сложните териториални проблеми на Балканите.

На 14 окт. 1915 България влиза във войната на страната на Централните сили. Мобилизирани са три армии, достигнали в края на войната обща численост 885 175 души (17% от населението), процент, непознат в нито една от воюващите страни.

Огромно въздействие върху развоја на Първата световна война оказва победата на Великата октомврийска социалистическа революция 1917 в Русия. Съветското правителство предлага да се склучи мир без анексии и контрибуции, което Антантата отхвърля. За да запази завоеванията на революцията, на 3 март 1918 Съветската република сключва мирен договор с Германия в Брест-Литовск. През ноем. 1918 в Германия избухва буржоазнодемократична революция и германското правителство е принудено да склучи примирие (11 ноем.).

Военните действия завършват с пълно поражение на Централните сили. По време на войната загиват 9,5 млн. и са ранени 20 млн. души. Окончателните условия за мирните договори с победените страни са изработени на Парижката мирна конференция 1919—1920. Мирният договор с България е сключен на 27 ноем. 1919 в парижкото предградие Ньой. Неговите грабителски, империалистически условия и недалновидната политика на българската буржоазия довеждат България до втора национална катастрофа.

Първата световна война 1914—1918 и Октомврийската революция 1917 поставят началото на общата криза на капиталистическата система. — 27.

¹³ Имат се предвид организациите на *Обединения общ работнически синдикален съюз (ОБОРСС)* — създаден през юли 1908 чрез сливането на общоделския Свободен общ работнически синдикален съюз и синдикатите при анархолибералския Работнически социалдемократически съюз «Пролетарий». Обединението се извършва на основата на т. нар. «синдикален неутралитет», чиито привърженици (Я. Сакъзов, Ас. Цанков, Ил. Янулов и др.) отхвърлят необходимостта от идейни и организационни връзки между социалдемократическата партия и синдикалното движение. През март 1909 се провежда обединителният учредителен конгрес, който приема Устава на ОБОРСС. Обединеният синдикален съюз стои на реформистки позиции и води постоянна борба с ОРСС. В стремежа си да наложи обединение на синди-

калното движение в България на основата на «синдикалния неутралитет» прибегва до помощта на Международния синдикален секретариат. В годините на войните (1912—1918) в редовете на ОБОРСС настъпва разслоение. Разногласията между съществувашите още от основаването му две течения — дясноопортюнистическо и лявоцентристко — се задълбочават и през май 1919 се стига до разцепление. Десницата (около в. «Работническа борба») се слива през дек. с. г. със Съюза на съюзите в Конфедерация на труда. Левицата (около в. «Работническа защита»), под чието влияние е СК на ОБОРСС, през септ. 1920 се присъединява към ОРСС. — 28.

- 14 Отнася се за *Общия работнически синдикален съюз (ОРСС)* — първата класова революционна професионална организация на работниците в България; основан на учредителен конгрес в Пловдив (21—22 юли 1904), състоял се непосредствено след XI конгрес на БРСДП (т. с.). Партийният конгрес подкрепя инициативата за обединяване на синдикатите в общ съюз и се изказва за създаване на тесни идейни и организационни връзки «между партията, от една страна, и проектирания общ съюз на българските синдикати — от друга, като се запазва пълната негова автономия». Съгласно приетия от учредителния конгрес устав ОРСС има за задача «да обединява работническото синдикално движение върху почвата на класовата борба, за защита на материалните и духовните интереси на труда». Съюзът се ръководи от Синдикален комитет, членовете на който заедно с членовете на ЦК на БРСДП (т. с.) образуват *Общ работнически съвет* — израз на връзките между партията и синдикалното движение. По места се изграждат местни работнически съвети, в които се включват по един представител на настоятелствата на работническите синдикати и членовете на Местния партнен комитет. ОРСС стои решително на позициите на класовата борба и международната работническа солидарност, води борба против опортюнизма в работническото движение. Участвува активно в международното профсъюзно движение и е един от основателите и активните членове на Профинтерна (1921—1937). Забранен от фашистката власт след разгрома на Септемврийското антифашистко въстание 1923 по силата на ЗЗД (1924). Продължава да работи полулегално до апр. 1925. Секретари на ОРСС са Г. Кирков (1904—1909) и Г. Димитров (1909—1923), който от 1905 до 1909 е деловодител и член на Синдикалния комитет и на *Общия работнически съвет*. — 29.

- 15 *Келнеро-готварският съюз (КГС)* е основан на учредителен конгрес в София (16—19 ноем. 1907) първоначално като *Келнерски съюз*. В работата на конгреса участвува Г. Димитров, който дава конкретни предложения при изработването на устава с оглед съюзът да се изгради като революционна работническа професионална организация. До 1919, когато се включва към ОРСС, КГС не е присъединен към нито една от двете син-

дикални централи, но от 1912 секретар на съюза е тесният социалист Стамат Георгиев, който е в непрекъснат контакт с Г. Димитров. Печатен орган — в. «Келнерски глас» (1908—1934). Съюзът ръководи стачните борби на келнерските и готварските работници. След 1923 минава на неутралистки позиции. Разтурен през 1934 от деветнадесетомайското правителство.

Седмият конгрес на КГС се провежда на 26—28 апр. 1915 в Бургас. Той обсъжда отчета на секретар-каснера Стамат Георгиев за дейността на съюза, приема резолюция по отчета и изменения и допълнения на съюзния устав. Изнесени са рефератите «Работническото законодателство в другите страни и в България» и «За ръководството на съюзната администрация». Взето е решение в. «Келнеро-готварски глас» да излиза 2 пъти месечно. Обсъден е въпросът за разцеплението на Варненското дружество и е постигнато споразумение за възстановяване на неговото единство. — 33.

¹⁶ *Пропорционалната избирателна система* осигурява на всяка партия или групировка от партии места в съответния представителен орган, пропорционално на подадените за нея гласове. За определяне резултатите от гласуването се установява т. нар. избирателна квота (минимум гласове, необходими за получаването на един депутатски мандат). В условията на многопартийност пропорционалната избирателна система отразява по-точно и по-вярно от мажоритарната система действителното съотношение на политическите сили. В България пропорционална избирателна система е въведена през 1909 — най-напред за градските и общинските съвети (вж «Държавен вестник», № 32 от 11 февр. 1909). В изборите за народни представители е въведена частично (експериментално) за Търновски и Пловдивски окръг в началото на 1911 (вж «Държавен вестник», № 36 от 17 февр. 1911), а през 1912 нейното действие се узаконява за всички избирателни околии в страната (вж «Държавен вестник», № 65 от 20 март 1912).

БРСДП (т. с.) се отнася положително към въвеждането на пропорционалната избирателна система като възможност за навлизането на социалдемократи в представителните органи. Същевременно тя критикува остро опитите на управляващите буржоазни партии да ограничат резултатите от прилагането ѝ по пътя на терора и фалшификациите. — 34.

¹⁷ Става дума за *женското културно-просветно дружество «Напредък»* — буржоазно благотворително дружество, основано след Междусъюзническата война 1913 с цел да събира помощи, с които да издържа деца на убити войници и на инвалиди. В края на дек. 1914 Контролната комисия на дружеството прави основна проверка на дейността на дружественото настоятелство и констатира злоупотреби и редица нередности в благотворителната дейност. По този повод в. «Работнически вестник» (№ 214 от 6 ян. 1915) помества критичната статия «Буржоазната благотворителност. И «почтените» дами крадат и гешефтарствуват». — 37.

- 18 *Балканска федеративна република* — лозунг за обединяване на балканските народи върху принципите на вътрешнодемократично устройство и национално самоопределение. Първоначално е идея на прогресивните дейци на Балканите от епохата на Възраждането — Любен Каравелов и Христо Ботев (България), К. Ригас Велестинлис (Гърция), Светозар Маркович (Сърбия) и др. БРСДП (т. с.) още от основаването си възприема лозунга за Балканска федеративна република. След Първата балканска социалдемократическа конференция (1909, Белград) този лозунг е издигнат от революционната социалдемократия в балканските страни срещу националистическата и хегемонистична политика на буржоазиите и монархиите на Балканите и завоевателните домогвания на империалистическите държави в навечерието и по време на войните (1912—1918). Тази идея е приета и продължена след Първата световна империалистическа война и от комунистическите партии на Балканите. Те считат, че в рамките на Балканска федеративна съветска република работническото класа ще постигне своето икономическо и политическо освобождение, ще се осъществи националното обединение на отделните балкански народи и ще се премахнат противоречията между тях. — 40.
- 19 *Работническият печатарски съюз (РПС)* е първият професионален съюз в България, изграден под ръководството на БРСДП (т. с.) на учредителна конференция на 27 юли 1907. Инициативата за създаването му принадлежи на Работническият печатарски синдикат в София, чийто секретар е Г. Димитров. В РПС се включват групите от Плевен, Варна, Кюстендил и Враца. За председател на Централното настоятелство е избран Г. Димитров, който е и редактор на в. «Печатар». Съюзът влиза в ОРСС. На 18 февр. 1909 от него се отцепват група прогресисти, които се вливат в реформисткото Типографско работническо дружество. В края на 1910 и началото на 1911 РПС ръководи стачката на печатарите в почти всички софийски печатници, поради което спира излизането на редица буржоазни вестници. След Първата световна империалистическа война към съюза се присъединяват печатарски работници, напуснали общоделските синдикати. Разтурен през 1924 по силата на ЗЗД. — 40.
- 20 *Законът за защита на женския и детския труд* е приет от XIII обикновено НС под въздействието на засилващите се стачни борби на българския пролетариат; утвърден с Указ № 13 от 25 март 1905 и обнародван в «Държавен вестник», № 66 от 26 март с. г. Законът забранява да се вземат за работници във фабриките, мините, занаятчийските и др. предприятия деца, по-малки от 12 години, деца от 10 до 15 години да работят повече от 3 часа в денонощие, а жените от всяка възраст — повече от 10 часа, нощната работа — за момчета под 15 години и за всички момичета и жени, и пр. Член 17 от закона предвижда създаването на комитети на труда, чрез които да се упражнява обществен контрол върху приложението му. Макар и

пърде ограничен в сравнение с предложения на 21 юни 1902 от социалдемократическата парламентарна група законопроект, БРСДП(т.с.) и ОРСС се борят за неговото прилагане. Законът е в сила до апр. 1917, когато е заменен със Закона за хигиената и безопасността на труда. — 46.

²¹ *Комитети на труда* — създават се от края на 1905 въз основа на чл. 17 от Закона за женския и детския труд в индустриалните заведения, за да упражняват обществен контрол върху прилагането на закона. В състава им влизат по право: кметът на града (председател), и членове: общинският или околийският лекар, околийският училищен инспектор, градският или държавният инженер, представител на работническите организации в града (задължително избран от работническите синдикати) и секретарят на Търговско-индустриалната камара (където има такава). С изключение на работническия представител членовете на комитета се назначават. Мандатът на комитетите е три години. Единствено работническите представители — тесни социалисти, се борят за точното прилагане на закона и за налагане на санкции спрямо собствениците-нарушители. Избори за работнически представители се провеждат през 1905, 1909 и 1912. През 1912 кандидат на ОРСС за работнически представител в Софийския комитет е Г. Димитров. След изтичането на третия мандат (март 1915) Министерството на търговията, промишлеността и труда с Окръжно № 613 от 27 апр. 1915 обявява, че комитетите на труда прекратяват съществуването си като самостоятелни органи на министерството. Съгласно чл. 16 и 17 от Закона за женския и детския труд и чл. 2 от Закона за инспектората на труда се назначават титулярни окръжни инспектори на труда и комитетите на труда се считат само като спомагателни органи на министерството. — 46.

²² *Избирателният закон* е приет от IX обикновено НС на 13 февр. 1897, утвърден с Указ № 69 от 23 март с. г. и обнародван в «Държавен вестник», № 91 от 30 апр. 1897. С него се регламентира цялата процедура по избора на народни представители (за обикновено и Велико НС) и на членове на училищните настоятелства. До края на 1915 Народното събрание гласува 14 закона за изменение и допълнение на закона и за тълкуване на отделни негови членове. С още редица изменения и допълнения през следващите години Избирателният закон остава в сила до 1937, когато вместо него е гласувана Наредба-закон за избиране народни представители за обикновено НС.

В случая Г. Димитров има предвид неспазването на чл. 150 от Избирателния закон, който определя лицата, имащи право да участвуват в изборите за членове на общинските съвети. — 49.

²³ Георги Димитров има предвид компактните маси българско население, прииждащи в свободна България от Македония и Одринско, които по силата на Берлинския конгрес (1878) остават под турска власт. След изтеглянето на руските войски и

неуспешния край на Кресненско-Разложкото въстание 1878—1879 в освободените територии се заселват около 60 000 бежанци. Техният приток особено се засилва след поражението на Илинденско-Преображенското въстание 1903 и до 1912 общият им брой възлиза на ок. 150—200 000 души. След Междусъюзническата война 1913 поради националното потисничество на управляващите класи от съседните страни спрямо българското население нови близо 30 000 семейства с над 130 000 членове намират убежище в България. Повечето от тях пристигат почти без никакво имущество.

По различни причини значителна част от бежанците не са регистрирани в общинските книги, но срещу демагогски обещания са привлечани от буржоазните партии като гласоподаватели. — 49.

- ²⁴ *Десетият юбилеен конгрес на ОРСС* се провежда на 25—27 май 1914 в София. Присъствуват 129 делегати. Приветствие от името на ЦК на БРСДП(т.с.) поднася Г. Кирков. Конгресът обсъжда следните основни доклади: 1. Отчет за дейността на ОРСС през 1912 и 1913 — Г. Димитров; 2. Борбата за работническо законодателство в парламента и професионалните съюзи — Н. Пенев; 3. Скъпотията на живота и работническите надници — Н. Господинов; 4. Организацията на работничките — Л. Ивошевич Димитрова; 5. Мисията на К. Легин и резултатите от нея — Г. Димитров. По основните доклади са приети резолюции. Конгресът избира за членове на Синдикалния комитет: Г. Димитров (секретар-каснер), А. Иванов, Н. Господинов, Н. Пенев, Ал. Георгиев, Др. Коджейков, Дж. Лугарич; за Контролна комисия: Д. Иванов, М. Наймович, Ж. Димитров, М. Хлебаров и Д. Кондов. — 53.

- ²⁵ *Женските социалдемократически кръжоци* се създават по решение на I конференция на жените-социалдемократки (1905) в противовес на буржоазния Български женски съюз. За кратко време в тях са привлечени 443 жени. На 29 юли 1914 по решение на ЦК на БРСДП(т.с.) настоятелството на софийския женски кръжок (Т. Киркова, Л. Ивошевич—Димитрова и Р. Кандева) организира I женска социалдемократическа конференция. В работата ѝ участвуват повече от 200 жени — членки на партията. Делегатките са поздравени от името на БРСДП(т.с.) от В. Коларов и получават поздравително писмо от Международния женски секретариат. Изнесени са докладите «Пролетарското женско движение» от Д. Попов и «Организацията на жените и социалистическата агитация и пропаганда» — от Т. Киркова. Избрана е Централна женска комисия в състав: Т. Киркова (секретар), Л. Ивошевич — Димитрова и Р. Кандева. Целта на комисията е под прякото ръководство на партията да се грижи за социалистическата просвета на работничките и жените от работническите семейства и да съдействува за тяхното организиране. Втората конференция на жените-социалдемократки (авг. 1915) отбелязва участието на пролетарските жени в анти-

военните акции на партията, борбата им за трудово законодателство, редовно поддържаните връзки с Международния женски секретариат. Делегатките се солидаризират с лозунгите и манифеста на международната конференция на жените-социалдемократки (Берлин, март 1915) против войната.

В годините на Първата световна война (1915—1918) женските социалдемократически групи изиграват значителна роля в организирането на българските работнички и работнически жени за борба против войната, за хляб и мир.

На III женска конференция (25—26 май 1919) женските социалдемократически групи се обединяват в Женска комунистическа организация. След Септемврийското антифашистко въстание 1923 тя е разтурена заедно с другите работнически организации от фашистката власт по силата на ЗЗД (1924). — 56.

²⁶ *Младежки работнически дружества* — местни организации на Съюза на работническата социалдемократическа младеж (СРСДМ). Основан под ръководството на БРСДП(т.с.) на учредителна конференция в Русе (17—18 авг. 1912). Конференцията приема устав на съюза и избира Централно настоятелство със секретар-касиер Л. Кандев и членове Васил Ленков и Иван Клисаров. За осъществяване на идейно-политическото ръководство на партията в работата на настоятелството участвуват Г. Димитров — като представител на ЦК на БРСДП (т. с.), и Ал. Георгиев — на ОРСС. Според устава СРСДМ се счита като резерв на партията и синдикатите, но при пълна организационна самостоятелност.

СРСДМ изиграва голяма роля за откъсване на младежта от буржоазно влияние и за възпитаването ѝ в социалистически дух. Негови представители участвуват в международни конференции на Младежкия социалистически интернационал (конференцията в Базел през ноем. 1912 и в Берн през апр. 1915). На международната младежка социалдемократическа конференция в Базел (ноем. 1912) СРСДМ е представен от Хр. Кабакчиев.

Под ръководството на партията СРСДМ се бори против социалшовинизма и войната. Втората съюзна конференция (9 авг. 1915) приема резолюция против войната. По време на Първата световна война (1915—1918) младежката и партийната работа почти се сливат. СРСДМ посреща възторжено победата на Октомврийската революция 1917. На III съюзна конференция (25 май 1919) се преименува Български комунистически младежки съюз (БКМС). — 56.

²⁷ Става дума за членовете на *Учителската социалдемократическа организация (УСДО)*. Създадена през пролетта на 1905 по почин на Д. Благоев, УСДО е организация на учителите-марксиста, която защитава материалните и политическите интереси на учителите на основата на класовата борба. До 1921 се намира под непосредственото ръководство на партията.

Против тесните идейни и организационни връзки на УСДО (БРСДП (т. с.) се обявяват учителите-анархолиберали, отсричени от организацията (1905) и прогресистите (изключени от УСДО през 1908). През 1919 УСДО се преименува Българска учителска комунистическа организация (тесни социалисти). Към нея се присъединяват група учители, напуснали партията на широките социалисти, между които и част от изключените през 1908 прогресисти. По решение на XII редовен конгрес (1921) тя влиза в състава на ОРСС и се преименува Организация на учителите и служещите по народната просвета. — 56.

²⁸ *Социалдемократическата организация на държавните, окръжните и общинските служещи* е създадена през пролетта на 1909. В работата на учредителния ѝ конгрес (27—29 март) участва Д. Благоев; в изказването си той я определя като професионална организация с обществено-политически характер, която не трябва да влиза в състава на ОРСС, а да бъде под прякото ръководство на БРСДП (т. с.). Първият редовен конгрес на организацията се провежда през апр. 1910; представени са 21 делегати от различни градове на страната. От името на ЦК на БРСДП (т. с.) и на Синдикалния комитет на ОРСС в работата му участва Г. Димитров. Организацията води борба за класовото осъзнаване на служещите и за приобщаването им към революционното работническо движение. Печатен орган — в. «Служащ» (1909—1919). През 1919 се преименува Комунистическа организация на държавните, окръжните и общинските служещи. В началото на 1920 влиза в състава на ОРСС. Разтурена през 1924 по силата на ЗЗД. — 56.

²⁹ Георги Димитров има предвид *Комитета за обществена предвидливост*, създаден по силата на приетия от XVII обикновено НС Закон за обществена предвидливост, утвърден с Указ 103 от 4 март 1915 и обнародван в «Държавен вестник», № 54 от 7 март с. г. Членове 3, 5, 7, 8, 9, 10 и 14 от закона регламентират следните права и задължения на комитета: да определя цената на забранените за износ по време на обществени кризи и бедствия зърнени храни и други хранителни продукти; да следи за точното спазване на цените и да санкционира нарушителите; да закупува принудително излишъците на стопаните-производители на зърнени храни, които да продава пряко на нуждаещите се, или да ги отстъпи на мелничарите, като определи типовете и цените на брашната за всяка местност. Комитетът има право да реквизира мелници (при несъгласие на собствениците да изпълняват неговите наредби) и др. помещения за свои нужди. Според чл. 11 от закона в Комитета за обществена предвидливост влизат 14 души, определени от Министерския съвет. Комитетът за обществена предвидливост съществува до авг. 1916, когато вместо Законът за обществена предвидливост е приет

Закон за стопански грижи и обществена предвидливост, по силата на който се създава Комитет за стопански грижи и обществена предвидливост.

БРСДП (т. с.) чрез своите представители в Народното събрание и общините и на страниците на партийните издания разкрива недостатъците на Закона за обществена предвидливост и остро критикува дейността на Централния и местните комитети за обществена предвидливост като грабителска и противонародна. Такива са и мотивите за отказа на Г. Димитров да участва в Софийския комитет за обществена предвидливост (вж настоящия том, с. 321—322). — 62.

- ³⁰ Става дума за резолюцията на конгреса на търговците-житари, свикан в София на 4—6 май 1915, за да обсъди въпроси във връзка с прилагането на Закона за обществена предвидливост. В нея се протестира срещу държавния монопол върху търговията със зърнени храни, настоява се да бъдат ревизирани определените от Комитета за обществена предвидливост цени на житото, ръжта, ечемика и овеса, да бъде повишена изкупната цена на реквизираните храни и да бъде разрешен износът на царевича и просо. Предлага се да бъде назначен в Комитета за обществена предвидливост представител на житарите, посочен от основания на конгреса Съюз на българските житари. Резолюцията е изпратена в Комитета за обществена предвидливост, който след известни проучвания отказва да удовлетвори исканията на житарите. — 62.
- ³¹ Отнася се за II заседание на IV извънредна сесия на Софийския общински съвет, свикана по инициатива на общинската група на БРСДП (т. с.), за да обсъди по нейно предложение въпросите за подобряването и поевтиняването на хляба и другите съестни продукти, за подпомагане на безработните и бедните работнически семейства в случай на мобилизация и война и за анкетиране делата на тричленната комисия, управлявала общината от 18 март до 25 май 1915. Определеното за 15 юни 1915 първо заседание на извънредната сесия е отложено от Постоянното присъствие. Второто заседание е открито на 16 юни и неговата първа част по предложение на съветника П. Тангилов и подкрепено от мнозинството и буржоазната опозиция се провежда при закрити врати. От името на БРСДП (т. с.) се изказва Г. Димитров (д-р Н. Исаков отсъства). Поради липса на стенографски протокол за тази част от заседанието, в настоящия том са включени публикуваните в «Работнически вестник» предложения по дневния ред на сесията, развити и обосновани от Г. Димитров (с. 75—78) и уводната статия без подпис «Безподобният цинизъм на властващите в общината» (с. 84—88), за която има доказателства, че е на Г. Димитров. Изказванията на Г. Димитров от втората, откритата част на заседанието, се публикуват (с. 79—83) по стенографския протокол. — 75.

- ³² *Бюрото за социални грижи и благотворителност* към Софийския

общински съвет е създадено през апр. 1914 по предложение на общинската група на БРСДП (т. с.). То обаче е изградено на чисто бюрократична основа, без участието на работническите професионални организации, както предлагат партийните общински съветници. Дели се на три секции: 1) Секция по квартирния въпрос; 2) Секция за настаняване на безработните и 3) Секция на благотворителност и статистика. Задачата на секцията по квартирния въпрос е да посредничи безплатно между домоприжателите и наемателите на квартири и да разрешава жилищните спорове между двете страни. За целта е изработен специален правилник. Открито е справочно квартирно бюро. Задачата на секцията за настаняване на безработните (според съществуващия правилник) е да намира или създава работа за безработните. Тя е задължена да се грижи за прилагането на Закона за женския и детския труд и Закона за празниците и неделната почивка. За най-важна се счита Секцията за благотворителност и статистика, чиято задача е да се грижи за настаняване на изоставени деца и сираци в ясли и сиропиталища, а недъгави или самотни старци — в приюти, да осигурява за крайно бедните хляб, топливо, парични помощи и пр.

Управляващите партии в Общинския съвет нерядко използват властта си за настаняване на свои приближени в различните служби на бюрото. — 76.

³³ Става дума за *Закона за празниците и неделната почивка*, приет на 14 ян. 1911 на III редовна сесия на XIV обикновено Н С и обнародван в «Държавен вестник», № 36 от 17 февр. 1911. С него се отменя Законът за празничните дни в България от 31 ян. 1900. Новият закон предвижда задължителна за всички работници едnodневна почивка през седмицата и девет други дни — най-важните празници през годината. Такава почивка задължително се дава и за работещите в заведения и предприятия, в които производството е непрекъснато. За тях се препоръчва чрез разпределение на празничните и делничните смени или чрез резервни работници да се определи за почивен който и да е ден от седмицата. За неспазване на закона се предвиждат глоби, които се удвояват в случай на повторно нарушение.

Докладните записки и инспекторските рапорти до Министерството на търговията, промишлеността и труда официално изнасят редица факти за неспазване на закона още от влизането му в сила. Обширна информация за неговото нарушаване в цялата страна дават «Работнически вестник» и вестниците на отрасловите профсъюзи при ОРСС. — 77.

³⁴ *Бюрото за безработни* е създадено на 25 септ. 1914 като секция за настаняване на безработните към Бюрото за социални грижи и благотворителност при Софийския общински съвет. Според приетия от Общинския съвет правилник чрез Бюрото за безработни Общината поема грижата да намира работа на нуждаещите се работници, като им дава сведения за свободни ра-

ботни места и препоръчва работници за индустриалните предприятия и частните работилници в столицата. — 82.

³⁵ *Радослависти* — членове на Либералната партия, обособила се през 1887 от фракция на старата Либерална партия; наречени радослависти по името на нейния водач В. Радославов. Либералната партия изразява интересите на част от търговската буржоазия. Външнополитическата ѝ ориентация е към Германия и Австро-Унгария. Участва неколкократно в управлението на страната — самостоятелно (1899—1901 — т. нар. Радославистки режим) и в коалиционни правителства. През 1904 част от членовете ѝ се обособяват в Младолиберална партия. Заедно с Народнолибералната партия (стамболовисти) и Младолибералната партия (тончевисти) Радославистката партия образува либерален блок, който начело с В. Радославов управлява страната от 4 юли 1913 до 21 юни 1918. Радослависткото правителство въвлеча България в Първата световна война 1914—1918 на страната на Централния съюз и носи отговорност за втората национална катастрофа. През 1920 заедно с Народнолибералната партия (стамболовисти) и Младолибералната партия (тончевисти) образуват реакционната Националлиберална партия. — 86.

³⁶ *Втората балканска социалдемократическа конференция* се провежда в Букурещ от 6 до 8 юли 1915. Участвуват представители на БРСДП (т. с.) (Д. Благоев, Г. Кирков, В. Коларов, Г. Димитров и Кр. Тихчев), на Румънската социалдемократическа партия (К. Доброджану—Геря, Кр. Раковски, Ек. Арборе—Рали, Г. Кристеску, Д. Маринеску и Д. Поп) и на гръцката социалдемократия (Аристотелис Сидерис). Сръбската социалдемократическа партия е възпрепятствувана да изпрати делегация, но с телеграма се солидаризира с решенията на конференцията. Дневен ред: 1) Средствата за пропагандата и осъществяването на идеята за Балканска федеративна република; 2) Балканската социалдемократия и възстановяването на Интернационала.

По настояване на българската делегация конференцията осъжда политиката на «граждански мир» и застава на позицията на непримирима класова борба; обявява се за възстановяване на Интернационала на базата на революционния социализъм и пролетарския интернационализъм. Важно значение има решението социалдемократическите партии от България, Румъния, Сърбия и Гърция да се обединят в Балканска работническа социалдемократическа федерация, която да се ръководи от Интербалканско бюро (от по двама представители на социалдемократическите партии и синдикалните съюзи от всяка страна) и от Изпълнителен комитет със седалище в Букурещ. Постигнато е споразумение за участието на балканските социалдемократически партии в Международното социалистическо бюро и в международните конгреси и акции с обща балканска делегация. Решено е да се издава «Балкански социалистически бюлетин»

(на френски и немски език) като печатен орган на федерацията. Приета е резолюция против войната, за запазване на мира на Балканите. Конференцията поздравява затворените за антиимпериалистична дейност Р. Люксембург, К. Либкнехт, арестуваните руски социалдемократически депутати и призовава към безпощадна борба против опортюнизма във всички негови разновидности. — 97.

³⁷ *Румънската работническа социалдемократическа партия (РРСДП)* е основана през 1893. Учредителният конгрес приема устав и програма на партията и избира Генерален съвет. Още от създаването на РРСДП се повежда остра борба между революционните сили в нея (Й. К. Фриму, Щ. Георгиу и др.) и дясноопортюнистическото ѝ ръководство Й. Недежде, Г. Диаманди, В. Морцул и др.). С преминаването на мнозинството от членовете на Генералния съвет към Националлибералната партия (1899) РРСДП фактически престава да съществува. Под влияние на Първата руска революция 1905—1907 революционното движение в Румъния се активизира. През 1906 е създадена Генерална комисия на профсъюзите. Изградени са социалистически работнически кръжоци. През 1910 на конференция, с участието на 94 делегати на профсъюзите и социалдемократическите организации, партията е възстановена под името Румънска социалдемократическа партия (РСДП). Приета е нова програма и е избран Изпълнителен комитет, в който влизат Кр. Раковски, Д. Маринеску, М. Г. Бужор, Н. К. Джорджеску, Й. К. Фриму, Ал. Константинеску и К. Василеску. В навечерието на Първата световна война лявото крило на РСДП (Й. К. Фриму, Щ. Георгиу, Д. Маринеску, М. Г. Бужор и др.) застава на антивоенни позиции. В този период значително влияние в партията имат центристите начело с Кр. Раковски. През 1916 РСДП е забранена от правителството. През ноември 1918 е легализирана като Румънска социалистическа партия. През 1921 революционното ѝ крило (Л. Филипеску, П. Бекяну и др.) се присъединява към Комunistическия интернационал и се преименува Румънска комунистическа партия. — 99.

³⁸ *Балканска работническа социалдемократическа федерация (БРСДФ)* — обединение на социалдемократическите партии и синдикалните съюзи от балканските страни; създадена на Втората балканска социалдемократическа конференция (6—8 юли 1915, Букурещ, по инициатива на БРСДП (т. с.)). БРСДФ се ръководи от Интербалканско бюро, в което участвуват по двама представители на социалдемократическите партии и синдикалните съюзи от всяка страна, и от Изпълнителен комитет, избран от Румънската социалдемократическа партия и румънските синдикати, със седалище в Букурещ. Печатен орган на федерацията е «Балкански социалистически бюлетин», издаван на френски и немски език. По решение на конференцията балканските социалдемократически партии трябва да участвуват и

Международното социалистическо бюро и в акциите на международния пролетариат с единна обща делегация от името на федерацията. След Първата световна война БРСДФ се преобразува в Балканска комунистическа федерация. — 99.

- ³⁹ Георги Димитров има предвид изказването на Г. Кристеску по първа точка от дневния ред на конференцията, и по-специално по пункт първи от предложенията на българската делегация: да се образува Работническа социалдемократическа федерация от социалдемократическите партии и синдикалните съюзи в балканските страни с постоянно бюро, с изпълнителен комитет в Букурещ и с тримесечен бюлетин. Становището на Г. Кристеску (на което освен Г. Димитров се противопоставят Ал. Константинеску, К. Доброджану — Геря, Кр. Раковски и В. Коларов) е, че не е нужно синдикалните съюзи да участвуват с представителство в бюрото на федерацията, тъй като те ще бъдат представяни от съответните социалдемократически партии. — 100.
- ⁴⁰ *Самосиндикализъм* (с и н д и к а л и з ъ м) — дребнобуржоазно опортюнистическо течение в работническото движение, появило се към края на XIX в. Синдикалистите отричат необходимостта от политическа партия на работническата класа, противници са на политическата борба на синдикатите и на диктатурата на пролетариата. Те погрешно считат профсъюзното движение и икономическата борба за единствен път към социализма, при който общественото производство трябва да се ръководи от профсъюзите. Разновидност на синдикализма е а н а р х о с и н д и к а л и з ъ м ъ т. — 100.
- ⁴¹ *Първата балканска социалдемократическа конференция* се провежда от 25 до 27 дек. 1909 в Белград. Участвуват 32 делегати, представители на социалдемократическите партии и организации от България, Сърбия, Хърватско, Словения, Босна и Херцеговина, Черна гора, Турция (социалдемократическите групи от Македония и Одринско и арменската социалдемократическа група в Цариград). Представител на румънската социалдемократия е един от сръбските делегати. Гръцките социалдемократи изпращат поздравителна телеграма, с която се присъединяват към решенията на конференцията. Делегати на БРСДП (т. с.) са: Д. Благоев, В. Коларов, Г. Димитров, Хр. Кабакчиев, Т. Стойлов, Й. Йорданов, Др. Коджейков, Я. Иванов, П. Напетов и А. Иванов. По искане на тесните социалисти общоделците не са допуснати в конференцията. В резолюцията на конференцията се възприема предложението от БРСДП(т. с.) лозунг за Балканска федеративна република и за активна борба на балканската социалдемократия срещу буржоазния национализъм. — 101.
- ⁴² Става дума за *Общото обединение на професионалните съюзи в Румъния*, създадено на I конференция на синдикалните организации и социалистическите кръжоци (1906). Ръководството

му се осъществява от Генерална комисия. След възстановяването на Румънската социалдемократическа партия (1910) се провеждат общи социалдемократически конгреси (партийни и синдикални), на които се разгръща дискусия за характера на синдикалното движение. В навечерието и в началото на Първата световна война се оформят две противоположни становища: едното, отстоявано от Д. Поп, е за партийнополитически неутралитет на синдикалните организации, а другото — на Кр. Раковски, К. Попович и др., е за социалистическа пропаганда в профсъюзите и за тясната им връзка със социалдемократическата партия. — 102.

⁴³ Отнася се за *Международното социалистическо бюро (МСБ)* — постоянен изпълнителен и информационен орган на Втория интернационал. Създадено на V конгрес на Интернационала (Париж, 1900) със седалище Брюксел. Негов председател е Е. Вандервелде, а секретар (от 1905) — К. Хюйсманс. Определяща роля в МСБ играе опортюнистическото централистическо мнозинство. От началото на Първата световна империалистическа война МСБ фактически престава да съществува. — 103.

⁴⁴ Георги Димитров има предвид *Втория интернационал*, основан през 1889 в Париж при активното участие на Ф. Енцелс, под чието влияние се развива до смъртта му (1895). Българското социалистическо движение е представено на учредителния му конгрес от българското студентско дружество в Брюксел чрез упълномощения румънски делегат Мани. От 1893 партията на българските марксисти участва във всички конгреси на Интернационала.

Вторият интернационал се създава в условията на прехода на световното работническо движение към нов, по-висок етап на развитие, който се характеризира с установяването на идеологическо надмощие на марксизма и образуването в редица страни на Европа и САЩ на национални политически партии на работническата класа. Отначало Интернационалът допринася за създаване на масово работническо движение, за разпространението на марксизма и за укрепването на социалистическите партии на марксистка основа. В епохата на империализма в него надделяват опортюнистическите тенденции. Опортюнистите подлагат на ревизия основните положения на революционния марксизъм. Обособяват се три течения: дясно — откриторевизионистично (Е. Бернщайн и др.), центристско (К. Кауцки, Л. Троцки, В. Адлер, О. Бауер), ляво — революционномарксистско (В. И. Ленин и болшевиките, българските тесни социалисти начело с Д. Благоев, германските леви социалдемократи — Р. Люксембург, К. Либкнехт и др.). БРСДП (т. с.) води непримирима борба против центристката политика на Втория интернационал на компромисно единство с опортюнизма.

Развитието на Втория интернационал се характеризира с непримирима борба на революционните марксисти начело с

В. И. Ленин и болшевиките против опортюнизма. На конгресите в Щутгарт (1907), Копенхаген (1910) и Базел (1912) се обсъжда въпросът за опасността от империалистическа война. Под влияние на левите сили се присмат резолюции, с които социалдемократите се задължават да водят организирана борба против войната. В началото на Първата световна война лидерите на Втория интернационал изменят на делото на социализма и на интересите на пролетариата. Повечето от социалдемократическите партии в Западна Европа се присъединяват към националните буржоазии и издигат социалшовинистични лозунги за «защита на отечеството» и за «граждански мир», а някои от лидерите им влизат в буржоазните правителства. В обстановка на идейно-политически крах на Втория интернационал болшевиките начело с Ленин отстояват най-последователно революционния пролетарски интернационализъм и на Цимервалдската (1915) и Кинталската (1916) международна социалистическа конференция стават обединителен център на «интернационалистите на дело» в международното работническо движение, към които принадлежат и тесните социалисти от България.

След победата на Великата октомврийска социалистическа революция 1917 в обстановката на повсеместен революционен подем се създават условия за образуването на Трети, комунистически интернационал, на който БРСДП (т. с.) е една от сънователките. — 105.

⁴⁵ *Социалимпериализъм* (с о ц и а л ш о в и н и з ъ м) — опортюнистическо шовинистично течение, оформило се в периода на Първата световна империалистическа война 1914—1918 сред партиите и в ръководството на Втория интернационал. Заразени с опортюнизъм още преди войната, лидерите на социалдемократическите партии изменят на пролетарския интернационализъм и открито преминават на страната на империалистическата буржоазия в своите страни. Те отричат империалистическия характер на войната, призовават към «защита на буржоазното отечество», проповядват класов мир със «своята» буржоазия, гласуват в парламентите военните кредити. В. И. Ленин ги характеризира като «социалисти на думи, шовинисти на дело». Болшевиките начело с В. И. Ленин, българските тесни социалисти начело с Д. Благоев, германските леви социалдемократи — Р. Люксембург, К. Либкнехт, и др. водят решителна борба със социалшовинизма на Втория интернационал. — 104.

⁴⁶ Става дума за *Закона за определяне продажната цена на съвестните и други предмети от първа необходимост през време на обществени кризи и бедствия*, приет от XVII обикновено НС на 29 юли 1914 и обнародван в «Държавен вестник», № 180 от 12 авг. с. г. Законът дава право на общинските съвети (с участието на финансовите власти) по време на обществени кризи и бедствия, причинени от неурожай, наводнение, мобилизация, война и др., да определят продажните цени (на едро и на дребно) на всички хранителни и др. продукти от първа необходимост, както и це-

ните на наемите и заплащането на труда. Началото и краят на обществената криза за отделен район или за цялата страна се определят с царски указ по решение на Министерския съвет. Законът задължава всички търговци да спазват определените от специални общински комисии цени и в случай на нарушения предвижда наказателни мерки: глоби, реквизиране на стоки от общината и др.

На 6 авг. 1914 «Работнически вестник» публикува текста на закона, а впоследствие редовно информира за дейността на софийската общинска комисия за периодично нормиране на цените на хранителните и други продукти от първа необходимост, създадена по инициатива на Г. Димитров. На 26 септ. по решение на Общинския съвет комисията е реорганизирана в духа на закона и Г. Димитров отново е избран за неин член. — 115.

⁴⁷ Отнася се за *Закона за обществената предвидливост*, чл. 15, от който гласи, че «Законът за определяне продажната цена на съестните и други продукти от първа необходимост от 8 август 1914 се отменява само в ония си постановления, които противоречат на настоящия закон». — 115.

⁴⁸ Георги Димитров има предвид *Закона за насърчение на местната индустрия*, приет от XIV обикновено НС, утвърден с указ № 20 от 7 март 1909 и обнародван в «Държавен вестник», № 51 от 10 март с. г.; същият отменя Закона за насърчение на местната промишленост и търговия от 1905. С новия закон държавата покровителствува всички предприятия (от 10-те групи индустрии), в които има машини и други уреди за използване и на немускулна сила, с цел да се преработват и обработват сурови или полуобработени материали. Предвиждат се безмитен внос на машини и сурови материали, условна собственост върху свободни държавни и общински места — с право да се отчуждават в полза на предприятието след 20 г. непрекъснато владение, право всеки български индустриалец да свърже предприятието си чрез шосе или жп линия с държавните железници и други. За предприятията, които си служат с двигателна сила най-малко 10 конски сили, имат поне 6 месеца в годината 10 постоянни работници и използват машини и уреди на стойност най-малко 20 000 лв., се предвиждат и специални облекчения, като освобождаване от данък сгради, данък занаяти и гербов налог, превоз по държавните железници по специални благоприятни тарифи и др. Законът е в сила до 14 юни 1923, когато е отменен от нов, още по-благоприятен за индустриалците Закон за насърчение на местната промишленост. — 123.

⁴⁹ *Гандска система* — система за подпомагане на безработните, използвана в редица капиталистически страни. Названието си получава от белгийския град Ганд (Гент), където е приложена за пръв път през 90-те години на XIX в. Помощта за организирания работници се осигурява от профсъюзите, с подкрепата на държавата и общините, а за неорганизираните — от спе-

циални каси за безработни, средствата за които се набират от доброволни работнически вноски и от държавни и общински субсидии. Касите за неорганизираните работници работят слабо, поради което от началото на ХХ в. основната грижа за безработните се поема от профсъюзите, подпомагани със средства от общините. Държавна помощ на уволнени поради участие в стачки, поради локаути или на безработни, които са отказали да заемат посочената им от Борсата на труда работа — не се отпуска. Помощта се дава най-много 3 месеца през годината в размер не повече от $\frac{2}{3}$ от последната заплата на работника. — 144.

- ⁶⁰ Георги Димитров има предвид *Закона за народното просвещение*, приет от I редовна сесия на XIV обикновено НС и обнародван в «Държавен вестник», № 49 от 5 март 1909. Чл. 13 от закона предвижда задължително и безплатно обучение в първоначалните училища за всички нормално развити деца в България на възраст от 7 до 14 години, а чл. 22 определя наказателните санкции спрямо родителите или настойниците на учениците, които отсъствуват от училище без извинителни причини. — 146.
- ⁶¹ *Деветият юбилеен конгрес на Учителската социалдемократическа организация — УСДО* се провежда на 12—14 юли 1915 в София. Конгресът е поздравен от името на БРСДП (т. с.) и ОРСС от Г. Кирков и Г. Димитров, от Съюза на транспортните работници — от Н. Пенев и от Съюза на държавните и други служещи — от Ан. Шишков. За дейността на УСДО докладва секретар-каснерът на организацията Л. Кандев, за Контролната комисия — Вълчо Иванов. Изнесени са рефератите «Училищните институти» (Н. Въжаров), «Скъпотията и материалното положение на народното учителство» (М. Станев) и «Войната и народното училище» (Т. Стоилов). По докладите и рефератите са приети съответни резолюции. За членове на Управителното тяло са избрани: Бр. Илиев, М. Станев, Д. Филипов, Н. Въжаров и Л. Кандев; за Контролна комисия: В. Иванов, Д. Петков и Г. Христов. За редактор на в. «Учителска искра» е утвърден Л. Кандев. — 167.
- ⁶² Отнася се за *Белгийското дружество G-te Anonyme des Tramways Electrique de Sofia* член на Trust Franco-belgie du Tramways — Брюксел. През дек. 1898 дружеството откупува от френския инженер Ш. Бертолюс част от отдаденото му чрез търг (дек. 1897) Предприятие за електрическото осветление и трамваите в София, с което става стопанин на Предприятието за експлоатация на трамваите в София. То започва да функционира от началото на 1901. Дейността му се регламентира от специален правилник, изработен според поемните условия, при съгласие между Софийската община и дружеството. Още от първите години на експлоатация дружеството започва да нарушава някои от поемните условия, поради което на 1 септ. 1916 със заповед на кмета е разпоредено общината да влезе във временно владение на трамваите, а на 29 септ. с. г. Общинският съвет избира

комисия, която да се произнесе по юридическата и фактическата страна на отнемането на предприятието. Възникналият между общината и Белгийското дружество спор по ликвидиране концесията за трамваи, продължил няколко години и усложнил се след края на Първата световна война, е отнесен през 1920 до Народното събрание с искане за парламентарна анкета. През април 1921 на I редовна сесия на XIX обикновено НС е представен обширен «Доклад на анкетната парламентарна комисия за проучване спора по ликвидиране концесията за електрическото осветление и трамваите в София», в който е проследена историята на отношенията между Софийската община и Белгийското дружество (вж Стенографски дневници на XIX ОНС, I РС, 74 з., с. 2629—2633). — 179.

- ⁵³ *Стачката на трамвайните работници в София* избухва на 17 май 1914. Предизвикана е от отказа на Белгийската компания, построила и експлоатираща трамвайната мрежа в София, да удовлетвори исканията на трамвайните работници за 8-часов работен ден, за седмично изплащане на работните заплати, за връщане на работа на уволнени работници и др. В стачната борба вземат участие над 300 души, които, подкрепени от софийските работници, принуждават Общинския съвет да предприеме мерки срещу трамвайната компания. Дирекцията на трамваите приема част от работническите искания и на 31 май стачката е прекратена.

Георги Димитров следи отблизо работата на трамвайните работници. На 17 май и 2 юни 1914 той отправя питания в Народното събрание по повод избухването на стачката и използването на военни и полицейски части срещу трамвайните работници, а на 22 май с. г. се обръща от името на СК на ОРСС с апел към всички работници да подкрепят стачниците (вж Димитров, Г. Съч. Т. 4. С., 1983, с. 360—369, 378—379, 427—428). — 200.

- ⁵⁴ Този документ, както и поместените в приложение към настоящия том Декларация и Изложение на Общия работнически синдикален съюз в България (с. 519—523), е подписан от членовете на Синдикалния комитет и Контролната комисия на ОРСС, но е изработен от Г. Димитров. За това свидетелства запазеният ръкописен вариант на обединителната платформа (вж настоящия том, с. 443—445), както и обстоятелството, че основната част от документа (резолуцията, включваща и обединителната платформа), публикувана във в. «Работническа защита», № 37 от 8 авг. 1915, е само с подписа на Г. Димитров. — 203.

- ⁵⁵ Става дума за *Международния синдикален секретариат (МСС)* — международен център на националните синдикални централни, създаден през 1901 в Копенхаген на I конференция на секретарите на професионалните съюзи в Германия, Англия, Белгия, Дания, Франция, Норвегия и Швеция с цел да се поддържа постоянни връзки между профсъюзите от различните страни.

Седалището на Секретариата е в Германия. От 1903 негов не-сменяем председател е Карл Легин — деец на германското проф-съюзно движение, опортюнист. Дейността на МСС е подчинена на политиката на десните опортюнисти и се ограничава главно в събиране на информация и разглеждане на някои организационни въпроси. През 1913 МСС се преименува Международна федерация на професионалните съюзи, която през Първата световна война 1914—1918 се разпада; през 1919 е възстановена под названието Амстердамски интернационал на профсъюзите. — 205.

⁵⁶ *Конференцията на Общия работнически синдикален съюз* е проведена на 10 и 12 авг. 1915 в София с участието на представители на всички професионални съюзи към ОРСС. Тя изслушва и обсъжда отчета на Синдикалния комитет, изнесен от Г. Димитров, и гласува резолюции «По отчета на Синдикалния комитет», «По безработицата» и «По синдикалното обединение». Приемат се предложенията на Г. Димитров да остане в сила бюджетът на ОРСС до следващия синдикален конгрес и да се избере нов член на СК на мястото на починалия Н. Господинов. Избран е Ст. Шахбазян от Пловдив. — 211.

⁵⁷ *Анархизъм* — дребнобуржоазно, враждебно на марксизма-ленинизма обществено-политическо течение, което се обявява срещу всяка държавна власт, за абсолютна свобода на личността. Оформя се през 40-те—началото на 70-те години на XIX в. Идеология е на разоряващата се, бунтарски настроена дребна буржоазия и на лумпенпролетарските слоеве. Най-голямо влияние има в страни със слабо развит капитализъм и с преобладаващо дребностоково производство (Италия, Испания, Русия, Швейцария, някои латиноамерикански страни и др.). В основата на анархисткия мироглед стои буржоазният индивидуализъм и субективизъм. Анархистите считат държавата за главен източник на социалните неправди. Те не разбират ролята на едрото производство в обществото и са привърженици на дребната частна собственост. Анархистите отричат необходимостта от организирана политическа борба на пролетариата срещу буржоазията и от класова пролетарска партия, както и нейната ръководна роля в революционното движение. Те се борят и против създаването на държавата на пролетарската диктатура.

В България анархистките идеи проникват преди Освобождението (1878), но по-широко разпространение добиват в началото на XX в. През 90-те години се създават първите анархистки групи и кръжоци. Анархизмът в България се изявява като антикапиталистическо движение, но със своите погрешни теории и тактика нанася вреда на революционното движение. — 219.

⁵⁸ *Съюзът на бръснаро-фризьорските работници* е основан на 7 ян. 1914 и обединява работниците от бръснарските подсекции на Съюза на фабричните и други работници. Влиза в състава на

- ОРСС. В първите месеци на 1914 има три секции с 57 членове. От началото на 1915 остава да съществува само Софийската секция, която по време на Първата световна война (1915—1918) преустановява дейността си. В края на 1918 съюзът е възстановен и през дек. 1921 в него членуват 248 души, разпределени в 9 секции. Разтурен е през 1924 по силата на ЗЗД. — 220.
- ⁵⁹ *Работническият текстилен съюз (РТС)* е основан на учредителна конференция в Габрово (юли 1908) на основата на Работническият текстилен синдикат; влиза в състава на ОРСС. Конференцията протича под непосредственото ръководство на Г. Димитров. РТС е член на Международния текстилен секретариат. Съюзът ръководи 62-дневната стачка на сливенските текстилци (17 септ.—20 ноем. 1908) и стачките на текстилните работници от Габрово, Пловдив и Самоков. Негов печатен орган отначало е в. «Съюзен бюлетин на Българските текстилни работници», а от 25 авг. 1909 — в. «Текстилен работник». Първ председател е Аг. Каварджиков. РТС е разтурен през 1924 по силата на ЗЗД. — 221.
- ⁶⁰ *Съюзът на строителните работници* е създаден през втората половина на 1912 на основата на изградените след 1904 групи и дружества на строителните, каменоделските, бояджийските и керамичните работници; влиза в състава на ОРСС. Наскоро след създаването си установява връзки с Международния секретариат на строителните работници. По време на балканските войни (1912—1913) преустановява дейността си. На първата конференция на съюза (24—25 май 1914) участвуват представители на пет организации от страната; според отчета по това време съюзът има 7 секции със 177 членове. Първият редовен конгрес се провежда през 1920. Съюзът ръководи борбите на строителните работници в страната за подобряване на трудовите условия. Разтурен през 1924 по силата на ЗЗД. — 221.
- ⁶¹ *Тютюноработническият съюз (ТС)* е основан през юли 1908 на конференция на тютюневите работници, състояла се в Габрово при ръководното участие на Г. Димитров; влиза в състава на ОРСС. Ръководството на съюза е възложено на Тютюноработническият синдикат в Пловдив. Печатен орган — в. «Тютюноработник». Първ секретар на съюза е Н. Господинов, по-късно — Ст. Кираджиев. Важна роля в ръководството му играе В. Коларов. Първият редовен конгрес на ТС се провежда на 9 апр. 1911 в София. През 1909 съюзът е приет в Международния тютюноработнически секретариат. До Балканската война 1912—1913 ТС организира и ръководи стачките на тютюневите работници в Русе, Варна, Хасково, Пловдив, Шумен, Самоков и др. Войните (1912—1913 и 1915—1918) прекъсват дейността му. В условията на следвоенната революционна криза е начело на масовите стачни борби на тютюневите работници (1919, 1922). След въвеждането на ЗЗД (1924) действа полулегално до Априлските събития 1925. — 221.

- ⁶² Отнася се за *Съюза на транспортните работници в България (СТР)* — създаден на учредителен конгрес в София (6 март 1911) чрез обединяването на Железничарския синдикат, Телеграфо-пощенския и телефонен синдикат и Съюза на пристанищните работници. В работата на конгреса участвуват Д. Благоев, Г. Кирков и Г. Димитров. Конгресът решава вестниците «Железничар», «Телеграфопощенски вестник» и «Пристанищен работник» да продължават да излизат като органи на съюза и същевременно да се издава периодично бюлетин на съюза. За секретар на Управителния комитет е избран Драгой Коджейков, за помощник-секретар — Янко Иванов. СТР влиза в състава на ОРСС. Поставя си за цел да защитава интересите на транспортните работници в България на основата на класовата борба. Г. Димитров подпомага непосредствено дейността на съюза, който става най-многобройната работническа професионална организация в страната. От май 1911 членува в Международната транспортна федерация. Съюзът оказва помощ или непосредствено ръководи стачните борби на транспортния пролетариат (общата стачка на пристанищните работници в Бургас през септ. 1911, стачката на пристанищните работници във Варна през юни—юли 1912, Транспортната стачка 1919—1920 и др.). След 1919 дейци на съюза поддържат радиовръзките на ЦК на БКП с Коминтерна. От приемането на ЗЗД (1924) до Априлските събития 1925 СТР работи полулегално, след което прекратява съществуването си. — 223.
- ⁶³ Има се предвид *Тютюноработническият синдикат «Защита»* в гр. Ксанти (Скеча). През апр. 1914 ръководи голямата стачка на ксантийските тютюноработници, която завършва с успех. Поддържа тесни връзки с Тютюноработническият съюз и ОРСС. — 227.
- ⁶⁴ *Работническият рудничарски съюз (РРС)* е създаден на учредителен конгрес в края на март 1909 на основата на Рудничарския синдикат в Перник и с участието на синдикалните групи в други мини; влиза в състава на ОРСС. Учредителният конгрес приема Устав на РРС и избира ръководни органи. Г. Димитров редактира в. «Рудничар» (1902—1912) и непосредствено ръководи рудничарските борби и стачки. Третият (1911) и IV (1912) конгрес на РРС го избират за секретар на съюза. От 1913 до 1924 негов секретар е Т. Ненков. В навечерието на Балканската война съюзът се масовизира. През военните години (1912—1913 и 1915—1918) дейността му е ограничена. След Първата световна война се разраства и укрепва, голяма роля за което изиграва организационната и политическата дейност на Г. Димитров сред миньорите. През 1919—1921 РРС организира и ръководи масовите миньорски стачни борби. В началото на 1922 след дългогодишно прекъсване започва да излиза отново в. «Рудничар». РРС е разтурен през 1924 по силата на ЗЗД. — 230.
- ⁶⁵ *Работническият кожаро-обущарски съюз (РКОС)* е основан в Плевен през юли 1907 на учредителна конференция на кожар-

ските и обущарските работници; започва редовен вътрешно-организационен живот от окт. 1907 с активното съдействие на Софийския обущарски синдикат. Влиза в състава на ОРСС. Централното му настоятелство първоначално е в София, за кратко време — в Плевен, а от май 1910 се установява в Пловдив. Дългогодишен секретар на съюза (от 1910 до 1923) е Рангел Димитров. От 6 февр. 1909 започва да излиза съюзният орган в. «Кожаро-обущар». РКОС ръководи стачните борби на кожарските и обущарските работници в страната. В близки контакти е със Сръбския работнически кожаро-обущарски съюз. Не членува в Международния кожаро-обущарски секретариат. Разтурен през 1924 по силата на ЗЗД. — 230.

⁶⁶ *Съюзът на фабричните и други работници в България* е създаден на 25 юли 1909 на учредителна конференция чрез обединяването на смесените, фабричните и други синдикати; влиза в състава на ОРСС. Георги Димитров е един от неговите учредители. Секретар-касиер на Централното настоятелство е В. Падин. От май до юли 1910 съюзът издава «Бюлетин на Съюза на фабричните и други работници в България», а от авг. 1910 в. «Фабричен работник». Съюзът ръководи 133-дневната стачка на работниците от Кибритената фабрика на гара Костенец баня (юли—дек. 1909) и други стачни борби. Разтурен е през 1924 по силата на ЗЗД. — 230.

⁶⁷ *Съюзът на търговските служещи в България* е създаден в края на 1907 и началото на 1908 към ОРСС. Софийският синдикат на търговските служещи подготвя проектоустава и извършва цялата организаторска работа по изграждането на съюза. Първоначално в него се включват търговските служещи от София, Плевен, Сливен, Лом и другаде. От 1910 излиза в. «Търговски служащ», който води борба против опортюнизма в синдикалното движение. През 1910 съюзът влиза в Международния секретариат на търговските служещи и чрез Хр. Кабакчиев участва в международната конференция на търговските служещи в Копенхаген. Разтурен през 1924 по силата на ЗЗД. — 230.

⁶⁸ *Главен работнически съюз на Сърбия (ГРСС) (Г л а в н и р а д н и ч к и с а в е з)* — централната синдикална организация в Сърбия. Основан през юли 1903 едновременно със Сръбската социалдемократическа партия (ССДП) на I работнически конгрес в Белград. Обединява преди всичко централизираните отраслови професионални организации. От 1904 членува в Международния синдикален секретариат. До апр. 1919, когато на заключителния конгрес в Белград се взема решение за обединяване на синдикалното движение в Югославия и за създаване на Главен работнически съюз на Югославия, Работническият съюз на Сърбия провежда седем редовни конгреса: II (1904, Белград), III (1905, Крагуевац), IV (1907, Белград), V (1909, Белград), VI (1911, Белград), VII (1914, Белград). Печатен

орган на съюза (едновременно и на ССДП) е в. «Радничке новине».

Между ГРСС и ОРСС съществуват тесни връзки и добри взаимоотношения, което им дава възможност да обменят опит и да се подпомагат морално и материално по време на стачни борби. Особени заслуги за дружеските взаимоотношения има Г. Димитров, който години наред поддържа лични контакти с най-изтъкнатите дейци на ССДП и ГРСС — Д. Туцович, Др. Лапчевич, Т. Кацлерович, П. Павлович, Бл. Брачинац и др. — 235.

- ⁶⁹ *Стачката в дъскорезното предприятие на братя Балабанови в Кочериново*, където при изключително тежки условия работят 1500 работници, започва в началото на май 1914. Отделни групи горски работници напускат работа, като поставят искане за намаление на работното време. Дъскорезачите и работниците от машинното отделение на фабриката избират 10-членна комисиция, която предявява пред управата искане за намаление на работното време. На 12 май то е отхвърлено и работниците обявяват стачка, начело на която застават Ст. Димитров (Марек), К. Ципоранов и секретарят на Работническия дърводелски съюз М. Хлебаров. В подкрепа на собствениците в Кочериново е изпратена полиция, но въпреки насилията стачниците не отстъпват. Пред опасността да понесат материални загуби собствениците приемат някои от работническите искания. Стачната борба е прекратена организирано на 14 юли 1914. — 239.

- ⁷⁰ *Стачката на тютюноработниците в Ксанти* избухва на 4 апр. 1914 в отговор на опита на чуждестранните тютюневи компании да отхвърлят колективния договор, извоюван от тютюноработниците след няколкогодишна борба. Стачната вълна обхваща тютюневите складове на 5 експортни фирми с над 1700 работници. Ръководи се от Тютюноработническия синдикат «Защита», в който членуват няколко хиляди работници. За правилното ѝ организиране голямо значение има помощта на БРСДП (т. с.) и на революционните профсъюзи. Непосредствено след избухването на стачката Тютюноработническият съюз изпраща в Ксанти своя секретар Н. Господинов, а нестачкуващите тютюноработници събират над 8000 лв. помощи. По искане на чуждестранните компании срещу стачниците е изпратена полиция, а в тютюневите складове са заставени да работят събралите се в Ксанти български бежанци, напуснали родните си места след Междусъюзническата война 1913. Въпреки това стачката продължава с успех и на 17 и 18 апр. една след друга компаниите се съгласяват да се продължи старият колективен договор.

Георги Димитров следи отблизо хода на стачната борба и активно защитава ксантийските работници. Той отправя пистане в Народното събрание до министъра на вътрешните работи и произнася протестна реч във връзка с незаконната намеса на полицията в стачката; от името на Синдикалния комитет изпраща телеграма до стачниците и организира помощна акция за тях. — 240

- ⁷¹ *Интернационални професионални секретариати* (Секретариати по производа) — обединяват в международен мащаб организираниите в профсъюзи работници и служещи от дадено производство в различните страни. Първият международен професионален секретариат е създаден през 1871 и обединява производителите на ръкавици. В навечерието на Първата световна война броят на секретариатите е 32, а числото на влизащите в тях работници — 3 679 691. Почти всички отраслови профсъюзи към ОРСС членуват в съответните международни синдикални секретариати. — 241.
- ⁷² *Феникс* — в митологията на древните народи (египтяни, гърци и др.) вълшебна птица. Според най-разпространеното предание тя живеела в пустините на Арабия и всеки 500 (или 1000) години отлитала в гр. Хелиопол (Египет), където се самоизгаряла и отново се раждала от пепелта си. Феникс е символ на вечното обновяване. — 242.
- ⁷³ *Стачката на пристанищните работници в Браила (Румъния)* избухва в началото на авг. 1915. Стига се до кървави стълкновения с полицията. Прекратена е на 12 авг. с частичен успех. стачкуващите извоюват повишение на заплатите си. — 246.
- ⁷⁴ *Двадесет и първият конгрес на БРСДП (т. с.)* се провежда от 9 до 11 авг. 1915 в София. В работата му участвуват 135 делегати. Откриването на конгреса се предшествува от протестен антивоенен митинг. Конгресът получава поздравителни телеграми от Бюрото на Балканската работническа социалдемократическа федерация, от Сръбската социалдемократическа партия, от Румънската социалдемократическа партия и от гръцките социалдемократи. Конгресът изслушва и обсъжда отчетите на ЦК (Г. Кирков), на Контролната комисия (В. Мулетаров) и на парламентарната група (Г. Димитров). Изнесени са и доклади на мандатната комисия по въпросите на войната, положението на Балканите и задачите на социалдемократията (В. Коларов), по скъпотията и безработицата (Е. Марковски). По отчета и докладите са гласувани съответни резолюции. Конгресът потвърждава интернационалистическата позиция на партията, заклеждава измената на социалшовинистите от Втория интернационал и одобрява решенията на Втората балканска социалдемократическа конференция (1915). В приетата по доклада на В. Коларов резолюция се изтъква, че германофилската и съглашенофилската политика са еднакво опасни за независимостта на балканските държави и се отхвърля решително всяко участие на българския народ в Първата световна война на чиято и да е страна.

Избран е ЦК в състав: Д. Благоев, Г. Кирков (секретар-касиер), Хр. Кабакчиев, В. Коларов и Г. Димитров; Контролна комисия: д-р Н. Исаков, Е. Марковски, Т. Луканов, Н. Пенев и В. Падин. — 247.

- ⁷⁵ Става дума за внесения на 28 дек. 1913 от парламентарната група на БРСДП (т.с.) Законопроект за амнистия на войниците, обвинени и осъдени по Военнонаказателния закон през периода от 17 септ. 1912 до 1 дек. 1913. (По-подробно вж. Димитров, Г. Съч. Т. 4. С., 1983, с. 259—261). — 249.
- ⁷⁶ Законодателното предложение на парламентарната група на БРСДП (т. с.) за *парламентарна анкета за издирване виновниците за националната катастрофа* е внесено на 30 дек. 1913. Предложението предвижда назначаването на парламентарна комисия, съставена от представители на всички парламентарни групи, която да установи отговорностите по политическата подготовка, обявяването и воденето на Балканската и Междусъюзническата война (1912—1913), да анкетира вътрешната и външната политика на кабинетите, управлявали по това време, и да потърси отговорност за извършените от тях произволи и злоупотреби. (По-подробно вж. Димитров, Г. Съч. Т. 4. С., 1983, с. 263—265). — 249.
- ⁷⁷ Става дума за *държавния заем* в размер на 500 000 000 златни лева, който правителството на В. Радославов сключва на 29 юни 1914 със синдикат от германски и австро-унгарски банки начело с германската банка Дисконто Гезелшафт при изключително неблагоприятни за страната условия. Гласуването му в Народното събрание (2 юли 1914) се превръща в открито стълкновение между правителството и опозицията. Срещу 500-милионния заем се обявява цялата прогресивна общественост в страната. Той е окачествен като губелен за България, като средство за финансовото и политическото ѝ заробване от чуждестранния капитал. Със сключването на заема фактически се решава въпросът за присъединяването на България към Централните сили в навечерието на Първата световна война.
- Парламентарната група на БРСДП (т. с.) излиза с две декларации, в които осъжда сключването на заема и цялата засмна политика на буржоазното правителство. Партията и ОРСС организират и ръководят широка протестна акция в цялата страна. На митинги и събрания в столицата и провинцията говорят Д. Благоев, Г. Кирков, В. Коларов и Г. Димитров. Двадесетият партиен конгрес (29 юни—1 юли 1914) отправя специален протест по повод сключването на заема. ЦК на БРСДП (т. с.) и парламентарната група на партията излизат с Манифест към работническата класа в България. «Работнически вестник» помества протестни телеграми и др. материали, а чрез поредница уводни статии под надслов «Държавните заеми» изяснява същността на заема и отношението на партията към заемната политика на буржоазните правителства (вж. «Работнически вестник», № 60, 62, 64—68 от 3, 5, 8—12 юли 1914). — 249.
- ⁷⁸ Искането за *народна милиция* вместо постоянната войска е включено във всички програмни документи на партията на

тесните социалисти след 1892. В Програмната декларация, приета от I конгрес на БКП (т. с.) (1919), се издига искане за всенародна милиция и Червена армия по примера на Съветки Русия и се определя начинът на тяхното изграждане. — 252.

⁷⁹ *Земеделци* — дейците на Българския земеделски народен съюз (БЗНС), основан през 1899 като професионално-просветителска организация. На своя VII конгрес (1905) съюзът приема съсловна политическа програма, която разглежда селяните като единно съсловие. През всички периоди от развитието на БЗНС основната му членска маса са бедните и средните селяни, но поради съсловния принцип на изграждане в редовете му влизат и богати селяни. В годините на войните (1912—1918) съюзът разширява влиянието си и става най-малката партия в страната. През 1920 БЗНС спечелва парламентарните избори и съставя еднопартиен кабинет начело с Ал. Стамболийски. Земеделското правителство провежда редица демократични реформи, които засягат интересите на едрата буржоазия, но не ликвидират икономическото ѝ господство. Опитвайки се да осъществи утопичната идея за «самостоятелна селска власт», то не само не потърсва единодействието на БКП, но започва неоправдана борба срещу нея. Това позволява на реакцията да организира военнофашисткия преврат на 9 юни 1923 и да събори земеделското правителство. През Септемврийското антифашистко въстание 1923 се слагат основите на бойния съюз между БКП и БЗНС. След Априлските събития 1924 много от водачите на лявото крило на съюза са избити, БЗНС изпада в криза и се разцепва на няколко крила и групи. След Деветнадесетомайския преврат 1934 е забранен. Под ръководството на партията сдружените земеделци участвуват в борбите на Народния антифашистки фронт (1936—1939) и в изграждането на Отечествения фронт (1942—1944). Левите сили в БЗНС се включват и във въоръжената антифашистка борба (1941—1944).

След 9 септ. 1944 БЗНС е главен съюзник на БКП в управлението на страната. Десните, антикомунистически сили в БЗНС, обединявани от Г. М. Димитров (Гемето), правят без успешен опит да наложат реакционен курс на съюза, но са изключени от него. Останалите реакционни сили начело с Н. Петков създават опозиционен БЗНС, който през лятото на 1947 е разтурен от правителството. През 1948 съюзът отхвърля съсловния принцип и се преустройва в класова политическа организация на трудещите се селяни. Съюзът приема програмата за изграждане на социализма в България и признава ръководната роля на БКП в обществено-политическия живот. Със своята дейност БЗНС допринася за победата на кооперативния строй в българското село. — 253.

⁸⁰ Георги Димитров се позовава на *Временното положение за паричното доволствие на военнослужещите във военно време*, утвърдено с Указ № 58 от 4 окт. 1903 и обнародвано в «Дър-

жавен вестник», № 233 от 22 окт. с. г., и на *Закона за изменение и допълнение на временното положение* (§ 4,5,7—12 и 14), гласуван на I извънредна сесия на XVII обикновено НС и обнародван в «Държавен вестник», № 179, 11 авг. 1914. Параграф 4 от закона предвижда чиновниците и държавните служещи от всички ведомства, които са мобилизирани в редовете на войската или остават на държавна служба в страната като войници, да получават до демобилизирането половината от бюджетната си заплата от ведомството, където са работили до мобилизацията. В категорията на тези чиновници и служители не са визирани работниците от Военния арсенал. — 275.

- ⁸¹ Георги Димитров има предвид *Правилника за подпомагане на нуждаещите се войнишки семейства през време на мобилизация и война*, приет на заседание на Министерския съвет на 22 септ. 1915, утвърден с Указ № 407 от 30 септ. и обнародван в «Държавен вестник», № 221 от 30 септ. с. г. По силата на чл. 47 от Конституцията той е обрнат в закон и след обявените с укази 412 и 430 от 15 окт. и 7 дек. 1915 изменения и допълнения на чл. 2, 3, 5, 7 и 15 е внесен през ян. 1916 за утвърждаване в Народното събрание (вж настоящия том, с. 371). Поради растящата скъпотия и по настояване на парламентарната група на БРСДП (т. с.) през февр. 1916 е внесен Законопроект за допълнение на Закона за подпомагане на войнишките семейства, при първото четене на който се изказва В. Коларов, а при второто четене — Г. Димитров (вж настоящия том, с. 401—419).

Във връзка с приложението на закона са изработени две наредби за отпускане и оправдаване на помощите за войнишките семейства, обнародвани в «Държавен вестник», № 232 от 13 окт. 1915 и № 14 от 19 ян. 1916. — 280.

- ⁸² Става дума за *Стопанското училище «Мария Луиза» в София*. От откриването му (1893) то се покровителствува от Софийското женско дружество «Майка» — съсновател (1914) и член на Съюза на благотворителните дружества. — 282.
- ⁸³ Отнася се за *Бюро «женски труд»*, основано в началото на 1911 към Софийското женско дружество «Съзнание». Към бюрото са организирани професионално училище и майсторски курс за горни дамски дрехи, курсове по шапкарство, цветарство и бродерия, книговезница, ателиета за горни дрехи и бельо, за килимарство и цветарство, в които работят около 100 жени и момичета. Съществува и специално отделение за трудова помощ — т. нар. Посредническо бюро за работа, което приема поръчки, осигурява надомна работа и посредничи за постъпване на служба в частни къщи и учреждения. Бюрото се издържа от дружество «Съзнание», но получава и допълнителни субсидии от различни учреждения и организации. — 282.
- ⁸⁴ *Радикали* — членове на Р а д и к а л д е м о к р а т и ч е с к а т а п а р т и я — дребнобуржоазна политическа партия, обра-

зувана в 1905 от обособилата се в Демократическата партия фракция на младодемократите начело с Н. Цанов и Т. Г. Влайков. Обхваща част от градската дребна буржоазия и от дребно буржоазната интелигенция. Обявява се в защита на буржоазно парламентарния строй. Участва в правителството на Ал. Малинов (юни—ноем. 1918) и на Т. Теодоров (ноем. 1918—авг. 1919). Външната ѝ политика е русофилска и антантофилска. През 1922 се преименува Р а д и к а л н а п а р т и я и се присъединява към Конституционния блок (1922—1923). След военнофашисткия преврат на 9 юни 1923 се разцепва. Дясното ѝ крило влиза на 10 авг. с. г. в Демократическия съговор, а лявото начело със Ст. Костурков — минава в опозиция и през 1931—1934 участва в управлението на Народния блок. В навечерието на Деветнадесетомайския преврат 1934 в Радикалната партия се оформят три крила: Радикална партия начело със Ст. Костурков, Радикална партия начело с проф. Г. П. Генов и малобройната Прогресивно-радикална партия. През 1945 крилото на Ст. Костурков се присъединява към Отечественния фронт, а десните радикали съществуват за кратко време като опозиционна Радикална партия (обединена). През 1949 Радикалната партия се саморазпуска и членовете ѝ се вливат в ОФ. — 287.

- ⁸⁵ Става дума за предложението на Софийския местен комитет за обществена предвидливост, изложено от члена на комитета Т. Г. Влайков, да бъдат открити общински магазини за продажба на продуктите от първа необходимост — захар, сол и газ, с които Централният комитет за обществена предвидливост разполага и е съгласен да отпусне за столичното население. Общинският съвет приема предложението и натоварва Постоянното присъствие и Местния комитет за обществена предвидливост в най-кратък срок да осигурят откриването на такива магазини. — 288.
- ⁸⁶ Отнася се за *законопроект за държавна помощ на работническите и други бедни семейства във време на мобилизация и война*, внесен от парламентарната група на БРСДП (т.с.) в I извънредна сесия на XVII обикновено НС през юли 1914. С него се предлага от деня на мобилизацията до един месец след демобилизацията държавата да отпусне парична помощ за всяко бедно семейство, останало без средства поради мобилизирано на лицето, което го е издържало, или вследствие на безработицата. Нуждаещите се семейства и размерът на помощите да се определят от общинските съвети, които да се ангажират и с раздаването на съответните суми. — 323.
- ⁸⁷ *Работническият дърводелски съюз (РДС)* е създаден в началото на 1909 към ОРСС. Печатен орган — в. «Дърводелски работник». Още от основаването му Г. Димитров оказва непосредствена помощ за неговото разрастване и укрепване. Първият редовен конгрес се провежда на 8 апр. 1911 в София. До Балканската

война 1912—1913 съюзът организира и ръководи стачните борби на дърводелските работници. През годините на Първата световна война (1915—1918) прекратява дейността си. След войната постепенно се превръща в масова организация. В него влизат повечето от членовете и част от ръководството на Дърводелския съюз при БРСДП(о). РДС установява връзки с дърводелските съюзи в Германия, Австро-Унгария, Румъния и др.; негови представители участвуват в международни профсъюзни конференции и конгреси. След въвеждането на ЗЗД (1924) продължава да действува полулегално до Априлските събития 1925. — 350.

- ⁸⁸ Става дума за повдигнатото съдебно преследване срещу членовете на парламентарната група на БРСДП (т. с.) по повод издадени от нейно име «Позив към работническата класа в България», издаден и разпространен на 10 септември, в деня на обявяването на мобилизацията (датата 7 септември е фиктивна, с цел да се избягнат санкциите на цензурата). Позивът разобличава политиката на правителствената коалиция и опозиционния блок, насочена към въвлечането на България в Първата световна война, призовава пролетариата от балканските страни на солидарна борба против войната и капитализма, за Балканска федеративна република. Делото срещу членовете на парламентарната група Д. Благоев, Г. Кирков, В. Коларов, Хр. Кабакчиев, Г. Димитров и др. е прекратено след войната поради общата амнистия. — 351.
- ⁸⁹ Отнася се за т. нар. *Демократически общински съвет* — управлението на Софийската община от апр. 1908 до авг. 1911, когато и кметовете (Ат. Хранов, Ев. Кирков, К. Батолов), и общинските съветници са представители на Демократическата партия. — 376.
- ⁹⁰ Има се предвид управляващата либерална коалиция (вж бел. № 8). — 385.
- ⁹¹ Отнася се за *Правилника за подпомагане на нуждаещите се семейства в случай на мобилизация и война* (вж бел. 81). — 401.
- ⁹² *Хагски конвенции* — международни съглашения, установяващи законите и правилата на войната, правата и задълженията на неутралните страни, а също и начините за мирно разрешаване на международните спорове. Приети са на конференциите в Хага (Холандия) през 1899 и 1907. Хагските конвенции са известни в литературата под определени номера (от 1 до 13). Спазването на принципите, залегнали в тях, е задължително от гледна точка на международното право, а неспазването им се счита за военно престъпление.
- Тук вероятно става дума за конвенцията, регламентираща правилата на сухопътната война, както и условията, необходими за защита на гражданското население по време на военни действия. — 418.

- ⁹³ Става дума за *Школата за подготовка на запасни подпоручици в пехотата*, създадена през 1901 г. в с. Княжево (дн. кв. на София). В нея постъпват всички новобранци със средно и висше образование. Курсът на обучение е 11 месеца. След завършване на школата войниците получават звание «офицерски кандидат», а след уволнението си са повишавани в чин «запасен подпоручик». Ежегодно до края на Първата световна война в нея се обучават от 300 до 400 младежи. Закрита е по силата на Ньойския мирен договор 1919.
- В школата получават военна подготовка голяма част от тесните социалисти — Г. Кирков, В. Коларов, Г. Дамянов и много други. — 425.
- ⁹⁴ Георги Димитров се позовава на *Закона за лозарството и овощарството*, приет на II редовна сесия на XIV обикновено НС и обнародван в «Държавен вестник», № 77 от 7 апр. 1910. Според чл. 31 под покровителството на закона са само онези частни лозя и овощни градини, които са постоянни, т. е. след засаждането са регистрирани в съответното общинско управление. — 436.
- ⁹⁵ Чл. 47 от Конституцията дава възможност на царя чрез Министерския съвет в изключителни случаи на вътрешна и външна опасност да издава наредби със задължителна сила на закон, без да са гласувани в Народното събрание. — 437.
- ⁹⁶ *Първите синдикални организации в Гърция* са създадени в края на XIX и началото на XX в., главно на взаимоспомагателна основа. Те включват и работници, и работодатели. Подем в организираното работническо движение настъпва след 1910, когато се създават профсъюзни обединения по градове на принципа на класовата борба. Тласък за развитието на синдикалното движение дава извоюваният през 1914 от работническата класа Закон 281, който забранява участието на работници и работодатели в един профсъюз. Революционното течение в синдикалното движение начело с Н. Яниос води решителна борба против реформистите, които през дек. 1911 създават Общогръцка работническа федерация. Поради връзките ѝ с правителството и липсата на опора сред пролетариата федерацията скоро се самоизпуска. До 1917 гръцкото синдикално движение е без общ ръководен център. В годините на войните (1912—1918) стачните борби на гръцката работническа класа се масовизират. Броят на синдикалните организации се увеличава от 60 през 1910 на 120—150 към 1916. — 449.
- ⁹⁷ *Металороботническият съюз (МС)* е основан през ноем. 1907 на основата на Софийския металороботнически синдикат, към който се присъединяват Плевенският и Русенският синдикат; влиза в състава на ОРСС. Първият редовен конгрес на МС се провежда през юли 1910. Секретар на Централното настоятелство е А. Иванов. МС обхваща предимно железарски работници и металороботници от промишлените предприятия. Има органи-

зации в почти всички големи градове на страната. Печатен орган — в. «Металороботник» (излиза от ян. 1910). МС е разтурен през 1924 по силата на ЗЗД. — 450.

⁹⁸ *Работническият шивашки съюз (РШС)* е основан през лятото на 1907 на конференция на шивашките работници; обединява всички шивашки синдикати и секции в страната. Влиза в състава на ОРСС. От 1909 започва да издава в. «Шивашки работник», чийто редактор до 1912 е Люба (Любица) Ивошевич—Димитрова. РШС ръководи почти всички стачки на шивашките работници в страната до военнофашисткия преврат на 9 юни 1923. Като член на Международния работнически шивашки съюз поддържа широки интернационални връзки. Г. Димитров следи отблизо дейността на съюза, подпомага редактирането и издаването на в. «Шивашки работник», участва в работата на съюзните конгреси. РШС е разтурен през 1924 по силата на ЗЗД. — 450.

⁹⁹ Отнася се за *Партийната социалистическа книжарница* (П а р т и й н а к н и ж а р н и ц а) — основана на 1 септ. 1903 по решение на X партиен конгрес със задача да издава книги и брошури със социалистическо съдържание, да организира съпедирането на «Работнически вестник», сп. «Ново време», «Червен народен календар» и други издания на партията, да доставя на партийните организации печатни органи на социалистически партии от други страни, да осигурява изработването и разпространяването на илюстрирани картички, ленти и др. Издава «Работническа библиотека», която излиза в две серии: п ъ р в а т а (1905—1914) обхваща книги из областта на партийната теория, тактика и политика, част от тях — преводни; в т о р а т а (1906—1908) включва издания предимно по въпросите на синдикалното движение в България и др. През 1909 книжарницата създава собствена печатница и от началото на 1910 е известна като «Партийна социалистическа книжарница и печатница». В годините на войните (1912—1913 и 1915—1918) ограничава значително своята дейност. През 1919 партийната книжарница и печатница преминават към кооперация «Освобождение», при която се създава книгоиздателски отдел. Издателската дейност на партията се разширява и обхваща всички партийни издания. Трудовете на ръководителите на партията и ОРСС, в това число и на Г. Димитров, до разтурянето на кооперация «Освобождение» по силата на ЗЗД (2 апр. 1924) се публикуват изключително от издателския ѝ отдел. Излизат и много преводи на произведения на К. Маркс, Ф. Енгелс, В. И. Ленин и на други видни марксисти. — 451.

¹⁰⁰ Под това заглавие са обединени два ръкописа на Г. Димитров (конспект по скъпотията и бележки относно поскъпването на захарта в България), свързани преди всичко с неговата дейност в Софийския общински съвет (вж настоящия том, с. 66—74). Конспектът вероятно е подготвен преди юни 1915; впоследствие допълнен с бележките за цените на захарта и с литература по

- скъпотията. Г. Димитров използва за пръв път данни от този документ в речта си в Софийския общински съвет на 5 юни 1915. — 456.
- ¹⁰¹ Брошурата *«Социалдемокрацията в Софийската община (Дейността на социалдемократическите съветници Димитър Благоев, Георги Кирков и Георги Димитров)»* е издадена от Партиейната социалистическа книжарница и печатница по инициатива на Софийския местен комитет на БРСДП(т.с.). Излиза от печат в навечерието на общинските избори в София — около 20-25 април 1915 (по сведения от *«Работнически вестник»*, № 13, 25 апр. с. г.). Авторите на брошурата не са посочени, но един от тях е Г. Димитров. С незначителни съкращения и редакционни промени в нея е включена подписаната статия на Г. Димитров *«Разтурянето на Софийската община»* (*«Работнически вестник»*, № 276, 22 март 1915), както и неподписаните статии *«Народният ко-общоделският ортаклък в Софийската община»* и *«Общоделците, врагове на работниците»* (*«Работнически вестник»*, № 6 и 11 от 15 и 22 апр. 1915), за които има данни, че са на Г. Димитров. — 465.
- ¹⁰² *Цанковисти* — членове на Прогресивнолибералната партия, наречени по името на нейния водач Драган Цанков. Сформирани се след 1884 от фракция на старата Либерална партия. Изразява интересите на търговско-лихварската и земновладелската буржоазия. Нееднократно участва в управлението на страната: през 1901—1903 и 1913 съставя еднопартийни правителства, а през 1901, 1911, 1913 и 1919—1920 участва в коалиционни правителствени кабинети. Външната ѝ политика е ориентирана към Русия. През 1920 се обединява с Народната (народняшка) партия в Обединена народнопрогресивна партия, която през авг. 1923 влиза във фашисткия Демократически съговор. — 467.
- ¹⁰³ Има се предвид управлението на Демократическата партия през периода ян. 1908—март 1911 (27 и 28 кабинет Ал. Малинов). — 467.
- ¹⁰⁴ *Стамболовисти* — членове на Народнוליбералната (стамболовистка) партия, основана през 1886, след второто разцепление на старата Либерална партия. Нейн пръв лидер е Ст. Стамболов. Народнוליбералната партия изразява интересите на новозародилата се едра индустриална и търговска буржоазия. Управлението ѝ (1887—1894 и 1903—1908) е свързано с бързото развитие на капитализма в България, с ограбване и потискане на народните маси, с преследване на социалистическото движение. Привърженик е на експанзивна националистическа програма. Външнополитическата ѝ ориентация е насочена към Австро-Унгария и Германия, против Русия. Заедно с Младолибералната партия (тончевисти) и Либералната партия (радослависти) образува либерален блок, който начело

с В. Радославов управлява страната от 4 юли 1913 до 21 юни 1918 и я въвлича в Първата световна война 1914—1918 на страната на Централните сили. През 1920 заедно с останалите либерални партии образува реакционната Националлиберална партия. — 467.

¹⁰⁶ *Младолиберали* — членове на Младолибералната партия — буржоазна политическа партия, оформила се окончателно през 1904 от обособилата се в Либералната (радославистка) партия фракция начело с Д. Тончев. Изразява интересите на част от едрата търговско-индустриална буржоазия, свързана с германския и австрийския капитал. Не играе особена самостоятелна роля в политическия живот на страната. В идейно отношение не се различава от Радославистката партия. Участва в коалиционния либерален блок, управлявал страната от 4 юли 1913 до 21 юни 1918. През 1920 заедно с Народолибералната партия (стамболовисти) и Либералната партия (радослависти) образуват реакционната Националлиберална партия. — 467.

¹⁰⁶ Става дума за общинските групи на БРСДП(о) и Радикал-демократическата партия, които предприемат единни опозиционни действия. — 469.

¹⁰⁷ Отнася се за секцията за настаняване на безработните към Бюрото за социални грижи и благотворителност (вж бел. 32). — 471.

¹⁰⁸ *Стачката на работниците в Софийската скотобойна* е обявена на 19 ноем. 1914. Около 200 души касапи, каруцари и др. напускат работа в знак на протест срещу Софийската община, която въпреки многократните им искания не предприема нищо за подобряване на крайно лошите условия на работа. Сформираният стачен комитет със съдействието на СК на ОРСС и заедно с Г. Димитров (като общински съветник) се явява пред столичния кмет и излага исканията на стачкуващите. На 20 ноем. от името на кметството управлението на скотобойната се задължава да удовлетвори исканията на работниците за подобряване условията на труд. На 21 ноем. стачката е прекратена организирано. — 484.

¹⁰⁹ Става дума за предприетите от Софийския общински съвет действия през окт., ноем. и дек. 1914 в изпълнение на Закона за определяне продажната цена на съестните и други предмети от първа необходимост. В отговор на оплакванията на граждани за спекулации в Софийската захарна фабрика Общинският съвет назначава комисия, която издава заповед за реквизирането на 1 млн. кг захар. Министерството на вътрешните работи отменя този акт на съвета, което предизвиква конфликт между министерството и общината. Постоянното присъствие на Софийския общински съвет отнася спора до административния съд. По по-

вод незаконните действия на министерството Г. Димитров отпраща на 1 ноем. 1914 питане в Народното събрание, в което се обявява против потъпкването на общинското самоуправление (вж Д и м и т р о в, Г. Съч. Т. 5. С., с. 188—189). — 487.

- ¹¹⁰ Отнася се за «*Бюлетин по жилищния въпрос*» — листовка, издавана от основаното през септ. 1911 Благотворително семейно квартирно дружество «Благодетел». Брой 1 от бюлетина съдържа материал, който обвинява общинските съветници от широко-социалистическата партия Е. Николов и П. Алеков в предизборна демагогия, тъй като в навечерието на общинските избори на 18 септ. 1911, за да спечелят гласове, са обещавали на бездомниците разрешаване на жилищния въпрос чрез раздаване на общински места за строеж на частни жилища, а след изборите, в речите си в Общинския съвет предлагат противоположно на обещанията си разрешение на въпроса. — 499.

ПОКАЗАЛЕЦ НА ПЕРИОДИЧНИТЕ ИЗДАНИЯ*

Железничар — вестник, орган на Работническият железничарски синдикат към ОРСС, от 1911 — един от органите на новосъздадения Съюз на транспортните работници. Излиза в София от 20 апр. 1905 до 30 окт. 1920 (с прекъсване през 1916—1918) първоначално два пъти месечно, от 1918 — три пъти месечно. През 1906—1911 излиза в Плевен. Редактиран от Ал. Киров, Я. Иванов, Т. Луканов и др. Спира по решение на конгреса на Съюза на транспортните работници; вместо него и в. «Телеграфопощенски вестник» излиза в. «Транспорт» като единствен орган на съюза. — 229.

Народ — всекидневен вестник, орган на БРСДП (обединена). Излиза в София от 15 ноем. 1911 до 30 дек. 1934. Редактиран от Я. Сакъзов, П. Величков и Хар. Христов. Редактори са били и Хр. Пунев, Ал. Павлов, Б. Султанов, Д. Казасов (1920—1923), Кр. Пастухов, Ив. Пастухов, П. Джидров, С. Янев, Д. Нейков и др. Има определен опортюнистически характер. Враждебно настроен спрямо БРСДП (т. с.). След Първата световна война до спирането му е с антисъветска и антикомунистическа насоченост. Подновен на 4 окт. 1944 като орган на отечественофронтовската БРСДП. Преставя да излиза на 12 авг. 1948 след вливането на БРСДП в редовете на БКП. — 522.

Народно стопанство — популярно икономическо списание. Излиза в София от 9 ян. 1904 до 1921 два пъти месечно (без юли и август), през 1921—апр. 1943 веднъж месечно. Редактирано от Георги Т. Пеев, Ив. К. Златаров и др. Списанието разглежда стопански въпроси от официални позиции. Публикува статии за търговията, индустрията, занаятите, митническото дело, професионалното образование и стопанска хроника от България и чужбина. — 128.

Ново време — списание, теоретичен орган на БРСДП, от 1903 — на БРСДП (т. с.), от 1919 — на БКП. Излиза от ян. 1897 под редакцията на Д. Благоев отначало в Пловдив, от 1903 — в София. До 1910 излиза месечно, след това два пъти в месеца. С малки прекъсвания по време на Балканската (1912—1913) и Първата световна

* Съставил Петър Ц. Петров. (Ред.)

война (1914—1918) излиза до 5 септ. 1923, когато е спряно от фашисткото правителство на Ал. Цанков. Възстановено като месечен теоретичен орган на ЦК на БКП през 1947. Сп. «Ново време» е неразривно свързано с дълбоко принципната непримирима борба, която революционните марксисти начело с Д. Благоев водят за пролетарски характер на партията, за чистотата на марксистката теория, против ревизионизма и всички отклонения от марксизма. След победата на социалистическата революция разработва проблеми на марксизма-ленинизма в икономическата, политическата, историческата, философската, културната и други области на идеологическия фронт. — 228, 229, 257, 259, 529, 534, 537.

Работническа защита — вестник, орган на Обединения общ работнически синдикален съюз (ОБОРСС). Излиза в София от окт. 1914 до ноем. 1919 веднъж седмично (с прекъсване от авг. 1915 до дек. 1918), от ноем. 1919 — два пъти месечно. Редактиран от Сидер Тодоров, Г. Карпузов, Г. Кръстев, Ст. Манов и др. Между сътрудниците му са: Я. Сакъзов, Ил. Янулов, Д. Тодоров, Хар. Нейчев, П. Ралев, Н. Харлаков, К. Тинева и др. — главно бивши анархолиберали и прогресисти. Отразява възгледите на левицата на БРСДП(о) и ОБОРСС, поради което е критикуван от официалния орган на широкосоциалистическата партия в. «Народ». Проявява дълбоки идейно-политически колебания. Трибуна е както на схващанията за идеен и организационен неутралитет на синдикатите, така и за обединение на реформистките и революционните синдикални организации. Постепенно от идейна борба срещу БРСДП (т.с.) преминава към борба срещу БРСДП(о). Публикува материали за положението на работническата класа в България и работническите борби. Има положително отношение към обединението на Синдикалното движение на класово-революционна основа. — 521.

Работнически вестник — вестник, орган на БРСДП, от 1903 — на БРСДП (т.с.), от 1919 — на БКП; от 1904 до септ. 1923 едновременно е орган на ОРСС. Издава се по решение на IV конгрес на БРСДП. Излиза от 5 септ. 1897 до 10 септ. 1923 легално, от 27 окт. 1923 до май 1939 с прекъсвания — нелегално. Излиза седмично до 1904, до 1908 — два пъти, а след това три пъти в седмицата; от ноем. 1911 става всекидневник. Отначало е издаван в Казанлък (1897—1898), през 1899 — в Стара Загора, от 1900 — в София. Редактиран от Г. Кирков самостоятелно и в съредакторство с Е. Дабев (1897—1900), от Г. Георгиев (1900—1909), Хр. Кабакчиев (1910—1923), Г. Димитров и В. Коларов (окт. 1923—февр. 1924) във Виена (нелегално). В редакцията участвуват и Т. Петров, П. Георгиев, Ив. Недялков—Шаблин, Тр. Костов (1935—1936, 1940—1941), Е. Стайков (1936—1937), Д. Найденов и др. В продължение на две десетилетия Г. Димитров завежда и редактира отдел «Синдикално движение». «Работнически вестник» има изключителни заслуги за популяризирането на социалистическите идеи сред работническата класа, за развитието на революционната марксистка партия в България, за разгрома на опортюнизма и реформизма, за пропагандирането на идеите на Октомврийската революция 1917 и за лениниза-

цията на партията. Спира след решението на ЦК на БКП за сливането на БКП и РП в БРП, чийто орган става в. «Работническо дело». — 28, 29, 32, 54, 56, 57, 60, 94, 103, 228, 229, 230, 255, 256, 259, 267, 452, 502, 527, 535.

Радничке новине («Работнически новини») — вестник, централен орган на сръбското социалистическо движение. Излиза от апр. до окт. 1897, когато е забранен. Възобновен през 1902. От 1903 е орган на Сръбската социалдемократическа партия, от 1919 — на Социалистическата работническа партия на Югославия (комунисти), от 1920 — на Югославската КП. През 1902—1914 излиза в Белград, а през 1914—1915 — в Ниш, когато е забранен отново. Подновява излизането си през 1918—1920. От март до дек. 1921 излиза под името «Социјалистичке радничке новине», след което възстановява названието си. През 1921—1929 е орган на Югославската социалистическа партия. През 1929—1941 излиза като независим вестник, но фактически е на социалреформистки позиции. — 89.

Софийски общински вестник — официално издание на Софийската градска община. Излиза от 1914 до 1918 г. веднъж седмично. През 1918 редактор е П. Завоев. Помества решенията на Софийски градски общински съвет, сведения за мероприятията на общината, материали за историята на България и София, хроника, статистически данни и реклами. От окт. 1915 преобладават материали, свързани с военните действия по фронтовете на Първата световна война и положението в тила, главно в столицата. — 123, 124, 168, 177.

Текстилен работник — вестник, орган на Съюза на българските текстилни работници към ОРСС. Излиза два пъти в месеца от 25 авг. 1909 до 15 март 1925 (с прекъсвания) в Сливен; продължение на «Съюзен бюлетин на българските текстилни работници». Защитник на интересите на текстилните работници. Редактори — д-р Й. Г. Данчев, Н. Г. Данчев и Н. Дешлиев. Спрян от правителството на Ал. Цанков след Априлските събития 1925. — 229.

Телеграфопощенски вестник — вестник, орган на Телеграфопощенския и телефонен синдикат, от 1911 — на Съюза на транспортните работници към ОРСС. Излиза в София три пъти в месеца от 1 ян. 1903 до 4 дек. 1920. Отначало е редактиран от В. Нейчев, по-късно от Т. Петров; през 1908—1909 отговорен редактор е Г. Димитров, а след него — Др. Коджейков. При редакторството на В. Нейчев е на неутралистки позиции. След това е списван в определен социалистически дух, против неутралитета в синдикалното движение, за идейни и организационни връзки с БРСДП (т. с.). — 229.

«*Vorwärts*» («Напред») — всекидневен вестник, централен орган на Германската социалдемократическа партия. Излиза в Лайпциг от 1876. С въвеждането на Изключителния закон против социалистите (1878) вестникът е забранен. След отменянето на закона излиза в Берлин (1891). Негов редактор е В. Либкнехт (1891—1900). От страниците му Ф. Енгелс води борба против опортюнизма. След

смъртта на В. Либкнехт (1900) вестникът постепенно е овладян от дясното крило на партията и се превръща в трибуна на опортюнистите. В годините на Първата световна война 1914—1918 е на социалшовинистични позиции, а по време на Ваймарската република (1919—1933) е в услуга на германската буржоазия. Спрян след идването на Хитлер на власт. — 461.

ПОКАЗАЛЕЦ
НА ЦИТИРАНАТА
И СПОМЕНАВАНАТА ЛИТЕРАТУРА*

Безработицата и държавата. (Обща хроника). — «Народно стопанство», XI, 1915, № 11, с. 9. — 127.

Благовев, Д. Жилищният въпрос в Софийския градски общински съвет. — «Работнически вестник», XVII, № 161, 15 ноем. 1913. — 502.

Благовев, Д. По жилищния въпрос. (Реч в Софийския общински съвет). — «Работнически вестник», XVI, № 188 и 189, 28 и 29 юни 1912. — 501.

Втората Балканска социалистическа конференция. (Кореспонденции на «Работнически вестник»). — «Работнически вестник», XIX, № 76 и 78, 11 и 14 юли 1915. — 103.

Гладна кокошка просо сънува. (Въпроси на деня). — «Народ», IV, № 133, 21 юни 1915. — 522.

Гортер, Х. Историческият материализъм. За работници обяснен. С предговор от К. Кауцки. С., Парт. соц. к-ца и п-ца, 1910. 140 с. (Научна библиотека. Кн. 10). — 530, 531.

За подпомагане на бедните и нуждаещите се семейства в случай на мобилизация. — «Работнически вестник», XVIII, № 78, 24 юли 1914. — 270, 323.

Закон за градските общини. Поправен и допълнен с всички изменения и допълнения до 1 януари 1911 г. С., Държ. печатница, 1911. 37 с. — 81, 85, 171, 393.

Закон за определяне продажната цена на съестните и други предмети от първа необходимост през време на обществени кризи и бедствия. — «Държавен вестник», № 180, 12 авг. 1914. — 115.

Заповед № 1705 (София, 30 септември 1914 г. Кмет П. Теодоров). — «Софийски общински вестник», I, № 19, 5 окт. 1914, с. 15—16. — 76, 114.

* Съставила к. п. и. Венета Апостолова. (Ред.)

Заседанията на Софийския общински съвет. (Подпис: П. Ис.). «Работнически вестник», XVI, № 4, 16 ноем. 1911. — 476.

Заседанията на Софийския общински съвет. (Подпис: П. Ис.). «Работнически вестник», XVI, № 26, 12 дек. 1911. — 481.

Защо е разтурен Столичният градско-общински съвет. (Обвинителен акт по следствено дело № 392/1914 г.). — «Софийски общински вестник», I, № 44 и 45, 5 апр. 1915, с. 7—15. — 22.

Из заседанията на Софийския общински съвет. (Подпис: П. Ис.). — «Работнически вестник», XVI, № 18, 2 дек. 1911. — 477.

Из заседанията на Софийския общински съвет. (Подпис: П. Ис.). — «Работнически вестник», XVI, № 22, 7 дек. 1911. — 480.

Из заседанията на Софийския общински съвет. (Подпис: П. Ис.). — «Работнически вестник», XVI, № 24, 9 дек. 1911. — 481.

Изложението на г-на кмета. — «Софийски общински вестник», II, № 26, 5 дек. 1915, с. 3—7. — 319.

Кирков, Г. Жилищният въпрос и социалдемократията. (Реч в Софийския общински съвет). — «Работнически вестник», XVI, № 178 и 179, 16 и 17 юни 1912. — 501.

Кирков, Г. Нашата дума в парламента. — «Работнически вестник», XVIII, № 168, 9 ноем. 1914. — 251.

Михайлов, д-р М. Отчет на гр. София за 1908 и 1909 година. С., П-ца на Нар. осигурително д-во «Балкан», 1910. 150 с. — 132.

Нашата обединителна платформа, приета единодушно от Синдикалния комитет и Генералния съвет в заседанието на 21 юли. — «Работническа защита», I, № 37, 8 авг. 1915. — 203.

Нашият отговор. (София, 21 юни 1915 г.). — «Работническа защита», I, № 35, 27 юни 1915. — 521

Общинската политика на Либералната партия. — «Софийски общински вестник», I, № 49, 3 май 1915, с. 8—9. — 73.

Общинският съвет и стачката. — «Работнически вестник», XVIII, № 23, 20 май 1914. — 495.

Окръжна наредба № 2834 от 22 август 1914 г. — В: *Сборник* на окръжни наредби, докладни записки, инспекторски рапорти, закони и законопроекти по покровителството на труда. 1905—1915 г. С., 1918, с. 75—77. — 128, 131.

Окръжна наредба № 613 от 27 април 1915 г. — В: *Сборник* на окръжни наредби, докладни записки, инспекторски рапорти, закони и законопроекти по покровителството на труда. С., 1918, с. 108—110. — 47.

Позив към работническата класа в България. 7 септември 1915 г. (Парламентарната група на Българската работническа социалдемократическа партия). — В: *Социалдемокрацията* в парламента. Отчет за дейността на парламентарната група на Работническата социалдемократическа партия. Част IV. С., Парт. соц. к-ца и п-ца, Б. Г., с. 11—17. (Парламентарна библиотека. Кн. 9). — 351.

Позорните скандали в Народното събрание. — «Работнически вестник», XVIII, № 61, 4 юли 1914. — 250.

Правилник за безплатно лекуване на софийското население. — «Софийски общински вестник», I, № 5, 29 юни 1914, с. 9—11. — 83.

Правилник за подпомагане на нуждаещите се войнишки семейства през време на мобилизация и война. — «Работнически вестник», XIX, № 141, 27 септ. 1915. — 280.

Правилник за раздаване помощи на бедните войнишки семейства. (Приет в заседанието на Софийския градско-общински съвет от 3 октомври 1915 г.). — «Софийски общински вестник», II, № 19, 18 окт. 1915, с. 10—11. — 303, 320.

Протестът на парламентарната група на Социалдемократическата партия. — «Работнически вестник», XVIII, № 97, 17 авг. 1914. — 250.

Против подстрекателствата за мира и федерацията. (Резолюция на Букурещката конференция). — «Работнически вестник», XIX, № 80, 16 юли 1915. — 104.

Радославов, В. Изложение на мотивите към законопроекта за обществена предвидливост. (София, 21 януари 1915 г.). — «Стенографски дневници», XVII ОНС, 57 з., 26 ян. 1915, с. 2052—2054. — 62, 118, 109.

Резолюция по синдикалното единство. — «Работнически вестник», XVIII, № 33, 1 юни 1914. — 203.

Резолюция-протест [приета от работническото събрание на 31 май 1915 г., след речите на Г. Димитров и д-р Н. Царвуланов]. — «Работнически вестник», XIX, № 43, 2 юни 1915, с. 2. — 67.

Решения на Десетия синдикален конгрес. (Засадавал в София на 25, 26 и 27 май 1914 г.). С., Парт. соц. к-ца и п-ца, 1914. 12 с. (Общ работнически синдикален съюз в България). — 53.

Сакаров, Н. [Реч по бюджетопоекта на Софийския градски общински съвет за 1912 г.]. (Малкият парламент. 12 декември 1911 г.). — «Народ», I, № 26, 14 дек. 1911. — 505.

Синдикалната конференция. (Резолюциите: I. По отчета на Синдикалния съюз; II. По безработицата; III. По синдикалното обединение.). — «Работнически вестник», XIX, № 107, 18 авг. 1915. — 255.

Социалдемокрацията за мира. — «Работнически вестник», XVIII, № 148, 17 окт. 1914. — 250.

Тодоров, Димо. Безработицата у нас и борбата с нея. — «Економически преглед» (Варна), I, 1915, № 13—14, с. 230—236. — 126.

Томов, А. Безработицата. — «Софийски общински вестник», I, № 44—45, 5 апр. 1915, с. 15—17. — 123.

Търговците-житари и Комитетът за обществената предвидливост. — «Списание на Българското икономическо дружество», XVIII, 1915, № 5 и 6, с. 390—391. — 62.

Die bulgarischen Gewerkschaften 1914/1915. — «Internationale Gewerkschafts — Korrespondenz» (Berlin), III, 1915, № 4, p. 1-2. — 213, 261.

Hirsch, P. Erzeuger und Verbraucher. — «Vorwärts» (Berlin), № 38, 8. II. 1916. — 461.

Schulz, Hugo. Montenegrinische Zustände. — «Vorwärts» (Berlin), № 43, 13. II. 1916. — 461.

ИМЕНЕН ПОКАЗАЛЕЦ*

Аврамов, Яко — софийски търговец. През март 1916 подарява на столичната община 10 000 лева за създаване на благотворителен фонд «Технически знания на сираци от войните основан от г-н Яко Аврамов», като се задължава да внесе още 20 000 лева.

С постановление № 33 от 26 март 1916 Общинският съвет приема попечителството на фонда и изказва писмена благодарност на дарителя. — 429, 430, 431.

А. И. — вж *Иванов, Антон*.

Алеков, Петър (1878—1963) — деец и един от основателите на общоделския Телеграфо-пощенски съюз. Член на БРСДП(о). Секретар (1910—1911) и председател (1929—1932) на съюза. Дългогодишен редактор на в. «Телеграфопощенско съзнание» (1909—1934). Народен представител в XVIII (1919—1920) и XXI (1923—1927) обикновено НС. Автор на брошурата «Свободна или партизанска професионална организация» (1904). — 499.

Апостолов, Никола — буржоазен политически и държавен деец. Член на Народнолибералната партия. Министър на народната просвета (3 март 1907—16 ян. 1908). Министър на железниците, пощите и телеграфите (23 септ. 1913—14 март 1917) в кабинетите на В. Радославов. Народен представител през 1903—1908, 1911—1913 и 1914—1919. През 1919 е арестуван, а през март 1923 осъден на 10 г. затвор като един от виновниците за втората национална катастрофа. През юли 1924 е амнистиран. — 341.

Асеов, Нисим — общински съветник в София (от 1915). Търговец. Член на Либералната (радославистка) партия. — 316.

Бакалов, Жечо А. (неизв. — 1921) — буржоазен политически и държавен деец. Адвокат в София. Член на Младолибералната (тончевистка) партия. Министър на търговията, промишлеността и труда (4 юли 1913—21 юни 1918) в кабинетите на В. Радославов. Народен представител през 1899—1900, 1903—

* Съставил Петър Ц. Петров. (Ред.)

1908, 1913 и 1914—1919. Председател на X обикновено НС (1899—1900). — 331, 340.

Балабанов, Иван К. — общински съветник в София (от 1915). Търговец. Член на Народнолибералната партия. — 112, 116, 137.

Баранова — Симидова, д-р А. — лекарка, акушер-гинеколог в Общинската болница в София (1914—1915). — 82, 170, 171, 172.

Батолов, Константин Добрев (1877—1938) — буржоазен политически деец, дипломат. Завършва право в Париж, след което става адвокат в София. От 1903 е член на Демократическата партия, по-късно е избран в Централното ѝ бюро. Народен представител в XIV (1908—1911), XIX (1920—1923) и XXI (1923—1927) обикновено НС. Кмет на София (1910—1911 и 1920—1922). Пълномощен министър във Франция (1931—1934 и 1935—1938). Министър на външните работи и изповеданията в кабинетите на К. Георгиев (23 май 1934—22 ян. 1935) и на ген. П. Златев (22 ян.—21 апр. 1935). Съдейства за възстановяване на дипломатическите отношения на България със Съветския съюз. — 155, 158, 163, 164, 176, 472

Баумайстер (Baumeister), Алберт (1882—неизв.) — деец на германското и международното профсъюзно движение, десен социалдемократ, ревизионист. Секретар на Международния синдикален секретариат. От 1914 до 1917 издава в Берлин сп. «Международна кореспонденция», в което пропагандира социалшовинистични възгледи. Автор е на брошура «Профсъюзите и Международната организация на труда» (1921). — 452.

Благовев, Димитър (Д. Б. Николов — Д я д о) (14 юни 1856, с. Загоричане, Костурско — 7 май 1924, София) — основоположник на научния социализъм и на революционната марксистка пролетарска партия в България; най-изтъкнатият теоретик на марксизма в България и на Балканите в края на XIX и първата четвърт на XX в. По време на Руско-турската освободителна война 1877—1878 участва в боевете за Стара Загора. След войната заминава в Русия. В Петербург следва естествени науки (1881—1882), от 1883 — право. Основавя Партия на руските социалдемократи (1883), известна като *Благовева група*, която е първата социалдемократическа организация в Русия. Издава в. «Рабочий» (от края на ян. 1885), в който е публикувана в съкратен и редакционно изменен вид програмата на Партията на руските социалдемократи. На 16 март 1885 за революционна дейност е изгонен от Русия. Установява се в София. Заедно с Виктория (Вела) Живкова, с която свързва живота си, започва да издава «Журнал «Съвременний показател»» (1 юни 1885) — първото социалистическо списание в България. Инициатор е за свикването на представителите на социалистическите дружинки в България на сбирка в Търново (21—23 апр. 1891) и на Учредителния конгрес (20 юли—2 авг. 1891) на Българската социалдемократическа партия на връх Бузлуджа. От Учредителния конгрес до края на живота си неизменно е избран за член на ЦК на партията. Димитър Благоев заедно с Гаврил Георгиев и Георги Кирков ръководи борбата на революционните марк-

систа срещу общоделците, която завършва с идейния разгром на опортюнистите и отстраняването им от партията (1903). Той отстоява пролетарския революционномарксистки характер на партията, като води непримирима борба против всички опортюнистически отклонения в нея. При неговото ръководно участие се учредява Общият работнически синдикален съюз (1904).

Като народен представител (1899—1900, 1902—1903, 1913—1923) и общински съветник в София (1911—1915) отстоява коренните интереси на работническата класа.

Димитър Благоев е последователен патриот-интернационалист.

Ръководи делегацията на БРСДП(т.с.) на Първата (1909) и на Втората (1915) балканска социалдемократическа конференция и на Копенхагенския конгрес на Втория интернационал (1910). В Копенхаген участва в срещата на делегатите от марксистката левица, между които е В. И. Ленин. В годините на Първата световна империалистическа война 1914—1918 води борба против социалшовинизма и измяната на лидерите на Втория интернационал. Той отблъсква сплитите на Плеханов и Парвус да отклонят партията от нейната интернационалистическа позиция и критикува техните социалпатриотически възгледи (статии «Magister dixit», 1914, и «Плеханов и Парвус», 1915). Обявява се за създаването на нов интернационал на основата на революционния социализъм и пролетарския интернационализъм. Това го доближава до възгледите на В. И. Ленин и през лятото на 1917 тясносоциалистическата партия се присъединява към възглавяваната от болшевиките Цимервалдска левица. Благоев посреща с голямо въодушевление Великата октомврийска социалистическа революция 1917. Под негово ръководство започва превъоръжаването на партията с идеите на ленинизма. БРСДП(т.с.) става съснователка на Третия Комунистически интернационал (март 1919), преименува се БКП(т.с.) и приема Програмна декларация в духа на ленинизма. Благоев се бори против настъплението на крупния капитал и реакцията, подкрепя възприетия от ЦК на БКП (5—7 авг. 1923) курс на въоръжено въстание против установената в страната на 9 юни 1923 фашистка диктатура, а след неговото кърваво потушаване се обявява в защита на въстанието и жертвите на белия терор.

Димитър Благоев е основател на теоретичния орган на партията сп. «Ново време» и е негов неизменен редактор от ян. 1897 до спирането му на 12 септ. 1923. Всестранно образован марксист, той е автор на научни изследвания в областта на историята, икономиката, философията, литературознанието. По-важни трудове: «Нашите апостоли» (1886), «Що е социализъм и има ли той почва у нас?» (1891), «Социализмът и работническият въпрос в България» (1900), «Икономическото развитие на България. Индустрия или земеделие» (1903), «Принос към историята на социализма в България» (1906), «Едрата индустрия и работническата класа в България» (1908), «Положението на работническата класа в нашата индустрия» (1912) и др. Редактор е на «Вестник на Учителското дружество» (Видин, 1889—1890), съредатор на органа на БСДП в. «Работник» (1892—1894) и на сп. «Ден» (Шумен, 1892). Той е един от основателите на първите работнически кооперации в България.

Димитър Благоев създава здрави революционни традиции и партията, на които тя се опира и израства като партия от нов, ленински тип. — 99, 163, 465, 476, 477, 478, 479, 480, 481, 482, 483, 487, 491, 494, 496, 497, 501, 502, 508.

Божинов, Иван Кузманов (1867 — неизв.) — буржоазен политически деец. Член на Либералната (радославистка) партия. Общински съветник в София (от 1914). Окръжен съветник. Подпредседател на македонско дружество. Собственик на печатница «И. К. Божинов». — 72, 73, 80, 107, 108, 116, 142, 146, 147, 194, 291, 315.

Бояджиев, Ц. — инженер, директор на Трамвайната компания в София. — 178, 179, 194, 196, 198.

Будинов, Атанас — трамваен работник в София. — 198.

Вазов, Борис Минчов (1873—1957) — буржоазен политически деец, журналист. Брат на Иван Вазов. Член на Народната (народняшка) партия. Завършва Военното училище в София. През 1899 напуска армията. Завършва право с докторат в Париж (1904) и се установява като адвокат в София. Народен представител (1911—1919, 1923—1931); подпредседател на ХХI (1923—1927) и ХХII (1927) обикновено НС. Редактор е на сп. «Адвокатски преглед» (1921—1948) и на в. «Мир» (1923). Сътрудничи на реакционния в. «Слово» и на в. «Трибуна». След Деветоюнския военнофашистки преврат се включва в Демократическия сговор. Непосредствено преди Септемврийското антифашистко въстание 1923 от страниците на в. «Мир» призовава към разправа с БКП. След Деветнадесетомайския преврат 1934 подкрепя правителството на К. Георгиев. През 30-те години принадлежи към политическата групировка около в. «Мир». Изразител е на крайно десни възгледи за тоталитарно управление на страната. — 419.

Вангелов, Панко — народен представител в ХVI (1913) и ХVII (1914—1919) обикновено НС. Член на Либералната (радославистка) партия. — 368

Василев, Велико (1867 — неизв.) — държавен финансов контролър при столичната община (1913—1916). — 311.

Василев, Григор (Г. В. Гьорев) (1883—1942) — буржоазен политически деец, адвокат и журналист. Учи право в София, завършва в Женева. Първоначално е член на широкосоциалистическата партия. През 1904—1906 е секретар на Свободния синдикален съюз. След Балканската война 1912—1913 преминава към Демократическата партия, а след Деветоюнския военнофашистки преврат 1923 се включва в Демократическия сговор. Народен представител (1914—1934, 1938—1939). Министър на земеделието в кабинета на А. Ляпчев (15 май 1930—14 май 1931). Участва в т. нар. «Петорка», оформила се през пролетта на 1936 като буржоазнодемократична опозиция на монархофашистката диктатура. Един от лидерите на демократичната опозиция в ХХIV обикновено НС (1938—1939). Главен редактор на сп. «Българска земя» (1931—1932) и на сп. «Нация и земя» (1933—1934). Един от редакторите на органа на Демократическата партия в. «Пряпорец» (1898—1932). Заедно с

Г. Т. Данаилов и Ал. Гиргинов редактира сп. «Демократия» (1920—1923), а с К. Николов и Т. Кожухаров през 1922 — сп. «Народ и армия». В навечерието на Втората световна война осъжда хитлеристката агресия в Чехословакия. — 500.

Веселинов, Йонко — народен представител в V Велико НС (1911), в XVI (1913) и XVII (1914—1919) обикновено НС. Член на Либералната (радославистка) партия. — 407, 408, 409, 410, 412, 417.

Влайков, Тодор Генчов (псевдоними: В е с е л и н, З д р а в к о) (1865—1943) — писател и общественик, редовен член на БАН (1900). Завършва гимназия в София (1885) и следва славянска филология в Московския университет. Под влияние на народническите идеи напуска университета (1888), за да се отдаде на народополезна дейност. Учителствува в родния си град Пирдоп (1888—1891). През 1890 основава в с. Мирково, Софийски окръг, първата кооперация в България. През 1891—1892 е гимназиален учител в Търново, през 1892—1894 — училищен инспектор в София. Един от основателите и председател (1898) на Българския учителски съюз. Редактира в. «Съзнание» (1898—1934). От 1900 е член на Демократическата партия. Заедно с Найчо Цанов е начело на младемократическата група, която през 1905 се обособява в Радикалдемократическа партия (от 1922 — Радикална партия). Влайков е един от нейните лидери и главен редактор на теоретичния ѝ орган сп. «Демократически преглед» (1902—1928). Дългогодишен народен представител (1901—1908, 1911, 1919—1920, 1923—1931) и общински съветник в София (1911—1918). Председател е на Съюза на българските писатели (от 1924). През 1931, разочарован, се оттегля от политическия живот.

Литературното наследство на Влайков е огромно. В своите разкази и повести той идеализира патриархалния бит, като разкрива реалистично процеса на разоряване на малоимотните селяни и занаятчиите. В други произведения пропагандира народническите си разбирания за необходимост от борба против капиталистическите порядки с оглед запазването на селската патриархална задруга. Най-известни са мемоарите му «Преживяното» (3 ч., 1934—1942). Влайков е един от най-активните български публицисти. — 111, 112, 116, 155, 156, 163, 164, 287, 290, 301, 315, 316, 346, 348, 380, 472, 481.

Гендович, Христо — български капиталист, милионер. Народен представител в XVII обикновено НС (1914—1919). Член на Либералната (радославистка) партия. — 429.

Георгиев, Александър — синдикален и партиен деец. Печатарски работник. Дългогодишен член на Централното настоятелство на Работническия печатарски съюз и негов касиер. От 1908 до 1923 е член на Синдикалния комитет на ОРСС. Делегат на XIX (1912) и XX (1914) конгрес на БРСДП (т. с.). — 207, 520, 523.

Георгиев, Христо Н. — буржоазен политически деец. Лекар в София. Член на Либералната (радославистка) партия. Завършил медицина във Виена (1908). Народен представител в XVI (1913) и XVII (1914—1919) обикновено НС. Общински съветник в София (от 1915). — 79, 106, 109, 113, 116, 155, 171, 172, 283, 287, 296, 297, 298, 299, 300, 303, 304, 347, 348, 355.

Гешов, Иван Д. — буржоазен политически деец. Член на Народната (народняшка) партия. Общински съветник в София. Кмет на столицата (23 май 1912—11 февр. 1914). Народен представител в IX обикновено НС (1896—1899). — 470.

Гешов, Иван Евстратиев (1849—1924) — буржоазен политически деец, икономист и публицист, банкиер; действителен член на БАН (1884). Завършва финансови и политически науки в Манчестър (1869). След Освобождението (1878) участвува дейно в устройването на Източна Румелия. Един от водачите на Народната (съединителна партия (до 1883); ръководител и главен редактор на в. «Марица» (1878—1885). Депутат в Областното събрание и негов пръв председател (1879—1880). Член и пръв председател на Постоянния комитет. Директор на финансите (ян. 1882—ноем. 1883). В края на 1883 се преселва в София. Директор на БНБ (1883—1886). Председател на БАН (1898—1924). Води преговорите и от българска страна подписва Букурещкия мирен договор (1886) след Сръбско-българската война 1885. От 1901 възглавява Народната (народняшка) партия, а след обединяването ѝ с Прогресивнолибералната партия (1920) — Обединената народнопрогресивна партия. Председател на XI (1901) и XV (1911—1913) обикновено НС. Министър на финансите (авг. — ноем. 1886, 1894—1897) и управляващ Министерството на търговията и земеделието (1894—1897). Министър-председател и министър на външните работи и изповеданията (16 март 1911—1 юни 1913). През 1912 подписва Българо-сръбския и Българо-гръцкия договор, с които се оформя Балканският съюз. Правителството на Гешов води Балканската война 1912—1913. След сключването на Лондонския мирен договор 1913 подава оставка. След Деветоюнския военнофашистки преврат 1923 участвува в Демократическия сговор. Дългогодишен народен представител (1894—1899, 1901—1908, 1911—1923).

Гешов е един от изявените представители на българската буржоазна икономическа мисъл. Възгледите си излага в студии върху финансовата политика на България («Думи и дела. Финансови и икономически студии», 1899). Автор е на мемоари («Балканският съюз. Спомени и документи», 1915; «Спомени из години на борби и победи», 1916 и др.). — 156, 429, 469.

Гортер (Gorter), Херман (1864—1927) — деец на лявото крило на холандската социалдемократия. Публицист и поет. В социалдемократическото движение се включва през 1897. През 1907 е един от основателите на вестник «De Tribune» («Трибуна») — орган на лявото крило на Холандската социалдемократическа работническа партия. През 1909 е един от създателите на Холандската социалдемократическа партия. В периода на Първата световна война 1914—1918 е на интернационалистически позиции, привърженик на Цимервалдската левица. През 1919 е един от основателите и ръководните дейци на Холандската комунистическа партия. Участвува в работата на Комунистическия интернационал. Застава на ултралеви сектантски позиции. В 1921 излиза от партията и се отказва от политическа дейност. — 530.

Господинов, Никола (Н. Г. Мидов) (1881—1915) — партиен и синдикален деец. Член на БРСДП от 1899. Учи в Харманли, Хасково и в Пловдив, където е член на ръководения от Д. Благоев ученически кръжок. Още като младеж се включва в борбите на работническата класа. При очистването на партията от опортюнистите (1903) застава на страната на тесните социалисти. Под ръководството на Н. Господинов през 1904 към ОРСС е образувано Общо работническо дружество в Харманли. През 1905 се установява в Пловдив, където работи заедно с В. Коларов. Секретар на Централното настоятелство на Тютюнороботническия съюз (от 1908). Секретар на партийната организация в Пловдив и член на Синдикалния комитет на ОРСС (от 1909). През 1912 е избран за общински съветник и в пловдивския комитет на труда. Организатор е на голямата тютюнороботническа стачка в Ксанти (1914). През 1908—1915 е редактор на в. «Тютюнороботник», от 1910 — на в. «Кожаро-обушар»; участва в редактирането на «Пловдивски народен вестник» (1911); активно сътрудничи на «Работнически вестник». Делегат е на редица конгреси на БРСДП(т.с.) и ОРСС. Постоянно преследван от властта. Загива при злополука. — 242, 449, 454, 520, 524, 525.

Данаилов, Георги Тодоров (1872—1939) — буржоазен икономист, юрист, общественик; действителен член на БАН (1901). Един от първите български статистици-демографи. Завършва право в Москва (1895); специализира във Виена, Мюнхен и Берлин (1897—1898). От 1903 е професор по политическа икономия в Софийския университет. Един от ръководните дейци на Демократическата партия; секретар на Централното ѝ бюро (1918—1923). След 1923 участва в дейността на Демократическия съговор. Министър на търговията (21 юни—17 окт. 1918) и на обществените сгради, пътищата и благоустройството (15 май 1930—29 юни 1931). След 1934 минава на нефашистки позиции. Редактор на «Списание на българското икономическо дружество» (от 1902). Автор на «Основни начала на политическата икономия» (1906), «Изследвания върху демографията на България» (1930), «Теория на статистиката» (1931) и др. — 330, 331, 420.

Данаилов, Тодор Атанасов (1887—1959) — партиен деец. Член на БРСДП(т.с.) от 1905. От 1909 е деловодител на ЦК на партията. Делегат на XVIII (1911), XIX (1912), XX (1914) и XXI (1915) партиен конгрес. Секретар на Местния комитет на Софийската партийна организация (1914—1915). Член на Местния (окръжния) комитет на партията в София (1918—1923). Общински съветник в София (1919—1921). През 1924 е изключен от БКП като ликвидатор. — 26.

Данчев, К. — секретар на Софийския общински съвет (1915—1916). — 354.

Джидров, Петър Спиридонов (1876—1952) — политически деец. Адвокат. Завършва право с докторат в Берлин и Цюрих. В социалистическото движение се включва в края на 90-те години на миналия век. След 1903 е един от ръководителите на широкосоциали-

стическата партия; редактор и съредактор на нейните издания в. «Работническа борба» (1903—1908), сп. «Ново общество» (1906—1909), сп. «Обществена мисъл» (1909), сп. «Социалдемократ» (1920—1921) и др. Министър на правосъдието в първия коалиционен кабинет на Т. Теодоров (ноем. 1918—май 1919). Народен представител през 1911, 1913—1923 и 1923—1927. След разцеплението на Социалдемократическата партия през 1926 заедно с Д. Казасов основа Социалдемократическа федерация, която си служи с левичарска фразеология. След Деветнадесетомайския преврат 1934 и в периода на Втората световна война 1939—1945 сътрудничи на официалния печат, където развива фашистки идеи за ограничаване на буржоазната демокрация и за ревизии на Търновската конституция. След 9 септ. 1944 е осъден от Народния съд. — 286, 346, 347, 348, 354, 480, 481.

Димитров, Жеко (Ж. Д. Джунджулов) (1886—1925) — партиен и синдикален деец, публицист. Близък съратник на Г. Димитров. Член на БРСДП(т.с.) от 1903 или 1904. Един от учредителите на Хасковската партийна организация (1910); участва дейно в борбата срещу общоделството, което има силно влияние в Хасково. Делегат на XVIII (1911), XIX (1912) и XX (1914) конгрес на БРСДП(т.с.). Участва във войните (1912—1918). Член и деловодител на Синдикалния комитет на ОРСС от 1913, от 1919 — помощник-секретар и касиер на комитета. Секретар на Съюза на фабричните и други работници (1914—1924). Участва в работата на II конгрес на Червения интернационал на профсъюзите (1922) в Москва. Избиран е за общински съветник в София (1919) от името на БКП. Член на Управителния съвет на кооперация «Освобождение». Организатор на много работнически стачки. Сътрудничи активно на «Работнически вестник». През 1915 и 1921—1923 редактира в. «Фабричен работник». След поражението на Септемврийското антифашистко въстание 1923 е секретар на Синдикалния комитет на ОРСС на мястото на Г. Димитров и известно време член на ЦК на БКП. Ръководи възстановяването на разгромените синдикални организации и разработва материали за тактиката и стратегията на профсъюзите в условията на фашистката диктатура. Един от създателите на в. «Работническо единство» (1924). През 1924 посещава нелегално Москва, среща се с Г. Димитров и В. Коларов, с които обсъжда проблемите на синдикалното движение в България при новите условия. По време на Априлските събития 1925 е арестуван и зверски убит в Дирекцията на полицията. — 207, 520, 523.

Дундов, И. Хр. — предприемач на дохода от правото за клане на добитък в София (1915—1916). — 432, 433.

Елеонора (Ройс Кьостриц) (1860—1917) — българска княгиня и царица. Втора съпруга на Фердинанд I Сакс-Кобург-Готски (от февр. 1908). — 438.

Желязков, Иван — буржоазен политически деец. Адвокат в София. Член на Либералната (радославистка) партия: Народен представител в XVI обикновено НС (1913). Общински съветник (1914—

1916) и помощник-кмет на Софийската община (1915—1916). — 72, 73, 132, 137, 140, 142, 143, 145, 146, 148, 197, 358.

Иванов, Антон (А. И. Козинаров) (1884—1942) — партиен и синдикален деец. Работник-металик. Член на БРСДП(т.с.) от 1904. До 1907 служи във флота, след което се установява в София. Секретар (1907—1919) и председател (1919—1924) на Централното настоятелство на Металороботническия съюз. През 1910 е избран за член на Синдикалния комитет на ОРСС и става един от най-близките помощници на Г. Димитров. Ръководи редица стачки на софийския пролетариат. От 1910 е член на Местния комитет на Софийската партийна организация. Участва във Войнишкото въстание 1918. Секретар на Местния и на Окръжния комитет на партията в София (1918—1923). Народен представител (1919—1923). Член на Висшия партиен съвет (1919—1920). От 1921 е член на ЦК на БКП. Участва в подготовката на Септемврийското антифашистко въстание 1923; на 21 септ. е арестуван и съден като член на ЦК и ръководител на Софийския революционен комитет. През 1925 е освободен от затвора и емигрира в СССР. През 1926—1927 е член на Задграничния ЦК на БКП. Член на Изпълкома на Профинтерна (1925—1930). През 1932 завършва Международната ленинска школа в Москва, след което е преподавател в Комунистическия университет на националните малцинства от Запад. През 1935—1937 е секретар на Задграничното бюро на ЦК на БКП и сътрудници на ИККИ. Участва дейно в създаването на интернационалните бригади в помощ на Испанската република (1936—1939) и няколко пъти посещава Испания. През дек. 1940 се завръща нелегално в България. На VII пленум на ЦК (1941) е избран за член на Политбюро и секретар на ЦК на БРП. А. Иванов е един от главните организатори на въоръжената антифашистка борба на българския народ (1941—1944). През апр. 1942 при провала на ЦК и на Централната военна комисия е арестуван. Вследствие на нечовешки инквизиции загубва говора си и за известно време е парализиран. На 23 юли 1942 е осъден на смърт заедно с още 12 членове и сътрудници на ЦК и разстрелян. — 207, 265, 453, 520, 523, 533.

Иванов, Димитър (Д. И. Захариев) (1884—1968) — профсъюзен деец. Локомотивен машинист. Член на Работническия железничарски синдикат и на неговата контролна комисия. Член на Синдикалния комитет (от 1912) и на контролната комисия на ОРСС (1915). Делегат на XX конгрес на БРСДП (т. с.) (1915). Участва в общата железничарска стачка 1906—1907 и в Транспортната стачка 1919—1920. През 1933 е избран за председател на Локомотивната организация, която по това време е към профсъюзната опозиция. Народен представител в XXV обикновено НС (1940—1944). В периода на въоръжената антифашистка борба 1941—1944 е концлагерист и политзатворник. След 9 септ. 1944 е на работа в Профсъюза на транспортните работници и народен представител в XXVI обикновено НС (1945—1946) и във Великото НС (1946—1949). — 207, 520, 523.

Иванов, Янко (1881—1927) — синдикален деец от Шумен. Работ-

ник по поддържане на железниците. През 1906 е уволнен заради активна дейност в Съюза на железничарите. Редактор на в. «Железничар» (1906—1911) и на в. «Транспорт» (1911—1923). Делегат е на Първата балканска социалдемократическа конференция в Белград (1909). След създаването на Съюза на транспортните работници (1911) е един от неговите най-активни членове. Автор е на брошурите «Исканията и борбата на транспортните работници» (1914) и «Бойкотът» (1914). В последните години от живота си се оттегля от активна политическа дейност. — 452.

Исаков, Наим (Нисим И. Нисимов) (1877—1932) — партнен деец, юрист. Член на БРСДП (т. с.) от 1903. Завършва право с докторат във Франция, след което става адвокат. Делегат е на редица партийни и синдикални конгреси. Член на Контролната комисия на партията (1909—1919, 1922—1923) и на Висшия партийен съвет (1921—1922). Избран е за окръжен и общински съветник в София. В навечерието на Септемврийското антифашистко въстание 1923 за известно време е арестуван. След освобождаването му от затвора е секретар на ЦК на БКП (ноем.—дек. 1923). През ян.—февр. 1924 участва в обсъждането на българския въпрос в ИККИ. От Москва заминава за Виена. Работи в Задграничното представителство на партията и в Балканската комунистическа федерация. Член е на Задграничния ЦК на БКП (1925—1927) и на ЦК на МОПР (1927—1930). Един от основателите и член на Централното ръководство на Международния юридически съюз (МЮС). Умира в Москва. — 48, 109, 110, 111, 112, 113, 116, 141, 143, 146, 147, 283, 287.

Йорданов, Йордан (1876—1942) — политически деец, юрист. Политическата си дейност започва като член на БРСДП, от 1903 — на БРСДП (т. с.). Делегат е на IX (1902), XIV (1907), XV (1908), XVII (1910), XVIII (1911), XIX (1912), XX (1914) и XXI (1915) конгрес на партията. Член на Висшия партийен съвет (1919—1921). Народен представител (1913—1923). Сътрудничи на партийните органи «Работнически вестник» и сп. «Ново време». Представител е на БКП в ИККИ (1921—1922). След поражението на Септемврийското антифашистко въстание 1923 напуска БКП и преминава в Националлибералната партия. Става висш държавен чиновник. Автор на брошурите: «Скъпотията, Народното събрание и партиите» (1915), «Защо влезох в Националлибералната партия» (1925) и «Българският либерализъм» (1926), «Дим. Благоев» (1930) и др. — 351, 407.

Календеров, Сотир — народен представител в VII (1893—1894), X (1899—1900) и XVII (1914—1919) обикновено НС. Либерал. — 369.

Калинков, Георги Ив. (1860—1926) — буржоазен политически деец. Член на Демократическата партия. Завършва право в Желева. Адвокат в София от 1890. Народен представител в XIV обикновено НС (1908—1911). Пълномощен министър в Букурещ (1910—юли 1913). Общински съветник (1901—1903, 1905—1910, 1915 —

1920) и кмет на София (1918—1920). Редактор на неофициалния орган на Демократическата партия в. «Време» (1909). — 110, 112, 116, 128, 140, 141, 144, 158, 163, 164, 165, 166, 286, 303, 434, 436.

Кало, Яко — предприемач от София. — 174.

Калчев, Никола Ц. — народен представител в XVI (1913) и XVII (1914—1919) обикновено НС. Член на Либералната (радославистка) партия. — 407, 408, 409, 410, 413, 414, 417.

Карастоянов, Харалампи Николов (1855—1934) — националреволюционер, обществено-политически деец, фармацевт. Член на Народната (народняшка) партия. По време на турското иго е емигрант в Румъния (1870) и Сърбия (1874). Участвува като доброволец в Сръбско-турската война 1876 с четата на Филип Тотю и като опълченец в Руско-турската освободителна война 1877—1878. Завършва фармация в Москва (1885). Професор по токсикология и теоретична химия (от 1894) във Висшето училище в София. От 1898 е частен аптекар. Един от основателите на Българското аптекарско дружество (1898), негов председател и почетен председател, Председател на Дружеството на опълченците. Народен представител в V Велико НС (1911). Общински съветник в столицата (1911—1915). Кмет на София (1911—1913). Редактор на сп. «Фармацевтически преглед» (1899—1900). Автор на «Аптекаарският въпрос в България» (1897) и на статии по медицински и обществени въпроси. — 469.

Кирков, Георги Йорданов (М а й с т о р а) (15 авг. 1867, Плевен — 25 авг. 1919, София) — деец и ръководител на българското революционно работническо и социалистическо движение и на БРСДП (т. с.), талантлив публицист и оратор; един от основоположниците на българската пролетарска литература. Най-близък съратник на Д. Благоев. Роден в семейството на учител-възрожденец. От 1879 до 1886 учи в гр. Николаев, Русия. През 1887 завършва Априловската гимназия в Габрово. От 1892 до 1895 следва картография във Виена, където взема участие в борбите на виенския пролетариат. През 1895 се връща в България и става член на БРСДП. Сътрудничи на партийния орган в. «Социалист» (1894—1897), редактиран от Г. Георгиев, и на сп. «Ден» (1891—1896). Заедно с Д. Благоев и Г. Георгиев възглавява борбата на революционните марксисти срещу опортюнистическото течение в партията. Между Г. Кирков и Д. Благоев се установява плодотворна дружба и сътрудничество. По предложение на Кирков IV конгрес на БРСДП (1897) решава да се издава в. «Работнически вестник» и го определя за негов редактор заедно с Е. Дабев.

През 1897—1899 Г. Кирков се оформя като един от най-талантливите български публицисти и сатирици. Литературните си творби подписва с псевдонима Майстор Гочу Зуляма, поради което е наречен М а й с т о р а. Част от фейлетоните му са издадени през 1900 в отделна книга — «Дремиградски смешила».

От 1898 до края на живота си непрекъснато е избран за член на ЦК на партията, а от 1905 до 1919 е секретар-касиер на Централния комитет. Избран е за народен представител в XI (1901), XVI (1913) и XVII (1914—1919) обикновено НС. Като депутат проя-

вява изключителна активност; речите му са образец на ораторско изкуство. През 1911—1914 е общински съветник в София. Участвува в Балканските войни (1912—1913) като запасен офицер.

Г. Кирков е основоположник на ОРСС (1904). През 1905—1909 е секретар на Синдикалния комитет на ОРСС. Има големи заслуги за израстването на Георги Димитров като пролетарски революционер. Като делегат на БРСДП (т. с.) участва в Шутгартския (1907) и Копенхагенския (1910) конгрес на Втория интернационал и на Втората балканска социалдемократическа конференция в Букурещ (1915). Присъства на конгреса на Сръбската (1909) и на Чешката (1909) социалдемократическа партия. С В. Коларов е определен за делегат на III цимервалдска конференция в Стокхолм (май 1917). Заедно с болшевиките подписва от името на БРСДП (т. с.) възванието на цимервалдската левица. Посреща с възторг победата на Великата октомврийска социалистическа революция 1917 и популяризира лозунгите й сред трудещите се. Възприема и пропагандира нейните идеи. Умира след тежко боледуване. — 251, 465, 475, 481, 482, 493, 496, 497, 501, 525.

Кирков, Евстати — буржоазен политически деец. Член на Демократическата партия. Завършва Военното училище в София. Участва в Сръбско-българската война 1885. След уволнението си от армията се отдава на политическа дейност. Кмет на София (1 авг. 1908—18 окт. 1910). — 377.

Киров — през 1915 създава благотворителен фонд за подпомагане на нуждаещи се семейства в столицата. — 279.

Ковачев, Стойчо Г. — общински съветник в София (от 1915). Член на Народниолибералната партия. — 116, 123, 126, 129, 135, 137, 138, 139, 141, 142, 145, 148, 152, 159, 160, 161, 162, 166.

Коджейков, Драгой Христов (1881—1979) — партиен и профсъюзен деец, герой на НРБ (1971), герой на социалистическия труд (1964). Член на БРСДП от 1902. Един от основателите на Телеграфопощенския синдикат и негов секретар (1908—1910). През 1909 е редактор на в. «Телеграфопощенски вестник». Член на Синдикалния комитет на ОРСС (1909—1923). Участва в Първата балканска социалдемократическа конференция в Белград (1909). Секретар на Съюза на транспортните работници (1911—1925). Народен представител (1919—1923). Член на Контролната комисия на БКП (1919—1924). През 1931 докладва в Москва пред Профинтерна за дейността на НРПС. Деец е на профпозицията на пощенци (1934—1935). Участва в работата на VI пленум на ЦК на БКП (1936). Член на Централната синдикална комисия при ЦК на партията (от 1936). Отговорник на партийното издателство под легалното название «Българска книжнина». Неколкократно арестуван и затварян. През 1941—1943 е интерниран в концлагера «Кръсто поле» край с. Еникьой, Ксантйско. След 9 септ. 1944 участва дейно в обществено-политическия живот. Член е на Изпълнителното бюро на Централния съвет на ОРПС (1944—1961) и на Централната ревизионна комисия на БКП (1954—1962). Участва в създаването на Профиздат (1945) и е негов ръководител до 1952. Автор е на трудове

върху революционното профсъюзно движение и на спомени за видни дейци на партията и синдикалното движение — Д. Благоев, Г. Кирков, Г. Димитров, В. Коларов и др. — 207, 452, 520, 523.

Коларов, Васил Петров (16 юли 1877, Шумен — 23 ян. 1950, София) — деец на българското и международното революционно работническо и комунистическо движение, един от ръководителите на БКП и НРБ; юрист, публицист, академик (1946). В началото на 1897 създава организация на БРСДП в Свищов и става неин секретар. Завършва право в Женева (1900), където изучава марксизма. През 1900 се завръща в страната и се установява в Шумен. От 1902 е секретар на Шуменската партийна организация. Взема дейно участие в борбата на революционните марксисти начело с Д. Благоев срещу общоделството. По решение на ЦК на БРСДП (т. с.) през 1904 се премества в Пловдив, където ръководи дейността на партийната организация до 1919.

От 1905 до края на живота си непрекъснато е избран за член на ЦК на партията. От 1913 до 1923 е народен представител. Участва в Щутгартския (1907) и Копенхагенския (1910) конгрес на Втория интернационал, където се среща с В. И. Ленин, в Първата (1909) и Втората (1915) балканска социалдемократическа конференция. Присъства като делегат на БРСДП (т. с.) на международната социалистическа конференция в Цимервалд, Швейцария (1915). Заедно с Г. Кирков е делегат на III цимервалдска конференция в Стокхолм (1917), но поради отлагането ѝ не присъства на заседанията. На I конгрес на БКП (т. с.) (1919) е избран за секретар-каснер на ЦК на партията. От 1921 до 1943 е член на Изпълнителния комитет на Коминтерна, а на неговия IV конгрес (1922) е избран за генерален секретар на ИККИ (до 1924). По поръчение на ИККИ участва в конгресите на Германската КП (1921 и 1923), на Италианската КП (1922), на Чехословашката КП (1923) и др. Заедно с Г. Димитров ръководи първото в света антифашистко въстание през септ. 1923. След поражението му емигрира в Югославия, по-късно — в Австрия. Във Виена В. Коларов и Г. Димитров създават Задграничен комитет на БКП и издават в. «Работнически вестник». В края на 1923 се установява в Москва. През 1926—1927 работи нелегално във Виена, където оглавява Задграничния ЦК на БКП и е редактор на сп. «Комунистическо знаме». През 1928—1929 ръководи Балканския секретариат на ИККИ. От 1931 до 1940 е директор на Международния аграрен институт в Москва и редактор на сп. «Аграрни проблеми». През 1935 е удостоен от АН на СССР с научната степен «доктор на икономическите науки». По време на Лайпцигския процес 1933 е един от ръководителите на международната акция в защита на Г. Димитров. В. Коларов допринася за преодоляване на лявото сектанство в БКП и за утвърждаване на Димитровския курс в партията. В периода на Втората световна война 1939—1945 работи за организирането на въоръжената антифашистка борба на българския народ.

На 9 септ. 1945 се завръща в България. На 15 дек. 1945 е избран за председател на XXVI обикновено НС, а след обявяването на България за република — за председател на Временното предсе-

дателство на републиката. От 7 ноем. 1946 е председател на Великото НС. От дек. 1947 е заместник-председател на МС и министър на външните работи. Ръководи българската делегация на Парижката мирна конференция 1946 и защитава националната кауза на България. След смъртта на Г. Димитров (1949) е избран за председател на Министерския съвет. — 327, 329, 332, 334, 408, 412.

Колчаков, Илия — собственик на аптека в София. — 195.

Колю — вж *Господинов*, Никола.

Команов, Найден — народен представител в XVI (1913) и XVII (1914—1919) обикновено НС. Член на БЗНС. — 419.

Кондов, Димитър (Д. К. Петров) (1881—1923) — партиен деец. Член на БРСДП (т. с.) от 1908. Ръководи стачките на варненските пристанищни работници (1910, 1912). Секретар на Местния партиен комитет във Варна (от 1913). Делегат на XIX (1912) и XX (1914) конгрес на БРСДП (т. с.). Участва в Първата световна война (1915—1918); води революционна антивоенна пропаганда сред войниците от 48 пехотен полк. След войната (окт. 1918) отново е избран за секретар на Местния (окръжен) партиен комитет. Делегат е на I (1919), II (1920), III (1921) и IV (1922) конгрес на БКП. През 1919 е избран за окръжен съветник. Кмет на Варненската комуна (дек. 1919—май 1921).

Ръководи подготовката на Септемврийското антифашистко въстание 1923 в града. Арестуван в навечерието на въстанието (22 септ.) и убит при «опит за бягство» (23 септ.) на варненското пристанище. — 207, 453, 520, 523.

Костурков, Стоян Пенчев (1866—1949) — политически и обществен деец. Един от основателите на Радикалдемократическата партия (1905) и неин секретар (1906—1934). Фактически ръководител и на органа на партията — в. «Радикал» (1910—1934), излизал през 1905—1910 под заглавие «Демократ». Дългогодишен народен представител (1913—1927, 1931—1934). Министър на народното просвещение в кабинетите на Ал. Малинов (21 юни—28 ноем. 1918) и на Т. Теодоров (28 ноем. 1918—6 окт. 1919). След Деветоюнския военофашистки преврат 1923 застава начело на течението, противопоставящо се на влизането на Радикалната партия в Демократическия сговор. Ръководеното от него крило продължава самостоятелното съществуване на Радикалната партия и участва в създаването на Народния блок. По време на управлението му е министър на железниците (29 юни 1931—5 май 1934). В периода на монархофашистката диктатура (1935—1944) се обявява в защита на Търновската конституция.

През 1945 възглавяваната от него Радикална партия влиза в Отечествения фронт. Костурков е министър на просветата (29 септ. 1945—23 ноем. 1946). Народен представител в XXVI обикновено НС (1945—1946). Автор е на книгата «Върху психологията на българина» (1949). — 414, 419.

Кристеску (Cristescu), Георге (1882—1973) — деец на румънското работническо и социалистическо движение. Секретар на Генералната комисия на синдикатите. Участва в работата на учреди-

телния конгрес на РСДП (1910). Делегат на II редовен конгрес на РСДП и на румънските профсъюзи (1912); избран е за член на Изпълнителния комитет на РСДП. Кристеску е един от румънските делегати на Втората балканска социалдемократическа конференция в Букурещ (1915). От 1921 до 1924 е генерален секретар на Румънската комунистическа партия. — 100.

Кръстева — съпруга на Тодор Кръстев, министър на правосъдието (16 ян. 1908—5 септ. 1910) и на търговията и земеделието (5 септ. 1910—16 март 1911). — 253.

К. Т. — вж. *Тошев*, Камен.

Кундалев. Ангел — политически деец. Член на БЗНС. Народен представител (1913—1923). Подпредседател на XX обикновено НС (1923). — 331.

Куюмджиев, Иван П. — синдикален и партиен деец. Текстилен работник от Сливен. Член на БРСДП (т. с.). Един от активните дейци и ръководители на Работническия текстилен съюз. Член е на Централното настоятелство (от 1909) и секретар на Съюза (1913—1915, 1921—1923). Делегат е на Сливенската партийна организация на XV (1908) и XIX (1912) конгрес на БРСДП (т. с.) и участва в работата на учредителния конгрес на Червения интернационал на профсъюзите (Профинтерна) (1921). Сътрудничи на партийния печат. — 452.

Кьорчев, Димо Петров (1884—1928) — буржоазен политически деец, литературен критик и публицист. Следва право в Лайпциг (1905), завършва в Софийския университет (1908). Прокурор в Свищов (1908), адвокат в София (от 1909). Един от видните дейци на Народнолибералната партия. От 1920 е политически секретар на Националлибералната партия. Народен представител през 1914—1919, 1923—1927 и 1927—1928. Участва в парламентарна подкомисия за анкетиране дейността на кабинетите на Ив. Евстр. Гешов—Ст. Данев (1911—1913). Заедно с Елин Пелин издава литературното списание «Слънчоглед» (1909). Редактира сп. «Пролом» (1922—1927). Автор е на статии на литературно-философски теми. Привърженик на западноевропейския модернизъм и на ницшеанския индивидуализъм. Считан е за теоретик на българския символизъм. — 419, 422.

Ланчевич, Драгиша (1864—1939) — деец на сръбското социалдемократическо движение. Един от създателите на сръбския социалистически печат. С основаването на Сръбската социалдемократическа партия (1903) става един от нейните ръководители. В полемиката с лявото крило в партията, възглавявана от Д. Туцович, заема центристски и дясноопортюнистически позиции. Избиран е в Скупщината (1905—1908 и 1912—1919). От 1919 е член на Социалистическата работническа партия на Югославия (комунисти) (от 1920 — ЮКП), но през дек. 1920 е изключен за опортюнистическа дейност. Един от организаторите на реформистката Югославска социалистическа партия (1921). През 1922 прекратява политическата си дей-

ност. Автор е на трудове по стопанска история и история на работническото движение в Сърбия, написани от реформистки позиции. — 99.

Легин (Legien), Карл (1861—1920) — деец на германското и международното профсъюзно движение, десен социалдемократ, ревизионист. Председател на Генералната комисия на германските профсъюзи (от 1890). От 1903 е секретар, от 1913 — председател на Международния синдикален секретариат. Депутат в Райхстага (1893—1898, 1903—1918). Известен в България с неуспешната си мисия по обединението на революционните и общоделските профсъюзи (1914). По време на Първата световна война 1914—1918 се проявява като краен социалшовинист. Обявява се срещу Октомврийската революция 1917 и Съветска Русия. Заедно с другите десни социалдемократи води борба срещу революционното движение по време на Ноемврийската революция 1918 в Германия. Депутат във Ваймарското учредително събрание (1919—1920). — 261, 449.

Либкнехт (Liebknecht), Карл (1871—1919) — деец на германското и международното работническо движение. Адвокат. Син на В. Либкнехт. От началото на ХХ в. е един от ръководителите на лявото крило на Германската социалдемократическа партия (ГСДП) и на Втория интернационал. Обявява се против ревизионистите и центристите в партията. Пропагандира идеите на Първата руска революция 1905—1907. Депутат в Пруския Ландтаг (1908), от 1912 — в Райхстага. Бори се срещу германския милитаризъм и империализъм. В книгата си «Милитаризъм и антимилитаризъм» (1907) обосновава теоретично необходимостта от антимилитаристична пропаганда като форма на класова борба, за което е осъден на затвор. Един от основателите (1907) и председател (1907—1910) на Социалистическия младежки интернационал. По време на Първата световна война 1914—1918 заема интернационалистически позиции; противопоставя се на социалшовинизма на десните лидери на ГСДП. На 2 дек. 1914 единствен гласува в Райхстага против военните кредити. Присъединява се към болшевишкия лозунг за превръщане на империалистическата война в гражданска. Либкнехт е един от организаторите и ръководителите на революционния Съюз «Спартак». През 1916 е осъден на каторга. По време на Ноемврийската революция в Германия 1918 заедно с Р. Люксембург е начело на революционния авангард на германските работници и организира издаването на вестник «Die Rote Fahne» («Червено знаме»). Един от основателите на Германската комунистическа партия (30 дек. 1918—1 ян. 1919) и един от ръководителите на въстанието на берлинските работници през ян. 1919. След потушаването на въстанието заедно с Роза Люксембург е убит зверски. Либкнехт е автор на много книги и брошури. — 103.

Лисев, Петър — народен представител в XVII обикновено НС (1914—1919) от София. Либерал. — 413, 418.

Лугарич, Джуро — дърводелски работник от Загреб. През 1910 се установява на работа в София и става един от дейните членове на Работническия дърводелски съюз. На Десетия конгрес на ОРСС

(1914) е избран за член на Синдикалния комитет. Делегат на XX (1914) конгрес на БРСДП (т. с.). След Първата световна война се завръща в Загреб. — 207, 520, 523.

Люксембург (Luxemburg), Роза (1871—1919) — деятелка на полското, германското и международното работническо движение. Родена в Полша. През 1889 емигрира в Швейцария. Участва в създаването на Социалдемократическата партия на Полша и Литва (1893). Завършва университета в Цюрих (1897). В 1898 се установява в Германия и заедно с К. Либкнехт, К. Цеткин и Фр. Меринг възглавява лявото крило на германската социалдемократия. Противник е на ревизионистките възгледи на Е. Бернщайн. Участва в Първата руска революция 1905—1907 (във Варшава), заради което е арестувана. По много въпроси на стратегията и тактиката на революционната борба се доближава до болшевиките. Оценява ролята на пролетариата в революцията като решаваща, признава необходимостта от въоръжено въстание и установяване на революционна диктатура.

На Щутгартския конгрес на Втория интернационал (1907) заедно с В. И. Ленин внася поправки в резолюцията на А. Бебел по въпроса за отношението към империалистическата война и милитаризма.

От началото на Първата световна война решително осъжда шовинизма, политиката на «граждански мир» и поддръжката на войната от десните лидери на германската социалдемократия. За антимилитаристична дейност е в затвора около 4 години.

Съоснователка е на групата «Интернационал» (1915), преименувана в група «Спартак» (1916), по-късно — Съюз «Спартак».

По време на Ноемврийската революция в Германия 1918 заедно с К. Либкнехт е начело на революционния авангард на германските работници. Играе ръководна роля на учредителния конгрес на Германската комунистическа партия (30 дек. 1918—1 ян. 1919). След потушаването на въстанието на берлинските работници през ян. 1919 Р. Люксембург и К. Либкнехт са арестувани и убити зверски от контрареволуционерите.

Наред с големите си заслуги към революционното движение Р. Люксембург допуска теоретически и тактически грешки, някои от които преодолява под влияние на Великата октомврийска социалистическа революция 1917 и въз основа на опита си от класовата борба в Германия.

По-важни трудове: «Социална реформа или революция?» (1899), «Масовата стачка, партията и профсъюзите» (1906), «Натрупване на капитала» (1913), «Кризата на социалдемократията» (1916), «Въведение в политическата икономика» (1925). — 103.

Маляков, А. — началник на Бюрото за социални грижи към Софийската община (1915). — 116, 117, 129, 134, 142, 143, 147.

Маринеску (Marinescu), Думитру (1882—1916) — деец на работническото и социалистическото движение в Румъния. Председател на Печатарския синдикат и на Печатарското дружество «Гу-

тенберг» в Букурещ (1910). Редактор на в. «Работническа Румъния» През 1910—1916 е секретар на Румънската социалдемократическа партия. Делегат на Втората социалдемократическа конференция в Букурещ (1915). — 99.

Михайлов, д-р — директор на санитарната служба към Софийската община (от 1908). През 1910 публикува «Отчет на град София за 1908 и 1909 година», в който дава подробни сведения за санитарното състояние на столицата — 132.

Михо — вж *Хлебаров*, Михаил.

Момчилов, Иван — буржоазен политически деец. Лекар от Горни Оряховица. Член на Народнолибералната партия. Народен представител в XIII (1903—1908), XVI (1913), XVII (1914—1919) обикновено НС и в V (1911) Велико НС. Подпредседател на XIII и XVII обикновено НС. — 329, 332, 341, 342, 367.

Наимович, Максим (неизв. — 1916) — партиен и синдикален деец от Стара Загора. Активен участник в борбите на шивашките работници. Председател на Централното настоятелство на Работническия шивашки съюз (1911—1916). Избран за член на Синдикалния комитет от IX конгрес на ОРСС (1912). Член на Контролната комисия на БРСДП (т. с.) и ОРСС (1914—1915). Загива на фронта по време на Първата световна война. — 207, 520, 523.

Нешов, Александър — общински съветник в София (1915—1917). Адвокат. Член на Демократическата партия. — 106, 113, 115, 116, 291, 430, 431.

Николов, Евтим (1881—неизв.) — политически деец. Член на БРСДП от 1898, след 1903 — на широкосоциалистическата партия. Общински съветник в София от 1911. Народен представител в XVIII обикновено НС (1919—1920). — 471, 499.

Никош, Евангелей (Евгени) Тимофеевич (1879—неизв.) — руски революционер. Емигрира в България след Първата руска революция 1905—1907. От 1909 е член на БРСДП (т. с.). Работи в партийната печатница и книжарница, а от 1919 — в Кооперация «Освобождение». Възглавява «Союз возвращения на родину». През 1923 се завръща в СССР. Служител в Държавната банка в Москва. — 350.

Нисимов, Яко (Я. Н. Хубеш) (1881—1916) — партиен и синдикален деец. Секретар на Местния комитет на БРСДП в Нова Загора (от 1901). Настоятел и сътрудник на в. «Работнически вестник». Участва в борбата на революционните маркнисти срещу общоделството. От 1906 е деец на Софийската партийна организация. Управител-касиер на Партийната социалистическа книжарница и печатница в София (1906—1916). Един от основателите на Съюза на търговските служещи в България и негов секретар-касиер (от 1911). Редактор на в. «Търговски служащ» (1911—1915). Делегат

е на VIII (1901) и XX (1914) конгрес на партията. Член на Местния комитет на Софийската партийна организация (1914—1915). Починал след тежко боледуване. — 174, 180, 194, 350.

Омарчевски, Стоян Иванов (1885—1941) — деец на БЗНС. Член на БЗНС от 1905. Завършва философия (1912) и право (1917) в Софийския университет. Принадлежи към дясното крило на БЗНС. Министър на просветата в правителствата на Ал. Стамболийски (май 1920—юни 1923). По негова инициатива е въведено задължително основно образование и е осъществена правописна реформа. Член на Постоянното присъствие (ПП) на БЗНС (1925—1926), а след разцеплението на съюза (дек. 1926) — на ПП на БЗНС «Оранжев» (Константин Томов). Главен редактор (1927—1928) на в. «Земледелско знаме» (оранжево). През 1929 преминава към БЗНС «Врабча I». Един от създателите и ръководителите на БЗНС на недоволните от БЗНС «Врабча I» (окт. 1933—май 1934) — дясна земеделска групировка, опозиционна на управляващия Народен блок. След Деветнадесетомайския преврат 1934 е деец на дясната земеделска група «Орач» (1935—1938). В навечерието на Втората световна война преминава на монархофашистки позиции. Дългогодишен народен представител (1913—1923, 1927—1934, 1938—1939, 1940—1941). — 330.

Ораховац, д-р Петър Петров (1857—1922) — политически и обществен деец, лекар. Роден в Орахово (Черна гора). Завършва медицина в Москва (1883). През 1884 се преселва в България и последователно е лекар в Кула (1884), София (1885 и от 1896), Ловеч (1886, 1890—1894). Един от основателите на Демократическата партия (1896). От 1903 е член на Централното ѝ бюро, а от 1908 негов председател. Заема ръководни постове в системата на общественото здравеопазване — директор на санитарната служба в София (от 1898) и на Гражданската санитарна дирекция (1901—1903). Като председател на Върховния медицински съвет (от 1908) полага грижи за правилното организиране на санитарното дело в страната. Един от видните дейци на демократичното крило в Българския лекарски съюз. Основател и редактор на сп. «Медицина» (1894—1895) — пръв опит за научно медицинско списание в България. Дългогодишен сътрудник на в. «Пряпорец» — орган на Демократическата партия. Народен представител в XIV (1908—1911) и XIX (1920—1922) обикновено НС. Председател (1910—1911) на XIV обикновено НС. — 171.

Пазвантов, Никола Христов (1889—1919) — синдикален и партиен деец. Кожаро-обушарски работник от Габрово. Председател на габровската секция на Работническия кожаро-обушарски съюз към ОРСС. Като представител на Габровската партийна организация е делегат на XVII (1910) и XVIII (1911) конгрес на БРСДП (т. с.). Умира от туберкулоза. — 31.

Пенев, Никола (Н. П. Николов) (1879—1955) — синдикален и партиен деец. Член на БРСДП от 1896. Делегат на V (1898) и на X

(1903) партиен конгрес. Застава на страната на революционните марксисти. Един от основателите на ОРС (1904), на Железничарския синдикат (1905) и на Съюза на транспортните работници (1911). От 1910 е член на Синдикалния комитет на ОРСС. Участва в ръководството на Транспортната стачка (1919—1920). Един от редакторите на в. «Железничар» (1906—1920) и на в. «Транспорт» (1920—1925); сътрудничи на в. «Работнически вестник» и сп. «Ново време». През 1919—1923 е член на ЦК на БКП. Народен представител (1920—1923). Арестуван в навечерието на Септемврийското антифашистко въстание 1923 и съден като член на ЦК на партията. През 1925 е оправдан и освободен. През 1925—1933 е емигрант в СССР, където работи в апарата на МОПР и в Международния комитет за пропаганда сред транспортните работници в света. След завръщането си в България работи по линия на железничарската профопозиция (1934—1935). От 9 септ. 1944 до смъртта си е член на Централния съвет на профсъюзите. — 207, 520, 523, 533.

Петков, Добри Петков (1860—1939) — буржоазен политически и обществен деец. Завършва Военното училище в София. Участва в Сръбско-Българската война 1885. През 1894 напуска военната служба с чин подполковник и се отдава на политическа дейност. Член на Народнолибералната партия от 1895. През Балканската война 1912—1913 е командир на Кърджалийския отряд. Ръководи издаването (1912—1919) на в. «Нов век». Народен представител (1902—1908, 1911—1913 и 1914—1919). Подпредседател (1903—1907) и председател (1907—1908) на XIII обикновено НС (1903—1908). Министър на благоустройството (23 септ. 1913—21 юни 1918) в кабинетите на В. Радославов. През 1919 е арестуван, а през март 1923 — осъден на доживотен затвор като един от виновниците за втората национална катастрофа. През юли 1924 е амнистиран. — 82, 324, 368, 369.

Петков, Никола — общински съветник в София (1914—1915). Член на Младолибералната (топчевистка) партия. — 109, 143.

Петков, Петко Добрев — общински съветник. Адвокат в София. Помощник-кмет на столицата (от 1915). Член на Народнолибералната партия. — 82, 109, 126, 135, 136, 137, 141, 142, 143, 146, 147, 148, 159, 178, 198, 346.

Петров, Тодор (Т. П. Джуков) (1878—1924) — партиен деец, публицист, народен трибун. Близък съратник на Г. Димитров. С марксистките идеи се запознава като ученик във Видинската гимназия. През 1898 под негово ръководство се възстановява партийната организация във Видин (основана през 1893). Като студент по право в Софийския университет (от 1902) се развива под прякото въздействие на Д. Благоев. Става редовен сътрудник на сп. «Ново време» и «Работнически вестник» (през 1918—1923 участва в редактирането му). През 1902—1924 разгръща широка публицистична дейност и става един от теоретичите на социализма в България. Участва най-дейно в очистването на партията от общоделците. През 1909 се установява като адвокат във Видин и ръ-

ководи местната партийна организация до избирането му за член на ЦК на БКП през 1921. От 1910 нееднократно е избран за общински съветник. През периода 1913—1923 непрекъснато е народен представител. След военнофашисткия преврат на 9 юни 1923 Т. Петров е един от първите, които оценяват като погрешна заетата от партийното ръководство позиция на «неутралитет». През авг. 1923 подкрепя решително становището на В. Коларов и Г. Димитров за изграждане на единен фронт със Земеделския съюз и за подготовка на въоръжено антифашистко въстание. На заседанието на ЦК на БКП на 15 сеп. 1923 е избран за член на четворката (заедно с В. Коларов, Г. Димитров и Т. Луканов), която да определи датата на въстанието. След поражението на Септемврийското въстание 1923 е член и за кратко време секретар на ЦК на БКП. Т. Петров твърдо отстоява революционната септемврийска линия на партията и полага изключителни усилия за възстановяването на БКП на нелегална основа. Умира от туберкулоза в София. — 327.

Петър I Карагеоргиевич (1844—1921) — крал на Сърбия (1903—1918), и на Кралството на сърбите, хърватите и словенците (от 1918). По време на управлението му в Сърбия се утвърждават буржоазно-капиталистическите отношения. Външнополитически ориентира страната към Съглашението, главно към Русия. След Балканските войни (1912—1913) води асимилаторска политика по отношение на българското население в Македония. На 25 юни 1914 предава пълномощията си на принца-регент Александър I, след което властта му е номинална. По време на австро-унгарската окупация на Сърбия (1916—1918) живее в емиграция. — 369.

Попов, Иван Г. — народен представител в XVII обикновено НС (1914—1919). Либерал. — 421.

Попов, Тома (1891—1942) — партиен деец. Адвокат. Един от основателите на партийна група (1913) и партийна организация (1919) в родното си село (дн. град) Койнаре. По време на Септемврийското антифашистко въстание 1923 е секретар на организацията. След поражението на въстанието е арестуван и инквизиран. Адвокат в Бяла Слатина и с. Койнаре. Умира от туберкулоза.

През 1916 Т. Попов е мобилизиран и като войник в Плевен изпраща запитване до Г. Димитров относно постъпването на младежите от неговия набор в Школата за запасни офицери в Княжево. — 425.

Попов, Хр. — 368.

Попов, Христо Георгиев (1859 — неизв.) — буржоазен политически деец. По време на Руско-турската освободителна война 1877—1878 сътрудничи на руското командване. Завършва Военното училище в София (1879) и Николаевската генералщабна академия в Русия. Един от първите българи, получили офицерски чин след Освобождението. Участва в Сръбско-българската война 1885. След детронирването на княз Александър Батенберг (1886) напуска армията. Завършва право в Швейцария и се отдава на политическа дейност.

Член на Либералната (радославистка) партия. Кмет на София (8 апр. 1899—4 ян. 1901). Народен представител в X (1899—1900), XVI (1913) и XVII (1914—1919) обикновено НС. Подпредседател на X обикновено НС. Министър на вътрешните работи и народното здраве във втория кабинет на В. Радославов (21 септ. 1915—7 септ. 1916). След Първата световна война е арестуван, а през март 1923 осъден на 10 г. затвор като един от виновниците за втората национална катастрофа. През юли 1924 е амнистиран. — 404, 412, 413, 414, 416, 417, 418.

Прулов, Соломон — общински съветник в София (1914—1918). Член на БРСДП(о). — 471.

Пулев — 461.

Радев, Ради Василев (1872—1927) — буржоазен политически деец, журналист и публицист. Член на Либералната (радославистка) партия. До 1896 е учител. Един от основателите и активен деец на Българския учителски съюз (БУС); председател на Управителния му комитет (1896—1897). От 1896 се отдава на журналистическа дейност. Редактор на в. «Учителски другар» (1896—1897), хумористичния в. «Смях и сълзи» (1898), в. «Вечерна поща», на реакционния в. «Дневна поща» (1924) и сп. «Свобода» (1910). Изявява се и като писател, предимно хуморист. През 1911—1918 е един от видните дейци на радославистката партия. Народен представител в XVI (1913) и XVII (1914—1919) обикновено НС; секретар на парламентарната група на радославистката партия в XVII обикновено НС. Помощник-кмет (1911—1913) и кмет (1915—1918) на Софийската община. След Първата световна война 4 години е в затвора за злоупотреби с продоволствени стоки. — 37, 66, 108, 154, 438, 468, 470, 472.

Радославов, Васил Христов (1854—1929) — буржоазен политически деец. Член на Българското книжовно дружество (дн. БАН) от 1884. Завършва право с докторат в Хайделберг (1882). Член на Либералната партия от 1883. От 1884 се отдава на политическа дейност. Лидер на Либералната партия, отцепила се през 1887 от старата Либерална партия. Министър на правосъдието в кабинета на П. Каравелов (29 юни 1884—12 авг. 1886). Министър-председател и министър на вътрешните работи по време на Регентството (12 авг. 1886—28 юни 1887). Министър на вътрешните работи в кабинета на Т. Иванчов (18 ян. 1899—27 ноем. 1901). Многократно избран за народен представител; председател на II (1880—1881) и IV (1884—1886) обикновено НС. Основател и редактор (1888) на в. «Народни права», орган на ръководената от него партия. През 1903 е съден от държавен съд «за измяна на отечеството и за вреди, нанесени за личен интерес». Като министър-председател (4 юли 1913—16 юни 1918) заедно с цар Фердинанд I въвлича България в Първата световна война (1915—1918) на страната на Централните сили. След Солунското примирие (1918) избягва в Германия. След войната е съден задочно като един от главните виновници за втората нацио-

нална катастрофа (1918). Умира в Берлин. — 108, 109, 131, 154, 155, 172, 250, 251, 344, 351, 362.

Раковски, Кръстьо Георгиев (К. Г. Станчов) (1873—1941) — един от първите български социалисти, деец на международното работническо и комунистическо движение. Като студент по медицина в Женева (1890—1893) е един от ръководителите на българската студентска социалдемократическа група и секретар на основания през 1892 в Женева Български социалдемократически съюз. По това време се свързва с видни дейци на международното социалистическо движение. Установява лични контакти с Ф. Енгелс, В. Либкнехт, К. Кауцки, Р. Люксембург, Ж. Гед и др. Участва в дейността на Плехановата група «Освобождение на труда». Делегат на Цюрихския (1893), Лондонския (1896) и Амстердамския (1904) конгрес на Втория интернационал. През 1894—1897 следва във Франция — отначало в Нанси, после в Монпелие, където завършва медицинското си образование. При очистването на партията от опортюнистите (1903) застава на страната на тесните социалисти. По-късно преминава на центристски позиции. Международното социалистическо бюро го натоварва да посредничи за обединяването на БРСДП (т. с.) и широкосоциалистическата партия. За тази цел през 1911 се установява в България и започва да издава в. «Напред» (1911—1912). През 1905—1916 живее и работи предимно в Румъния. Член е на ЦК на Румънската социалдемократическа партия. Секретар на образуваната през 1915 Балканска работническа социалдемократическа федерация. Участва в работата на международната социалистическа конференция в Цимервалд, Швейцария (1915) и на III цимервалдска конференция в Стокхолм (1917). От 1917 е член на Болшевишката партия. След Октомврийската революция 1917 заема отговорни държавни длъжности в Съветска Русия — председател на Съвета на народните комисари на Украйна (от март 1918), началник на Политическото управление на революционния военен съвет на Украйна, дипломатически представител на СССР в Англия (от 1923), Франция (от 1925) и др. Член на ЦК на РКП(б) (1919—1926). Участва в учредителния конгрес на Комунистическия интернационал (1919) като представител на БРСДП (т. с.) и на Румънската социалдемократическа партия. На XV конгрес на ВКП(б) е изключен от партията за принадлежност към троцкистко-зиновиевската опозиция. През 1934 е възстановен, но през 1938 отново е изключен и осъден за антипартийна дейност. — 99.

Русев, д-р Марин М. (1864—1935) — лекар и обществен деец. Завършва медицина в Женева. Дългогодишен ръководител на Дирекцията на народното здраве при Министерството на вътрешните работи и народното здраве. Председател на Върховния медицински съвет. Редактор на сп. «Медицински сборник» (1896—1899). — 171, 172.

Сакаров, Никола Илиев (1881—1943) — политически деец. Икономист. Като студент в Берлин е секретар на Българската студентска социалдемократическа група (1902). На XIV партиен конгрес е определен за делегат на партията на Щутгартския конгрес на Вто-

рия интернационал (1907). През 1908 като един от водачите на прогресистите е изключен от партията. Преминава в БРСДП (о). Народен представител през 1913—1923 и 1938—1943. Избран за общински съветник. През 1919 е приет отново за член на БКП. След Септемврийското антифашистко въстание 1923 застава на ликвидаторски позиции, за което отново е изключен от партията. Управител е на Българска земеделска кооперативна банка. Преди и по време на Втората световна война е на антифашистки позиции. — 68, 115, 116, 117, 126, 129, 283, 286, 291, 292, 301, 315, 316, 346, 347, 348, 432, 434, 471, 479, 505, 506.

Сакъзов, Янко Иванов (1860—1941) — обществен и политически деец, един от първите български социалисти, опортюнист. Средно образование получава в Русия (гр. Николаев). През 1881—1883 следва естествени науки, философия и история в Германия, през 1883—1884 — биология в Англия. През 1884 се завръща в родния си град Шумен, където става учител. Участва в Сръбско-българската война 1885. През 1887—1890 е помощник-прокурор в Шумен, но е уволнен и се отдава на обществено-политическа дейност. Основавя и редактира социалистическото списание «Ден» (1891—1896). Участва в редактирането на в. «Социалист» (1894—1897). През 1894 заедно с Н. Габровски са първите социалистически представители в Народното събрание. Сакъзов е един от водачите на Българския социалдемократически съюз и редактор на неговия орган в. «Другар» (1893—1894). След обединението на партията и съюзисти (1894) като член на ЦК на БРСДП се стреми да отклони партията от естествената ѝ среда — работническата класа, и да я превърне в дребнобуржоазна демократическа партия. Теоретик е на общоделството — българска разновидност на ревизионизма. Издава сп. «Общо дело» (1900—1905), в което развива своите опортюнистически възгледи. Сакъзов отхвърля марксистката постановка, че класовите противоречия в капиталистическото общество са непримирими и се обявява за класово сътрудничество с буржоазията. Той издига програма за обединяване на всички «производящи слоеве», поддържа тезата, че «общото дело» е средство за осъществяване на «демократични начала», за прокарване на реформи, чрез които ще се стигне до социализма. След X конгрес (1903), когато партията се очиства от общоделците, възглавявани от Я. Сакъзов, той става водач на опортюнистическата БРСДП и е член на нейния ЦК до края на живота си. Министър на търговията, промишлеността и труда (окт. 1918—окт. 1919). Ръководената от него партия се ангажира пряко в Деветоюнския военнофашистки преврат 1923. Изпращан е с дипломатически мисии в чужбина от различни буржоазни правителства. През 30-те години принадлежи към по-умереното (центрист: о) крило на БРСДП, което се присъединява към левицата, сключила през юли 1936 народнофронтовско споразумение с ЦК на РП. Автор на книгите «Цезаризъм или демокрация?» (1905), «Българите в своята история» (1917) и др., в които прокарва ревизионистични и буржоазнонационалистически възгледи. — 251.

Сарълиев, Вельо Ил. — общински съветник в София; помощник-кмет (1914—1915). Член на Демократическата партия. — 472.

Сидерис, Аристотелис — гръцки социалдемократ, делегат на Втората социалдемократическа конференция в Букурещ (1915). Депутат в гръцкия парламент. — 104.

Сидеров, Коста — буржоазен политически деец. Адвокат в Горна Оряховица. Член на Радикалната партия. Народен представител през 1908—1911, 1913, 1914—1923 и 1931—1934. — 407.

Спирков, Илия — буржоазен политически деец. Адвокат в София. Член на Либералната (радославистка) партия. Подпредседател на Централното ѝ бюро (1915). Общински съветник (1915—1917) и помощник-кмет (1915—1917) в София. Редактор на в. «Автономна Македония» (1903). — 107, 108, 109, 110, 111, 112, 115, 116, 122, 126, 134, 135, 136, 138, 140, 142, 143, 144, 145, 146, 150, 176, 345, 346, 347, 348, 355, 358, 436.

Стефанов, Ст. — началник на Бюрото за социални грижи към Софийската община (1914—1915). — 123, 177.

Такев, Михаил (1864—1920) — буржоазен политически и държавен деец. Юрист. Участва в Сръбско-българската война 1885 и като юнкер във Военното училище — в детронирането на княз Александър Батенберг (1886). Завършва право в Париж (1893) и се отдава на политическа дейност. Привърженик на Либералната партия. По-късно е виден деец на Демократическата партия и подпредседател на Централното ѝ бюро. Сътрудничи на в. «Знаме» (1894—1898). Многократно избран за народен представител (1894—1896, 1901—1903, 1908—1920). Министър на вътрешните работи (16 ян. 1908—5 септ. 1910) и на обществените сгради, пътищата и съобщенията (5 септ. 1910—16 март 1911) в довоенните кабинети на Ал. Малинов. Като министър на вътрешните работи и народното здраве (21 юни 1918—28 ноем. 1919) е главният организатор на жестокото потушаване на Войнишкото владайско въстание 1918. Убит в Пещера. — 410.

Тантилов, Петър Марков (1861—неизв.) — един от първите български офицери, генерал. Участва в Сръбско-българската война 1885. По време на Контрапреврата (1886) подкрепя завръщането на Ал. Батенберг на българския престол. След уволнението си от армията е член на Либералната (радославистка) партия. Избран за общински съветник в София през 1915. — 79, 86.

Теодоров, Петко — буржоазен политически деец. Минен инженер. Брат на Теодор Теодоров. Член на Народната (народняшка) партия. Завършва Минната академия в Петербург (1892). Участва в учредяването и управлението на акционерните дружества «Балкан», «Софийска банка», «Книжната фабрика» и др. Народен представител в XV обикновено НС (1911—1913). Общински съветник и кмет на София (1914—1915). — 37, 80, 155, 190, 191, 192, 469, 470, 471.

Тинева, Койка Генова (1880—1964) — партийна деятелка. Член на БРСДП (т. с.) от 1903. Следва в Лозана, Женева и Цюрих (Швейцария). Секретар на Местния партиен комитет във Варна (1903—1905). Делегат на XI (1904) и XIV (1907) конгрес на БРСДП (т. с.).

Една от основоположничките на женското социалдемократическо движение в България. От 1906 работи в Софийската партийна организация. Сътрудничи активно на в. «Работнически вестник» (1906—1908). През 1907—1908 участва в дейността на центриската група на прогресистите, поради което в края на 1908 е изключена от партията. От 1909 е член на БРСДП(о). Участва в издаването на сп. «Начало» (1908—1912) и на сп. «Дело» (1910) — орган на част от левията на БРСДП(о). От 1915 е член на създадената от Н. Харлаков Независима социалдемократическа група. Сътрудничи на нейния орган сп. «Социалистически преглед» (1915—1920). През дек. 1917 посещава Петроград. Член на БКП от 1920. След Септемврийското антифашистко въстание 1923 емигрира в СССР, където работи в ИККИ, след 1925 — в Международния женски секретариат на Коминтерна. Преподавател е в Комунистическия университет на националните малцинства от Запад (КУНМЗ) (1924—1925, 1935). Редактор е в Издателството за чужди езици в Москва. В България се завръща през 1946. Работи в Партиздат, изпява се и като журналистка и преводачка. — 471.

Тихчев, Крум Маринов — член на БРСДП от 1901. Деец на Варненската партийна организация от 1907. Делегат на XV (1908), XVII (1910) и XXI (1915) конгрес на БРСДП (т. с.). Делегат на Втората балканска социалдемократическа конференция в Букурещ (юли 1915). Същата година е изключен от партията за участие в спекулантска афера. — 99.

Тодоров, Димо Костов (1879—1941) — икономист, доктор на стопанските науки. Член на БРСДП (т. с.), по-късно на широкосоциалистическата партия, от 1920 — на БКП. След Септемврийското антифашистко въстание 1923 се оттегля от комунистическото движение и от политическия живот. Сътрудничи на периодичния печат с псевдонимите «Димкер» и «Нимбус». Работи в кооперативното движение. Редактор е на в. «Кооперативен страж» (1938—1941). По-важни трудове: «Инспекторатът на труда в чужбина и у нас» (1919), «Условията на труда у нас и законната защита на работниците» (1919), «История на политическата икономия» (1925). — 126.

Толедо, Яко — делегат на Конференцията на ОРСС, състояла се в София на 10 и 12 авг. 1915. — 244.

Тошев, Камен (К. Т. Димитров) (1876—1948) — партийен деец. Шивашки работник. Член на социалистическия кръжок «Пролетарий» в Берковица, един от основателите на социалдемократическата група (1895) и организация (1896) в града. При отстраняването на опортюнистите от БРСДП (1903) застава на страната на тесните социалисти. По време на Балканските войни (1912—1913) е съден за социалистическа дейност. Народен представител (1913—1923). Общински съветник в Берковица (1919—1923). Окръжен съветник. Кмет на Берковската комуна (2 юли 1920—19 септ. 1921). Член на Висшия партийен съвет (1920—1922) като представител на Врачански партийен окръг. Активно участва в подготовката на Септемврийското антифашистко въстание 1923. По време на въстанието е член на Околийския военнореволюционен комитет в

Берковица. След поражението емигрира в Югославия. Осъден заочно. След 9 септ. 1944 е председател на Околийския комитет на Отечествения фронт, а от 1946 работи в Околийския комитет на БКП в Берковица. — 453.

Удегест, Ян (1870 — неизв.) — деец на холандското и международното профсъюзно движение, десен социалдемократ, ревизионист. Член на Холандската социалдемократическа работническа партия от 1896. Председател на националния железничарски профсъюз (от 1898) и на реформистското Обединение на холандските профсъюзи (1909—1919). По време на Първата световна война 1914—1918 е един от ръководителите на Международния синдикален секретариат. Проявява се като краен социалшовинист. Като секретар на Амстердамския интернационал на профсъюзите (1919—1927) е решителен противник на международното профсъюзно единство. Председател на Холандската социалдемократическа работническа партия (1928—1934), която под негово ръководство окончателно се оформя като реформистка партия. — 262.

Фердинанд I, Сакс-Кобург-Готски (1861—1948) — немски принц, български княз (от 1887) и цар (1908—1918). Подчинява политиката на България на интересите на Германия и Австро-Унгария. Възвлича България в Междусъюзническата (1913) и в Първата световна война (1915—1918), в резултат на което страната претърпява две национални катастрофи. Под натиска на народните маси е принуден да абдикира (окт. 1918) в полза на сина си Борис III. — 36.

Хитров, Васил С. — общински съветник в София от 1915. Член на Либералната (радославистка) партия. — 73, 116, 137, 157.

Хлебаров, Михаил (1885—1962) — партиен и профсъюзен деец. Член на БРСДП от 1902. При очистването на партията от опортюнистите (1903) застава на страната на революционните марксиста; избран е за секретар на партийната организация в Айтос и за член на местния комитет на труда. От 1906 работи в София като словослагател. Същевременно е администратор на Партийната книжарница в София (1909—1919). Секретар-каснер на Работническия дърводелски съюз (1909—1924). Делегат е на XV партиен конгрес (1908). Член на Синдикалния комитет на ОРСС и на Местния комитет на Софийската партийна организация. Делегат е на почти всички конгреси на ОРСС. През 1922 е член на делегацията на БКП на IV конгрес на Коминтерна и на II конгрес на Профинтерна в Москва. Участва в подготовката на Септемврийското антифашистко въстание 1923 в Бургаско. През 1939—1944 работи по линия на МОПР. След 9 септ. участва в обществено-политическия живот на страната. — 207, 350, 520, 523.

Христов, Кирил (К. Хр. Генчев) (1875—1944) — български поет. Започва творческата си дейност със стихове на социална тематика.

По-късно се увлича от литературното бохемство и индивидуализма. По време на Балканските войни (1912—1913) става изразител на крайно патриотични, стигащи до шовинизъм настроения. В навечерието на Първата световна война в поезията и обществената си дейност е на антиславянски, прогермански позиции. Проявява се като един от големите майстори на българския стих. По-важни произведения: «Песни и въздишки» (1896), «Трепети» (1897), «Избрани стихотворения» (1901), «Самодивска китка» (1905), «Боян Магесникът» (1914), «Тъмни зори» (1920), «Гюргя» (1939), «Затрупа на София» (1943).

В края на 1914 русофилски настроени кръгове около вестниците «Заря» и «Нова балканска трибуна» изнасят данни, че К. Христов използвал в течение на три месеца безплатната трапезария, издържана от Женското благотворително дружество «Напредък». Контролната комисия на дружеството излиза с опровержение, но кампанията срещу поета продължава. Случаят е приключен с несъстоял се дуел между К. Христов и директора на оскърбелите го вестници Нв. Икономов и взаимни извинения на засегнатите страни. — 37.

Цанков, Асен (1883—1969) — политически и кооперативен деец, един от най-изявените представители на десния опортюнизъм в България. Юрист. Брат на Ал. Цанков. Още с влизането си в БРСДП (1898) застава на опортюнистически позиции. По време на борбата на революционните марксисти срещу опортюнистите (1900—1903) пише статии, в които защитава общоделството. През 1904 е един от учредителите на Централната синдикална комисия при ЦК на широкосоциалистическата партия. Общински съветник в София (1911—1914). Народен представител (1913—1920, 1923—1927). Посреща враждебно Октомврийската революция 1917 и се обявява против съветската власт. След военнофашисткия преврат на 9 юни 1923 влиза в Демократическия сговор. В периода на Втората световна война 1939—1945 е на прохитлеристки позиции. След 9 септ. 1944 е в редовете на дясната буржоазна опозиция, противник на мероприятията на правителството на Отечествения фронт. — 251, 471, 481.

Ципоранов, Коста Христов (1878 или 1881—1951) — партиен и синдикален деец. Юрист. Като студент в Женева (1907—1909) участва в дейността на българската студентска социалдемократическа група. От 1911 е адвокат в Стара Загора. Делегат на XIX (1912), XX (1914) и XXI (1915) конгрес на БРСДП (т. с.). Народен представител (1913—1923). За активна антивоенна дейност в началото на 1918 е арестуван и осъден на една година затвор. Участва в подготовката на Септемврийското антифашистко въстание 1923. Арестуван на 12 септ. и осъден. В затвора е до ноем. 1924, след което е защитник в процеси на съдени по ЗЗД революционери (процесът срещу Петко Елев и другарите му през дек. 1924 и др.). Работи и като партиен организатор в Търновски окръг. През апр. 1925 и по-късно отново е арестуван и интерниран. След 9 септ. 1944 участва в обществено-политическия живот на страната. — 351.

Цукев, Гендо — буржоазен политически деец, адвокат. Завършва право в София (1903). Член на Висшия партиен съвет на Народно-либералната партия (от 1911). Общински съветник в София (1915—1918). Член на Висшия адвокатски съвет (1928). — 74, 194.

Чернев, Владимир — буржоазен политически деец. Адвокат в София. Член на Младолибералната партия. Народен представител (1903—1908, 1913—1919). Общински съветник в столицата (1915—1916). — 158, 297, 354.

Янков, Георги (1889—1915) — профсъюзен деец. От ранна възраст се включва в печатарското синдикално движение. Член на Централното настоятелство на Работническия печатарски съюз. — 350.

Hirsch, P. — 461.

Schulz, H. — 461.

ГЕОГРАФСКИ ПОКАЗАЛЕЦ*

- Австралия — 457.
 Австрия — 144, 299, 366, 404, 405, 406, 457, 458, 485.
 Австро-Унгария — 325, 326, 328, 334, 418.
 Айтос, гр. — 232—233, 529.
 Албания — 102.
 Англия — 326, 334, 457, 458, 459, 460.
 Асеновград, гр. (вж Станимака)
 Асеново, с., Великотърновски окръг — 232—233.
 Балкани — 89, 90, 91.
 Балкански полуостров — 89, 90, 91, 102.
 Белгия — 144.
 Белград, гр. (Югославия) — 101, 262.
 Белослав (вж Гебедже)
 Берлин, гр. (ГДР) — 161, 261, 325.
 Берковница, гр. — 232—233, 450.
 Благоевград, гр. (вж Горна Джумая)
 Бобов дол, мина, Кюстендилски окръг — 275, 336.
 Борисовград, гр. (дн. Първомай) — 232—233.
 Боровец (вж Чамкория)
 Браила, гр. (Румъния) — 246.
 Будапеща, гр. (Унгария) — 365.
 Букурещ, гр. (Румъния) — 97, 99, 100, 101, 104, 148, 241.
 Бургас, гр. — 126, 141, 229, 231, 232—233, 244, 447, 454, 455.
 България — 27, 33, 46, 57, 60, 63, 89, 91, 93, 99, 102, 107, 121,
 124, 125, 126, 128, 129, 132, 137, 164, 181, 189, 190, 213, 217,
 227, 250, 251, 261, 323, 325, 334, 340, 341, 342, 353, 354, 367,
 368, 369, 391, 401, 402, 403, 408, 411, 413, 416, 418, 422, 454,
 457, 519, 521, 523, 524, 532.
 Бяла, гр. — 232—233.
 Варна, гр. — 125, 126, 142, 223, 231, 232—233, 244, 454, 455.
 Велико Търново, гр. (вж Търново)

* Съставил Петър Ц. Петров. (Ред.)

Видин, гр. — 231, 232—233.
 Виена, гр. (Австрия) — 325, 365.
 Враца, гр. — 232—233.
 Вълчи дол, с. (дн. град) — 232—233.
 Върбаново, с., Габровски окръг (вж Царева ливада)

Габрово, гр. — 31, 231, 232—233, 244, 532.
 Гебедже, с. (дн. гр. Белослав) — 232—233, 450,
 Германия — 132, 133, 141, 144, 189, 249, 250, 298, 325, 326, 328,
 334, 366, 404, 405, 406, 418, 457, 458, 460.
 Горна Джумая, гр. (дн. Благоевград) — 232—233.
 Горна Оряховица, гр. — 232—233, 341.
 Гърция — 91, 99, 102, 104.
 Гюмюрджина, гр. (Гърция) — 227, 232—233.
 Гюмюрджинско — 339, 361, 362, 370.

Дебър, гр. (Югославия) — 348.
 Дедеагач, гр. (Гърция) — 227.
 Димитровград, гр. (Югославия) (вж Цариброд)
 Добруджа — 213, 532, 533.
 Долна баня, с. (дн. град) — 232—233.
 Дупница, гр. (дн. Станке Димитров) — 231, 232—233, 450.

Европа — 352, 382.
 Ески Джумая, гр. (дн. Търговище) — 232—233, 529.

Италия — 132.
 Ихтиман, гр. — 232—233.

Казанлък, гр. — 232—233.
 Карнобат, гр. — 232—233, 529.
 Княжево, с. (дн. кв. на София) — 232—233.
 Котел, гр. — 232—233.
 Кочериново, с. (дн. град) — 232—233, 239.
 Ксанти, гр. (Гърция) — 126, 227, 240, 453, 454.
 Кюстендил, гр. — 231, 232—233.

Лесковац, гр. (Югославия) — 369.
 Лесковско — 416.
 Ловеч, гр. — 232—233, 529.
 Лом, гр. — 231, 232—233.
 Лондон, гр. (Англия) — 161.

Македония — 64, 345, 348, 355, 362, 368, 370, 402, 416.
 Мездра, с. (дн. град) — 232—233.
 Михайловград, гр. (вж Фердинанд)
 Морава, с., Великотърновски окръг — 232—233.

Ниш, гр. (Югославия) — 262, 369, 370.
 Нишко — 416.
 Нова Загора, гр. — 232—233, 529.

Оряхово, гр. — 232—233.
Охрид, гр. (Югославия) — 348.

Пазарджик, гр. (вж Тагар Пазарджик)
Панагюрище, гр. — 232—233.
Панчарево, с. (дн. прис. към София) — 184.
Париж, гр. (Франция) — 161.
Перник, мина — 275, 290, 291, 310, 311, 336, 364.
Перник, с. (дн. град) — 63, 232—233, 275, 364.
Петрич, гр. — 232—233.
Пирот, гр. (Югославия) — 369, 370.
Пиротско — 416.
Плевен, гр. — 142, 229, 231, 232—233, 244, 425, 447.
Пловдив, гр. — 126, 229, 231, 232—233, 244, 447, 524.
Полша — 90.
Попово, гр. — 232—233, 529.
Поповица, с., Пловдивски окръг — 232—233.
Провадия, гр. — 232—233.
Първомай, гр. (вж Борисовград)

Радомир, гр. — 232—233.
Разград, гр. — 232—233.
Рила, с. (дн. град) — 232—233.
Роман, с. (дн. град) — 232—233.
Румъния — 91, 99, 102, 104, 532, 533.
Русе, гр. — 142, 223, 231, 232—233, 244, 447.

Самоков, гр. — 231, 232—233.
Саранбей, гара (дн. гр. Септември) — 232—233.
Свищов, гр. — 232—233, 244, 450.
Севлиево, гр. — 232—233, 529.
Септември, гр. (вж Саранбей)
Симеоновград, гр. (вж Търново-Сеймен)
Сливен, гр. — 140, 229, 231, 232—233, 244.
Солун, гр. (Гърция) — 351.
Софийски окръг — 47.

София, гр. — 21, 23, 25, 27, 31, 33, 34, 36, 42, 43, 44, 52, 57, 58, 64, 105, 109, 111, 112, 113, 120, 122, 123, 124, 126, 128, 129, 130, 132, 133, 134, 137, 140, 142, 143, 146, 152, 153, 157, 162, 164, 165, 177, 181, 184, 186, 187, 194, 203, 208, 211, 216, 229, 231, 232—233, 239, 242, 244, 255, 257, 261, 274, 275, 278, 279, 282, 285, 289, 290, 295, 304, 307, 317, 321, 330, 350, 352, 353, 357, 364, 370, 378, 380, 381, 384, 389, 391, 393, 396, 397, 413, 414, 425, 426, 433, 436, 443, 447, 454, 455, 467, 469, 486, 500, 502, 504, 507, 508, 510, 512, 513, 514, 515, 516, 517, 518, 519, 521, 526, 530, 532, 534, 536, 538, 539, 540, 541, 542, 543, 544, 545, 546, 547, 548, 549, 550.

Станимака, гр. (дн. Асеновград) — 232—233.
Станке Димитров, гр. (вж Дупница)
Стара Загора, гр. — 223, 231, 232—233, 454, 455, 532.

- Стралджа, с. (дн. град) — 232—233.
Струмишки окръг — 139, 361, 362.
Сърбия — 99, 102, 104, 235, 362, 368, 370, 402, 532, 533.
- Татар Пазарджик, гр. (дн. Пазарджик) — 232—233, 454, 455.
Тетевен, гр. — 208.
Трансвал (Transvaal), провинция (ЮАР) — 460.
Троян, гр. — 232—233, 529.
Турция — 99, 102, 418.
Търговище, гр. (вж Ески Джумая)
Търново, гр. (дн. Велико Търново) — 232—233.
Търново-Сеймен, с. (дн. гр. Симеоновград) — 232—233.
- Украйна — 90.
- Фердинанд, гр. (дн. Михайловград) — 232—233, 529.
Финландия — 90.
Франция — 132, 250, 258, 457, 460, 536.
- Хамбург, гр. (ФРГ) — 133.
Харманли, гр. — 232—233, 529.
Хасково, гр. — 231, 232—233, 454, 455, 461.
Холандия — 262.
- Царева ливада, с., Габровски окръг (дн. Върбаново) — 232—233.
Цариброд, гр. (дн. Димитровград) (Югославия) — 232—233.
- Чамкория, курорт, Софийски окръг (дн. Боровец) — 184.
Чаталджа, с. (Турция) — 64.
Червен бряг, гара (дн. град) — 232—233.
Черна гора — 102, 350, 461.
Чирпан, гр. — 232—233.
- Швейцария — 82, 147, 460.
Шумен, гр. — 231, 232—233.
- Ямбол, гр. — 139, 231, 232—233, 244, 454, 455.

ДАТИ
ОТ ЖИВОТА И ДЕЙНОСТТА
НА ГЕОРГИ ДИМИТРОВ*

март 1915—април 1916

1915

- Март, 22* В. «Работнически вестник», бр. 276, публикува
София статията на Г. Димитров «Разтурянето на Софийската община», в която авторът критикува правителството на В. Радославов за грубото му посегателство върху общинското самоуправление.
- Март, 25* Георги Димитров изнася отчет пред работническо
Варна събрание за дейността на парламентарната група на БРСДП(т.с.).
- Април, 5* Произнася реч на тема «Социалдемократията и
София общинските избори» пред събрание в театър «Нова Америка».
- Април, 7* Изпраща от името на Синдикалния комитет на
София ОРСС окръжно № I (139) до централните настоятелства и секциите на професионалните съюзи и до местните работнически съвети, в което се препоръчва чествуването на 1 май да се превърне в повсеместна демонстрация на българския пролетариат против опитите за въвличане на България в Първата световна война. Правят се конкретни препоръки да се използва празникът за привличане на нови профсъюзни членове.
- Април, 12* Произнася реч на тема «Дейността на парламента
Бургас и социалдемократията» пред работническо събрание.
- Април, 16* Пристига в Дедеагач. Среща се с местната група
Дедеагач на БРСДП (т. с.).

* Съставил Петър Ц. Петров. (Ред.)

Април, 18 Произнася реч пред работническо събрание по
Ксанти случай празника на труда 1 май. Гласува на е резолюция против войната.

Април, [20—25] Излиза от печат брошурата «Социалдемократията в Софийската община (Дейността на социалдемократическите съветници Димитър Благоев, Георги Кирков и Георги Димитров)», един от авторите на която е Г. Димитров.
София

Април, 26 Произнася речи на предизборни събрания, свикани от партийните групи в кварталите «Лозенец», «Перловец», «Подуяне», против грабителската политика на буржоазните партии, управлявали Софийската община.
София

Изпраща от името на ОРСС поздравителна телеграма до VII конгрес на Келнеро-готварския съюз.

Април, 28 Издигната е кандидатурата му от БРСДП (т. с.)
София в изборите за общински съветници в София.

Април, 30 Произнася реч на предизборно събрание в театър «Одеон» против котерийната антиработническа общинска политика на буржоазните партии и разяснява общинската програма на БРСДП (т.с.).
София

Май, 1 В. «Печатарски работник», бр. 1, публикува статията на Г. Димитров «Настоящият момент и печатарските работници», в която авторът обръща внимание на необходимостта от сплотяване на всички печатарски работници в Работническия печатарски съюз и участието им в общата борба на българската работническа класа за запазване на мира и против скъпотията и безработицата.
София

Същият брой на вестника помества отчет за състава, организацията и просветната дейност и стачните борби на Работническия печатарски съюз през 1914, подписан от Г. Димитров като председател на неговото Централно настоятелство.

Май, 3 Избран е за общински съветник в София.
София

Май, 10 В. «Работнически вестник», бр. 25, публикува инструкция на Синдикалния комитет на ОРСС, подписана от Георги Димитров, в която се изя-

- снява редът за ползуване на помощите от Фонда за безработните.
- Май, 24* В. «Работнически вестник», бр. 36, публикува
София протест на Синдикалния комитет на ОРСС до Министерството на търговията, промишлеността и труда, подписан от Г. Димитров, по повод разтурянето на комитетите на труда и суспендирането на законодателната закрила на женския и детския труд.
- Май, 25* Прочита протестна декларация на общинската
София група на БРСДП (т. с.) пред заседание на Софийския общински съвет. В декларацията се настоява за незабавно свикване на извънредна сесия на съвета, която да се занимае с установяване на политическата и углавната отговорност на тричленната комисия по време на управлението ѝ (до общинските избори на 3 май 1915) и с въпросите за поевтиняване на живота, подпомагане на безработните и действителна общинска автономия.
- Май, 27* Изпраща от името на Синдикалния комитет на
София ОРСС Окръжно № III (347) до централните настоятелства и секциите на професионалните съюзи и до местните работнически съвети, в което се обявява решението на Синдикалния комитет и на централните настоятелства да се отложат XI синдикален конгрес за 1916. Набелязват се конкретни мероприятия за провеждане на специална агитационна акция през месец юни за организационно укрепване на професионалните съюзи.
- Май, 28* В. «Работнически вестник», бр. 39, публикува
София обръщение на Синдикалния комитет на ОРСС, подписано от Г. Димитров, до работническите представители в комитетите на труда да продължават и занапред дейността си по прилагането на Закона за женския и детския труд въпреки незаконното суспендиране на правата им от Министерството на търговията, промишлеността и труда.
- Май, 31* Произнася реч на тема «Искаме евтин и добро-
София качествен хляб» пред протестно събрание, свикано от Софийския местен партийен комитет в градината на Работническия дом.
- Юни, 5* Отправя питане до Постоянното присъствие на
София Софийския общински съвет във връзка с отла-

гането на извънредна сесия на съвета, която да обсъди въпросите, повдигнати в протестната декларация на общинската група на БРСДП (т. с.) от 25 май 1915 — поевтиняване на продуктите от първа необходимост, подпомагане на безработните, разширяване на общинската автономия, снабдяване на София с доброкачествен хляб и анкетиране делата на тричленната комисия.

Прави предложение за пропорционално представяне на партийните групи в комисиите на съвета и за свикване на извънредна сесия.

Юни, 16 Произнася реч в Софийския общински съвет, в която прави конкретни предложения за приемане мерки против скъпотията, по снабдяването на столицата с доброкачествен и евтин хляб, за ликвидиране на безработицата, подпомагане на работническите семейства в случай на мобилизация и война и за анкета на тричленната комисия.
София

Юни, 20—22 Гост на ръководството на Сръбската социалдемократическа партия.
Ниш

Юни, 25 В. «Радничке новине», бр. 171, публикува статията на Г. Димитров «Балканската федерация и мирът», в която авторът подчертава, че федерацията е единственият път за запазване на националната независимост на балканските народи и мира на Балканите.
Ниш

Юни, 26 В. «Работнически вестник», бр. 64, публикува «Манифест към работническата класа и народите на Балканите» против войната, за Балканска федеративна република, подписан от ръководните органи на Румънската, Сръбската, Гръцката и Българската социалдемократическа партия.
София

Юни, 27 Произнася реч на погребението на Никола Господинов, член на Синдикалния комитет на ОРСС, секретар на Пловдивската партийна организация и на Централното настоятелство на Тютюноработническия съюз.
Пловдив

Юни, София Участва в провеждането на т. нар. «Червен месец», определен за привличане на нови членове в професионалните съюзи.

Юли, 4 Пристига в румънската столица като един от делегатите на БРСДП(т.с.) и делегат на ОРСС за Втората балканска социалдемократическа конференция.
Букурещ

Юли, 5 В. «Работнически вестник», бр. 71, публикува статията на Г. Димитров «Нашата синдикална акция», в която се прави преглед на постигнатите от агитационната акция резултати.
София

Юли, 5 Избран в президиума на митинга, състоял се по случай откриването на Втората балканска социалдемократическа конференция.
Букурещ

Юли, 6 Изказва се пред конференцията за участие на синдикалните съюзи в проектираната Балканска работническа социалдемократическа федерация наравно с политическите организации на пролетариата в интерес на неговото единство.
Букурещ

Избран е в комисията по резолюцията за създаване на Балканска работническа социалдемократическа федерация.

Юли, 7 Докладва пред конференцията резолюцията за образуване на Балканска работническа социалдемократическа федерация.
Букурещ

Юли, 8 Участва в заключителното заседание на конференцията.
Букурещ

Юли, 9 Произнася реч пред събрание в Работническия дом за работата и значението на Втората балканска социалдемократическа конференция.
София Изказва се в Софийския общински съвет за намаляване цените на хляба и за подобряване на неговото качество.

Юли, 10 Произнася реч в Софийския общински съвет, в която настоява да се проведе с участието на професионалните съюзи анкета за размера на безработицата. Предлага да се организира от общината материално подпомагане на безработните.
София

Избран е за член на общинската комисия по безработицата.

Юли, 11 Прави предложение в Софийския общински съвет да се извърши анкета за размера на разграбените общински места, като заграбените със
София

спекулативна цел бъдат върнати на общината или заплатени по действащите в момента цени, а действителните бездомници да заплащат минимален наем.

- Юли, 12* Приветствува делегатите на IX юбилеен конгрес на Учителската социалдемократическа организация от името на ЦК на БРСДП (т. с.), парламентарната група на партията и ОРСС.
- Юли, 15* Прави предложение в Софийския общински съвет да се включат в дневния ред на сесията въпросите за подпомагане на бедните семейства в случай на мобилизация и война, за пътуване на работниците с намалени цени по трамваите, за анкетиране състоянието на трамваите и др.
- Юли, 17* Отправя запитване към Постоянното присъствие на Софийския общински съвет относно причините за честите трамвайни злополуки в столицата. Изказва се против изразходването на общински средства в подкрепа на частни благотворителни мероприятия.
- Юли, 18* Отправя питания към Постоянното присъствие на Софийския общински съвет относно мерките, които смята да вземе за модерното уреждане на Статистическото отделение при общината, за снабдяване на общинските разсилни с обувки и безплатни трамвайни карти, за допълнително заплащане на общинските дезинфектори, против доставката на канцеларски материали от частни лица, против уреждане на екскурзии и гуляи на общински съветници за сметка на общината.
- Юли, 21* Прави предложение в Софийския общински съвет за материално подпомагане от страна на общината на работническите и други бедни семейства в случай на мобилизация и война.
- Развива запитването си към Постоянното присъствие на Софийския общински съвет от 17 юли. Доказва, че причина за честите трамвайни злополуки е в неправилната експлоатация, наложена от трамвайната компания.
- Юли, 31* В. «Работнически вестник», бр. 93, публикува проект на Синдикалния комитет и Контролната комисия на ОРСС за сливане с ОбОРСС под наслов «Синдикалният съюз за синдикалното обе-

- динение», в който се подчертава, че сливането на двата професионални съюза е възможно само на базата на класовата борба и при пълно единство на възгледите върху характера, задачите и организацията на синдикалното движение.
- Август, 6* Завършва отчета на Синдикалния комитет на *София* ОРСС за 1914 и първото полугодие на 1915.
- Август, 9, 11* Делегат на Централния комитет на XXI конгрес *София* на БРСДП(т.с.).
- Август, 9* Изнася пред конгреса отчет за дейността на *София* социалдемократическата парламентарна група в XVII обикновено НС.
- Август, 10, 12* Делегат на конференцията на ОРСС. *София*
- Август, 10* Изнася пред конференцията отчета на Синдикалния комитет на ОРСС за 1914 и първото полугодие на 1915. *София*
- Август, 11* Изказва се пред 'XXI партиен конгрес във връзка с разискванията по отчета на парламентарната група на партията. *София*
- Преизбран от конгреса за член на Централния комитет на БРСДП(т.с.).
- Август, 12* Изказва се пред конференцията на ОРСС във връзка с разискванията и направените предложения по отчета. *София*
- Изпраща поздравителна телеграма от името на Синдикалния комитет до стачкуващите пристанищни работници в Браила (Румъния).
- Август, 19* В. «Работнически вестник», бр. 108, публикува *София* инструкция на Синдикалния комитет на ОРСС до професионалните секции и местните работнически съвети, подписана от Г. Димитров, с която се препоръчва членовете им да се запознаят с решенията на синдикалната конференция и да обсъдят практически мерки за тяхното изпълнение.
- Август, 20* Изпраща от името на Синдикалния комитет на *София* ОРСС Окръжно № 594 до централните настоятелства и секциите на професионалните съюзи и до местните работнически съвети, с което се уведомяват за организиране на специална просветна

- акция в синдикалните организации през м. септември.
- Август, 28*
София Изнася реферат на тема «Нашите синдикални организации и изключителното положение» пред конференция на софийските синдикални функционери в Работническия дом, в който изтъква необходимостта от организационно укрепване на синдикалните организации в условията на продължаващото изключително положение.
- Август, 30*
Плевен Произнася реч на градско събрание във връзка с предстоящите общински избори в града.
- Септември, 1*
София Произнася сказка на тема «Значението на просветата и просветителната акция» пред събрание на печатарите в Работническия дом.
- Септември, 5*
София Изказва се пред конгреса на градските общини за борба против скъпотията, премахване на косвените данъци, подпомагане на безработните от страна на държавата и за действителна общинска автономия.
- Септември, 10**
София Парламентарната група на БРСДП(т.с.) издава «Позив към работническата класа в България», с който се обявява против въвличането на страната в Първата световна война.
- Септември, 11*
София В. «Работнически вестник», бр. 128, публикува декларация на парламентарната група на БРСДП (т. с.) против включването на България в Първата световна война.
- Септември, 13*
София В. «Работнически вестник», бр. 130, публикува статията на Г. Димитров «На поста си!», в която се призовават незасегнатите от общата мобилизация партийни и синдикални членове да продължат работата на организациите при новите условия.
- Септември, 17*
София В. «Работнически вестник», бр. 133, публикува статията на Г. Димитров «Народното събрание и нуждаещите се семейства», в която авторът настоява за незабавно свикване на Народното събрание и решаване на въпроса по законодателен път.

* Позивът носи дата 7 септември 1915, но фактически е издаден и разпространен на 10 септември, в деня на обявяването на мобилизацията. Датата 7 септември е фиктивна, с цел да се избегнат санкциите на цензурата. (Ред.)

- Септември, 18*
София В. «Работнически вестник», бр. 134, публикува съобщение на Синдикалния комитет на ОРСС, подписано от Г. Димитров, за реда, по който ще се отпускат помощи на нуждаещите се синдикални членове.
- Септември, 19*
София В. «Работнически вестник», бр. 135, публикува статията на Г. Димитров «Грижите за семействата на мобилизираните», в която се апелира за съдействието на всички партийни и синдикални организации.
- Септември, 20**
София Арестуван във връзка с издадения от парламентарната група на БРСДП (т. с.) на 10 септ. 1915 «Позив към работническата класа в България».
- Септември, 22*
София В. «Работнически вестник», бр. 137, публикува изложение на Синдикалния комитет на ОРСС до Министерството на финансите, подписано от Г. Димитров, за еднакво третиране на постоянните и временните работници и за изплащане на пълни заплати на мобилизираните работници от Военния арсенал.
- Септември, 23*
София Изказва се и прави конкретни предложения от името на общинската група на БРСДП (т. с.) в Софийския общински съвет за подпомагане семействата на мобилизираните и безработните граждани от страна на общината и държавата, като за целта се гласува специален закон от Народното събрание.
- Септември, 24*
София Изпраща писмо до Карл Легин, председател на Международния синдикален секретариат, в което анализира политическото положение в България непосредствено преди влизането ѝ в Първата световна война.
- Септември, 25*
София Изказва се в Софийския общински съвет за откриване на общински магазини за продажби на продукти от първа необходимост.
- Октомври, 3*
София Изказва се в Софийския общински съвет за подобряване организацията при раздаване на общинските помощи за семействата на войниците и безработните; обявява се против намаляването на заплатите на общинските служители.

* Освободен е под гаранция. (Ред.)

- Октомври, 5* Прави предложения в Софийския общински съвет за изменение на проектоправилника за подпомагане на нуждаещи се войнишки семейства, като се предвидят помощи и за бедните невойнишки семейства. Отново се противопоставя на намаляването на заплатите на общинските служители.
- Октомври, 10* Избран е от Софийския общински съвет за член на комисията по заема на Столичната община от БНБ.
- Октомври, 24* В. «Работнически вестник», бр. 163, публикува статията на Г. Димитров «Общинският заем», в която се подчертава, че не заемите, а въвеждането на прогресивно-подоходен данък върху капиталите, имотите и приходите от тях ще разреши финансовите проблеми на Софийската община.
- Октомври, 27* В изказване пред Софийския общински съвет настоява от името на общинската група на БРСДП (т.с.) да се иска от Министерския съвет да утвърди решението на общината за сключване на заем за подпомагане на всички нуждаещи се семейства.
- Ноември, 1* В. «Работнически вестник», бр. 168, публикува инструкция на секретар-касиера на ОРСС Г. Димитров относно реда за отпускане на помощи на синдикалните членове и техните семейства от профсъюзните каси и Фонда за безработните.
- Ноември, 2* Участва в предприетата от Софийската община ревизия на мелниците и фурните в столицата с цел да се подобри качеството на хляба.
- Ноември, 28* Изказва се в Софийския общински съвет във връзка с произволите при раздаване помощите на нуждаещите се семейства. Настоява за разширяване на общинските магазини.
- Декември, 13* Подава оставка от Местния комитет на обществената предвидливост, поради несъгласие с дейността му, насочена против интересите на бедното столично население.
- Декември, 15* Парламентарната група на БРСДП (т. с.) излиза в Народното събрание с Декларация против военните кредити.

Декември, 17
София Произнася реч в Народното събрание, в която обосновава предложението на парламентарната група на БРСДП (т. с.) да се увеличи предвиджданата по чл. 3 на Законопроекта за военния кредит сума от 30 на 100 млн. лева за подпомагане на войнишките семейства. Настоява за отпускане на помощи и на бедни невоинишки семейства. За покриването на всички разходи по войната, включително и подпомагането на бедните семейства, предлага да се въведе прогресивно-подоходен данък.

Декември, 21
София Произнася реч в Народното събрание при обсъждането на «Законопроект за $\frac{6}{12}$ от кредитите по редовния и извънредния бюджети. . . за 1916 г.». Настоява за допълнително възнаграждение на нископлатените държавни служители и работници, налагащо се от създадените от войната условия, и за строго спазване на Закона за женския и детския труд и на Закона за празниците и неделната почивка.

Декември, 22
София Изказва се в Народното събрание за необходимостта да се изплащат дневни пари на служещите в новите земи и през 1916.

Декември, 27
София Връчен е обвинителен акт против парламентарната група на БРСДП (т. с.), обвинена, че с издадения на 10 септ. 1915 «Позив към работническата класа в България» е подбуждала «населението и военнослужещите в непокорство и революционно противодействие против правителствените наредби и решения относително предстоящата тогава война».

Заведеното дело против парламентарната група на БРСДП (т.с.) се внася на разглеждане във II военнополови съд.*

Януари, 6
София Пише писмо до Михаил Хлебаров, председател на Централното настоятелство на Работническия дърводелски съюз, в което го информира за състоянието на синдикалните организации, политическото положение в страната и за съдебното преследване срещу парламентарната група на БРСДП(т.с.).

Януари, 9
София Отправя питане към Постоянното присъствие на Софийския общински съвет по повод затварянето на някои общински магазини и възникналите

* Делото е прекратено поради общата амнистия след войната. (Ред.)

затруднения в снабдяването на софийските граждани с необходимите хранителни продукти.

- Януари, 13*
София Произнася реч в Народното събрание за увеличаване на заплатите на нископлатените категории държавни служители и работници и за полагае грижи по снабдяването на населението от новите земи.
- Януари, 18*
София Избран е за член на общинската бюджетна комисия.
- Януари, 22*
София Произнася реч в Народното събрание, в която се противопоставя на милитаризирането на професионалното образование на железничарите и телеграфо-пощенските служещи.
- Януари, 26*
София Произнася реч в Софийския общински съвет по бюджета на общината за 1916, в която посочва, че чрез системата на косвените данъци тежестите на разходите падат «върху плещите на безимотното и слабо доходно столично население». Обявява се за въвеждане на прогресивно-подходящ данък и за пълна бюджетна автономия на общината.
- Януари, 27*
София Произнася реч в Народното събрание, в която настоява за увеличаване размера на дневните пари на нископлатените категории държавни служещи, командировани в новите земи.
- Януари, 29*
София Прави предложение в Софийския общински съвет за внасяне в Народното събрание на законопроект за изменение на Закона за градските общини с оглед създаването на пълна бюджетна и данъчна автономия за общините.
- Февруари, 22*
София Отправя питане към Постоянното присъствие на Софийския общински съвет за мерките, които се вземат за предотвратяване на епидемии и за подобряване организацията на прехраната в столицата.
- Февруари, 25*
София Изказва се в Софийския общински съвет за необходимостта от редовен санитарен надзор и предотвратяване опасността от епидемии в столицата.
- Март, 11*
София Произнася реч в Народното събрание по законопроекта за изменение и допълнение на Закона за подпомагане на нуждаещите се войнишки семейства през време на мобилизация и война.

Внася писмено предложение от името на парламентарната група на БРСДП (т.с.) по чл. 1 от законопроекта да се подпомагат от държавата и нуждаещите се невойнишки семейства. Настоява за увеличаване на държавната помощ за войнишките семейства, за подпомагане на цялото население на страната (включително от новите земи) и за строго прилагане на Закона за женския и детския труд.

- Март, 12* Произнася реч в Народното събрание и внася
София писмени предложения за увеличаване на средствата, предвидени по чл. 3 от Правилника за подпомагане на войнишките семейства.
- Април, 18* Прави предложение в Софийския общински съ-
София вет за включване в редовната сесия на въпроса за рационална организация на продоволственото и санитарното състояние на столицата.
- Април, 28* Отправя питане към Постоянното присъствие
София на Софийския общински съвет за причините, поради които е спряно изплащането на общинските помощи за войнишките семейства.

СЪДЪРЖАНИЕ

ПРЕДГОВОР КЪМ ТОМ ШЕСТИ 7

1915

РАЗТУРЯНЕТО НА СОФИЙСКАТА ОБЩИНА 21

СОЦИАЛДЕМОКРАЦИЯТА И ОБЩИНСКИТЕ ИЗБОРИ
В СОФИЯ. *5 април* 25

* ДО ЦЕНТРАЛНИТЕ НАСТОЯТЕЛСТВА И СЕКЦИИ-
ТЕ НА ПРОФЕСИОНАЛНИТЕ СЪЮЗИ И ДО МЕСТ-
НИТЕ РАБОТНИЧЕСКИ СЪВЕТИ. *7 април* 27

* ДО НИКОЛА ПАЗВАНТОВ — ГАБРОВО. *8 април* .. 31

* ДО VII КОНГРЕС НА РАБОТНИЧЕСКИЯ КЕЛНЕРО-
ГОТВАРСКИ СЪЮЗ. *26 април* 33

ВЧЕРАШНОТО НАШЕ ИМПОЗАНТНО СЪБРАНИЕ.
30 април 34

НАСТОЯЩИЯТ МОМЕНТ И ПЕЧАТАРСКИТЕ РАБОТ-
НИЦИ 39

СИНДИКАЛНИЯТ СЪЮЗ ЗА ПРОФЕСИОНАЛНИТЕ
СЕКЦИИ И МЕСТНИТЕ РАБОТНИЧЕСКИ СЪВЕТИ.
9 май 42

ПОДПОМАГАНЕТО ОТ ФОНДА ЗА БЕЗРАБОТНИТЕ.
10 май 43

ПО СЪБИРАНЕТО ПОМОЩИ ЗА БЕЗРАБОТНИТЕ. <i>13 май</i>	44
СИНДИКАЛНИЯТ СЪЮЗ И ЗАКОНЪТ ЗА ЖЕНСКИЯ И ДЕТСКИЯ ТРУД. <i>24 май</i>	46
ДЕКЛАРАЦИЯ НА РАБОТНИЧЕСКАТА СОЦИАЛДЕ- МОКРАТИЧЕСКА ГРУПА В СОФИЙСКИЯ ГРАДСКИ ОБЩИНСКИ СЪВЕТ. <i>25 май</i>	48
ДО ЦЕНТРАЛНИТЕ НАСТОЯТЕЛСТВА И СЕКЦИИТЕ НА ПРОФЕСИОНАЛНИТЕ СЪЮЗИ И ДО МЕСТНИТЕ РАБОТНИЧЕСКИ СЪВЕТИ. <i>27 май</i>	52
ЗА РАБОТНИЧЕСКИТЕ ПРЕДСТАВИТЕЛИ В КОМИ- ТЕТИТЕ НА ТРУДА. <i>28 май</i>	58
ДА ЗАСИЛИМ ПРОФЕСИОНАЛНИТЕ СЪЮЗИ — ДА СПЛОТИМ РАБОТНИЧЕСКИТЕ МАСИ!	59
ИСКАМЕ ЕВТИН И ДОБРОКАЧЕСТВЕН ХЛЯБ! ..	61
* В СОФИЙСКИЯ ОБЩИНСКИ СЪВЕТ. <i>5 юни</i>	66
1.* Питане от името на социалдемократическата общинска група на БРСДП (т. с.)	66
2.* Предложения по избора и състава на общинските ко- мисии	69
3.* Изказване по предложението за изменение и допълне- ние на Правилника за вътрешния ред	71
4.* Предложение за свикване на извънредна сесия на съ- вета	74
СОЦИАЛДЕМОКРАТИЧЕСКАТА ПАРТИЯ И СОФИЙ- СКАТА ОБЩИНА. <i>16 юни</i>	75
* В СОФИЙСКИЯ ОБЩИНСКИ СЪВЕТ. <i>16 юни</i>	79
1.* Изказване за анкета на делата на тричленната комисия	79
2.* По т. 4 от дневния ред — търгове и поемни условия .	80

* Със звездичка са означени заглавията, формулирани от съставителя.
(Ред.)

3.* Питане по повод уволнения и назначения на общински служители	81
БЕЗПОДОБНИЯТ ЦИНИЗЪМ НА ВЛАСТВУВАЩИТЕ В ОБЩИНАТА	84
БАЛКАНСКАТА ФЕДЕРАЦИЯ И МИРЪТ	89
НАШАТА СИНДИКАЛНА АКЦИЯ	92
* ВТОРА БАЛКАНСКА СОЦИАЛДЕМОКРАТИЧЕСКА КОНФЕРЕНЦИЯ. 6—8 юли	97
1.* Балканската социалдемократическа конференция в Букурещ. 6 юли	99
2.* За обединение на социалдемократическите партии и синдикалните съюзи в Балканска социалдемократическа федерация. 6 юли	100
* ЗНАЧЕНИЕТО НА ВТОРАТА БАЛКАНСКА СОЦИАЛДЕМОКРАТИЧЕСКА КОНФЕРЕНЦИЯ. 9 юли	101
* В СОФИЙСКИЯ ОБЩИНСКИ СЪВЕТ. 9 юли	105
1.* Питане относно трамвайните злополуки	105
2.* Изказване за намаляване цените на хляба и подобряване на качеството му	106
* ЗА ПОДПОМАГАНЕ НА БЕЗРАБОТНИТЕ В СТОЛИЦАТА. 10 юли	118
* В СОФИЙСКИЯ ОБЩИНСКИ СЪВЕТ. 11 юли	150
1.* Препоръка за по-точно водене на съкратените протоколи	150
2.* Изказване по въпроса за заграбените общински места и за разрешаване на жилищния въпрос в столицата	150
* ПРИВЕТСТВИЕ КЪМ IX ЮБИЛЕЕН КОНГРЕС НА УЧИТЕЛСКАТА СОЦИАЛДЕМОКРАТИЧЕСКА ОРГАНИЗАЦИЯ. 12 юли	167
* В СОФИЙСКИЯ ОБЩИНСКИ СЪВЕТ. 13 юли	168

1.*	Питания към Постоянното присъствие	168
2.*	Предложения във връзка с назначаването и уволняването на общинските служители	169
3.*	Изказване против уволнението на д-р Баранова ..	170
*	В СОФИЙСКИЯ ОБЩИНСКИ СЪВЕТ. 15 юли	173
1.*	Предложения по дневния ред на сесията	173
2.*	Изказване против неоснователни претенции на предприемач	174
3.*	За запазване автономните права на общината	176
4.*	Предложение относно хоноруването на материали за «Софийски общински вестник»	177
5.*	Запитване относно трамвайните злополуки	178
*	В СОФИЙСКИЯ ОБЩИНСКИ СЪВЕТ. 17 юли	180
1.*	Запитване във връзка с честите нещастия и катастрофи по трамваите	180
2.*	Изказване против някои неоправдани общински разходи	181
	СОФИЙСКИЯТ ОБЩИНСКИ СЪВЕТ. 18 юли	183
*	ПО РАЗПРЕДЕЛЕНИЕТО НА ОБЩИНСКАТА ПОМОЩ ЗА БЕЗРАБОТНИТЕ. 18 юли	186
*	В СОФИЙСКИЯ ОБЩИНСКИ СЪВЕТ. 21 юли	188
1.*	Предложение към санитарната комисия на общината	188
2.*	По общинската помощ за нуждаещите се семейства в случай на мобилизация и война	188
3.*	Запитване по трамвайните злополуки	194
	СИНДИКАЛНИЯТ СЪЮЗ ЗА СИНДИКАЛНОТО ОБЕДИНЕНИЕ. 28 юли	203
	ДО РАБОТНИЧЕСКАТА ПРОСВЕТНА СОЦИАЛДЕМОКРАТИЧЕСКА ГРУПА — ТЕТЕВЕН. 31 юли	208

* КОНФЕРЕНЦИЯ НА ОБЩИЯ РАБОТНИЧЕСКИ СИНДИКАЛЕН СЪЮЗ. 10 и 12 август	211
1. Отчет на комитета на Общия работнически синдикален съюз в България. 10 август	213
2.* Заключителни бележки след разискванията по отчета. 12 август	243
3. Българският пролетариат за браилските стачници. 12 август	246
XXI КОНГРЕС НА БРСДП (т. с.). 9 и 11 август	247
1.* Отчет върху дейността на парламентарната група на БРСДП (т. с.). 9 август	249
2.* Изказване на IV заседание на конгреса. 11 август ..	254
ЗА ПРОФЕСИОНАЛНИТЕ СЕКЦИИ И МЕСТНИТЕ РАБОТНИЧЕСКИ СЪВЕТИ. 19 август	255
ДО ЦЕНТРАЛНИТЕ НАСТОЯТЕЛСТВА И СЕКЦИИТЕ НА ПРОФЕСИОНАЛНИТЕ СЪЮЗИ И ДО МЕСТНИТЕ РАБОТНИЧЕСКИ СЪВЕТИ. 20 август	257
ДО ПРЕДСЕДАТЕЛЯ НА МЕЖДУНАРОДНИЯ СИНДИКАЛЕН СЪЮЗ — БЕРЛИН. 24 август (6 септември)	261
КОНФЕРЕНЦИЯТА НА СОФИЙСКИТЕ СИНДИКАЛНИ ФУНКЦИОНЕРИ	263
НА ПОСТА СИ!	266
ПОДПОМАГАНЕ СИНДИКАЛНИТЕ ЧЛЕНОВЕ И ТЕХНИТЕ СЕМЕЙСТВА. 15 септември	268
НАРОДНОТО СЪБРАНИЕ И НУЖДАЮЩИТЕ СЕ СЕМЕЙСТВА	270
ГРИЖИТЕ ЗА СЕМЕЙСТВАТА НА МОБИЛИЗИРАНИТЕ	2 2
В ЗАЩИТА НА РАБОТНИЦИТЕ ОТ ВОЕННИЯ АРСЕНАЛ. 22 септември	274

* ЗА ПОДПОМАГАНЕ НА НУЖДАЕЩИТЕ СЕ СЕМЕЙСТВА В СЛУЧАЙ НА МОБИЛИЗАЦИЯ И ВОЙНА. 23 септември	277
ПОДПОМАГАНЕТО НА НУЖДАЮЩИТЕ СЕ СЕМЕЙСТВА И СТОЛИЧНАТА ОБЩИНА. 23 септември	284
* ЗА ПРАВАТА И ЗАДЪЛЖЕНИЯТА НА МЕСТНИЯ КОМИТЕТ ЗА ОБЩЕСТВЕНА ПРЕДВИДЛИВОСТ. 25 септември	288
* В СОФИЙСКИЯ ОБЩИНСКИ СЪВЕТ. 3 октомври ..	293
1.* Изказване относно раздаването на хляб на крайноу- ждаещите се софийски семейства	293
2.* За заплатите на общинските чиновници и служещи по време на войната	294
3.* Изказване по проектоправилника за раздаване на по- мощи на войнишките и бедните семейства	296
* В СОФИЙСКИЯ ОБЩИНСКИ СЪВЕТ. 5 октомври ..	303
1.* Изказване по Правилника за раздаване помощи на бед- ните войнишки семейства	303
2.* Изказване по заплатите на общинските служещи ..	306
3.* Изказване по снабдяването на столичното население с въглища	310
ОБЩИНСКИЯТ ЗАЕМ	312
ИЗ СОФИЙСКИЯ ОБЩИНСКИ СЪВЕТ. 27 октомври ..	314
ПОМОЩИТЕ НА СИНДИКАЛНИТЕ ЧЛЕНОВЕ И ТЕХ- НИТЕ СЕМЕЙСТВА. 1 ноември	317
ИЗ СОФИЙСКИЯ ОБЩИНСКИ СЪВЕТ. 27 ноември ..	319
* ДО КМЕТА НА СТОЛИЧНАТА ОБЩИНА. 13 декември	321
* ПО ЧЛ. 3 ОТ ЗАКОНОПРОЕКТА ЗА ВОЕННИЯ КРЕ- ДИТ. 17 декември	323

* ПО ЗАПЛАТИТЕ НА ДЪРЖАВНИТЕ СЛУЖИТЕЛИ. <i>21 декември</i>	335
* ЗА ДОПЪЛНИТЕЛНОТО ВЪЗНАГРАЖДЕНИЕ НА ДЪРЖАВНИТЕ СЛУЖЕЩИ. <i>22 декември</i>	343

1916

* ЗА ИЗБИРАНЕ НА НОВ ПОМОЩНИК-КМЕТ НА СО- ФИЙСКАТА ОБЩИНА. <i>5 януари</i>	345
* ДО МИХАИЛ ХЛЕБАРОВ. <i>6 януари</i>	350
* ЗА ОСИГУРЯВАНЕ ПРЕХРАНАТА НА СТОЛИЧНОТО НАСЕЛЕНИЕ. <i>9 януари</i>	352
* В СОФИЙСКИЯ ОБЩИНСКИ СЪВЕТ. <i>12 януари</i> ..	357
1.* Изказване по въпроса за командировките на общин- ските съветници	357
2.* Предложение за избиране на нов помощник-кмет ..	358
* ДНЕВНИТЕ ПАРИ НА ЧИНОВНИЦИТЕ, СЛУЖЕЩИ- ТЕ И ДЪРЖАВНИТЕ РАБОТНИЦИ, КОМАНДИРОВА- НИ В НОВИТЕ ЗЕМИ. <i>13 януари</i>	360
* ПО ПРАВИЛНИКА ЗА ПОДПОМАГАНЕ НА НУЖДАЕ- ЩИТЕ СЕ СЕМЕЙСТВА. <i>13 януари</i>	371
* ПРОТИВ МИЛИТАРИЗИРАНЕТО НА ПРОФЕСИОНАЛ- НОТО ОБРАЗОВАНИЕ. <i>22 януари</i>	372
* ЗА ФИНАНСОВОТО СЪСТОЯНИЕ НА СОФИЙСКАТА ОБЩИНА. <i>26 януари</i>	375
* ЗА ДНЕВНИТЕ ПАРИ НА ДЪРЖАВНИТЕ И ОБЩИН- СКИТЕ СЛУЖИТЕЛИ В НОВИТЕ ЗЕМИ. <i>27 януари</i> ..	387
* В СОФИЙСКИЯ ОБЩИНСКИ СЪВЕТ. <i>29 януари</i> ..	389
1.* Изказване по повод закриването на общинските мага- зини в халите	389

2.* За пълна бюджетна и данъчна автономия на Софийската община	392
* ЗА ОПАСНОСТТА ОТ ИЗБУХВАНЕ НА ЕПИДЕМИИ В СТОЛИЦАТА. 22 февруари	396
* ОТНОВО ЗА ОПАСНОСТТА ОТ ЕПИДЕМИИ В СТОЛИЦАТА. 25 февруари	399
* ПО ЗАКОНОПРОЕКТА ЗА ИЗМЕНЕНИЕ И ДОПЪЛНЕНИЕ НА ЗАКОНА ЗА ПОДПОМАГАНЕ НА НУЖДАЮЩИТЕ СЕ ВОЙНИШКИ СЕМЕЙСТВА ПРЕЗ ВРЕМЕ НА МОБИЛИЗАЦИЯ И ВОЙНА. 11 март	401
* ПО ИЗМЕНЕНИЕ НА ЧЛ. 3 ОТ ПРАВИЛНИКА ЗА ПОДПОМАГАНЕ НА ВОЙНИШКИТЕ СЕМЕЙСТВА. 12 март	420
* ДО ТОМА ПОПОВ — ПЛЕВЕН. 15 март	425
* В СОФИЙСКИЯ ОБЩИНСКИ СЪВЕТ. 18 април	426
1.* Предложение по дневния ред на сесията	426
2.* Изказване по повод дарението на софийския търговец Яко Аврамов	429
3.* Изказване против неоснователни претенции на предприемачи на общински предприятия	432
* В СОФИЙСКИЯ ОБЩИНСКИ СЪВЕТ. 28 април	435
1.* Питане по общинските помощи за войнишките семейства	435
2.* Мнение по искова молба на гражданин	436
3.* Възражение против постановление № 37 на Постоянното присъствие — кв. «Ново Подуяне» да бъде преименуван кв. «Княз Кирил»	436
 ПОДГОТВИТЕЛНИ МАТЕРИАЛИ	441
 1915	
ОБЕДИНИТЕЛНА ПЛАТФОРМА. Преди 28 юли	443

* ПЛАН ЗА ОТЧЕТА НА СК НА ОРСС. <i>Преди 6 август</i> ..	446
* ПО СКЪПОТИЯТА. 1915—1916	456

П Р И Л О Ж Е Н И Е

463

1915

СОЦИАЛДЕМОКРАЦИЯТА В СОФИЙСКАТА ОБЩИНА	467
* ДО МЕСТНИТЕ РАБОТНИЧЕСКИ СЪВЕТИ. 7 <i>април</i>	513
ЗА РЕЗЕРВНИЯ ФОНД ЗАЩИТА И БОРБА. 13 <i>април</i>	514
ЗА БЕЗРАБОТНИТЕ. 15 <i>април</i>	515
ОБЩА РЕВИЗИЯ НА ПРОФЕСИОНАЛНИТЕ СЪЮЗИ. 10 <i>май</i>	516
* ДО ВСИЧКИ ДРУГАРИ И СЪЧУВСТВЕНИЦИ. 29 <i>май</i>	517
ФОНДЪТ ЗА БЕЗРАБОТНИТЕ И СИНДИКАЛНАТА АКЦИЯ. 4 <i>юни</i>	518
ЕДНА ДЕКЛАРАЦИЯ НА ОРСС В БЪЛГАРИЯ. 20 <i>юни</i>	519
ИЗЯВЛЕНИЕ НА ОРСС В БЪЛГАРИЯ. 26 <i>юни</i>	521
НИКОЛА ГОСПОДИНОВ	524
СИНДИКАЛНАТА АКЦИЯ ПРОДЪЛЖАВА. 4 <i>юли</i> ..	526
* ЗА ИЗПЪЛНЕНИЕ РЕШЕНИЯТА НА СИНДИКАЛНАТА КОНФЕРЕНЦИЯ	528
ПРОСВЕТАТА В ПРОФЕСИОНАЛНИТЕ ОРГАНИЗАЦИИ. 25 <i>август</i>	530
В ЗАЩИТА НА ПРЕСЛЕДВАНИТЕ ОТ ПОЛИЦИЯТА БЕЗРАБОТНИ И ДРУГИ РАБОТНИЦИ. 26 <i>август</i> ..	532
КЪМ ПРОСВЕТА! 28 <i>август</i>	534

ПРОСВЕТИТЕЛНАТА АКЦИЯ. 29 август	536
* ОБЩОСИНДИКАЛНА КОНФЕРЕНЦИЯ. 5 септември	538
* ДО МЕСТНИТЕ СИНДИКАЛНИ КОМИСИИ. 15 септември	539
ОТ СИНДИКАЛНИЯ СЪЮЗ. 30 септември	540
ЗА ПОМОЩИТЕ НА СИНДИКАЛНИТЕ ЧЛЕНОВЕ. 3 октомври	541
* ПО ФОНДА ЗА БЕЗРАБОТНИ. 5 ноември	542
ЗА ВСИЧКИ СИНДИКАЛНИ ЧЛЕНОВЕ. 14 декември ..	543
ФОНДЪТ ЗА БЕЗРАБОТНИТЕ И ЗА РАБОТНИЧЕСКИТЕ СЕМЕЙСТВА. 25 декември	544
1916	
РЕЗЕРВНИЯТ ФОНД ЗАЩИТА И БОРБА. 2 януари	545
ЗА СИНДИКАЛНИТЕ ЧЛЕНОВЕ ОТ 40 НАБОР. 2 март	546
СИНДИКАЛНИТЕ ЧЛЕНСКИ ВНОСКИ. 20 април	547
ФОНДЪТ НА СОЛИДАРНОСТТА. 27 април	548
ЗА ПОМОЩИТЕ ОТ ПРОФЕСИОНАЛНИТЕ СЪЮЗИ И ФОНДА. 26 април	550
БЕЛЕЖКИ	551
ПОКАЗАЛЕЦ НА ПЕРИОДИЧНИТЕ ИЗДАНИЯ	591
ПОКАЗАЛЕЦ НА ЦИТИРАНАТА И СПОМЕНАВАНАТА ЛИТЕРАТУРА	595
ИМЕНЕН ПОКАЗАЛЕЦ	599
ГЕОГРАФСКИ ПОКАЗАЛЕЦ	628
ДАТИ ОТ ЖИВОТА И ДЕЙНОСТТА НА ГЕОРГИ ДИМИТРОВ	632

ГЕОРГИ ДИМИТРОВ

Съчинения

Том

6

Второ издание

Редактор на издателството Иванка Найденова

Художник Тотю Данов

Художествен редактор Александър Хачатурян

Технически редактор Ронка Кръстанова

Коректор Гинка Луджева

Издателски № 7322

Даден за набор на 23. III, 1984 г.

Подписан за печат на 15. VIII, 1984 г.

Излязъл м. септември

Печатни коли 41. Издателски коли 34,44

Условно-издателски коли 35,10. Формат 84/108/32

Тираж 20110. Цена 1,60 лв.

Код 22/9531179611/0102-27-84

Партиздат — София, бул. «В. И. Ленин» № 47

ДП «Димитър Благоев» — София, ул. «Н. Ракитин» № 2